ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 — Գին 7 ֆր. — C.C.P.Paris 1678–63

Mercredi 3 MAI 1950 Չորեքշաբթի 3 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6142–Նոր շրջան թիւ 1553

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՆՈՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ...

Խ. Միութեան նաւատորմի պաշտօնաթերթը, «Կարմիր Տորմիղ», Ապրիլ 19 թուակիր խմբագրականով մը կը բացատրէր թէ «Մոնթրէօյի պայմանագիրը այլեւս չի համապատասխաներ Սեւ ծովեան պետութեանց շահերուն»:

Այս առթիւ կը մեղադրէր թէ վերջին պատերազմի ընթացքին Թուրքիա Հիթլէրի կողմը բռնեց. «իսկ այժմ իր անկախութիւնը ծախած է Ամերիկայի աշխարհակալներուն»:

— «Ամերիկեան նաւաբաժինները յաճախ իբրեւ հիւր կ'ընդունուին Մարմարայի մէջ, իսկ թրքական օդակայանները դարձած են խարիսխներ ամերիկեան օդանաւերու համար: Այս բոլոր պարագաները կը հարկադրեն մեզ աւելի արթնութեամբ հսկել եւ անընդհատ զօրացնել Սեւ Ծովու ափերուն պաշտպանութիւնը»:

Թուրք մամուլը փրփուր կը տեղայ, այս յօդուածին հրապարակութենէն ի վեր:

Թէեւ կուսակցական կիրքերը բորբոքած են այս միջոցին, ընտրական պայքարին առթիւ, բայց, բոլոր թերթերն ալ նոյն լեզուն կը գործածեն: Վճռապէս կը հերքեն մեղադրանքները եւ կը պնդեն թէ Նեղուցները «Թուրքիոյ ձեռքը պիտի մնան յաւիտենապէս»:

Այսպէս մեծ-մեծ ջարդերով հանդերձ, ամէնէն լուրջ թերթերը եւ ծանօթ հրապարակագիրներ միեւնոյն ատեն չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը:

Վերջերս առիթ ունեցանք արտատպելու հեղինակաւոր լրագրողի մը, Ապիտին Տավէրի մէկ խմբագրականը, որ հրապարակաւ կը բացատրէր թէ «երրորդ պատերազմը պիտի սկսի թերեւս Թուրքիոյ դէմ կատարուած յարձակումով մը: Յարձակում՝ ծովէն, օդէն եւ ցամաքէն միաժամանակ»:

Իբրեւ եզրակացութիւն, Թուրք հրապարակագիրը կը խնդրէր «Ամերիկացի բարեկամներէն որ ըմբռնեն մեր կացութիւնը եւ ցամաքային օժանդակութեան հետ, զօրացնեն նաեւ մեր օդային եւ ծովային բանակները»:

Նոյն հրապարակագիրը այս անգամ ալ կրակ տեղալով «Կարմիր Տորմիղ»ին դէմ, կ'ըսէ թէ «յիմար զառանցանքներ են անոր գրածները եւ երբեք չեն համապատասխաներ պատմական ճշմարտութեանց»:

— «Մենք Նեղուցներու պայմանագրին հանդէպ այնքան բծախնդրութիւն ցոյց կուտանք որ, երբ ամերիկեան սուզանաւերը մեր ջուրերը կու գան ամերիկեան դրօշներով, անոնց վրայ թրքական դրօշ պարզելու համար կը նախընտրենք այդ արարողութիւնը կատարել Իզմիրի մէջ, փոխանակ Իսթանպուլի կամ Կէօլճիւքի»:

Եւ իր կարգին կ'ազդարարէ.— «Թրքական Նեղուցները Թուրքիոյ կը պատկանին: Չենք կրնար ոչ իսկ մէկ նշանախեց փոխել մեր գերիշխանութեան իրաւունքներէն»:

Եզրակացութի՞ւնը, այսքան վճռական ազդարարութենէ մը վերջ: Նորէն ակներեւ անձկութիւն եւ օգնութեան կոչ.

— «Ամերիկա կանգնած է իբրեւ բարեկամ Թուրքիոյ, եւ կը սպասենք ու կը պահանջենք որ այս կացութեան մէջ աւելցնէ իր զինուորական օժանդակութիւնը, շուտով ամրացնէ մեր ծովային եւ օդային ուժերը, աչքի առջեւ ունենալով սովետական հաւանական յարձակում մը»:

Ինչպէս այս լեղապատառ կոչը, ուրիշ երեւոյթներ ալ բացորոշապէս կ'ապացուցանեն թէ Անգարա տակաւին գոհ չէ ցարդ ընծայուած օժանդակութենէն:

Թրումընի վարդապետութեամբ, 1947 Մարտէն ի վեր Մ. Նահանգները ամէն տեսակ օգնութիւն կը տրամադրեն Թուրքիոյ (եւ Յունաստանի), ապահովելու համար անոր անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

Ուղղակի քուէարկուած վարկերէն շատ աւելին ստացած է Թուրքիա: Ոչ միայն առատ զինամթերք, այլեւ մարտանաւեր, մեքենաներ, բազմազան գործքներ եւն.:

Միւս կողմէ, աւելի քան 350 ամերիկացի մասնագէտներ կը ջանան արդիացնել Թուրքիոյ զինեալ ուժերը, հաղորդակցութիւնները, ամրութիւնները:

Եւ սակայն, վաղուան մղձաւանջը թոյլ չի տար հանգիստ քնանալ: Շ.

Մեռելոց

Համաձայն Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի Կոմիտէի յայտարարութեան, կիրակի կէս օրէ վերջ ընկերներու եւ համակիրներու բազմութիւն մը համախմբուած էր Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, յարգելու համար Ա. Ահարոնեանի, Ա. Խատիսեանի եւ Անդրանիկի յիշատակը:

Այս առթիւ պատրաստուած էին երեք սիրուն ծաղկեպսակներ, եռագոյն ժապաւէններով, որոնք դրուեցան խորաքանդակ գերեզմանի վրայ:

Ուխտաւորները նախ այցելեցին Ա. Ահարոնեանի գերեզմանը (մահուան երկրորդ տարեդարձը լրացաւ ապրիլին), ուր խօսք առաւ ընկեր Ս. Թորոսեան, պանծացնելով ողբացեալ ընկերոջ արժանիքները՝ իբրեւ արժանաւոր ուսուցիչ, յեղափոխական գրագէտ եւ ապա նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան: Այդ հանգամանքով էր որ ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը, 1920 Օգոստոս 10ին: Ամբողջ սերունդներ թրծուեցան Ահարոնեանի գրականութեամբ, անոր ըմբոստ ոգիով եւ գեղարուեստական խորութեամբ:

Ա. Խատիսեանի գերեզմանին վրայ խօսեցաւ ընկեր Հր. Սամուէլ, պարզելով Հ. Հ. վարչապետին հայրենասիրական գործունէութիւնը, իր վարած բոլոր պաշտօններուն մէջ: Բացատրեց թէ սիրով յանձն կ'առնէր ամէնէն համեստ պարտականութիւնները, գիտէր մարդոց հետ վարուելու եղանակը, եւ յարգանք կը վայելէր ինչպէս հարեւան երկիրներու, նոյնպէս միջազգային շրջանակներու մէջ: (Խատիսեանի մահուան տարեդարձը լրացաւ Մարտ 10ին):

Անդրանիկի գերեզմանին վրայ յարգանքի խօսք արտասանեց ընկեր Գ. Բալայեան, մասնաւորապէս շեշտելով թէ ողբացեալ հերոսին մարտական առաքինութիւնները զարգացան շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչին եւ յեղափոխական գործունէութեան: Ան մինչեւ վերջն ալ մնաց հաւատարիմ իր կուսակցութեան, երբ արիաբար կը կռուէր Սասունի, Տարօնի, եւ Վասպուրականի լեռներուն մէջ:

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ ԱՐԾԱՐԾԵՑԻՆ «ԱՆՇԷՋ ԲՈՑԸ»

Շաբաթ իրիկուն պատկառելի բազմութիւն մը համախմբուած էր Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, ուր Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի արծարծէր անշէջ բոցը: Թափօրը կազմուած էր մեթրօ Ժորժ Ե.ի առջեւ, եւ յամրաբար դէպի դամբարան յառաջացաւ ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով:

Կիրակի առտու, հայկական ծէսով պատարագ մատուցուեցաւ Էնվալիտի զինուորական եկեղեցին մէջ: Արարողութենէն վերջ, յատկապէս պատրաստուած հայկական նոր եռագոյն մը զետեղուեցաւ թանգարանին մէջ, Դաշնակիցներու դրօշներուն հետ, (նախկինը մաշած էր):

Ինչպէս թափօրը, նոյնպէս այս արարողութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգեցին տեղացիներուն վրայ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ սկսած են դատել 73 ամբաստանեալներ, որոնք խռովութիւններ յարուցած էին մառեշալ Ֆէվզի Չաքմաքի յուղարկաւորութեան առթիւ:

ԱՆԳԱՐԱ հասած է Միջին Արեւելքի անգլիական ուժերուն հրամանատարը, զօր. Քրոքըր, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվը Լի, Փարիզ եկաւ, ուրկէ պիտի սկսի «խաղաղութեան արշաւը»: Իր նպատակն է անելէ մը փրկել ՄԱԿը: Կ'ուզէ մինչեւ Մոսկուա երթալ, խորհրդակցելու համար Ստալինի հետ:

20 ՀԱՇՄԱՆԴԱՄ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ կիրակի օր Անծանօթ զինուորին դամբարանը այցելելէ վերջ, նստան Շան զ'Էլիզէի պողոտային վրայ, խափանելով երթեւեկը: Նշանատախտակի մը վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ խօսքերը.— «Արդարութիւն կը պահանջենք կենդանի մեռեալներուն համար»:

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ կոփամարտի ախոյեան հռչակուած է Կարպիս Զաքարեան (67 քիլօ), ճակատելով Օքթայի դէմ: Երկրորդ հանդիսացած է Անդրանիկ (73 քիլօ), Շահան (ծանր):

Մայիս Մէկի Տօնը ի սփիւռս աշխարհի

ՑՈՅՑԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ՇԱՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ ՈՒՆԷԻՆ

Երկուշաբթի օր աւանդական հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Աշխատանքի Օրը, Մայիս 1: Ամէն տեղ ալ, ցոյցերը աւելի շատ քաղաքական հանգամանք ունէին, ուղղուած՝ պատերազմի հրձիգներուն, հիւլէական ռումբի, փաշական ամերիկեան աշխարհակալութեան եւն. դէմ: Անշուշտ արհեստակցական պահանջներ ալ կ'արծարծուէին:

Տեղական թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Փարիզի մէջ, Նասիոնէն Պասթիյ սարքուած թափորի մասին: Համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», «հարիւր հազարաւոր» կը հաշուէ բազմութիւնը, իսկ չափաւոր թերթերը՝ հազիւ 30–40 հազար: Թունդ աջակողմեան թերթեր մասնաւորապէս կը շեշտեն ցոյցին մասնակցողներու նուազումը, իբրեւ տկարացում համայնավար կուսակցութեան:

Փարիզի թափորին մէջ կ'երեւային բազմութեան նշանատախտակներ, ամէն տեսակ ազդանշաններով: Յայտարարութիւն մը կը պահանջէր ձեռք չառնել «ռազմաշունչ եւ դաւաճան թերթերը»: Կառքի մը մէջ խումբ մը ցուցարարներ «Ֆիկառօ» թերթէն դէզեր կը նետէին արհեստական խարոյկի մը մէջ: Կարգադրութիւններ եղած էին, որպէսզի բոցեր ալ երեւան: Թափորին կը մասնակցէին բազմաթիւ մանուկներ: Չափահասները կը կրէին նշանատախտակներ հետեւեալ վերտառութիւններով.

— «Կը պահանջենք վճռական միջոցներ ձեռք առնել հիւլէական ռումբը արգիլելու համար, որպէսզի փրկուի մեր զաւակներուն կեանքը»:

Մանուկներու կրած նշանատախտակներուն վրայ արձանագրուած էին.— «Մայրիկ, պաշտպանէ զիս.— Մեր հայրիկները պիտի չպատերազմին աշխարհի ամէնէն երջանիկ հայրերուն դէմ»:

Ուրիշ նշանատախտակներ ալ կը բացատրէին թէ ամէնէն երջանիկ հայրերը, մայրերը եւ մանուկները կը գտնուին Խ. Միութեան մէջ:

Ուրիշ կառքի մը մէջ կ'երեւար հիւլէական ռումբ մը՝ բարակ առասանով մը բռնուած, տակը՝ Թորէզի հետեւեալ յայտարարութիւնը.— «Խաղաղութեան ճակատագիրը մազի թելէ մը կախուած է»: Ուրիշ յայտարարութիւն մը կ'ըսէր.— «Բայց եթէ գիտնանք միացեալ ճակատ կազմել, թելը պարանի մը պիտի վերածուի»:

Թափորին կը մասնակցէին համայնավար կուսակցութեան եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ականաւոր դէմքերը, ինչպէս եւ հիւլէական հաստատութեան պաշտօնանկ վերատեսուչը, Պ. Ժոլիօ Քիւրի, որ ջերմապէս ծափահարուեցաւ: Ցուցարարները կը պահանջէին իր պաշտօնին մէջ վերահաստատել մեծ գիտնականը:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՑՈՅՑԸ

Նոյն օրը զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնն ալ ցոյց մը սարքած էր Պուլոնյի անտառին մէջ: Աջակողմեան թերթերը հարիւր հազար կը հաշուեն մասնակցողներուն թիւը, իսկ ոստիկանութիւնը՝ 55.000: Զօրավարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ «Ֆրանսա պէտք է կանգնի իր սեփական ոտքերով, առանց օտար ազդեցութեան»: Յետոյ կոչ մը ուղղեց միացեալ Եւրոպա կազմելու, միեւնոյն ատեն գործնական համաձայնութիւն մը հաստատելով Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Երբ անջատականները (համայնավարներ) խաղաղութեան մասին կը խօսին, կ'ուզեն զրկել մեզ մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցներէն եւ արշաւանք մը կը պատրաստեն: Միեւնոյն ատեն անոնք որ իշխանութեան գլուխ են, կը վարանին եւ կը թոթովեն միջազգային բեմի վրայ: Մենք կը պահանջենք որ Ֆրանսա ինք վարէ իր պաշտպանութիւնը, իր նախարարներուն եւ զօրավարներուն միջոցաւ: Ճակատագիրը միայն մէկ ելք ձգած է Ֆրանսայի,— մեծ գործ մը կատարել կամ դառնալ յիշատակ մը»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՑՈՅՑԸ ԵՒ ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մոսկուայի մէջ Մայիս մէկը տօնուեցաւ շռնդալից զօրահանդէսով մը, ի ներկայութեան Ստալինի, Մոլոթովի, Մալենքովի եւ ուրիշ երեւելիներու: Ծրագիրը մէկ միլիոն կը հաշուէ Կարմիր Հրապարակին վրայ խռնուած բազմութիւնը: Ստալին, որ նստած էր Լենինի դամբարանին ստորոտը, առողջ եւ զուարթ կ'երեւար: Անհամար վերտառութիւններ կ'երեւային ամէն կողմ, իբրեւ մարտակոչ: Ոսկի տառերով քանդակուած վիթխարի նշանախօսք մը կը հռչակէր «բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդներու եղբայրական միութիւնը խաղաղութեան պայքարին մէջ»: Ուրիշ մը կը թելադրէր աշխարհի բանուորներուն երեւան հանել պատերազմի հրձիգները եւն.:

Զօրահանդէսին ներկայ էին ֆրանսական, բրիտանական, ամերիկեան դեսպանները: Բազմաթիւ զէնքերու կարգին, թռիչքներ կատարեցին ինքնամուղ սաւառնակներ եւ ռմբաձիգ օդանաւեր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վանի վերջին նահանջին պատճառով Սալմաստ հասած քսան հազար Հայերը երեք օրուան ընթացքին տեղաւորուեցան Ղալասար, Փայաջուկ եւ Հաֆթվան հայաբնակ գիւղերու մէջ :

Վանի գաղթականութիւնը կուգար զօրացնել մեր ինքնապաշտպան ուժերը :

Անոնց մէջ կային արդէն Թրքական զօրամասերու դիմադրած, քաջարի եւ փորձառու զինուորներ, հմուտ մասնագէտներ, փորձառու հրամանատարներ եւ բժշկա–առողջապահական խումբեր :

Միեւնոյն ատեն, նորեկներ կը ստեղծէին պարենաւորման տագնապ մը, ինչ որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէր թէ՛ մեզի եւ թէ՛ Ասորիներուն :

Առաջին առթիւ, Սալմաստի Հայերը ստանձնեցին գաղթականները կերակրելու ծանր պարտականութիւնը։ Ի պատիւ իրենց, պէտք է խոստովանիլ թէ՝ որեւէ բան չխնայեցին։

Գաղթականներու տեղաւորման եւ խնամատարական գործին կազմակերպման հետ, անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ մեր ուժերու վերակազմութեան :

« Վանի ժամանակաւոր կառավարութեան » կազմը տեղաւորուած էր Ղալասար – Փայաջուկ շրջանի մէջ, «Սալմաստի զին· մարմինը» կը բնակէր Հաֆթվանը իսկ «ասորական հրամանատարութիւնը՝ Խոսրովայի մէջ։ Տեղացի Հայերու օգնութիւնը սակայն չէր կրնար տեւական ու գոհացուցիչ դառնալ :

Անհրաժեշտ համարուեցաւ դիմել «Կովկասի Հայոց Բարեգործական» ընկերութեան Հաֆթվանպահեստի վարիչներուն ցորեն խնդրելու համար։

Թէեւ այդ հարուստ պաշարը հայ գաղթականներու օգնութեան համար կը պահուէր, սակայն անոր վարիչները նախ զլացան ցորեն տալ եւ ի վերջոյ նուազ օժանդակութիւն ցոյց տուին;

Մինչ այդ, Բ· Իւզբաշեան, Նահապետեան (վերջէն չեկիստ) եւ ուրիշները իրենց ընթացքով որոշ կասկած ստեղծեցին իրենց շուրջ, բայց շնորհիւ Հ· Յ· Դ· Մինարէի կոմիտէի, պահպանուեցան անօթութեան դատապարտուած հայ եւ ասորի գաղթականներու վրէժխնդրութենէն։

Այդ օրերուն, երբ ամէն մարդ, նոյնիսկ պառաւներ ու ծերերը գործի լծուած էին, ծպտուած հայ համայնավար Նահապետեաններ, Բ· Իւզբաշեաններ եւ նմանները զբաղած էին գիշերային խրախճանքներ սարքելով Խոսրովայ ասորական գիւղին մէջ եւ «Մարքսիստական» բաժակաճառեր խօսելով :

Առաջարկուեցաւ բռնագրաւել ցորենի պահեստը, սակայն Հ· Յ· Դ· կոմիտէն արգիլեց, կարգ մը նկատումներով։

Գաղթելու եւ մնալու հարցը նորէն սկսած էր յուզել միտքերը :

Տեղացի հայ եւ ասորի կալուածատէրերը կը պնդէին զօրանալ եւ դիմադրել, առանց նկատի ունենալու թշնամիի անսահման ուժերը եւ մեր հնարաւորութիւնները : Վանեցիները կ'առաջարկէին անցնիլ Կովկաս, նկատի ունենալով մեր ուժերը եւ մեր անբաւարար միջոցները : Ասորիները մերթ այս ու մերթ այն կողմը կը հակէին :

Մարտ 31ին ներկայացուցչական ժողովը զբաղեցաւ այս խնդրով։ Նիստին կը մասնակցէին՝ Կ· Համբարձումեան, Հ· Մելքոնեան, Պուլկարացի Գրիգոր, Լ· Շաղոյեան (Վանեցիներէն), Սամսոն Խան եւ ուրիշներ (Սալմաստէն), Աղա Դաւուտ, Տօքթ· Դաւուտ եւ ռուս գնդապետ Կուզմինսկին Ասորիներու կողմէ :

Բոլոր ներկայացուցիչներն ալ համոզուած էին թէ՝ Թուրք բանակը կուգայ Սալմաստի արեւմուտքէն, համոզուած էին նոյնպէս որ գաղթը կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ չի կրնար կազմակերպուիլ եւ գուցէ այլեւս անկարելի դառնայ։ Մնաց որ՝ տեղացի Հայերը ժամանակի կը կարօտէին, Ուրմիոյ Հայերու հետ բանակցելու համար։ Որոշուեցաւ՝ սպասել ու հետեւիլ դէպքերու ընթացքին :

Վանեցիները նորէն տեղի տուին :

Ժողովներու շրջանը կը շարունակուէր, երբ լսեցինք թէ՝ Թրքական 51րդ բանակի մէկ մասը հրամանատարութեամբ Նուրի փաշայի (էնվէրի եղբայր) մօտեցեր է Ուրմիոյ եւ Պապալի գետափին կռիւներ ծագած են :

Մեր աննման ընկ· Ա· Ստեփանեանը գրաւած էր Թրքական 3 լեռնային թնդանօթներ, գերի բռնելով 200 ասկեարներ։ Լուր առինք նաեւ թէ Ասորիներու խումբերը նոյնպէս մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած եւ Թուրքերը նահանջեր են :

Պարզ էր որ՝ Թրքական յարձակումները սկսած են։ Ժամ առ ժամ կը սպասուէր նաեւ Ալի Իհսան փաշայի ժամանումին, որ բարեբախտաբար ուշացաւ :

Այդ օրերուն, Ալի – Իհսանը գրաւած էր Ռուսերու կողմէ լքուած, Վանի, Առնիսի եւ Կամուրջի հարուստ պահեստներու թալանումով եւ տեղափոխութեամբ :

Լուր չունէինք Խոյի մէջ գտնուած 7000 ասորի գաղթականներէն եւ 2500 Հայերէն։

Աղբակ վերադարձած 2000 Հայերն ալ անտեղեակ էին Վանի կառավարութեան անկումէն եւ նոր դէպքերէն :

Անհանգիստ էին նաեւ Սալմաստի Թուրք եւ պարսիկ խաղաղ բնակիչները, որոնց մէկ մասը արդէն տեղափոխուած էր հայաբնակ գիւղերը, իսկ միւսը՝ Տիլիման :

Թուրք գործակալները նոր յարձակում կը պատրաստէին։ Տիլիմանէն դուրս խրամներ պատրաստուած էին եւ պարիսպի դռները նորէն գոց էին մեր առջեւ։

Միաժամանակ կը խօսուէր ինչ որ « Արշատի Հիւմայուն» հրամանատարի մասին, որ «հազարաւոր ձիաւորներով պիտի գար Հայերը եւ Ասորիները պատժելու »։

Մակուի սարտարի մաս մը ձիաւորները նոյնպէս հասած էին Տիլիման։ Ղալասարի հետ յարաբերութիւն կը պահպանէինք Տիլիմանէն բաւական հեռուն, դաշտերու մէջէն :

ԱԶԳԻՆ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ցեղապահպանումը եւ Հայ· եկեղեցին

Նախ եւ առաջ ճշդենք, ի՞նչ է հայ «Սփիւռք»ը։ Հայերու հայրենիքէն դուրս ապրիլը Սփիւռք ըլլալ չի նշանակեր։ Երէկ Սփիւռք չէին, օրինակ, Պարտիզակն ու Իզմիրը, ինչպէս որոշ չափով Սփիւռք չեն՝ դեռ այսօր Հալէպն ու Պէյրութը իրենց շրջակայքով։ Սփիւռքը՝ եթէ կարելի է այս ձեւ բացատրել, ապառաժ զանգուածի մը փշրուած, աւազի վերածուած վիճակն է, որ չորս հովերուն տրուած է։ Ապառաժ զանգուածը չօշափելի տարածութիւն եւ տոկունութիւն ունի։ Աւազ – Սփիւռքը տարտղնուած է, անտեսանելի է, անշօշափելի է։ Ապառաժին ոչ ծաւալը եւ ոչ ալ տոկունութիւնն ունի ան, բայց անվթար պահած է անոր էական բոլոր յատկանիշները։

Ցեղապահպանութեան մասին մտածող եւ խօսող ամէն անձ պէտք չէ անտեսէ այս տխուր իրականութիւնը։ Ցեղապահպանման հարցը՝ վերջերս՝ ամէն կողմէ կ'արծարծուի , շատ մը լուծումներ կ'առաջարկուին, որոնք գրեթէ՝ բոլորն ալ նոյն հիմնական սխալն ունին։ Անոնք կը մոռնան որ մենք զանգուածային վիճակի մէջ չենք այլեւս , աւազ դարձած եւ ցիր ու ցան եղած ենք։

Առաջարկուած լուրջ եւ գլխաւոր լուծումներէն մէկն է, օրինակ, երկրորդական վարժարաններ հիմնել եւ տոհմային զօրաւոր դաստիարակութեամբ երիտասարդութիւն հասցնել : Ե՛ր երբեմն, Սանասարեանէն կամ Նմանհաստատութիւններէն շրջանաւարտները իրենց առջեւ, իբրեւ ասպարէզ, ոչ միայն պատրաստուած երիտասարդութեան կարօտ, ընդարձակ պետութիւն մը ունէին, այլ մանաւանդ ունէին ուսուցչական ընդարձակ ցանց մը եւ զայն իր բարձրութեան վրայ կարենալ պահելու պահանջը, ուր իւրաքանչիւր շրջանաւարտ իր կարելին կրնար տալ :

Զանգուածը հոն էր, իր տարածութեամբ եւ տոկունութեամբ։ Իսկ այսօր հայ երկրորդական վարժարանէ մը տոհմային զօրաւոր դաստիարակութիւն ստացող եւ ամէն տարի շարան շարան հասնող երիտասարդութիւնը ի՞նչ ասպարէզ պիտի ունենայ, անտեսանելի Հայ Սփիւռքի աւազային իրականութեան մէջ, կարենալ տալու համար իր լաւագոյնը :

Սփիւռքի համար էականը նախ հայ մնալու գիտակցութիւնն ունենալն է։ Մնացածը ինքնին կուգայ։ Եւ Հայ մնալու գիտակցութիւնը , այս անտեսանելի, աւազային եւ ցիրուցան համրանքին մէջ, հոգեկան այն հոսանքն է որ Հայերը իրարու հետ կապուած ըլլալու համոզումը կը ներշնչէ : Աւելի պարզ ըլլանք։

Այսօր Փարիզի Հայոց եկեղեցիի մատակարարութեան յանձնուած հայերէնի դասընթացքները իրենց օգտակարութիւններն ունին, թերեւս, սակայն ցեղապահպանման տեսակէտով, անկեղծ ըլլանք եւ խոստովանինք, հետապնդուած նպատակին ծառայելէ բոլորովին հեռու են։ Նոյնն է արդիւնքը բոլոր նոյն կարգի դասընթացքներուն : Այս ձեռնարկներու գլխաւոր «արդիւնքը» որոշ մտաւորականներու օգնութեան ձեւ մըն է, եւ յետոյ կարգ մը ծնողներու՝ շատ աժան գնով՝ ազգասիրական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը։ Մնացածը, աւա՜ղ , երազ է։

Սփիւռքի մէջ, նոր եւ յաջորդ սերունդներուն, նախ հայ մնալուն եւ յետոյ ալ հայերէն կարենալ սորվելուն ճամբան ուրիշ է։ Հայ մնալու իմաստը պէտք չէ առնուի, իբրեւ ցոյցի կամ հոգեկան բաւարարութեան, հայերէն գիտնալ կամ չգիտնալու հարց մը։ Այս ձեւով առնել կը նշանակէ նուազեցնել անոր իրական տարողութիւնը : Հայերէն գիտնալը Սփիւռքի մէջ՝ մասնաւորապէս, մեծ առաւելութիւն մըն է անկասկած, բայց հայ մնացած ըլլալու յատկանիշը չէ։ Մենք ունեցած ենք լաւագոյն Հայեր որոնք նախնական շրջանին հայերէն չեն գիտցած։ Խանը՝ թրքախօս էր։ Սփիւռքի մէջ ուրեմն Հայ մնալու դրական շարժառիթը պէտք է ըլլայ, կեանքի մէջ յաջողութեան տեսակէտով, կազմակերպուած բարոյական երաշխիք մը ունենալու հաւաստիքը : Նոր կամ գալիք սերունդները, հայերէն գիտնան կամ ոչ, հայութեան կապուած պիտի մնան, երբ համոզուին թէ հայութիւնը՝ —բարոյական կազմակերպութիւն — իր՝ այսինքն անհատին՝ պատանեկութեան, երիտասարդութեան եւ նոյնիսկ կեանքի ընթացքին, քայլերուն հետեւող, փորձառու եւ անշահախնդիր խորհրդատու մը, բարոյական, ի հարկին նոյնիսկ նիւթական զօրավիգ մըն է : Հայկ· Սփիւռքը կը դիմանայ, կը յարատեւէ եւ կը բազմանայ, երբ Հայ մը ուրիշ Հայու մը մէջ իրեն բարոյական օժանդակ մը տեսնել սկսի , անկախ մէկին կամ միւսին քաղաքական գունաւորումէն կամ յարանուանական բաժանումէն։

Երբ Հայ մը՝ փորձով համոզուի թէ ինք հայ Սփիւռք կոչուած աւազային զանգուածին կենդանի մէկ բջիջն է, թէ ինք՝ այդ բարոյապէս կազմակերպուած անտեսանելի զանգուածէն կը ստանայ, փորձառու խորհուրդներ՝ իր կեանքին ուղին գծելու համար, բարոյական օժանդակութեան կեանքի դռները իր առջեւ՝ լաւագոյն պայմաններով՝ բացուելու համար եւ ապահով պատուանդան՝ բնութեան իրեն շնորհած կարողութիւնները կեանքի մէջ առաւելագոյն չափով յայտնաբերել եւ արժեւորելու համար :

Երբ Հայ մը իր ծնած եւ ապրած երկրին մէջ՝ խղճամիտ աշխատաւոր, կամ արհեստաւոր, կամ մասնագէտ, կամ տնտեսական եւայլ կարեւոր ձեռնարկներու ղեկավար եւ կամ քաղաքական դերակատար ըլլալու խմորն ունի, վստահութիւնն ունենայ նաեւ, որ նոյն երկրի մէջբնակող հայ անշօշափելի զանգուածին կազմակերպուած բարոյական օժանդակութիւնը իր կեանքի ընթացքին, ամէն խոչընդոտի առջեւ պիտի չգլանայ իրեն ;

Վերջապէս երբ Հայ մը, ըլլայ իսկ արաբախօս, ֆրանսախօս , սպանախօս կամ անգլիախօս, համոզումն ունենայ թէ իր Հայ ըլլալու հանգամանքը իրաւունք կուտայ իրեն, լեզուով բոլորովին տարբեր, եւ նոյնիսկ օտար երկրի մէջ բնակող Հայու մը մէջ, ինք՝ անպատճառ բարոյական օժանդակ մը տեսնէ եւ գտնէ, այո, այս համոզումն ունեցող Հայը, ոչ մէկ ատեն, ոչ մէկ պատրուակով ինքզինք հայութենէն անջատուած պիտի նկատէ։ Ան, ցեղապահպանման բարեացակամ, բայց անխոնջ քարոզիչ մը պիտի ըլլայ։ Ան պիտի սկսի հայերէն սորվիլ ինքնաբերաբար, գիտակցութեամբ եւ գուրգուրանքով :

Սփիւռքի մէջ ուրեմն Հայ մնալու եւ յետոյ ալ հայերէն սորվելու միակ եւ անվրէպ միջոցը, Հայերու մէջ, բարոյական իրերօգնութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու, գործնական առողջ հիմերու վրայ դրուած պարզ կազմակերպութեան մը նախաձեռնութիւնն առնելուն մէջն է :

Հայը Հայուն բարոյական օժանդակ,— ահաւասիկ կարգախօսը, ահաւասիկ հոգեկան այն հոսանքը որ չորս հովերուն ցրուած , աւազային , անշօշափելի եւ անտեսանելի Սփիւռքին պիտի արծարծէ ցեղային գիտակցութիւնը, հպարտութիւնը եւ զօրավիգ պիտի դառնայ որ անոր միասնականութիւնը անվթար պահուի։ Եւ այս կարգախօսը, ամէն վարդապետութենէ վեր, եւ քաղաքական ամէն դաւանանքէ առաջ։ Անմիջական եւ արդար հարցում մը, ասոնք գեղեցիկ բառեր են, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կարելի է իրագործել զանոնք։ Ճիշդ հարցում :

Այսպիսի ծրագիր մը, կարելի է իրագործել , դարերով փորձուած, համահայկական միակ հաստատութեան Հայ· եկեղեցւոյ հովանիին տակ : Պայմանաւ սակայն որ ան՝ Եկեղեցին՝ անխախտ պահուի համահայկական իր դիրքին վրայ :

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ· ԽՈՒՊԻԿԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ·— ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՇԱՀՊԷՆՏԷՐԵԱՆ

Անհատական թղթակցութենէ մը խորին ցաւով կը տեղեկանանք թէ Ապրիլ 17ին Մարսէյլի մէջ մեռած է Արտաւազդ Շահպէնտէրեան, որ Յունաստանէն հոն հասած էր իր կնոջը եւ երկու զաւակներուն հետ, Պուէնոս Այրէս երթալու համար։ Մարսէյլ հասնելէ քանի մը օր վերջ ծանրապէս հիւանդանալով, դարմանատուն կը փոխադրուի, բայց անօգուտ։ Յիսունեւհինգ տարեկան էր եւ երկար ատեն եղած է Դաշնակցական, ինչպէս եւ ուսուցիչ։ Շրջանաւարտ էր Պոլսոյ Պէրպէրեան վարժարանէն։ Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին եւ պարագաներուն :

Ապրիլ 11-24ի հանդէսներ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիի Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութիւններէն շատերուն, 23 Ապրիլ կիրակի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Մեծ Եղեռնի յիշատակին նուիրուած սգահանդէսը, Թաղապետական սրահին մէջ :

Բեմին խորը, վարագոյրին վրայ ճերմակ մեծ տառերով արտագրուած էին հետեւեալ տողերը, Ահարոնեանի «Աշուղ»էն .—

« Այսքան չարիք թէ մոռանանք մեր որդիք
Թող ողջ աշխարի Հայուն կարդայ նախատինք :»

Այս պատգամն ու կտակը դեռ երկար տարեն պիտի ծառայէ իբրեւ նշանախօսք, ցորչափ չեն իրագործուած հայ ժողովուրդին պահանջները :

« Գուսան » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Գայիչեանի հանդէսը բացաւ «Մահերգ»ով, զոր զգածուած բազմութիւնը ունկնդրեց յոտնկայս : Պ. Ոսկիան Գալայճեան, Հոգաբարձութեան կողմէ, իր բացման խօսքին մէջ շեշտեց հայկական ջարդերու ծրագրուած հանգամանքը եւ ծառացաւ այն թիւր տեսակէտին դէմ թէ մեր դժբախտութեանց պատճառ եղան յեղափոխական շարժումները : Յետոյ հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել մեռելներու յիշատակը :

Խնամուած ուղերձներ կարդացին Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Ք. Ուզունեան, Հ. Յ. Դ., Նոր Սերունդի կողմէ՝ Ժ. Մուրատեան, Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ՝ Տիկին Ունանեան : Մասնաւորաբար շնորհաւորելի էին երկու երիտասարդները, իրենց յաջող վերլուծումներով : Պատշաճ արտասանութիւններ ըրին պատանի Սեդրակ Խաչատուրեան՝ «Աշուղ»ը, Օր. Արտեմիս Տէր Նազարէթեան՝ «Խեղդամահ»ը, Սիամանթոյէն : Այս անգամ եւս օրիորդը խորապէս յուզեց ներկաները, արցունք բերելով շատերու աչքերէն : Զօհրապ Մուրատեան գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեց Տօքթ. Քիւթիւկեանի «Սուգը» : Դժբախտաբար բժիշկը, իրապէս օժտուած, չափազանց ժլատ է : Կարծես գրականութիւն կ՚ընէ իբրեւ «պարապ վախտի խաղալիք» : Տիկին Գեղանոյշ Պետրոսեան վայելչօրէն արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հին Օրհնութիւն»ը եւ Յ. Յակոբեանի «Մեռան, չկորան»ը :

Օրուան բանախօսը, Պ. Խոսրով Վշտունի, բացատրեց թէ սխալ է հայ երիտասարդութեան պատմել միայն մեր ջարդերը, որոնք կրնան բեկում յառաջ բերել : Պէտք նաեւ անոնց սորվեցնել թէ հայ ժողովուրդը դիմած է ինքնապաշտպանութեան, հերոսական կռիւներու որոնց ամենամեծն է հայրենիքի մը ստեղծումը : Հատուցման մէկ ուրիշ ձեւն է մեր գաղութներու այսօրուան նիւթական բարգաւաճ վիճակը, բոլորովին հակառակը՝ թշնամիին վճռած «լեմոն ծախողներու» թշուառութենէն : Այսուհետեւ ալ մենք վրէժխնդրական գործ կատարած կ՚ըլլանք, միշտ հաւատարիմ մնալով Ապրիլ 11–24ի նահատակներուն նուիրական յիշատակին : Յետոյ ուշադրութիւն հրաւիրեց ողջ մնացած բեկորներու կացութեան վրայ :

Ինքնագիր բանաստեղծութիւն մը արտասանեց Պ. Ա. Ռշտունի, նուիրուած նահատակ մտաւորականներուն : Աւետիս Քիփիճեան կը մասնակցէր երկու մեներգով Կոմիտաս վարդապետէն, « Կռունկ» եւ «Անտունի» որոնք միշտ կ՚արծարծեն հայրենիքի կարօտը : «Գուսան» երգչախումբը կրկին բեմին վրայ է, նոյն կազմով եւ կիրթ ճաշակով մեզի կ՚երգէ »Օրօր»ը, Բ. Կանաչեանի եւ «Ատելութեան երգ»ը, դաշնաւորուած Ա. Պարթեւեանի կողմէ : Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի կողմէ խօսք առաւ Յ. Զէրչեան որ, յայտնելէ յետոյ, թէ երեսունեւհինգ տարիէ ի վեր խոր յարգանքով կը տօնենք այս սգատօնը, թելադրեց մանաւանդ նոր սերունդին աւելի եւս փարիլ անոնց յիշատակին :

Կէս գիշեր էր արդէն, երբ նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր մասնակցող միութիւններուն եւ ներկայ հասարակութեան, փափաք յայտնելով որ գալիք տարի միասնականութիւն գոյանայ այս սգատօնին շուրջ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

★

ՆԻՍ, 25 Ապրիլ.— Մեր գաղութը այս տարի եւս Ապրիլեան Սգահանդէսը տօնեց համերաշխօրէն, նախաձեռնութեամբ Հոգաբարձութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն, ապրիլ 23ի կիրակին : Հակառակ անձրեւոտ օդին եւ ժամանակի անյարմարութեան, սրահը լեցուն էր : Օրուան նախագահը, Պ. Վ. Մալէզեան մեր նահատակները անուանեց մարտիրոսներ հայրենիքի եւ ազատութեան : «.. Ունեցանք հայորդի մը՝ որ շանսատակ ըրաւ արիւնռուշտ ոճրագործը» : Խօսելով հայրենիքի վերելքի մասին, ըսաւ թէ մեր հայրենիքը այնքան կը յառաջդիմէ եւ վերաշինուի որ օտարներուն անգամ զարմանք կը պատճառէ :

Շոփէնի մահերգը, զոր այնքան զգացումով դաշնակահարեց Օր. Սօնիա Խոսրովեան, ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, խոր տպաւորութեամբ : Տիկին Մ. Մելիքեան երգեց «Ուռին» եւ «Կռունկ»ը յուզելով բոլորը :

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Շ. Զօտեան, որ խանդավառ բանախօսութեամբ մը նկարագրեց Հայաջինջ Սարսափները, որոնց հետեւանքով իբրեւ թէ բռնակալներու եւ մուրացկաններու պիտի վերածուէր հայ ժողովուրդը : Մինչդեռ ունեցանք հայրենիք մը, շնորհիւ Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն : «Մեր նահատակներուն իտէալը ամբողջովին չէ իրականացած տակաւին : Արեւմտեան Հայաստանը չէ ազատագրուած : Մեր մանրանկար հայրենիքը տակաւին ի վիճակի չէ ամփոփելու իր բոլոր զաւակները : Մեր պարտքն է ամուր կառչիլ ազատութեան գաղափարին, իբրեւ հաւատարիմ ժառանգորդներ » :

Արտասանեցին Պ. Ա. Տիգրանեան, Օր. Ատալեան : Իսկ փոքրիկն Սալբի Գէորգեան անման էր այս անգամ ալ : Գէորգեան ընտանիքը, լեռան մը գլուխը թառած, իրենց զաւակներուն տուած հայեցի դաստիարակութեան համար արժանի են ամէն գնահատանքի :

Երկրորդ բանախօսը Պ. Սափօ, խոստովանեցաւ թէ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը, որ անցեալ տարի ստանձնած էր սգատօնին կազմակերպութիւնը, այս տարի զայն յանձնեց Հոգաբարձութեան, որպէսզի տօնուի բոլորին մասնակցութեամբ : Այս առթիւ ուրախութիւն յայտնեց որ շատ մը գաղութներու մէջ ալ տօնակատարութիւնը եղած է համազգային :

Սգահանդէսը փակուեցաւ Տիկին Մ. Մելիքեանի Հայաստանի եւ կարօտի երգերով, ընկերակցութեամբ Օր. Ս. Խոսրովեանի (դաշնակ) : Երկուքն ալ արժանացան կազմակերպիչ յանձնախումբի ծաղկեփունջերուն :

Ներկաները բաժնուեցան սրահէն արցունքը աչքերուն, յոյսը սրտերուն :

Ներկայ մը

★

ՊՈՌՏՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11–24ի սգահանդէսը, Սընոնի ընկերվարականներու սրահին մէջ, 23 Ապրիլ, կէս օրէ վերջ :

Մեր մէկ միլիոն զոհերու յիշատակն անգամ մոռացութեան տրուած է շատ մը հայրենակիցներու կողմէ : Հակառակ այս տխուր երեւոյթին, ստուար բազմութիւն մը եկած էր իր պարտականութիւնը կատարելու :

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ «Տէր Ողորմեա»ով, Պ. Այրճեանի կողմէ : Օրուան նախագահը, Պ. Սարգիս Գօնեալեան գրաւոր ուղերձ մը կարդաց, խստօրէն ձաղկելով բոլոր անոնք, որ մեղսակից դարձան բորենիին :

Արտասանեցին Պ. Պ. Սահակ, Քէնտէրեան Պետրոս, Տոնէրեան եւ Օրիորդներ Յակոբեան եւ Իլպէկեան խոր յուզումով : Երգեց Պ. Այրճեան ընկերակցութեամբ դաշնակի : Նոր Սերունդի կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Օր. Շաքէ Քէնտէրեան : Ջութակի վրայ քանի մը կտորներ նուագեց Ս. Տօնէրեան :

Օրուան բանախօսը, Պ. Արամ Միքայէլեան նկարագրեց հայկական ջարդերը, իբրեւ ականատես : Յետոյ շեշտեց թէ հակառակ բոլոր հրէշային դաւերուն, հայ ժողովուրդը անօրինակ սպանդէն երեք տարի վերջ, Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի յաղթական ճակատամարտներով յարգանքի կը հրաւիրէր իր յաւիտենական ոսոխը : «Ծանր եղաւ մեր կորուստը, բայց մեր այսօրուան աստանդական վիճակովն անգամ կրնանք տակաւին յարգանքի հրաւիրել այլ ժողովուրդներ մեր մշակոյթով եւ ուրիշ արժանիքներով : Մնանք ամուր, մէկ օր աւելի դիմանալու համար, մինչեւ որ լայն կը բացուին հայրենիքի դռները ու մեզի պատեհութիւն կը տրուի ստեղծագործել մեր հայրենիքին մէջ» :

Նախագահին քանի մը խօսքէն վերջ, սգահանդէսը փակուեցաւ խոր տպաւորութեամբ :

ՀԱՅԿՈՒՆԻ

★

ՌՈՄԱՆ.— Այս տարի Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը տօնեցինք ապրիլ 22ին, աւելի մեծ շուքով : Սգակիր հայրենակիցներով լեցուած էր կաթողիկներու կոկիկ սրահը : Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր ամբողջ կազմով ներկայ էր սգահանդէսին : Բեմին աջ կողմը սեւ շղարշով եզերուած կ՚երեւէր մեր պաշտելի եռագոյնը, իսկ ձախ կողմը զետեղուած էր՝ Ֆրանսականը : Բեմին կեդրոնը սեւ թաւիշով ծածկուած դագաղ մը կը խորհրդանշէր աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը :

Օրուան նախագահի առաջարկին վրայ հանդիսականները յոտնկայս «Հայր մեր»ը երգեցին խոր յուզումով : «Յառաջ»ի Թղթակիցը փոխան բացման խօսքի կարդաց Գ. Խաժակի «Կտակը»՝ ուղղուած իր տիկնոջ, որպէսզի իբրեւ ուխտ ծառայէ միջին եւ նոր սերունդին : Ապա եղան յուզիչ եւ յաջող արտասանութիւններ : Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, ընկեր Գ. Սարոյեան եւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ե. Գասեան պարզելով գործուած ահաւոր Եղեռնը, շեշտեցին թէ բոլորիս

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Շտապով ներս ընկաւ սպասաւոր կինը, սկսեց շտապով հաւաքել սփռոցը, կարծես ուզում էր փախցնել : Եւ կարծես իր այդ տարօրինակ վարմունքը արդարացնելու համար էր որ նա կիսաձայնով ասաց .— Դրսում ինչ որ տարօրինակ ձայներ են գալիս :

Ամէնքը, բացի Ցովսէփից, մի ակնթարթում դուրս թռան : Առաջնորդողը Աննա խաթունն էր, որ այսպիսի դէպքերում տղամարդի սիրտ ունէր :

Կարծես օդն էր հասկանում է թէ ինչ է անսովոր դժբախտութիւնը :

Լսում էին խառն ձայներ : Հեռուում մի սուր ճիչ մարեց, շները կսկծալի հաչոց բարձրացրին եւ ապա տիրեց կարճ լռութիւն :

Այդ բոլորը կարող էր գիւղական առօրեայ աղմուկի մի կտորը լինել . բայց օդը ինչ որ չարագուշակ բան էր իրանից աւելացնում այդ ձայների վրայ :

Գիշերային խաւարի մէջ սիրտը բռնում էր օդից այդ առանձնայատուկ նշանները եւ միանգամայն անսխալ գործում էր՝ փոխարինելով տեսողութիւնը :

Բոպէ չանցած՝ մի այլ չարագուշակ ձայն տարածուեց, այս անգամ բոլորովին մօտիկ տեղ, տան բակում :

Մէկը բախում էր դրսի դուռը :

Առաջին վայրկեանում Աննա խաթունը այնքան գլուխը կորցրեց, որ չկարողացաւ այլեւս պահել այն հառաչանքը, որ այնքան ժամանակ փակել էր իր սրտի մէջ :

Նա չիմացաւ որ Գայիանէն արդէն դողում է գիշերային ձայներից եւ բոլորովին պարզ կերպով մրմնջաց մի սարսափելի բառ.— Սկսուեց ...

Դա մի աղաղակ էր, որ դուրս էր թռչում ինքըն ըստ ինքեան, անգիտակցաբար : Նորից կրկնուեց բախոցը :

Ծառան վազեց դռների մօտ :

Լսում էր միայն նրա ձայնը : Նա հարց ու փորձ էր անում :

— Ո՞վ է, Թէոս, ի՞նչ է ուզում, կանչեց այրին :

Այդ անհամբերութիւնը ցոյց էր տալիս որ նա արդէն պատրաստ է ամէն մի հարուածի դէմ գնալու :

Թուլութիւնը չքացաւ, որովհետեւ վտանգը շատ մօտիկ էր երեւում :

Բայց ծառան իսկոյն չպատասխանեց : Բաւական առաջ գնալով, նա հանդարտ ձայնով ասաց .

— Կոյս Հեղինէն խնդրում է բաց անել ...

— Կոյս Հեղինէ՞ն ... Դու լա՞ւ ես ճանաչում նրա ձայնը :

— Նա է, ասում է շատ հարկաւոր գործ կայ :

Տիրեց վայրկենական լռութիւն : Դա հարկաւոր էր թուլասրտութեան վերջին նշոյլը ոչընչացնելու համար :

Բակի մէջ հնչեց այդ կնոջ տիրական խրոխտ ձայնը .— Բա՛ց արա :

Եւ ինքը ցած գնաց, հրամայելով Մեհրիին ու Գայիանէին որ ներս գնան :

— Զվախէք, աւելացրեց նա ներքեւից : Գնացէք տուն : Թէոս, մի ճրագ բեր :

Հեղինէն էր, այո, բայց մենակ չէր : Հէնց որ դռների ահագին փեղկերից մէկը յետ գնաց ու մի նեղ ճեղք բացուեց, նա շտապով ներս մտցրեց երկու փաթաթուած կանանց, ապա ինքը մտաւ : Ծառան դուռը փակելուց յետոյ, կոյսի հրամանով ճրագը դրեց սրահում ու հեռացաւ :

Այն ժամանակ Հեղինէն հարցրեց .— Ո՞ւր կարող ենք տեղաւորել սրանց :

Նա թոյլ չտուեց որ Աննա խաթունը մի այլ հարց տայ, իմանայ որեւէ պատճառ : Խօսքը միմիայն թաքցնելու տեղի մասին էր :

Եւ այդպիսի մի տեղ գտնելը երկար չտեւեց : Դա մի փոքրիկ սենեակ էր, որ գտնւում էր սրահի տակ եւ մի ժամանակ Մելիքի բանտն էր :

Ինքը Հեղինէն ներս տարաւ իր բերած կանանց, նրանց օգնութեամբ տեղ պատրաստեց մի կարճ միջոցում, իսկ Մելիքի կինը պատուիրեց որ վերեւից անկողին ու կարպետներ բերեն :

Ամէն ինչ վերջացնելով, Հեղինէն ճրագը թողեց այնտեղ, ինքը դուրս եկաւ եւ դուռը կողպելով, բանալին յանձնեց Աննա խաթունին :

— Քեզ եմ տալիս, ասաց նա. լաւ նայիր, շուտ շուտ տեղեկացիր թէ ինչ են ուզում : Բանալին ծառաների ձեռքը չտաս, աշխարհը մեղքերով լեցուած է...

ԼԷՕ

պարտականութիւնն է անոր իմաստը բացատրել նոր սերունդին եւ միշտ հաւատարիմ մնալ նահատակներու կտակին :

Ամէնէն վերջ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի դերասանական խումբը յաջողութեամբ ներկայացուց Աւետիս Ահարոնեանի «Էլ մի աղօթիր»ը, թատերախաղի վերածուած ընկեր Ազգին Մարտիրոսեանի կողմէ : ՊԻԼԱԼԻ

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ զօր. Շտեմենքօ, ազդարարելով թէ խորհրդային ժողովուրդը «կրնայ վստահ ըլլալ իր բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին վրայ որոնք միշտ պատրաստ են կատարելու իրենց պարտականութիւնը հայրենիքին հանդէպ :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մօտ մէկ միլիոն բանուորներ եւ քաղաքացիներ պատկառելի ցոյց մը կատարեցին Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան շրջաններուն մէջ, իրարմէ հազիւ քանի մը մեթր հեռու: Ութ հազար ֆրանսացի, անգլիացի եւ ամերիկացի զինուորներ կը հսկէին բարեկարգութեան, 12.000 գերման ոստիկաններու հետ: Թէեւ երկու հակամարտ բանակներ էին որ Մայիս 1ը կը տօնէին դէմ դիմաց, սակայն ծանր դէպքեր չպատահեցան, բաց ի մանր մունր ընդհարումներէ: Անշուշտ գովասանքներ եւ նախատինքներ պակաս չեղան բանախօսութեանց ընթացքին: Այսպէս, արեւմտեան շրջանին մէջ Խ. Միութիւնը կը հռչակուէր «բռնակալ ուժ մը որ կը ստրկացնէ ժողովուրդները», իսկ արեւելեան շրջանին մէջ նոյն պետութիւնը կը ներկայացնէին «խաղաղութեան պատուարը», արեւմտեան պետութիւններն ալ՝ «պատերազմի հրձիգներ, աշխարհակալներ» են.:

Արեւելեան շրջանին մէջ կապոյտ շապիկներ հագած երիտասարդներ թափօր մը կազմեցին, Սթալինի, Լենինի եւ ուրիշ ականաւոր դէմքերու կենդանագիրներով:

★ ՀՌՈՄԻ մէջ 50.000 բանուորներ թափօր մը կազմեցին առանց արտակարգ ցոյցերու: Վերջին պահուն հաղորդուեցաւ թէ երկու գիւղացիներ սպաննուած, վեց հոգի վիրաւորուած են : ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ նախագահը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ «Խ. Միութիւնը մեր ամենահզօր պաշտպանը, զինակիցը եւ բարեկամն է»: Պրիւսէլի մէջ ոստիկանութիւնը արգիլեց Լէոփոլտ Գ.ի դէմ սարքուած ընկերվարական ցոյց մը, որուն կը մասնակցէին քսան հազար հոգի, առաջնորդութեամբ նախկին վարչապետ Սփաքի : ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ կազմուած թափօրը վեց ժամ տեւեց, անցնելու համար Տիմիթրովի դամբարանին առջեւէն: ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ զօրահանդէս մը սարքուեցաւ ի ներկայութեան Թիթոյի : Լոնտոնի մէջ տօնակատարութիւնը յետաձգուեցաւ այս կիրակի օրուան: ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերտառութիւն մը կ'ազդարարէր.— «Ընկերվարութիւնը չի կրնար գոյութիւն ունենալ Մոսկուայի տիրապետութեան տակ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ երեսփ. ժողովը լուծուեցաւ, նկատելով որ կարելի չըլլար կառավարութիւն կազմել ամիսներէ ի վեր: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Յունիս 4ին:

300.000 ՀՈԳԻ համախմբուած էին Վիլլաքուպլէի օդակայանը, տեսնելու համար թէ ինչպէս պիտի թռչի Լէօ Վալանթէն, որ թռչունի թեւեր շինած է: Թերթերը կը գրեն թէ միայն մէկ բան տեսան.— Թռչուն - մարդը վար իջաւ 3500 մեթր բարձրութենէ մը ...

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսուհիներու Միութեան կեդրոնին ճակատը խորտակուեցաւ, պայթումի մը հետեւանքով :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին բանակցութիւններ պիտի կատարուին Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, ինչ որ բարենշան կը համարուի: Իրազեկներ դիտել կուտան թէ երբ սերտ յարաբերութիւններ հաստատուին երկու երկիրներուն եւ Յունաստանի միջեւ, Խ. Միութիւնը պիտի կորսնցնէ Ալպանիան:

ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ ճառ մը խօսելով իր կուսակցութեան մէկ ժողովին մէջ, բացատրեց թէ երեք վտանգներ կը սպառնան երկրին,— 1. Անկարգութիւն եւ բռնութիւն, զորս կարելի չէ թոյլատրել. —2. Անարդարութիւն եւ թշուառութիւն.— 3. Ներքին եւ արտաքին տեւական սպառնալիք հանրային բարեկարգութեան դէմ: Յետոյ ըսաւ թէ Ֆրանսա միտք չունի հիւլէական ռումբեր շինելու:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ամսաթերթ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Գ. տարի թիւ 34 (Փետր.-Ապրիլ): Կէս առ կէս հայերէն եւ ֆրանսերէն, ամբողջովին նուիրուած 1915 Ապրիլ 11-24ի: Գին 30 ֆրանք: Տարեկան բաժնեգին 350 ֆրանք :

Ֆր. Կ. Խաչի 40ամեակը Մարսէյլի մէջ

Մասնակցութեամբ շրջաններու եւ 9 քոյր մասնաճիւղերու: Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Alhambraի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Bld. Chave:

Կը նախագահէ Տիկին ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Կը բանախօսեն Տիկին Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Պ. Ս. ՏԷՐ - ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Նիւ Եորքի City Central Opéra ընկերութեան Տրամաթիք դերերու աստղերէն Տիկին ՍԻՐԶԱ ՍԻՄՕՆԷ - ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ, հայ ժողովրդական եւ Սայաթ Նովայի երգերով :

Կը նուագէ սիրուած ջութակահար Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ :

Արտասանութիւն, երգ, պար Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն կողմէ :

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբով : Մուտքը ազատ է

Յիշատակի Մեծ Հանդէս

Երեք անմահներու, ԱՂԲԻՒՐ - ՍԵՐՈԲԻ, ՀՐԱՅՐԻ եւ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ նահատակութեան 50ամեակին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ ՏԱՐՕՆ - ՍԱՍՆՈՅ ՋՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ : Կը նախագահէ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ: Կը խօսին Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ եւ Գ. ՇԷԽԻԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով :

Մայիս 7ին կիրակի ժամը 2.30ին, ՄԱՐՍԷՅԼ, Salon Longchampի շքեղ սրահին մէջ, 33 Պուլվար Լոնշան :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Նախաձեռնութեամբ Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՀԵԱՑ միութեան, հովանաւորութեամբ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» կոմիտէի: Քրիստոնեայ երիտասարդաց սրահը, 8, Passage Coste, (Cours Lafayetteի սկիզբը) :

Կը նախագահէ ընկեր Բ. ԽՐԻՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը բեմադրուի գաւեշտ մը՝ ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է:

Մուտքը ազատ է :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

35րդ տարեդարձը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սէրքըլը Կաթոլիկ սրահին մէջ: Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Վասպուրականցիներու Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ ազգ. միութեանց :

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ մեր բժիշկներէն Տոքթ. Ե. Տիկիրեանի որ միշտ սիրայօժար օժանդակած է մասնաճիւղին, թէ հիւանդները մասնագէտ բժիշկներու մօտ առաջնորդելու եւ թէ շատեր տեղաւորելու զանազան հաստատութեանց մէջ, մանաւանդ մեր կայանի մանուկները ձրիաբար բժշկական քննութեան ենթարկելով ամէն անգամ:

★ Շնորհակալութիւն նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան, որ, Զատկի առթիւ 350 կարմիր հաւկիթ եւ 200 հատ պրիօշ նուիրեց, բաժնելու համար չքաւոր ընտանիքներու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Մ. Սրապեան, ինչպէս նաեւ Սրապեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ մասնակից եղան իրենց խորունկ սուգին եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին եւ ազգականին, ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՍՐԱՊԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Նախագահութեամբ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ

Մայիս 7ին, կիրակի օրը ժամը 4—12, Օթէլ Քօնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, 2 rue Rouget de l'Isle: Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանը : Դիմելով Ely. 01-76:

Օր. ՄԱՐԻ ԱՇՐԳԵԱՆ
Պ. ՆՇԱՆ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Մարսէյլ Ամուսնացած 23 Ապրիլ 1950

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հայեւթաթարական յարաբերութիւնները»: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը (78 rue Rabelais) :

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔԱԼՈՄՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 9ին, ծանօթ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ.ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՎՐԻՊԱԿ.— Լիոնէն կը խնդրեն ճշդել թէ Ապրիլ 11-24ի թղթակցութեան մէջ Հայրենակցականներու կողմէ խօսեցաւ Զ. Պօյաճեան եւ ոչ թէ Ֆըստըգճեան, ինչպէս սխալմամբ գրուած էր :

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ԳԱՐՄԷՆ խորին ցաւով կը ծանուցանէ իր մէկ հատիկ սիրելի զաւկին՝ ՎԻԳԷՆ ԳԱՐՄԷՆԻ դառնաղէտ մահը եւ կը խնդրէ չայցելել :

Մեր ցաւակցութիւնները :

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը, արդիական բոլոր մեքենաներով: 531 rue Gabriel Péri, Քոլոմպ, Seine:
Դիմել հեռաձայնով Mol. 02-61:

Հայ կօշկակարներուն ուշադրութեան

Բացուած է Օհաննեանի կաշեվաճառատունը, ուր պիտի գտնէք, անմրցելի գիներով կօշկակարի վերաբերեալ ամէն տեսակի ապրանքներ:
Կը բաւէ մէկ անգամ այցելել, համոզուելու համար :
Դիմել Մ. ՕՀԱՆԵԱՆԻ, 4 rue du Bon - Pasteur, Marseille, (Place d'Aixի մօտ):

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ
LE DOME ARARAT
Տէր եւ Տնօրէն՝ Ս. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ
Նիս այցելող հայրենակիցներուն կ'ապահովէ պանդոկի եւ այլ դիւրութիւններ :
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ եւ ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ, մատչելի գիներով:
1 Avenue Thiers. Կայարանի դիմաց
Բաց է առտուան ժամը մինչեւ 2
Հեռաձայն 890-38

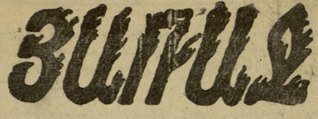
Ծախու խանութ

Ալֆորվիլի մէջ օթոպիւսի կայարանին դէմ վեց տարի պայմանագրութեամբ գեղեցիկ խանութ մը ծախու է: Ունի նաեւ Ա. յարկի վրայ բնակարան մը մէկ սենեակ եւ խոհանոց, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել.— 7 rue des Brochets, Ալֆորվիլ :

ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵ՛Ր ...
BEBE MIGNONԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸՆ Է
31 Place Jules - Guesde
ՁԵՐ ԵՐԵԽԱՆԵՐԸ ՀԱԳՈՒԵՑՈՒՑԷՔ
Այս նորաբաց վաճառատունէն ուր Փարիզեան ճաշակով եւ մատչելի գիներով պիտի գտնէք լաւագոյն ապրանքը :

Փաստաբան - խորհրդական
ԳՐ. Մ. ԹԻԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Ամէն տեսակ իրաւագիտական գործեր եւ գրութիւններ, մասնագէտ փողոցի արկածներու եւ ամուսնալուծումի դատերու:
Ժամը 3էն 5 եւ ժամադրութեամբ
Հեռախօս Trudaine 18 - 58
46 rue Lamartine, Paris (9)
métro Cadet կամ N. D. de Lorette

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 — Գին 7 ֆր. — C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 4 MAI 1950 — Հինգշաբթի 4 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6143–Նոր շրջան թիւ 1554

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՏՈՒՆԸ

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ աշխատանքները անընդհատ կը շարունակուին, օր առաջ աւարտելու համար «Ցուսաբեր»ի Տունը, որուն հիմնարկէքը կատարուեցաւ Մարտ 26ին, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ:

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը նոր խմբագրական մը նուիրելով այս ձեռնարկին, կը գրէ.

— «Ե՞րբ պիտի աւարտի մեր Տունը,— այս է այն հարցումը որ բոլորին կողմէ ամէն առթով կ'ուղղուի մեզի:

Այս հարցումին պատասխանը վերապահուած է մեր համակիրներուն, բարեկամներուն եւ ընկերներուն:

Այս մեծ ընտանիքին բոլոր անդամները — թէ հոս՝ Եգիպտոս եւ թէ այլուր — երբ ժամ առաջ կատարեն իրենց պարտականութիւնը իրենց Տան հանդէպ՝ արագօրէն, յարկ առ յարկ, կը բարձրանայ շէնքը՝ մօտ ապագային իր հիւրընկալ դուռները լայնօրէն բանալով բոլորին առջեւ»: («Ցուսաբեր», 18 Ապրիլ):

Անոնք որ ուշադրութեամբ հետեւեցան հիմնարկէքի առթիւ խօսուած ճառերուն, անշուշտ կը յիշեն այս հաստատութեան «ծննդոց»ը:

Ափ մը հաւատաւորներ ձեռք ձեռքի տալով 1944ին կազմած են «Ցուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութիւնը», գլուխ հանելու համար այս ձեռնարկը:

Իրենց առաջին գործը եղած է 1310 քառ. մեթր տարածութեամբ հող մը գնել բանուկ պողոտայի մը վրայ, 12.500 եգիպ. ոսկիի:

Հողին 260 մեթրը երկու փողոցներու ընդարձակման յատկացուած ըլլալով, մնացեալ 1050 քառ. մեթրին վրայ պիտի կառուցուի գեղեցիկ շէնք մը, եօթը յարկ: Ընդհ. ծախքը՝ 40.000 ոսկի:

Գետնայարկը պիտի պարունակէ «Ցուսաբեր»ի խմբագրատունը, տպարանը, հինգ վարձու խանութներ, եւ կառատուն մը: Առաջին յարկը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան, դրասենեակներով, գրադարանով, հիւրանոցով, 720 հոգինոց թատերասրահով մը եւ ուրիշ յարմարութիւններով:

Երկրորդ յարկը, բացի «դալար տանիք»էն, պիտի յատկացուի «Նաւասարդ» Միութեան սրահին, 200 հոգինոց սրահով մը:

Երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ յարկերը պիտի պարունակեն 12 յարկաբաժիններ, առանձին մուտքով եւ վերելակով:

Այս ամփոփ տեղեկութիւնները կրնան գաղափար մը տալ ծրագրուած հաստատութեան մասին, որուն շինութեան համար առաջին առթիւ հաւաքուած է 21.000 ոսկի:

Այսպէս, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ իր համակիրներու աջակցութեան, մինչեւ աշուն պիտի ունենանք վայելուչ, եթէ ոչ շքեղ Տուն մը:

Երկրորդ վառարանն է այս Արեւելքի մէջ, Պէյրութի Ճեմարանէն վերջ, որ նոյնպէս ունեցաւ փառաւոր շէնք մը, շնորհիւ ողբացեալ Փալանճեանի կտակին (20.000 սթերլին) եւ ամերիկահայ գաղութին առատաձեռնութեան (127.000 տ.):

Մեր մէջ տեսակ մը աւանդութիւն դարձած է մշակոյթի տուն, դպրոց, խմբագրատուն, մանկապարտէզ կամ թատրոն հաստատել որեւէ տան, խանութի, մթերանոցի, տաղաւարի, ախոռի մէջ:

Մասնաւորապէս մամուլի մասին խօսելով, երբեւ ընդհանուր օրէնք, յարմարած ենք որեւէ շէնքի: Կը բաւէ որ կարելի ըլլայ քանի մը աթոռսեղան տեղաւորել մէկ-երկու սենեակի մէջ:

Պոլսոյ մէջ, առաջին անգամ «Ազատամարտ»ն էր որ շէնք մը վարձեց եւրոպական թաղին մէջ, Բերա, բրիտանական դեսպանատան դիմացը, բոլոր յարմարութիւններով (վեց յարկ):

Անցեալ պատերազմի գինադադարին, «Ճակատամարտ»ը կը վարձէր աւելի փառաւոր շէնք մը, ամերիկեան դեսպանատան դիմաց: Նոյնպէս վեց յարկ, արդիական կարասիներով եւ բոլոր յարմարութիւններով,— տպարան, խմբագրատուն, ընթերցասրահ եւն.:

Արտասահմանի մէջ, եթէ չենք սխալիր, միայն «Հայրենիք»ն է որ ունի սեփական եւ լաւագոյն խմբագրատուն-տպարանը, օժտուած՝ բոլոր առաւելութիւններով:

Եւ անհաւասիկ «Ցուսաբեր»ի Տունը:

Մեր սրտագին բաղձանքն է օր առաջ աւարտած տեսնել զայն, երբեւ փառաւոր վառարան մը ազատ մշակոյթի:

Շ.

Հայերու վիճակը Երուսաղէմի եւ Պաղեստինի մէջ

ԽՄԲ.— Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ վրդ. Տէրտէրեան, որ վերջերս Գահիրէ գացած էր, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Արեւ»ի (20 ապրիլ): Զանց կ'առնենք հարցումները.—

Քաղաքը երկու մասերու բաժնուած է. հրէական եւ արաբական: Հին քաղաքին մաս կազմող արաբական մէկ փոքր շրջանը Անդրյորդանանի կը պատկանի: Նոր քաղաքը, քանի մը քրիստոնեայ արուարձաններու հետ միասին, կը գտնուի Իսրայէլի իշխանութեան ներքեւ: Բոլոր Ս. Տեղիք — իսլամական, քրիստոնէական, արաբական — հին քաղաքին մէջ են եւ կը գտնուին Յորդանանի տիրապետութեան տակ: Հայոց վանքը արաբական շրջանին մէջ է եւ կը գտնուի Անդրյորդանանի իշխանութեան տակ: Իսկ մեր կալուածները, թէ Երուսաղէմի եւ թէ Եաֆայի մէջ, ամբողջապէս Իսրայէլի իշխանութեան ներքեւ են:

Այս երկու տարուան ընթացքին, թէ հանգուցեալ պատրիարքին եւ թէ Տեղապահին կողմէ, երկցս դիմումներ եղած են Իսրայէլի որպէսզի մեզի վերադարձուին մեր կալուածները եւ զանոնք տնտեսելու իրաւունքը. այս ուղղութեամբ յուշագրերը յղուած են թէ Պ. Վայզմանի եւ թէ Պ. Պէն Կուրիոնի: Հակառակ ցոյց տրուած բարեացակամութեան, վերջնական կարգադրութիւն մը չէ եղած: Այդ կարգադրութիւնը եղած չէ բոլոր համայնքներու ստացուածքներուն համար: Հաւանաբար չըլլայ տակաւին մինչեւ որ քաղաքական վերջնական կարգադրութեան մը չյանգի Պաղեստինի հարցը:

Երկու հազար հինգ հարիւր Հայեր կը բնակին վանքէն ներս եւ հազար հոգի ալ բնակութիւն հաստատած են վանքին շուրջ, հին քաղաքին մէջ: Ասոնցմէ հազար հոգին իրենց հացը եւ բժշկական խնամքը կը ստանան ուղղակի Վանքէն, անոնց կարգ մը ներքին պէտքերը կը հոգացուին Վանքին կողմէ: Նախորդ երկու տարիներուն, մօտաւորապէս 40.000 պաղեստինեան ոսկիի նպաստ ընդունած ենք Հ. Բ. Ը. Միութենէն, Ամերիկայի գաղութէն, Եգիպտոսի եւ Իրաքի գաղութներէն, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէն եւ զանազան տեղերէ:

Այժմ ոչինչ ունինք, սպառած են այդ բոլորը: Երկու ամիս առաջ Սերովբէ վրդ. Մանուկեանը Ամերիկա ղրկեցինք եւ Տեղապահն ալ այս խնդրով եկած է Եգիպտահայութեան աջակցութիւնը խնդրելու:

Ահռելի տնտեսական կացութեան մը առջեւ ենք Վանքով եւ ժողովուրդով: Գործ չկայ: Անհատական ձեռնարկներ եղած են թէեւ, բայց անոնք հազիւ թէ չոր հացի մը դրամը կը հայթայթեն եւ բոլորն ալ սպասողական վիճակի մէջ են, գիտնալու համար թէ ինչ կերպով պիտի կարգադրուի Երուսաղէմի հարցը:

Երեք հազար Հայ կը հաշուէ այսօր Յորդանանի մայրաքաղաքը, Ամման: Նախապէս հազար հինգ հարիւր Հայ կը բնակէր հոն: Ուրեմն, մնացեալ հազար հինգ հարիւրը կը կազմեն Երուսաղէմէն գաղթած Հայեր: Անոնք ինքնաբաւ են: Երեք հազար հոգի ալ Սուրիա, Լիբանան եւ Եգիպտոս ցրուած են. ասոնք կազմուած են գլխաւորաբար ունեւորներէ:

Պաղեստինի ունեւոր դասակարգին մեծ մասին բնակարանները, ստացուածքները եւ դրամը կը մնան Իսրայէլի կողմը: Ստացուածքներն ու դրամը անշարժացուցած են: Այս հարցն ալ պիտի վերջանայ Պաղեստինի հարցին լուծումով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ շինութեանց գործարանին (SNECMA) փակման եւ վերակազմութեան առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. ժողովին մէջ: Կառավարութիւնը վստահութիւն շահեցաւ 179ի դէմ 362 ձայնով: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ «ամէնէն առաջ պիտի ճամբուին այն բանուորները որոնք կը մերժեն աշխատիլ ազգային պաշտպանութեան համար»: Վիճաբանութեանց ընթացքին խստօրէն քննադատուեցաւ նախկին նախարար (համայնավար) Թիյեօնի գործունէութիւնը: Հաստատութիւնը 14 միլիառ ֆրանք արժած է ժողովուրդին:

Ծանրակշիռ խնդիրներ Լոնտոնի ժողովին մէջ

Երեք արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրուած են յառաջիկայ շաբթու, Լոնտոնի մէջ: Օրակարգին վրայ կը գտնուին շարք մը ծանրակշիռ խնդիրներ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը պարզելով Հնդկաչինի կացութիւնը, պիտի պահանջէ որ Մ. Նահանգները շօշափելի օգնութիւն տրամադրեն, այդ երկիրը պաշտպանելու համար համայնավար յարձակման դէմ, հակառակ պարագային, Ֆրանսա պիտի հարկադրուի իր բախտին ձգել արեւմուտքի այդ ռազմագիտական խարիսխը:

Երկուշաբթի օրէն ի վեր, Հնդկաչինի ֆրանսական մարզպանը, Պ. Փինեօն շարունակ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ արտաքին գործերու, ազգ. պաշտպանութեան եւ անդրծովեան երկիրներու նախարարներուն հետ, յուշագիր մը պատրաստելու համար: Կ'ըսուի թէ այս յուշագիրը առաջարկուած է Մ. Նահանգներու նախագահին եւ կառավարութեան կողմէ: Բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի: Իրազեկ թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա այս յուշագրով պիտի բացատրէ թէ ի վիճակի չէ առանձին պայքարելու Հնդկաչինի մէջ, համայնավարութեան դէմ. թէ Ամերիկացիները պէտք է ռազմագիտական պաշտպանութեան բանալիներ համարեն Սայկոնը, Սինկափուրը եւ Ռանկունը, այնպէս այդ գիծը կորսուած է Ատլանտեանի զինակիցներուն համար:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ֆրանսա կը սպասէ որ Մ. Նահանգները 500 միլիոն տոլարի վարկ մը բանան Հնդկաչինի պաշտպանութեան համար, բացի արդիական սպառազինութիւններէ: Ցարդ Ամերիկա յանձն առած է միայն 15 միլիոն տոլար, մէկ երրորդը զինամթերքի, երկու երրորդը դեղերու եւն. համար:

Փարիզի մէջ զարմանութեամբ դիտել կու տան թէ Մ. Նահանգները լաւ չեն ըմբռնած Հնդկաչինի կարեւորութիւնը եւ մանաւանդ սա պարագան, — Անկախ Հնդկաչին մը Ֆրանսական Միութենէն դուրս՝ կը նշանակէ այդ երկիրը ձգել Մոսկուայի տիրապետութեան տակ: Ֆրանսա ոչ միայն 200 հազար զինուոր կը գործածէ Հնդկաչինը պահելու համար, այլեւ նոյնքան դրամ կը ծախսէ որքան կը ստանայ Մարշըլի ծրագրով:

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն Փարիզ կը սպասուի կիրակի օր: Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, անգամ մը եւս քննելու համար Լոնտոնի խորհրդաժողովին օրակարգը:

Զարմանազան լուրեր եւ զրոյցներ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ վրդովիչ լուրեր եւ զրոյցներ հրատարակել, քաղաքական կացութեան մասին: Կ'ամփոփենք ամէնէն կարեւորները, պարզապէս ի տեղեկութիւն.—

Ամերիկացի զօր. Քէնի, որ Խաղաղականի օդանաւային ուժերուն ընդհ. հրամանատարն էր պատերազմի ընթացքին, Մայիս 2ին ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «պատերազմը կը մօտենայ եւ թէ Ռուսերն են որ պիտի յայտարարեն զայն»: Իր կարծիքով, Խ. Միութեան վարիչները «հաւանաբար» որոշած են նաեւ թէ ո՛ր տարին պիտի յարձակին: «Միջազգային կացութիւնը այնքան լարուած է որ, պատերազմը կրնայ պայթիլ որեւէ ատեն, դիւանագիտական սխալի մը հետեւանքով: Նախայարձակ պետութիւնները առ հասարակ ընդհարում մը կը սարքեն երբ վստահ են թէ պիտի յաղթեն: Չեմ կարծեր թէ Խ. Միութեան զինուորական ուժը այդ կէտին հասած է, բայց կը ջանան հոն հասնիլ կարելի եղածին չափ շուտ: Պատերազմի պարագային, Մ. Նահանգները առաջնակարգ նշանակէտ մը պիտի կազմեն, յարձակելու համար հիւլէական ռումբով, ջրածին ռումբով կամ ուրիշ սադայելական զէնքով մը»:

★ Մ. Նահանգներու ընդհ. սպարապետը, զօր. Պրէտլի առաջարկեց խորհրդարանին երկարաձգել պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքը, որ կը լրանայ յառաջիկայ Յունիս 24ին: Զօրավարը այս առթիւ կը բացատրէ թէ «երբեք թուլցած չէ համայնավարութեան յարձակողական ծաւալումը որ կը ձգտի համաշխարհային տիրապետութեան»: Յետոյ յիշելով ամերիկեան օդանաւի մը խորտակումը Պալթիկ ծովուն վրայ, կ'եզրակացնէ.— «Շատ քիչ պատճառներ կան գոհացուցիչ համարելու կացութիւնը: Աններելի պիտի ըլլար որեւէ յապաղում»:

★ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը պիտի առաջարկէ Ատլանտեանի զինակիցներուն որ աւելցնեն իրենց զինուորական վարկերը, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար արեւմտեան Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՒԱՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1950 Փետրուարի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները: (Գրողը՝ Դ. Յովհաննէսեան):

Ս. Հայաստանի բարգաւաճ եւ գեղատեսիլ շրջաններէն մէկն է Բերիան, որ գոյութիւն ունի տասներեք տարիէ ի վեր:

Բերիայի ինչպէս եւ Նոր Կեանք, Սովետաշէն եւ Յաղթանակ աւաններուն մէջ կը բնակին մեծ թիւով հայրենադարձ Հայեր:

Բերիայի շրջանին մէջ մեծ թափով կ'աճին ու կը ծաղկին ընկերվարական արդիւնաբերութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը, մշակոյթը, արուեստը:

Տարուէ տարի կ'աճի շրջանի արդիւնաբերութեան տեսակարար կշիռը եւ արտադրութեան քանակը, 1947ի՝ 18 միլիոն րուբլիի համախառն արտադրութեան, 1948ի՝ 28 միլիոնի իսկ 1949ին գումարը հասած է 80 միլիոն րուբլիի:

Այս շրջանին մէջ կը գտնուին Հայաստանի ընտիր մետաքսեայ կտորեղէն արտադրող առաջին գործարանը, լաւագոյն բամպակէ եւ բրդէ հագուստեղէն արտադրող հիւսուածեղէնի գործարանը, նորագոյն արհեստագիտական սարքաւորումով Խարբերդի մանուածի գործարանը, Աղիւկղմինտրի գործարանը, կօշկեղէնի արտադրութեան քանի մը կատարելագործուած արտէլներ, տեղական արդիւնաբերութեան եւ սննդի գործարանախումբեր եւայլն: Ստալինեան նոր հնգամեակի երրորդ տարուան ծնունդ են այնպիսի արդրական ձեռնարկներ, ինչպէս Բերիայի Հիւսուածեղէնի նոր գործարանախումբը եւ Սովետաշէնի կօշիկի արտէլը:

Ստալինեան նոր հնգամեակի նորակառոյցներէն մէկն է այս շրջանին մէջ շինուած մետաքսի-մանածներու գործարանը, որ հնգամեակի վերջաւորութեան տարեկան քանի մը միլիոն մեթր կտորեղէն պիտի արտադրէ: Մեծ թափով այս շրջանին մէջ կը շինուին Հայաստանի մեծագոյն գոնեակի եւ գարեջուրի նոր գործարանները:

Շահումեան մետաքսեղէնի գործատան բանուորները, ուր կ'աշխատին շատ մը հայրենադարձներ, կ'արտադրէ բարձր տեսակի Քրէփ տը շին, ճազմիր, մարքիզէդ, եւայլն:

Խարբերդի «Միկոյեան» մանարանները կը պատրաստեն բամպակէ եւ մետաքսէ կտորներ, պատրաստ հագուստեղէն եւայլն:

Շրջանի արդիւնաբերութեան մէջ աշխատող բանուորներն ու ծառայողները կը ջանան բարձրացնել արտադրութիւնը, իջեցնել ինքնարժէքը եւ երկրին տալ աւելի շատ, ընտիր եւ աժան ապրանքներ:

Մասնաւորապէս ուժեղ թափով կ'աճի այգեգործութիւնը: Երեւանը շրջապատելով գեղատեսիլ այգիներով:

Շրջանի կոլխոզները Երեւանի ազգաբնակչութեան կը մատակարարեն հազարաւոր թոններով թարմ եւ բազմատեսակ միրգեր, ծիրան, դեղձ, սալոր, խնձոր, բալ, կեռաս, խաղող եւայլն:

Այս տարի 500 հէկտարի վրայ խաղողի այգիներ եւ 120 հէկտարի վրայ պտղատու ծառեր պիտի տնկուին:

Շրջանի կոլխոզները պահածոյի արդիւնաբերութեան եւ քաղաքի բնակչութեան կը մատակարարեն մեծ քանակութեամբ բանջարեղէն: Բանջարեղէնը մասնաւորապէս կ'աճի Նորագաւիթի, Շէնգաւիթի, Նոր Զարնախի եւ Նոր Կողբի կոլխոզներուն մէջ:

Կոլխոզները զարգացուցած են անասնաբուծութիւնը եւ կը ստանան հազարաւոր թոններով կաթնամթերք, միս եւայլն:

Շրջանի կոլխոզներուն օգնութեան կը հասնի գիտութիւնը: Հոն կ'աշխատին Հայկ. ՍՍՌ Գիտութիւններու ակադեմիային կից Այգեգինեգործական, պտղաբուծական, եւ գենետիկայի (génétique) գիտա-հետազօտական կաճառները, 89 գիտական աշխատողներով: Այս կաճառներուն գործօն մասնակցութիւն կը բերեն ակադեմականներ, գիւղատնտեսական գիտութիւններու դոկտոր-պրոֆէսօրներ, գիտութեան թեկնածուներ: Անոնք նոր արժէքաւոր մշակումներու տեսակներ ստանալու, բերքատուութիւնը բարձրացնելու, երկրագործական-կենսաբանական միջոցներով մշակելու մէջ մեծ աշխատանք կը կատարեն:

Այգեգործական կաճառի գիտական աշխատողներու խումբը, Միչուրինի եւ Լիսենկոյի ուսմունքի հիման վրայ ընդարձակած է խաղողի վազի ընտրութեան աշխատանքը: Կաճառին աւագ գիտական աշխատող Ս. Պօղոսեան եւ Սուսաննա Խաչատրեան կ'աշխատին լուծել նախալեռնային եւ լեռնային շրջաններուն ցրտակայուն խաղողի տեսակները տարածելու խնդիրը:

Պտղաբուծական կաճառը կը զբաղի պտղաբուծութեան զարգացման նոր տեսակներ ստանալու, մերձարեւադարձային մշակումներու տարածման խնդիրներուն լուծման: Գենետիկայի կաճառը գիտահետազօտական լուրջ աշխատանք կատարած է գիւղատնտեսական կարգ մը մշակումներու, ցորենի, բամպակի, ծխախոտի, բանջարեղէնի ուսումնասիրութեամբ, եւ լուրջ յաջողութիւններ ձեռք բերուած են բերքատուութեան բարձրացման տեսակէտով:

Մեծ աշխատանք կը տարուի ժողովրդական կրթութեան, շրջանի աշխատաւորութեան կենցաղային պայմանները եւ առողջապահական վիճակը բարելաւելու:

Գիւղերուն եւ աւաններուն մէջ շինուած են ակումբներ, գրադարաններ, հրապարակներ: Նորագաւիթի, Նոր Կողբի, Զարբախի նորակառոյց մշակոյթի տուները գործածուեցան: Իւրաքանչիւր դահլիճ 500 հոգի կ'առնէ: Շրջանը ունի 13 շարժանկար-թատրոն:

Մեծ թափով յառաջ կը տարուի բնակարաններ շինելու գործը: Պետութեան տուած վարկերու շնորհիւ հայրենադարձ Հայերու համար շինուած են հազարաւոր բնակարաններ: Բնակչութեան տրուած է ելեկտրականութիւն: Աւանները կ'երթեւեկեն հանրակառքեր որոնք բնակչութիւնը կը կապեն Երեւանի հետ:

Շրջանին մէջ կան 20 բժշկական կայաններ, մէկ հիւանդանոց: Կ'աշխատին 25 որակեալ բժիշկներ եւ 60 միջին բուժաշխատողներ: Հայրենադարձներէն անձնուիրաբար կ'աշխատին բժիշկներ Երուանդ Մանուկեան, Բագրատ Աւագեան, եւ ուրիշներ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Ամսագրի նոյն թիւին մէջ կրթական գործերու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Ժողկրթբաժնի» վարիչը, Ա. Գէորգեան,

Տասներեք տարի առաջ Բերիայի շրջանին դպրոցը կը բաղկանար երկու խումբէ, ունենալով 33 աշակերտ եւ երկու ուսուցիչ:

Ներկայիս կան 7 միջնակարգ, 7 եօթնամեայ, մէկ բանուոր երիտասարդութեան եւ երեք գիւղական երիտասարդութեան դպրոցներ:

Բերիայի շրջանին մէջ առաջին դպրոցը դարձած է ոչ միայն շրջանի, այլեւ հանրապետութեան ամէնէն մեծ միջնակարգ դպրոցներէն մէկը: Այս դպրոցը ունի 25 դասարան եւ 835 աշակերտ, 31 ուսուցիչ — ուսուցչուհիներով:

Սեբաստիա, Մալաթիա, Դաւիթաշէն, Սպանդարեան, Յաղթանակ, (ԽՄԲ.— Նուպարաշէն), Սովէտաշէն, Նոր Կեանք եւ միւս աւաններուն եւ գիւղերուն մէջ հանրային ու բնակելի շէնքերու մօտ կը բարձրանան բազմայարկ նորակառոյց դպրոցներ, ուր կ'ուսանին 5790 աշակերտներ:

Հայրենադարձ բոլոր մանուկներու համար ստեղծուած են անհրաժեշտ պայմանները՝ լրացնելու համար անոնց գիտելիքները՝ մայրենի եւ ռուսերէն լեզուներու, պատմութեան եւ այլ առարկաներու մասին:

Բոլոր դպրոցներուն մէջ կ'աշխատին 230 ուսուցիչ-ուսուցչուհի որոնց 8ը հայրենադարձներ են: Ուսուցիչներէն 116ը ունին բարձրագոյն եւ թերի բարձրագոյն կրթութիւն, իսկ մնացածները՝ միջնակարգ մանկավարժական կրթութիւն:

Դպրոցական աշխատողներու համար կանոնաւորապէս կը կազմակերպուին քաղաքական, գիտական եւ մանկավարժական — մեթոտական զեկուցում դասախօսութիւններ, խորհրդակցութիւններ եւայլն:

Ուսուցիչները կը ստանան բարձր աշխատավարձ, ձրի բնակարաններով: Դպրոցները ունին գիտական աշխատանոցներ, գրադարաններ, մարմնակրթական դահլիճ-հրապարակներ, եւն:

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ցեղապահպանումը եւ Հայ. եկեղեցին

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայ. Եկեղեցիի համար խաչալ կացութիւնը պիտի ըլլար, Սփիւռքի մէջ, զայն տեսնել պատկառելի, ազնուազարմ մօր մը դերին մէջ: Ան իր զաւակներուն՝ Հայերու մէջ, խորթ չէ ճանչցած և չի ալ ճանչնար: Եւ կամ եկեղեցին կրնար այնքան յարգանք եւ պատկառանք ներշնչել իր զաւակներուն, որ անոնք, հակառակ առօրեայ կեանքի մէջ ունեցած իրենց հատուածական սուր պայքարներուն, երբ հաւաքուէին իր շուրջ, լռէր իրենց մէջ, առօրեայ բոլոր աղմուկները եւ խօսէր միայն հաւատքը; Հայ մնացած ըլլալու գոհունակութիւնը, եւ կեանքի մէջ՝ լաւագոյն պայմաններու տակ, կարենալ յարատեւելու գերագոյն ձգտումը:

Սփիւռքի մէջ ուրեմն, Հայ. Եկեղեցիի շուրջ, կամ անոր ղեկավարութեան մէջ, հատուածական ոգի կամ մտայնութիւն մտցնել, յանուն այս կամ այն վարդապետութեան կամ քաղաքական շահերու, ոճիր մըն է անոր եկեղեցիին դերին, կոչումին, եւ առաքելութեան դէմ, յաչս Սփիւռքի միասնականութեան եւ գոյութեան: Այսպիսի արարքներ, իրենք իրենց կրնան թոյլատրել միմիայն հաւատքով տկար կամ հակակրօն Հայեր: Ահա թէ ինչու Եկեղեցւոյղեկավարութենէնանխըննայ պէտք է հեռացնել այն տարրերը որոնք իրենց կրօնական նուազագոյն պարտականութիւնները չեն կատարեր: Մ՚ոլեռանդութի՞ւն է պահանջել որ վարչութեան կամ հոգաբարձութեան անդամ մը, գոնէ տարին անգամ մը խոստովանի եւ Ս. Հաղորդութեան մասնակից դառնայ:

Հայ. եկեղեցին, ուրեմն, ազատ՝ որեւէ հատուածական ազդեցութենէ, դրուած իր համահայկական հանգամանքին մէջ, այն վայրն է ուր կարելի է իրագործել ցեղապահպանման ծրագիրը:

Ահա թէ ինչպէս: Եթէ ուշադրութիւն ընէք, նկատի պիտի առնէք որ որոշ վերապահում մը կայ՝ հայ զանգուածին քով, դէպի իր ղեկավարութիւնը, կրօնական թէ աշխարհական: Հատուածական, կամ խանդավառ մթնոլորտի մէջ կատարուած նկատելի զոհողութիւնները՝ հակառակը չեն փաստեր: Այս կացութեան պատճառը պարզ է: Ցարդ, յանուն հանրային գործի, ժողովուրդին դիմողները, մէկ յանկերգ երգած են.— «Տուէք, տուէք»: Փոխարէ՞նը, ոչինչ, կամ գրեթէ: Այս կացութիւնը, վերջ ի վերջոյ, կը սպառէ, լաւագոյն համբերութիւնն ալ, մասնաւորապէս Սփիւռքի մէջ: Կացութիւնը փոխելու համար, պէտք է փոխել գործունէութեան սիստեմը: Նախ տալ, առատօրէն տալ, օգտակարը տալ, հոգիին խօսողը տալ, աւագային մինակութեան ճնշիչ մթնոլորտին հակազդողը տալ, եւ մուտքը զանգուածի բարեացակամութենէն սպասել:

Ծիշդ այս գաղափարներով էր որ երբ Տիրան վրդ. Փարիզ եկաւ, միտք ծնաւ որ Փարիզի եկեղեցին իր քարոզութեան օրկանն ունենայ, նոր բովանդակութեամբ, նոր ուղղութեամբ եւ նոր ոգիով: Այսպէս լոյս տեսաւ «Մեր Տունը»: Սկզբնական ծրագիրն էր, նախ թերթը ժողովուրդին ձրի ուղարկել, ամէն հայ ընտանիքի ուղարկել, ընտանիքները փնտռելով ուղարկել, ինչ որ եղաւ: Բովանդակութիւնը, շատ հակիրճ՝ խտացուած քարոզներ, կարճ, սեղմ, հետաքրքրական պատմուածքներ հայ եկեղեցական կամ ազգային անցեալէն: Մանրամասն ծանօթութիւններ դաղութի առօրեայ կեանքը հետաքրքրելով տեղական օրէնքներու մասին, աւելի լայն գիտելիքներ պզտիկներու ապագայի համար տեղական դպրոցական ծրագիրներու, անոնց պահանջներու մասին, մասնագիտութիւններու եւ զանոնք լաւագոյն պայմաններու տակ կարենալ ստանալու մասին, եւայլն, եւայլն: Մէկ խօսքով, թերթը, Ֆրանսահայ ընտանիքին խորհրդականը, որոշ չափով առաջնորդը պիտի դառնար, պիտի հետաքրքրէր զայն, վերահաստատելով վստահութիւնը դէպի Հայ. Եկեղեցին, ներշնչելով հայ ընտանիքին այն համոզումը թէ իրմով կը հետաքրքրուին:

Թերթը՝ առաջադրած ուղղութեամբ չքալեց: Հակառակ բարեկամաբար տրուած շատ մը խորհուրդներու, եւ մտերմաբար կատարուած դիտողութիւններուն, Տիրան վրդ. իր ուզած ձեւով տարաւ խմբագրութիւնը: Վարդապետը համալսարանական էր, երիտասարդ էր եւ Արեւելքէն կուգար: Քարոզները շատ տեղ գրաւեցին: «Ժամանակը ամէն բան կը կարգադրէ» ըսելով թերթը կը շարունակուէր, երբ պատերազմը պայթեցաւ, յետոյ գերմանական գրաւումը: Կեանքը Փարիզի մէջ դարձաւ ճնշիչ: Հայերէն թերթ չկար: Հայկ. կեանքը որոշ ատեն մը բոլորովին դադրեցաւ: Եկեղեցիի բարոյական պարտականութիւնն էր, այս ճնշիչ մթնոլորտի մէջ, որոշ հոգեկան եւ ազգային սփոփանք հասցնել ամէն հայ ընտանիքի:

Այսպէս ծնաւ «Տօնացոյց»ը: Առաջին թիւը, Յունուար 1941, ամսուան մէջ տեղի ունենալիք տօներու եւ արարողութիւններու պարզ յիշատակութիւն մըն էր, հազիւ մէկ երկու տող տեղեկութեամբ: Գրաւման շրջանն էր, պէտք էր թարգմանել եւ զայն վաւերացնել տալ գրաւողի իշխանութենէն, եւ յետոյ պէտք էր խոչընդոտի հանդիպիլ: Երկրորդ՝ (Փետրուար 1941) եւ յաջորդական թիւերուն մէջ տեղեկութիւններու մասը ճոխացաւ: Շեշտուեցան ազգային պատմական դէպքերու հետ կապ ունեցող եկեղեցական տօները: «Տարեցոյցի» մէկ թիւէն միւսը, կրօնական ոգին եւ ազգային հպարտութիւնը կը շեշտուէին: Գրաւման ճնշիչ շրջանին միակ հայ գիրն էր որ հայ ընտանիքներէն ներս կը մտնէր: Ան ոչ միայն հոգեկան սփոփանք, այլեւ ազգային հպարտութիւն պէտք էր ներշնչէր:

Այս անգամ վտանգը ներսէն՝ Վարչութենէն՝ եկաւ: Վարչութեան որոշ անդամներու շուրջ դեգերող «մտաւորական»ներ,— Տէ՛ր, երբ պիտի փրկես Հայ Սփիւռքը, ծոյլ, վիժած գրոց-բրոցներու փորձանքէն — սկսան շարժիլ: Գանգատ եւ ճնշում, օրուան ատենապետ՝ հանգուցեալ Աւետիս Կիւլպէնկեանի վրայ,— պատուական, եկեղեցասէր եւ պարկեշտ Հայ մը — որպէսզի դադրեցնեն «Տօնացոյց»ը: Իսկապէս ալ Օգոստոսի թիւը վերջինն եղաւ: Արդէն նոր ընտրութիւններն ու վարչական փոփոխութիւններն ալ վրայ հասան: Նոր վարչութեան մէջ «մտաւորական»ներու թիւը

չատցաւ։ «Մտաւորական ուժերէ կազմուած վարչութեան վայրէջքը սկսած էր։

«Տօնացոյց»ի փորձը սակայն որ որեւէ կապ չունէր, «Մեր տունը» ի ձեռնարկին հետ։ «Տօնացոյց»ը, բացառիկ, գրական շրջանի յատուկ պահանջ մըն էր, իսկ «Մեր Տունը» բնականոն, խաղաղ ժամանակաշրջանին մէջ որոշ գաղափար մը իրագործելու փորձ, որ դժբախտաբար իր վերջնական եզրակացութեան չհասաւ։ Երբ, օր մը եկեղեցիի ղեկավարութիւնը, հատուածական ոեւէ ազդեցութենէ ազատուի, եւ իր կոչումի գիտակցութիւնը վերագտնէ, երբ քանի մը երիտասարդ, պատրաստուած եւ նուիրուած վարդապետներ հըրաւիրուին, այն ատեն, հաւատքով եւ խանդավառութեամբ ձեռք պէտք է առնել «Մեր Տունը», իր ծրագրով։ Եկեղեցիի խօսքը, անոր անշահախնդիր առաջնորդութիւնը պէտք է հասնի ամէն հայ ընտանիքէ ներս, որ հեռու արուարձանները կամ գիւղերը կամ գաւառներն ալ մէկով երկուքով ցրուած ըլլան անոնք, կամ տնտեսական ինչ կացութեան մէջ ալ որ գտնուին։

Այսպիսի առողջ գործունէութեան մը անմիջական հետեւանքը պիտի ըլլայ, որ զանգուածը, անտեսանելի, անչօշափելի եւ աւազային ֆրանսահայ Սփիւռքը, իրերօգնութեան կենսատու հոգեկան հոսանքի ազդեցութեան տակ նոր կենսունակութիւն պիտի ստեղծէ եկեղեցիի շրջապատին մէջ։ Որովհետեւ աւաղ Սփիւռքը, ստեղծագործ ժողովուրդի մը համրանքը, ապառաժ զանգուածին էական բոլոր յատկանիշներն ալ անվթար պահած է։

Այլապէս, եթէ շարունակուի հատուածական փուճ պայքարը եկեղեցիի ղեկավարութեան մէջ, յարատեւէ ամուլ գործունէութիւնը, ինչպէս երէկ էր, քիչ ատենէն, տխուր անակնկալը պիտի ունենանք հաստատելու որ 15—20 հազար հայ զանգուած ունեցող, քիչ շատ բարեկեցիկ, հայ Փարիզը, իր մէկ եկեղեցիին երեք կամ չորս, գլխիկոր նստած, հանգստեան կոչուելու տարիքին հասած քահանաներուն, դիւանատան մէկուկէս պաշտօնէութեան օրապահիկն իսկ ապահովելու անկարող է։ Կրօնական ընկերակցութեան եւ եկեղեցիի համար, հատուածական տիրապետութեան ենթակայ ղեկավարութեան մը բարոյական սնանկութեան պիտի յաջորդէ նիւթական սնանկութիւնը։

Կ. ԽՈՒՊԻԿԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի Երաժշտագիտական Ընկերութեան հրաւէրով, այսօր, հինգշաբթի (4 Մայիս) ժամը 16ուկէսին Կաւոյի «Salle des Quatuors»ին մէջ Պ. Օ. Պէրպէրեան պիտի խօսի հայ երաժշտութեան մասին։

Նուագի եւ երգի բաժին մը, որուն կը մասնակցին նաեւ Օր. Վ. Ծինճեան եւ Օր. Lydia Karine — Իչգալացեան, պիտի լուսաբանէ բանախօսին տեսութիւնը հայ երաժշտութեան հանգրուաններուն եւ ուրիշ արուեստներէն զատորոշուող յատկանիշներուն վրայ։

Շահեկան հաւաքոյթ մը՝ որ միանգամայն օգտակար ձեռնարկ մըն է այս պահուս, երբ ցաւով կը տեսնենք թէ վերջերս հրատարակուած Larousseի «La Musique» համայնագիտարանը բառ մը չի շնորհեր հայ ժողովրդական երգին։ Քանի մը տող միայն պիտի գտնէք հոն Ա. Խաչատուրեանի մասին՝ ռուսական նոր դպրոցին յատկացուած բաժնին մէջ, մինչդեռ ամբողջ էջեր նուիրուած են Թրքական երաժշտութեան։

Պ. Օ. Պէրպէրեանի զեկուցումը անտարակոյս պիտի պարունակէ ինքնատիպ գաղափարներ, որոնք յայտնութիւններ պիտի ըլլան ոչ միայն Ֆրանսացի ունկնդիրներուն՝ այլ հայ երաժշտասէրներուն համար։

Ց. Գ.— Մուտքը ազատ է։

Ա. Փ.

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս», խմբագրականով մը կը պատասխանէ Մոսկուայի «Կարմիր նաւատորմ» թերթին քննադատութեանց, զոր ամփոփեր էինք անցեալ շաբթու։

Թուրք թերթը կը յիշեցնէ թէ Մոնթրէօյի պայմանագրութեան ներքեւ կը գտնուի նաեւ ստորագրութիւնը այն ատենուան արտաքին նախարար Լիթվինովի եւ Սեւ Ծովը սլաւական ծով սեպող մտայնութիւնը կը նմանցնէ Մուսոլինիի կողմէ Միջերկրականը «Մեր Ծովը» յորջորջուելուն։ Յետոյ կը շարունակէ.

«1936էն ի վեր Թուրքիա Մօնթրէօյի պայմանագրութեան ներհակ ոչ մէկ ընթացքի մէջ գտնուեցաւ։ Պատերազմի թէ հաշտութեան ընթացքին ոչ Սովետական Ռուսիա, ոչ ալ ուրիշ պետութիւն մը Նեղուցներուն պատճառաւ ռեւէ վտանգի ենթարկուեցաւ։ Ընդհակառակն, պատերազմի ընթացքին Խ. Ռուսիա յարձակման չենթարկուեցաւ Նեղուցները Թրքական տիրապետութեան տակ գտնուելուն համար։ Այլեւս ոչ ոք կը խաբուի այն ծանօթ զրպարտութենէն թէ, պատերազմի ընթացքին Թուրքիա Գերմանիոյ կողմը բռնեց։ Այդ շրջանին Գերմանիոյ կողմը բռնողը եւ Հիթլէրի հետ գործակցողը Սովետական Ռուսիան էր։

Երբ Թուրքիա պատերազմին սկիզբը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ զինակցութիւն կը կնքէր, եւ Ռուսիոյ հետ համաձայնելու գացած Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Մոսկուայի մէջ քովի սենեակը կը սպասէր, Ֆոն Ռիպընթրոփ սովետական Ռուսիոյ հետ այդ համբաւաւոր դաշնագիրը ստորագրեց եւ Հիթլէր անոր շնորհիւ Եւրոպայի վրայ արշաւեց, նացիական բանակները Ռուսիայէն իրենց ստացած հսկայական օժանդակութեամբ գետին փռեցին Ֆրանսան։

Թուրքիան վարողները ոչ ոքի կը ծախեն իրենց ազատութիւնը։ Թուրք ազգը չարտօներ նման սակարկութիւն մը։ Ամերիկայէ եւ Անգլիայէ Թուրքիոյ վայելած օժանդակութիւնը ոչ մէկ փոխադարձութիւն ունի։ Եթէ Թուրքիան վարողները յօժարած ըլլային սակարկութեան ձեռնարկել երկրին ազատութեան ու անկախութեան մասին, շատոնց Անգարայի մէջ ալ հիմնուած կ՚ըլլար «Ժողովրդային Դեմոկրասիի Հանրապետութիւն» մը։ Թուրքիոյ գործակցութիւնը Ամերիկայի հետ կը ձգտի պաշտպանել Թուրքիոյ ազատութիւնն ու անկախութիւնը եւ միմիայն հաշտութեան ու ազատութեան սիրոյն է։

Ամերիկեան եւ անգլիական նաւատորմերուն Մարմարա յաճախակի այցելութիւնները հակառակ չեն Մօնթրէօյի պայմանագրութեան։ Դաշնագրին մէջ նախատեսուած են եւ Ռուսիոյ համար երբեք վտանգ մը չեն կազմեր։ Եթէ մանր մունր անպատեհութիւններ չըլլան սովետական նաւազներու իրենց դրախտէն դուրս ուրիշ աշխարհի մը հետ շփման մտնելուն մէջ եւ սովետ նաւատորմն ալ մերթ ընդ մերթ նման բարեկամական այցելութիւններու գայ, Մարմարա միայն երջանիկ պիտի ըլլայ զիրենք ընդունելով։

Թուրքիա արտասանած է վերջին խօսքը։ Մօնթրէօյի պայմանագիրը մասնաւորաբար կ՚երաշխաւորէ Խ. Ռուսիոյ ապահովութիւնը։ Թուրքիա ամէնէն անկեղծ պահապանն է Նեղուցներու ապահովութեան, որովհետեւ այս ապահովութիւնը միանգամայն իր ապահովութեան եւ անկախութեան հիմն է։ Միջազգային պայմանագրութեան մը բարեփոխութիւնն ալ կախում ունի այդ պայմանագրութեան մէջ նախատեսուած պայմաններէն։ Այսպիսի ատեն մը այս խնդրոյն վերարծարծումով Թուրք ազգը կը հրաւիրէ ալ աւելի աչալուրջ եւ միաձոյլ ըլլալու»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՉՈՒԿ ՏԱՅԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ապրիլ 25.— Արաբկիրի, Ամպըկայ գիւղէն, բազմանդամ եւ բարեկեցիկ ընտանիքի մը զաւակն էր։ Մատաղ տարիքին մէջ տարագրութեան դառն բաժակը քամեց ցմրուր։ Իր հարազատ մայրը իր փափուկ ձեռքերովը թաղեց հայրենիքի բեղուն հողին մէջ։ Հրէշներու կողմէ բռնադատուած էր իր կարողութենէն վեր աշխատանքներ կատարելու։

Քէմալական իշխանութեան հաստատումէն վերջ շատերու նման ինքն ալ մեկնեցաւ Հալէպ, քանի մը տարի վերջ եկաւ Ֆրանսա։ Բաւական տանջուեցաւ, որովհետեւ ոչ լեզուն գիտէր եւ ոչ ալ աշխատանքի պայմաններուն տեղեակ էր։ Սակայն շնորհիւ իր աշխատասիրութեան ունեցաւ իր սեփական բոյնը, իր եւ իր զաւակներուն համար։ Վերջերս անողոք հիւանդութիւն մը (քաղցկեղ) գտեսնեց զինքը, անտէր ձգելով իր տարաբախտ կինը, երեք սիրասուն զաւակները։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 23ին։ Մեռելաչարը ծածկուած բազմաթիւ թարմ ծաղկեպսակներով ու շրջապատուած իր զաւակներով, հայրենակիցներով եւ զինք սիրող բարեկամներով Լէ գ՚Օլիվէն մեկնեցաւ Սէն Ժերոմ, թաղուելու համար իր հօր, Օֆօյին քով։ Դամբանականներ խօսեցան Ս. Պօղոսեան եւ Յ. Նիկողոսեան։ Փոխան ծաղկեպսակի եղան նաեւ նուէրներ զանազան բարենպատակ մարմիններու։ Հողը թեթեւ ըլլայ վըրադ, սիրելի Խաչուկ Տայի։

Թղթակից

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անցեալ հինգշաբթի օր, 27 Ապրիլ ժամը 6էն 8, Պ. Սարգիս Տէր Պալեան հրաւիրած էր հարիւրէ աւելի մամուլի ներկայացուցիչները իր նորակառոյց վաճառատան մէջ։

Առաջին անգամ չէ որ կը խօսինք մեր հայրենակցին բացառիկ ստեղծագործութիւններուն մասին։ Եւ ամէն ատեն նոր առիթ մը կ՚ունենանք աւելի գնահատելու իր երեւակայութեան թռիչքը, ճաշակը, աշխատանքը եւ նուրբ տաղանդը։

Այս անգամ ցոյց տուաւ յիսունէ աւելի գարնանային եւ ամառնային modèleներ, խլելով ներկաներուն հիացման եւ շնորհաւորութեան ծափերը։

Կարելի չէ կօշիկ անուանել այս գործերը։ Անոնք կօշիկէն անդին, արուեստի եւ վայելչութեան լաւագոյն արտայայտութիւններ են։ Կ՚ուզէի նկարագրել ամէն մէկ զոյգը, բայց անկարելի է։ Գունագէտ (coloriste) նկարիչ մը աւելի յաջող ձեւով չէր կրնար խառնել գոյները։ Միայն անունները հորիզոններ կը բանան, ինչպէս «Հազար եւ մէկ գիշերները», «Որքան կանանչ էր իմ դաշտը», «Սատանայի գեղեցկութիւնը», «Հովին հետ կ՚երթան», «Օփերա, Ոսկի ողկոյզ» եւն.։

Արուեստագէտին ճիգն եղած է գոհացում տալ ամէնէն բծախնդիր ճաշակին։

Պ. Տէր Պալեան վերջին բացառիկ modèle մը ներկայացուց, 17 սանթիմ կրունկ ունեցող կօշիկ մը, «Գիտութիւն եւ գեղեցկութիւն»— որուն վըրայ կարենալ ոտքի մնալը եւ նոյնիսկ քալելն անգամ գլխու պտոյտ կը պատճառէ։

Ցուցադրութիւնը ներկայացուց նախկին ձայնասփիւռի խօսնակ Տիկին Yvonne Gally։ Այս առթիւ կօշիկներուն հետ առիթը ունեցանք տեսնելու փարիզեան նորաձեւութեանց լաւագոյն տուներուն հագուստները։

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Նրանք սկսեցին աւելի հանդարտ ձայնով խօսել։

— Ուրեմն սկսուե՞ց, ասաց Աննա խաթունը։

Պառաւ կոյսը այժմ միայն բաց արաւ իր յուզուած սրտի դուռը։ Նա պատասխանեց դառն կերպով.

— Վաղուց էր սկսուած. այժմ սկսածը սաստկացաւ...

— Ի՞նչ աղաղակներ էին...

— Չիմացա՞ր... Տէր Մարութի տունը թալանուեց։ Նրան բռնեցին տարան Բէկի մօտ, երեսները այս ու այն կողմ փախան։ Նրա մեծ աղջկան փախցրին... Տէր Աստուած...

Տասնապետ Ահմէտը յայտնի էր ամբողջ Աւետարանոցին։

Սովորաբար, երբ նա մենակ էր ման գալիս, ոչ ոք նրանից չէր վախենում։ Խաղաղ, նոյնիսկ բարեհոգի Թուրք էր Ահմէտը, նա ինքը դէմ չէր որ նոյն իսկ երեխաներն էլ ծիծաղեն իր վրայ, չարչարեն իրեն։

Սիրում էր այդպիսի բաներ։ Բայց աւելի շատ սիրում էր կրկնել. — Ինձ օնբաշի Ահմէտ կ՚ասեն։

Այդ բանը նա ցոյց էր տալիս այն ժամանակ, երբ Բէկի հրամաններն էր կատարում, այն էլ ոչ թէ մենակ, այլ Բէկի բաշիբօզուկների հետ միասին։

Այդ դէպքերում նա իսկ որ սարսափելի զինուոր էր։

Սարսափելի էր մանաւանդ այժմ, երբ աւելորդ համարելով մինչեւ առաւօտ յետաձգել բէկի հրամանը, գնացել էր Տէր Մարութին հասկացնելու, որ իրան օնբաշի Ահմէտ կ՚ասեն։

— Խեղճ տէր Մարութ, մրմնջաց Աննա խաթունը։

Բայց ցաւակցութիւնը կարճ տեւեց։ Նա յիշեց ուրիշ բան եւ աւելացրեց.

— Բաւական բարձրից են սկսել։

— Այո, հաստատեց Հեղինէն։ Ես հէնց այդ պատճառով շտապեցի փախցնել երկու կոյսերին։ Նրանք ամէնից ջահիլներն են, իսկ մեր վանքը շատ էլ ամուր չէ։

Շրջապարիսպը, ճիշդ է, շատ պինդ է, բայց այս երեկոյ ինձ յանկարծ սկսեց վախեցնել նրա վերեւի, հիւսիսային մասը։ Այդ կողմում քարերը խախտուած են երեւում... հիմա որ հանգստացայ։ Նրանք այստեղ ապահով են։ — Ապահո՞վ..

— Ի հարկէ... Այստեղ մտնելը հեշտ չէ։

— Ո՞վ պիտի արգիլէ։

— Պատերը, աշտարակները, դռները, կողպէքները։ Լոյս դառնայ Մելիք Հիւսէյինի հոգին... Քո տունը երկաթի սնտուկ է։

— Իսկ ի՞նչ կը լինի, եթէ գան եւ դրսից կանչեն որ բաց անէք այդ սնտուկը։

ԼԷՕ

★ Միջազգային Կարմիր Խաչի վարչութիւնը կոչ մը հրատարակեց, որով ստիպողաբար կը խնդրէ արգիլել հիւլէական զէնքերը։ Կոչը մէկ ամիս առաջ ղրկուած էր բոլոր կառավարութեանց, բայց Մայիս 2ին միայն հրատարակուեցաւ Ժընեւի մէջ։ Ահաւասիկ հիմնական կէտերը․

— « Կը խնդրենք բոլոր պետութիւններէն ամէն միջոց ձեռք առնել, համաձայնութեան մը յանգելու եւ արգիլելու համար հիւլէական զէնքերը, եւ առ հասարակ բոլոր այն ռումբերը որոնց կարելի չէ ուղղութիւն տալ։ Հիւլէական ռումբի շրջագծին մէջ, կարելի չէ ապահովել պաշտպանութիւնը։ Հիւլէական ռումբերը գործածած ատեն անկարելի է խտրութիւն դնել։ Այդ կարգի զէնքերը չեն կրնար խնայել հիւանդանոցներուն, գերիներու կայաններուն եւ քաղաքացիներուն » ։

Շեշտելէ վերջ թէ հիւլէական զէնքերու գործածութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ «ամբողջական բնաջնջում», Կարմիր Խաչը կը խոստանայ ամէն աջակցութիւն ընծայել, օրէնքէ դուրս հռչակելու համար հիւլէական ռումբը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական մարզպանը հրամայեց անմիջապէս դադրեցնել Հերման Կէօրինկ հսկայական հաստատութեան մնացեալ մասերուն քանդումը։ Եւ արտօնեց որ գործարանը բանեցնեն կղմինտր, շաղախ եւն․ շինելու։ Գերմանները վերջերս բուռն ցոյցեր կատարած էին Անգլիացիներուն դէմ, խանգարելու համար այս գործարաններուն քանդումը ։

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին վարչապետներէն Օրլանտօ ճառ մը խօսելով Ծերակոյտին մէջ, իր երկրին «գլխաւոր թշնամին» հռչակեց Անգլիան։ Մեղադրեց նաեւ Ֆրանսան եւ Մ․ Նահանգները։ Իր կարծիքով, երեքն ալ լքած են Իտալիան, Թրիեսթէի հարցին մէջ։ Օրլանտօ, որ 90 տարեկան պիտի ըլլայ այս ամսու, միակ ողջ մնացած անդամն է այն Չորս Մեծերէն որ խմբագրեցին Վերսայլի դաշնագիրը։ Նախորդ պատերազմէն վերջ, ուժգնօրէն պաշտպանեց Հայաստանի անկախութիւնը, ջերմ ճառեր խօսելով խորհրդարանին մէջ ։

ՄԱՌԵՇԱԼ ԿՐԱՑԻԱՆԻ, Փաշական Իտալիոյ երբեմնի սպարապետը եւ Եթովպիոյ փոխարքան, որ կը դատուէր երկար ատենէ ի վեր, դատապարտուեցաւ 19 տարի բանտարկութեան ։ Բայց դատարանը 13 տարի եւ 8 ամիս կրճատեց պատիժը, նկատի առնելով ծերունի սպարապետին անցեալ ծառայութիւնները ։ Կրացիանի բանտարկուած էր աւելի քան չորս տարիէ ի վեր, եւ կը նայ արձակուիլ 11 կամ 16 ամիսէն ։

ԱԻՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին քննութիւնը պիտի վերսկսի այսօր, Խ․ Միութեան առաջարկութեամբ, ինչ որ բարենշան պարագայ մը կը համարուի ։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ վիճակագրական յանձնախումբէն առաւ քալեց խորհրդային պատուիրակը, իբրեւ բողոք ազգայնական Չինաստանի մասնակցութեան դէմ։ Քսանեւչորրորդ ելոյթն է այս :— Ազգաժողովի շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ ընդհ․ քարտուղարը հրաւէր ստացած է, Մոսկուա երթալու եւ խաղաղութեան մասին խորհրդակցելու համար ։

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ հերոսներէն պնդ․ Հարտիի դատավարութիւնը կը շարունակուի յուզումնալից տեսարաններով։ Առջի օր լսուեցաւ իր սիրուհին, Օր․ Լիտի Պասթիէն, որ խոստովանեցաւ թէ պարտքերը վճարելու համար փարիզեան թերթի մը ծախած է անոր սիրային նամակները, փոխան 25.000 ֆրանքի։ Ամէնքն ալ ընդվզեցան այս զարշելի արարքին դէմ ։

ԱՆԳԼ․ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ջնջեց այն օրէնքը որ կ՚արգիլէր 5 շիլինէն աւելի ճաշ տալ ոեւէ մէկուն։ (Օրէնքը հաստատուած էր պատերազմի ընթացքին)։

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐՈՒ հարցին առթիւ կազմուած քննիչ յանձնախումբին նախագահը եւ ընդհ․ քարտուղարը հրաժարեցան, բողոքելով Ազգ․ ժողովին այն որոշման դէմ որ կը տրամադրէ քննել իր տեղեկագիրը։ (Տեղեկագիրը մեղադրելի կը գտնէ Պ․ Պ․ Ռամատիէն եւ Քէօյը)։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ քիլովաթը 6.50 պիտի հաշուեն Փարիզի մէջ, Մայիս 1էն սկսեալ, փոխանակ 7.50ի (16 առ հարիւր զեղչ), առտնին գործածութեան համար։ Ճարտարարուեստական մէջ ալ 35 առ հարիւրի զեղչ մը պիտի ըլլայ ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ համալսարանին բոլոր ուսանողները, 4000 հոգի, դասադուլ յայտարարած են, բժշկական համալսարանի 1500 ուսանողներուն հետ, թոշակներ եւ լաւագոյն պայմաններ պահանջելով ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ, գրեց՝ Կոմս (Վ․ Փափազեան)։ Բ․ հատոր, ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ։ Դիմել՝ Մ․ Գավէզեանի, 37 rue de Trévise, Փարիզ ։

Կապոյտ Խաչի 40ամեակը Մարսէյլի մէջ

Մասնակցութեամբ շրջաններու եւ 9 քոյր մասնաճիւղերու։ Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Alhambraի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Bld. Chave։

Կը նախագահէ Տիկին ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝

Տիկ․ Տ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Պ․ ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Նիւ Եորքի City Central Opéra ընկերութեան Տրամաթիկ դերերու աստղերէն Տիկին ՍԻՐՎԱ ՍԻՄՕՆԷ – ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ, հայ ժողովրդական եւ Սայաթ Նովայի երգերով ։

Կը նուագէ սիրուած ջութակահար Լ․ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ ։

Արտասանութիւն, երգ, պար Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն կողմէ ։

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբով ։ Մուտքը ազատ է

Յիշատակի Անծ հանդէս

Երեք անմահներու, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲԻ, ՀՐԱՅՐԻ եւ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ նահատակութեան 50ամեակին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ ՏԱՐՕՆ – ՍԱՍՆՈՅ ՉՈՐՍ ՀԱՅՐ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ։ Կը նախագահէ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ Բ․ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։ Կը խօսին Հ․ Կ․ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ Գ․ ՇԷԽԻԿԵԱՆ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով ։

Մայիս 7ին կիրակի ժամը 2.30ին, ՄԱՐՍԷՅԼ, Salon Longchampի շքեղ սրահին մէջ, 33 Պուլվար Լոնշան ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Նախաձեռնութեամբ Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին, մասնակցութեամբ Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՀԵԱՑ միութեան, հովանաւորութեամբ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» կոմիտէի։ Քրիստոնեայ երիտասարդաց սրահը, 8, Passage Coste, (Cours Lafayetteի սկիզբը) ։

Կը նախագահէ ընկեր Բ․ ԽՐԻՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ․ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը բեմադրուի զաւեշտ մը՝ ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ է։

Մուտքը ազատ է ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

35րդ տարեդարձը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8․30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Վասպուրականցիներու Հայր․ Միութեան եւ մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ ազգ․ միութեանց ։

Կը խօսին Պ․ Կ․ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Պ․ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Նախագահութեամբ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ Մայիս 7ին, կիրակի օրը ժամը 4—12, Օթէլ Քօնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, 2 rue Rouget ւս l'Isle։ Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանը ։ Դիմելով Ely. 01-76։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Քղիի Հայր․ Միութեան ընդհ․ ժողովը քննելով Նոր Սերունդի կրթական հարցը, միաձայնութեամբ որոշեց ․

1․ Հրաւիրել քղեցի ծնողները որ իրենց զաւակները ղրկեն մայրենի լեզուի դասընթացքներուն, հայերէն սորվելու համար ։ Միութեան մասնաճիւղը կը ստանձնէ ծախքը ։

2․ Հայր․ Միութեան Ամերիկայի Կեդր․ վարչութիւնը կը ստանձնէ տասը տարեկանէն վեր երկու սաներու ծախքերը, բարձրագոյն կրթութեան համար (գոլէժ)։ Թեկնածուները թող դիմեն Մարսէյլի վարչութեան ։

★ Մարսէյլի մէջ Քղեցիներու Օրը կը տօնուի Ապրիլ 16ին։— (Կնիք վարչութեան)

ՖՐ․ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Փարիզի մասնաճիւղի թէյասեղանը 18 Մայիսին, (Համբարձման տօնին), Հր․ Սասունիի ճաշարանը։ Նոյն օրը պիտի յայտարարուին իր վիճակախաղէն շահող թիւերը ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր–ընկերուհիները ու համակիր բարեկամները ։

Մուտքը ազատ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկեր Ա․ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հայեւթաթարական յարաբերութիւնները»։ Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9։

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ․ ժողովը՝ այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը (78 rue Rabelais)։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ընդհ․ ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 9էն, ծանօթ սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՍԷՆ ԼՈՒ․— Հ․ Յ․ Դ․ Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ․ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

Հ․ Յ․ Դ․ ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՖՐ․ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

ՖՐ․ ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը՝ այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ․ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ․ ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ժողովէն ետքը դասախօսութիւն։ Սովորական տեղը ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Café Régent։ Նիւթ՝ «Սովետ․ մշակոյթ» (Շար․)։ Զեկուցանող Պ․ Ա․ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ։ Մտքերու փոխանակութիւն ։

Հ․ Մ․ Մ․ի ընդհ․ ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Բոլոր մարզիկները անխտիր կը հրաւիրուին Stade Olier մարզադաշտը, 11 rue d'Arcueil։ Կարեւոր օրակարգ եւ կարգադրութիւններ յառաջիկայ մարզադաշտին համար։

Պ․ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ յառաջիկայ գրական դասախօսութիւնը Հայ Ուս․ Տան մէջ (57 Պուլվառ Ժուրտան), այս շաբաթ օրը, ժամը 5ին ։ Նիւթ՝ «Միջնադարեան մեծ աչուղ ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿԻ վերագրուած տաղերը»։ Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ուս․ Միութեան Գ․ դասախօսութիւնը այսօր, հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մարի Նուպար Ուս․ Տան մէջ։ Կը խօսի Պ․ Ա․ Ճինճեան, (Յովհ․ Այվազովսքիի կեանքն ու գործը)։ Պիտի ցուցադրուին նաեւ վարպետին հռչակաւոր նկարները ։

ՎԱԼԱՆՍ․— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ա․ Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ․— Մայիս 26ին, ուրբաթ գիշեր։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Մայիս 27ին, շաբաթ երեկոյ։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅ՝ Մայիս 28ին, կիրակի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ․— Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ Տիկին Սիրազարդ Սարաֆեանի քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 րիւ ժան կուժօն։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

Այրի Տիկին Մարիամ Տուրպախ (էրզրումցի), Պ․ Լեւոն Պալասանեան եւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ ընկերոջ Թոռնիկին

Օր․ ԱՐՄԻԿ ՏՈՒՐՊԱԽԻ (22 տարեկան)

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, 1 Մայիս, յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ, 5 Մայիս, առտուն ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։

Կը հրաւիրուին իր մեծ հօր՝ ողբացեալ Տուրպախի ընկերները եւ բոլոր բարեկամները ։

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը, արդիական բոլոր մեքենաներով։ 531 rue Gabriel Péri, Քոլոմպ, Seine։ Դիմել հեռաձայնով Mol. 02-61։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Vendredi 5 MAI 1950 Ուրբաթ 5 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6144–Նոր շրջանի թիւ 1555

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԿ ԱՅՍ «ՂԱԼՄԱՂԱ՛Լ»Ը...

Համիտեան շրջանին, աւստրեւհունգարական պատուիրակութիւն մը կ՚երթայ Նիկոմիդիա, հայրենիք փոխադրելու համար հունգար հայրենասէրի մը՝ Ռաքոցցիի աճիւնը, որ թաղուած էր Հայոց գերեզմանատան մէջ։

Թեմին վաստակաւոր առաջնորդը, Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան, ամէն դիւրութիւն կ՚ընծայէ պատուիրակութեան, որ շատ գոհ մնալով, չքնաղ մը կը նուիրէ։

Խօսակցութեան ընթացքին, պատուիրակութեան անդամներէն մին կը հարցնէ թէ հայերէն ի՛նչ կ՚ըսեն Paixին։

— Խ ա ղ ա ղ ո ւ թ ի ւ ն, կը պատասխանէ առաջնորդը, քարանձաւէ արձակուած եղանակով մը։

Պատուիրակը ազդուելով բառին խորթութենէն թէ ուժգնութենէն կամ խորութենէն, դիտել կուտայ.

— Եթէ ձեր խաղաղութիւնը այս է, հապա պատերա՞զմը ինչ է...

Մօտաւորապէս նոյն տպաւորութիւնը կը կրենք մենք ալ, կարդալով Աւ. Իսահակեանի կոչը, յանուն խաղաղութեան, եւ Երեւանի գրաւոր ու բանաւոր մարտակոչը՝ Դաշնակցութեան դէմ։

Բանաստեղծին կոչը մաս կը կազմէ խաղաղութեան համաշխարհային պայքարին, որուն գլուխն անցած են Խ. Միութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը, իրենց արբանեակներով եւ ուղեկից կազմակերպութիւններով։

Պարբերական ժողովներ եւ ցոյցեր ի սփիւռս աշխարհի։ Հանրագրութիւններ՝ միլիոնաւոր ստորագրութիւններով, խափանելու համար պատերազմը, այլ մանաւանդ հիւլէական զէնքերուն գործածութիւնը։

Հայ բանաստեղծը նոյնութեամբ կը կրկնէ ինչ որ վճռուած է կանխորոշ ծրագրով մը.— Խ. Միութիւնը խաղաղութեան ախոյեանն է, իսկ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը «նորանոր պատերազմներ կ՚որոնէ, իբրեւ հրձիգ»։

Այս ռազմախաղը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ, այլ բուն իսկ խաղաղութիւնը, անոր իրական ապահովումը։

Վասն զի, որեւէ նոր պատերազմ, ո՛ւր որ ալ պայթի, ամէնէն առաջ մոխիրներու տակ պիտի թաղէ փոքր ժողովուրդները։

Մանաւանդ որ, մարդիկ արդէն բացէ ի բաց կը խօսին հիւլէական, քիմիական, մանրէական զէնքերու մասին։

Մարդկութիւնը կանգնած է ոչ միայն անդունդի մը առջեւ, այլեւ հաւաքական խելագարութեան մը վտանգին առջեւ։

Այս ահաւոր հեռանկարին հանդէպ, ո՛վ որ կը յաջողի փարատել, խափանել պատերազմը, արժանի է բոլոր ժողովուրդներու երախտագիտութեան։

Արդ, ի՞նչ կը տեսնենք հայկական ճակատին վրայ, Երեւանէն արտասահման, այս համաշխարհային անստուգութեան մէջ։

— Հրէշային «ղալմաղալ» մը։ Սանձակոտոր կատաղութիւն, մաղձ եւ «ճիհատ» Հ.Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

Փորձեցէք լսել Ռատիօ – Երեւանը։ Կարդացէք ո՛րեւէ թղթակցութիւն, յօդուած, նոյնիսկ բանաստեղծութիւն՝ Խ. Հայաստանէն։

Նոյն գաղանային կիրքը, առաջին բառէն վերջինը։ Նոյն ոխակալ, գրգռիչ, թունահոս բանսարկութիւնները, քսութիւնները, սուտերը, զըրպարտութիւնները եւ լուտանքները՝ Դաշնակցութեան դէմ։

Բառերն անգամ օտարէն փոխ առնուած, թարգմանուած, գող եղած եւ կաղապարներու վերածուած են։

Տարիներ առաջ, հանգուցեալ Ա. Միասնիկեան կը փորձէր վարկաբեկել մեր կուսակցութիւնը, յայտարարելով բարձրաձայն, բանաւոր եւ գրաւոր.

— Դաշնակցութիւնը ուսուցանում էր հայ ժողովրդին, ատի՛ր մահմետականին, կոտորի՛ր թուրքին։

Իր երեւելի եւ աներեւոյթ հետեւորդները այսօր նոյն «լակեր»ին մէջ կը դնեն Դաշնակն ու Թուրքը, իբրեւ «ոխերիմ, չարագոյն թշնամիները հայ ժողովուրդին»։

Դեռ չպարզեցինք բուն «ղալմաղալ»ը։ Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԿՈՉԸ
ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

24 Ապրիլ.— Անուանի բանաստեղծ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ, Աւետիք Իսահակեան հետեւեալները կը գրէ արտասահմանի հայ քոյրերուն եւ եղբայրներուն :—

Այսօր աւելի քան երբեք աշխարհը բաժնուած է երկու մասի։ Մէկ մասին մէջ կան խաղաղութեան կողմնակիցները, որոնց գլուխը կանգնած է խաղաղութեան ուժեղ պատուար Սովետական Միութիւնը, իսկ միւսը՝ Ամերիկեան իմպերիալիզմը՝ իր պատերազմի հրձիգի դերին մէջ, որ կ՚որոնէ նորանոր պատերազմներ։

Ժողովուրդներու մտքերուն մէջ, դեռ թարմ է երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ահաւոր պատկերը։ Աշխարհի բազմամիլիոն աշխատաւոր ժողովուրդները կը մերժեն թնդանօթի միս դառնալ շահատակող իմպերիալիստներուն համար։

Արտասահմանի հայ քոյրեր եւ եղբայրներ, դուք՝ որ կորսնցուցիք ձեր սիրելիները, բնակարանները, ու դարձաք թափառական, մտէք խաղաղութեան կողմնակիցներու շարքերուն մէջ, եւ ստորագրեցէք խաղաղութեան համար։

Խաղաղութիւն՝ որուն ուժեղ պատուարը կը հանդիսանայ Սովետական Միութիւնը, եւ աշխարհի աշխատաւոր մարդոց մեծ բարեկամ ընկեր Ստալինը։

★ Խաղաղութեան պաշտպանութեան կուսակիցներու ժողովը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ Ապրիլ 23ին։ Ներկայ էին արուեստագէտներ, բանուորներ, գիտնականներ, ուսանողներ, հանրային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւայլն։ Հանդէս եկան հանրապետութեան ժողովրդական արուեստագէտ Վաղարշ Վաղարշեան եւ չքնաղ բանաստեղծ Փրակայի խաղաղութեան համաժողովին մասնակից՝ Նայիրի Զարեան որ ի մէջ այլոց, ըսաւ.— Աշխարհի բոլոր աշխատաւորութիւնը իրենց բոլոր ուժերը ի սպաս դրած են խաղաղութեան համար։ Նոյնպէս պատմեց իր տպաւորութիւնները Փրակայի համաժողովէն եւ այն ջերմ ընդունելութիւնը՝ որուն արժանացաւ Սովետ. պատուիրակութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Խօսք առին նաեւ յայտնի քանդակագործ Արա Սարգիսեան եւ Լենինի չքանշանակիր Դերենիկ Դեմիրճեան։

ՅՈՎՀ. ԱՅՎԱԶՈՎՍՔԻԻ մահուան 50ամեակին առթիւ, հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են Թէոդոսիոյ մէջ (Խրիմ)։ Աշխարհահռչակ ծովանկարիչի գերեզմանին մօտ շինուած է մեծ պարտէզ մը, պատկերազարդ ցանկապատով։ Վերաշինուած է յուշարձանը։ Խրիմի պետական հրատարակչականը լոյս ընծայած է գրքոյկ մը՝ «Ի. Կ. Այվազովսկի» եւ ուղեցոյց մը՝ պատկերասրահը դիտելու համար։ Տեղի ունեցած է գիտական «սեսիա» (նիստ), մահուան 50ամեակի եւ պատկերասրահի 70ամեակին առթիւ, մասնակցութեամբ ականաւոր նկարիչներու։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 20 միլիառ ռուբլիի նոր փոխառութիւն մը հրապարակ հանեց, վճարելի՝ քըսան տարիէն։ Հինգերորդ փոխառութիւնն է այս, պատերազմի դադարումէն ի վեր։ Օրուան սակով կը ներկայացնէ 1740 միլիառ ֆր. ֆրանք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ 1946ին երկիրը մեծ վտանգներու ենթարկուած էր, իսկ այժմ ապահովութիւնը կը վայելեն շնորհիւ Ամերիկայի զինուորական օգնութեան, Մարշըլի ծրագրին եւն.։ «Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած զինակցութիւնն ալ ամրապնդուած է, եւ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքուած՝ Իտալիոյ հետ»։

ԷՍԹՈՆԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը պաշտօնանկ եղաւ։ Արտաքին եւ դատական նախարարներն ալ հրաժարած են։ Ռուս մը կը վարէ ներքին նախարարութիւնը։ Լայն մաքրագործումներ կը կատարուին, որպէսզի երեւան չելլեն Խ. Միութեան զինուորական գաղտնիքները՝ Պալթիկ ծովուն վրայ։

ՃՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի ուտեստ եւ հում նիւթեր ամբարեն, «ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու»։

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը Մոսկուա կ՚երթայ

ՊԻՏԻ ՓՈՐՁԷ ԵԼՔ ՄԸ ԳՏՆԵԼ,
ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը, Թ. Թրիկվը Լի, որ Փարիզ կը գտնուի, պաշտօնապէս հաստատեց թէ Մոսկուա պիտի երթայ Մայիս 10էն, ելք մը գտնելու եւ պատերազմի վախերը փարատելու համար։

Եւրոպա գալէ անմիջապէս վերջը, ընդհ. քարտուղարը մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, արտաքին նախարարին եւ ուրիշ ականաւոր անձերու հետ, լայնօրէն պարզելով իր տեսակէտները։ Մոսկուա պիտի մնայ քանի մը օր, եւ եթէ Ստալին հոն ըլլայ, անոր հետ ալ պիտի տեսակցի։

Լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, Թ. Լի չծածկեց իր մտահոգութիւնը՝ միջազգային կացութեան մասին։ Ստորեւ՝ իր յայտարարութեանց ամփոփումը.

— «Պիտի ջանամ համոզել Ստալինը թէ անհրաժեշտ է խորհրդաժողովի մը հրաւիրել բոլոր մեծ պետութիւնները, եթէ կ՚ուզենք խուսափիլ նոր պատերազմէ մը։ Մեծ կամ անմիջական արդիւնքներ չեմ սպասեր։ Բայց յուսալի է որ այս խորհրդակցութիւնները կրնան որոշ արդիւնքի մը յանգիլ, յառաջիկայ երկու – երեք ամիսներու ընթացքին։ 1945էն ի վեր, կացութիւնը հետզհետէ տագնապալի դարձաւ ոչ միայն Ազգաժողովին, այլեւ բուն իսկ աշխարհի ապագային համար։ Կը գտնուինք խաչուղիի մը առջեւ։ Երբ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը հաստատուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, սահմանուած էր ընդգրկելու ամբողջ աշխարհը։ Այժմ կ՚ուզեն աշխարհը տեւականօրէն բաժնել երկու ճակատներու։ Այս ճամբան պիտի սաստկացնէ պառակտումները, նոր պառակտումներ պիտի ստեղծէ, պիտի մշտնջենաւորէ եւ փութացնէ զինարշաւը, տեւական պիտի դարձնէ տնտեսական պայքարը, աշխարհի շատ մը մասերուն բոլոր չքաւորները եւ անօթիները պիտի դատապարտէ չքաւոր եւ անօթի մնալու, քարոզչական պատերազմը եւ անոր կապուած ջղագարութիւնը պիտի բանան նոր վիհեր մտաւոր եւ բարոյական անկումի, եւ պիտի չքանայ համաձայնութեան որեւէ յոյս՝ հիւլէական ուժի հսկողութեան մասին։ Այս ճամբան միայն մէկ ելք ունի,— երրորդ աշխարհամարտ մը ուշ կամ կանուխ։

«Միւս ճամբան՝ Ազգաժողովին գծած ուղին է։ Այդ ճամբան մեզ կը հեռացնէ պատերազմէն, փոխանակ դէպի հոն առաջնորդելու։ Ես որեւէ կասկած չունիմ թէ ինչ ընթացք պիտի բռնէ աշխարհի ժողովուրդներուն մեծագոյն մասը։ Անոնք Ազգաժողովին հետ են։ Ես չեմ հաւատար թէ որեւէ կառավարութիւն պատերազմ կ՚ուզէ։ Եւ սակայն անհրաժեշտ է նոր ճիգ մը, մեծ ճիգ մը փորձել, այս տարուընէ իսկ, դադրեցնելու համար պաղ պատերազմը։ Առաջին միջոցն է Ազգաժողովը դարձնել ժամադրավայր մը, բանակցելու եւ հաշտեցնելու համար զանազան տեսակէտներ՝ մեծ պետութեանց միջեւ։ Երեք ամիսէ ի վեր իմ ամենամեծ հոգս է կարելին փորձել, այս ելքին յանգելու համար»։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, ընդհ. քարտուղարը բացատրեց թէ շատ օգտակար կ՚ըլլայ, եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը պարբերաբար նիստ գումարէ չորս մեծ մայրաքաղաքներու մէջ։ Այդ ժողովներուն շնորհիւ, Ապահովութեան Խորհուրդին 11 անդամները (11 պետութիւն) պատեհութիւն պիտի ունենան տեսակցելու վեհապետներու եւ վարչապետներու հետ, մտերմական զրոյցներ կատարելով, ինչ որ նիւթապէս անհնար է Նիւ Եորքի մէջ։

Թ. Լի վճռապէս հերքեց այն զրոյցը թէ նախագահ Թրումընի մէկ նամակը պիտի տանի Ստալինի։ Յետոյ նորէն շեշտեց.

— «Իմ ճամբորդութեանս նպատակն է ուղղակի տեղեկութիւններ քաղել, տեսակցիլ զանազան երկիրներու վարիչներուն հետ, պարզել կացութիւնը, անոնց հետ քննել զանազան խնդիրներ եւ ճշգրիտ լուսաբանութիւններ ստանալ այս կամ այն հարցի մասին»։

Եւրոպայի վերազինումը եւ ուրիշ լուրեր

Լոնտոնի խորհրդաժողովին առթիւ, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ շաբթու, զարմանազան զրոյցներ կը շրջին քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը պիտի առաջարկէ որ Ատլանտեանի զինակիցները նոր ճիգ մը փորձեն, զօրացնելու համար իրենց ազգ. պաշտպանութիւնը։ Ամերիկեան կառավարութիւնը 13

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԼԵԶՈՒԷՆ ՎՏԱՐԵԼ ՕՏԱՐ ԱՆՏԵՂԻ ԲԱՌԵՐԸ»…

Մոսկուայէն Մարտ 17 Թուակիր հեռագրալուր մը, որուն չհանդիպեցանք մենք ամերիկեան թերթերուն մէջ, կամ թերեւս վրիպեցաւ ան մեր ուշադրութենէն, երեւցած է ֆրանսական մամուլին մէջ: Ահա այդ հեռագրալուրը ․

— « Ս․ Ս․ Ռ․ Մ․ Գիտութեանց Ակադեմիային նախագահութիւնը իր երէկուան նիստին մէջ որոշեց բարեփոխել արհեստագիտական – մասնագիտական բառագիտութիւնը (տերմինոլոգիա), վտարելով օտար անտեղի բառերը եւ անոնց տեղ դնելով ռուսերէն բառեր:

« Այս բարենորոգումը պիտի գործադրուի ոչ միայն զուտ արհեստագիտութեան (տեխնիկ), այլ եւ գիտական բառարանին մէջ, մասնաւորապէս բնագիտութեան, քիմիագիտութեան, երկրաբանութեան եւ կենսաբանութեան համար»:

Լո՞ւր մըն է այս, որ չի կրնար ուրախութիւն չպատճառել մեզ: Խորհրդ․ Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիան որոշեր է մաքրել գիտական ու մասնագիտական բառագիտութիւնը « օտար ու անտեղի բառերէ»:

Քանի մը տարի առաջ ալ այս մասին խօսուեցաւ, բայց շուտ դադրեցան ձայները եւ չառնուեցաւ որեւէ գործնական քայլ: Եթէ այսօր Խորհր․ Ակադեմիան տուած է այս որոշումը, կը նշանակէ այդ եղած է ամենազօր Փոլիտբիւրոյի հաւանութեամբը, նոյնիսկ անոր թելադրութեամբը :

Անշուշտ այս որոշումը պիտի տարածուի միացեալ Հանրապետութեանց վրայ եւս: Չի կրնար ըլլալ որ հրաման տրուի մաքրելու ռուս լեզուն իր « օտար ու անտեղի բառերէն», եւ նոյն «օտար ու անտեղի բառերը» շարունակեն բազմիլ Խորհրդ․ Միութեան միւս հանրապետութեանց ժողովուրդներու լեզուներուն մէջ :

Բայց միայն գիտական բառագիտութիւնը չէ որ պէտք ունի մաքրուելու, այլ լեզուն ընդհանրապէս: Եթէ Խորհրդ․ Հայաստանի մէջ հայ լեզուն կը խեղդուի «օտար ու անտեղի բառերով», չի կրնար ըլլալ որ միւս քոյր հանրապետութեանց ժողովուրդներու լեզուները պահեն իրենց մաքրութիւնը: Անկասկած, նոյն հիւանդութեամբ անոնք ալ վարակուած են :

Դժբախտութիւնը հոն է սակայն, որ փոքր հանրապետութեանց լեզուական հիւանդութիւնը կուգայ բուն իսկ տիրող՝ ռուսական լեզուէն : Ան է որ բռնօրէն կը պարտադրէ ինքզինքը: Արդ, եթէ Ակադեմիայի որոշումը տարածուի Հանրապետութեանց վրայ եւս՝ գիտական բառագիտութիւնը ազատելու օտարաբանութիւններէ, թոյլ պիտի տրուի՞, որ ենթակայ Հանրապետութիւնները ազատեն ինքզինքնին ռուսական լեզուի պարտադրութենէն, որ նոյնպէս օտարաբանութիւն մըն է: Աս է մեզ համար ամէնէն կարեւորը:

Գիտական բառագիտութենէն անցնելով մեր ընթացիկ լեզուին, կը տեսնենք որ վերջինս մեր իսկ հայրենիքին մէջ սկսած է կամաց – կամաց անճանաչելի դառնալ՝ ամէն ուղղութեամբ ռուսական լեզուի անոր վրայ կատարած յարձակումներուն պատճառով: Զուր է ոմանց այն կարծիքը թէ՝ Հայաստանի մէջ այս ուղղութեամբ միայն լրագրական լեզուն կը տուժէ եւ թէ գրքերու լեզուն մաքուր, ջինջ ու հարազատ է: Թերեւս ասիկա մասամբ ճիշդ է բանաստեղծներու գործածած լեզուի մասին, որ սակայն քիչերու կողմէ կը կարդացուի: Անդին հարիւրներով գրքեր լոյս կը տեսնեն, շատերը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, որոնք լայն զանգուածներու սեփականութիւնը կը դառնան, եւ որոնց մէջ կը վխտան օտար բառերը :

Այս րոպէիս պատահաբար մեր սեղանին վրայ ունինք Հայպետհրատի լոյս ընծայած գրքերէն Սարգիս Մելիքսեթեանի «Թատերական Ակնարկներ»ը՝ բաղկացած աւելի քան 200 էջերէ: Գրքի միայն առաջին եւ երկրորդ էջերուն վրայ լեցուն են օտար բառերը՝ գլխաւորաբար ռուսերէնէ մուտք գործած: Նմոյշի համար ահա այս երկու էջերէն առնուած քանի մը բառեր․— օկուպացիա, պրակտիկա, տենդենց, պլան, մեխանիկ, փաբուլա, սիտուացիա, սենտենց, ռեպլիկ, էֆեկտ, տիռանանս եւն․: Ասոնք «օտար եւ անտեղի բառե՞ր» են թէ ոչ: Թոյլ պիտի տրուի՞, որ մասնագիտական օտար բառերու կարգին, օր մը ասոնք ալ ճամբու դրուին մեր լեզուէն: Այս մասին է որ մենք կը կասկածինք: Ռուսը պիտի չուզէր երբեք, որ իրեն ենթակայ ժողովուրդներու լեզուի ու մշակոյթի վրայէն իր թաթը վերնայ: Ան կ'ուզէ որ ռուսական լեզուն մաքրուի, այդ լեզուէն հգայ հոտը Եւրոպայի, բայց ան պիտի չուզէ որ միւս լեզուները ազատին իրմէ:

Գտնելով հանդերձ, որ Խ․ Միութեան Գիտական Ակադեմիան գեղեցիկ որոշում մը տուած է, պիտի սպասենք՝ տեսնելու համար թէ ան պարտադրաբար պիտի գործադրուի՞ նաեւ բոլոր Հանրապետութեանց մէջ: Եւ յետոյ, ինչ որ աւելի կարեւոր է մեզ համար, այդ որոշումը պիտի ըլլա՞յ սկիզբը արշաւանք մը սկսելու առհասարակ խորհրդային ազգերու լեզուներուն մէջ տեղ գտած « օտար եւ անտեղի բառերու դէմ »:

Ատիկա կը տեսնենք շուտով :

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

Մարզանք մարմնի եւ մտքի

Մարզանքի զանազան ճիւղերու ծաւալումն ու զարգացումը ընկերային կարգերու մէջ, իսկական բարիք մը եղած է մարդկութեան համար: Մարմնակրթանքը, այժմու յոռի կենցաղին դէմ հակազդեցութիւն մըն է որ կը նետէ պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը բացօթեայ բնութեան ծոցը: Մարզանքը կը զօրացնէ մկանները, կը նպաստէ մեծապէս մտային կրթութեան, տալով տրամաբանութիւն, կամքին, զգացումներուն մեծ ճկունութիւն, դիւրաթեքութիւն, արագութիւն, հաւասարակշռութիւն: Կը մշակէ նաեւ անհատական եւ ընկերական առաքինութիւններ, ինչպէս ինքնագիտակցութիւն, պատասխանդրութիւն եւ ընկերային համերաշխութեան զգացում : Մեծ բարիք մըն է, պայմանաւ որ ծայրայեղութեան չյանգի, դնդերներն ու մարմնակրթանքը նպատակ մը չըլլան, ի վնաս միտքին:

Մրցումի մը առթիւ, կը դիտեմ շրջուն կըրպակներ, եւ վաճառորդներ որ կը պոռան — Տիկիններ եւ պարոններ, գեղեցիկ ընթերցումներ ձեզի, եւ ձեր փոքրիկներուն համար մի տատամսիք »: Ամբոխը կը մօտենայ, կը խռնուի եւ պատկերազարդ հրատարակութեանց — տրցակները կը սահին ձեռքէ ձեռք:

Անդին պողոտաներու վրայ ուրիշ ինքնաշարժ կառք մը կը յառաջանայ կամաց կամաց: Պատանիներու աղջնակներու խուռներամ բազմութիւն մը շրջապատած է կառքը: Չրի պիտի տայ, պիտի բաժնէ, կ'ըսեն իրարու ու կը հետեւին անիւին շարժումներուն: Պարագլուխ տղաք կը ձայնեն իրենց ընկերներուն: Այդ կոչին իմաստը հասկցած են հեռաւոր անկիւնները մեկուսացող փոքրիկները, եւ ահա անոնք ամէն կողմէ դուրս կը ցատկոտեն: Վազվզուտուք ամէն կողմ, կառքին ուղղութեամբ : Հարիւրներով փոքրիկներ ամէն սեռէ եւ ամէն դասակարգէ որոնց հարիւրին վաթսունը հայ ծնողներու զաւակներ են, հասակ նետած այս երկրին մէջ :

Ես ալ քայլ առ քայլ կը մօտենամ տղոց բազմութեան, կը հանդիպիմ ինծի խիստ ծարօթ, դըրացիներէս մէկուն՝ Յակոբին: Պինդ սեղմած է վերարկուին վրայ գօտին, կը շնչէ յոգնած ու քրտնաթոր: Վերարկուին տակէն կը նշմարեմ պատկերազարդ լրագիրներու տրցակ մը:

Կ'ուզեմ տեսնել: Դուրս կը քաշէ անութին տակէն իր գանձը․— Այս մէկը աղջիկներու համար է կ'ըսէ ակնածելով, բայց վնաս չունի, մօրաքրոջս աղջկան՝ Անահիտին կուտամ:

Եւ նորէն կը պահէ տրցակը:

— Յակոբ, կ'ըսեմ, եթէ հայերէն այսպէս պատկերազարդ հրատարակութիւններ ըլլար, կը կարդա՞ս:

— Ինչո՞ւ չէ, կը պատասխանէ, բայց ինչ ընես, հայերէն չկայ …:

Իսկապէս չկայ: Ի՞նչ պիտի մնայ հայութենէ այս փոքրիկներու մտքին ու սրտին մէջ, քսան տարի վերջ, երբ անոնք որ այքան մատղաշ հասակէն կը նետուին օտար հրատարակութեան վրայ :

Յակոբ կարծես ինքն ալ նոյնը կ'ուզէ ըսել, անգիտակցաբար երբ շաբթուան մէջ, քանի մը ընկերները, դպրոցի Զաւէնին հետ կ'անցնի փողոցներէն հայ վարժապետին քով երթալու համար: Տունը երբ հայրիկը կը պոռայ, Յակոբ, այս իրիկուն հայերէնի դասիդ գնա, ան կը հաւաքէ թեթեւ ընթերցարանն ու տետրակը ու կը մեկնի, բայց պողոտային վրայ կը տեսնէ միայն օտար գիրեր ու ահա նորէն պատկերազարդ թերթերու շարքերը, կուգան ու կ'անցնին իր երեւակայութեան առջեւէն :

Սփիւռքի ամբողջ հայ պատանեկութիւնը երկսեռ, պէտք ունի հայերէն պատկերազարդ պարբերականի մը, թէ մայրենի լեզուն սորվելու եւ թէ զարգանալու համար :

Ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք Փարիզ՝ Լոյս Քաղաքին մէջ արդիական հրատարակութիւն մը, մանուկներու եւ պատանիներու համար: Տպարա՞նն է որ կը պակսի թէ դրամագլուխը :

Ստեղծենք Հայեր, մանկական բարոյալից, առողջ գրականութիւն մը օր առաջ, որովհետեւ երբ ուրիշ Յակոբ մըն ալ չկարենայ հասկնալ ընտանեկան յարկի մը հատուկտոր հայ բարբառը, այլեւս շատ ուշ մնացած կ'ըլլանք : Ապրեցնենք մեր այնքան թանգարժէք սերունդը, որպէսզի մեր մարզիկները չդառնան չահավաճառութեան առարկայ, մարզադաշտը տօնավաճառ եւ ամբողջ գաղութները օտարներու չահաստան :

Յ․ ԱԶԱՏԽԱՆԵԱՆ

Մկրտիչ Թոգաթլեան

Յաճախ լուրեր կը կարդանք Պոլսոյ Թոքաթլեան պանդոկի մասին ու կ'անցնինք: Գիտենք որ ազգային սեփականութիւն մըն է, բայց ո՞վ է եղած հիմնադիրը, միջազգային համբաւ շահեցնելով անոր:

Անոնք որ Քան կը գտնուին, միշտ կը տեսնեն Մկրտիչ Թոգաթլեանը, Միջերկրականի դեղածիծաղ ափերուն վրայ, կամ արմաւէնիներու շուքին տակ, միշտ գաւազանը ձեռքը :

Դուրսը մինակ է առհասարակ․— դէմքը կայտառ, բայց նայուածքը խիստ: Յայտնի է որ գործի մարդ է եղած եւ մեծ կազմակերպիչ: Երբեմն երկար կը դիտէ ծովեզերեայ մեծ պանդոկները որոնք պատկառանք կ'ազդեն իրենց մեծութեամբ եւ ճոխութեամբ: Կը նայի ներս ու դուրս ելլողներուն, անոնց առջեւ կեցող ամերիկեան վիթխարի եւ բազմածախս օթօներուն, կը դիտէ աջն ու ձախը: Եւ դէմքը կը սկսի կամաց կամաց մըթագնիլ: Մտածկոտ երեւոյթ մը կ'առնէ: Անշուշտ յիշելով իր անցեալը, փառքի օրերը, համբաւը եւ զոյգ Թոքաթլեան հաստատութիւնները, մէկը՝ Բերայի Երրորդութեան եկեղեցիին առջեւ, միւսը բազմած Վոսփորի ափը, կատարեալ պալատ մը « Սըմըր Փալաս»: (ԽՄԲ․— Երկուքն ալ այժմ կը կոչուին, «Քոնաք»):

Պատերազմին պատճառաւ, դարձաւ բախտին անիւը եւ Մկրտիչ Թոքաթլեան եկաւ հաստատուիլ Cannes, միշտ աչքին առջեւ ունենալով իր այնքան սիրած եւ հաստատած պանդոկները, ուր անձամբ կ'ընդունէր, վեհապետներ, նախարարներ, դեսպաններ, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, մեծահարուստներ, հայ թէ օտար: Թոգաթլեան անունը հոմանիշ էր մաքրութեան, մեծութեան եւ գեղեցկութեան: Որքան պատուանշաններ ստացած է, շատ մը վեհապետներէ :

Հակառակ իր վայելած փառքին, Պ․ Թոգաթլեան շատ համեստ է, ազնիւ եւ մարդասէր: Տարիքը չէ պղտորած իր պայծառատեսութիւնը :

Իր տունը տեսակ մը թանգարան է, նաեւ ուխտատեղի: Պոլիսէն, Փարիզէն, Սուրիայէն թէ Ամերիկայէն ամէն ազգէ ճամբորդներ, հայ, յոյն, Թուրք թէ հրեայ երբ այստեղ գան, կ'ուզեն անպատճառ տեսնել «Թոգաթլեան էֆէնտին», որ սիրով կ'ընդունի ամէնքն ալ:

Մաքուր հայերէն կը խօսի, առանց օտար բառեր գործածելու: Կը խօսի նաեւ սահուն ֆրանսերէն: Ինքնօգնութեամբ յառաջացած է: Լեզուն, կ'ըսէ, ազգապահպանման լաւագոյն միջոցն է:

Ահաւասիկ տիպար մը մարդու, աշխատանքի եւ օրինապահութեան:

ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԼԻՐՃԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

«Ասպարէզ»ի օրը

Մարտ 26ին մեծ բազմութեամբ տօնուած է « Ասպարէզ »ի Օրը, Ֆրէզնոյի մէջ: Հանդէսին նախագահը, ընկեր Կարօ Գավաֆեան բացատրած է թէ «Ասպարէզ »ը պատահականութեան մը արդիւնք չէ: «Ասպարէզ»ը միշտ ալ եղած է մեր գաղութի լուսաւոր փարոսը: Թէեւ իր կեանքի ընթացքին ունեցած է վերիվայրումներ, երբեմն եռօրեայ, երբեմն շաբաթաթերթ, բայց կրցած է պահել իր գաղափարաբանութիւնը եւ գոյութիւնը 42 երկար տարիներ՝ յոյս ունենալով որ օրին մէկը պիտի դառնայ Քալիֆորնիոյ շրջանի օրաթերթը:»

Հ․ Օ․ Մ․ի ներկայացուցիչը, ընկերուհի Վիք․ Կոստանեան ըսած է․— « Մամուլը կը նմանի լաւ բարեկամի եւ առանց անոր մարդ ինքզինք կը զգայ մարդկային բարեկամութենէ զրկուած: Եթէ դժուար է անկեղծ բարեկամ ունենալ կեանքի մէջ, նոյնքան դժուար է մամուլի կեանքին մէջ: Ուրախ ենք որ «Ասպարէզ»ը միշտ ալ եղած է անկեղծ բարեկամ մը մեզի»:

Թերթին խմբագիր ընկեր Մելիք Շահ․— «Գիր ու գրականութեան սիրահար հայ ժողովուրդը, որ գիտէ անապատներուն մէջ անգամ հիմնել մշակոյթի վառարաններ, անտարբեր չէր կրնար մնալ նորակազմ իր գաղութի մտաւոր ու հոգեկան պահանջներուն բաւարարութիւն տալու գործին»:

Նախկին խմբագիր ընկեր Մանուկ Համբարձումեան․— «Ազգերու պատմութեան մէջ մամուլը մեծագոյն պետութիւնն է, որ կը կառավարէ մարդոց մտածումները: Կայ երկու տեսակ մամուլ, շահի եւ գաղափարական: «Ասպարէզ» կը պատկանի գաղափարականի կարգին, որ կ'ազնուացնէ մարդոց միտքը եւ հոգին»: Գործիչ ընկեր Արամ Սահակեան․— «Աշխարհի մէջ երեք տեսակ մամուլ գոյութիւն ունի, շահադիտական, գաղափարական եւ վարձու մամուլ: Այս վերջինը համաշխարհային երկու պատերազմներու ծնունդն է: Հ․ Յ․ Դ․ բոլոր թերթերը կանգնած են գաղափարական գետնի վրայ եւ չեն կաշառուած որեւէ

տեն: Դաշնակցութիւնը պահած է եւ միշտ ալ պիտի պահէ մամուլի գաղափարական եւ բարոյական բարձրութիւնը»:

Իբրեւ գործնական արդիւնք, հանդէսին միջոցին արձանագրուած են աւելի քան 200 նոր բաժանորդներ: 90 թիւ «Ասպարէզ» կը նուիրուի Մերձաւոր Արեւելքի Ակումբներու եւ ազգ. հաստատութիւններուն:

★

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՏԱՆ հիմնարկէքին առթիւ, Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին «Յուսաբեր»ի Տան հիմնարկէքի առթիւ.—

«Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէս սրտանց կը շնորհաւորէ ձեզ, «Յուսաբեր»ի հիմնարկէքին ուրախ առիթով: Հպարտ ենք մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն զոհաբերութեան, աքանչելի ոգիին համար: Վստահ ենք թէ հայ ոգիի եւ մշակոյթի վառարան մը պիտի ըլլայ «Յուսաբեր» Տունը, գաղափարական եւ հայրենասէր Հայութեան համար, իբր քաջալերանք հազար տոլար նուէր մեր կողմէ, մաղթելով նորանոր յաջողութիւններ»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. ՆՇԱՆ ԱԶԳ. վարժարանը ընդհանուր վստահութիւն շահած է իր վարչական կանոնաւորութեամբ եւ կրթական մակարդակով: Ունի բարեխիղճ ուսուցիչ–ուսուցչուհիներ, սիրուած դաստիարակ Եդ. Տարօնեանի հսկողութեան տակ: Ներս մտնողին եւրոպական վարժարանի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Վերջերս տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը մասնակցութեամբ 8—14 տարեկան աշակերտներու: Ցուցադրուած են 200է աւելի գործեր, որոնք պատրաստուած էին աշակերտներու ձեռքով: 3000 հոգիէ աւելի ներկայ եղած են: Ցուցադրուած գործերը երեք տեսակի են. Ձեռագործ. — Շուքի գործ, լեցուածք, ճանճվա, Միլանի, բուրդի գործեր: Ձեռարուեստ.— Շրջանակ, լուսամփոփ, տուփ, ափսէ, կաղամար, եւայլն: Նկարներ.— Իւղաներկ, ջրաներկ, ածուխէ մատիտ, չինական մելան, դիմանկար, տեսարաններ եւայլն: Այս աշխատանքները կատարած են Պ. Ղուլիկեանի եւ Օրիորդներ Գանթարճեանի եւ Մանուչակեանի հսկողութեան տակ:

Արա Սեւանեանի երգահանդէսը տեղի ունեցած է Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ Մարտ 12ին: Սեւանեան երաժշտական ուսումը առած է Հայաստանի մէջ: Ճարտար քանոնահար եւ օժտուած երգահան է: Յայտագիրը կը բաղկանար 17 կտորներէ, տասը իր հեղինակութիւնը, միւսները Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն, Գ. Ալէմշահէն եւ Ստեփանեանէն: Սեւանեանի «Մորմոք»ը զոր երգած է երգչուհի Նիմասեան, ջերմ ծափերու արժանացած է:

Սեւանեան (Նախ. ռազմագերի) կրցած է արեւելեայդ նուագարանը՝ քանոնը դնել եւրոպական կատարեալ գործիքներու շարքին, արտայայտելու համար Մոցարթի, Շուպէրթի, կամ Պէթովընի պէս երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները: Իր յօրինած ժողովրդական պարանուագները, «Հիջազը» եւ Սպենդիարեանի Ղայթարմաճ, Կոմիտասի «Կաքաւիկ»ը մեծ գնահատութեան արժանացած են: Ամերիկացի երաժշտագէտներ ալ ջերմապէս գնահատած են երիտասարդ արուեստագէտը, տեղական թերթերու մէջ:

ՏՈՐՈՆԹՕ.— Պոլսոյ մէջ մեռած է Գաբրիէլ Ս. Գաբրիէլեան, Պոլսոյ հայ բողոքական հասարակութեան յայտնի դէմքերէն մէկն է: Ծնած էր Պարտիզակ 1868ին եւ ուսումը ստացած քաղաքին ամերիկեան վարժարանին մէջ: Աշխատած է միշտ օգտակար հանդիսանալ հայ համայնքին: Իր ձայնը կը լսէին ամերիկեան Պորտ ընկերութեան եւ բարեգործական մարմիններու մէջ: Կը գրէր կրօնական եւ բարոյական յօդուածներ Գ. Ս. Գ. ստորագրութեամբ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 1 Մայիս.— Մենք ալ տօնեցինք Հայաջինջ Սարսափներու 35րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի, Տարօնի Հայր. Միութեան, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի օր, 30 ապրիլ առտուան ժամը 9ին Հ. Լեւոնեան վրդ. ի յիշատակ Ապրիլեան զոհերուն պատարագեց Սէն Մարիէնի եկեղեցիին մէջ: Իսկ կէսօրէն վերջ ժամը 3ին հաւատարիմներու հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը, հակառակ անսովոր տաքին: Վարագոյրը բացուեցաւ խոր լռութեան մէջ եւ երգուեցաւ «Տէր ողորմեան», Կապոյտ Խաչի սանուհիներու կողմէ, առաջնորդութեամբ Հ. Լեւոնեանի եւ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Բեմին վրայ զետեղուած էր դագաղ մը ծածկուած սեւով եւ թարմ ծաղիկներով: Մութին մէջ ընկեր Աւետիս Քեղլեանի (Նոր Սերունդ) «Սեւ խաւար» երգը խորապէս յուզեց ներկաները: Օրուան պատշաճ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ ընկեր Հ. Զաքարեան: Յետոյ ընկ. Ա. Գալայճեան իբրեւ նախագահ քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ աւելցուց. — «Այսօր 35 տարի վերջը նոր սերունդն է որ կը տօնէ այս տօնը», եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել բոլոր նահատակներուն յիշատակը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սանուհիները ճոխացուցին գեղարուեստական բաժինը երեք յաջորդական խմբերգներով: Անակնկալ մը եղաւ Օր. Աստուրեանի (Ռոմանէն) յստակ բառերով եւ շեշտերով արտասանութիւնը (Սիամանթոյէն), խորապէս յուզելով ունկնդիրները:

Ողջերձ մը կարդաց ընկեր Մ. Բարխեան Տարօնի Հայր. Միութեան կողմէ: Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կողմէ երգեց Տիկին Վարդուհի Ոստիկեան, իր մեղմանոյշ ձայնով: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսք առաւ Հ. Կ. Տէրմոյեան.— «Ինչպէս անոնք մեռան իրար միացած, մենք ալ պէտք է միասնաբար տօնենք տարեդարձը: Եթէ օր մը երեսի վրայ ձգուի այս տօնը, Հ. Մ. Ը. Մ. պիտի ստանձնէ նախաձեռնութիւնը»:

Օրուան բանախօսն էր մեր ուսանող ընկերը, Հ. Տասնապետեանը, որ տուաւ իսկական պատկերը Ապրիլեան Եղեռնին.— «Ես պիտի չխօսիմ ջարդերու մասին, դուք շատ էք լսած անոնց պատմութիւնը, դուք շատերդ ականատես էք եղած անոնց: Ապրիլ 11–24ը ունի նաեւ քաղաքական իմաստ: Մեր դարաւոր թշնամին շատոնց առիթ մը կը փնտռէ Հայերը հիմնովին բնաջնջելու համար: Համաթուրանականութեան ծրագրին արգելքը միայն Հայերը կրնային ըլլալ: Մայիս 28ի յաղթանակը ի դերեւ հանեց իր հաշիւները»: Եզրակացնելով, երիտասարդ բանախօսը թելադրեց նոր սերունդին պինդ փարիլ շահուած յաղթանակին ու տէր դառնալ մեր բոլոր արժէքներուն:

Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Ս. Գալուստեան որ ծանրանալով սպիտակ ջարդին վրայ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է աշխատիլ հաւաքաբար: Արտասանեց ընկեր Ս. Անդրեան հայ մայրերու «Ողբը»: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

Ներկայ մը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

Ո՞ր բանիմաց Վասպուրականցին խորապէս խոցուած չզգաց իր արժանապատուութիւնը, «Յառաջ»ի մէջ կարդալով Վահէի իրաւացի մեղադրանքը:

Մենք, որ սովորութիւն ունինք ամէն տեղ պարծենալու մեր հերոսամարտով, լեզու չունինք արդարացնելու մեզ:

Մեր յարգելի հայրենակից Պ. Ձիթունին «Հատուածամոլութեան» կը վերագրէ այս դատապարտելի զանցառութիւնը: Ամօթ եւ նախատինք անոնց որ «հատուածամոլութիւն» խաղալով մոռացութեան գիրկը կ՚ուզեն նետել մեր այս պատմական ու պանծալի թուականը:

Չէ՞ որ բոլոր «հատուածները», Դաշնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան ու չէզոք, բոլորը միասին, կողք կողքի, մէկ մարդու պէս հարուածեցին թշնամին արիաբար ու յաղթեցին: Ինչո՞ւ այսօր ալ բոլոր այս «հատուածները» միասնաբար պիտի չոգեկոչեն անթառամ յիշատակը մեր բոլոր մեծ ու փոքր անմահ հերոսներուն:

Չեմ հաւատար որ Վասպուրականցին այն աստիճան այլանդակուած ըլլայ հոգեպէս ու բարոյապէս, որ մերժէ պանծացնել իր հերոսամարտը: Չեմ հաւատար որ Վասպուրականցին, որեւէ ատեն եւ որեւէ պատճառաւ, մոռնայ յիշատակը իր քաջերուն:

Նոյն «Հատուածամոլութիւնը» գոյութիւն չունի՞ Մարսէյլի, Տէսինի եւ ուրիշ վայրեր գտնուող մեր հայրենակիցներու միջեւ: Բայց անոնք ամէն տարի կը կատարեն հայրենակցական այս նուիրական պարտականութիւնը, դուրս թողլով «հատուածամոլները», որոնք չնչին թիւ մը կը կազմեն ամէն տեղ:

Չարիքին արմատը, իմ կարծիքով, հոն է որ մենք, փաստօրէն, չունինք հայր. միութիւն մը Փարիզի շրջանի մէջ, որու գործն էր կազմակերպել հերոսամարտի տօնակատարութիւնը, ինչպէս կ՚ընեն վերոյիշեալ Միութիւնները: Մեծ ամօթ մըն ալ այս Փարիզի շրջանի Վասպուրականցիներուս համար: Մենք, որ մեր մէջ ունինք աւելի գրոցբրոցներ եւ նիւթապէս բարեկեցիկ բազմաթիւ հայրենակիցներ, եւ հետեւաբար աւելի կարող ենք հիմը դնելու աւելի ուժեղ ու լաւ կազմակերպուած միութեան մը: Ի՞նչ խօսք որ միւս վայրերու մեր կազմակերպուած հայրենակիցները, մեծ մասով համեստ աշխատաւորներ, ամէն իրաւունք ունին պարսաւանքի սլաքին գամելու մեզ մեր անկազմակերպ վիճակին եւ Հերոսամարտի հանդէպ մեր ունեցած անտարբերութեան համար:

Չե՞նք կարդար որ կան Խարբերդի, կամ Մալաթիոյ շրջաններէն գիւղացիներ որոնք իրենց գիւղի անունով առանձին միութիւն ունին: Ո՞ւր մնաց մեր Վասպուրականցի ըլլալու պարծանքը:

Թող Վահէի կարճ բայց ազդու յանդիմանական գրութիւնը ցնցող խթան մը ըլլայ բոլոր թմրածներուս: Եւ թող մեր հեղինակաւոր հայրենակիցները գործի անցնին անյապաղ, վերակազմելու համար ցանկացուած Հայր. Միութիւնը, որու գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ պէտք է ըլլայ, ի հարկէ, մեր Հերոսամարտին տօնակատարութիւնը:

Կասկած չկայ որ պատկառելի թիւ մը մեր հայրենակիցներու պիտի փութայ անդամագրուիլ եւ մեր տօնակատարութեան սրահները պիտի յորդին պարտաճանաչ ու հաւատաւոր բազմութեամբ մը:

Եթէ տակաւին գտնուին «հատուածամոլութեան» մէջ յամառողներ, այդպիսիներ թող պակաս ըլլան մեզմէ: Մենք առանց անոնց ալ կրնանք ունենալ բաւարար ուժ, լիովին կատարելու համար մեր հայրենակցական պարտականութիւնները:

Վասպուրականցին, որ միշտ գիտակից է եղած իր պարտականութեանց, արժանի դասը պիտի տայ «հատուածամոլներուն», իր կուռ կազմակերպութեամբ:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԱՄԵԱՆԻ ԵՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ (Տակաւին թարմ յիշատակներ): Գրեց՝ Արտաւազդ արք.: 1950: Գին 250 ֆրանք: Հասցէ. — Mgr. Ardavazd Surméyan, 15 rue Jean Goujon, Փարիզ (8):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

— Ո՞վ պիտի գայ:

— Հենց նոյն օնբաշի Ահմէտը:

— Լուռ ու մունջ նստիր տեղդ, ոչինչ պատասխան մի տար:

Փառք Աստուծոյ, ի՞նչդ է պակաս: Քառասուն օր էլ եթէ փակուած մնաս, պաշար կ՚ունենաս:

— Բայց վե՞րջը:

— Վե՞րջը մէկ է, Աստուած: Եթէ նա գրել է որ այս ամբողջ աշխարհը պիտի քանդուի, ոչ ոք չէ կարող մազի չափ դիմադրել այդ կարգադրութեան: Սաղմոսն ասում է. «Եթէ Տէրը չէ շինում, զուր են աշխարհում գործողները»:

Աննա խաթունը բաւականացաւ այդ բացատրութեամբ: Ուր որ կայ Աստուծու կամքը, այնտեղ ոչինչ էր մարդու խելքը ու դատողութիւնը:

Նա փառք տուեց այդ կամքին, ապա պատմեց Մանասի մասին, թէ ինչ էր ասել նրա սուրհանդակը եւ ինչ էր պատասխանել ինքը:

Կոյսը հաւանութիւն տուեց. խիստ դատապարտեց Մանասի արածը: Նա էլ նոյնը կրկնեց, ինչ ասել էր Մելիքի կինը:

Այժմ երկուսը բոլորովին համամիտ էին: Նրանք, վերջապէս, միացան մի կէտի վրայ, թէեւ մինչեւ այդ հակառակ կողմերում էին կանգնած:

Հեղինէն գոհ էր: Այդ երեւաց նրա խօսքերից, որոնց սովորաբար գործ էր ածում իբրեւ հրաժեշտի ողջոյն, երբ հեռանում էր անհոգ սրտով:

— Մեր մեղքերի համար է ասաց նա, ձեռքը թափ տալով, եւ քալեց դէպի դուռը:

Ճանապարհին նա մի անգամ էլ յիշեցրեց Աննա խաթունին իր նախկին պատուէրը կոյսերի մասին, նորից խնդրեց լաւ պահել նրանց, բանալին չտալ ուրիշին:

— Մեղքերի ծով է մեր աշխարհը, իսկ նրանք ճահել են... Առհասարակ աշխատիր որ շատ մարդիկ չմտնեն այստեղ:

Այրին խոստացաւ կատարել այդ բոլորը: Նրա ձայնը հաստատ էր, վճռական: Եւ միայն այդ ժամանակ Գայիանէն պոկ եկաւ իր տեղից ու մտաւ իր սենեակը:

Մօր հրամանը նա չէր կատարել... Սա առաջին անգամն էր:

Նա լաւ տեսաւ թէ ինչպէս թագցրին երկու կոյսերին, լսեց իր մօր եւ Հեղինէի ամբողջ խօսակցութիւնը, ուշադրութիւն չդարձնելով Մեհրիի թախանձանքին վրայ, մինչեւ իսկ երկու անգամ դէն հրելով նրան:

Ի՞նչ կարող էր անել դայեակը, նա զարմացած էր այդ անօրինակ դիմադրութիւնից, ուրիշ իշխանութիւն էլ չունէր որ հարկադրէր: Եւ կա՞ր արդեօք այդպիսի իշխանութիւն:

Ջէթի ճրագը, որ դրած էր բարձր ճրագակալի վրայ, տժգոյն, կարմիր լոյս էր թափում գորգերով զարդարուած սենեակի մէջ:

ԼԷՕ

միլիառ տոլար (ելմտացոյցին 72 առ հարիւրը) յատկացուցած է զինուորական ծախքերու, 20 միլիառ ալ Ատլանտեանի պաշտպանութեան, ուստի կը սպասէ որ եւրոպական պետութիւններն ալ աւելցնեն իրենց նիւթական յանձնառութիւնները: Պ. Էչիսըն ծրագիր մը մշակած է, այս առաջադրութեամբ: Միեւնոյն ատեն պիտի մտածեն թէ ինչպէս կարելի է բարելաւել զինամթերքի արտադրութիւնը, առանց յաւելուածական ծախքերու :

★ Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը պիտի առաջարկէ, նկատելով որ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն շատ չեն հետաքրքրուիր Ատլանտեանի Գերագոյն Խորհուրդի առաջարկով (Պլիտոյի ծրագիրը): Այս անգամ պիտի առաջարկեն աւելի սահմանափակ մարմին մը, կապ հաստատելու համար զինուորական իշխանութեանց եւ ելմտական նախարարներուն միջեւ :

Այս առթիւ իրագեկներ դիտել կուտան թէ գրեթէ մէկ տարի կորսուեցաւ, Եւրոպայի վերազինման համար: Ամիսներ անցան եւ Ֆրանսան, որ ստացած պէտք էր ըլլար իրեն սահմանուած զինամթերքին կէսը, ճիշդ 44 օդանաւ ստացած է մինչեւ հիմա :

★ Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը Պ. Փլեվէն, յայտարարեց թէ ամերիկեան զինամթերքը փոխադրել պիտի տայ որեւէ նաւահանգիստ, ապացուցանելու համար թէ «ֆրանսական կառավարութիւնը տանտէր է իր երկրին մէջ»:— Լա Ռոշէլի նաւահանգստին բանուորները մերժեցին բեռցնել Հնդկաչինի սահմանուած բեռ մը (1500 թոն): Գործողութիւնը կատարեցին 167 զինուորներ եւ նաւազներ :

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը առջի օր կրկին մեղադրեց Խ. Միութիւնը թէ նոր խոչընդոտներ կը յարուցանէ, ուշացնելով Աւստրիոյ անկախութեան դաշնագրին կնքումը : Այս առթիւ բացատրեց թէ ամէն միջոց պիտի փորձեն, որպէսզի ռուսական զօրքը քաշուի Աւստրիայէն :

«ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԲԵՐԴԸ »

Ամերիկեան մեծ օրաթերթը, «Նիւ Եորք Թայմզ», որ տարիներէ ի վեր թրքասիրական քաղաքականութեան մը կը հետեւի, կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.—

Թուրքերը բացարձակ վճռականութեամբ մերժեցին Ռուսերուն սպառնալիքներն ու գրգռութիւնները: Ռուսերուն նպատակն էր կցել Կարս եւ Արտահան նահանգները եւ նոր վարչաձեւ մը հաստատել Նեղուցներու մասին: Ուրիշ խօսքով, խորհրդային տիրապետութիւն հաստատել եւ Թուրքիան վերածել Պալքանեան նոր արբանեակի մը: Թուրքիոյ մէջ համայնավար հինգերորդ թեւ չկայ, ինչ որ ուշագրաւ է, եթէ նկատի առնուի որ Թուրքիա երկու սահման ունի երկաթեայ վարագոյրին հետ: Մենք արեւմուտքցիներս պատերազմէն ի վեր Թուրքիան զօրացնելու համար մեր ձեռքէն եկածը ըրինք: Միւս կողմէ, Անգլիա եւ Ֆրանսա խոստացած են Թուրքիոյ օգնութեան փութալ, եթէ եւրոպական պետութեան մը յարձակման ենթարկուի: Բայց անտարակոյս Թուրքիոյ մտավախութիւնները չեն փարատած, որովհետեւ ան բաց է անակնկալ յարձակման մը առջեւ, որ պիտի գործուի հիւսիսէն կամ արեւմուտքէն: Բայց Թուրքիա օրէ օր կը զօրանայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարարը զեկուցում տալով Ազգ. Ժողովին մէջ, խոստովանեցաւ թէ սակերու յաւելման հետեւանքով, նամակները, տպագրեալ նիւթերը եւ սովորական ծրարները նուազած են 11 առ հարիւր, յանձնարարեալ ծրարները՝ 33 առ հարիւր, հեռագիրները՝ 29 առ հարիւր: Միայն հեռաձայնի սպասարկութիւնը աւելցած է: 72.000 քաղաքացիներ գործիքի կը սպասեն: Այսուհետեւ կարգ մը կրճատումներ պիտի ըլլան.— Տպագրեալ նիւթերու 20 առ հարիւր զեղչով պիտի ընդունուին մինչեւ 300 կրամ (նախապէս հարիւր): Յանձնարարեալ նամակներու կորուստին համար իբրեւ հատուցում պիտի տրուի 2000 ֆրանք, փոխանակ 1500ի: Իտալիոյ համար պիտի գործադրուի Ֆրանսայի ներքին սակը: Պիտի զեղչուին օդանաւային թղթատարի ծախքերը, 10—12 երկիրներու համար :

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ յանձնաժողովը մերժեց 26 երեսփոխաններու կողմէ առաջարկուած օրինագիծ մը, որ կը պահանջէր վճռական միջոցներ ձեռք առնել համայնավարներուն դէմ :

ԶՕՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ հազուագիւտ նամակադրոշմներ գողցուեցան նամակադրոշմի թանգարանէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը ստիպողական կոչ մը ուղղեց Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որպէսզի օգնեն, վերստանալու համար Թրիէսթէի ազատ շրջանը: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով ծերակոյտին մէջ, մերժեց Ատլանտեանի դաշինքէն քաշուելու առաջարկը: Յետոյ կրկին պահանջեց որ արեւմտեան պետութիւնները ազդու միջամտութիւն մը կատարեն, որպէսզի Եուկոսլաւիա չգրաւէ Թրիէսթէի ազատ շրջանը :

Կապոյտ Խաչի 40ամեակը Մարսէյլի մէջ

Մասնակցութեամբ շրջաններու եւ 9 քոյր մասնաճիւղերու: Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Alhambraի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Bld. Chave:

Կը նախագահէ Տիկին ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ
Կը բանախօսեն՝
Տիկ. Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Նիւ Եորքի City Central Opéra ընկերութեան Տրամաթիկ դերերու աստղերէն Տիկին ՍԻՐԶԱ ՍԻՄՕՆԷ – ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ, հայ ժողովրդական եւ Սայաթ Նովայի երգերով :

Կը նուագէ սիրուած ջութակահար Լ. ՂԵԻՈՆԴԵԱՆ :

Արտասանութիւն, երգ, պար Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն կողմէ :

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբով : Մուտքը ազատ է

Վասպուրականի հերոսամարտը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան :

14 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne:

Տօնակատարութեան հրաւիրուած են Մարսիլահայ քաղաքական կուսակցութիւններու, կղերական դասու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները :

Կը նախագահէ Միութեան ատենապետ
Պ. Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը բանախօսէ երիտասարդ – գրագէտ
Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի :

Կը նուագէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆՆԷԹ ԺԻՒԼԻԷՆԻ:

Ընտիր նուագախումբ, Orchestre Francis Scotte ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր :

Եռյաւեակի մեծ հանդէս

Երեք անմահներու, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲԻ, ՀՐԱՅՐԻ եւ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇի նահատակութեան 50ամեակին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ ՏԱՐՕՆ – ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ : Կը նախագահէ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ: Կը խօսին Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ եւ Գ. ՇԷԽԻԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով :

Մայիս 7ին կիրակի ժամը 2.30ին, ՄԱՐՍԷՅԼ, Salon Longchampի շքեղ սրահին մէջ, 33 Պուլվար Լոնշան :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Նախաձեռնութեամբ Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՀԵԱՑ միութեան, հովանաւորութեամբ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» կոմիտէի: Քրիստոնեայ երիտասարդաց սրահը, 8, Passage Coste, (Cours Lafayetteի սկիզբը) :

Կը նախագահէ ընկեր Բ. ԽՐԻՄԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը բեմադրուի զաւեշտ մը՝ ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ է:

Մուտքը ազատ է :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

35րդ տարեդարձը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ: Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Վասպուրականցիներու Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ ազգ. միութեանց :

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Նախագահութեամբ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի Մայիս 7ին, կիրակի օրը ժամը 4—12, Օթէլ Քոնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, 2 rue Rouget ըա l'Isle: Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանը : Դիմելով Ely. 01–76:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Արամ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 9ին, ծանօթ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

Ֆր. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Ժողովէն ետքը դասախօսութիւն: Սովորական տեղը :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Café Régent: Նիւթ՝ «Սովետ. մշակոյթ» (Շար.): Զեկուցանող Պ. Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ: Մտքերու փոխանակութիւն :

Հ. Մ. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Բոլոր մարզիկները անխտիր կը հրաւիրուին Stade Olier մարզադաշտը, 11 rue d'Arcueil: Կարեւոր օրակարգ եւ կարգադրութիւններ յառաջիկայ մարզադաշտին համար:

Պ. ՋՕՊԱՆԵԱՆի յառաջիկայ գրական դասախօսութիւնը Հայ Ուս. Տան մէջ (57 Պուլվառ Ժուռտան), այս շաբաթ օրը, ժամը 5ին : Նիւթ՝ «Միջնադարեան մեծ աշուղ ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿի վերագրուած տաղերը»: Մուտքը ազատ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ա. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Մարսէյլի Հայ Արիներու պարահանդէսը:

Նոր թուական՝ 2 Օգոստոս, շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Colisée–Plage :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Ազգ. Միութիւններէ եւ բոլոր կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի ոեւէ հանդէս չկազմակերպել Յունիս 18ին, չխաչաձեւելու համար Կոմիտաս վարդապետին 80ամեակին առթիւ սարքուած երգահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 18ին, Լիոն, Salle Rameauի մէջ, Մարսէյլի « ԱՐՄԵՆԻԱ » երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այսօր ուրբաթ ժամը 8ին Թաթուլ խումբը :

Այս կիրակի ժամը 3.30ին Հայաստան ենթակոմիտէն եւ Նիկոլ Դուման:

(Շար.)

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

Այս շաբաթ, Մայիս 6ին, ժամը 4ին, Սօսիէթէ Սավանթ :

Մուտքը ազատ է

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սահակ Պօյաճեանի անակնկալ մահուան առթիւ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ. Պօյաճեանի, զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն :

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար :

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

Gare du Nordի մօտ :

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Samedi 6 MAI 1950 Շաբաթ 6 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6145–Նոր շրջան թիւ 1556

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱ ՁԵԶԻ «ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ»

Ինչպէս Խ. Միութեան ամծայրածիր տարածութեանց վրայ, մեր մինուճար հայրենիքին մէջ ալ, արտաքին տեղեկութեանց միակ աղբիւրը օրուան իշխանութիւնն է։

Ան է որ, իր ոստիկանական, լրտեսական եւ գրաքննական ահաւոր ցանցով, կը զտէ, կը մաղէ բոլոր լուրերը։ Կը ջնջէ, կ'այլափոխէ կամ կը յերիւրէ։ Ցետին մանրամասնութեան կը կցէ մեկնութիւններ, խորհրդածութիւններ, համաձայն օրուան ազդանշանին։

Իբրեւ հետեւանք, մարդիկ շատ քիչ բան կ'իմանան բուն իրականութեան մասին։ Կ'իմանան այնպէս ինչպէս արտօնուած, հրատարակուած է։

Մինչ խորհրդային թերթերը ազատօրէն կը ծախուին արտասահմանի մէջ, Խ. Միութեան քաղաքացին իրաւունք չունի որեւէ օտար թերթ ստանալու կամ կարդալու, առանց պետական արտօնութեան։

Մասնաւոր պաշտօնեաներ նշանակուած են, հետեւելու համար օտար մամուլին։

Առանձնաշնորհեալներ միայն կրնան տեսնել այս կամ այն թերթը, որեւէ յանձնարարութիւն կատարելու համար։ Պարզապէս իրենց պաշտօնին բերումով։

Այս տեսակէտէն, մեծ առաւելութիւն մը չեն վայելեր արտասահմանի այն լրագիրները որ կը համարուին «պրոգրեսիվ»։

Ամէն պարագայի մէջ, բուն ժողովուրդը միշտ հեռու կը պահուի արտասահմանի ազատ, անկախ մամուլէն։

Միւս կողմէ, եթէ արտօնուին տեղեկութիւններ քաղել այդ լրագիրներէն — ինչպէս «Էջմիածին»ը — պարտաւոր են յիշել միայն եւ միայն «յառաջդիմական» համարուած թերթերուն անունները։ Հոգ չէ թէ լուրը արտատպուած ըլլայ... «յետադիմական» թերթէ մը։

Այս իրողութիւնները եւ դեռ ուրիշ պարագաներ գաղտնիք չեն կարմիր գիծէն անդին։

Այնպէս որ, երբեք չենք զարմանար, երբ զարմանաղան ցնդաբանութիւններ լոյս կը տեսնեն Երեւանի մէջ, կամ կը փոխադրուին արտասահման, «Կուլտուրական Կապ»ի միջոցաւ։

Այդ ցնդաբանութեանց մէջ, ընդհանրապէս իրարու հետ կը մրցին անյատակ տգիտութիւնը եւ ատելավառ բանսարկութիւնը։ Իրար կը հերքեն սուտն ու հայհոյանքը։ Գրգռիչ վերագրումներն ու տմարդի նախատինքները։ Եւ մանաւանդ հրէշային, արիւնածարաւ յղացումները։

Աւ. Իսահակեան, երբ իր սրտառուչ կոչը կ'ուղղէր արտասահմանի «հայ քոյրերուն եւ եղբայրներուն», որպէսզի «խաղաղութեան կողմնակիցներու շարքերուն մէջ մտնեն», մէկ վայրկեան խորհեցա՞ւ թէ խաղաղութիւնը ... տունէն կը սկսի։

Իբրեւ բանաստեղծ եւ նախագահ Երեւանի Հայ Գրողներու Միութեան, ինք լիովին տեղեակ է այն «գրականութեան» որ կը ծաղկի եւ կը զարգանա՛յ իր քթին տակ։

Այդ գրականութիւնը յատկապէս ծրագրուած, մշակուած է եւ սերունդէ սերունդ կը փոխանցուի երեսուն տարիէ ի վեր։

Անոր հիմնական նպատակն է «չերտաւորում» յառաջ բերել։ Ճեղքեր, փոսեր, ճակատներ ստեղծել հայ ժողովուրդին մէջ, չահագործելով ամէն պատեհութիւն։ Կանգ չառնելով որեւէ ստորնութեան, անբարոյականութեան առջեւ։

Ո՞ր մէկը յիշել, ի պէտս զարգացելոց։

Ահաւասիկ բանաստեղծութեանց ժողովածու մը, «Եղբայրության Աստղի տակ», տպուած Երեւան, 1949ին։ Հեղինակը՝ երիտասարդ բանաստեղծ մը, Աշոտ Գրաշի, որմէ յաճախ արտատպումներ կատարած ենք, առանց կանխակալ կարծիքներու։

Բանաստեղծը, որ «եղբայրական ողջոյններ» կ'ուղղէ Խ. Միութեան այս կամ այն ժողովուրդին, առանց կարմրելու հատորին մէջ զետեղեր է նաեւ հրէշայինվիժուկ մը, հետեւեալ խորագրով.

— Ատելություն (Դաշնակներին)։

Տող մը միայն, այսօրուան համար.

... Ատում եմ ես ձեզ, տողերս մէկ մէկ
Ձեր սեւ դագաղի տախտակին գամում։

Ստորագրեցէ՛ք, յանուն խաղաղութեան։ Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ գործերը թարգմանուած են շարք մը սովետական ժողովուրդներու լեզուներով։ Րաֆֆիի «Սամուէլ» եւ «Դաւիթ Բէկ» վէպերը պատերազմի օրերուն թարգմանուած եւ հրատարակուած են ռուսերէն, վրացերէն, ադրբէջաներէն, եւայլն։

Լոյս են տեսած Նարդոսի՝ «Սպաննուած Աղաւնին», «Մեր թաղը», Ստ. Զօրեանի «Պապ թագաւորը», Սիրասի «Անահիտ»ը։ Ց. Շիրազի «Մեծ Ստալին» քերթուածը լոյս է տեսած 15 լեզուներով։ Հրատարակուած են Գ. Բորեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Սարմէնի բանաստեղծութիւնները, Խ. Աբովեանի, Թումանեանի, Իսահակեանի, Սունդուկեանի եւ ուրիշ գրողներու արձակ եւ չափածոյ էջերը։ Վերջերս լոյս տեսաւ «Հայկական Պոէզիա» ժողովածուն (ռուսերէն), որ կը պարունակէ հայ ժամանակակից եւ դասական գրողներու ստեղծագործութիւնները։

ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԿԱՅԻ (հանրապետութիւն) արդիւնաբերութեան բանուոր–ծառայողները, կոլխոզնիկներն ու ամբողջ բնակչութիւնը ցնծութեամբ դիմաւորեցին պետական 5րդ փոխառութիւնը, (20 միլիառ ռուբլի, 20 տարի պայմանաժամով)։ Փոխառութիւնը պիտի ծառայէ Ս.Ս.Ռ.Մ. ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման գործին։ Մայրաքաղաքի աշխատաւորութիւնը կամովին կը բաժնեգրուի փոխառութեան, աշխատավարձի 125 առ հարիւրով (ամէն անգամ հարիւր առ հարիւր է եղած, այս տարի բացառութիւն է)։ Շատեր նոյնիսկ 150—200 առ հարիւրով։ Պետական համալսարանի դասախօսական կազմը, բաժանորդագրուեցաւ 2000 — 6000ական ռուբլի, ուսանողութիւնը՝ ըստ իրենց...քսակի։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ այս տարի երեք եղբայրական ռեսպուբլիկաներու աշխարհագրագէտներու հանդիպումը պիտի կատարուի։ Գիտական ակադեմիաներու համապատասխան սեկցիաները (բաժին, ճիւղ) կը պատրաստուին այդ ընդլայնուած սեսիային (նստաշրջան)։

ՌՈՒՍ ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆ Լոմոնոսովի մահուան հարիւրամեակը լրացաւ այս տարի։ Մեր հանրապետութեան բանուորները եւ սովետական բոլոր ժողովուրդները արժանավայել կերպով տօնեցին ռուս ժողովուրդի մեծ զաւկի մահուան տարեդարձը։ Օրերս Երեւանի Արուեստի Տան մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ՝ նուիրուած Լոմոնոսովին։ Այս առթիւ խօսք առնելով, ընկ. Գ. Բաղտասարեան, ի մէջ այլոց ըսաւ.— Լոմոնոսովը կը հանդիսանայ ռուս մեծագոյն ակադեմիկոսներէն մէկը։ Ան հանդէս եկաւ ոչ միայն իբրեւ ֆիզիկոս, այլ նաեւ բանաստեղծ, աշխարհագէտ, պատմագէտ եւ բոցաշունչ հայրենասէր։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆԻ «Հրաշալի գիւղ» բանաստեղծութիւնը վերջերս հրատարակութեան յանձնուած է։ Կը ներկայացնէ հայ գիւղի կեանքը, ընկերվարական շինարարութիւնը եւ բնութեան տիրապետումը՝ աշխարհի ամենաառաջաւոր գիտութեան, սովետական երկրագործակենսաբանական (agro–biologie) շնորհիւ։ «Հրաշալի գիւղ» բանաստեղծութիւնը նուիրուած է Սովետական Հայաստանի 30րդ տարեդարձին։

ՃԱՓՈՆԻ ամերիկացի հրամանատարը, զօր. Մաք Արթըր, ուժգնօրէն մերժեց Խորհրդային պատուիրակին բողոքը՝ նաւային կայաններու վերակազմութեան մասին։

ՀՈԼԱՆՏԱՆ ալ ստացաւ ամերիկեան առաջին զինամթերքը,— թնդանօթներ, ռազմանիւթ եւն.։

ՀՆԴԻԿ ՖԱՔԻՐ ՄԸ ապակիէ վանդակ մը մըտաւ Եչ. օր, Լիլի մէջ։ Խոստացած է ծոմ պահել 45 օր, պառկելով շիշերու կտորներէ շինուած անկողնի մը վրայ, շրջապատուած՝ իժերով։

ԹՌՉՈՒՆ–ՄԱՐԴԸ երկրորդ փորձ մը կատարեց Մոյի մէջ, բայց հազիւ քանի մը վայրկեան կրցաւ թռչիլ։ Ներկայ էին 200 թղթակիցներ եւ 500 գիւղացիներ։

ԿԻՆ ԾԱԽԵԼՈՒ սովորութիւնը եւ բազմակնութիւնը ջնջուեցան Չինաստանի մէջ։ Այրերը եւ կիները հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն այսուհետեւ։— Հեռագրի մը համաձայն, Չինաստանի կարմիր զօրքը կը բաղկանայ 73 բանակներէ, վեց միլիոն զինուոր։ Այժմ Ֆորմոզայի վրայ պիտի յարձակին։

Թրումըն լաւատես՝ խաղաղութեան մասին

«ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԱՒԵԼԻ ԱԺԱՆ Է ՔԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

Մ. Նահանգներու նախագահը վերջին լրագրական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ միջազգային կացութիւնը շատ աւելի լաւ է քան 1946ին եւ թէ ինք լաւատես է խաղաղութեան մասին։ Այն ատեն որ, կը յուսայ կրճատել 1951–52ի զինուորական ելմտացոյցը։ Այս առթիւ բացատրեց թէ Մարշըլի ծրագիրը գլխաւոր միջոցներէն մէկն է պաղ պատերազմը շահելու եւ շատ աւելի աժան է քան պատերազմը։ Ցետոյ շեշտեց թէ Մ. Նահանգները իրար անցնելու պատճառ մը չունին, վասնզի ազգ. պաշտպանութեան ծրագիրը կը համապատասխանէ օրուան պահանջներուն։

Ջերմապէս պաշտպանելով Ազգաժողովը, Թրումըն յայտարարեց թէ համաձայն չէ նախկին նախագահ Հուվըրի առաջարկին,— նոր Ազգաժողով մը կազմել, դուրս ձգելով համայնավար պետութիւնները։ Իր կարծիքով, ՄԱԿը լաւ կը գործէ, շատ մը խնդիրներու մէջ։

Ներկաները հարցումներ ուղղեցին Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին ճամբորդութեան մասին, բայց նախագահը կարճ կապեց, միայն շեշտելով թէ քարտուղարը որեւէ նամակ պիտի չտանի Սթալինի։ Բանգէտներ այս պատասխանէն ալ կը հետեւցնեն թէ Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները շատ լաւատես չեն այս ուղեւորութեան արդիւնքի մասին։ Պ. Թրումըն այս առթիւ ճշդեց թէ վերջին անգամ Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին հետ խօսակցած ատեն, որեւէ յանձնառութիւն չէ ստանձնած միջազգային խորհրդաժողովի մը մասին։

★ Լենինի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», երկու փաստաթուղթեր կը հրատարակէ, ապացուցանելու համար թէ հանգուցեալ ղեկավարը միշտ կողմնակից եղած է Մ. Նահանգներուն հետ համաձայնութեան մը։ Այսպէս, յօդուածի մը մէջ Լենին պարզելով իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ.

— «Թող ամերիկացի դրամատէրները երբեք չդպչին մեզի եւ մենք պիտի չդպչինք իրենց։ Մենք որեւէ խոչընդոտ պիտի չյարուցանենք խաղաղ յարաբերութեանց համար։ Մենք պատրաստ ենք առեւտուր ընելու Մ. Նահանգներուն հետ եւ նոյնիսկ փոխարժէքը ոսկեդրամով կամ հում նիւթերով հատուցանելու»։

Խօսելով Ռուսիոյ անմիջական դրացիներու մասին, Լենին կը թելադրէ խուսափիլ որեւէ նախայարձակումէ Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ դէմ եւ լեզու գտնել Ասիոյ ժողովուրդներուն հետ։

Երեք նախարարներու ժողովը

Վաղը, կիրակի, Փարիզ կը հասնի Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, որ մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենայ Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ, Հնդկաչինի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին։ Կ'ըսուի թէ պիտի թելադրէ աւելի լայն անկախութիւն շնորհել Հնդկաչինի կայսերական կառավարութեան, եթէ կ'ուզեն որ Ամերիկան աւելցնէ իր զինուորական օգնութիւնը։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսական կառավարութիւնը տրամադիր է նոր դիւրութիւններ ընծայելու, նոր նախարարութիւն մը ստեղծելով, փոխանակ անդրծովեան (գաղթային) նախարարութեան կապելու Հնդկաչինը։ Ներկայ համաձայնութեամբ, Վիէթ–Նամը (Հնդկաչինի երեք պետութիւնները) թէեւ անկախութիւն կը վայելէ, բայց Ֆրանսա տիրական ձայն ունի անոր պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերուն մէջ (առեւտուր, մաքս, ելեւմուտք, ներգաղթ եւն.)։

Ամերիկացիներուն կարծիքով, Հնդկաչինի կայսրը՝ Պաօ Տայ, ներկայ անկատար անկախութեամբ չի կրնար սիրաշահիլ ազգայնականները, որոնք պիտի շարունակեն կռուիլ Հօ Շիմինի հետ, համայնավարներու աջակցութեամբ։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէջ յարմար կը գտնեն որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները միացեալ քաղաքականութիւն մը վարեն հարաւային – արեւելեան Ասիոյ մէջ, ճակատելու համար համայնավար վտանգին դէմ։

★ Երեք նախարարներու ժողովը, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ շաբթու, Լոնտոնի մէջ, օրակարգին վրայ ունի շատ աւելի բարդ խնդիրներ, գերմանականէն մինչեւ ռուսականը, պաղ պատերազմը, Ատլանտեանի դաշինքը եւն.։ Փարիզի մէջ որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ ապագայի մասին։ Շատ մը Ֆրանսացիներ կը վախնան որ Մ. Նահանգներուն կառչելով, կրնան պատերազմի բռնուիլ Խ. Միութեան հետ, ուստի նախընտրելի է չէզոք մնալ։ Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ» կը գրէր առջի օր.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ

(Արտաւազդ Ատոմեանի յիշատակին)

1918ի աշունն էր, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարական մեքենան կը սկսէր շարժիլ, սոսկալի դժուարին պայմանների մէջ:

Ռուսեւթրքական, մանաւանդ հայ – թրքական պատերազմների հետեւանքով երկրի տնտեսական վիճակը ողբալի էր: Համատարած սով, տարափոխիկ հիւանդութիւններ, հարիւր հազարաւոր տնազուրկ հայրենակիցների տեղաւորման ու պարենաւորման կնճիռ: Դրսի աշխարհից եւ ոչ մի օգնութիւն, իսկ ներսում՝ կեդրոնախոյս տարրերի անիշխանական ելոյթներ: Մահմետական բնակչութիւնը, Թուրքիայի դրդումով, շարունակում էր դաւել հանրապետութեան դէմ, իսկ աննկարագիր, այլասերած հայ դասալիքները՝ յաճախ միացած նոյն մահմետականներին՝ իրենց ասպատակութիւններով ամբողջացնում էին քաոսը:

Ահա, այսպիսի պայմանների մէջ էր որ նորածին հանրապետութիւնը հիմքը պիտի դնէր իր կոչումին արժանի, արդիական ժողովրդավար մի վարչաձեւի եւ ներդաշնակ ընկերային իրաւակարգի:

Օրուան իշխանութեան գլուխը կանգնած էր անձնուրաց յեղափոխականների այն սերունդը, որ քառորդ դարից աւելի արիաբար պայքարած էր Թուրք եւ ռուս բռնակալութիւնների դէմ, ի խնդիր հայ ժողովրդի ազատագրութեան եւ բարօրութեան, ի խնդիր Րաֆֆիական երազի իրականացման:

Թուրքիայի պարտութեան առաջին օրերին, մեր ղեկավարները ուզում էին հաւատալ թէ զէնքի ու բիրտ պայքարի շրջանը գոնէ ժամանակի մը համար անցած է եւ շինարար աշխատանքի ժամը հնչած: Լաւատես խանդավառութեամբ նրանք պատրաստւում էին վերաշինութեան գործին լծուիլ: Սակայն դառն իրականութիւնը շուտով եկաւ սթափեցնել, դնելով նրա առջեւ դարձեալ կեանքի ու գոյքի ապահովութեան, ազգային ինքնապաշտպանութեան հրամայական պահանջը:

Այն օրերին, երբ Թրքական բանակը արդէն հեռացել էր Արագածոտնից եւ անմիջական վտանգը չքացել, Արամը ինձ յանձնեց Էջմիածնի գաւառապետի պաշտօնը: Լման չորս ժամ պարզելով իր վարչական տեսակէտները, մէկիկ մէկիկ բացատրեց մեր կառավարութեան հիմնական նպատակները եւ նրանց իրագործման անհրաժեշտ գործելակերպը.— Թէ ինչպէս ամէն գնով պէտք էր սիրաշահել մահմէտական բնակչութիւնը, որպէսզի իրեն խորթ չզգար հայկական պետութեան մէջ, վայելէր քաղաքացիական բոլոր ազատութիւնները Հայերին համահաւասար եւ այդ ձեւով հետզհետէ մաշուէր ու անհետանար նրա մէջ բոյն դրած կրօնական խտրականութեան ոգին: Թէ ինչպէս պէտք էր գործի ասպարէզ բանալ հայկական բոլոր հոսանքների առջեւ, որպէսզի Հայաստանը ձգողական կեդրոնը դառնար աշխարհի ամբողջ հայութեան համար: Պէտք էր մամուլի եւ հաւաքոյթների կատարեալ ազատութիւն հաստատել, որպէսզի տիրող կուսակցութեան գործունէութիւնը անցնէր ազատ քննադատութեան բովից, փրկելով մեզ պատահական սայթաքումներից եւ լայնօրէն զարգացնէր մեր ժողովրդի պետական ու ընկերային ըմբռնումները: Թէ ինչպէս զարկ պիտի տայինք կրթական, առողջապահական, ճամբաների շինութեան, գործակցական (կօօպերատիվ) կազմակերպութիւնների տարածման, թէ բարոյական եւ վարչական ինչ միջոցներ պիտի դիմէինք՝ զինուորների դասալքութիւնը ջնջելու համար, եւայլն:

Մինչ այդ, Արամը բոլորիս ծանօթ էր իբրեւ կռուի յեղափոխական եւ ըմբոստական շարժումների կարող վարիչ, այլ խօսքով՝ նեղ օրերի մարդ:

Այդ օր ես համոզուեցայ, որ Արամը մեծ էր նաեւ իբրեւ պետական գործիչ: Ես նոր էի աւարտել իրաւաբանական ճիւղը, միշտ ունկնդրելով ազատամիտ դասախօսներին՝ իւրացնելու համար ժողովրդապետութեան լաւագոյն ձեւերը: Սակայն Արամի այդ օրուան դասախօսութիւնը գերազանցում էր բոլոր իմ լսածները: Մեր ինքլով ազատամիտ դասախօսներին՝ իւրացնելու հայկապ մտքերը, համեմուած գործնական հրահանգներով՝ զմայլեցրել էին ինձ եւ ես Վաղարշապատ մեկնեցի այն երջանիկ զգացումով, թէ այսպիսի մի լուսամիտ եւ լայնախոհ առաջնորդի ղեկավարութեամբ կոչուած եմ իմ համեստ մասնակցութիւնը բերելու մեր հարազատ պետութեան կառուցման մեծ գործին:

Կազմեցի հարցարաններ վերը յիշուած խնդիրների շուրջ եւ ուղարկեցի գաւառամասերի կոմիսարներին, տեղծուեցին խորհրդակցական ժողովներ ու յանձնախումբեր՝ ճեմարանի ուսուցիչներից, հանրային գործիչներից եւ մասնագէտ պաշտօնեաներից՝ պատրաստելու համար տեղեկագրեր եւ առաջադրութիւններ: Այս աշխատանքները յաջող եւ արագ գլուխ հանելու համար Երեւանից հրաւիրեցի հայագէտ եւ զարգացած մէկը իբրեւ քարտուղար: Ու կարճ ժամանակ վերջ դուրս եկայ գաւառ, մի կողմից հայ թէ մահմետական բնակչութեան աւետելու ազատ Հայաստանի պարգեւելիք բարիքները իր բաղկացուցիչ ազգութիւններին, խարազանելու խտրականութեան ոգին եւ բոլորը մղելու եղբայրական համակեցութեան ու խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքի, միւս կողմից, տեղին վրայ ուսումնասիրելու ժողովրդի անմիջական կարիքները, որպէսզի աւելի ճեռնհասօրէն կազմէինք տեղեկագրերը, կեանքի իրական պահանջներին համեմատ դասաւորելով բարենորոգութեան փուլերը:

Այդ շփումների ընթացքին գրեթէ ամենուրեք, մանաւանդ հայ գիւղերում ես լսեցի տըրտունջներ աւազակների կատարած կողոպուտների, սպանութիւնների եւ այլ չարագործութեանց մասին:

Բանից դուրս էր գալիս, որ այն տագնապալի օրերին, երբ հայ ժողովուրդը կլանուած էր Թուրքիոյ յարձակողականը կասեցնելու տաժանելի հոգերով, դասալիք զինուորներ՝ որոնք վարակուած էին նահանջած ռուս բանակի նշանաբաններով՝ սպառազէն եւ ձիաւոր, լեռներն էին ապաստանել եւ իրենց ապրուստը կողոպուտով ապահովել: Ժամանակի ընթացքին, հետեւելով «միութիւնը ուժ է» սկզբունքին, այս աւազակները հետզհետէ համախմբուել էին եւ «գործը» վարում էին կազմակերպուած եղանակով եւ լայն ծաւալով:

Միւս կողմից, Արագածի Քիւրտերը, որոնք Թուրք բանակին միացած, բազում վայրագութիւններ էին կատարել հայկական գիւղերում եւ Թուրքերի հետ էլ նահանջել էին Արաքսի միւս ափը՝ սկսել էին գիշերները մեր սահմանները անցնիլ եւ ահաբեկել Արագածոտնի հայութիւնը:

Այս բոլորը զարմանքով ու զայրոյթով իմանալուց յետոյ՝ Վաղարշապատ վերադարձայ, զապողական խիստ ձեռնարկներ կատարելու վճռականութեամբ:

Խստագոյն հրամաններ ուղղուեցան գաւառային միլիցիայի պետին եւ գաւառամասերի կոմիսարներին, պահանջելով անյապաղ երեւան հանել աւազակները եւ ձերբակալել կամ ոչնչացնել, հեծեալ ոստիկանների շրջուն խմբեր հանել Արագածի ստորոտը եւ անխնայ պատժել երեւացող Քիւրտերը:

Դժբախտաբար շուտով համոզուեցայ որ իրենց պաշտօնին գիտակից, անձնուէր ու ձեռնհաս պաշտօնեաներ չունէի, իրենց կաշին ու գրպանը ամէն բանից վեր դասող ցարական պաշտօնէութեան մնացորդներ, կամ նրանց աւանդութեանց հետեւողներ էին շատերը:

Վստահելի, հայրենանուէր սպաներ ոստիկանական գործին քաշելը անկարելի եղաւ, որովհետեւ մեր բանակն էլ նոր էր վերակազմւում եւ լաւ սպաների կարիքը մեծ էր: Հարկադրուեցայ ոստիկանապետի պարտականութիւնն էլ ինքս կատարել: Մի խումբ հաւատարիմ զինուորների գլ[...]էն անցած՝ բոլոր վտանգաւոր գործողութիւնները վարում էի առանց ոստիկանապետի գիտութեան եւ հէնց այդ պատճառով էլ միշտ փրնտռածներս գտնում էի ու չարաչար պատժում: Երկար է բազմազան դրուագներով լեցուն այս արիւնալի պայքարի պատմութիւնը զոր կ'ուզէի տալ մի ուրիշ անգամ: Այսքանով ուզում եմ միայն որ ընթերցողը գաղափար կազմի թէ այն օրերին որքան կարօտ էի անձնուէր ու գործունեայ պաշտօնեաների, որպէսզի կարենայի իմ պաշտօնին յատուկ գործերով զբաղիլ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ս. ԶԱԼԱԼԵԱՆ

Ցարգանքի ցոյց մը Էթուալէն Էնվալիտ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ Կ'ԱՐԾԱՐԾԵՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ.— ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԹԱՓՈՐ ՄԸ.— ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԷՆՎԱԼԻՏԻ ՄԷՋ.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱԳՈՅՆԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը զուգակցութիւն մը ստեղծելու համար Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներու եւ Անծանօթ Զինուորի խորհուրդին միջեւ, կազմակերպած էր երկու հանդիսութիւններ, որոնք խիկական յաջողութիւններ եղան, ինչպէս հաղորդեց Յառաջ:

Անծանօթ Զինուորին բոցը արծարծելու համար Թուական նշանակուած էր 29 Ապրիլ շաբաթ օրը: Այս առթիւ հրաւիրուած էին քոյր Ռազմիկներու միութիւններ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Շաբաթ իրիկուն ժամը 5.30ին, Métro George Vի անկիւնը սկսան հաւաքուիլ հետեւեալ կազմակերպութիւնները իրենց դրօշներով եւ պատուիրակութիւններով.—

Անգլիական Royal Air Force, Ֆրանսական Croix de Guerre եւ Մէտայլ Միլիթէռներ, Տիվիզիօն Մարօքէն, U.N.C., Ցոյն, Ֆրանքեւանգլիական, Զեխօսլովաք, Լեհ, Պելժիական, Լիւքսէնպուրկի, Շուէտի, Իտալական ռազմիկներու միութիւնները, Ֆրանս. բանակի, Ֆրանսայի կամաւորներու, Ռուս. վերատեսչութեան նախկին ռազմիկներու, Օտար Լեգէոնի, Ամերիկեան Լեգէոնի, երեք Հրէական եւ 52 ազգերու կամաւորներու ընդհ. կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ Կրընոպլի Հայ Նախկին ռազմիկներէն պատգամաւորութիւն մը Պ. Միսաքեանի առաջնորդութեամբ ու իրենց դրօշով:

Հրաւիրուած բազմաթիւ օտար անձնաւորութեանց մէջ կը նշմարուէին Պ. Frederic Feydit, Պ. Paul de Veou, Անկար զինուորներու ներկայացուցիչ տարեց զօրավար մը եւ ուրիշներ:

Ժամը ճիշդ 6.30ին Թափորը շարժեցաւ դէպի Etoile, առաջնորդութեամբ զինուորական բազմանդամ նուագախումբի մը: Առջեւէն Հայ Նախկին Ռազմիկներու եռագոյնը՝ զոր դրօշակիր Մկրտիչ Երամեան հպարտանքով բռնած էր: Անոր կը հետեւէին վերոյիշեալ կազմակերպութեանց 25 դրօշները եւ ապա՝ Ռազմիկներն ու հրաւիրեալները:

Պատկառելի Թափորը կը յառաջանար յամրաքայլ, մինչ Champs Elyséesի երկու մայթերուն վրայ հաւաքուած բազմութիւնը յարգանքով կը բարեւէր, թէեւ փոքրիկ բայց իր անցնելով փառաւոր Հայոց եռագոյնին եւ միւս դրօշներուն անցքը:

Անծանօթ Զինուորին բոցին առջեւ ծաղկեպսակներ զետեղուեցան Ռազմիկներու Միութեան կողմէ: Դրօշները եւ ժողովուրդը կը խոնարհէին, երբ նուագախումբը կը հնչեցնէր հանգստեան փողը: Ծերունի հայ ռազմիկ Պ. Յար. Տիւրկէրեան, զինուորական շքանշանը, պատուոյ լեգէոնի ժապաւէնը եւ պատերազմական խաչը կուրծքին, կը յառաջանայ աւանդական սուրով արծարծելու Անծանօթ Զինուորին բոցը, արծարծելով հայ հոգիներու մէջ ալ մարտիրոսներու անմահ յիշատակը:

Պահը խորհրդաւոր է, ու ներկայ Հայերու երեւակայութիւնը պահ մը կը սաւառնի դէպի Վէտէօն, Արարա, Ռաքքա եւ Տէր Զօր: Յուզումով եւ հպարտութեամբ գինովցած ենք բոլորս եւ միմիայն նուագախումբի Marseillaiseն է որ կը սթափեցնէ մեզ: Ու բաժնուելէ առաջ անգամ մը եւս պարծանքով կը նայինք մեր հերոսացած եռագոյնին որ կը ծածանի վեհօրէն Փարիզի Arc de Triompheին կամարներուն տակ, եղբայրացած ֆրանսական դրօշին հետ:

Առաջին անգամ ըլլալով, եւ բարձր թոյլտօն[...]թիւնով Invalidesի կրօնական վարչութեան, այս տարի Հայ Նախկին Ռազմիկները հայածէս պատարագ մը մատուցանել տուին Սէն Լուի եկեղեցին մէջ, Կիրակի 30 Ապրիլ: Invalidesի բակին մէջ հաւաքուած են շաբաթ օրուան թափորին հրաւիրուած բոլոր կազմակերպութիւնները իրենց դրօշներով:

Ժամը ճիշդ 12ին St. Louisի դռները կը բացուին եւ հայ ռազմիկներու դրօշակները, իբրեւ հետեւորդ ունենալով միւս դրօշակիրները եւ պատգամաւորութիւնները հանդիսաւոր մուտք կը գործեն տաճարէն ներս եւ կ'երթան տեղ գրաւել խորանին առջեւ: Կը սկսի հայկական պատարագը «Խորհուրդ խորին»ով: Եւ իսկապէս ի՜նչ Խորհուրդ խորին, Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած հայութեան համար:

Բազմաթիւ հայ եւ օտար հիւրեր տեղ գրաւած են: Ներկայ են դարձեալ Պ. Feydit, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ Պ. Պաղտատլեան եւ ուրիշներ: Քահանայ մը կը ներկայացնէ Կաթող. պատուիրակը:

Պատարագիչն է ծերունազարդ Պահապանեան Գերապայծառ: Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ Քիլէրճեան վարդապետ այս առթիւ քարոզ մը խօսեցաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Արդարութեան ոգին քրիստոնէական է: Անմահ են անոնք որ կը կռուին ու կ'իյնան յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ արդարութեան: Վարդան անմահացաւ որովհետեւ իր մէկ ձեռքը սուր բռնած էր, իսկ միւսը դրած՝ Ղեւոնդ Երէցի Աւետարանին վրայ եւ կ'ուզէր փրկել անմեղ հայ ժողովուրդը բռնակալի ճիրաններէն: Ֆրանսայի հողին վրայ, հայ զինուորը ինկաւ եւ իր արիւնը խառնեց այս մեծ ազգի զաւակներուն արեան հետ որպէսզի արդարութիւնը յաղթանակէ»:

Էնվալիտի Ֆրանսացի կրօնաւորն ալ խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց հայ ռազմիկներուն որոնք կռուեցան Ֆրանսայի հողին վրայ: Ու աւելցուց.— «Տրամաբանական է որ Հայերը իրենց զոհերու եւ նահատակներու յիշատակի արարողութիւնը կատարէին այս պատմական սրբավայրին մէջ, եղբայրանալու համար արժա–

նաւորապէս դարերու ընթացքին ինկած Ֆրանսացի մեծ զինուորականներու հոգիներուն հետ »:

« Ձեր կրօնական պաշտամունքը շատ հին է եւ Ե. դարէն ի վեր կը պահէ իր ինքնուրոյն դիմագիծը: Աղօթենք այդ հին պաշտամունքով, ոչ միայն Ֆրանսայի հողին վրայ ու Ֆրանսայի համար ինկած հերոսներուն, այլ եւ այն մէկ միլիոն հայ մարտիրոսներուն համար որոնք մահացան Թալէաթ փաշայի կազմակերպած կոտորածներու հետեւանքով »:

Պատարագէն վերջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն եկեղեցւոյ առեանին մէջ, ուր պատրաստուած էր մահարձան մը: Բոլոր դրօշները եկան Հայկականի հետ խոնարհելու ու երբ դպիրները կ'երգէին, «Ի վերին Երուսաղէմ»ը, Հայոց եռագոյնի ծփանքը անգամ մը եւս խառնուեցաւ խունկի ծուխերուն, ապա Նափոլէոնի գերեզմանին առջեւ, պանծացնելու հայ զինուորի եւ հայ ցեղի փառքը:

Ինչպէս շաբաթ իրիկուան Թափօրին, նոյնպէս եւ կիրակի պատարագէն վերջ բոլոր հրաւիրեալները պատուասիրուեցան մօտակայ սրահներու մէջ, Ռազմիկներու Միութեան կողմէ: Եղան բաժակաճառեր ու շնորհաւորութիւններ:

Ստացուած են բազմաթիւ շնորհաւորական նամակներ, նախարարներէ, պետական բարձր պաշտօնատարներէ եւ ականաւոր անձնաւորութիւններէ:

Ռազմիկները, կարգադիր յանձնախումբի վերակացու Պ. Սուրէն Ճերմակեանը, Պ. Զիչէկեան եւ Միութեան ատենապետ Պ. Մոմճեանը ջանք չէին խնայած պանծացնելու համար հայութեան պատիւը օտարներու առջեւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 29ին բացուեցաւ Galeries · Bernheim Jeuneի մէջ, (83 Fg. St. Honoré) Գ. Պետիկեանի նկարահանդէսը:

Բաղդատաբար անծանօթ Փարիզի հայ գաղութին, առաջին առթիւ իսկ նկարիչը կրցաւ գրաւել անոր ուշադրութիւնը եւ գնահատել տալ իր արուեստին արժէքը:

Պէտիկեան, որ աւելի քան քսան տարի է կ'ապրի Փարիզ, մասնակցած է զանազան ցուցահանդէսներու, բայց առաջին անգամն է որ իր անձնական նկարահանդէսը կուտայ: Ունի աւելի քան 50 նկարներ որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն իր կենդանագիրները: Դէմքերուն տուած է բացառիկ, յաճախ մռայլ եւ մելամաղձոտ, բայց միշտ կենդանի, արտայայտութիւն մը: Կարելի չէ չյիշել իր նափոլիական երիտասարդ դէմքերը, ինչպէս «յարդէ գլխարկով աղջնակը», «Ցարդի վրայ բանող աղջիկը»,«Նափոլիցի երիտասարդը», կամ «Երիտասարդ Թափառականը»: Աւելի տըկար, բայց մասամբ չահեկան են nature morteները, մանաւանդ ծովանկարներու մէջ:

Պետիկեանի արուեստէն կը զգաք իր սէրը՝ դէպի հին վարպետները եւ խոր աշխատանք մը: Տուած է նկարահանդէսներ Եգիպտոս եւ Զուիցերիա, (այս վերջինի մասին «Յառաջ» գրած էր ժամանակին): Նոր ցուցահանդէսով կ'ամրապնդէ զինքը հինէն գնահատողներուն կարծիքը:

Նկարահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 12:— Ա. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Շաբաթ գիշեր (29 Ապրիլ) տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11–24ի սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ երեք յարանուանական պետերուն, եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Salle des Fêtesի սրահին մէջ: Ներկայ էին նաեւ Վալանսի քաղաքապետը, ոստիկանապետը եւ նահանգապետին քարտուղարը: Մուտքի դրան առջեւ զարդանիչ կը բաժնէին կապոյտ եւ կարմիր խաչուհիները: Ժամը 9.15ին վարագոյրը բացուելով, հանդէսը սկսաւ ժաֆի երգչախումբին «Մարսէյյէզ»ով: Օրուան նախագահը, ընկեր Գ. Սինապեան, ոգեկոչելով անթաղ մեռելները, յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները: Յետոյ առաջին խօսքը տուաւ Պ. Ա. Նալպանտեանին, որ գրաւոր ճառով մը, նախ ֆրանսերէն եւ ապա հայերէն, պարզեց ահաւոր եղեռնը բոլոր ծալքերով, երիտասարդ Թուրքերուն նենգութիւնները մեղսակցութեամբ գերման զինուորականներուն եւ եզրակացուց թէ Թշնամին իր նպատակին չհասաւ եւ մենք ունինք հայրենիք մը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն արտասանեց Ժիրայր Խաչիկեան, ֆրանսերէն Թումանեանէն, համարձակ եւ սահուն: Դարձեալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն երգեց Զարեհ Գասեան, անտունին: Արտասանեց կրտսեր Սինապեան՝ ֆրանսերէն Վիքտոր Հիւկոյէն:

Յետոյ բեմ եկաւ մեր բարեկամուհին Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, որ նախ հայերէն ոգեկոչեց նահատակները՝ անմահ մտաւորականութիւնը, ապա ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը դատապարտեց բոլոր բռնակալութիւնները: Թուեց Հայոց ռազմական խոյանքը Վանի, Էրզրումի մէջ եւ այլուր եւ պարզեց հայ ժողովուրդին քաղաքակրթիչ դերը:

Խօսեցաւ նաեւ Հայր Պապեան, մասնաւորապէս ծանրանալով կրօնքին եւ ազատութեան վրայ որոնց պաշտպանութեան համար, նահատակուեցան մեր մէկ միլիոն սիրելիները: Եզրակացուց շինիչ խրատականով մը:

Արտասանութենէ մը վերջ (Պ. Գույումճեան), խօսեցաւ Վալանսի հոգեւոր հովիւը, Պապիկեան քահանայ, յորդորելով համերաշխութեամբ գործել եւ ուժ տալ, նոր սերունդին հայեցի կրթութեան:

Արտասանեց Օր. Վէնիզ Սինապեան, երգեց նաեւ սիրուած երգիչ Պ. Հէքիմեան «Կռունկ»ը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Յ. Վարժապետեան (Լիոնէն) որ գրաւոր խնամուած ճառով մը պարզեց գործուած ոճիրին ահաւորութիւնը,— Սրածութիւն, առեւանգում, աւար, կատարեալ բնաջնջում, աւելի քան մէկ միլիոն զոհերով: Ի պատասխան մետասաներորդ ժամու իմաստուններու, բանախօսը ցասումով աղաղակեց թէ կարելի չէր խուսափիլ: Մենք պատրաստ չէինք դիմադրաւելու, իսկ Թուրքը, շատոնց մշակած էր ծրագիրը եւ առիթի մը կը սպասէր, դէպի Թուրան տանող ճամբան մաքրելու համար: 1910էն ետք, Թուրքերը ամօթով կը դիտէին Հայուն ընդունակութիւնները բոլոր ասպարէզներու մէջ, մինչեւ Օսմ. խորհրդարանը, ուր կը փայլէին Զօհրապներ, Վարդգէսներ: Յետոյ յիշեց Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Սուէտիոյ եւ Վանի դիմադրութիւնները, փառաբանեց նաեւ Պաշ Աբարանի, Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսամարտերը, եւ Մայիս 28ը, Ծնունդ Վահանգնի: Եւ վերջապէս յիշեց այսօրուան հայրենիքին նուաճումները վերաշինութեան եւ մշակոյթի ճակատներուն վրայ:

Սգատօնը վերջացաւ ժամը 11ին:

Յաջորդ օրը, Պ. Յ. Վարժապետեան, քանի մը հետեւորդներով գնաց Փոն տ'Օպնա, առաջնորդութեամբ ընկ. Յ. Տ. Սարգիսեանի, հոն եւս ոգեկոչելու համար բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

« ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Ապրիլ.— Քղիի Հայր. Միութեան մասնաճիւղը Քղեցիներու Օրուան առթիւ կազմակերպած էր ընտանեկան խնջոյք մը, որ տեղի ունեցաւ 16 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սէնթ Աննի «Կռան Փէն»ի սրահին մէջ:

Հակառակ անպաստ օդին, հեռու վայրերէ եւս հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ ըլլալ:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը, ջանք չէր խընայած գոհ ձգելու համար ներկաները: Վարձած էր նաեւ Թորգոմի նուագախումբը որ մինչեւ վերջ նուագեց, ընդհանրապէս Բարձր Հայքի զանազան գաւառներու հայկական պարերու հարազատ եղանակները: Մեծ թէ փոքր հայրենակիցները հաճոյքով պարեցին իրենց այնքան սիրած պարերը:

Քղեցիներու այս մասնաճիւղը, հաւատարիմ իր կոչման 1946ի գարնան վերակազմուելէն ի վեր ամէն տարի գարնանամուտի եղանակին, կը կազմակերպէ այսպիսի խնջոյքներ, որպէսզի միշտ վառ մնան ծննդավայրի յիշատակները, մասնաւորապէս նոր սերունդին մէջ: Ուրախալի է որ բոլոր տուներուն մէջ, իրենց զաւակները կը խօսին հայերէն: Բոլոր անչափահաս պզտիկները անպայման այս կամ այն հայկական դասաւանդութեանց կը ղրկուին:

Օրուան նախագահը, Գ. Ճարայեան՝ հիւանդ ըլլալով, իրեն փոխարինեց Գ. Կոփոյեան, որ նըւագախումբին հնչեցնել տուաւ «Ձայն մը հնչեց»ը: Օր. Նուարդ Տէր Արսէնեան իր գեղեցիկ ձայնով երգեց Սայաթ Նովայի «Պլպուլը» եւ ուրիշ մը: Յաջողապէս արտասանեց «Ջօն հայ դրօշին», պատանի Պետրոս Մարգարեան: Երկուքն ալ ջերմ ծափերու արժանացան: Յետոյ փոխն ի փոխ տեղի ունեցան խմբերգներ, սեղաններու շուրջ, եւ զանազան անակնկալներ: Տեղի ունեցաւ նաեւ հաւկթախաղ:

Մինչեւ ուշ ատեն նուագախումբը կը թնդացնէր հայկական երգերն ու պարերգները, իսկ հայրենակիցները չէին ուզեր բաժնուիլ:

★ Հանդէսին առթիւ ուղերձ մը կարդաց Պ. Կոփոյեան, որ յիշելով թէ տօնակատարութիւնը կը զուգադիպի Ապրիլ 11–24ի տարեդարձին, յորդորեց երբեք չմոռնալ անոնց յիշատակը: «Ամէնքս ալ մէկէ աւելի սիրելիներ ունինք այդ կոտորածներուն մէջ: Այդ օրերուն մազապուրծ ազատած խլեակներս կոչուած էինք վառ պահել մեր պապերուն օջախը: Մեր պարտքն է անոնց արժանի ժառանգութենից:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Նրա առաջ նստած էր Գայիանէն, լուռ, հայեացքը սեւեռած սենեակի դռներին: Մեհրին մի քանի անգամ փորձեց մօտենալ նրան, բայց ինչ զարմանալի բան... այժմ նրան դէն էր հրում մի տարօրինակ, մինչեւ այժմ անծանօթ զգացմունք:

Կարծես մի ժամում նրանք օտարացել էին միմիանցից. կարծես այժմ միայն յայտնի դարձաւ որ մէկը Վարանդայի իշխանի աղջիկն է, իսկ միւսը մի խեղճ, անտոհմ գեղջկուհի, որ կեանքի կէսը անց էր կացրել այս տանը, ծառայել էր եւ փոխարէնը մի կտոր հաց կերել: Տարբերութիւնը շատ մեծ էր. նա այժմ ցոյց էր տալիս որ ծառայի պատշաճ տեղը տիրուհուց հեռու լինելն է:

Ի՞նչպէս էր որ այս հանգամանքը այժմ միայն յայտնի դարձաւ, այսպէս յանկարծակի եւ այսքան պարզ: Ահով շրջապատուած հոգիները որոնում են միմեանց, կպչում են իրար, տաքացնում, փոխադարձ խրախոյսներ հաղորդում միմեանց: Անհասկնալի երեւոյթ, հէնց այդպիսի ժամանակ, երբ դրսի աշխարհը սարսուռ էր զգում գիշերային յուսահատական ձայներից, տարիների մտերմութիւնը ոչնչանում էր դայեակի եւ սանիկի մէջ:

Նրանք բաժանւում էին այս երկիւղալի րոպէին, մինչդեռ, երկար անցեալին նայելով, սանիկը հէնց այժմ պիտի սեղմուէր դայեակի կրծքին եւ հանգստութիւն պիտի որոնէր նրա փաղաքշանքների մէջ:

Մեհրին շատ լաւ զգաց որ այժմ իր կուրծքին փաղաքշանքները ոչինչ են:

Երբեք նա այդպիսի դէմք չէր տեսել Գայիանէի վրայ: Դա այժմ տխրութեան հրեշտակը չէր, որին մի ժամանակ մխիթարում էր պառաւը:

Շատ հեռու չէ գնացել այդ ժամանակը: Վըշտի, սուգի այն սեւ օրերում, որոնք խեղդում էին այս տունը Մելիք Հիւսէյնի մահից յետոյ, նա մի կատարեալ հրեշտակ էր, ամբողջովին թաթախուած հառաչանքների, արտասուքների մէջ:

Անհայր որբը այն ժամանակ ուրիշ բան էր, իր տեսքով շարժում, քանդում էր մարդու սիրտը, արտասուք էր հոսում նոյնիսկ օտարի աչքերից: Ոչ մի որբ նրա պէս չէր հասկացրել տեսնողին թէ որքան անգութ է մահը:

Իսկ ա՞յժմ: Դարձեալ գունատ է գեղեցիկ դէմքը, դարձեալ լուռ ու մտախոհ է նա, իսկ ամբողջ կազմուածքը չէ թագցնում որ ընկել է ինչ որ սարսափելի ծանրութեան տակ:

Բայց նմանութիւնը հէնց այդքանով էլ վերջանում էր: Կային նոր գծեր, դրանք նոր կերպարանք էին հաղորդել նրա դէմքին:

Վառուել էր մի ուրիշ լոյս հրաշալի աչքերի մէջ: Մեղմ ու հեզ, բայց գրաւիչ, թախանձելի էին այդ նոր ճառագայթները, կարծես աստղերի շողերն էին դրանք որոնք ընկել էին աչքերի մէջ եւ չէին կարողանում դուրս գալ անյատակ խորութիւնից:

Երբեք Գայիանէն այդպէս չէր նայել այս աշխարհին: Կարծես նա գտել էր մի նոր, ուրիշ աշխարհ, նրան էր նայում, զգում էր, մտածում, դատում: Ի՞նչ էր դա՝ այդ աշխարհը:

Թւում էր թէ այնտեղից խօսում էին սրբերը: Եւ խօսքը երկրաւոր չէր, այլ ինչ որ խորհրդաւոր ուխտի մասին էր: Թւում էր թէ հէնց այդ է պատճառը որ Գայիանէն այնքան անմատչելի էր երեւում, այնքան բարձր, ցուրտ:

Սիրտը, այո, կոյր չէ, բայց նրա տեսածը շատ անգամ մութ է, ծածկուած ինչ որ նուրբ հղարշով, որ չէ ցոյց տալիս բոլոր խորութիւնները, բոլոր եռացող անկիւնները:

Մէհրիի սիրտը չէր տեսնում թէ ինչ մեծ անբաւականութեամբ է համակուած Գայանէի սիրտը: Նա անբաւական էր ոչ միայն իր պառաւ դայեակից, այլեւ այն փոքրիկ աշխարհից, որ ամփոփուած էր Մելիքի ամրոցում:

Փակուած միջավայրի, երկաթէ պահով սնտուկի ծանրութիւնն էր նրա վրայ ընկած: Նա ուզում էր լայնարձակ տարածութիւն: Մինչդեռ ուրիշները դրսից գալիս էին այս ամրոցի մէջ՝ թագնուելու պատրաստուող ահեղ փոթորիկից, Գայիանէն ուզում էր դուրս գալ՝ ոչնչացնելով այդ բոլոր փականքները, բոլոր արգելքները:

Դուրս գնալ... բայց ո՞ւր: Այնտեղ խաւար է, արհաւիրքներով լի, այնտեղ շատ են գազանները, վիշապները, եօթը գլխանի ճիւաղներ սողում են, սպասում են, ամեհի են, անյաղթելի:

ԼՍՕ

ռանդորդները դառնալ, յիշելով լաւ օրերն ու դառնութիւնները, առանց թուլնալու: Աշխատինք փրկել նոր սերունդը ճերմակ ջարդէն որ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է մեր գլխուն վերեւ: Փշոտ է մեր ճամբան, բայց ներելի չէ յուսահատիլ: Վերջերս կոչ մը ուղղեցինք որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ եւ որով կը յայտնէինք թէ մասնաճիւղը յանձն կ'առնէ ամսական ծախքը, որպէսզի մեր տղաքը հայերէնի դասընթացքի մը հետեւին: Մեր Ամերիկայի կեդրոնն ալ կը ստանձնէ երկու սաներու բարձրագոյն կրթութեան ծախքը: 1914ի պատերազմէն առաջ Ամերիկայի մեր Միութիւնները կը կոչուէին Ուսումնասիրաց: Անոնց շնորհիւ ամէն գիւղ իր դպրոցը ունէր, ուր Թուրքերն ալ կը ղրկէին իրենց տղաքը, որպէսզի կրթուին... Այժմ այս օտար ափերուն վրայ մեր ամէնէն կարեւոր գործը պիտի ըլլայ մեր զաւակները Հայ պահել, ատոր համար ալ պէտք է իրար հասկնանք, բոլորուինք Հայր. Միութեան չուրջը »:

ԼՐԱՏՈՒ

— « Անգլեւսաքսոնները պատերազմ չեն ուզեր, բայց եթէ անխուսափելի կը համարուի, անշուշտ կ'ուզեն շահիլ: Ընդհակառակն, ցամաքային Եւրոպայի ժողովուրդները կը կասկածին յաղթանակէ մը: Անգլեւսաքսոններուն համար պարտութիւնը մեծ չարիք մըն է, իսկ մեզի համար բուն իսկ պատերազմը »:

Ֆրանսացիները չարաչար տուժած ըլլալով երկու պատերազմներու մէջ, բնականաբար կը վախնան երրորդէ մը: Օրուան վարիչները կը կարծեն թէ երկիւղի այս հոգեվիճակը պիտի փարատի, եթէ Ամերիկա բազմապատկէ իր օգնութիւնը եւ բաւարար զէնքեր տրամադրէ: Արտաքին նախարարը այս ուղղութեամբ պիտի խօսի Լոնտոնի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ փոթորկալի նիստ մը գումարեց հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, երկու զօրավարներու վերաբերեալ տեղեկագրին քննութեան առթիւ: Քննիչ յանձնաժողովին տեղեկաբերը մանրամասնօրէն պարզեց իրենց եզրակացութիւնները: Յանձնաժողովին համայնավար անդամը ծանր մեղադրանքներ ուղղեց ազգ. պաշտպանութեան նախորդ նախարարին՝ Պ. Ռամատիէի դէմ, որ ուժգնօրէն պաշտպանեց իր վարած քաղաքականութիւնը: Կէս գիշերին, ժողովին նախագահը, այրի տիկին Փէոի (համայնավար), յանկարծ դադրեցուց ժողովը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով իր ընկերներուն, իսկ զայրոյթ մեծամասնութեան: Առտուան ժամը 3.30ին ժողովը 207ի դէմ 338 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կ'ըսէ թէ Պ. Պ. Ռամատիէ եւ Քէօյ (նախորդ վարչապետը) չարժած են ուղղամտութեամբ եւ համաձայն պետութեան շահերուն: Համայնավարներու բանաձեւը կ'առաջարկէր Գերագոյն Ատեանի յանձնել երկու նախարարները:

Ի ՀԱՇԻՒ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ կանխավճարները ուշացած ատեն, տասը առ հարիւր աւելի կը պահանջուի: Օրինագիծ մը յանձնուեցաւ Ազգ. ժողովին, պահանջելով ջնջել այս յաւելումը, Մայիս 15ի կանխավճարին առթիւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ներքին նախարարը մերժեց նկատի առնել բանաձեւ մը, որ կ'առաջարկէր երկրէն վտարել Խ. Միութեան եւ արբանեակ պետութեանց լրագրողները: «Մենք ծածկելիք բան մը չունինք», ըսաւ: Բանաձեւը առաջարկող երեսփոխանը կը գանգատէր թէ առ նուազն ինը անգլիացի թղթակիցներ արտաքսուած են այդ երկիրներէն, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին:

100 ԹՈՆ ՌՈՒՄԲ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Քաթանիոյ մէջ (Իտալիա): Քսան հոգի մեռան, աւելի քան 60 հոգի վիրաւորուեցան: Քաթանիա, որ 245.000 բնակչութեամբ քաղաք մըն է, հիմէն սարսեցաւ, ահուդողի մատնելով հազարաւոր բնակիչներ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս հաղորդեց թէ վերջացած է գերման գերիներու արձակումը, համագումար 1.939.063 հոգի: Դատապարտուած են 9717 գերիներ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ, իսկ 3815 հոգի ալ դեռ նոր պիտի դատուին:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ, Պրիւսէլի մէջ, աշխարհահռչակ խաչագող մը, Ռոպէռ Կուրտէն, որ 160 միլիոն ֆրանք չորթած էր առեւտրականներէ, զանազան խաբէութիւններով:

ALLO ! ! ALLO ! !

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

10 rue de l'Epée, LYON

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ ԹԱՐՄ ԵՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՄԸ ամէն տեսակ արեւելեան ապրանքներու, ինչպէս պամիա, եալանճի տօլմա՝ Սթամպուլ, ճաշճավալ, ճերմակ պանիր, սալեպ, մահլէպ, պղպեղ, Շիրակ օղին, ապուխտ, երշիկ, ճիթապտուղ, հէլվա, թահին, բագլավա, լօքում գատայիֆ, նոյնիսկ ճիւթ եւ հինայ: Թարմ միս եւ առաջնակարգ ամէն տեսակ ապրանքներ:

ՆԱԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄՈՎ ՍՈՒՐՃ

Կապոյտ Խաչի 40ամեակը Մարսէյլի մէջ

Մասնակցութեամբ շրջաններու եւ 9 քոյր մասնաճիւղերու: Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Alhambraի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Bld. Chave:

Կը նախագահէ Տիկին ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Կը բանախօսեն՝

Տիկ. Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Նիւ Եորքի City Central Opéra ընկերութեան Տրամաթիկ դերերու աստղերէն Տիկին ՍԻՐԶԱ ՍԻՄՕՆԷ – ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ, հայ ժողովրդական եւ Սայաթ Նովայի երգերով:

Կը նուագէ սիրուած ջութակահար Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ:

Արտասանութիւն, երգ, պար Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն կողմէ:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր նուագախումբով: Մուտքը ազատ է

Ցիշատակի մեծ հանդէս

Երեք անմահներու, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲԻ, ՀՐԱՅՐԻ եւ ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇի նահատակութեան 50ամեակին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ ՏԱՐՕՆ – ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ: Կը նախագահէ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ: Կը խօսին Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ եւ Գ. ՇԷԽԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով:

Մայիս 7ին կիրակի ժամը 2.30ին, ՄԱՐՍԷՅԼ, Salon Longchampի շքեղ սրահին մէջ, 33 Պուլվար Լօնշան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Նախագահութեամբ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի

Մայիս 7ին, կիրակի օրը ժամը 4—12, Օթէլ Քօնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, 2 rue Rouget ւա l'Isle: Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանը: Դիմելով Ely. 01-76:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Խրիմեան եւ զաւակները (Պրօն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), կը ծանուցանեն թէ իրենց տիկնոջ, մօր եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի կաթողիկ Հայոց մատրան մէջ, 78 rue Rabelais, այս կիրակի առտու ժամը 10ին: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

★

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ Տիկին Սիրազարդ Սարաֆեանի քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժօն: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հայ կօշկակարներուն ուշադրութեան

Բացուած է Օհանեանի կաշեվաճառատունը, ուր պիտի գտնէք, անմրցելի գիներով կօշկակարի վերաբերեալ ամէն տեսակի ապրանքներ:

Կը բաւէ մէկ անգամ այցելել, համոզուելու համար:

Դիմել Մ. ՕՀԱՆԵԱՆԻ, 4 rue du Bon – Pasteur, Marseille, (Place d'Aixի մօտ):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր[illegible]: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

[illegible] Հ. Մ. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Բոլոր մարզիկները անխտիր կը հ[illegible]ւիրուին Stade Olier մարզադաշտը, 11 rue d'Arcueil: Կարեւոր օրակարգ եւ կարգադրութիւններ յառաջիկայ մարզադաշտին համար:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Ահարոնեան ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի շրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Սօսիէթէ Սավանթ (8 rue Danton): Օրակարգ՝ 40ամեակի տօնակատարութիւնը: Կը խնդրուի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, Café Régent: Կը խօսի պրօֆ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ: Նիւթ՝ «Տնտեսական տագնապներ»:

—

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս կիրակի ժամը 3.30ին Հայաստան ենթակոմիտէն եւ Նիկոլ Դուման:

Այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին Զաւարեան:
Այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Համազասպ:
Այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին Իշխան խումբը:
Այս հինգշաբթի ժամը 9ին Ակնունի ենթակ.:
Այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Քրիստափոր ենթ.:
Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան:
Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն:
Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը:
Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ.:

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

Այս շաբաթ, Մայիս 6ին, ժամը 4ին, Սօսիէթէ Սավանթ:

ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, Մայիս 1ին առթիւ, 9 rue Victor Massé, Maison des Jeunesի մէջ: Métro Pigalle:

ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ կօշիկի համար: Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine: Tél. Opé. 01-08:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)



ՁԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

համար եթէ կ'ուզէք հանգիստ եւ բոլոր առողջապահական պայմանները լրացնող գեղեցիկ մահճակալ մը գնել՝ պահանջեցէք՝

Le lit AVEDISը

Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ:



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամիս 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 7 MAI 1950 Կիրակի 7 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6146–Նոր շրջան թիւ 1557

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՁԵԶ ՉԵՆՔ ԱՏԵՐ

Առաջին անգամ չէ որ խորհրդահայ բանաստեղծներ փրփուր կը տեղան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, համաձայն տրուած ազդանշանին :

Աշոտ Գրաշին, որմէ երկու տող արտատպեր էինք երէկ, թերեւս կը գերազանցէ միւսները: Ոչ միայն անճարակութեամբ, այլեւ գարշահոտութեամբ :

Բարեհաճեցէք ճաշակել քանի մը հատընտիր նմոյշներ եւս.—

...Ատում ենք մենք ձեզ, մեր արդար ցասման
շանթն է շառաչում,
Ձեզ մահապատժի սիւնի մօտ կանչում ...

Խեղճին այնպէս հաւատացուցեր են թէ Դաշնակցութիւնն ալ... անդամ է Ատլանտեանի դաշինքին, հետեւաբար եւ «պատերազմի հրձիգ» :

... Դուք, որ Մարշալի — Պատերազմական
սեւ մահակառքն էք նորտաբար քաշում,
... Ես՝ արդարախօս երկրիս շուրթերով՝ —Ձեզ
էլ մարդակեր ու աշխարհաւեր նոր պատերազմի—
Նենգ հրձիգներ եմ ցասումով կոչում :

Կը կարծենք թէ հետեւեալ հատուածը այլեւս աւելորդ կը դարձնէ որեւէ նոր փաստ, ապացուցանելու համար անասնական ատելութեան մոլուցքը .

Ատում եմ ես ձեզ, թունազեղ իժեր ,
Մազաչափ անգամ դուք չէք տարբերւում
Զարդարարներից տանկական այն նեռ,
Որոնց սրերին կայ Հայի արիւն :

Այսպէս, իրարու հետ կը մրցին հասարակ յօղուածագիրն ու բանաստեղծը, պետական - կուսակցական վարիչն ու գիտնականը, բանասէրն ու դերասանը :

«Պաղ պատերազմ», բոլշեւիկեան անբարոյութեան բոլոր գիտելիքներով ու զէնքերով : Զզուելի, ատելավառ խաչակրութիւն մը, որ կը ձգտի կեր ճարել ամբոխին :

Արդիւնքը՝ ջուր հոսեցնել հայ ժողովուրդի թշնամիներուն ջաղացքը: Լրացնել ինչ որ պակաս ձգած է Թուրքը :

Մենք չենք ատեր ձեզ, պարոնայք Երեւանցիներ: Ոչ այս թրքաբարոյ խուժանավարութեան, ոչ ալ նոյնքան գարշահոտ ելոյթներու առթիւ :

Մենք պարզապէս կ'արգահատինք ձեր վրայ : Ձեր անյատակ տգիտութեան, սարկամտութեան, սրտի եւ մտքի թշուառութեան վրայ :

Աշխարհէն կտրուած, օրն ի բուն ենթակայ չանթահարիչ սաստերու, դուք արժանի էք ոչ թէ ատելութեան, այլ գութի, կարեկցութեան :

Դաշնակցութեան գլուխէն մազ չի շարժիր, եթէ միացեալ ճակատ կազմեն բոլոր «թունազեղ իժեր»ը — ձեր բառերն են — դոց ընելով բառարանին բոլոր բառերը:

Դուք առաջինը չէք, այս ապերախտ եւ անբարոյական ճամբուն վրայ :

Տասնապատիկ աւելի զօրաւոր ուժեր փորձած են խորտակել, թաղել Դաշնակցութիւնը, բայց կէս ճամբան մնացած են :

Սրտնեղութիւն մը աւելի կամ պակաս: Ուրիշ ոչինչ :

Ինչ որ կը փորձեն ձեր վարպետները, երեսուն տարիէ ի վեր, ուրիշ ելք չունեցաւ, եթէ ոչ աւելի խտացնել Դաշնակցութեան շարքերը: Մղել զայն ինքնապաշտպանութեան: Երբեմն ալ մոլեռանդութեան :

Կուգա՛յ օրը եւ դուք կը խոստովանիք — ինչպէս շատերը ձեր իսկ զոհերէն — թէ այս ներքին «ղալմաղալ»ը ոճիր է ե՛ւ ժողովուրդին ե՛ւ անոր հայրենիքին դէմ :

Մանաւանդ սա ճակատագրական օրերուն, երբ ձեր վարիչներն անգամ թախանձագին կոչեր կ'արձակեն, պատերազմը խափանելու համար : Երբ միլիոններ մտահոգութեան մատնուած են, ի խնդիր խաղաղութեան եւ ազատութեան :

Տարիներով կրկնուած քսութիւնները եւ ցաւագար յերիւրանքները չեն որ պիտի զօրացնեն ու ամբողջացնեն հայրենիքը, այլ քաղաքական աշխատանքը եւ իսկապէս յեղափոխական հեռատեսութիւնը :

«Ատելութեան» նոպաները չարախինդ քրքիջներ արձակել կուտան միայն հայ ժողովուրդի թշնամիներուն, որքան ալ կատաղութեան հասնին :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՋՈՒՐ ԿԸ ԽԾՈՂԵՆ

Արդար տրտունջ մը՝ գաւառէն.

— «Ապրիլ 11-24ի տօնակատարութեան առթիւ, մեր հանդիսասրահին մէջ ալ, բեմին վրայ տեղաւորած էին դագաղ մը, իբրեւ մահարեմ: Նոր Սերունդէն շատեր դիտողութիւն ըրին: Ժամանակը չէ՞ եկած քիչ մը փոխելու մեր սովորութիւնները: Այսպիսի տեսարաններ բնական են եկեղեցիներու մէջ, բայց ոչ հանդիսասրահներու մէջ ուր ծանր տպաւորութիւն կը գործեն»:

Կը հարցնեն թէ ուրիշ ազգեր ալ մահարեմ կը սարքե՞ն այսպիսի առիթներու մէջ ...

«Յառաջ»ը շատոնց կը մտածէր ուշադրութեան յանձնել այս ժամանակավրէպ սովորութիւնը:

Ուրախ ենք որ առաջին դանգատը գաւառէն կուգայ :

Արդարեւ, ոչ միայն անիմաստ, այլեւ վրդովիչ է մահարեմ - դագաղներու ցուցադրութիւնը, Ապրիլ 11-24ի Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին առթիւ:

Տարբեր ձեւեր չեն պակսիր, իբրեւ խորհրդանշան :

Ուրիշ տխուր պարագայ մը,— «Հայր մեր» եւ «Տէր ողորմեա» երգել տեղի - անտեղի, տօնակատարութեանց առթիւ:

«Տէր ողորմեա» մը կայ որ ամբողջ յայտագիր մը կ'արժէ, — Երբ վարժ երգիչ մը կամ երգչուհի մըն է որ կը թրթռացնէ զայն :

Ինչո՞ւ կոտրել իր ուժը, սովորական բանի մը տեղ դնելով :

Ու վերջապէս, ժամանակը եկած չէ՞ քիչ մը ամփոփելու, արդիացնելու մեր յայտագիրները :

Ոչինչ կը շահինք, չափազանց խճողելով կամ թխելով : ՎԱՀԷ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ մանկավարժական ինստիտուտի ուսանողութիւնն ու դասախօսական կազմը վերջերս հանդիպում ունեցան Թբլիսիի համալսարանի պրոֆ. Մելիքսեթ Բեկի եւ Աթարբէկեանի հետ: Առաջինը այս առթիւ շեշտեց.— «Վրաց եւ հայ ժողովուրդը դարերով ապրած են կողք - կողքի: Անոնց դարաւոր բարեկամութիւնը աւելի խորացաւ սովետական կարգերի շնորհիւ: Վրաց ժողովուրդը կը սիրէ հայկ. գրականութիւնը : Մեր համալսարանին կից հաստատուած է հայագիտական ամբիոն »:

ԼԵՆԻՆԻ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆԻ արձանները կը շինուին Արտաշատի մէջ: Ռեսպուբլիկայի (Հանրապետութիւն) շրջաններուն մէջ, շրջուն ցուցահանդէսը կը ներկայացնէ Լենինի եւ Սթալինի կեանքն ու գործը, Լենինի ծննդեան 80ամեակին առթիւ : Կերպարուեստի ժողովրդական աշխատողները շարք մը նկարներ եւ քանդակներ են պատրաստած, նոյն առիթով:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի նոր դեսպանը, Ա. լեքսիս Փաւլով, իր յանձնարարագիրները ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին: Այս առթիւ ըսաւ թէ իր գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլայ դիւրացնել երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները եւ Ֆրանսայի հետ աշխատիլ խաղաղութեան համար: «Իմ երկիրս միայն մէկ բաղձանք ունի — ապահովել խաղաղութիւնը եւ ազատութիւնը»: Պ. Օրիոլ պատասխանելով, յայտարարեց թէ Ֆրանսա երբեք միտքէն չանցըներ յարձակիլ ոեւէ մէկուն վրայ: «Ան որոշած է միայն պաշտպանել իր անկախութիւնը եւ ազատութիւնը որեւէ նախայարձակման դէմ, վասն զի գիտէ թէ ինչ է պատերազմը եւ ենթարկուած է օտար գրաւման: Ֆրանսան ժողովրդապետութիւն է եւ մեր սահմանադրութիւնը կը յայտարարէ թէ երբեք նուաճողական կամ յարձակողական պատերազմ պիտի չմղէ: Բայց Ֆրանսա կը յուսայ թէ միւս ժողովուրդները եւ ազգերն ալ իր ջանքերուն պիտի պատասխանեն համանման ջանքերով »:

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐՈՒ հարցին առթիւ կազմուած քննիչ յանձնախումբէն երեք անդամներ եւս հրաժարեցան, իբրեւ բողոք Ազգ. Ժողովին որոշման դէմ :

Մ. Նահանգները նոտեն կ'ամբաստանեն Խ. Միութիւնը

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը Մայիս 5ին նոր ծանուցագիր մը յանձնեց Խ. Միութեան, ի պատասխան անոր Ապրիլ 21 թուակիր ծանուցագրին, ամերիկեան օդանաւի մը խորտակման առթիւ :

Երկրորդ անգամն է որ Ուաշինկթըն խիստ լեզու մը կը գործածէ, այս միջադէպին առթիւ: Ծանուցագիրը վճռապէս կը հերքէ Խ. Միութեան մեղադրանքները, պնդելով թէ կորսուած օդանաւը ոչ B. 29 տիպարէն էր, ոչ ալ խորհրդային հողը մտած էր Ապրիլ 8ին, այլ սովորական սաւառնակ մը, «Փրայվէթիր»ի շարքէն: Նորէն կը յիշեցնէ թէ այդ սաւառնակը անզէն էր, եւ կը շարունակէ.— «Խ. Միութեան պատասխանէն կը հետեւի թէ Խ. Միութիւնը կը շարունակէ իր դիրքը հիմնել այն սխալ պատմութեան վրայ զոր հաղորդեց միջադէպէն քիչ վերջը եւ չուզեր քննութիւն կատարել, այդ սխալները ուղղելու համար: Այս պարագաներուն մէջ, Մ. Նահանգներու կառավարութեան կը մնայ եզրակացնել թէ Խ. Միութեան կառավարութիւնը ոչ միայն չէ կատարած , այլեւ տրամադիր չէ կատարելու իր պարտաւորութիւնները, համաձայն միջազգային օրէնքի եւ սովորութեանց: Բացորոշ է թէ մարդկութեան օրէնքի, սովորութեան եւ կարծիքի այս անտեսումը նոր արգելք մը կը կազմէ ներդաշնակ յարաբերութիւններ հաստատելու ազգերու միջեւ եւ չի համապատասխաներ Խ. Միութեան խաղաղասիրական հաւաստիքներուն: Յայտնապէս անկարելի է լուծել այս հարցը, ցորչափ խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէ իր դիրքը հիմնել բուն դէպքին վրայ: Բայց եւ այնպէս խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանատու է թէ իր օդային ուժերուն գործողութեան եւ թէ բռնած ընթացքին համար: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պարտք կը զգայ ազդարարել Խ. Միութեան կառավարութեան թէ որքան լուրջ կը նկատէ իր բռնած ընթացքը՝ այսքան ծանրակշիռ հարցի մը մէջ»:

★ Բրիտանական կառավարութիւնն ալ խիստ ծանուցագիր մը յանձնեց Խ. Միութեան , ձկնորսանաւի մը բռնագրաւման առթիւ :

Ցոյցեր կը սարքուին Մ. Նահանգներուն դէմ

«Խաղաղութեան եւ Ազատութեան Ռազմիկներու » ֆրանսական յանձնախումբը երկար կոչ մը հրատարակելով «Իւմանիթէ»ի մէջ, կը թելադրէ բողոքի ցոյցեր սարքել այսօր, կիրակի եւ վաղը՝ երկուշաբթի, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին՝ Պ. Էչիսընի ժամանման առթիւ:

Զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու օրուան ընթացքին բողոքի բանաձեւեր պիտի քուէարկուին թաղերու, գործարաններու մէջ եւ բոլոր հանրային վայրերու մէջ, եւ ստորագրութիւններ պիտի հաւաքուին, յանուն խաղաղութեան, համաձայն Սթոքհոլմի մէջ տրուած որոշումներուն :

Յանձնախումբը ունկնդրութիւն խնդրած է Պ. Էչիսընէ, «անոր յայտնելու համար ֆրանսացի ժողովուրդին կամքը, որ կը թելադրէ չմասնակցիլ որեւէ նախայարձակման, ապահովել Ֆրանսայի անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը եւ փարատել հիւլէական պատերազմին վտանգը »:

Ֆրանսուհիներու Միութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակելով համայնավար պաշտօնաթերթին մէջ, կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Փարիզ կուգայ, «աւելի յառաջ մղելու համար հիւլէական պատերազմին պատրաստութիւնը » : Եւ իր կարգին կը հրաւիրէ բոլոր կիները եւ մայրերը երեք օր, կիրակի, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի շարժման մէջ դնել իրենց բոլոր ուժերը, բողոքելու համար «պատերազմի հրձիգներու ներկայացուցիչին Ֆրանսա գալուն դէմ »:

★ Պ. Էչիսըն Փարիզ կը հասնի այսօր, կիրակի: Անմիջապէս խորհրդակցելով ամերիկացի դիւանագէտներուն հետ, երկուշաբթի օր իր տեսակէտները պիտի պարզէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն: Յետոյ պիտի երթայ Լոնտոն, ուր երեք երկիրներու արտաքին նախարարները ժողով պիտի գումարեն Մայիս 11էն 13: Ինչպէս գրած ենք, օրակարգին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ ծանրակշիռ խնդիրներ: Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ Պ. Էչիսըն պիտի առաջարկէ անկախ հռչակել արեւմտեան Գերմանիան, Ատլանտեանի մնայուն յանձնախումբ մը նշանակել, օգնել Ֆրանսայի, որպէսզի կարենայ փրկել Հնդկաչինը եւն.:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՆԳ ԱԶԳԵՐՈՒ մէջ կատարուած քննութեան մը համաձայն, Եւրոպայի ժողովուրդներուն 62 առ հարիւրը կ'ուզէ որ Եւրոպան վերածուի դաշնակցութեան մը :

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ (*)

Սփիւռքի բանաստեղծներուն մէջ, տաղանդի բարձր շնորհով օժտուած քերթող մըն է Ն. Սարաֆեան: Խռովալից է անոր ներաշխարհը, երեւակայութիւնն ու տեսողութիւնը՝ անսանձելի: Ամէնէն ինքնատիպը՝ գաղթաշխարհի բանաստեղծներուն:

Անոր ստեղծագործութիւնները վերլուծել փորձողին համար, կը ցցուին դժուարութեանց բազմատեսակ կէտեր եւ երեսներ, որոնց գոյութիւնը հազիւ թէ նշմարելի է միւս բանաստեղծներուն քով:

Ն. Սարաֆեան, իբրեւ բանաստեղծ կը պատկանի այն դասակարգին, որոնց գործերը ծանր կը ճնշեն ընթերցողին ուսերուն վրայ: Անոնք ընթերցողէն կը սպասեն, հոգիի ու մտքի հաղորդականութեան աւելի պատրաստ եւ զարգացած թրթռականութիւն մը: Հետեւաբար, ընթերցողը հարկադրուած է, յաճախ իր յուզականութեամբը ամբողջացնել բանաստեղծին տուած գործը, ու այս պատճառաւ բախիլ ըմբռշխնումի եւ վերապրումի անբացատրելի դժուարութեանց: Ահա, այս դասակարգի բանաստեղծներուն շատ ուշ հասկցուելուն եւ գնահատուելուն բուն գաղտնիքը: Բանաստեղծի մը հաղորդականութիւնը, իր մեծութեան համեմատութեամբ կը դժուարանայ ու կը խորանայ: Բարձրաթռիչ քերթողներու քով միայն կը նշմարենք այս թերութիւնը, եթէ ներելի է զայն այսպէս որակել:

Արիստոտէլ կը պնդէր թէ արուեստի գործ մը, վեհութեան ու մեծութեան որոշ դրոշմ պէտք է որ ունենայ: Արդ, երբ իսկական եւ արժէքաւոր բանաստեղծի մը փորձառութիւններն ու ապրումները ընթերցողին առջեւ կը դրուին,— հոս, միջանկեալ ըսենք թէ Ն. Սարաֆեանի գործերը ունին թէ մեծութիւն եւ թէ խորութիւն,— վերահասու կ'ըլլանք թէ, այդ կամուրջը, հոգիի ու մտքի երկու բոլորովին տարբեր վիճակ ներկայացնող ափերու վրայ խարսխուած է: Ուրեմն դիւրին է նշմարել ընթերցողէն պահանջուած ջանքին աստիճանը, հաղորդականութիւնը ամբողջացնելու համար: Բանաստեղծին գործը այսպէս, կը դատապարտուի յաճախ իբրեւ անմերձենալի:

Ծիշդ այս պարագաներուն տակ, Ն. Սարաֆեանի շատ մը գործերը անմատչելի կը մնան հասարակութեան: Այս իրողութիւնը սակայն բան մը չի պակսեցներ այդ գործերու արժէքէն: Անոնք կը մնան եւ պիտի մնան, մեր բանաստեղծական հարստութեան, թանկագին մասին պատկանող գործեր:

Անշուշտ, ստեղծագործութեան մը մէջ, մեզ հետաքրքրող եւ կարեւոր կէտը անոր հարազատութիւնն է: Արուեստագէտ մը, երբ գիտակցաբար, հասարակութեան հաճելի դառնալու համար նկատի կ'առնէ անոր դիւրազգածութիւնը եւ իմացական կարողութիւնը, ոչ իր արուեստին ծառայած կ'ըլլայ, ոչ ալ կ'ընձեռէ իր ցեղին հոգեկան եւ մտաւորական մշակոյթի հաւաքական բարձրացման:

Նիկողոս Սարաֆեանի քերթողութեան նուիրումը, այսինքն իր արուեստը, անկեղծութեամբ կը ցոլացնէ այս կէտը, եւ իր գլխաւոր մտահոգութիւնը դարձած է զայն միշտ իր վեհութեան եւ բարձրացման բառուցին մէջ պահել:

Երբ, ոեւէ մէկը տաղանդ բառով կը բնորոշուի, գովասանքէ աւելի բան մը կը նշանակէ այդ:

Ծնունդ մըն է տաղանդը: Բռնազբօսումով կամ արուեստակեալ միջոցներով եւ կամ թէ զուտ աշխատանքով գոյութիւն չառներ տաղանդ մը: Ան կը ծնի եւ կը տարբերի հասարակ գոյութիւններէ: Ան իր բոլոր զգայարանքներով եւ իր մտքերացական թռիչքով աւելի հարուստ է քան հասարակ մահկանացուն: Աւելի թանձրացեալ գաղափար մը տալու համար այս սահմանումին, կրնանք ըսել թէ, անոր տեսողութիւնը աւելի լայնածիր է ու անհունութեան շառայլներով պարուրուած: Գոյներու գիրկընդխառնումը եւ զանազանութիւնը իր տեսիլքներուն կուտան վերացական տիեզերքի մը վերյայտնութեան բոլոր հաւաստիքները: Իր ականջներուն մէջ կը թրթռան, համանուագը՝ չլսուած ձայներու, երգը՝ անմարմին էակներու, անշունչ իրերու, ամբողջ անհունութեան: Յաճախ գինովութեան մէջ են անոր ռունգերը, ծլող ու ծաղկող բոլոր կանանչութիւններուն, խունկին, ու միջոցին մէջ ծաւալող եթերածին բոյրերուն գրգիռին տակ: Աներեւոյթ աշխարհէ մը ծորող հոտաւէտ անմահութեան նախավայելքովը անոնք կը լայննան հեշտանքի ոլորտներուն մէջ: Իր մարմնին մակերեսը կը դողդղայ, կը թրթռայ, աշխարհի բոլոր իրերը շօշափելով, ընդհարելով անոնց, լոյսի ու շունչի հպումներով, աշխատանքի ցնծութեամբ: Իրենց առջեւ ջամբուած լուսաղեղ եւ երկնատուր համերու ճաշակումով, իր շրթները ու քիմքը կը դառնան զոհարբերութեան խորաններ՝ քաղցրածոր ուտելիքներու, սիրոյ անճառելի համբոյրներու: Իսկ անոր լեզուն յաւերժութեան կոչնակն է սահմանէ սահման իր կանչերով ծաւալուն:

Տաղանդը՝ հրաշքն է տիեզերական ստեղծագործութեան, տարօրինակ շնորհով մը բախտաւոր, ներքնատեսութեան ուժով մը վաւերական: Անոր ազատաթռիչ ոգիին առջեւ, աշխարհը կը բացուի ու կը պարզուի աւելի ճոխ ու ճշմարիտ հորիզոններով:

Ան օժտուած է ուժով մը, որ կրնայ կասեցնել լուսազեղութեան ամէն պոռթկում., որքան ալ կարճ տեւողութիւն ունենան անոնք: Իր վերստեղծիչ ներշնչումով կը փոխանցէ այդ վայրկեանները մեզ նորանոր յայտնութիւններով:

Մասնաւորելով տաղանդը բանաստեղծութեան մէջ, ըսել չեմ ուզեր թէ, ամէն բանաստեղծ, տաղանդի նոյն աստիճանով ու ամբողջականութեամբ օժտուած է: Բայց պայման է, որ ան ծնի վերոյիշեալ առաւելութիւններով հասարակ ծնունդներու վրայ:

Բանաստեղծ Նիկողոս Սարաֆեան, մեր բանաստեղծներուն մէջ միակն է թերեւս որ կ'անձնաւորէ տաղանդի մասին իմ ձեւակերպած սահմանումս: Զափազանց յատկանշական են անոր բոլոր զգայարանքներու դիւրազգածութիւնը, հոգեկան զգայնութեանց անբովանդակելի խորհուրդը ու խորութիւնը եւ իր փորձառութեանց ու ապրումներուն ծաւալուն կրակը:

Սակայն տաղանդը առանց արուեստի թեւահատ արծիւ մըն է, անկարող իր ծնած բոյնին սահմաններէն աւելի հեռուն բացուելու:

Բանաստեղծութեան մէջ կարեւորը անոր յղացումն է, եւ այդ յղացումքին կատարումով բանաստեղծութիւնը կեանք ու ձեւ կ'առնէ: Այս կէտէն արդէն սկիզբ կ'առնէ ու կ'ընթանայ արուեստը դէպի իր կատարեալ լինելութեան սահմանները:

Առանց տաղանդի, բանաստեղծութիւնը կեանք ու ձեւ չունի: Նոյնպէս առանց տաղանդի, արուեստը նշանակութիւն չունի, պիտի ըսեմ, չունի գոյութիւն անգամ:

Արուե՞ստը:

Արուեստի մասին չկայ ըմբռնում մը, որուն սահմանումը այնքան քմայքի ու շփոթութեան ենթարկուած է, հակառակ դարերէ ի վեր անոր մասին յայտնուած, կրկնուած ու վերհպուած կարծիքներուն: Երբ Թոլսթոյի նման բարձր միտք մը եւ հանճարեղ արուեստագէտ մը, կը շուարի եւ մինչեւ իսկ անհեթեթութեանց մէջ կ'իյնայ զայն բացատրելու եւ անոր սահմանում մը տալու համար, դիւրին է հասկնալ եւ ըմբռնել այդ բառին խորհրդաւորութեան աստիճանը: Անոնք որ առիթը ունեցած են կարդալու Թոլսթոյի «Ի՞նչ է արուեստը» երկասիրութիւնը, անտարակոյս նըշմարած են «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ի հեղինակին որոնումները այդ ուղղութեամբ: Արուեստի մասին իր թելադրած սահմանումը, ենթարկուեցաւ խիստ քննադատութեանց մեծանուն քննադատներու եւ արուեստագէտներու կողմէ:

Ոչ ալ բառարաններու էջերէն հաւաքուած սահմանումները օգտակարութիւն մը կրնան ունենալ, երբ կ'ուզենք անոնց վրայ յենլով բանաստեղծի մը գործերը վերլուծել եւ հոն կիրարկուած արուեստին բնոյթը ճշդել:

Հետեւաբար, յարմար, նոյնիսկ ստիպողական է ու հակիրճ կերպով տամ նախ հասկացողութիւնըս արուեստի մասին, Ն. Սարաֆեանի ստեղծագործութեանց արուեստը վերլուծելէ առաջ, թիւրիմացութիւններու, շփոթումներու դուռ չբանալու համար: Սխալ է, օդին մէջ տարուբեր, քանի մը խախուտ... գաղափարութիւններով մէկու մը արուեստը բնորոշել, առանց ունենալու արուեստի մասին հիմնաւորուած ըմբռնում մը:

Այդ ուղղութեամբ, հաղորդականութիւնն է որ իբրեւ առաջին հանգրուան, կը ստուերագծուի մեր առջեւ: Վասնզի, արուեստի գործ մը եթէ որ եւ է մէկու պիտի չփոխանցուի, եւ աշխատանքը եղած է առանց այդ կէտը նկատի առնելու, զուրկ է նշանակութենէ:

Ուրեմն, առաջին ակնարկով, հաղորդականութիւնը ձեւ կ'առնէ մեր դիմաց, արուեստի փիլիսոփայութեան իբրեւ ամէնէն կարեւոր երեսակը: Այս երեսակը ունի երկու գլխաւոր ցոլարձակ կողմեր, էութեամբ իրարմէ անջատ, բայց կը ներկայացնեն գործի մը տեւականութիւնը կամ վերապրումը ապահովող պայմաններ:

(1) ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(*) Հրատարակած բանաստեղծական գործեր.— ԱՆՁՐԴԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ (1928), 14 ՔԵՐԹՈՒԱԾ (1933), ՏԵՂԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱԿԸՆԹԱՑՈՒԹԻՒՆ (1939), ՄԻՋՆԱԲԵՐԴ (1946):

1915Ի ԵՂԵՌՆԻ ՄԵԾ ԶՈՀԵՐԷՆ

Գ. Զօհրապ

1.— ԱՄԷՆԷՆ ՀՐԱՊՈՒՐԻՉ ԳՐՈՂԸ

Նորավէպի գլխաւոր հիմնադիրներէն մէկը, ապահովաբար ամէնէն տաղանդաւորը եւ իր երկերու որակովն ու քանակովը ամէնէն կարեւորը Գրիգոր Զօհրապն է:

Զօհրապի առաջին եւ մեծ առաւելութիւն այն է իր հետեւորդներէն, որ նորավէպին եւ ընդհանրապէս գեղեցիկ գրականութեան մօտեցած է զուտ գեղարուեստական տեսակէտէն, գրած է իր վիպակներն այնպէս, ինչպէս քանդակագործ մը կամ նկարիչ մը կը քանդակէ ու կը գծէ: Ցօրինած է իր նորավէպերը կեանքն ու մարդիկը պատկերելու ներքին պահանջէն մղուած, որեւէ օգուտ, բարոյականութիւն, քարոզ կամ քննադատութիւն չէ հիւսած բնաւ իր երկերուն, եւ այդ ուղղութեամբ եղած պահանջներուն վրայ ալ խնդացած է: Իրեն համար հետաքրքիր եղողը կեանքը պատկերացնելն է «կեանքը այնպէս, ինչպէս որ է»: Ան նոյնիսկ կը պարծենար, որ գրելու ատեն, քիչ մըն ալ մինչեւ անգամ կեանքի մէջ, ինքը կանխակալ մտածումներ, ղեկավար գաղափարներ եւ որոշ գծուած սկզբունքներ չէ ունեցած: «Իմ միակ սկզբունքս սկզբունքներ չունենալն է», կ'ըսէր կէս կատակով:

Ասիկա անշուշտ չի նշանակեր, որ ան իր սիրած գաղափարները չունէր եւ իր որոշ սկզբունքները, ասիկա միայն բողոք մըն է գեղարուեստի վրայ դրուած աւելորդ կաշկանդումներուն: Ան կարելի բան է, որ գեղեցիկին սիրահար հոգի մը բարձր բաներն ալ չսիրէ, ազնիւ վարմունքը չի գնահատէ եւ ընկերական լաւագոյն կարգերու չի ձգտի. այս բոլորը միշտ սերտօրէն կապուած են իրարու: Բայց տարբեր բան է այդ ամէնը իր հոգիին ու իր ձգտումներուն մէջ ունենալը եւ տարբեր բան է այդ գաղափարներուն համար վարժապետութիւն ընելը: Զօհրապ իր հոգեկան կառուցուածքով վարժապետ չէ, ան արուեստագէտ է. ան չուզեր գեղարուեստի պարտադրած սահմաններէն դուրս գալ. ան ուզած է միայն ծառայել գեղարուեստի, եւ գիտէ, որ միայն գեղարուեստին ծառայելով ծառայած կ'ըլլայ նաեւ հանրային բարձրացման ու ազնուացման:

Իր երկրորդ մեծ առաւելութիւնը իր ընկերներէն ու հետեւորդներէն, իր բնածին տաղանդն է ինքնին: Ըսել թէ ան ազդուած է ֆրանսական իրեն նման գրողներէն, եւ յատկապէս Մոպասանէն, անարժէք խօսք մըն է. ամէնքս իրար կը նայինք ու իրարմէ կ'ազդուինք. հարցը այդ ազդեցութիւններէն օգտուիլ գիտնալն է: Ամէն գրագէտի համար ալ կան միշտ հեղինակներ, որոնք մօտ են իր հոգեկան կառոյցին կամ իր գրելու եղանակին, թէ ազգային եւ թէ օտար գրականութիւններու մէջ:

Զօհրապի նորավէպերը կենդանի են միշտ, ճկուն իրենց կառուցումով եւ ամէն մէկուն մէջ որեւէ նորութիւն, նոր գիւտ, նոր ձեւ մը կայ, որ կը գրաւէ: Իր նորավէպերուն մէջ չարժուող չկայ. պատմութիւնը երբեք չի լճանար աւելորդ մանրամասնութիւններու, աւելորդ դատողութիւններու շարուածքի մը մէջ, այդ պատճառով ալ իր երկերը միշտ աշխուժ են ու ջղուտ: Դէմքերը կը նկարէ քանի մը գծով, որ վարպետներու յատկանիշն է, միջավայրն ու տեղերը կուտայ կարճ ու արագ, իր նկարագրութիւնները, համեմատութիւնները, ածականները ե՛ւ զուսպ են եւ համարձակ եւ ինքնայատուկ: Եւ պարզ է միշտ ինչպէս ընդհանուր կառուցումը, այնպէս ալ պատմուածքը, պատմելու եղանակը եւ լեզուն:

Այս բոլորը երբ միասին կուգան քանի մը երես պատմութեան մէջ, իրարու կը սեղմուին ու կը բիւրեղանան՝ կը դառնան գեղեցկութիւն եւ հրապոյր:

Գրիգոր Զօհրապ մեր արեւմտեան գրականութեան ամէնէն վճիտ ու ամէնէն հրապուրիչ գրողն է: Իր նորավէպերուն մէկ մեծ մասը մնալու է մեր գրականութեան մէջ, իբրեւ մնայուն հարստութիւն:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

2.— ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԶՕՀՐԱՊԸ

... Հարուստ՝ իր ենթահողով, իր անձնաւորութեամբ, հետեւաբար նաեւ իր բխումովը: Երկրաչափ, փաստաբան, գրագէտ, հրապարակագիր, բեմբասաց, ազգային գործիչ, հմուտ ազգային ու պետական գործերու, հաճոյասէր ու աշխարհիկ,— բաւական չէ՞ այս ամէնը՝ իր գրականութեան հորիզոնը չափելու համար:

Իրապաշտ ըսին իրեն համար, որովհետեւ կեանքէն, մարդէն ու իրականութենէն խօսեցաւ եւ հազիւ թէ երեւակայեց: Բայց երբեք լուսանկար չքաշեց կեանքէն, ու այդ պատճառով ալ չհասաւ, չուզեց հասնիլ տգեղութիւններու եւ, մանաւանդ գռեհկութիւններու, որոնք դուրս մընացին իր գործէն:

Արուեստագէտ ու գեղեցկագէտ, ան կ՚ընէ

ընտրեց իր գրականութեան առանցքը, որ իր մէջ ունի կեանքի բոլոր յատկանիշները, մինչեւ իսկ տգեղութիւնը, միայն ընարակուած կանացիութեան շնորհով, հետեւաբար, դադրած տգեղ ըլլալէ : Այս է պատճառը որ իրենց անկումին մէջ իսկ՝ Զօհրապի կիները տգեղ չեն, այլ կարեկցութեան արժանի, զոհ իրենց ճակատագրին, կեանքի ժանիքին եւ իրենց ուժերէն վեր զգացական ալիքներու :

... Երբ ողջ էր, չէր մտածեր մահուան վըրայ, այնքան կը տիրէր կեանքին. այնպէս կը թուէր թէ յաւիտենական էր ինք, կեանքին անբաժան մասը. ու հիմա որ մեռած է, կ'իշխէ կեանքին իր եղերական վախճանէն ու անյայտ ու անշիրիմ գերեզմանէն : Միջազգային դէմք դարձաւ՝ հակառակ Հայ ըլլալուն, ու իբրեւ հայ մարդ, իր կեանքովն ու գործովը փայլեցաւ աւելի շատ օտար շրջանակներու մէջ : Եւ եթէ Հայը սիրեց զայն, ուրիշներու կարգին Թուրքն իսկ գնահատեց, թէեւ նախանձական ատելութեամբ :

Ճիշդ է, նախարար չդարձուց զայն, դիտումով, բայց չկրցաւ չդարձնել դասախօս իր համալսարանին եւ երեսփոխան իր խորհրդարանին, որոնց ջահ մը պիտի պակսէր, առանց Զօհրապի :

Չդարձաւ նախարար, բայց սորվեցուց, ուղեգիծ տուաւ մէկէ աւելի նախարարութիւններու, զարմանք պատճառելով բոլորին. իր ճառերը événementներ եղան խորհրդարանին մէջ եւ միջազգային ընտրեալ այն անբոխը որ կը կոչուէր Թուրք խորհրդարան, ականջ կտրեցաւ, ամէն անգամ որ, « Զօհրապ էֆէնտի »ն խօսք առաւ, Օսմանեան Կայսրութեան ճամբայ ցուցնելու համար : Կասկած չկայ, որ միջազգային պատուահանդէսի մը, կայսրութիւնը Զօհրապը միայն պիտի կըրնայ ներկայացնել արժանավայել կերպով :

Ու եղաւ ան այս նոյն կայսրութեան խորհրդարանին կուռքերէն, ինչպէս նաեւ մեծագոյն զոհերէն :

... Ազգային կեանքէն ներս, իշխանի մը կեանքը ունեցաւ. եղան, անշուշտ նախանձորդներ, որոնք սակայն հիացան իր վրայ, եւ ան զարդը եղաւ անընդհատօրէն ազգային ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն : Եղաւ յարգուած բոլորէն, ահաւթէ ինչու անիկա վեր մնաց բոլորէն ու իր բանաձեւերը, իր խօսքերը հաշտութեան ձայնը դարձան :

... Իր գրականութիւնը պիտի ապրի իր անձին հետ. ու վաղը, թերեւս, վէպերու մէջ պիտի անցնի, ու եթէ հիննայ իսկ իր գրականութիւնը, հետաքրքրական պիտի մնայ ան, որովհետեւ իր անձը պիտի գտնենք անով :

... Ու իր կեանքին համար, որ եղաւ շքեղ, իր վախճանին համար, որ եղաւ եղերական :

Մնաց արի, ինչպէս կը պատմեն, ինչպէս հաւաստեց ինձ օր մը ալեզարդ կաթողիկոս մը կղզիի մը բարձունքը : Ինչո՞ւ չըսեմ օրէնքի մարդ, ինքնավստահ ու հպարտ, մերժելով փախուստը, մընալով մահուան հետ դէմ առ դէմ ու ի վերջոյ ջախջախուելով Թուրք բարբարոսութենէն, Թուրք արիւնախանձ մշակոյթէն, իր մահուամբը կոխելով զանոնք :

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ՈՂԲԱՑԵԱԼ Ց.ՍԻՄՈՆԻԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԽՄԲ.— Վիէնի սգահանդէսին առթիւ ուր խօսեցաւ ուսանող ընկեր Հրաչ Տասնապետեան, մեր բարեկամը՝ Յովել, հետեւեալ դրուագը կը պատմէ անոր հօրեղբօր՝ ողբացեալ Յակոբ Սիմոնիի (Տասնապետեան) կեանքէն.—

... Միասին եղած ենք մինչեւ 1944 տարին : Սիմոնի իր մահկանացուն կնքելէ առաջ կը գործէր, Տէր-Զօրէն անդին հայաշատ կեդրոն մը, իբրեւ յարաբերութեան օղակ Իրան–Իրաք–Թուրքիա գիծին վրայ : Նոյն կեդրոնի մէջ կը վար Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Ս. Օգն. Խաչի եւ կուսակցակ ազգային գործերը : Եւ այս՝ համեստ ամուրիի կեանքը վարելով, երկու թօքերէն վարակուած յարատեւ հազով : Ամառը՝ օդը սաստիկ տաք խեղդիչ, փոշին թանձր, ձմեռը՝ սաստիկ ցուրտ, ցեխը տաղտկալի, իսկ ջերմախտը բոլորիս գլխու վերեւ, մահասարսուռ եւ թունաւոր : Խոնար մշակը անվհատ գործեց այս տաժանելի պայմաններու մէջ, եւ զոհուեցաւ իր պարտականութեան գիտակցութեամբ :

Պաշտօնապէս ոչխարի վաճառական էր : Բայց իրականին մէջ հաշտարար դեր կը կատարէր մեր քրտախօս աղբարիկներու աշիրէթական խժդժութիւններուն մէջ որոնք յաճախադէպ էին : Շատ գործեր ինքը կը կատարէր, բայց հրապարակին վրայ ուրիշները կ'երեւային, փառաբանուելու համար : Իր կեանքի օրերը համրուած էին, գիտէր, բայց իր կարծածէն աւելի շուտ եկան : Իր մասին շատ քիչ բան գրուեցաւ մամուլին մէջ :

Խոնարհ էր, եւ յիշատակը համեստ ու պարզ քանդակուեցաւ : Թող այս տողերս կազմեն համեստ փունջ մը համեստ մշակին, թող իր յիշատակը յարուցանէ իրեն պէս անձնազոհ գործիչներ :

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Մէկից մի սոխ, մէկից մի հաց գողանում,
Գնում էինք Արփաչայը լողանում :

Սոված, ծարաւ, բոկոտն ընկնում սար ու ձոր,
Շրջում էինք անգիտութեամբ բախտաւոր:...

Աշխարհն ասես սարի ետեւ վերջանում,
Իջնող արեւն իրեն հետ էր մեզ տանում ...

Չը գիտէ'ինք ո՛վ էր ժպտում, ո՛վ լալիս,
Ո՛վ էր մեզ հաց, ո՛վ մեր աչքին լաց տալիս

Չը գիտէինք թէ ո՞ւմ կուրծքն էր զարդարում
Ջնծաղիկը, որ մենք էինք միշտ բերում ...

Չը գիտէինք աշխարհն ի՛նչ էր, մարդն ի՛նչն էր,
Մենք դարդի մէջ՝ չը գիտէինք դարդն ի՛նչ էր...

Ա՛խ, դեռ մանուկ մենք ծերացած, գլխիկոր
Շրջում էինք անգիտութեամբ բախտաւոր ...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

Մենք հանդիպեցինք վերստին միմեանց,
Բայց որքան եւ ես եւ թէ դու փոխուած,
Տարիքը տխուր իրար յետեւից,
Անճկատելի ծածկուել է մեզնից :

Փնտռում եմ կրակ քո այդ աչերում,
Փնտռում եմ յուզմունք քո հոգու խորքում,
Աւա՛ղ, միակերպ, ինչպէս քեզ, ինձ էլ
Ճնշել են կեանքի դաժան տանջանքներ ...

ԼԵՐՄՈՆՏՈՎ

Հայացուց Ա. ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

ՄԵՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտարարուած է «Ցառաջ»ի մէջ, Մարսէյլի Տարօն-Սալնոյ-Ձորի Հայր. Միութիւնը մեծ հանդէս մը սարքած է այս կիրակի, ոգեկոչելու համար մեր անզուգական հերոսներուն, Աղբիւր-Սերոբի, Հրայր-Դժոխքի եւ Գէորգ Չաւուշի յիշատակը, եւ զայն վառ պահելու համար մեր հայրենակիցներուն եւ նոր սերունդին սիրտերուն մէջ :

Աղբիւր Սերոբ, Հրայր Դժոխք եւ Գէորգ Չաւուշ, Ախլաթ, Տարօն, Սասուն, երեք գաւառներու ներկայացուցիչներ, հայ յեղափոխութեան զէնքի ղեկավարներ, իրենց ետեւէն քաշեցին, մեր երեք գաւառներէն, հազարաւոր երիտասարդներ, որոնք նետուեցան կրակին մէջ, յանուն ազատագրութեան :

Ահա այս օրը, այս օտար ափերուն վրայ, անոնց խնկելի յիշատակը արծարծելով, թող մեր բոլոր հայրենակիցները եւ նոր սերունդը ներշնչուին անոնց մաքուր հայրենասիրութեամբ ու անձնազոհութեամբ : Անշուշտ օր մը միասին ուխտի պիտի երթանք, Տարօն-Սասուն-Ախլաթ, մեր անմոռանալի հերոսներուն յիշատակարանը կանգնելու :

Յարգանք իրենց անթառամ յիշատակին :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕ՞Ն ԹԷ...

Զարմանալի բան : Մայիս 1ը, « Աշխատանքի տօնի օր» է եղեր :

Խելքս չի հասնիր : Չեմ կրնար ըմբռնել այս տեսակ նուրբ բաներուն իմաստը : Արարիչը զլացած է ինծի, նրբամտութեան շնորհը :

« Աշխատանքի տօն» կ'ըսեն եւ մէկ կողմ կը դնեն գործն ու աշխատանքը : Կը փակեն գործարան ու խանութ եւ կ'իյնան փողոց :

Երգելէն, պոռալէն, տախտակէ եւ լաթէ կըտորներու վրայ պահանջագիրներ շարադրած, կպցուցած փայտէ կոթի մը գագաթը, կը տողանցեն թաղէ թաղ...

Մենք, եթէ պահանջք մը, խնդրանք մը ունենայինք մեր երկրին մէջ, թերթ մը անգիծ թուղթ կը գնէինք ամենավաճառ Գաբիկ հօրարէն եւ մեր դպրատան տաճկերէնի վարժապետին աղերսագիր մը գրել կուտայինք որ կը սկսէր «Մեծայարգ, Արժարադատ, գթասիրտ էֆէնտի հազրէթլէրի վերնագրով եւ կը վերջանար «քու ոտքիդ փոշին, անարժան ծառադ» պարբերութիւնով :

Մինչդեռ հոս, Եւրոպայում, աշխատաւորին պահանջելիքը գրուած պատրաստի, կուտան տղերցուսը, որ արտասանելով միաբերան՝ կը շրջագային թաղերու մէջ :

Որո՞ւ կ'ուղղեն այդ հազարաւոր տեսակի պահանջները : Գոնէ ես չեմ հասկնար : Որոշ հասցէ մը չկայ անոնց վրայ :

Ինչ որ է : Ամէն երկիր, իրեն յատուկ սովորութիւնները ունի : Անշուշտ, բան մը գիտեն :

Միայն, շատ կը փափաքէի որ մէկը բացատրէր ինծի թէ ինչո՞ւ Մայիս 1ը «Աշխատանքի տօն» կ'որակեն եւ նոյն օրը, աշխատանքը կը բանտարկեն,— կղպանքի տակ կը դնեն, փոխանակ քրտնաջան աշխատանքով պատուելու զայն :

Եթէ, աշխատանքի տօնը անաշխատ պիտի պատուենք, հապա՞ ծուլութեան տօնը ինչով պիտի մեծարենք :

Այս առթիւ, հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ՝ ինչ կ'ընեն Մայիս մէկին, տարին տասներկու ամիս սրճարաններու մէջ նստարան մաշեցնողները : Շաբթուան օրերուն մեծ մասը սինեմայէ սինեմա այցելութիւնով սպառողները : Մինչեւ երեկոյ, տուներու առջեւ կզակ մաշեցնելով տան գործերը երեսի վրայ ձգող կնիկները : Հանդիպած մարդուն՝ հետ քաղաքական խնդիրներու կամ ժամին թաղականի ընտրութեան մասին շաղակրատելով արեւամուտը դիմաւորողները :

Ասոնք ալ կը մասնակցի՞ն տողանցքին : Եւ եթէ կը մասնակցին, ի՞նչ պահանջք կը գրեն իրենց շալկած կոթով տախտակին վրայ ...

Մեծ փափաք ունիմ, գոնէ յառաջիկայ Մայիս մէկին, մասնակցելու տողանցքին, ես ալ տախտակս շալկած :

Օգո՞ւտը : Եթէ ուեւէ օգուտ չկայ այս տախտակաբարձ պտոյտներէն, գոնէ փայտի, տախտակի վաճառորդները, եւ անոնց վրայ գրութիւն շարադրողներն ու արձանագրողները նիւթապէս կ'օգտուին ...

Այս կերպով, գրականութեան նոր եւ շահաբեր ճիւղ մըն ալ կ'աւելնայ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Ո՞ւր գնալ, ի՞նչպէս գնալ : Այստեղ Գայիանէն կանգ է առել, չգիտէ : Այստեղ նա դողում է...

— Դու վախո՞ւմ ես, յանկարծ տարածուեց սենեակի լռութեան մէջ մի խոնարհ, ճնշուած շշուկ :

Նա բարձրացրեց գլուխը նայեց : Խեղճ, բարեհոգի դայեակն էր, դա, որ կուզ էր եկել պատի տակ, խոնարհ, աղերսաւոր, ոչնչացած :

Նա դանդաղ կերպով շարժեց իր գլուխը, դրական պատասխան էր տալիս... Այո, վախում էր ...

Ու Մեհրին չտապեց օգնութեան հասնել : Լեզուն գործի գցեց, էլի նոյն Մեհրին էր : Նորից հաւատաց իր խօսքի ուժին, նորից մտաւ իր պաշտօնի մէջ եւ իր նեցուկ դարձրեց անցեալը, իր ծառայութիւնները, իր երախտիքը : Թէեւ խօսում էր մի կերպ քաշուելով, մի տեսակ անվստահութեամբ, կարծես սպասում էր ամէն րոպէ թէ սանիկը կ'ընդհատէ, բայց պառաւական ձայնը հաստատ էր, անկեղծութեան, անձնուիրութեան եւ սիրոյ շեշտերով ամրացած :

— Թող բարի հրեշտակները քեզ պահապան լինեն, թող աջերն ու խաչերը քո թեւը, քո թիկունքը դառնան : Աղաչում եմ Ամարասի Սուրբ Գրիգորիսին, Դիզափայտի լուսաթաթախ նահատակներին, մեր Սուրբ Ղեւոնդիկին, մեր երկրի բոլոր խաչեն եմ կանչում եւ աղաչում, որ քո բոլոր ցաւերն ինձ տան : Թող ինձ վրայ ընկնի այն, ինչ որ քեզ պիտի հասնէ : Ես վերջացրել եմ ամէն բան, ոտս գերեզմանում եմ դրել, ուրախութեամբ, փառք տալով կը տանեմ քո բոլոր ցաւերը ...

Այդ նախերգանքից յետոյ պառաւը փոխեց իր ձայնը եւ սովորական եղանակով շարունակեց .

— Ի՞նչու ես այդպէս, ինչո՞ւ ես իմ սիրտը արիւնովլցնում, Գայիանէ : Ի՞նչ եմ տեսնում, դու փոխուել ես, քեզ դժուար է ճանաչել : Դու վախում ես եւ լուռ ես մնում... իսկ քո Մեհրին — քարանայ Մեհրին — հարիւր ու մի մտքեր է անում այստեղ : Վախենում ես... Բայց գիտե՞ս ինչեր կան ինձ մօտ քո վախը փարատելու համար :

Օ, մի վախիր, եթէ բաւական չեն քեզ շրջապատողները, միտդ բեր թէ որքան հաստ ու ամուր պատերի մէջ ես նստած : Լսեցի՞ր կոյս Հեղինէի խօսքերը : Երկաթէ սնտուկ... Հե՞շտ է երկաթէ սնտուկը բաց անել : Բայց Հեղինէն չգիտէ, որ այս երկաթէ սնտուկի մէջ դրած է մի ուրիշ, աւելի պինդ երկաթէ սնտուկ : Դու էլ չգիտես եւ չպիտի իմանայիր, եթէ այդքան վախեցած չլինէիր : Ես կը պատմեմ այդ զարմանալի գաղտնիքը, բայց դու էլ գաղտնի պահես :

Նա մօտեցաւ Գայիանէին, ձեռքը դրեց նրա ուսին վրայ եւ ցած ձայնով շարունակեց .

ԼԷՕ

ԻՆՉ ԵՂԱԾ ԵՆ 1.500.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐԸ

Մոսկուա պաշտօնապէս հաղորդեց թէ վերջացած է գերման գերիներու հայրենադարձը, ինչպէս գրած էինք երէկ։

Այս լուրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր «բոլորովին սուտ» հռչակեց Խ. Միութեան թիւերը, ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ։ Իր յայտարարութեան համաձայն, տակաւին 1.500.000 գերման գերիներ կը մնան Խ. Միութեան մէջ, հազարաւոր քաղաքային գերիներու հետ։ Վարչապետը կը յուսայ թէ արեւմտեան պետութիւնները պիտի միջամտեն յանուն մարդասիրութեան, փրկելու համար այս գերիները։ «Մենք չենք կրնար հաւատալ թէ բոլորն ալ մեռած են բանտին մէջ կամ ճամբան, իրենց գերութեան երկար ժամանակաշրջանին։ Պատերազմը վերջացած ատեն Խ. Միութիւնը պաշտօնական տեղեկագրով մը կ'ըսէր թէ 3.500.000 Գերմաններ կը գտնուէին իր ձեռքը։ Սակայն 1947 Մարտին Պ. Մոլոթով ըսաւ թէ 1.003.000 գերիներ վերադարձուցած են եւ կը մնան միայն 890 հազար հոգի։ Երէկ հրատարակուած թիւերը կը հիմնուին Պ. Մոլոթովի յայտարարութեան վրայ եւ չեն համապատասխաներ իրականութեան»։

Մոսկուայի զեկոյցը խոր զայրոյթ պատճառած է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։ Անոր հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, երեք մեծ կուսակցութիւններ որոշեցին պահանջել կառավարութենէն որ լուծել տայ համայնավար կուսակցութիւնը, երբ կազմուի արեւմտեան Գերմանիոյ Գերագոյն Ատեանը։ Կառավարական կուսակցութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին, անոր Մոսկուա երթալուն առթիւ.— «Դուք չէք կրնար խաղաղութեան մասին բանակցիլ Կրեմլինի հետ, երբ չեն լուէր Սիպերիոյ մեռեալներուն եւ ստրուկներուն եւ կեղր. Եւրոպայի տասնեակ միլիոնաւոր մարդկային էակներուն աղաղակները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը քուէարկեց Մարշըլի ծրագրով պահանջուած վարկերը, 250 միլիոն զեղչելով 3.100.000.000 տոլարի վրայ։ Նախապէս պահանջուած էր զեղչել մէկ միլիառ, յետոյ 500 միլիոն տոլար, բայց 2 առաջարկներն ալ մերժուեցան։

ԿԵՍԹԱՓՈՑԻ ֆրանսական ճիւղին գործակալներէն Մոռիս Պէյ գնդակահարուեցաւ առջի օր։ Մահապատիժին գործադրութենէն առաջ, խնդրած էր իր աչքերը հանել եւ փակցնել կոյրի մը։ Ուստի պնդեց որ հրացանները սրտին ուղղեն, ոչ թէ գլխուն։ Դատական իշխանութիւնը հաւանութիւն յայտնած ըլլալով, գնդակահարութենէն անմիջապէս վերջը, մասնաւոր բժիշկ մը մեռեալին աչքերը հանեց տասը վայրկեանէն, փենիսիլինի մէջ դրաւ եւ փոխադրեց հիւանդանոց, կոյրի մը աչքին վրայ պատուաստելու համար։ Արդիւնքը կրնայ հասկցուիլ երկու շաբաթէն։ Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ այսպիսի գործողութիւններ կը յաջողին 40առ հարիւր։(Եղջերակի վնասուած մասերուն վրայ կը պատուաստեն քանի մը ժամ առաջ մեռած մարդու մը եղջերակը)։ Երկու տարուան ընթացքին 3000 հոգի իրենց աչքերը տրամադրած են մասնաւոր կտակներով եւ 600 գործողութիւններ կատարուած են բոլորովին կոյրերու վրայ։ Արդիւնքը գոհացուցիչ եղած է 36 առ հարիւր։

ԺՈԼԻՕ – ՔԻՒՌԻԻ պաշտօնանկութեան առթիւ, բողոքի ցոյց մը սարքուեցաւ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, երբ հռչակաւոր գիտնականը դասախօսութիւն կուտար։ Երկու հազար հոգի խռոնուած էին հաստատութեան առջեւ եւ հարիւրաւորներ ամփիթատրոնը մտած։ Ամէն տեղ հանրագրութիւններ կը հաւաքուէին, գիտնականին վերահաստատումը պահանջելով։

150 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ, Քանի մէջ, փորձեցին խորտակել զինամթերքի բեռ մը, որ Հնդկաչին պիտի փոխադրուէր։ Ոստիկանները դիմաւորուեցան քարերով, եւ ստիպուեցան արտասուաբեր կազ գործածել։ Հինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան, եօթը ցուցարարներ ձերբակալուեցան։— Թարպի մէջ ալ ծանր դէպքեր պատահեցան։ Երեք ոստիկաններ վիրաւորուեցան քարերով։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE
Au SAC PARFUMÉ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար։
ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՆԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
Gare du Nord-ի մօտ։
106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

Վասպուրականի հերոսամարտը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան։

14 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne։

Տօնակատարութեան հրաւիրուած են Մարսիլահայ քաղաքական կուսակցութիւններու, կղերական դասու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները։

Կը նախագահէ Միութեան ատենապետ
Պ. Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը բանախօսէ երիտասարդ – գրագէտ
Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի։

Կը նուագէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆՆԷԹ ԺԻՒԼԻԷՆԻ։

Ընտիր նուագախումբ, Orchestre Francis Scotte ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Նախագահութեամբ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի
Մայիս 7ին, կիրակի օրը ժամը 4—12, Օթէլ Քոնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, 2 rue Rouget de l'Isle։ Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանը։ Դիմելով Ely. 01–76։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կարապետ Խրիմեան եւ զաւակները (Պրօն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), կը ծանուցանեն թէ իրենց տիկնոջ, մօր եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի կաթողիկ Հայոց մատրան մէջ, 78 rue Rabelais, այս կիրակի առտու ժամը 10ին։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն եղբայր Վռամշապուհ (François) Խօրտէքեան իրաւարարի (arbitre) քննութիւնը յաջողապէս անցնելէ վերջ, ունեցած է աստիճանի բարձրացում, ստանալով arbitre officiel de F. F. F. de la Ligue de Sud – Est տիտղոսը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հիմնադիր եւ գործօն անդամներէն եղբ. Օննիկ Սարաֆեանի, իր տիկնոջ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցած է Պլիտայի մէջ (Ալժերիա)։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (27ՐԴ ՏԱՐԻ)
Մայիս 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.45-ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna։
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն Ճիագոմեթթիի գլուխ գործոցը։
«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն
Տուամ 4 արար։ Բեմադրութիւն Տրդատ Նշանեանի։ (Զուտ հասոյթին տասը առ հարիւրը կը յատկացուի կրթական ֆոնտին)։
Տոմսերը ապահովել գրատուններէն կամ Տ. Նշանեանէ, 24 rue Pixerecourt։

ՆՈՒԷՐ.— Նըվէուէն Պ. Տիգրան Ղոնեանց 2 հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբացեալ Սարգիս Սաղըրեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, ազամանդավաճառներու ակումբէն 3055 ֆրանք, (Աղքատախնամին), Պ. Վ. Վարդանօվէ 2000 ֆր. (Հանգստեան Տան համար)։

Երաժշտութեան դասեր
ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ դաշնակի, սօլֆէժի եւն. դասերուն հետեւիլ փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել ամէն երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2—4, Studio Edition Colibri, 19 rue Caumartin, կամ հեռաձայնել նոյն ժամերուն Opéra 54.48 կամ դիմել գրաւոր կերպով նոյն հասցէին։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Ֆր. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի շրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին, Սօսիէթէ Սավանթ (8 rue Danton)։ Օրակարգ՝ 40ամեակի տօնակատարութիւնը։ Կը խնդրուի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներէն ճշդապահ ըլլալ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, Café Régent։ Կը խօսի պրոֆ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Տնտեսական տագնապներ»։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս կիրակի ժամը 3.30ին Հայաստան ենթակոմիտէն եւ Նիկոլ Դուման։

Այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին Զաւարեան։
Այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Համազասպ։
Այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին Իշխան խումբը։
Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Տիկին Քուինի Տիրացու (ծնեալ Մուրատեան, Մանչէսթըր), Տր. Էրիք, Սիլվիա եւ Ճօն Տիրացու (Լոնտոն), Տիկին Մարի եւ Լինթըն Ռոպըրթս (Լոնտոն), Արտաշէս Տիրացուեան (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Էֆթեան եւ Տիկին Գարապիկեան (Փարիզ), Օր. Տօլի Մուրատեան (Լոնտոն), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ ԻՍԱՀԱԿ ՏԻՐԱՑՈՒԻ
(Ծնեալ Զէյթուն, 1873ին)

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, իր բնակարանին մէջ (21 Furzeplatt, Maidenhead, Berks), շրջապատուած իր սիրելիներով։

Յուղարկաւորութիւնը կատարեց Լոնտոնի Հայոց հոգեւոր հովիւ Պսակ վրդ. Թումայեան եւ աճիւնները ամփոփուեցան ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Envoi sur L'ARMENIE
ՄԻՆԱԿ MORY et CIE. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ Է ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԾՐԱՐՆԵՐ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ, ՀԱԳՈՒՍՏԻ, ԿԵՐՊԱՍԻ ԵՒԱՅԼՆ, ԻԲՐԵՒ ՆՈՒԷՐ։
Բոլոր ծախքերը կը վճարուին ծրարները ղըրկուած ատեն, ՈՉ ՄԷԿ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ՍՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ։
ԴԻՄԵԼ MORY et CIE. (Service VAUQUELIN).
3 rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
Tél. TRU. 72–60
Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 9էն 11, եւ 14էն 16.30, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.
ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ։
Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine։ Tél. Opé. 01–08։ Ժամը 2էն 7։

Հայ կօշկակարներուն ուշադրութեան
Բացուած է Օհաննեանի կաշեվաճառատունը, ուր պիտի գտնէք, անմրցելի գիներով կօշկակարի վերաբերեալ ամէն տեսակի ապրանքներ։
Կը բաւէ մէկ անգամ այցելել, համոզուելու համար։
Դիմել Մ. ՕՀԱՆԵԱՆԻ, 4 rue du Bon – Pasteur, Marseille, (Place d'Aix-ի մօտ)։

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ
ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ
Օժտուած կատարելագոյն եւ նորաձեւ մեքենաներով
ՓԱՐԻԶԻ ՃԻՇԴ ԿԵԴՐՈՆԸ
12 Rue Rochambeau — Tru. 64–57 Métro Cadet
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—7.30, բացի կիրակիէն։



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mardi 9 MAI 1950 Երեքշաբթի 9 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6147–Նոր շրջան թիւ 1558

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴՈՒՌ ԱՐԻՒՆԸ ՉԷ ՑԱՄՔԱԾ

Երէկ, 8 Մայիս, հինգերորդ տարեդարձն էր Գերմանիոյ անպայման անձնատուրութեան:

Այս առթիւ հանդիսաւոր ցոյցեր կատարուեցան բոլոր յաղթական երկիրներուն մէջ:

Միեւնոյն ատեն տեղի ունեցան բանախօսութիւններ, ուր յաղթանակին փառաբանութեանց հետ, օրուան վարիչները կը պարզեն վաղուան վրդովիչ հեռանկարը:

Քիչ անդին պիտի կարդաք Հանրապետութեան Նախագահին եւ վարչապետին յայտարարութիւնները՝ խաղաղութեան եւ պատերազմի պայքարին առթիւ:

Պ. Վէնսան Օրիոլ իրաւամբ «անպատկառ սուտ» կը կոչէ այն ամբաստանութիւնը թէ «Ֆրանսան պատերազմ կը պատրաստէ կամ կ'ընկերակցի յարձակողական ծրագրի մը»:

Նոյնքան վճռական լեզու մը կը գործածէ Պ. Պիտօ, ազդարարելով թէ «ոչ մէկ երկիր կամ կուսակցութիւն իրաւունք ունի իր մենաշնորհը համարելու խաղաղութիւնը»:

Այս երկու յայտարարութիւնները եւ ուրիշ ճառեր անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ ո'րքան թանձրացած է մթնոլորտը, ջախջախիչ յաղթանակէն հինգ տարի վերջը:

Թերեւս ոչ մէկ պատերազմ այնքան անիծեալ հետքեր ձգած էր, որքան այն որ պայթեցաւ 1939-ին, շնորհիւ երկու միահեծան դիկտատուրաներու քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութեան:

Մինչեւ այսօր հրատարակուած փաստերը, յայտնի եւ գաղտնի վաւերաթուղթերն ալ կը հաստատեն թէ ոեւէ Հիթլէր պիտի չհամարձակէր կրակը նետուիլ, եթէ իր կռնակը ապահոված չըլլար 1939 Օգոստոս 23ի դաշինքով:

Մոլոթով եւ Ռիպպընթրոփ գիտէին թէ ինչ կ'ընէին, երբ այդ չարաղէտ համաձայնութիւնը կը ստորագրէին հանդիսաւորապէս, յանուն Սթալինի եւ Հիթլէրի:

Երկու ամենազօր Առաջնորդները գիտէին թէ ո'ւր պիտի յանգին, երբ արեւշատութեան բաժակաճառեր կ'արտասանէին, փոխադարձաբար:

Ուրիշ ամէն փաստ մէկդի դնելով, միայն Լեհաստանի կռնակէն զարնուած դաշոյնը, այդ երկրին իբրեւ աւար բաժանումը բաւական են, ամէնէն մոլեռանդ սովետասէրն ալ խելքի կանչելու:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ երկու դաւադիրները իրենց կը վերապահէին որոշել ջախջախուած երկրին ապագան, ճակատագիրն անգամ:

Ահաւոր Սպանդին արիւնը չէ ցամքած տակաւին, եւ ահաւասիկ վայրերան կանչեր նոր փոթորիկի մը մասին: Մղձաւանջ մը, որ կապարի ծանրութեամբ կը ճնշէ բոլոր ժողովուրդներուն վրայ:

Ոչ միայն Եւրոպան, այլ եւ բովանդակ աշխարհը բաժնուած է երկու ճակատներու, որոնք ակռայ կը կճրտեն փոխադարձաբար:

Արեւելեան եւ Միջին Եւրոպայի այն երկիրները որոնք փրկուած էին հիթլէրական լուծէն, յաջորդաբար ինկան սթալինեան թաթին տակ:

Դաւը այնքան վարպետօրէն սարքուած էր որ, բոլորն ալ տեղի տուին «ինքնաբերաբար»:

Միայն Յունաստանը կրցաւ խուսափիլ: Աւստրիան կը գտնուի չորս յաղթականներու գրաւման տակ: Իսկ Եուկոսլաւիան, որ նոյնքան լենինսթալինեան է որքան Խ. Միութիւնը, 1948էն ի վեր դարձած է աչքի փուշ, պարզապէս անոր համար որ ուզեց ազատօրէն վարել իր ճակատագիրը:

Աւելորդ է խօսիլ բուն պարտեալին, Գերմանիոյ մասին, որ երկուքի բաժնուած, կը ներկայացնէ վրդովիչ հարցական մը, խաղաղութեան տեսակէտով:

Բոլորովին զինաթափ եւ ուժասպառ, ան իր ապահովութեան հողն անգամ ձգած է յաղթականներուն, որոնք իրար կը լրտեսեն բոլոր ճակատներուն վրայ:

Դժբախտաբար ինչպէս ուրիշ հիմնական խնդիրներու առթիւ, այս հարցին մէջ ալ երկու կողմերը բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին, ինչ որ երբեք բարենշան չէ:

Արեւ ծագեցաւ աշխարհի վրայ, երբ չորսը միասին կը շահէին պատերազմը, ձեռք ձեռքի տալով:

Ո՜րքան թթուած են դէմքերը, այսօր...

Շ.

Թուրքական խլրտումներ Թուրքիոյ մէջ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Մայիս 1-2):

Ընտրական պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ: Մայիս 1ին (կիրակի) 34 հրապարակային ժողովներ գումարուեցան Պոլսոյ մէջ: «Միլլէթ» կուսակցութեան վարիչներէն զօր. Սատրք Ալտօղան ամենախիստ բառերով քննադատեց կառավարութիւնը: Յետոյ բարձրախօսին առջեւ անցաւ մօրուսաւոր եւ տարիքոտ ճառախօս մը, որ ընտրական պայքարը կրօնական գետնի վրայ փոխադրելով, ի մէջ այլոց հետեւեալ ուշագրաւ խօսքերը արտասանեց.

— «Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Իսլամները արաբերէնով կը կարդան «էզան»ը, մինչդեռ Թուրքիա կը հանդիսանայ միակ երկիրը, ուր մահմէտականներուն արգիլուած է արաբական էզանի գործածումը:

Այդպիսի արգելք մը հակառակ է Հիմնական Կազմակերպութեան օրէնքին, որուն համաձայն ամէն հայրենակից կատարեալ ազատութիւն կը վայելէ կրօնքի, խղճի, մտածումի եւ հաւատքի: Մարաշխատին յուղարկաւորութեան առթիւ կրօնական արարողութիւն կատարեցինք: Ի՞նչ իրաւունքով կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ:

Այսօր Թուրքիոյ մէջ ոչ-իսլամներ կրօնական կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն, մինչդեռ իսլամները զրկուած են այդ ազատութենէն»:

Հրապարակը խռնուած ստուարաթիւ ամբոխին որոտընդոստ ծափերուն արժանացան մօրուսաւոր ճառախօսին այս խօսքերը:

ԱՆԳԱՐԱ, 1 Մայիս. — Երկրին մէջ երեւան ելած է համայնավարական ցանց մը: Քննութիւններն ու օրինական հետապնդումները կարեւոր փուլի մը մէջ մտած են: Կ'ըսուի թէ համայնավարական ցանցը ճիւղաւորումներ ունի Էրզրումի, Ատանայի եւ Իսթանպուլի մէջ: Դէպքին շուրջ մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ: Առայժմ կարելի չէ յաւելուածական տեղեկութիւններ ստանալ ձեռնհաս իշխանութենէն: Միայն թէ Անգարայի մէջ կարգ մը անձեր ձերբակալուած են:

Համայնավարական ցանցին հետ կապ ունեցող զանազան անձերու տուները խուզարկուած, կարեւոր փաստաթուղթեր եւ յայտարարութիւններ գտնուած եւ գրաւուած են:

Յայտարարութիւններուն մէջ կարելի է հանդիպիլ խորհրդային ծանօթ քարոզութիւններուն, Մարշըլի ծրագրին եւ ամերիկեան օժանդակութեան առթիւ: Քննութիւնները առաջ կը տարուին:

★ Կոփամարտիկ Կարպիս Զաքարեան ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով իր հակառակորդը, Սալիմ Սայկըրը (67 քիլօ), Թուրքիոյ ախոյեան հռչակուած է: Զօր. Նուրի Եամուտ անձամբ յանձնած է շքանշանը, ջերմապէս շնորհաւորելով:

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ անհետացման խնդիրը կը շարունակէ յուզել հանրային կարծիքը: Արեւմտեան Գերմանիոյ թերթերը կը գրեն թէ 1500000 զինուորներէն զատ, որոնց մասին լուր չկայ, 700 զօրավարներ ալ կը պակսին 2500 բարձրաստիճան սպաներու վրայ: Լուրի մը համաձայն, հազարաւոր գերման գերիներ Չինաստան ղրկուած են, օգնելու համար կարմիր բանակին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ներքին կացութեան մասին ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Պելկրատի թերթերը: Կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ յանձնուած է հողագործական նախարարը՝ Չերնոքոլով, պատժուած՝ օգնական մը, իսկ պաշտօնանկ եղած՝ ուրիշ մը: Սոֆիայի թերթերը կը հաստատեն թէ ձախողած են զարնանացանը եւ թէ աւելի քան մէկ միլիոն արտավար մշակելի հող երեսի վրայ ձգուած է: Անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր պաշտօնանկ եղած կամ հրաժարած են աւելի քան 40 բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, Սոֆիայի մէջ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ վարչապետը, Թիթօ, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ այլեւս վախնալու պատճառ չունին Կոմինֆորմէն: Իր հաւաստիքներուն համաձայն, կարելի եղած է կարգ մը դժուարութիւններ հարթել շնորհիւ Արեւմուտքի հետ կնքուած պայմանագրութեանց:

Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պ. Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Փարիզ հասաւ կիրակի առտու: Օրլիի կայարանին մէջ դիմաւորելու գացած էին ամերիկեան դեսպանը, բազմաթիւ հետեւորդներով եւ ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչները եւ թղթակիցներ:

Պ. Էչիսըն եւ Պ. Շուման երէկ իսկ սկսան խորհրդակցիլ շարք մը խնդիրներու մասին, իբրեւ նախապատրաստութիւն երեք արտաքին նախարարներու ժողովին որ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները մասնաւորապէս պիտի քննեն հետեւեալ խնդիրները. —

1. Աւելի լայն անկախութիւն շնորհել արեւմտեան Գերմանիոյ: Մ. Նահանգներուն մէջ հոսանք մը կայ որ կը թելադրէ գոնէ փոքրաթիւ Գերմաններ մարզել, իբրեւ կորիզ գերմանական նոր բանակին: Այսպիսի կորիզ մը անհրաժեշտ կը համարուի, ռուսական յարձակման մը պարագային: Ֆրանսացիները վճռապէս հակառակ են գերմանական զօրամասերու կազմութեան, որքան ալ փոքրաթիւ ըլլան:

2. Ֆրանսա շօշափելի եւ անմիջական օգնութիւն կը խնդրէ Մ. Նահանգներէն, Հնդկաչինի պատերազմին առթիւ: Փարիզի մէջ կը շեշտեն թէ այդ պատերազմը որքան ֆրանսական, նոյնքան ամերիկեան է, քանի որ կը մղուի համայնավարութեան ծաւալման դէմ: Ֆրանսացիները արդէն իսկ 15.000 զինուոր կորսնցուցած են եւ տարեկան 160 միլիոն սթերլին կը ծախսեն: Ռազմագէտներու կարծիքով, եթէ Ամերիկան օգնութեան չհասնի, Ֆրանսա կրնայ ծանր պարտութիւն մը կրել Հնդկաչինի մէջ:

3. Արեւմուտքի Գերագոյն Խորհուրդ մը կազմել, աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար Մ. Նահանգներուն եւ արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց միջեւ: Ֆրանսացիները կ'առաջարկեն «Ատլանտեան» բառը չգործածել այս Խորհուրդին համար, որպէսզի չէզոք երկիրներ ալ, ինչպէս Շուէտ եւ Զուիցերիա, կարենան միանալ: Արեւմտեան Գերմանիան ալ կրնայ միանալ առաջարկուած Խորհուրդին, որ Մարշըլի ծրագրի վարչութիւնն ալ ընդգրկելով, պիտի ծառայէ իբրեւ ընդհ. քարտուղարութիւն:

★ Ամերիկեան շրջանակներու մէջ դիտել կու տան թէ Մ. Նահանգները տրամադիր են աւելի մեծ օգնութիւն ընծայելու արեւմտեան Եւրոպայի, զինուորական ճակատին վրայ, եթէ համոզուին որ Եւրոպան ալ պիտի կրկնապատկէ իր ջանքերը եւ աւելի մեծ զոհողութիւններ պիտի ստանձնէ հասարակաց դատին համար:

Հանրապետութեան նախագահն ազդարարութիւնը

ԿԸՆԴԴԻՄԱՆԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ

Պ. Վէնսան Օրիոլ շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ կիրակի օր, Ռէնսի մէջ, յաղթանակի տարեդարձին առթիւ:

Հինգ տարի առաջ, 1945 Մայիս 8ին, գերման զօր. Եոտլ չորս դաշնակից հրամանատարներուն կը յայտնէր Գերմանիոյ զինեալ ուժերուն անպայման անձնատուրութիւնը: Հանրապետութեան նախագահը Ռէնս գացած էր Պատերազմի Խաչը յանձնելու համար քաղաքին, իբրեւ վարձատրութիւն իր քաջարի դիմադրութեան:

Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարուած գոհաբանական արարողութենէն վերջ, սեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ Հանրապետութեան նախագահին, որ իր ճառին մէջ մասնաւորապէս ծանրացաւ գերմանական հարցին, խաղաղութեան եւ պատերազմի հողերուն վրայ: Ահաւասիկ իր բանախօսութեան հիմնական մասերը:

— «Մենք տրամադիր ենք մոռնալու մեր տառապանքները եւ դառնութիւնները, պայմանաւ որ գերման ժողովուրդը չմոռնայ, եւ, միջազգային անհրաժեշտ հսկողութեան մը ենթարկուելով, ոչ բանակ, ոչ ալ սպառազինութիւններ վերակազմէ արեւմուտքի թէ արեւելքի մէջ: Անհրաժեշտ է որ Դաշնակիցները գիտնան միացեալ ճակատ կազմել, խաղաղօրէն կարգադրելու համար վէճերը, փարատելով զինեալ ընդհարումը: 1946էն իսկ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, հսկողութեան տակ առնելու համար հիւլէական ուժերը: Ֆրանսան երբեք չդաւաճանեց իր տուած խոստումին եւ պիտի չդաւաճանէ: Անպատկառ սուտ մըն է այն ամբաստանութիւնը թէ պատերազմ կը պատրաստէ կամ չեմ գիտեր որ յարձակողական քաղաքականութեան կը հետեւի. մինչ տակաւին չէ վերջացուցած իր վէրքերուն դարմանումը եւ իր զինեալ ուժերը չեն հասնիր, նոյնիսկ համեմատաբար,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉ Է «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը

Ապրիլ 11–24ի համազգային տօնակատարութեան մասին պարզելով մեր տեսակէտը, պարտականութիւն նկատեցինք որեւէ ձեւով չծանրացնել նախաձեռնողներու գործը:

Զպատասխանեցինք, մեր կամակոր եւ վատ հակառակորդին զզուելի եւ գրգռիչ արտայայտութիւններուն:

Հանդուրժեցինք «սովետական հայրենասէր» խմբակին այլազան մեքենայութեանց:

Համակերպեցանք տօնակատարութեան չափէն աւելի միակողմանի ծրագրին ալ, հակառակ մեր նախասիրութիւններուն եւ ըմբռնումներուն:

Ըրինք ամէն ինչ վերջապէս, որպէսզի Փարիզի եւ Ֆրանսայի մէջ, հայութիւնը հաւաքաբար կարենար արժանավայել կերպով յարգել իր մէկ ու կէս միլիոն նահատակները:

Այս ամէնը՝ նաեւ՝ յարգելու համար վերապրող սերունդը, որ հակառակ իր ծանր պայմաններուն, ամէն գնով, կ'ուզէ պահել նահատակներու ձգած ժառանգութիւնը:

Հիմա, երբ գրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ, վերջացած են Ապրիլ 11–24ի տօնակատարութիւնները, թող ներուի, որ խզենք գիտակցաբար մենք մեզի պարտադրած լռութիւնը:

Զենք ուզեր ծանրանալ տօնակատարութեան կազմակերպութեան մանրամասնութիւններու վրայ, որոնք առարկայօրէն ներկայացուեցան արդէն, այս թերթի խմբագրական սիւնակներուն մէջ:

Անդրադառնանք քանի մը իրողութիւններու:

«Ապրիլ 11–24ը համազգային տօն է» խորագրին տակ, այս միեւնոյն սիւնակին մէջ, 24 Մարտին, կը գրէինք.

— «Համազգային տօնակատարութիւն մը անշուշտ կը պատկանի ազգի հաւաքականութիւնը կազմող բոլոր տարրերուն: Ամէնքը՝ անկախ իրենց դաւանական, քաղաքական եւ ընկերային ըմբռնումներէն, պէտք է որ մասնակցին այդ ձեռնարկին: Ասիկա որքան պարտականութիւն, նոյնքան եւ իրաւունք է ամէն անհատի համար»:

Իբրեւ տրամաբանական եզրակացութիւն մեր այս ըմբռնումին, մենք բնական գրած էինք, ձեռնարկին նախաձեռնութիւնն ալ վստահիլ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Աւելի ճիշդ, որովհետեւ անկարելի է մեր պայմաններուն մէջ գտնել «անվիճելի հեղինակութիւն մը — ըսել կ'ուզենք՝ օրկան մը — ընդունելի բոլորի կողմէ» որպէս համազգային կազմակերպութիւն, կ'առաջարկէինք յարանուանութեանց պետերը:

Իբրեւ հաւատարիմ ուղեկից «սովետական քաղաքականութեան» եւ անոր վարիչ ուժին բարոյական ըմբռնումներուն, մեր դրացի օրկանը, փոխանակ խնդրին մօտենալու այնպէս ինչպէս որ դրուած էր, իր սովորական գռեհկութիւններուն դիմելով, կը փորձէր պաշտպանուիլ ամբոխավարական զէնքերով:

Եւ սակայն խնդիրը կը մնայ անլոյծ: Եթէ անընդունելի էր մեր առաջարկը համազգայինի մասին — անշուշտ Ապրիլ 11–24ի առիթով — անհրաժեշտ էր հրապարակ դնել նորը:

Ճիշդ պիտի ըլլա՞յ ենթադրել, որ մեր «ամենագէտ» դրացին իր պատասխանը չունի:

Ընդհակառակն, ան ունի մէկի տեղ՝ բազմաթիւ պատասխաններ:

«Հայ ժողովուրդը շատոնց դադրած է կրօնական համայնք նկատուելէ: Երեսուն տարիէ ի վեր ան ունի իր պետութիւնը եւ դարձած է պետականօրէն մտածող եւ գործող ժողովուրդ»: (Ա.Խ. 28 Մարտ):

Դիտել տանք անմիջապէս, որ ամբողջապէս ճիշդ չէ այս յայտարարութիւնը: Արտասահմանի՝ մասնաւորապէս Միջին Արեւելեան իսլամական երկիրներու մէջ ապաստան գտած հայութիւնը, կը նկատուի կրօնական համայնք:

Ընդունինք սակայն թէ կրօնական համայնք չենք: Կամ աւելի ճիշդ ըլլայ բաց ըսել, թէ կ'ուզենք մտածել որպէս պետական ազգ, փոխանակ կրօնական համայնքի:

Լաւագոյն պարագային, ընդունինք նոյնպէս թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն չունինք այս մասին: Եւ կամ, Դաշնակցութենէն զատ, բովանդակ գաղթահայութիւնը, կապուած Խ. Հայաստանին, «դարձած է պետականօրէն մտածող ու գործող ժողովուրդ մը» եւ կը մտածէ, իբրեւ այդպիսին, ինչպէս կ'ուզէ հաւատացնել նոյն օրկանը:

Եթէ այսպէս է, այդ պարագային ինքնին լուծուած է համազգային ներկայացուցչութեան խնդիրը:

Պետական ազգ մը — երկիր ու պետութիւն ունեցող — այդպիսի պարագաներու մէջ կը ներկայացուի իր պաշտօնական ներկայացուցիչներով:

Խ. Հայաստանի անունով, այս պարտականութիւնը պիտի կատարէր Փարիզի դեսպանը կամ հիւպատոսը: Եւ որովհետեւ գիտենք, որ մեր երկիրը, թէեւ «անկախ եւ ազատ», չունի արտաքին աշխարհի մէջ իր ներկայացուցիչները, Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն են վստահուած մեր երկրին շահերը, որով, նաեւ ներկայացուցչութիւնը մեր պետութեան:

Երբ կը մերժուի երեք յարանուանութեանց շուրջ համախմբուած ազգային զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցչութիւնը համազգային ընդունիլ, այդ պարագային, փոխանակ դլուխը պատէ պատ զարնելու, պէտք էր յայտարարուէր թէ այդ իրաւունքը վերապահուած է Խ. Միութեան Փարիզի դեսպանին:

Տեւականօրէն խօսիլ «Սովետ. Հայրենիք»ի եւ իր պետականութեան մասին, եւ սակայն անտեսել այս իրողութիւնը, իրական շանթաժէն աւելի, մեծ անարգանք մըն է, ժխտումը՝ պետութեան եւ իր ըմբռնումին:

Սակայն անարդար չըլլանք:

Մեր հարեւանին համար այնքան ալ դիւրին չէ խոստովանիլ ամէն իրականութիւն:

Եթէ դիւրին է, օրինակ, անվերջ գրել եւ խօսիլ մեր սովետական հայրենիքի մասին եւ գաղթահայութեան մեծամասնութիւնը նկատել սերտօրէն կապուած իր հայրենիքին եւ «պետութեան», այնքան ալ դիւրին չէ սակայն, իրական կշիռք տալ այդպիսի յայտարարութեան:

Գաղթահայութիւնը իր իրական ներկայ վիճակին մէջ, դժբախտաբար, հոգեպէս միայն կապուած է հայրենիքի հայութեան հետ, բայց երբեք իրաւապէս:

Ամէնէն ծայրայեղ «Յառաջդիմական»ն իսկ Ֆրանսայի մէջ, եթէ «Ծագումով Հայ Գաղթական» չէ, Ֆրանսայի, Պարսկաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ կամ ուրիշ օտար երկրի մը քաղաքացին է:

Հայաստանի քաղաքացի Հայ, դժբախտաբար չկայ ոչ այս տեղ, եւ ոչ այլուր:

Այս կրկնակի դժբախտ իրողութիւններու հետեւանքով ալ, գաղութներու մէջ, համազգային ներկայացուցչութեան դերը վերապահուած է յարանուանութեանց պետերուն եւ անոնց շուրջ խմբուած ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն:

Մեր դրացին չուզեր խոստովանիլ այս իրականութիւնը:

Զուզեր, ոչ թէ անոր համար որ չի գիտեր, այլ որովհետեւ այդ խոստովանութիւնը, ալ աւելի անիմաստ եւ ծիծաղելի պիտի դարձնէ իր «պետականօրէն մտածող» ուղեղին արտայայտութիւնները:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ

(Արտաւազդ Ատոմեանի յիշատակին)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի օր պաշտօնական առանձնասենեակս մտաւ մի կայտառ երիտասարդ սպայ, թիկնապահի համազգեստով, ներկայանալի ու զգաստ: Բարեւի կեցաւ ու երկարեց մի նամակ: Արամն էր գրում.

— «Սիրելի Ս., այս երիտասարդը սիրեցի եւ յանձնում եմ քեզ այն յոյսով, որ կը մշակես նրան եւ օգտակար վարչական պաշտօնեայ կը դարձնես»:

Այդ նամակաբեր սպան Արտաւազդ Ատոմեանն էր, որ շուտով դարձաւ մեր սիրելի Արտօն:

Աչքերին նայեցի եւ այն տպաւորութիւնը ստացայ, թէ երկար խօսելու ժամանակ չունի. հրամանների է սպասում, որ թռնի ձիու քամակը եւ սլանայ ...

Իր անցեալի մասին ստուգուեց մօտաւորապէս հետեւեալը.— Ռուսական բանակում Սիլիկեանի համհարզն է եղել, թրքական ռումբը ջարդել է իր աջ թեւի արմուկի ոսկորները: Տարուել է Թիֆլիսի Ֆրանսական վիրաբուժարանը, ջարդուած ոսկորների տեղ արծաթեայ մասեր դնելով՝ թեւը ամբողջացրել են եւ քաջութեան շքանշան պարգեւելով ու հաշմանդամի վկայական տալով՝ բանակից արձակել են: Նշանուել է Բագւում ապրող Երեւանցի Օր. Արուսեակի հետ: Նրանից յետոյ թէ ուր է եղել՝ չեմ յիշում, այն գիտեմ, որ 1918ի աշնան գտնւում է Թիֆլիսում: Երբ իմանում է որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը կամաւորներ է հաւաքում՝ Հայաստան ուղարկելիք ռազմամթերքը ապահով տեղ հասցնելու համար՝ Արտօն միանում է այդ զինատար խմբին եւ գալիս է Հայաստան: Նրա հաշմանդամի վկայականը տեսնելով՝ Արամն ուզում է նրան մի «սիվիլ» պաշտօնի դնել, բայց Արտօն մերժում է եւ անպայման ուզում է բանակում ծառայել, յայտնելով թէ աջ թեւը գործում է եւ թէ ինք մեծ փափաք ունի հայ ժողովրդի թշնամիների դէմ կռուելու:

Բժիշկը վկայում է որ թեւը գործածելի է, միայն թէ շատ ցուրտ եղանակներին արծաթեայ մասերը սառելով՝ ցաւեր պիտի պատճառեն: Եւ Արամը որոշում է Արտոյին ինձ մօտ ուղարկել:

Ես էլ որոշեցի նշանակել նրան Աշտարակի շրջանային կոմիսար հետեւեալ նկատումներով.— Նախ որ Արտօն վարչական պաշտօնավարութեան մէջ անփորձ էր, իսկ Աշտարակում մենք ունէինք հանրային գործերի հմուտ ընկերներ, որոնք սիրով պիտի օժանդակէին նրան, արդիւնաւորելու համար նրա գործունէութիւնը: Երկրորդ՝ պահանջ էի զգում առաջին հերթին երեւան հանել ու պատժել Աշտարակի շրջանում բոյն դրած չարագործների այն խմբակը, որ դրանից մի տարի առաջ, երբ ես դեռ Պետերբուրգումն էի գտնւում, Աշտարակի մէջ թիկունքից խփել ու գետին էր տապալել Դաշնակցական անձնուէր մարտիկ եւ Դրոյի կամաւորական գնդի հարիւրապետներից Կարբեցի Յովհաննէս Մելքոնեանին (Օնէ): Տարաբախտ ընկերը Երեւանի Ազգ. Խորհրդի կողմից նշանակուած էր Աշտարակի անդրանիկ հայ կոմիսարը եւ յանդգնութիւն է ունեցել հալածել այդ չարագործներին: Հիմա Օնէի տեղ բռնել էր Աշտարակեցի մի հաստափոր սպայ, որի միակ մտածումն էր իր կեանքը վտանգներից հեռու պահել եւ իր այգիների մշակութիւնը զարգացնել: Լսելով Աշտարակեցիների տրտունջը՝ խոստացել էի տալ նրանց մի արժանաւոր կոմիսար: Յանձին Արտոյի ես գտած էի փնտռածս թեկնածուն: Իմ գրասենեակի պաշտօնեաներից մէկը, որ ծանօթ էր իրաւական հարցերին, նրան իբր քարտուղար յանձնեցի եւ ղրկեցի Աշտարակ:

Կարճ ժամանակի մէջ Արտօն լիուլի արդարացրեց իր վրայ դրուած յոյսերը: Ոճրագործներից ոմանք դիմադրելով ոչնչացան, ոմանք էլ սարսափահար փախան ուրիշ վայրեր, մինչեւ Պարսկաստան:

Արտոյի երեւումով Աշտարակի եւ Ապարանի շրջաններում անդորրութիւնը կատարեալ դարձաւ:

Աւազակութիւններից յետոյ երկրորդ չարիքն էր, ցարական իշխանութիւնից ժառանգ մնացած, պաշտօնեաների կաշառակերութիւնը, որ աղբիւրն էր բոլոր հարստահարութիւնների եւ անիրաւութիւնների: Արտօն վարպետօրէն երեւան հանեց կաշառատուութեան երկու կարեւոր դէպքեր եւ հրապարակային պատժի ենթարկեց իրեն կաշառք բերող տղրուկներին: Այսպիսով դարձաւ շրջանի յարգուած ու սիրուած կոմիսարը:

Նոյն ամիսների ընթացքում էջմիածնի գաւառի միւս շրջաններում էլ բնաջնջուած էին ոճրագործների խմբերը եւ անդորրութիւնը կատարելապէս վերահաստատուած էր: Մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացրել էինք Թուրքիոյ կողմից ուղարկուած գործակալների եւ մահմետական գիւղերում հաստատուած զինապահեստների յայտնաբերութեան վրայ: Այդ աշխատանքներն էլ ընթանում էին յաջող, յաճախ մահմետական գիւղացիների բարեհաճ օժանդակութեամբ:

Հիմա էլ Սուրմալուի գաւառը մատնուեց խառնաշփոթ վիճակի, տեղացի մահմետականների եւ Թուրքիայից ներխուժող քիւրտ հրոսակների կողմից: Սուրմալուի գաւառապետ Բաբասեանի խնդրանքին ընդառաջ երթալով, Արտօն ղրկեցի Սուրմալու, ուր ստանձնեց գաւառային միլիցիապետի (ոստիկանապետ) պաշտօնը, զոր ձեռնհասօրէն եւ քաջաբար վարեց մինչեւ 1920ի գարունը, երբ Բագուից Երեւան էր հասել իր շատ սիրած նշանածը՝ Օր. Արուսեակը:

Այդ օրերին ես Երեւանի ոստիկանութեան պետն էի: Արտօն Երեւան էր եկել եւ ամուսնանալու պատրաստութիւններ էր տեսնում: Փափաք յայտնեց որ ես լինեմ իր հարսանեկան քաւորը (կնքահայր): Ասեցի.— Արտօ ջան, քաւոր կը լինեմ, բայց «նկատի ունեցիր, որ նրանից յետոյ էլ ինձ մօտ պաշտօնավարել չես կարող, ընդունուած չէ»:

Կարծեց, որովհետեւ գուշակել էի որ ամուսնանալուց յետոյ դէթ ժամանակի մը համար պիտի ուզենար Երեւանում պաշտօնավարել, մանաւանդ ինձ մօտ, երբ գիտէր որ անելիքներ շատ կային: Ես էլ տրամադիր էի նրան մօտս առնել, միշտ յիշելով Արամի խօսքերը.— «Քեզ եմ յանձնում»: Արամը մեռած էր եւ նրա մահից յետոյ, նրա այդ խօսքերը պատգամի նման էին հնչում ականջիս: Արտօն գնաց վիպասան Վալատ Վալատեանին հրաւիրեց քաւորութեան, ամուսնացաւ եւ կարճ ժամանակից յետոյ մտաւ ինձ մօտ պաշտօնի, քաղաքամասի կոմիսարի հանգամանքով:

Շատ էլ դիւրին գործ չէր այդ օրերին ոստիկանական պաշտօն վարել Երեւանում: Կառավարութիւնն ու կուսակցութիւնը հրամայական պահանջ էին դնում արմատախիլ անել լրբացած «մաւզերիստ» եւ նրան զուգահեռ աշխատող բոլշեւիկ գործակալների խլրդային գործունէութիւնը: Քանի կոմիսարներ պաշտօնից վտարեցի իրենց ապիկարութեան կամ երկչոտութեան պատճառներով: Արտօն միշտ մնաց Հայ Հանրապետութեան հաւատարիմ ու արժանաւոր պահակը, միշտ պատրաստ իր կեանքը վտանգելու, Հայրենիքի թշնամիների դէմ խիզախօրէն ճակատելով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԸ

ԼԻՈՆ, Մայիս 1.— Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր ընկերհամակրական պտոյտ մը, Ապրիլ 30ին, կիրակի ամբողջ օրը դէպի «Aix les Bains»:

Դաշնակցական երիտասարդ – երիտասարդուհիները առիթ պիտի ունենային ամբողջ օր մը ապրելու քաղաքի ժխորէն հեռու, գեղածիծաղ լճափը, շրջապատուած ձիւնապատ լեռներով:

Լիոնէն էքս լէ Պէն ինքնաշարժը կը սուրար, իր ետին ձգելով գիւղեր եւ քաղաքներ: Օդը կը թնդար ազգային ու յեղափոխական երգերով:

Ժամը 11ին երբ հասանք էքս լէ Պէն, միտքս ինկաւ մեր չքնաղ Ղամարլուն, գեղեցիկ քաղաքը, լիճը Արաքսին կը նմանցնէի, իսկ դիմացի ձիւնապատ լեռները մեր զոյգ Մասիսներուն:

Կէս օրուան բացօթեայ ճաշէն վերջ նաւակներով պտոյտ մը կատարեցինք լճի կապոյտ տարածութեան վրայ: Դարձեալ երգն ու ծիծաղը [illegible] չրթներուն :

Քաղաքը պտտած ժամանակ լուսանկարիչի խանութ կը մտնենք դնումի համար: Սեղանին վրայ նկատած էի մեր սիրելի «Յառաջ»ը :

Հոս իսկ մեր «Յառաջ»ը...

Դարձեալ նոյն խճուղին, դարձեալ երգ ու ծիծաղ: Մեր աչքերը յառած ձիւնապատ գագաթներուն՝ անընդհատ կը դիտենք հոյակապ տեսարանը :

Գիշերը Լիոն կը հասնինք, ուրախ եւ զուարթ, վառ յիշատակներով: Մ · Արամ

Իր յանդգնութեան հետ Արտօն ծայր աստիճան կարգապահ էր եւ խստապահանջ իրեն ենթակայ պաշտօնեաների հանդէպ :

Ամէն կողմից լաւագոյնս գնահատուելով՝ Արտօն բարձրացաւ մայրաքաղաքի ոստիկանապետի օգնականի աստիճանին, ստանձնելով ամբողջ պաշտօնական ոստիկանութեան ղեկը :

Դժբախտաբար, դեռ ժամանակը չէ այդ շրջանի բոլոր անցքերը պարզելու: Բաւականանանք արձանագրելով, որ Արտօների անդուլ ճիգերով 1920ի ամրան Հայաստանը ներքնապէս արդէն գտած էր իր ապահովութիւնն ու անդորրութիւնը եւ երկիրը լծուած էր խաղաղ աշխատանքի :

Այդ ժամանակ էր որ դրսից սկսուեց, արժանաւորապէս եղբայրացած, Թուրք եւ բոլշեւիկ հորդաների խօլ արշաւը եւ մայր Հայաստանը դարձեալ շղթայուեց ստրկութեան կապանքներով:

Հանրապետական կառավարութիւնը եւ պատասխանատու պետական պաշտօնեաները ստիպուած էին հեռանալ երկրից: 1920 Դեկտեմբեր 2ին Արտոյի հետ միասին հեռացանք եւ մենք մեր պաշտելի հայրենիքից :

... Մի տարի առաջ Փարիզում այցելեցի իրեն: Այն խոր տառապանքը որ նա էր ապրում ի տես իր սիրասուն զաւակների չարաչար աշխատանքին ու անբաւարար ապրուստին, կարո՞ղ էր գգետնել ամէնից քաջառողջ մարդուն, գգետնեց եւ մեր Արտոյին :

Գնաց մեր անդաւաճան զէնքի ընկերը, մեր սիրելի Արտօն, միշտ ականջը լարած հայրենիքի կանչին ու սարսափը աչքերում, թէ իրենից յետոյ ինչպէ՞ս պիտի ապրին օտարութեան մէջ իր անգնահատելի կինն ու զաւակները :

Ամօթ ազատութեան անունից ճառող նորատիպ Ջինգիզխաններին, որոնք վտարանդի դարձուցին քեզ ու քեզ նման հազարաւոր հայրենանուէր մարտիկներին :

Հանգիստ բազմատանջ ոսկորներիդ, Արտօ ջան :

Ս · ՋԱԼԱԼԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Փաթրոնաժներու գեղեցիկ սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, տօնուեցաւ Ապրիլեան Սգատօնը, Ապրիլ 23ին: Բեմին մէջտեղ, ծաղիկներու մէջ կորսուած էր սեւ դագաղ մը, իսկ բեմին ճակատը ոսկետառ գիրերով կը կարդացուէր անմահ Ա. Ահարոնեանի «Այնքան չարիք թէ մոռանանք»ը:

Խօսեցաւ Վիէնէն հրաւիրուած Յ. Լեւոնեան վրդ. որ վայրկեան մը յոտնկայս յարգանքի հրաւիրելէ վերջ հանդիսականները, բացատրեց Ապրիլեան Եղեռնը: Խօսք առին նաեւ վեր. Պարսումեան եւ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբի կողմէ ընկեր Հ. Տասնապետեան :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին երգով եւ արտասանութեամբ Նազիկ Սուքիասեան, Մ. Սարգիսեան, Ե. Ահարոնեան, Մ. Պէրպէրեան, Ս. Ջիլինկիրեան, Գ. Գասապեան, Հ. Պիչաքճեան, Կ. Երեմեան, Մ. Ներկիզեան, Կ. Պետրոսեան, էլիզ Նահապետեան: Ուղերձ մը կարդաց Պ. Յ. Ահարոնեան: Տրամախօսութիւն մը ըրին Կ. Սիմոնեան եւ Հալաճեան: Երգիչ խումբը կը ղեկավարէր տիկին Սիմոնեան :

Սգատօնին փակումը կատարեց կաթողիկէ վարդապետ Հայր Փառֆօռ :— Յ. Պ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 23ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը խաղաց Coupe de Lyonի fun փինալի մրցումը, Շաղէի դաշտին վրայ :

Մեր տղոց կորովը շատ բարձր էր, երբ Լիոնէն կը մեկնէինք, հակառակ վարիչներու յոռետեսութեան: Մեր խումբին ամէնէն կարող ուժերէն վերջապահը, կեդրոնի միջնապահը եւ յառաջապահը վիրաւորուած էին արդէն միջմասնաճիւղային մրցումներու պահուն, Ապրիլ 9—10ին:

Մրցումը տեղի ունեցաւ ցեխոտ դաշտի մը վրայ, մեր յառաջապահներու յարձակողականով: «Փռոմօսիօն» խումբը ետ մղեց յարձակումը, երկուստեք երկար մաքառումէ վերջ մեր կեդրոնի յառաջապահը, Թիւթիւնճեան շահեցաւ առաջին կէտը, ողջագուրուելով իր ընկերներէն:

Քանի մը վայրկեան վերջ, հակառակորդը նըշանակեց իր Ա. կէտը, հաւասարեցնելով խաղը : Այսպէս կիսախաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով: Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, խաղը սկըսաւ նոյն թափով, ոչ նշմարելի արդիւնքով: Երկուստեք խաղացողները կը նեղուէին, ցեխէն եւ գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը կը նետուէր ապարդիւն: Շատեր կարծեցին թէ հաւասար արդիւնքով պիտի վերջանայ: Վեց վայրկեան մնացած, Պէրպէրեան նշանակեց Բ. եւ վերջին յաղթական նշանակէտը:

Յաջորդին պիտի մասնակցինք տըմի փինալ մրցումին: Մեր լաւ խաղացողները հայլէ կազդուրուած, Ապրիլ 30ին սկսան եղանակին ամենակարեւոր մրցումները (պառաժ), մեր առաջին մրցումը վիճակուած էր U. S. Heyrieuxի անունի խումբին դէմ որ 49—50 եղանակին ոչ մէկ պարտութիւն կրած է: Երեք օր առաջ մեր խաղացողներն ու վարիչները իրար անցած էին, եւ դրաւներ կը դրուէին: Երբ հասաւ խաղի պահը մեր տղաքը, անհամբեր կը սպասէին ազդանշանին : Օրուան դատաւորը Պ. Prival, խիստ անաչառ տըւաւ ազդանշանը: Մերինները սկսան յարձակողականի եւ երկու վայրկեանէն հասան հակառակորդի բերդին առջեւ, ուր վրիպեցաւ գնդակը: Հազիւ քառորդ ժամ խաղէ վերջ, մեր կեդրոնի յառաջապահ Սիմոնեան Ժ. ուժգին հարուածով մը նշանակեց Ա. նշանակէտը: Գլխու գեղեցիկ հարուածով մը Մինասեան նշանակեց Բ. կէտը: Տեղացիները աւելի կրակոտ խաղարկութիւն մը ունեցան, եւ մերոնց թուլութենէն օգտուելով շահեցան մէկ նշանակէտ: Մեր Գ. կէտը փէնալթիով նշանակեց Հապէշեան: Այսպէս յաջորդաբար Գօրանեան, Հապէշեան, Սիմոնեան նշանակեցին կէտեր: Խաղը վերջացաւ մեր ջախջախիչ յաղթանակով 7—1 :

Մեր տղաքը հիւրասիրուեցան, ջերմ մթնոլորտի մէջ: Մայիս 14ին կրկին մեր տղաքը կը [illegible] Մասսիյնէ մրցելու համար տեղական զօրաւոր խումբին դէմ (120 քիլոմեթր Լիոնէն): Տեղական խումբը պատրաստութիւն կը տեսնէ մեզ դիմաւորելու : Այս քաղաքին մէջ ալ ցոյց տանք մեր ազգային արժանապատուութիւնը :

Լիտես

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հինգշաբթի ժամը 16.30—17.30ին հաճոյքն ունեցանք Radio Berneէն (Զուիցերիա) ունկնդրելու Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի հեղինակութիւններէն՝ (Հրատարակութիւն Durand), երկու աշուղական երգեր,— «Դու Մայիսն ես», «Այտեբուդ վառ վարդերով եկուր», «Քա եաման եւ Տէրտէր» (զուգերգ), երգուած՝ սոփրանօ Տիկին A. Lederreyի կողմէ, ինչպէս նաեւ փոփոխակներ (Variations) քառանուագի եւ սրինգի համար, նուագուած Breuner քառեակին եւ Պ. Leibundgutի կողմէ:

Նոյն առիթով ունկնդրեցինք նաեւ Trio մը Ա. Խաչատուրեանէն, եւ Duo մը՝ թաւ ջութակ եւ դաշնակով, Տ. Ալիքսանեանէն :

ԻՇԽԱՆ ՄԱՔՍ ՄԵԼԻՔՈՎ, ռուս ազնուական մ՚որ կը թափառէր աշխարհի մէջ եւ զանազան գործեր կ'ընէր, մեռաւ 54 տարեկանին, Անգլիոյ մէջ: Ծնած էր Թիֆլիզի մօտ, պալատի մը մէջ : վարդ. որ վայրկեան մը յոտնկայս յարգանքի հետեւանքով : Թիֆլիզէն փախաւ եւ պարսկական բանակին մէջ հեծելազօրքի դաստիարակիչ եղաւ, Հռոմի մէջ պարախաղի մէջ պարող, Սան Ռեմոյի մէջ թենիսի քննութեան պատրաստող, Նիսի մէջ հաւաբուծական ագարակի մը բաժնեկից, Մոնթէ Քարլոյի մէջ արհեստով խաղամոլ, Քինիայի մէջ ընձառիւծ որսացող, Նիւ Եորքի մէջ պաշտօնեայ ուտելիքի ընկերութեան մը եւն.: Անգլիոյ մէջ, ախոռապան էր եւ սունկ մշակող հաստատութեան մը շրջուն գործակատար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

— Քո պապը իմաստուն էր... իր ձեռքով շինել է տուել մի ստորերկրեայ սենեակ, մի զարմանալի թագստարան նեղ օրերի համար: Ո՞րտեղ է նա, ի՞նչպէս են մտնում այնտեղ — երկնքի տակ միայն մէկին է յայտնի: Ասում են որ շինողը, մի պանդուխտ Պարսիկ, չէ դուրս եկել հողի տակից. ասում են որ նա սպաննուել է այդտեղ, որպէսզի գաղտնիքը միայն պապդ իմանայ: Նա մեռնելիս յայտնել է հօրդ, կարգ դնելով որ միայն Մելիքն իմանայ թէ ուր է սենեակը եւ ինչպէս կարելի է այնտեղ գնալ: Հայրդ, լուսահոգին, սրբութեամբ կատարեց այդ պատուէրը եւ ինքն էլ մօրդ յայտնեց իր իմացածը: Այժմ մոռացել է այդ բանը :

Բայց մի ժամանակ շատ տեսակ պատմութիւններ էին անում Մելիքի դռանը: Այն ժամանակ այսպէս չէր ձեր տունը. պապդ կենդանի էր, օրական հարիւր եւ աւելի մարդ էր մտնում այստեղ, ես դեռ ջահիլ էի, ի՞նչ լաւ կը լինէր, Տէր Աստուած, եթէ այն ժամանակ մեռնէի... Ասում էին թէ շատ հրաշալի է այդ սենեակը, թէ նա գտնւում է հիւսիսային դռների տակ, մուտքը, ասում էին, պարսպի մէջ է եւ ծածկուած է քարուկիր պատով: Մի նեղ ու երկար անցք սենեակից տանում է հեռու, հեռու, կտրելով թումբերի տարածութիւնը, դա ջրի ճանապարհն է, միեւնոյն ժամանակ եւ փախչելու ճանապարհը: Ոլոր – մոլոր պտոյտներ անելով հողի տակ, նա դուրս է գալիս մի ձորի մէջ, ուր հոսում է մի վտակ:

Երկու ապառաժ սալեր կան ջրի ափին, դրանց մէջտեղ երեւում է դռների նման մի նեղլիկ խոռոչ, դա է, ասում էին, ճանապարհի վերջը:

— Դու տեսե՞լ ես, յանկարծ հարցրեց Գայիանէն :

Այդ հարցը ցոյց է տալիս, որ նրան հետաքրքրում է պառաւի պատմութիւնը: Եւ Մեհրին ուրախացաւ, վերջապէս նրան յաջողուեց կոտրել աղջկայ յամառութիւնը :

— Չէ, ցաւդ տանեմ, ասաց նա, ես չեմ տեսել բայց տեսնողներն էլ, հաւատացիր, ոչինչ չեն իմացել : Ուրիշները հակառակն էին պնդում, սենեակը, ասում էին, այդտեղ չէ, այլ փորուած է ժայռերի մէջ, կուսանոցի տակ : Գետի ձորի կողմից կուսանոցի ժայռի վրայ երեւում է ինչ որ ծակ, ասում էին թէ դա սենեակի պատուհանն է. իսկ ջրի ճանապարհը սանդուխներով է, որոնք ահագին բարձրութիւնից ժայռի միջով իջնում են գետի վրայ... Այս պատմութիւնը հաստատում է որ ոչ ոք ոչինչ չգիտէ ...

— Զարմանալի է... ասաց Գայիանէն, նորից կախ անելով իր գլուխը:

— Եւ դու դեռ վախո՞ւմ ես, յաղթական ձայնով բացականչեց Մեհրին:

— Միամիտ երեխայ, դու կարծում ես թէ դու էլ նրանցից մէ՞կն ես, որոնք ապրում են դրսում, խրճիթների մէջ: Ամէն անգամ, երբ սիրտդ վախ է զգում, իսկոյն միտդ բեր որ դու Մելիքի աղջիկն ես մեր ամէնքի ուրախութիւնը, մեր բախտը : Եթէ երկրի վրայ եղածները քիչ լինեն, մեր աղօթքները, մեր պաղատանքները կը հասնեն երկնքին եւ նա չի թոյլ տայ, որ անբախտութիւնը մօտենայ քեզ: Մի վախենար, Գայիանէ, ուրախ պահիր սիրտդ, հանգիստ... Պահիր քեզ, իմացիր եթէ քո երեսի վարդերից մէկը թառամէ, Մեհրին չի ապրի, Մեհրին, քո շունը ...

Խեղճ պառաւ: Երբեք նրա համար այսքան դժուար չէր եղել գրաւել իր սանիկի սիրտը :

Նրան անակնկալ կերպով խանգարեց Աննա խաթունի գալուստը:

Այրին զարմանք յայտնեց, որ Գայիանէն դեռ չէ քնել: Զուր էր նա աշխատում ցոյց տալ, որ այժմ ինքը անհոգ է եւ հանգիստ, նրան մատնում էր ձայնը, որի մէջ անջնջելի էր մնացել մի դառն, խղճալի շեշտ:

— Ի՞նչ կայ որ չէք քնում: Ի՞նչ էիք խօսում, Մեհրի, հարցրեց նա այդ ձայնով :

Գայիանէն ընդհատեց իր շնչառութիւնը, սպասում էր թէ ինչ կը պատասխանէ դայեակը: Որքան գոհ մնաց նա, երբ պառաւը, զսպելով իր ձայնը եւ ջանք գործ դնելով որ չյայտնէ իր հոգեկան դրութիւնը, ասաց.

— Ոչինչ, Մելիքի կին, սովորաբար, երբ երեխան քիչ վախեցած է լինում, ես պատմութիւններ եմ անում: Այժմ էլ ...

ԼԷՕ

այն մակարդակին զոր անհրաժեշտ կը դատեն ուրիշներ: Ֆրանսայի միակ հոգն է կանխել որեւէ նախայարձակում հաւաքական ապահովութեամբ, որ կողմէն ալ եւ ինչ պատճառով ալ կատարուի յարձակումը: Բուն իսկ սահմանադրութեան տրամադրութեամբ, խորհրդարանը կրնայ բանակները շարժման մէջ դնել միայն երկրին եւ իր ազատութեանց պաշտպանութեան համար: Ջրպարտութիւն է եւ երկիրը պառակտելու ձգտում՝ հակառակը պնդել, հասկնալի նպատակներով ...»:

★ Ուրիշ բազմաթիւ քաղաքական ճառեր խօսեցան կիրակի օր: Վարչապետը, Պ. Պիտօ պատերազմի խաչը յանձնելով Ռոդէնտալ քաղաքին (Տէօնքէրքի մօտ), իր ճառին մէջ շեշտեց.— «Խաղաղութիւն՝ կը նշանակէ համաձայնութիւն կամ պարզապէս փոխադարձ վարկ անհատներու եւ ազգերու միջեւ, զայն յարգելու համար: Ոչ մէկ երկիր կամ կուսակցութիւն իրաւունք ունի իրեն վերագրելու խաղաղութեան մենաշնորհը: Ցամաքային Եւրոպայի վրայ եւ աւելի անդին կը գտնուի ճակատ մը որ կազմուած չէ ազատութեամբ եւ որ չի կրնար կանգուն մնալ առանց ոդրերդութեանց: Ան խաղաղասիրական միջոցներով չէ որ կը մեծնայ: Եւ սակայն մենք ոչ մէկ երկրի համար կ'ըսենք թէ պատերազմ կ'ուզէ: Այն երկիրը որ իր կալուածը կը հրջապատէ երկաթէ պարիսպով մը եւ կամ լռութեամբ, վախնալով դրացիներէն, փախստականներէն կամ ազատ օդէն, իրաւունք չունի գանգատելու, երբ ուրիշ մը զգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ: Զօրաւորները չեն որ պիտի ապահովեն աշխարհի խաղաղութիւնը, ոչ ալ աւելի կամ նուազ հանդիսաւոր ցոյցերը, մանաւանդ երբ կը ձգտին պարզապէս անկարգութիւն եւ խռովութիւն սերմանելու: Ցանկը փակուած չէ, կարելի է համաձայնութիւններ կնքել կամ ընդլայնել համաձայնութիւնները: Ամէն ճամբայ լաւ է խաղաղութեան յանգելու համար, բացի բռնութենէն եւ սպառնալիքէն: Մենք ոչ ոքի կը սպառնանք եւ մեր առաջին մաղթանքը այն է որ ուրիշներ ալ մեզի չսպառնան »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

70 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Լոնտոնի մէջ, կիրակի օր, Մայիս 1ի առթիւ կատարուած բանուորական ցոյցերու ընթացքին: (Մէկ շաբաթ յետաձգուած էր տօնակատարութիւնը): Հեռագիրը կ'ըսէ թէ համայնավարները չորս ժամ կռուեցան Լոնտոնի արեւմտեան թաղամասին մէջ, հետեւակ եւ հեծեալ ոստիկաններու դէմ: Գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան, 2000 ցուցարարներու հետ, Թրաֆալկայի հրապարակին վրայ: Ոստիկանները խափանեցին թափօրներ կազմելու բոլոր փորձերը: Դրօշներ եւ նշանատախտակներ պատառ պատառ եղան: Ձերբակալեալ 70 ցուցարարներէն երկուքը կիներ են եւ բոլորն ալ դատի յանձնուեցան երէկ, երկուշաբթի:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ազատագրութեան Ե. տարեդարձին առթիւ, շռնդալից զօրահանդէս մը կատարուեցաւ կիրակի օր, Փրակայի մէջ, ի ներկայութեան հանրապետութեան նախագահին, նախարարներուն եւ Խ. Միութեան պատուիրակներուն որոնց գլուխը կը գտնուէր մարեշալ Բուլկանին: Ուրիշ 16 երկիրներու համայնավարներն ալ պատուիրակութիւններ ղրկած էին: Զօրահանդէսը տեւեց աւելի քան երեք ժամ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ սպառազինութեանց մէջ աչքի կը զարնէին 280 ռուսական հրասայլեր, հարիւրաւոր թնդանօթներ եւն.: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ռուս զօրավար մը նշանակուած է իբրեւ պետ չեխական սպայակոյտին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, զօր. Փլասթիրաս, ձայնասփիւռ ճառով մը աւետեց թէ կառավարութիւնը որոշած է փակել Մաքրոնիսոսի արգելարանը: Հանրային բարեկարգութեան համար վտանգաւոր համարուած կալանաւորները ուրիշ կղզի մը պիտի փոխադրուին, որոշ ազատութիւն եւ մարդասիրական պայմաններ վայելելով: Դատական նախարարը հրամայած է թեթեւցնել ուրիշ արգելարանի մը խստութիւնները, աւելցնել ուտելիքը եւն.:— Արգելարանէ մը արձակուած համայնավար մը իր գիւղը վերադառնալով անմիջապէս սպաննուեցաւ հինգ գիւղացի կիներու կողմէ, Պելոպոնէսի մէջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախարարական խորհուրդը որոշեց առաջարկել Արաբական Դաշնակցութեան որ վտարէ Յորդանանը, իբրեւ բռնագրաւող Պաղեստինի արաբական մասին կցման դէմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ Ուաշինկթընէն մեկնեցաւ քարոզչական պտոյտի մը համար, որ պիտի տեւէ տասը օր: Թերթերը կը գրեն թէ վաթսուն ճառ պիտի խօսի:— Նախագահը պահանջեց Մ. Նահանգներուն կցել Ալասքան եւ Հավայի կղզիները:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ զօր. Սատըք Ալտօղան ձերբակալուեցաւ, անարգած ըլլալով հանրապետութեան նախագահը:

300 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Հնդկաստանի մէջ, Կալկաթայէն 300 քիլոմեթր հեռու, կառախումբը գիծէն դուրս ելած ըլլալով:— Քանատայի մէջ, Քէպէքէն 250 քիլոմեթր հեռու, 11.000 հոգինոց քաղաք մը մոխիր դարձաւ կէս առ կէս:

« ՓԱՌՈԼ ՖՐԱՆՍԷԶ» շաբաթաթերթին երկու պատասխանատուները 50.000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան Կրընոպլի մէջ: Միեւնոյն ատեն 30 հազարական ֆրանք պիտի վճարեն ութ դատախազ ընկերակցութեանց:

Վասպուրականի հերոսամարտը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան:

14 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne:

Տօնակատարութեան հրաւիրուած են Մարսիլահայ քաղաքական կուսակցութիւններու, կղերական դասու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները:

Կը նախագահէ Միութեան ատենապետ
Պ. Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը բանախօսէ երիտասարդ – գրագէտ
Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Կը նուագէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆՆԷԹ ԺԻՒԼԻԷՆԻ:

Ընտիր նուագախումբ, Orchestre Francis Scotte ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Յունիս 10ին:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 14ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Մանուկեանէ 1500 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, տարաբախտ Պ. Խաչիկ Թուրիկեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. ԹՈՐԳՈՄԻ
Հայկ. եւ ֆրանսական նուագախումբին հասցէն՝
524 Ch. de Mazargue, Ste. Anne, Marseille:
Tél. DR. 93–24:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, Նոր Սերունդի վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն, Տիկին Տօնապետեանի եւ ընկեր Լեւոն Տօնապետեանի, իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝ Պ. ՏՕՆԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ անակնկալ մահուան առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժող. ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան: Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՊՐԻԼ, Թիւ 112: Բովանդակութիւն.— Թոյնը պատմութեան մէջ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ.— Երիկամները հիւանդ են ՏՈՔԹ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ.— Ճաղատութիւնը կը դարմանուի՞ ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ.— Դաշտանի խանգարումները ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ.— Ջղացաւերը եւ իրենց դարմանը ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.— Միսի ջուր Փրոֆ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ.— Թուքը... դեղ ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ.— Պատմ. բժշկութեան ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ.— Գովք Երեւանի Ս. ՅՈՎՆԱԹԱՆ.— Փարիզի ջուրը ՔԱՂՀԱՆ.— Հայաստանի ձգախէժը Փրօֆ. ՂԱՄԲԱՐԵԱՆ:

Մայիսի թիւը նուիրուած է կապոյտ Խաչի 40ամեակին:

Բաժնեգինը տարեկան 600 ֆրանք:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Օշական» խումբին վիճաբանական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, ընկեր Պիլալիի բնակարանը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օհանջանեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս կիրակի ժամը 3.30ին Հայաստան ենթակոմիտէն եւ Նիկոլ Դուման:

Այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Համազասպ:
Այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին Իշխան խումբը:
Այս հինգշաբթի ժամը 9ին Ակնունի ենթակ.:
Այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Քրիստափոր ենթ.:
Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան:
Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն:
Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը:
Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ.:
Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
Փարիզի մասնաճիւղի թէյասեղանը 18 Մայիսին, (Համբարձման տօնին), Հր. Սասունիի ճաշարանը: Նոյն օրը պիտի յայտարարուին իր վիճակախաղէն շահող թիւերը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր–ընկերուհիները ու համակիր բարեկամները:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐ ՊՕՂՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ, Պլիտայէն (Ալժերիա) տեղափոխուած ըլլալով, կը խնդրէ ազգականներէ, ընկերներէ եւ բարեկամներէ որ եւ է թղթակցութիւն կամ առաքում չկատարել, մինչեւ իր նոր հասցէի ճշդումը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ: Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine: Tél. Opé. 01–08: Ժամը 2էն 7:

Ծախու տուն մը գործով միասին

Մեկնումի պատճառով ծախու է Surplus Américainsի խիստ շահաւէտ գործ մը: Porte de Champerretէն հինգ վայրկեան հեռու: Caveի վրայ 4 փիէսով, գեղեցիկ եւ արդիական ամէն պայման լրացնող տուն մը: Հինգ հարիւր մեթր հող, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ առաւելութիւններ:

Դիմել 74, Bld. St. Denis, Courbevoie: Հեռաձայն Déf. 09–38:

Ets. AUSSAGE



52 Ave. Edouard Vaillant
Pantin (Seine)
Tél. Combat 05–72
Համեմ, պղպեղ, թէյ, բրինձ, վանիլլ, թապիօքա, farineux

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ.— Մարսէյլ, Պոռտօ, Լը Հավր եւ Փանթէն:

ՀԱՍՑԷ ՄԸ ՄԻԱՅՆ
24 rue St. LAZARE
Métro N. D. de Lorette կամ Trinité
Արդէն գիտէք որ ձեր ծանօթ
ԼԻԼԱՆ է
Ճաշարաններու ընտիրը եւ ամէնէն մատչելին
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ Շբ. Կիր. եւ Երկուշաբթի



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 10 MAI 1950 Չորեքշաբթի 10 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6148–Նոր շրջան թիւ 1559

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՑԵՆԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Ընտրական պայքարին սաստկութիւնը գագաթնակէտին հասած է Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին տեղեկութիւնները :

Ասպարէզ նետուած են երեք մեծ հոսանքներ, շռայլաբան խոստումներով, ինչպէս եւ փոխադարձ վարկաբեկումներով :

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 14ին. իսկ պայքարը, որ կը խմորուէր ամիսներէ ի վեր, պաշտօնապէս բացուեցաւ Մայիս 1ին :

Միայն Պոլսոյ մէջ 34 հրապարակային ժողովներ գումարուեցան այդ օրը: Միջադէպեր ալ պակաս չեղան, զանազան թաղերու մէջ :

Ընդդիմադիր հոսանքներու կազմութենէն ի վեր, առաջին անգամ է որ ծանր փորձի մը կ'ենթարկուի կառավարական կուսակցութիւնը, «Հալք»:

Վարժուած՝ տիրաբար իշխելու, Մ. Քէմալի փառքի օրերէն ի վեր, այս կուսակցութիւնը դժուար կը հանդուրժէ մրցակից ուժերու :

Իրեն դէմ կանգնած են նախկին վարչապետ Ճէլալ Պայարի «Դեմոկրատ»ը, որ դէպի ձախ կը հակի, եւ հանգուցեալ սպարապետ Ֆէվզի Չաքմաքի «Միլլէթ»ը, թունդ ազգայնական :

Երէկ հաղորդեր էինք այս վերջին կուսակցութեան թեկնածուներէն մէկուն ճառը, որ կը պահանջէր վերահաստատել արաբերէն «էզան»ի գործածումը:

Բանախօսը այս առթիւ քար մըն ալ կը գլորէր ոչ–իսլամներու դէմ, տրտնջալով.

— «Այսօր Թուրքիոյ մէջ ոչ – իսլամները կրօնական կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն, մինչ Իսլամները զրկուած են այդ ազատութենէն»:

Մինչ «Միլլէթ»ը իր յոյսը դրած է կրօնական մոլեռանդութեան վրայ, որ հետզհետէ կը հաւալի, Դեմոկրատը կը փորձէ արդարացնել իր անունը, աւելի լայնամիտ երեւալով :

Այսպէս, իր թեկնածուներէն տիկին մը զանազան հաւատքներ շռայլեր է ոչ – իսլամներուն, կատարեալ հաւասարութիւն խոստանալով: Նոյն իսկ հաւաստեր է թէ այլեւս «ունեւորութեան տուրք» եւ ուրիշ փորձանքներ պիտի չտեսնեն, եթէ իրենց կուսակցութիւնը շահի յաղթանակը :

Անշուշտ այս բոլոր շռայլաբանութիւնները կը կատարուին, կարելի եղածին չափ շատ աթոռներ շահելու համար:

«Հալք»ը գերագոյն ճիգ մը կը փորձէ, իշխանութիւնը պահելու համար, իսկ Դեմոկրատը՝ իշխանութեան գլուխ անցնելու համար:

Ամբողջ պայքարը կ'ամփոփուի կուսակցական եւ դասակարգային մրցակցութեանց վրայ: Փոխադարձ մեղադրանքներն ալ միշտ ներքին խնդիրներու շուրջը կը դառնան :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ աջն ու ձախը, կառավարականն ու ընդդիմադիրը միացեալ ճակատ կազմած են, արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Ճէլալ Պայար իր ամէնէն բուռն յարձակողականին ատեն ալ, չի մոռնար յիշեցնել թէ օրուան կառավարութեան հետ է, արտաքին վտանգի մը պարագային :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, այս միջոցին չափազանց շատ կը խօսին այդ վտանգի մասին: Եւ միշտ ծրագիրներ կ'որոճան, նոր յենարաններ ճարելու, երկրին անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը ապահովելու համար:

Մայիս 8 Թուակիր հեռագրի մը համաձայն, որ հրատարակուած էր երէկուան թերթերուն մէջ, Անգարայի վարիչները նոր ելք մը խորհեր են :

Նկատելով որ առ այժմ իրագործելի չէ Միջերկրականեան դաշինքը, կ'առաջարկեն ընդլայնել Ատլանտեանի դաշինքը եւ Թուրքիան ալ ներս առնել :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիա այս ծրագրին իրագործման համար իր յոյսը դրած է Ֆրանսայի վրայ, ներշնչուելով Պ. Պիտոյի մէկ առաջարկէն :

Այս առթիւ խօսակցութիւններ ալ տեղի ունեցեր են Ֆրանսայի արտաքին նախարարին եւ Փարիզի Թուրք դեսպանին միջեւ: Կ'ըսուի թէ Պ. Մենէմէնճիօղլու խնդրած է Պ. Շումանէն՝ իրենց առաջարկը ներկայացնել Երեքներու Ժողովին, որ արդէն սկսած է Լոնտոնի մէջ :

Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐ պիտի շինուին այս տարի՝ Հոկտեմբերեանի եւ Արտաշատի շրջաններուն մէջ: Արզնիի մէջ պիտի կառուցուի վաննայի շէնքը: Նոր շէնքեր պիտի կառուցուին՝ Կիրովականի եւ Դիլիջանի հանգստեան տուներուն եւ ջերմուկի ապաքինարանի համար :

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայեց հայրենադարձ գրող Ղուկասեանի պատմուածքներու ժողովածուն: Նիւթերը բոլորն ալ կը նկարագրեն «արտասահմանի հայ ժողովրդի թշուառ վիճակը» :

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Սուրէն Ստեփանեան պարգեւատրուեցաւ «Պատուոյ նշան» շքանշանով: Արուեստագէտը քանդակած է Ղուկաս Ղուկասեանի արձանը Երեւանի ուսանողական թաղամասին մէջ, Լենինի արձանը՝ Գորիսի մէջ, նաեւ՝ Իսահակեանի, Պռոշեանի, Դէմիրճեանի եւ ուրիշներու կիսանդրիները, «Պեպօ» եւ «Պալս խզաններ մօտ» քանդակները: Այժմ կ'աշխատի Խաչ. Աբովեանի մեծադիր արձանին վրայ :

Հ. Ս. Ս. Ռ. լուսաւորութեան մինիստրութիւնը (կրթական նախարարութիւն) նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարէ 1950—51 տարեշրջանին համար: Ուսումնական տարեմուտին, Հայաստանի դպրոցները կ'ունենան 20 նորակառոյց շէնքեր եւ 1200 երիտասարդ ուսուցիչ ուսուցչուհիներ, որոնք այս տարի պիտի աւարտեն մանկավարժական ուսումնական հաստատութիւնները :

Աշխատավարձի խնդիրը

Հաւաքական պայմանագիրներու Գերագոյն Խորհուրդը Բշ. օր քննեց նուազագոյն օրապահիկի խնդիրը, մասնակցութեամբ արհեստակցական միութեանց եւ գործատիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն: Լսուեցան բոլոր առաջարկները, առանց վերջնական ելքի մը յանգելու :

1947ին նուազագոյն աշխատավարձքը, ամսական 10.500 ֆրանք, հիմնուած էր փարիզաբնակ հասարակ բանուորի մը (ամուրի) ապրուստին վրայ: Անցեալ փետրուարի եւ մարտի ընդհանուր գործադուլներէն վերջ, հարկ եղաւ վերաքննել այս խնդիրը :

Երկուշաբթի օրուան ժողովին մէջ, շատ քիչեր կրցան համաձայնիլ նոր գումարի մասին: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (C.G.T.) կը պահանջէր ամսական 19.244 ֆրանք: Քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութեան (C. F. T. C.) կարծիքով, փարիզաբնակ ամուրի մը կրնայ ապրիլ 17244 ֆրանքով. իսկ Բանուորական Ուժը (F. O.) կ'առաջարկէր 16.871 ֆրանք: Վարիչներու Միութիւնը որեւէ թուանշան չառաջարկեց :

Հաշիւները կը հիմնուին հետեւեալ ծախքերուն վրայ.— Ուտելիք (օրական 2890 գօլ), ջուր, լոյս եւ ջերմութիւն, բնակարանի վարձք (երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց), հագուստ – կապուստ եւ առտնին ճերմակեղէն, ամիսը 8 ծրար ծխիկ, շաբաթը անգամ մը բաղնիք, ամիսը 26 օրաթերթ եւ չորս պարբերական, չորս – հինգ անգամ սինեմա կամ թատրոն, հինգ նամակ եւն.:

Կառավարութիւնը համաձայն չէ շատ բարձր գումարի մը, վասնզի պիտի հարկադրուի նորէն թղթադրամ տպել :

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ հերոսներէն գնդ. Ռընէ Հարտի երկրորդ անգամ անպարտ արձակուեցաւ 12 դատական նիստերէ վերջ: Զինուորական ատեանին անդամներէն չորսը համաձայն էին դատապարտելու, երեքը՝ հակառակ եւ ամբաստանեալը արձակուեցաւ դատական օրէնքի մը տրամադրութեամբ, երկու ժամուան խորհրդակցութենէ մը վերջը: Ամբաստանեալին պաշտպան փաստաբանն էր Մորիս Կառսոն, որ երկրորդ անգամ կ'ազատէր իր փոխանորդեալը: Հարտիի կուսակիցները բուռն ցոյցեր կատարեցին, եւ ոստիկանութիւնը հազիւ յաջողեցաւ հեռացնել զայն կողմնակի դուռնէ մը: Կ'ըսուի թէ Հարտի վանք մը պիտի քաշուի: Համայնավար պաշտօնաթերթը, Իւմանիթէ, կը շարունակէ «դաւաճան» կոչել Հարտին, անպարտ արձակումը համարելով «Նախատինք դիմադրական ճակատին եւ անոր հերոսներուն դէմ» :

Մ. Նահանգները պիտի օգնեն Հնդկաչինի պատերազմը շահելու համար

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ, թերթերը ծանուցին թէ կարգ մը կարեւոր համաձայնութիւններ գոյացած են երկու երկիրներուն միջեւ :

Առաջինը կը վերաբերի Հնդկաչինի: Պ. Էչիսըն խոստացած է զինուորական եւ դրամական օգնութիւն տրամադրել Ֆրանսայի, որպէսզի կարենայ շահիլ Հնդկաչինի պատերազմը :

Այս լուրը հաստատեց Պ. Էչիսըն, պաշտօնական զեկոյցով մը որ կ'ըսէ.—

Պ. Շուման, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ ես խորհրդակցելով Հնդկաչինի մասին, ընդհանրապէս համաձայն եղանք թէ կացութիւնը ստիպողական է այդ շրջանին մէջ եւ թէ անհրաժեշտ է դարման տանիլ: Հաստատեցինք թէ Վիէթնամի, Քամպոճի եւ Լաօսի ապահովութեան սպառնացող վտանգը դիմադրաւելու հոգը ամէնէն առաջ կ'իյնայ Ֆրանսայի եւ Հնդկաչինի կառավարութեան եւ ժողովուրդին վրայ: Մ. Նահանգները կ'ընդունին թէ Հնդկաչինի հարցին լուծումը կախում ունի ապահովութեան վերահաստատումէն եւ ճշմարիտ ազգայնականութեան մը զարգացումէն եւ թէ ամերիկեան օգնութիւնը կրնայ եւ պարտի նպաստել այս հիմնական նպատակներուն իրականացման :

Մ. Նահանգներուն կառավարութիւնը համոզուած ըլլալով թէ ոչ ազգային անկախութիւնը ոչ ալ ժողովրդապետութեան զարգացումը կրնան գոյութիւն ունենալ որեւէ շրջանի մէջ ուր կը տիրապետէ խորհրդային աշխարհակալութիւնը, կ'ընդունին թէ կացութիւնը կ'արդարացնէ տնտեսական օգնութիւն մը եւ զինուորական սարքաւորում տրամադրել Հնդկաչինի ընկերակից պետութեանց եւ Ֆրանսայի, որպէսզի անոնք կարենան վերահաստատել ապահովութիւնը եւ շարունակել իրենց խաղաղասիրական եւ ժողովրդավար զարգացումը »:

★ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներուն առաջին օգնութիւնը պիտի ըլլայ 15—20 միլիոն տոլար, որ պիտի առնուի 75 միլիոն տոլարի վարկէ մը: Ցետոյ ամերիկեան խորհրդարանը հարիւր միլիոն տոլարի նոր գումար մը պիտի դնէ Նախագահ Թրումընի տրամադրութեան տակ, հարաւային – արեւելեան Ասիոյ համար: Պ. Շուման 500 միլիոն տոլար պահանջած է: Արդ, ամերիկեան կառավարութիւնը այժմ սահմանափակ վարկ մը ունի իր տրամադրութեան տակ: Անհրաժեշտ է որ խորհրդարանը ընդունի թէ վճռական արժէք ունի օգնութեան խնդիրը, որպէսզի նոր վարկեր քուէարկէ :

Գերմանական թնճուկը

Երկու նախարարները հետեւեալ համաձայնութեան յանգած են Արեւմտեան Գերմանիոյ մասին.

1.— Նոր պետութիւնը պէտք է աւելի լայն ազատութիւն վայելէ քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով, կարելի եղածին չափ շուտ :

2.— Պէտք է վերաքննել գրաւման կանոնագիրը, ճամբան հարթելով հաշտութեան դաշնագրին համար:

3.— Անմիջապէս արտօնել գերման հիւպատոսներու եւ առեւտրական գործակալներու անուանումը արտասահմանի մէջ :

4.— Գերմանները պէտք չէ վերազինուին առ այժմ :

★ Պ. Պ. Էչիսըն եւ Շուման Լոնտոն գացին երէկ, բազմաթիւ խորհրդականներով, մասնակցելու համար Երեքներու Ժողովին :

★ Խ. Միութիւնը անակնկալ ձեռնարկ մը կատարեց Մայիս 8ին, հաղորդելով թէ կ'ընդունի ընդհանուր ընտրութիւններ կատարել Պերլինի մէջ: Բայց այնպիսի պայմաններ կը դնէ որ դժուար թէ ընդունուին, ինչպէս դիտել կուտան քաղաքական շրջանակներու մէջ :

Խորհրդային ծանուցագիրը, որ երեք արեւմտեան հրամանատարներուն հաղորդուեցաւ գնդ. Ալեքսիյ Ելիզարովի կողմէ, պատասխանն է անոնց ապրիլ 21 թուակիր ծանուցագրին: Ահաւասիկ դրուած պայմանները .—

1.— Ընտրութիւնները պէտք է կատարուին չորս պետութեանց հսկողութեան տակ. — 2. Ցանձնաժողով մը պէտք է կազմուի, հաւասար համեմատութեամբ ներկայացուցիչներ առնելով արեւելեան եւ արեւմտեան Պերլինէն.— 3. Նացի կուսակցութեան նախկին անդամները պէտք է արտօնուին քուէ տալու, եթէ այդ իրաւունքէն զրկուած չեն դատական վճիռով. —4. Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները եւ հանրային կազմակերպութիւնները իրաւունք ունին թեկնածուներ առաջարկելու,— 5. Ընտրութիւններէն առաջ պէտք է քաշուին գրաւման բանակները եւ ջնջուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Ցոլարձակ կողմերէն մին կը պատկանի տաղանդին: Հոնկէ կ'արտացոլայ նախ կոչումին նուիրական լոյսը, ու այդ լոյսին տակ արուեստի նուիրումը դէպ ի տաղանդը: Անշուշտ, նուիրում մը գոյութիւն չունէր առանց տաղանդին ինքնագիտակցութեան: Նուիրումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յարատեւ աշխատանք՝ ստեղծագործութիւնն ու արտայայտութիւնը իրենց բարձրագոյն լինելութեան աստիճանին հասցնելու: Երբ արուեստը՝ զինք ամբողջացնող տարրերով, եւ կամ այդ տարրերուն որոշ մէկ մասովը կը տիրապետէ տաղանդին վրայ, կը դառնայ վտանգաւոր ու վնասակար: Վասնզի տաղանդն է որ կուտայ կենսական շունչ նիւթին ու այդ նիւթով կերպաւորուած գործի մը յօրինուածքին: Եթէ այդ շունչը կը ստորադասուի արուեստին, միջակութիւնը կը դառնայ տիրական գործին էութեան: Հետեւաբար, կը դժուարացնէ անոր հաղորդականութիւնը ու կը կրճատէ անոր տեւական արժէքը:

Արիստոտէլ շատ յստակ կերպով անդրադարձած է այս կէտին վրայ, իր Հռետորութիւն գործին մէջ, մօտաւորապէս հետեւեալ տողերով. —

« Բանաստեղծին յաջողութիւնը ձեռք չի բերուիր միմիայն արուեստով: Անոր ստեղծագործութիւնը արդիւնք է աստուածային ներշնչման»:

Այս գաղափարին վրայ շատ ծանրացած է Արիստոտէլ, հակառակ Քերթողականին մէջ, արուեստի գերազանցութեան մասին իր յանկերգած տուեալներուն:

Orator fit, poeta nascitur: Արդէն այս հին առածէն պարզօրէն կը հասկցուի, ինչ որ մենք ջանացինք բացատրել հոս ընդլայնումներով:

Սակայն արուեստագէտի ձգտումին ու աշխատանքին մէջ, հաղորդականութեան գաղափարը պէտք չէ երբեք դատապարտուի մոռացութեան: Ոչ ալ, ստեղծագործութեան ոգին խաթարելու աստիճան նպատակակէտ մը դառնայ:

Հաղորդականութեան երկրորդ ցոլարձակ կողմը տրամադրուած է ընթերցողին՝ հոգեկան, մտաւորական ու զգայնական արթնութեան ու զարգացման վրայ:

Ընթերցողն է միակ միջոցը, արուեստագէտին փորձառութիւնը վերապրեցնելու, հոն թաքնուած յաւիտենական ճշմարտութեանց իրազեկ մնալու, զանոնք վայելելու, ու անոնց արժէքը ճշդելու:

Անշուշտ, արուեստի գործ մը, արձագանգ չի գտներ ամէն ընթերցողի մէջ, նոյն ուժգնութեամբ ու խորութեամբ, սակայն հաղորդականութեան երեւոյթը կարելի չէ անտեսել որեւէ պարագայի տակ: Արուեստագէտին եւ ընթերցողին միջեւ այդ յաւիտենական կամուրջը, գիտակցութեամբ պէտք է միշտ կանգուն պահել, այլապէս արուեստները կը դադրին ժողովուրդներու մշակութային հարստութիւններ մնալու հանգամանքէն:

Ուրեմն, հաղորդականութիւնը նախապայման սկզբունքներէն մին է արուեստի փիլիսոփայութեան:

Հիմա մօտենանք մեր բուն նիւթին, այսինքն թէ ի՞նչ է արուեստը եւ որոնք են զայն յատկանշող երեւոյթները:

Կարծեմ, ճշդութենէ եւ իրականութենէ շատ հեռացած չեմ ըլլար, հաստատելով թէ, բանաստեղծը ամէն վայրկեան մարդ մըն է, բայց ամէն ատեն բանաստեղծ մը չէ, եւ նոյն տրամաբանութեամբ, չէ նաեւ արուեստագէտ մը:

Մեզի համար տակաւին անլուծելի մնացած գաղտնիքի մը համաձայն, ստեղծագործելու որոշ ժամանակներ ունի ան: Բացառիկ լինելութեան մը վայրկեաններ են անոնք: Բնազանցական ապրում մըն է այդ վիճակը, բոլորովին տարբեր պայմաններու հպատակող, եւ հակոտնեայ իբրեւ մարդ ապրելու բնազդին ու պարագաներուն:

Ան երբ յանկարծ կը գիտակցի յղացումի՝ մը յայտնութեան, արդէն խորհրդաւոր պայմաններու տակ, բաժնուած է իր առօրեայ ապրումներուն հոգերէն ու անփութութիւններէն: Այս վիճակին մէջ, տաղանդն ու արուեստը այնքան հարազատ են ու իսկական որքան իր խզումը կղզիացած է ու խիստ, իբրեւ հասարակ մարդ ապրելու իր բնազդէն:

Հաւանական է եւ նոյնիսկ բնական որ ստեղծագործութիւն մը ծագում առնէ կեանքին բունիսկ մէկ փորձառութենէն, այսինքն բնական ապրումի մը ազդեցութեան տակ ձեւ ու գոյն առած մտապատկերներու ու յետապատկերներու շղթայազերծումով: Սակայն այդ արդիւնքը կը բնորոշուի դարձեալ նորաստեղծ ապրումի մը հանգամանքով: Դարձեալ արուեստն է որ տաղանդին կուտայ այդ նուիրումը, դիւթիչ աշխատանքի մը մթնոլորտին տակ ճգնելու եւ իրագործելու, ազատ՝ ամէն արտաքին ճնշումներէ ու թելադրութիւններէ:

Նպատակ չունիմ արուեստի մասին այս ջատագովուած տեսութիւնները ներկայացնել իբրեւ անժխտելի ճշդութիւններ: Բայց անոնք շատ մը վաւերական արուեստագէտներու եւ նոյնքան վաւերական արուեստագէտ — քննադատներու ըմբռնումներու համադրութենէն բխած, մարսուած ճշգրտութիւններ են, եւ հետեւաբար լուրջ նկատողութեան արժանի:

Ուրեմն, հարցումը կը կրկնեմ դարձեալ,— ի՞նչ է արուեստը:

Արուեստը ուժ մըն է: Ուժ մը որ մարդկային մղիչ կարողութեան երեւակայական արտայայտութեամբը ի յայտ կուգայ: Այդ կարողութեան արուեստանքովը, զգացողութիւնն ու ըմբռնումը միասնականութիւն մը կը կազմեն: Միասնական այս թանձրացումն է որ մարդկային յուզականութեան կուտայ գերազրգռութեան ինքնախոյզ լինելութիւն մը: Ըլլան անոնք ստեղծագործութեան կամ զայն վերապրելու վայրկեաններ, կը բնորոշեն իսկական արուեստը եւ անոր ուժին խորութիւնն ու չափը:

Արուեստի բարձրութիւնն ու մեծութիւնը այն համեմատութեամբ կը ճշդուին որքան ինքնախոյզ յուզականութեան չափն ու խորքը, մտքով ու մարմնով առողջ ընդունուած անհատի մը վրայ ուժգին է ու սաստիկ:

Գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, երբ գործ մը կ'արթնցնէ թելադրիչ կամ ներգործիչ մղում մը, այդ՝ արուեստի իսկական գործ մը ըլլալէ հեռու է: Արուեստագէտ մը որ իր ստեղծագործութիւնը կը հպատակեցնէ նոյն այդ թելադրիչ կամ ներգործիչ մղումի ուժերուն, պէտք է նկատել նոյնքան ձախողած տաղանդ մը:

Հետեւաբար, բնական է եզրակացնել թէ, ինքնախոյզ յուզականութիւնը մեծ դեր կը խաղայ արուեստի էութեան ու անոր կատարելագործման շրջաններուն վրայ:

Ի՞նչ նշանակութիւն պէտք է տալ ինքնախոյզ յուզականութիւն բացատրութեան:

Անիկա վայրկեան մըն է, որեւէ մէկ, մտքով եւ կազմուածքով առողջ էակի մը համար, ուր անհատական ապրումի մը գրգռութիւնը եւ պարագաները տեղի կուտան, մոռացութեան կը դատապարտուին ուրիշ ապրումի մը գրգռական երեւոյթներուն:

Արուեստագէտին համար, ստեղծագործութեան վայրկեանն է այս: Այդ վայրկեանին, ան իր ամենօրեայ կեանքին հետ ոչ մէկ առնչութիւն կը պահէ, եթէ իսկական արուեստագէտ մըն է: Իսկ ուրիշի մը համար որ այդ ստեղծագործութեան հետ կը հաղորդուի, ինքնամոռացութեան պահ մըն է, եթէ արուեստի արժէք ունեցող աշխատանք մըն է այդ:

Վերլուծելու այս տրամաբանութիւնը հիմնուած է այն փիլիսոփայութեան վրայ թէ, գեղարուեստները իրենց էութեամբ կը ներկայացնեն իտէալ իրականութիւններ, մինչդեռ կեանքին ամենօրեայ ընթացքը, կարճ խօսքով կեանքը, զուրկ է այդ իտէալ իրականութիւններէն: Այս խորհրդածութենէն պէտք չէ եզրակացնել թէ կեանքը ներշնչումի աղբիւր չէ:

(2)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Փարաւոններու երկիրը երէկ եւ այսօր

Եգիպտական կառավարութեան կողմէ եղած հրաւէրի մը վրայ, ամիսներ առաջ այնտեղ մեկնեցան քաներկու Ֆրանսացի լրագրողներ, ազատ ու անկաշկանդ դիտելու երկիրը, եւ յայտնելու իրենց տպաւորութիւնները:

Պիտի ջանամ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար ամփոփել այդ թղթակցութիւններուն հիմնական մասերը:

Հազիւ եգիպտական հողը ոտք դրած, լրագրողները կ'առաջնորդուին համբաւաւոր Բուրգերն ու Սփինքսը, հեծած ուղտերու վրայ: Այն բուրգերը, որոնց համար Ֆրանսացի հեղինակ մը գոչած է.— «Որքան փոքր կը զգայ մարդս ձեր առջեւ»:

Այս նոյն բուրգերը դիտելով հեռուէն, մեծ ռազմավարը, Նափոլէոն Ա. կը խրախուսէր իր զինուորները, 1798ի եգիպտական արշաւանքին ատեն. — « Զինուորներ, այս բուրգերու բարձունքէն՝ քառասուն դարեր ձեզ կը դիտեն »:

Մեծ բուրգը շինուած է 2766ին (Ն. Ք.) Քուֆույ Թագաւորին կողմէ, ծանօթ Քէօփս անունով: Եռանկիւնաձեւ հսկայ գագաթէն մինչեւ յատակը ունի 138 մեթր բարձրութիւն: Կրնայ իր մէջ պարփակել՝ Հռոմի Ս. Պետրոս մայր եկեղեցին, Միլանի, Ֆիրենցայի տաճարները: Լոնտոնի Սէյնթ Փոլ եւ Ուէսթմինսթրի աբբայարանները:

Բուրգէն ներս պէտք է մտնել սողալով, կամ դրեթէ ձեռքերով ու ոտքերով կառչելով բազրիքներուն երկար նրբանցքին կպած անվերջանալի սանդուղին, որ կ'առաջնորդէ Փարաւոնին պարապ դամբարանը: Վայրէջքը նոյն ձեւով դէպի ետ ու գլխահակ, փարաւոնին յարգանքի դիրքի մը մէջ:

Այս հնաւուրց ժողովուրդը, որ 7000 տարուան փառաւոր անցեալ պատմութիւն մը ունի, ի՞նչ տեսակ կեանք կը վարէր, բաղդատելով մեր այժմու կենցաղին հետ: Բարեբախտաբար անոնց կենցաղին ու սովորութիւններուն կրնան թափանցել Եգիպտացիները, շնորհիւ վառ մնացած գունազեղ որմանկարներուն, որոնք կը զարդարեն հանգուցեալ փարաւոններուն եւ քիչ շատ դիրքի տէր մարդոց գերեզմանախորշերը: Այդ նկարները կը պատմեն անոնց կեանքին զանազան դրուագներն ու սովորութիւնները:

Համաձայն 32 դարու հնութիւն ունեցող որմանկարի մը բացատրութեան, այր եւ կին առտուն կանուխ կ'ելլէին ու կը լուացուէին: Լուացուելու այս գործողութիւնը կը կատարուէր երկու գլխաւոր ճաշերէն առաջ: Յետոյ կը հագուէին: Այր եւ կնոջ հագուստին միջեւ մեծ տարբերութիւն չկար: Երկուքն ալ բուրդէ ծալծալ երկար շրջազգեստ մը կը հագնէին, բայց կնոջ շրջազգեստը աւելի թափանցիկ կ'ըլլար: Տիկինը ունէր ապարանջաններ ու մատանիներ: Պարոնը ունէր նոյնը, աւելին ըլլալով վիզէն կը կախէր թանկարժէք մանեակ մը: Այրը գլխուն ծանր կեղծամ մը կը կրէր, ու դուրս ելած միջոցին միշտ ձեռքը կը բռնէր հողաթափները, զորս կը հագնէին միայն տունէն ներս: Երկուքն ալ աչքերուն եզերքները կը պատէին կանանչ կամ սեւ բաղադրութիւնով մը, արգիլելու համար աչքի ցաւը: Կ'ուտէին եզան միս եւ հաւեղէն, բանջարեղէն, ձուկ, պտուղ ու խմորեղէններ: Ազգային ըմպելին էր գարեջուրը, թէեւ ունէին գինի ալ որ մեղրի համ ունէր: Կերակուրը կը մատակարարուէր հողէ ամաններու մէջ. ամենահարուստները քարէ պնակներ կը գործածէին: Կ'ուտէին մատներով: Գիտէին հաց եփել ու ալիւրը չարմաղէ անցընել:

Ամուսինը իրաւունք ունէր ծեծելու կինը, չափը չանցնելու պայմանով: Եղբայրն ալ կրնար ծեծել քոյրը: Մեզ հասած աւանդութիւնները կ'ըսեն որ այր մարդը ունի բոլոր լաւ յատկութիւնները, կինը բոլոր թերութիւնները: Անբարոյութիւն ընող կինը մահով կը պատժուէր: Սակայն ոչ մէկ անպատեհութիւն՝ եթէ ամուսինը ըլլար յանցանք գործողը:

Երեխաներուն հանդէպ կը տածէին նոյն զգացումները, ինչպէս այսօր: Անոնք տան մէջ կը խաղային բոլորովին մերկ:

Իբրեւ ժամանց ու զբօսանք ունէին որսորդութիւն եւ եղէգով ձկնորսութիւն: Ժամեր կ'անցընէին տամա խաղալով: Կ'ունկնդրէին նուագախումբերուն, բաղկացած կիթառէ, սրինգէ, տաւիղէ: Լուսաւորութեան համար կը գործածէին ձէթի եւ ռետինի լամբարներ: Կ'ընդունէին հիւրեր, եւն.:

Գանք մեր օրերուն:

Էլ Ազհարի համբաւաւոր մզկիթ – համալսարանը այցելելու համար, պէտք է անցնիլ մեծ շուկայի նեղ փողոցներէն: Առտուն շատ կանուխ, խլացուցիչ աղմուկ կը տիրապետէ այստեղ.— ճիչ, բացագանչութիւն, հայհոյանք: Ու այս բաբելոնին մէջէն, ինքնաշարժները կ'անցնին մեծ դժուարութեամբ, անվերջ փչելով իրենց շչակները:

Շուկան արեւելեան պազար,— բակլայ, նարինջ, պտուղներ: Լուսնաքարեր, զմրուխտ, ոսկի, ու գոհարեղէն ցուցափեղկերու մէջ: Իւրաքանչիւրը իր ապրանքին ներբողը կը հիւսէ բանաստեղծական բացատրութիւններով ու կը ստիպէն յաճախորդը, որ անպայման գնէ: Ցնցոտազգեստ տղեկ մը վզէն կախած է փամփշտակալի ձեւով ապակեայ մեծ տակառանման բան մը, որուն մէջ կը կլկլայ եռացող թրքական համբաւաւոր սուրճը: Կլկլակի վաճառականը ամէն անցնողի բան մը ունի ըսելիք.— « Իմ նարկիլէին ծուխը գլուխդ գագաթը պիտի բարձրանայ, ու այն ատեն իմաստուն խօսքեր պիտի հոսին քու ոսկեղէն բերանէդ»:

Էլ Ազհարի մզկիթը: Քաղաքին աղմուկը կը լռէ անոր դրան առջեւ: Հոս կը լսուի միայն մրմունջը ուսանողներուն, որոնք իրենց դասերը կը սերտեն չափուած քայլերով, քառակուսի մեծ բակին 380 մարմարէ սիւներուն միջեւ: Սուտանի, Թիւրքեստանի, Սուրիոյ, Իրաքի նման հեռաւոր վայրերէ եկած ուսանողներ կան: Շատեր կը հետեւին միայն կրօնական դասերու, Գուրանի ուսումնասիրութեան: Ուրիշներ գիտութեան կամ իրաւագիտութեան:

Համաձայն սովորութեան, թղթակիցները բուն մզկիթը մտնելու կ'արտօնուին, իրենց ոտքերուն անցնելով հողաթափներ:

Եգիպտոսի բնակչութեան թիւն է, մօտ քսան

միլիոն, որուն երկու միլիոնը Ղպտիներ: Ասոնք մեծ մասով ցարդ կը պահեն փարաւոններու ցեղային դիմագիծը: Կարեւոր մասը, 1.800.000 հոգի, մահմետական են: Կան նաեւ հրէական հին գաղութ մը, մասնաւորապէս Աղեքսանդրիոյ մէջ, Յոյներ, Սուրիացիներ, Հայեր:

Իրաւամբ ըսուած է, թէ Եգիպտոս «Նեղոսի պարգեւն է»: Արդարեւ, ինչ մեծ տարբերութիւն, Նեղոսի ոռոգած հողերուն եւ անջրդի մնացած դաշտերուն միջեւ: Գիծը որ կը բաժնէր երկու շրջանները.— ոռոգուած եւ ոչ-ոռոգուած յստակ է եւ որոշ՝ սահմանագլուխի մը նման: Տարբերութիւնը ակնբախ: Մէկ կողմը քարքարուտ եւ կրացած, շնորհիւ այրող մրկող ամառներուն, ուր կարծէք պիտի չաճի երբեք բուսականութիւն: Կարծ՝ անխծեալ հող մը: Միւս կողմը՝ խոտ, կանաչազարդ, շնորհիւ Նեղոսի տիղմին:

Ներկայիս յառաջ տարուած ոռոգման աշխատանքները երբ վերջանան, երկրին պիտի պարգեւեն յիսուն հազար քառ. քիլմ. հերկելի հող: Ինչ որ մեծ բան մը չէ քան միլիոն բնակչութեան համար: Բայց վերջապէս: Լաւ հողը կը տարածուի գետին երկու կողմը, երբեմն բաւական լայն, երբեմն ալ չորս, հինգ քիլոմեթր տարածութեան վրայ: Բարեբեր մասը յագեցուցած են պարարտանիւթով եւ ճիթրաթներով, որոնց շնորհիւ շատ մը տեղերէ կը ստանան, տարեկան մինչեւ երեք հունձք:

Բամպակը երկրի արտադրութեան 80 առ հարիւրը կը կազմէ: 1948—1949ին հունձքն էր մօտ 8 միլիոն կենդինար (մէկ կենդինարը 44 քիլօ է): Այս շատ համբաւաւոր բամպակին գլխաւոր յաճախորդներն են՝ Մեծն Բրիտանիա ու Հնդկաստան: Միւս ներածող պետութիւնները՝ Մ. Նահանգները, Ֆրանսան, Իտալիան, Սպանիան, եւն, պակսեցուցին իրենց գնումները, գիները _սուղ գտնելով:

Աւելցած են նմանապէս ցորենին, բրինձին, եգիպտացորենին, գարիին եւ շաքարեղէգին արտադրութիւնները:

Տակաւին մինչեւ վերջերս, Եգիպտոս իր բամպակին կտաւը արտասահման գործել կուտար: Այժմ անոր մեծ մասը կը գործուի երկրին մէջ: Այդ գործարաններուն մէջ կ'աշխատին 25.000 բանուորներ, գործելով օրական աւելի քան 300.000 մեթր կտաւ:

Հոս ալ, ինչպէս միւս աւատապետական երկիրներուն մէջ, հողի բաժանումը կատարուած է շատ անարդար: Կան հարուստ հողատէրեր, որոնց կալուածները կը հասնին մինչեւ 50 ֆէտտանի (220 քառ. քիլմ.): Այս մեծ կալուածատէրերը խլրացուցած են հողին գրեթէ 39 առ հարիւրը եւ կը պատկանին 2272 ընտանիքի: Ֆրանսայի «երկու հարիւր ընտանիքին» պէս բան մը:

Թղթակից մը կը պատմէ թէ՝ բաւական ատեն մտածեր է «ֆէտտան» բառի արժէքին վրայ: Իրեն բացատրուածին համաձայն, մէկ «ֆէտտանը» կը համապատասխանէր, վեր ի վերոյ 4400 քառ. մեթր մակերեսի: Եւ ահա ժողովրդական երգի մը պատառիկը.— «Իմ սիրուհիիս արտեւանունքները այնքան երկար են, որ կրնան ծածկել ամբողջ «ֆէտտան» մը»: Իր տարակուսանքը փարատեր է բարեբախտաբար, իմանալով որ բանաստեղծական չափազանցութիւն մըն էր եղածը: (Գույբուէսքզ գվբրճըգ), պիտի ըսէր մեր Գ.ը:

Ի՞նչ կը շահի հողին կապուած ֆէլլահը: Լը-

Գաղութէ գաղութ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Պօղոսեան ազգ. վարժարանին տնօրէնը, ընկեր Միհրան Հերարդեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.— Դպրոցը ունի 325 աշակերտ, 205 նախակրթարանը, 120 մանկապարտէզը: Անցեալին այս դպրոցը ունեցած է 7—8 հարիւր աշակերտներ: Դպրոցը բաժնուած է 8 կարգերու: Դասացուցակը ծանրաբեռնուած է, շաբաթը 40 պահ ունի, օրական 7 պահ: Հինգշաբթի 5 պահ: Անցեալ տարուան արաբերէնի շաբաթական 49 պահին դէմ, այս տարի ունին 76 պահ: Անգլերէնը եւ ֆրանսերէնը կը դրաւեն շաբաթական չորսական պահ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Օգն. Խաչի կազմակերպած «Պնակ մը կերակուր»ի միօրեայ հանգանակութենէն այս տարի գոյացած է 12 հազար լ. ոսկի:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ֆրէզնոյի մէջ մեռած է Պ. Արշակ Մահտեսեան, Ապրիլ չորսին: Հմուտ անգլիագէտ էր եւ հրապարակագիր: Տարիներ առաջ հրատարակած է անգլերէն ամսագիր մը, New Armenia: Ունի ուրիշ աշխատութիւններ եւս, հայերէն եւ անգլերէն:

★ Ընկեր Տօքթ. Պետրոս Այվազեան մեռած է Լօս Անճէլըսի մէջ: Եղած է ուսուցիչ, խմբագիր, որբանոցներու կառավարիչ-տեսուչ, Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ Հայաստանի բանակին մէջ բժիշկ: Երկու անգամ բանտարկուած է ցարական կառավարութեան կողմէ իբրեւ յեղափոխական: Իբրեւ կուսակցական տրամադրած էր իր բոլոր ուժերը՝ անոր հետապնդած նպատակներուն: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լօս Անճէլըսի կազմին անկիւնաքարերէն մէկը եղած է, գրեթէ քառորդ դար: Նիւթապէս օգնած է նաեւ Հայ Կեդրոնի շինութեան:

ՔԷՄԱՆՋԻՍՏ ՌՈՒԲԷՆ եւ Տիկինը Զատկի առթիւ Ազունիէի Ազգ. բուժարանը այցելելով, ամբողջ օրը նուագած են Սայաթ Նովայէն, Կոմիտասէն, ինչպէս եւ եւրոպական երաժշտական ընտիր կտորներ:

րագրողը այցելեր է չորցած հողէ շինուած շատ մը խրճիթներ, որոնց մէջ կ'ապրին աւելի քան տասը միլիոն Ֆէլլահներ: Նախնական հիւղակներ, անփոփոխ մնացած դարերէ ի վեր: Խօսակցեր է անոնցմէ շատերու հետ, իրենց կենցաղի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Իբրեւ եզրակացութիւն.— հասարակ հողագործի մը օրական վաստակն է 5 կամ 6 ղրուշ (մօտ 50—60 ֆրանք): Ուրիշ գիւղի մը մէջ տարին 29 եգիպտ. ոսկի, կամ 2900 ղրշ.: Այսինքն միւս գիւղացիին վաստակէն քիչ մը աւելի:

Գիւղացիներու գլխաւոր սնունդը կը կազմեն բակլան, եգիպտացորենն ու սոխը: Սնունդի անբաւարարութեան եւ թշուառութեան հետեւանքով անպակաս են տեղական քրոնիկ հիւանդութիւններ: 1941ին մահացած մանուկներու համեմատութիւնն էր հազարին 28.8: Այս համեմատութիւնը 1944ին իջած էր 21ի, շնորհիւ ձեռք առնուած առողջապահական միջոցներուն:

Երկրին բնակչութիւնը կ'աճի արագօրէն.— 250.000 հոգի տարեկան, մօտաւորապէս հազարին 41:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

«ԽՐԻՄԵԱՆ» ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը եւ դպրոցին հոգաբարձութիւնը Զատկի առթիւ, գեղեցիկ հանդէս մը սարքած էին Ապրիլ 16ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ի նպաստ Խրիմեան դպրոցին, որ ծայրէ ի ծայր լեցուած էր:

Հոգաբարձութեան կողմէ ընկեր Ե. Սերոբեանի բացման խօսքէն վերջ, տեղի ունեցաւ փոքր ներկայացում մը պատրաստուած դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. Հապէշեանի: Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող, դերակատար փոքրիկ օրիորդները բոլորն ալ գովելի էին իրենց մաքուր առոգանութեամբ: Նաեւ արտասանեցին տասնեակ մը աշակերտ եւ աշակերտուհիներ: Բոլորն ալ լաւ սորված էին իրենց արտասանած կտորները:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Բ. Թաշճեան, որ միեւնոյն ատեն Խրիմեան դպրոցին ուսուցիչն է:

Ընկերը պարզելով հայկ. մշակոյթին արժէքը ազգապահպանման տեսակէտէն, հրաւիրեց ծնողները որպէսզի իրենց կարելին փորձեն տուներուն մէջ մանուկներուն հետ հայերէն խօսելու համար:

Ներկաները ջերմապէս գնահատեցին ուսուցիչին կատարած աշխատանքը:

Շնորհիւ ստեղծուած խանդավառութեան, սրտաբուխ նուէրներ եղան: Տէր եւ Տիկին Գալիկեան երկու հազար ֆրանք, փոքրիկն Վարուժան Սերոբեան երկու հազար, Տիկին Է. Շահինեան հազար, երկու քոյրեր՝ Թաթարեան հազար, Տ. Անկիցեան հազար, Այրի Տիկին Վարդուհի Պալեան հազար, Հրաչ Հանտալեան հազար, Յովնան Աբրահամեան հազար, Տիկին Սրապեան հազար, Բ. Թաշճեան հազար, Ե. Ատանալեան հազար, Մ. Սէֆէրեան հազար, Ե. Համբարեան հազար, Տիկին Գարաճեան հազար, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան հազար, Բ. Հապէշեան հազար, ընդհ. գումար 18000 ֆրանք:

Մեր խորին շնորհակալութիւնը բոլորին, յանուն Կապոյտ Խաչի եւ հոգաբարձութեան:

★

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱՌԹԻՒ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղը կազմակերպած էր սգահանդէս մը, 29 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյ, Խրիմեան դպրոցին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին, Կապոյտ Խաչին եւ Ս. Դ. Հնչակեաններու: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր բազմութեամբ: Ընկեր Բարսեղ Հապէշեանի բացման խօսքէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Ռշտունի, որ բացատրեց թէ նախախնամութիւնը պիտի պատժէ չարագործները: Հնչակեան ներկայացուցիչը՝ Պ. Յ. Պաղտասարեան պարզեց ջարդարար Իթթիհատին շնական դաւերը, թուականներով եւ փաստերով:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Հր. Բալուեան, որուն գեղեցիկ ճառը խոր տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ: Գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Նոր Սերունդէն Տէրտէրեան: Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր: Արտասանեցին օրիորդներ Ս. Շահինեան, Թ. Օղտայեան, ընկեր Ե. Սերոբեան, ընկեր Բ. Հապէշեան, Պ. Պշտիկեան: Երգեցին Օր. Շ. Պէնկեան, Տիկին Վ. Պէնկեան, Ն. Ս. Միրայր Տէրտէրեան եւ Նոր Սերունդէն անդամներ, բոլորն ալ շատ յաջող:

Թաղեցի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԱ.

— Նա վախեցա՞ծ է... Ես այդ գիտէի, նա երեխայ է եւ ծտի սիրտ ունի:

Բայց ոչինչ չկար, դատարկ բան էր... Ես էլ կարծում էի թէ վատ բան է պատահել գիւղում.. Հեղինէն պատմեց... նա պատժել էր իր երկու կոյսերին եւ փակեց նրանց մեր հին բանտի մէջ..

Սուտը կարծես, այրեց նրա շրթունքները: Նա չգիտէր որ Գայիանէն լսել է ամէն ինչ, բայց եւ այդպէս, որպիսի դժուարութեամբ արտասանեց այդ խօսքերը, կէսը կուլ տուեց, շտապում էր անցնել, եւ այլեւս յոյս չդնելով խօսքերի վրայ, մօտեցաւ իր աղջկան, սկսեց դգուել նրան, համբոյրներ դրոշմել նրա ճակատին: Գայիանէն սառն ու անտարբեր չմնաց մայրական փաղաքշանքների տակ. նա մինչեւ անգամ ժպտեց, նայելով մօր դէմքին:

Բայց ի՞նչ ժպիտ էր դա... Նա խղճում էր իր մօրը, ինչպէս խղճում էր Մեհրին, որ պապանձուել էր եւ դողում էր այն մտքից թէ Աննա խաթունը ամէն ինչ փչացրեց իր հնացած պատմութեամբ:

— Ինչո՞ւ ես վախում... դու ոչնչից եւ ոչ ոքից չպիտի վախենաս, քանի կենդանի է քո մայրը — ասում էր այրին, շոյելով նրա սիրուն ճակատը:— Դու չես վախի, դու այժմ չես վախում, այնպէս չէ՞:

Գայիանէն հաւանութեան նշան արաւ: Նորից ան խղճաց իր մօրը:

— Վախի դէմ ամենալաւ միջոցը քունն է: Վեր կաց քնիր, այն ժամանակ դու իմ խելօք երեխան ես:

Աղջիկը շտապեց ցոյց տալ որ խելօք երեխայ է: Նա վերկացաւ, տախտից հանեց իր անկողինը, փռեց գորգերի վրայ: Եւ երբ ամէն ինչ վերջացրեց, շտապով հանեց իր շորերն ու անյայտացաւ վերմակի տակ:

— Դու էլ քնիր, Մեհրի, պատուիրեց մայրը եւ դուրս գալով սենեակից, դուռը կղպեց:

Մեհրին այժմ ամօթահար էր, լուռ: Նա համարեա դողաց, երբ Մելիքի կնոջ հեռանալուն պէս Գայիանէն, չարաճճի երեխայի նման, մի ակնթարթում յետ գցեց վերմակի ծայրը, բաց արեց դէմքը, որ այդ րոպէին անողորմ ծիծաղկոտ էր, եւ ասաց.

— Ճրագը թող մնայ, բարձրացաւ պատրոյգը:

Նա վեր կացաւ, երեսը դարձրեց դէպի լոյսը եւ թիկն տալով բարձին, հանեց իր մերկ. թեւը, գլուխը դրեց ձեռքի վրայ: Պառաւը անխօս կատարեց նրա հրամանը: Ճրագի բոցը մեծացաւ, աւելի առատ լոյս թափեց սենեակի մէջ:

— Այժմ լաւ է... վախի դէմ ամէնից գեղեցիկ միջոցը լոյսն է:

Մեհրին նստեց իր անկողնի մէջ, հանելով իր շորերը:

Նա էլ նայեց ճրագին, թեթեւ հոգոց արձակեց եւ գլուխը կախ արաւ: Նրան երկար նայում էր աղջիկը, կարծես նոր էր տեսնում:

— Դու չե՞ս խօսում, յանկարծ հարցրեց նա:

— Ի՞նչ խօսեմ, վշտալի ձայնով պատասխանեց Մեհրին:

Նա այժմ բոլորովին ուժաթափ էր դարձել:

— Խօսիր, չարունակիր... Սիրտ էիր տալիս որ չը վախենամ:

Դա հեգնութիւն էր: Դայեակը պատասխանի փոխարէն վեր քաշեց իր ուսերը:

— Ինձ մի անուն ասա, Մեհրի: Ի՞նչ անուն նա, որ վախից սկսում է ուրիշին սիրտ տալ: Նա ինքը սաստիկ վախում է, հարկաւոր է որ նրան սիրտ տան, բայց չէ, նա ինքն է ուրիշին խրատում, որ չվախենայ: Գիտե՞ս այդ անունը:

— Էհ, սեւանայ Մեհրիի ծնուած օրը... Մեհրին ոչինչ չգիտէ...

Այլեւս խօսքեր չէին դուրս գալիս պառաւի բերանից, այլ հեծեծանքներ:

Գայիանէն ծիծաղեց եւ կախ ընկնելով դէպի նրա կողմը, հանդարտ ձայնով արտասանեց.

— Ասա ինձ մի խօսք եւ դու կը հասկանաս իմ բոլոր մտքերը:

Մեհրին մի ճնշուած, ողորմելի հայեացքով հարց տուեց նրան թէ դա ինչ խօսք է:

— Մի կարճ խօսք: Դու պիտի ծածուկ պահես այն, ինչ կը լսես ինձանից: Խոստանո՞ւմ ես:

— Խոստանում եմ, իսկոյն, առանց տատանուելու, պատասխանեց նա:

— Երդուիր: Ծածուկ ամէնքից, հասկանո՞ւմ ես:

ԼԷՕ

քաղաքին չորս մասի բաժանումը, եւն.։

Այս հարցին մէջ ալ Խ. Միութիւնը կը պահէ իր վէթոյի իրաւունքը։

★ Արեւմտեան Գերմանիոյ երեք մարզպանները Մայիս 8ին հրատարակեցին նոր օրէնք մը, արգիլելու համար երկրին վերազինումը։ Օրէնքը գործադրելի է 1950 Յունիս 1էն սկսեալ, երբ գործի կը ձեռնարկէ «Ապահովութեան զինուորական խորհուրդը»։ Գործադրութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ 1952 Յունիս, եթէ տարբեր որոշում չտրուի մինչեւ այն ատեն։

Օրէնքը խիստ պատիժներ կը տրամադրէ զանցառուներուն համար, ցկեանս բանտարկութենէն մինչեւ մէկ միլիոն մարք տուգանք (83 միլիոն Փր. ֆրանք)։ Արգիլուած է որ եւ է նիւթ կամ արտադրութիւն որ կրնայ ծառայել զինուորական նպատակներու, ինչպէս զէնք, հրասայլ, թռչնաւոր կառքեր, ձգախէժ։ Սահմանափակուած է նաւերու շինութիւնը, ինչպէս եւ շատ մը նիւթերու արտադրութիւնը։

Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ

—

Պ. Թրումըն սկսաւ իր «ճառարշաւը», նախագահական կառախումբի մը մէջ, սաստ մը ուղղելով անոնց դէմ որ կը պահանջեն վերահաստատել Մ. Նահանգներուն մեկուսացեալ քաղաքականութիւնը (չխառնուիլ Եւրոպայի գործերուն)։ Բացատրեց թէ աշխարհի խաղաղութեան ճակատագիրը կախում ունի Մ. Նահանգներու տալիք որոշումներէն, յառաջիկայ քանի մը ամիսներու ընթացքին։ Եւ յայտարարեց.

— «Մեկուսի դիրք մը բռնելու քաղաքականութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ համայնավարութեան թաթին տակ ձգել աշխարհի մնացեալ մասը։ Անոնք որ կուսակից են այդ քաղաքականութեան, իրենց քիթէն անդին չեն տեսներ եւ կը մոռնան թէ ի՛նչ ահռելի գին մը պիտի վճարենք, իբրեւ հետեւանք։ Այդ պարոնները, որոնք խնայողութիւն կը պահանջեն, մեկուսի քաղաքականութեամբ, նոյն բանը ըրին առաջին աշխարհամարտէն վերջ եւ հետեւանքը եղաւ երկրորդ աշխարհամարտը։ Գալիք պատերազմը միայն օտար հողի վրայ պիտի չըլլայ։ Երրորդ աշխարհամարտը անխուսափելի է, եթէ Մ. Նահանգները ուրանան իրենց դաշնակիցները, ինչպէս ըրաւ Ռուսիա։ Մեկուսի քաղաքականութեան կուսակիցները կ'օգնեն Ռուսիոյ։ Համատիրութիւնը կը սպառնայ ազգերուն, ի սփիւռս աշխարհի։ Անհրաժեշտ է գործակցիլ ուրիշ ազատ ազգերու հետ, պահպանելու համար անոնց ժողովրդապետութիւնը եւ ազատութիւնը»։

★ Պ. Թրիկվը Լի, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, որ Մոսկուա երթալու կը պատրաստուի, ճառ մը խօսելով Ժընեւի մէջ, Առողջապահական Համագումարին առթիւ, յայտարարեց.

— «Ժամանակը եկած է որ խաղաղութեան համար աշխատողները ձեռք ձեռքի տան, դադրեցնելու համար պաղ պատերազմը։ Անմիջական հեռանկարները յուսատու չեն, բայց պէտք չէ տրտմնանք, ելք մը գտնելու համար ներկայ անելին մէջ։ Մենք չենք կրնար այս տագնապը դիմագրաւել խղունջի քայլերով, կամ կիսկատար միջոցներով։ Ազգաժողովը ամէն պատեհութիւն կ'ընծայէ, որպէսզի կառավարութիւնները տնտեսական եւ ընկերային ապահովութեան դրութիւն մը հաստատեն յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին, ի խնդիր տեւական խաղաղութեան։

—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք ազգ. պաշտպանութեան նախարար էքրէմ Հաւրանիի հրաժարման։ Նոր կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ հրաժարեալ վարչապետին՝ Խալէտ պէյ Ազմի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՆԱՄԹԵՐՔԻ երկրորդ բեռ մը հասաւ Շէրպուռ եւ պարպուեցաւ առանց դժուարութեան։ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեվէն, ճառ մը խօսելով Օրլէանի մէջ, քաղաքին ազատագրման 521րդ տարեդարձին առթիւ, փառաբանեց Ժանն տ'Արքի յիշատակը եւ ըսաւ թէ ինչպէս այն ատեն, այս անգամ ալ ֆրանսացի ժողովուրդը պիտի յաղթէ հայրենիքին եւ բանակին դէմ սարքուած դաւերուն, որոնք հիմնուած են սուտերու վրայ։

ԱԻՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին առթիւ խմբագրական մը հրատարակելով, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Փրավտա, կը յայտարարէ թէ նախ պէտք է Թրիէսթէի խնդիրը կարգադրել, անմիջապէս գործադրել իտալական դաշնագրին տրամադրութիւնները եւն.։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ բոլոր նաւերը, մեծ թէ փոքր, Խ. Միութեան ձեռքն անցած են, նոր պայմանագրով մը, ինչպէս կը գրեն Պելկրատի թերթերը։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բչ.) — Սթերլին 980 (885), տոլար 349.70 (358), զուից. ֆրանք 81.47 (83), նա-

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

—

ՓԱՐԻԶ — Յունիս 4ին։
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ — Յունիս 10ին։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ։
ՌՈՄԱՆ — Մայիս 26ին։
ԼԻՈՆ — Մայիս 27ին։
ՎԱԼԱՆՍ — Մայիս 27ին։
Ս. ՇԱՄՈՆ — Մայիս 27ին։
ՄԱՐՍԷՅԼ — Մայիս 28ին։
ՎԻԷՆ — Մայիս 28ին։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ — Մայիս 28ին։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 14ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin։ Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Մանուկեանէ 1500 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, տարաբախտ Պ. Խաչիկ Թուրիկեանի մահուան առթիւ։

ՅՈԲԵԼԵԱՆ 65ԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ եւ նախկին նախարար Պ. LOUIS MARINի։

Կը նախագահէ՝ M. RENÉ GROUSSET, անդամ ֆրանսական ակադեմիայի։

Կը մասնակցին հայ եւ ֆրանսացի ծանօթ արուեստագէտներ։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին, Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ։

Մուտքը ազատ է։

Հրաւիրատոմսի համար դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, Բարեգործականի կեդրոնատեղիին եւ հայդրատուններուն։

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. GALAՆ

Երեքշաբթի, 16 Մայիս, ժամը 21.30էն մինչեւ առաւօտ, Palais de Chaillotի մէջ։

Նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Պ. VINCENT AURIOLի։

Բարձր հովանաւորութեամբ երեսփ. ժողովներու նախագահներուն, վարչապետին եւ դիւանագիտական մարմնին։

Տոմսերը 2000 եւ 1000 ֆրանք։ Ապահովել Palais de Chaillotէն կամ օտար մամուլի գրասենեակէն, 96 Ave. d'Iéna։

Երեկոյթի ԶԳԵՍՏԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ է։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (27ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մայիս 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.45ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն Ճիպօմեթթիի գլուխ գործոցը։

«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն

Տրամ 4 արար։ Բեմադրութիւն Տրդատ Նշանեանի։ (Զուտ հասոյթին տասը առ հարիւրը կը յատկացուի կրթական ֆոնտին)։

Տոմսերը ապահովել գրատուններէն կամ Տ. Նշանեանէ, 24 rue Pixerecourt։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ։ Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine։ Tél. Opé. 01–08։ ժամը 2էն 7։

փոլէօն 3240, զուից. ոսկի 3160, սթերլին 3910, տոլար (20) 15.880, ձոյլ ոսկի 472 հազար Փր.։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ արբանեակ երկիրներու զինուորական վարիչները գաղտնի ժողով մը գումարած են Փրակայի մէջ, համաձայն Վիէննայէն հասած տեղեկութեանց։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9։

ՌՈՄԱՆ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Օշական» խումբին վիճաբանական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, ընկեր Պիլալիի բնակարանը։

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օհանջանեան ակումբը։

ՇԱՎԻԼԻ Արզութեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հր. Սասունիի ճաշարանին վերնայարկը, 31 rue d'Alexandrie, մէթրօ Սթրասպուրկ Սէն Տընի։ Տիկին Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ կը խօսի Սայեաթ Նովայի կեանքի եւ տաղերու մասին։ Այս առթիւ երգեր՝ Սայաթ Նովայէ եւ նուագ՝ քէմանչիստ Յովսէփ Դաւթեանի կողմէ։

ՌՈՄԱՆ — Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի, Նոր Սերունդի «Օշական» խումբի եւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, միացեալ դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին։ Կը դասախօսէ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, Ուրֆայի հերոսամարտի մասին։

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահի մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Հ. Սամուէլ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։

—

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին Իշխան խումբը։
Այս հինգշաբթի ժամը 9ին Ակնունի ենթակ.։
Այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Քրիստափոր ենթ.։
Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան։
Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն։
Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը։
Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ.։
Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԷԹՈՒԱԼԻ Թափորին (Յառաջ 6 Մայիս) դրօշակիրն էր Մկրտիչ ԵՐԱՆԵԱՆ, ոչ թէ Երամեան։

Պ. Թորգոմի

Հայկ. եւ ֆրանսական նուագախումբին հասցէն՝
524 Ch. de Mazargue, Ste. Anne, Marseille։
Tél. DR. 93–24։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Սարսէլի Հայ Կանանց Կրթական Միութեան, երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ։ Կը ներկայացուի Գ. Երէցեանի՝

«ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

(Միծաղաշարժ օփէրէթ, 3 արար)։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։

Salle des Fêtesի մէջ, Place de l'Ecoles–Sarcelles։

Երգ եւ արտասանութիւն դպրոցական աշակերտներու կողմէ։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Հ. Ա. Միութեան ՎԱԼԱՆՍԻ մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Հայ երիտասարդներու սրահին մէջ, 10 rue Bayard։

Նուագ Մորենիկի Ուսումն. Միութեան Նոր Սերունդի նուագախումբին կողմէ։ Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր։ Ոչ աճուրդ, ոչ ալ հանգանակութիւն։ Նոյն օրը պիտի քաշուի Միութեան վիճակախաղը։

Հայ կօշկակարներուն ուշադրութեան

Բացուած է Օհանեանի կաշեվաճառատունը, ուր պիտի գտնէք, անմրցելի գիներով կօշկակարի վերաբերեալ ամէն տեսակի ապրանքներ։

Կը բաւէ մէկ անգամ այցելել, համոզուելու համար։

Դիմել Մ. ՕՀԱՆԵԱՆԻ, 4 rue du Bon – Pasteur, Marseille, (Place d'Aixի մօտ)։



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս 800 փր․, Տար․ 1600, արտ․ 2500 փր․
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 փր․ C.C.P.Paris 1678–63
Jeudi 11 MAI 1950 Հինգշաբթի 11 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6149–Նոր շրջան թիւ 1560
Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԳՕՏԻՆ ԱՅԴ ՉԷ

Վերջերս լայնօրէն տեղ տուինք յօդուածաշարքի մը, որ կը շօշափէր այլազան խնդիրներ, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչական թնճուկէն մինչեւ ցեղապահպանումը :

Մեզ առանձնապէս կը հետաքրքրէ վերջին խնդիրը — Ցեղապահպանում, *որու մասին յօդուածագիրը կը յայտնէ ինքնուրոյն տեսակէտներ:*

Իր կարծիքով, խարուսիկ են հայերէնի դասընթացքները եւ համանման ձեռնարկներ, Հայկական Արտասահմանի նոր սերունդին փրկութեան համար :

— « Սփիւռքի մէջ, նոր եւ յաջորդ սերունդներուն, նախ Հայ մնալուն եւ յետոյ ալ հայերէն սորվելուն ճամբան ուրիշ է:

Հայ մնալու իմաստը պէտք չէ առնուի, իբրեւ ցոյցի կամ հոգեկան բաւարարութեան, հայերէն գիտնալ կամ չգիտնալու հարց մը: Այս ձեւով առնել կը նշանակէ նուազեցնել անոր իրական տարողութիւնը: Հայերէն գիտնալը Սփիւռքի մէջ՝ մասնաւորապէս, մեծ առաւելութիւն մըն է անկասկած, բայց Հայ մնացած ըլլալու յատկանիշը չէ: Մենք ունեցած ենք լաւագոյն Հայեր որոնք նախնական շրջանին հայերէն չեն գիտցած: Խանը թրքախօս էր»: (Կ․ Խուպիկեան, 3 Մայիս):

Այսքան վճռական յայտարարութենէ մը վերջ՝ անշուշտ կը սպասէք աւելի գործնական միջոցի մը, եթէ ոչ նոր գիւտի մը :

— « Սփիւռքի մէջ ուրեմն Հայ մնալու եւ յետոյ ալ հայերէն սորվելու միակ եւ անվրէպ միջոցը, Հայերու միջեւ բարոյական իրերօգնութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու, գործնական առողջ հիմերու վրայ դրուած պարզ կազմակերպութեան մը նախաձեռնութիւնն առնելուն մէջ է»:

Իր տեսակէտները հիմնաւորելէ վերջ, նախկին ռազմիկը կ'եզրակացնէ թէ «այսպիսի ծրագիր մը կարելի է իրագործել դարերով փորձուած․ համահայկական միակ հաստատութեան՝ Հայ եկեղեցւոյ հովանիին տակ »:

Այս հաւատքով ալ, անհրաժեշտ կը գտնէ շարք մը բարեկարգութիւններ, սկսելով Փարիզէն: Կ'առաջարկէ ոչ միայն Եկեղեցին լաւ կազմակերպել, զայն հեռու պահել հատուածական միտումներէ, այլեւ օժտել երիտասարդ վարդապետներով, պարբերաթերթ մը հրատարակել եւն:

Ինչպէս կը տեսնէք, այս ծրագիրը շատ ալ տարբերութիւն չունի այն ուղեգծէն, որուն կը հետեւին Մ․ Նահանգներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Տիրան եպիսկ․ Ներսոյեանի եւն․:

Այս հոսանքն ալ նոր սերունդին փրկութեան գօտին կը փնտռէ Հայ․ Եկեղեցւոյ շրջապատին մէջ, երկրորդական համարելով մայրենի լեզուն:

Կը յիշէք իրենց պաշտօնաթերթին՝ Նիւ Եորքի «Հայաստանեայց Եկեղեցի» ամսագրին մէջ հրատարակուած խմբագրականը, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան սաստին ալ արժանացաւ:

Առանց ժխտելու Հայ․ Եկեղեցւոյ վճռական դերը՝ դարերու ընթացքին, ստիպուած ենք անգամ մը եւս յիշեցնել թէ՝ պատրանք է մեծ յոյսեր դնել անոր վրայ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Մանաւանդ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համայնակուլ ափերուն վրայ :

Արդարեւ, ի՞նչ կը տեսնենք երկու գաղութներուն մէջ ալ, — մէկը՝ աւելի քան 60 տարեկան, միւսը՝ դեռ 25:

Եթէ վերջինը դեռ նոր կը կազմակերպուի, առաջինը արդէն ունի երեք սերունդի ժառանգութիւն՝ իր բազմաթիւ եկեղեցիներով եւ անոնց հետ կապուած հաստատութիւններով :

Կարելի է ըսել թէ Թուրքիոյ երբեմնի ամէնէն հայաշատ նահանգին մէջ անգամ ունեցած չենք հոգեւոր հովիւներու այնքան բազմազան շքախումբ մը որքան Մ․ Նահանգներուն մէջ: Եպիսկոպոսներ եւ արքեպիսկոպոսներ: Խումբ-խումբ երիտասարդ վարդապետներ եւ աբեղաներ: «Ներածեալ» քահանաներ: Այլեւ անբաւ հարստութիւն, շարժուն եւ անշարժ ստացուածքներով:

Թերեւս ոչ մէկ հայաշատ գաղութի մէջ «Հային Հայուն օժանդակ» եղած է ոչ միայն բարոյապէս, այլեւ նիւթապէս, որքան Հիւս․ Ամերիկայի մէջ: Միշտ ընդ հովանեաւ Հայ․ Եկեղեցւոյ :

Արդիւ՞նքը․— Լեզուապատառ կանչեր կ'արձակուին վաթսուն տարի վերջը, ի խնդիր նոր սերունդին փրկութեան :

Կ'արժէ աւելի խորանալ : Շ․

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԿԷՏՆ ԱԼ ՃՇԴՈՒԵՑԱՒ

Ապրիլ 11–24ի սգահանդէսին օրը, բացակայ էր հայ աւետարանական համայնքին ներկայացուցիչը, պատ․ Գ․ Սիսլեան:

Այս բացակայութիւնը զարմանք պատճառեց մանաւանդ անոր համար որ, պատուելին մինչեւ վերջին օրը մասնակցած էր կազմակերպիչ յանձնաժողովի նիստերուն :

Ծանօթ կեղծարարը փութաց այս պարագան ալ շահագործել․

— « Վեր․ Սիսլեան ներկայ չէր հանդէսին, հետեւապէս եւ «երեք յարանուանութեանց նախաձեռնութեամբ» կազմակերպուած սգահանդէսը փաստօրէն տեղի ունեցաւ լուսաւորչական եւ կաթոլիկ համայնքներու կրօնապետներու գլխաւորութեամբ (25 ապրիլ):

Ցառաջ *պարտք սեպած էր հրապարակաւ բացատրութիւն պահանջել պատ․ Սիսլեանէ, Ապրիլ 28ի խմբագրականով :*

Երէկ պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը աւետարանական երէցին, որ յայտարարեց․

— *« Կը ցաւիմ որ չկրցայ մասնակցիլ Փարիզի Ապրիլեան Սգատօնին, փոքրիկիս շատ ծանր հիւանդութեան պատճառով : Ստիպուած էի մնալ Սէնթ Էթիէն: Նոյն պատճառով չկրցայ նաեւ ներկայ ըլլալ Փարիզի հայ աւետարանական եկեղեցիի պաշտամունքին» :*

Իրազեկ մը «Ցառաջ»ի հաղորդած էր այս պարագան, բայց խմբագրութիւնը որոշեց որ ճշդումը կատարուի բուն աղբիւրէն:

Ահա թէ որքան պարզ է խնդիրը : ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 Մայիս)․—

Գրած էինք թէ համայնավարական ցանց մը երեւան ելած է երկրին մէջ, եւ քննութիւնները մեծ գաղտնապահութեամբ կը շարունակուին: Այսօր կը հաստատուի այս լուրը եւ կը ստուգուի թէ համայնավարական ցանցը տարածուած էր նաեւ Ատանայի, Էրզրումի եւ Իսթանպուլի մէջ :

Էրզրումի եւ Ատանայի մէջ կարգ մը անձեր հարցաքննուած եւ հսկողութեան տակ առնուած են, եւ անոնց տուները խուզարկուած են :

Իսթանպուլի մէջ ձերբակալուեցան վեց հոգի, որոնք Գեղարուեստից Ակադեմիայի ուսանողներ են: Էրզրումի մէջ ձեռք անցուած են կարեւոր փաստաթուղթեր: Անգարայի մէջ կարգ մը մարդիկ հսկողութեան տակ առնուած են, բայց յետոյ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած : Այս առթիւ հարցաքննուած է նաեւ քաղաքապետական քննիչներէն Նաճի Սան :

Անգարայի մէջ ձերբակալուած է համայնավարական ցանցին պարագլուխ երիտասարդը, որ Էրզրումէն Անգարա եկած էր, իբրեւ այդ կազմակերպութեան ամէնէն գործօն մէկ անդամը :

Ատանայի մէջ կատարուած հետապնդումները դեռ արդիւնք մը տուած չեն: Անգարայի մէջ, Մենաշնորհներու վարչութեան շէնքին յարակից պատին վրայ համայնավարական կարգ մը նշանախօսքեր գրուած ըլլալով ձերբակալուած է Արհեստից վարժարանի աշակերտներէն Քէմալ Իտէր:

Գրաւուած յայտարարութիւններուն մէջ կան խօսքեր եւ գաղափարներ, որոնք ժողովուրդը կը գրգռեն ընդդէմ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան: Շատ հաւանական է որ օտարականներ պատրաստած ըլլան այդ թռուցիկները: Ճշդուած է թէ Պոլսոյ վեց կալանաւորները կապ ունէին Անգարայի եւ Էրզրումի համայնավար կազմակերպութեան հետ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահին քոյրը՝ իշխանուհի Ֆաթիմէ, որ ամուսնացած էր ամերիկացի ուսանողի մը հետ, քանի մը շաբաթ առաջ, երէկ իսլամական օրէնքով ալ պսակուեցաւ Փարիզի մզկիթին մէջ, նախագահութեամբ Աղա Խանի : Ամերիկացի ամուսինը յանձն առած է ի հարկին իսլամանալ, իշխանուհին չկորսնցնելու համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգ․ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկու հազար համայնավար նաւեր ոչնչացուցած են Ֆորմոզայի առջեւ: — Նախագահ Թրումըն ամբաստանեց Չինաստանի նոր կառավարութիւնը թէ Ռուսաստան կը ղրկէ ուտեստը, սովի մատնելով միլիոնաւոր բնակիչներ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւահանգստին մէջ, Ժոլիէթի աւազանին բերանը դրուած գերմանական ական մը յաջողութեամբ հանուելով Ֆրիուլ կղզին փոխադրուեցաւ, ուր պիտի ոչնչացնեն:

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ կը բացուի շաբաթ օր: Կը մասնակցին 25 ազգեր, 10.500 ցուցադրողներով: Այս առթիւ 270.000 լիտր գինի եւ ուրիշ ըմպելիներ պիտի բաշխուին ձրիաբար: Տօնավաճառը հաստատուած է 1904ին: Երկուքուկէս միլիոն այցելուներ կը սպասուին :

Ցանդուգն ծրագիր մը

ՆԻՒԹԱՊԷՍ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ․ Ռոպէռ Շուման յանուն կառավարութեան հաղորդեց թէ պիտի առաջարկէ բանակցութիւններ կատարել, Գերմանիոյ հետ միասին յանձնաձեւելու համար երկու երկիրներուն հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութիւնը, ընդ հովանեաւ գերագոյն վարչութեան մը որուն կրնան մասնակցիլ ուրիշ եւրոպական երկիրներ: Պ․ Շուման կը յուսայ թէ առաջին առթիւ պիտի միանան Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Իտալիա:

Յայտարարութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեց Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Մ․ Նահանգները շատ գոհ կ'երեւան: Գերմանիա՝ նմանապէս: Անգլիա որոշ վերապահութիւն կը ցուցնէ :

Պ․ Շուման պարզելով իր «յանդուգն եւ շինարար» ծրագիրը, բացատրեց թէ առաջին դրական քայլն է միացեալ Եւրոպան կազմելու համար: Ծրագիրը երկու հիմնական նպատակներ կը հետապնդէ․— 1. Դիւրացնել միացեալ Եւրոպայի կազմութիւնը : 2.— Լուծել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ դարաւոր կռիւը : Եթէ ծրագիրը գործադրուի, ապագային «աներեւակայելի եւ նիւթապէս անկարելի» պիտի դառնայ պատերազմը :

Ծրագրի մասին նախապէս լուր տրուած է Մ․ Նահանգներուն, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու, սակայն բանակցութեանց պաշտօնական հրաւէրները պիտի հաղորդուին աւելի վերջը: Ֆրանսական կառավարութեան կարծիքով, ֆրանքօ-գերման կամ եւրոպական հանքածուխի եւ պողպատի ճարտարագործութեանց միացումը պիտի աւելցնէ արտադրութիւնը, իջեցնելով գիները եւ խափանելով չարաշահութիւնները: Միեւնոյն ատեն պիտի ամրապնդէ ապահովութիւնը:

— *« Աշխարհի խաղաղութիւնը կարելի չէ ապահովել առանց ստեղծագործ ճիգի, համաձայն սպառնացող վտանգներուն: Կազմակերպուած եւ կենդանի Եւրոպա մը անհրաժեշտ է խաղաղ յարաբերութեանց համար: Աւելի քան քսան տարիէ ի վեր հանդիսանալով ախոյեանը միացեալ Եւրոպայի մը, Ֆրանսայի էական նպատակն եղած է ծառայել խաղաղութեան: Եւրոպան չկազմուեցաւ եւ հետեւանքը եղաւ պատերազմ: Մեր ծրագիրը կը թելադրէ միացեալ Եւրոպա: Եւրոպա մը ուր Ռուրը, Սարը եւ Ֆրանսական հանքերը համախորհուրդ պիտի գործեն, ուր իրենց խաղաղ աշխատանքէն պիտի օգտուին բոլոր Եւրոպացիները անխտիր, Արեւմուտքէն ըլլան թէ Արեւելքէն, եւ բոլոր երկրամասերը, մանաւանդ Ափրիկէն, որոնք Եւրոպայէն կը սպասեն իրենց զարգացումը եւ բարօրութիւնը» :*

Ծրագրին տրամադրութեամբ, գերագոյն վարչութիւնը պիտի արդիացնէ պողպատի եւ հանքածուխի արտադրութեան միջոցները: Երկու նիւթերը ֆրանսական եւ գերմանական հրապարակներուն վրայ տրամադրելի պիտի ըլլան միեւնոյն պայմաններով: Միասնաբար զարկ պիտի տրուի արտադրութեան: Երկու երկիրներուն մէջ ալ նոյն ճարտարագործութեանց բանուորները հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն: Պիտի ջնջուին բոլոր մաքսերը հանքածուխի եւ պողպատի վրայ, ինչպէս եւ երկաթուղիներու սակերուն տարբերութիւնը: Նկատելով որ արտադրութեան պայմանները կը տարբերին երկիրէ երկիր, փոխանցման շրջան մը պիտի հաստատուի, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն: Իրաւարար մը պիտի նշանակուի, վէճերը լուծելու համար եւն․:

Պ․ Շումանի յայտարարութեան համաձայն, առ այժմ անփոփոխ պիտի մնայ Գերմանիոյ պողպատի արտադրութեան չափը (տարեկան 11.3 միլիոն թոն), իսկ երբ կազմուի Գերագոյն վարչութիւնը, սահմանափակումն ալ պիտի դադրի :

★ *Արեւմտեան Եւրոպայի պողպատի տարեկան արտադրութիւնն է մօտ 40 միլիոն թոն: (Գերմանիա 9 միլիոն, Ֆրանսա՝ Սարի շրջանին հետ՝ 11 միլիոն թոն): Արեւմտեան Գերմանիան տարեկան կ'արտադրէ 100 միլիոն թոն հանքածուխ․ Ֆրանսան՝ 60 միլիոն, Սարի շրջանով: Արեւմտեան Եւրոպայի հանքածուխի տարեկան արտադրութիւնն է մօտ 450 միլիոն թոն :*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԻԼԻՄԱՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

« Քրիստոնեաները գլուխներէն պալատ պիտի չինել տամ» , սպառնացեր էր Արշաղը – Հիւմայուն»ը, որ Ուրմիայէն Շարաֆխանէ փախչելով, Քիւրտերէ, Թաթարներէ եւ մաս մը բախտախնդիր Պարսիկներէ ձիաւոր գունդ մը կազմած եւ ռուսական թնդանօթներով զինուած, մօտեցած էր Սալմաստի սահմաններուն :

Արշատը լուր ղրկած էր նաեւ Վանի Թուրք հրամանատարին եւ խնդրած էր փութացնել արշաւանքը Սալմաստի վրայ: Ան կազմակերպած էր բազմահազար ուրիշ բանակ մըն ալ :

Սմկօն նոյնպէս կը գործէր: Կը մտածէր թէ Վանէն հասած գաղթականութիւնը վհատեցուցած է նաեւ Սալմաստի եւ Ուրմիոյ բնիկները ու քրիստոնեաները պիտի չկրնան դիմադրել ուժգին գրոհի մը :

Ի պատասխան Արշատի եւ Սմկոյի խնդրանքներուն, Թուրք հրամանատարութիւնը բաւականացած էր միայն քանի մը չավուշներ ղրկելով Տիլիման :

Ու յանկարծ օր մը Արշատի բանակը ամրացած տեսանք Ուրմիոյ լճի ափէն մինչեւ Խոյի շրջանն երկարող Շաքարեազի լեռներուն վրայ :

Սմկօն ալ տեղաւորուեցաւ Կօթուրխոյ եւ մինչեւ Սալմաստի Սուլաւ գիւղն երկարող բարձունքներուն վրայ: Իսկ Սօմայի լեռնաշղթային վրայ կը վխտային քրտական աշիրէթները :

Երեք կողմէ, ռազմագիտական կէտերը գրաւած էին մեր թշնամիները, մէկ կողմէն ալ Ուրմիոյ լիճը կը կտրէր մեր ճանապարհը :

Մեր եւ Ուրմիոյ հաղորդակցութիւնները դեռ կը շարունակէին Ղուշչիի լեռնանցքով : Կացութիւնը վտանգաւոր էր: Պէտք էր փորձել ամէն միջոց : Անտարբեր եւ անզգոյշ ըլլալ՝ կը նշանակէր դաւաճանել մեր ժողովուրդի գոյութեան :

Բոլորը թշնամի էին այլեւս: Բայց դեռ մեր եւ Պարսիկներու բարեկամութիւնը լաւագոյն գրաւականը կը համարէինք մեր ապահովութեան :

Հաֆթվանի հայկական ուժերուն հրամանատար հրաւիրած էինք ռուս գնդապետ Գլատչեւը, որ անփոյթ եւ ապիկար ըլլալով, իրական հրամանատարի դերը կը կատարէր աննման Համբարձում Մելքումեանը, իբրեւ օգնականներ նշանակուած էին Ջիրօն, Վաղարշակ Շիրվանեան եւ Վազգէն :

Ըմբռնելով կացութեան ծանրութիւնը, գիւղացիական մեր զինուած ուժերը Հաֆթվանի եկեղեցիին բակը հրաւիրեցինք եւ յայտարարեցինք.—

« Պարսիկ ժողովուրդի հետ մենք դարեւոր հարեւաններ ենք եւ անկեղծ բարեկամներ : Պարսիկ կառավարութիւնը միշտ հովանաւորած եւ պաշտպանած է մեր ժողովուրդին թէ՝ երկրին մէջ եւ թէ իր սահմաններից դուրս:

Պարսիկ ժողովուրդին հետ կռիւ ունեցած չենք եւ պիտի չունենանք :

Տիլիմանը զէնք է վերցրել եւ պատերազմական գործողութեանց ձեռնարկել, դեռ անյայտ են այդ գործողութեանց ղեկավարներու ծրագիրներուն թաքուն ծալքերը : Մեր գոյքը, պատիւն ու կեանքը արդէն իսկ վտանգուած են:

Ուստի .—

1.— Մենք զէնք վերցրած, մեզ պաշտպանելու հարկադրանքին տակն ենք գտնւում:

2.— Նախայարձակ պիտի չլինենք, այլ մեր սահմանները պիտի պաշտպանենք :

3.— Զինուած Ասորիների եւ Ջիլօներու գործողութեանց պիտի չնպաստենք, սակայն խանգարելու էլ ցանկութիւն չունենք, թշնամական վիճակ չստեղծելու համար մեր բախտակից ու զինակից ազգին բեկորների հետ :

4.— Ընդհարումների ատեն թէ խաղաղ ժամանակ պարսիկ խաղաղ եւ անզէն տղամարդկանց, կանանց եւ երախաներին պէտք է ազատ անցք տալ եւ խիստ պաշտպանութեան տակ նրանց պէտք է բերել մեր հրամանատարութեան յանձնել, ապահով վայրերի մէջ տեղաւորելու նպատակով :

5.— Զինուածներին, ինչ ազգի էլ որ պատկանին, երբ՝ գրոհի համար մօտենում են մեր սահմաններին, պէտք է պատասխանել կրակով: Իսկ անձնատուր լինողներին, անվտանգ բերել եւ հրամանատարութեան յանձնել :

6.— Այս հրահանգներին դէմ մեղանչողները գնդակահարւում են անխնայ »:

Դարձեալ կտրուեցանք Ղալասարի մեր ուժերէն եւ չէինք կրնար մեր գործողութիւնները ներդաշնակել անոնց գործողութեանց հետ:

Ի վերջոյ պարզուեցաւ, որ նոյն շրջանի հրամանատար Լեւոն Շաղոյեանի կողմէ ալ նոյնիմաստ հրահանգներ տրուած են:

Մեր մէջ գտնուած ռուս սպաները, որոնք ոչինչ ունէին կորսնցնելիք եթէ ազգամիջեան յարաբերութիւնները լարուէին կամ խզուէին, կը յուսային չահեր ապահովել : Եւ ուժեղ քարոզութիւն կը կատարէին անմիջապէս Տիլիմանի վրայ յարձակելու մասին:

Գնդապետ Կուզմինսկի եւ փոխ–գնդապետ Սնեյնիկովը նոյնպէս համաձայն էին Տիլիմանի վրայ կատարելիք յարձակման: Իսկ մեր ժողովուրդի առողջ բնազդը սակայն ուրիշ բան կը թելադրէր:

1918 Ապրիլ 8ին, Մակուէն եկած Թուրք–քրտական ուժերը արշաւեցին Տիլիմանէն դուրս դիրք բռնած ասորական հարիւրակին վրայ եւ ծանր կորուստներ պատճառելով մտան Տիլիման :

Ապրիլ 9ին, Տիլիմանի ուժեր դուրս եկան քաղաքի պարսպաղռներէն եւ փորձեցին արշաւել Հաֆթվան – Ղալասարի հայկ. շրջաններու վրայ:

Շատ չանցած, նահանջեցին, դռները ամրացնելով եւ պարիսպներու ետեւը դիրք բռնելով :

Ասորիները կը կռուէին բաց դաշտի մէջ: Կ'իյնային ջիլօ զինուորներ արիւնաշաղախ եւ թաւալգլոր, բայց անոնց յանդուգն գրոհները կը շարունակուէին:

Ջիրոյի եւ Վաղարշակի հետ, մեր ձիաւոր երեք հարիւրակներով տեղաւորուած էինք Քիւլ Թէփէէն մինչեւ Հաֆթվանի աղբիւրը հասնող արտերուն եւ անտառներուն մէջ :

Երկօրեայ կատաղի կռիւներէ վերջ, Ղալասարի մեր ղեկավարներէն Սամսոն, Կոստին, Գ. Պուլղարացին եւ Լ. Շաղոյեան մտածեր էին վերջ տալ արիւնհեղութեանց :

Տիլիմանի պարսիկ վաճառականապետ Մաշատի – Աբաս Ալիի գլխաւորութեամբ յայտնի գիւղատէր Սատըղ խան Սարթիպի եւ ուրիշ ազդեցիկ Պարսիկներու պարտականութիւն յանձներ էին միջամտել Տիլիմանցիներու եւ Ասորիներու գործողութեանց, զանոնք խաղաղեցնելու համար:

Անոնք պիտի խնդրէին նաեւ Արշատի – Հիւմայունէն որ միջնորդ հանդիսանայ, խաղաղութիւն վերահաստատելու եւ ճամբաները բանալու համար, որպէսզի հայ եւ ասորի գաղթականները Կովկաս անցնին :

Մինչ Հայերը ղրկուած պատգամաւորներու աշխատանքի արդիւնքին կը սպասէին, Ապրիլ 11ի առաւօտեան, Տիլիմանի, Սաղաղեանի եւ Հարաշի Թուրք – քրտական գիւղերէն յարձակում մը սկըսաւ Ղալասար, Փայաջուկ եւ Հաֆթվան – Խոսրովայ մեր շրջաններու վրայ :

Լեւոն Շաղոյեանի ղեկավարութեամբ, Վանեցիներու երեք վաշտեր, ասորական հարիւրակ մը եւ Փայաջուկ – Ղալասար գիւղերու հայ սակաւաթիւ զինեալները ստիպուած էին ճակատիլ Արշատի 3000նոց զօրամասին եւ բազմահազար խուժանին դէմ :

Մերոնք հարկադրուած էին կռուելով կտրել, անցնիլ մէկ ժամուան ճամբայ, բաց դաշտին վըրայով, մինչեւ ծունկերը ցեխերու մէջ թաղուած: Կռիւները անհաւասար էին եւ օրհասական :

Աւելի նպաստաւոր չէին Հաֆթվան – Խոսրովայ շրջաններու մեր ուժերը :

Կռիւներուն կը մասնակցէին Կուզմինսկին եւ Կոնտրատեւը, որոնց ներկայութիւնն իսկ յուսադրիչ էր: Կրակի գծին վրայ էին նաեւ հազար ասորի զինեալներ :

Կէսօրուան ատեն, Ղալասարի մեր ուժերը հասած էին արդէն Արշատի բանակավայրը, գրաւած էին 20.000 թրքական հրացանի փամփուշտներ, թնդանօթներ, ուղտեր եւ ձիեր :

Թշնամին յիսունէ աւելի սպաննեալ եւ վիրաւորներ ձգելով անկանոն նահանջի դիմած էր :

Օրուան ընթացքին Տիլիմանի ուժերու յանդուգն գրոհները քանիցս խորտակուեցան մեր հակահարուածներէն եւ թշնամին հարկադրուեցաւ դարձեալ ամրանալ պարիսպներուն ետեւ :

Ու Տիլիմանը պաշարուեցաւ :

ԱԶԳԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Փարաւոններու երկիրը երէկ եւ այսօր

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եգիպտոս միապետական երկիր մըն է: Ունի իր խորհրդարանն ու նախարարները:

Արդի վեհապետը, Ֆարուք Ա. աշխոյժ երիտասարդ մը, կը զբաղի երկրին գործերով մեծ ջանադրութեամբ: Կը հետեւի պետական թղթածրարներուն առանց յապաղումի, մնալով իր գրասենեակին մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր: Թէեւ ուսած Անգլիոյ մէջ, Ֆրանսերէնը անգլերէն լեզուէն աւելի լաւ կը խօսի: Իր հօր՝ Ֆուատ Ա.էն վերջ, անկախ Եգիպտոսի երկրորդ թագաւորն է: Արձանագրենք եւ այն, որ թրքական լուծէն ազատուելէն ի վեր, ինք երկրորդ թագաւորն է, որուն Ապտինի Պալատին թուրքերէն պաշտօնական լեզուն վերածուած է արաբերէնի :

Երեսփ. վերջին ընտրութիւններուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան անցեալ Յունուարին, ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահեցան Վաֆտը, որ կուսակցութիւն մը ըլլալէ աւելի շարժում մըն է: Ըստ իրենց բացատրութեան «վերածնունդը ազգային ոգիին»: Ձգտում դէպի կատարեալ անկախութիւն :

Այս պայքարին առաջնորդը հանդիսացաւ Մուսթաֆա Նահաս փաշան, ուժգնօրէն մաքառելով ընդդէմ օտար գրաւման , մինչեւ իսկ իր ներքին թշնամիներուն, բոլորն ալ ազդեցիկ անձեր :

Կառավարութեան սեղանին վրայ կը գտնուին անմիջական հարցեր, ձրի եւ պարտադրիչ ուսում, ջնջում պաշարման վիճակի եւ ազատ արձակումը քաղաքական բանտարկեալներուն: Ջնջում գրաքննութեան: Նուազ խիստ վերաբերում հանդէպ օտարականներու : Բանակցութիւններու վերսկսում Անգլիոյ հետ: Մ. Նահանգներու հետ առեւտրական համաձայնութիւն : Կառուցում բանուորական քաղաքներու: Արաբական Դաշնակցութեան աշխուժացում, եւն. եւն.:

Անգրագիտութիւնը մանաւանդ մեծ աւեր կը գործէ երիտասարդութեան մէջ: Մանուկներ փոխանակ դպրոց մտնելու, կը թափառին փողոցներուն մէջ, մինչեւ որ 6—8 տարեկան ըլլան եւ գործի մտնեն: Անոնց գործելու առաջին շրջանը կը սկսի մուրացկանութեամբ :

Աղջիկները կ'ամուսնացնեն շատ փոքր տարիքին: Հազիւ 12—13 տարեկան, անոնք մայր են արդէն: Կ'աշխատին իբրեւ սպասուհի, լուացարարուհի, երբեմն իբրեւ գործաւոր: Եգիպտական ընտանիքներուն մեծ մասը ունի նուազագոյն հինգ երախաներ: Կարելի էր կրկնապատկել, նոյնիսկ եռապատկել այս թիւը, եթէ թշուառութիւնն ու անմաքրութիւնը չմեռցնէին մնացեալները :

Մինչեւ 1930 պետական դպրոցներէն շատ աւելի թիւով ֆրանսական, անգլիական, յունական, իտալական եւն. վարժարաններ կային: Փոկան, իտալական եւն. վարժարանները, սըրղոցները, հանրակառքերը, վարժարանները, սըրճարանները կը լեցուէին Եւրոպացիներով: Քանի մը եգիպտացի հարուստներ կը խեղդուէին օտարականներու այս բազմութեան մէջ: Տասը տարի առաջ եւրոպացի տիկին մը շատ դժուարաւ պիտի ուզէր պարել եգիպտացիի մը հետ :

Հիմա փոխուած են ժամանակները: Երկիրը հետզհետէ աւելի եգիպտական կը դառնայ: Կարգ մը օտար վարժարաններ փակուած ու միացուած են կրթական վարչութեան կողմէ:

Անգլիացիներուն մեկնումով, ժողովուրդը կը զգայ որ ինք իր տան մէջ է, ազատ ու անկախ , միակ տէրը երկրի ճակատագրին: Կառավարութեան հետ կապուած բոլոր պաշտօնագրութիւններն ու խնդրագիրները պէտք է ըլլան արաբերէն:

Ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ կատարեալ յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցաւ: Կարգ մը օտար տարրերու երկրէն հեռացումով, մեծ քաղաքներու տեղացի բնակչութեան թիւը սկսաւ ստուարանալ: Մալթացի շատ մը ընտանիքներ մեկնեցան Աւստրալիա:

Ազատ ու անկախ ապրելու այս գիտակցութիւնը կը ջղայնացնէ եգիպտացի ժողովուրդը , վասնզի քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս տէրը չէ տակաւին իր երկրին: Ենթակայ է մեծ պետութիւններուն, մասնաւորաբար Անգլիոյ ազդեցութեան :

Փոխադարձ համաձայնութեամբ մը Անգլիա պարպեց Եգիպտոս, բայց իր զինուորներն ու օդանաւերը կեդրոնացուցած է Սուէզի Ջրանցքին շուրջ, անապատային մասին մէջ: Կայ նաեւ Սուտանի խնդիրը: 1930էն սկսեալ եկող գացող բոլոր դահլիճները չեն կրցած համաձայնութեան մը յանգիլ այս մասին: Գահիրէ կը պահանջէ Անգլիայէն, անոր անմիջական պարպումն ու Եգիպտոսի կցումը: Լոնտոն կը ձգձգէ. ու կ'առաջարկէ հանրաքուէի ենթարկել, որպէսզի Սուտանի ժողովուրդը ինքը ընտրէ իր ուզած ճամբան :

Կլանուած Հրեաներուն դէմ մղած պաղեստինեան պատերազմով, եւ մտահոգ իր իսկ սահմաններու ապահովութենէն, երկրորդ Աշխարհամարտի ատեն մանաւանդ, եգիպտական կառավարութիւնը ստիպուած էր, գոնէ առժամաբար, յետաձգել Սուտանի եւ Սուէզի մասին պահանջները: Նահաս փաշայի իշխանութեան գլուխ գալով, այս խնդիրները կրկին կուգան սեղանին վրայ: Վաֆէն ու իր նախագահը կը նկատուին միակ իշխանութիւնը, որ կրնայ լեզու գտնել Անգլիոյ հետ :

Մեծն Բրիտանիայէն վերջ, Մ. Նահանգներն ալ կ'ուզեն դիրքեր գրաւել Միջին Արեւելքի մէջ: Առ այժմ անոնք զինուորական թափանցումէ աւելի՝ կը հետեւին տնտեսական թափանցումի քաղաքականութեան: Մանաւանդ որ Անգլիան կ'ապահովէ այդ շրջանին զինուորական պաշտպանութեան ապերախտ գործը: Մ. Նահանգները կը ջանան ներմուծել մեծ դրամագլուխ եւ հաստատել տնտեսական հաստատուն խարիսխներ: Այսինքն տիրանալ քարիւղի :

Թէեւ Մ. Նահանգները ունին աշխարհի ամէ -

Ընտրական Պայքարը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները ընտրական պայքարի մասին.—

Մայիս մէկին, դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածուներէն Տիկին Նազլը Թլապար յայտարարեց.

— Մենք կ'ուզենք հաստատել ազգայնականութիւն մը, որ ջնջէ ամէն տեսակ խտրականութիւն հայրենակիցներու միջեւ: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը առանց կրօնի եւ ցեղի խտրութեան Թուրք կը նկատէ բոլոր հայրենակիցները, եւ Թրքութեան բոլոր իրաւունքները կուտայ իրենց: Ամէն հայրենակից որ կը կատարէ իր օրինական պարտականութիւնները, մեր աչքին Թուրք է համահաւասար իրաւունքներով:

Կրօնական ոչ մէկ գաղափար կրնայ ազդեցութիւն գործել ոեւէ օրէնքի պատրաստութեան եւ գործադրութեան մէջ: Որովհետեւ միւս բոլոր ազատութիւններուն նման, կրօնական ազատութիւնըն ալ մաս կը կազմէ մարդոց նուիրական իրաւունքներուն:

Պետական բոլոր պաշտօններէն պէտք է օգտուին բոլոր հայրենակիցները, հաւասար իրաւունքներով: Եթէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ, մեր յոյն, հայ եւ հրեայ հայրենակիցները թող գիտնան թէ պիտի տիրանան տարիներէ ի վեր կարօտով սնուցած իրենց փափաքներուն: Հազարումէկ մաքառումներէ եւ քրտնաթոր աշխատանքէ մը վերջ երբ հայրենակիցը ապագայի մտատանջութեամբ կ'ապրի, այդ կեանքը իսկական տառապանք մը կ'ըլլայ իրեն համար:

Պէտք չէ որ հայրենակիցներու մտքին մէջ հե–

նէն հարուստ նաւթահորերը, (1943ի արտադրութիւնը 204 միլիոն թոն էր), կը վախնան քարիւղի սպառումէն: Կը կարծուի թէ անոնց պահեստը պիտի տեւէ դեռ տասնըհինգ տարի: Ուրեմն պէտք է պաշար փնտռել այլուր: Անոնք արդէն իրենց թեւարկութեան տակ առած են Սէուտի Արաբիան: Եւ ահա յայտնի կ'ըլլայ, որ Եգիպտոսի մէջ ալ քարիւղի հանքեր կրնան գտնուիլ:

Բացի քարիւղէն, Եգիպտոսի աշխարհագրական դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ինչպէս յիշեցինք, իրեն կ'ընծայեն մեծ առաւելութիւններ: Օրինակ՝ ազդեցութիւն արաբական աշխարհին վրայ, պայքար համայնավարական թափանցումին դէմ:

Այս բոլորին դէմ կայ սակայն ուրիշ մրցակից մը, Անգլիա որ դեռ զօրաւոր է այդ վայրերուն մէջ:

Եւ վերջապէս Խ. Միութիւնը: Եթէ Մ. Նահանգներուն համար Մերձաւոր – Արեւելքը տնտեսական ապահովութեան հաւանական շրջան մըն է, Խ. Միութեան համար ան կը հանդիսանայ ռազմագիտական ապահովութեան շրջան մը:

Խ. Միութիւնը իր պայքարը սկսած է արդէն եւ առաջին իսկ պատեհութեամբ, պիտի փորձէ թափանցել Միջին Արեւելք:

Ա. ՀԱԲԻԼԵԱՆ

տեւեալ հարցումները տեղ ունենան,— Ո՞ր առանձնաշնորհեալ անձը իմ իրաւունքներս պիտի խլէ, ո՞ր տեղէն անսպասելի հարուած մը պիտի կրեմ, արդեօք ունեւորութեան նոր տո՞ւրք մը պիտի դնեն ինծի եւ հիմնայատակ պիտի կործանի պապերէս ժառանգուած տունը: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եթէ պետական իշխանութեան տիրանայ, Ունեւորութեան Տուրքի ոգին անգամ չի մտցներ Ազգ. Ժողովէն ներս:

★ *Նոյն կուսակցութեան նախագահը, Ճէլալ Պայար, Գասթէմունիի մէջ ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը:*

— Պետական մեքենան կանոնաւորաբար չի բանիր, զայն պէտք է իւղոտել: Խախուտ է կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը: Սնանկութեան վտանգի մը առջեւ կը գտնուինք: Եթէ Մարշալի ծրագիրը դէթ մասամբ մեզի օգնութեան չփութար, այս սնանկութիւնը իրականացած պիտի ըլլար:

★ *Միլլէթ կուսակցութեան վարիչը, Հիքմէթ Պայար ճառախօսելով, ըսաւ.*

— Երբ Բ. Համաշխարհային պատերազմին չմտած երկիրները կը հարստանան, մեր երկիրը տակաւ թշուառութեան մէջ կը թաղուի: Մեզ կը կողոպտեն: Իշխանութիւնը կողոպուտներուն չի կրնար արգելք հանդիսանալ: Երկիրը յոյսը կտրած է Դեմոկրատ կուսակցութեան ընդդիմութենէն: Ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ մեզմէ ալ յոյսը կտրէ: Այն ատեն ստորերկրեայ մեքենայութիւններ ծայր կուտան, ինչ որ վնասակար կ'ըլլայ երկրին համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱՀԱՏԱԿ Լ. ԳԵՂՈՒՆԻԻ ԱՃԻՒՆԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 29 Ապրիլ.— Հ. Յ. Դ. մարմինը յաւերժացնելու համար նահատակ ընկեր Լեւոն Գեղունիի յիշատակը, յուշարձան մը կանգնած է Կարտանի գերեզմանատան մէջ: Նահատակին աճիւնը հասարակաց գերեզմանէն փոխադրուեցաւ իր դամբարանը, մտերմական շրջանակի մէջ: Շատեր եկած էին իրենց յարգանքը յայտնելու գարշելի եղբայրասպանութեան անմեղ զոհին: (Հրէշները իրենց օճիքը ազատեցին օգտուելով ներդաղթէն...): Բարկէն քահանայ Ասլանեան կատարեց թաղման արարողութիւնը եւ դամբանական մը խօսելով ըսաւ.—

«Դուն անսպասելի ջարդերէն ազատեցար, հասակ նետեցիր այս հիւրընկալ հողի վրայ, դրէչդ շարժեցիր, խօսեցար ու գործեցիր հայ ժողովուրդի բարիքին համար, սիրեցիր հայրենիքը, ոխ չունեցար ոեւէ մէկուն դէմ, եւ սիրեցիր Ֆրանսան իբր երկրորդ հայրենիք, այժմ հանգչէ ազատատենչ Ֆրանսայի հողին տակ: Ջարդարարներ մարմինդ սպաննեցին բայց հոգիդ անմահացաւ, դուն պիտի դառնաս նոր սերունդին ներշնչման աղբիւրը, ազգապահպանման սուրբ ոգին»:

Ապրիլի վերջին օրն էր, համազգային սուգի օր, ներկաները կուլան նոր նահատակի դագաղին վրայ: 35 տարի առաջ դարաւոր թշնամի Թուրքը կը հարուածէր հայ ժողովուրդի միտքը, անճիտելով իր գլխաւոր մտաւորականութիւնը, իսկ այս ազատ երկրին մէջ հայանուն կայէնը կը սպաննէ իր երիտասարդ մտաւորականը:

Յարգանք յիշատակիդ, սիրելի ընկեր: Մենք չենք մոռնար քեզ:

Յուշարձանի բացումը տեղի պիտի ունենայ նահատակի սպանութեան 6րդ տարելիցին, 27 Օգոստոս: Մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին մամուլի միջոցաւ, իր հեռաւոր բարեկամներուն եւ ընկերներուն:

Վիրապեան

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մենք ալ տօնեցինք Ապրիլ 11–24ի տարեդարձը, Ապրիլ 29ին, մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ հովանաւորութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան: Օրուան նախագահ Պ. Տիգրան Փիւրումեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները: Աշակերտները եւ վարժուհին՝ առաջնորդութեամբ Տիկին Ջէքմեանի երգեցին խորապէս յուզելով ներկաները: Օր. Անահիտ Օհանեան արտասանեց «Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ» (Սիամանթօ), Օր. Սանթիկ Ֆէրէչէտեան արտասանեց Գ. Կառվարենցի «Որբերը», Օր. Անահիտ Օհանեան երգեց «Բաւ է որ օտարին ծառայեցինք» (Գամառ Գաթիպա), Տիկին Կրկրդեան՝ «Իմ սիրելի զաւակունքս»:

Գեղջկական պատկեր մը ներկայացուցին Տէրտէրեան, Յակոբ Թորլիկեան, Օհանեան քոյրերու հետ, արտասանեց Յակոբ Օհանեան, «Հայը»:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Յ. Վարժապետեան (Լիոնէն), որ մանրամասնօրէն նկարագրեց Հայկական Սարսափները:

Հանդէսը վերջացաւ «Տէր ողորմեա»ով զոր երգեց Պ. Յարութիւն Խազարեան (Մարսէյլէն):

Ներկայ մը

ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Օտար Ընկերվարականներու Դաշնակցութիւնը կիրակի կէսօրէ վերջ տօնեց »Աշխատանքի Օր»ը Երիտասարդներու Միջազգային Տան մէջ: Օրուան տօնին մասին խօսեցան կազմակերպութեան նախագահն ու ընդհ. քարտուղարը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին սպանիացի, իտալացի եւ հայ արուեստագէտներ եւ արուեստագիտուհիներ: Յաջողութիւն գտան սպանիական պարերը՝ կիթառի ընկերակցութեամբ: Նոր Սերունդի ընկերուհիներէն Օր. Աստղիկ Քէօսէեան երգեց քանի մը հայերէն երգեր: Հանդէսը վերջացաւ ժամը 6ին, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՈՆ.— Փոքրիկն Շուշանիկ Հացագործեան վեց տարեկան, մէկ տարիէ ի վեր կը հետեւի դաշնակի դասընթացքի: Անցեալ ապրիլ 7ին դաշնակի հետեւող փոքրիկներուն մէջէն, ամէնէն դեռատին ըլլալով, առաջնութիւնը շահեցաւ: Լիոնի Radioի վարչութեան կողմէ, սկաւառակի վրայ առնուեցաւ իր նուագած կտորը՝ Մոցարթէն: Հինգշաբթի, 11 Մայիս ռատիօ Փարիզէն պիտի լսենք զինքը:

Լիոնի երեք կարեւոր օրաթերթերը յաջորդ օրը մեծ գովեստով խօսեցան, տպելով փոքրիկին նկարը: Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն:

Կարօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Եթէ պինդ պահես երդումդ, իմ սիրտը կը տեսնես, թէ չէ՝ երեսս էլ չես տեսնի:

Որքան սիրուն էր սիրտ ցոյց տալու խոստումը, այնքան խիստ էր սպառնալիքը: Զտեսնել նրա երեսը: Բարի դայեակի մէջ տարիների ընթացքում մայրական զգացմունք էր հաստատուել դէպի այդ աղջիկը:

Եւ այդ զգացմունքը մանաւանդ այժմ, այս օտարոտի երեկոյին, ցանկանում էր տեսնել նրա սրտինը:

Նա երդուեց բոլոր սուրբերի անունով:

— Հիմա խօսում եմ, Մեհրի: Բայց լինեք համարձակ, թէեւ ինձ չէք թոյլ տուել լինել համարձակ: Եւ սակայն, արձակ համարձակ էք իմ մէջ. այս տախտակի տակ մի ամբողջ աշխարհ կայ, ուր ես բոլորովին ազատ եմ:

Նա ձեռքը դրեց իր կրծքի վրայ:

— Ահ, գիտե՞ս այժմ ինչ է ասում իմ այս ազատ աշխարհը:

Նա ասում է որ դուք վախկոտներ էք... դու, մայրիկը, մայր Հեղինէն: Որքան վախկոտ: Դուք ինձնից ծածկում էիք... Բայց այժմ զուր է, այժմ ի զուր է, այժմ առանց ձեզ էլ ես գիտեմ, ամէն ինչ գիտեմ...

Մեհրին լայն բաց արաւ իր աչքերը: Նա ապշած էր: Եւ հազիւ կարողացաւ ասել.

— Ի՞նչ գիտես:

— Օ, շատ բան: Ես, օրինակ, գիտեմ որ մեր երկիրը այժմ մի դժոխք է: Գիտեմ որ Վարանդայի աղջիկները մի – մի Նազլուներ են: Յիշիր Մեհրի, Վարդավառի օրը, այն ժամանակ, երբ մենք բախտ էինք որոնում, երբ մենք ուրախութիւնից տրաքւում էինք, նա, խեղճ աղջիկը, ոռնում էր ծառի տակ: Երկրորդ անգամ նրան տեսայ այստեղ, մեր բակում: Նրան վռնտեցին, որովհետեւ նրա լեզուից թոյն էր ծլլում: Ամէնքդ, դու էլ, խենթ էիք անուանում նրան:

Եթէ անբախտութիւնը խենթութիւն է, նա, ուրեմն ամենամեծ խենթն էր մեր երկրում:

Նրա բերանից խօսքերը չէին թափւում, այլ կրակի կտորներ, բայց այրել չէին կարողանում — եւ ինչպէս չը խենթանար:

Նա տապակւում, գալարւում էր իր ցաւից, մարդիկ ծաղրում էին այդ պարը, երես էին դարձնում նրանից — կարո՞ղ էր նա չխենթանալ:

Խենթ էր, որովհետեւ աղաղակում էր... բայց եթէ խելք ունենար, կը լռէր, չէ՞: Ահ, այդ ինչ, ի՞նչ խելք է... Այսօր լուռ ու մունջ ման կը գար, ոչ ոք ոչինչ չէր իմանայ եւ նրա նշանածն էլ չէր սպաննուի: Երջանիկ մարդ կը լինէր... Խենթ Նազլու:

Մի հատ մարդ կայ, որ անպատուութիւնը չէ ուզում տանել, որ կանչում է մարդկանց եւ Աստծուն — եւ նա խենթ է: Այդպէս է մեր երկիրը.. Դու, ի հարկ է, գիտես նրա պատմութիւնը:

Մեհրին յայտնեց որ չգիտէ:

— Բայց ինչո՞ւ ծածկում էիր ինձանից, ինչո՞ւ գոնէ երկու խօսք չէիր ասում, երբ ես հարցնում էի թէ ինչ աղջիկ է...

— Որովհետեւ առհասարակ բոլոր այդպիսի թշուառների մասին դու ոչինչ չպիտի իմանայիր:

— Օ, ի հարկէ... Մելիքի աղջիկ եմ ես... դու կարմիր խնձոր անուանեցիր այդ աղջկան, մայր Հեղինէն — ժամանակաւոր աւանդ, տան մէջ, իսկ իմ մայրը — ծտի սիրտ ունեցող երեխայ, մի փոքրիկ երեխայ... Ի՞նչպէս Նազլուն անուանէր ինձ բախտաւոր... Ի՞նչպէս կը լինի որ այդ բախտաւորը խօսէ, մտածէ թշուառների, տկլորների մասին... բախտաւոր...

Նրա բերանից դուրս թռաւ մի թոյլ ու կարճ ծիծաղ, որ թունալից սլաքներ տարածեց ամէն կողմ: Դրանից պաշտպանուելու համար էր որ Մեհրին ասաց:

— Ժամանակն է այդպէս, մեզ մի մեղադրիր:

— Ժամանակը, այո: Լսիր այժմ Նազլուի պատմութիւնը, դա ժամանակի պատմութիւնն է..

Եւ լռեց պառաւը: Նրան սարսուռ պատճառողը այդ պատմութիւնը չէր, որ սովորական կարելի էր համարել, այլ այն՝ որ այդ պատմութիւնը այդքան մանրամասն յայտնի էր Գայիանէին:

— Նազլուները շատ են մեր մէջ, այսպէս վերջացրեց աղջիկը:

— Բայց ինչո՞ւ այդպէս պլշել են աչքերդ, ինչո՞ւ այդքան զարմացած ես: Հասկանում եմ քեզ, Մեհրի... երէկ, անցեալ օրը, շաբաթներ, ամիսներ առաջ՝ դու այդպիսի պատմութիւններ էիր լսում, բայց այսքան չէիր սարսափում:

ԼԷՕ

Երեքներու ժողովը Լոնտոնի մէջ

ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՆԱԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽՆԴԻՐԸ.— ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ.— ԳԱՀԻՐԷԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՊՏՈՅՏԸ՝ ԻՐԱՔԻ, ՍՈՒՐԻԱՅԻ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն ժողովը բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ: Օրակարգին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ ծանրակշիռ խնդիրներ :

Թերթերը կը գրեն թէ խորհրդաժողովէն առաջ, Պ. Էչիսըն մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալով Պ. Պեւինի հետ, մասնաւորապէս շեշտեց թէ անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ կազմել, պայքարելու համար համայնավարութեան դէմ՝ Հարաւային–արեւելեան Ասիոյ մէջ: Մ. Նահանգները կ'ուզեն որ Անգլիան ալ օգնէ Ֆրանսայի, յաջողութեամբ վերջացնելու համար Հնդկաչինի պատերազմը: Միւս կողմէ Լոնտոն ալ դրամական եւ զինուորական աջակցութիւն կը սպասէ Մ. Նահանգներէն, զսպելու համար Մալայեան կղզիներու խռովութիւնները :

Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն առաջին խօսակցութիւնը տեւեց հինգ ժամ: Երեք նախարարներուն ժողովը պիտի տեւէ երեք օր :

★ Փարիզի մէջ գոհ կ'երեւան Պ. Էչիսընի խոստումներէն՝ (զինուորական եւ դրամական օգնութիւն Հնդկաչինի մէջ), թէեւ կիսապաշտօնական «Լը Մոնտ»ը կանխահաս կը գտնէ լաւատեսութիւնը: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեվէն, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Հանրապետութեան խորհուրդին առջեւ: Գոհունակութիւն յայտնեց Մ. Նահանգներու յանձնառութեան համար, «ինչ որ պիտի նպաստէ հնդկաչինեան բանակ մը կազմելու եւ նօսրացնելու մեր զօրքը: Այս տարի Մ. Նահանգներէն պիտի ստանանք 150 միլիառ ֆրանքի զինամթերք ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերուն համար»:

Նախարարը այս առթիւ ըսաւ թէ Ֆրանսան այժմ դրօշի տակ ունի 300.000 զինուոր, եւ երբ ամերիկեան զինամթերքը հասնի, պիտի կրնան երեք զօրաբաժին եւս զինել: Հնդկաչինի մէջ կը գտնուին 9000 ենթասպաներ :

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները լուրջ մտահոգութեամբ կը դիտեն համայնավարներու գործունէութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ: Վերջին շաբաթներու ընթացքին ծածկագիր հեռագիրներ փոխանակուած են Գահիրէի ամերիկեան դեսպանատան եւ Ուաշինկթընի միջեւ եւ դեսպանը, Պ. Քէֆրի յանկարծ մեկնած է, քննական պտոյտ մը կատարելու համար Իրաքի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Իր քաղած տեղեկութիւնները անմիջապէս պիտի հեռագրուին Լոնտոն, «Երեք»ներու ժողովին: Դեսպանին կ'ընկերանայ արաբական խնդիրներու խորհրդականը եւ ուրիշ մասնագէտ մը: Հաւանական է որ երեքը միասին Անգարա եւս հանդիպին, քանի որ Խ. Միութիւնը նորէն կը ճնշէ Թուրքիոյ վրայ, Նեղուցներու հարցին առթիւ:

Կ'ըսուի թէ Խ. Միութեան արեւելեան երկիրներէն երիտասարդ Հրեաներ կը սպրդին Իսրայէլի բանակին մէջ: Ուաշինկթըն տհաճութեամբ կը դիտէ, նաեւ, Պէյրութի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնէութեան արտակարգ թիւը, Սուրիոյ ներքին կացութիւնը եւն.: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութիւնը խոստացած է ամէն տեսակ զէնք եւ ռազմանիւթ ճարել Սուրիոյ, փոխարէն ստանալով տեղական ապրանքներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈԼԻՕ – ՔԻՒՐԻԻ պաշտօնանկութեան առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. ժողովին մէջ: Համայնավար երեսփոխան մը, Կառոտի, ամբաստանեց թէ կառավարութիւնը այդ գործը կատարած է Ամերիկացիներու ճնշումին տակ եւ փոխան դրամական օժանդակութեան: Այս առթիւ անճահ բառեր գործածեց — «Ֆրանսական կոչուած կառավարութիւնը այս պաշտօնանկութեամբ կը խոստովանի թէ կ'ընդունի հիւլէական պատերազմին հեռանկարը»: Նախագահը կարգի հրաւիրեց: Վարչապետը բացատրեց թէ կառավարութիւնը չէր կրնար պաշտօնի վրայ պահել Ժոլիօ Քիւրին, Ապրիլ 5ի ճառէն վերջ (համայնավար ընդհ. ժողովին մէջ), թէ իր պարտքն է ապահովել ազգ. գերիշխանութիւնը եւն.: Պ. Կառոտի պոռաց — «Դուք ազգային պոռնկութեան քաղաքականութիւն մը կը վարէք»: Նախագահը սաստեց, իսկ Պ. Պիտօ ձգեց գնաց: Ի վերջոյ ժողովը վաւերացուց պաշտօնանկութիւնը, 179ի դէմ 399 ձայնով :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ: Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine: Tél. Opé. 01–08: ժամը 2էն 7:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի բոլոր շրջաններու ընկերուհիները սիրով կը հրաւիրուին ընկերական հանդիպումի այս ուրբաթ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 14ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ 65ԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ եւ նախկին նախարար Պ. LOUIS MARINի:

Կը նախագահէ՝ M. RENÉ GROUSSET, անդամ ֆրանսական ակադեմիայի:

Կը մասնակցին հայ եւ ֆրանսացի ծանօթ արուեստագէտներ:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Մուտքը ազատ է :

Հրաւիրատոմսի համար դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, Բարեգործականի կեդրոնատեղիին եւ հայգրատուններուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւթեան իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Իսկուհի Գարմէնի, իր սիրելի զաւակին՝ ՎԻԳԷՆի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Օգն. Մարմինը յարմար տեղ մը կը փնտռէ մանուկներու օդափոխութեան համար, Փարիզէն 100—300 քիլոմեթր հեռու :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Թէրզիպաշեանէ հազար ֆրանք իր աղջկան՝ ԼՈՒԻԶԻ մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ: Նոյնպէս Պ. Համբարձում Զալլագեանէ 500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տաղաւարեանի մահուան առթիւ :

ՏԻՐՈՒՀԻ ՉԱՌԱՓԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

Հանրածանօթ Թէօտոր ԼԷՇԷԹԻՍՔԻի մեթոտով: Արագ պատրաստութիւն նուագահանդէսներու եւ դասատուութեան:

Մեկնաբանութիւն հին եւ արդի երաժշտական ստեղծագործութիւններու :

Դաշնաւորումի պատրաստութիւն ձայնամիջոցներու եւ ակորդներու ներքին ունկնդրութեամբ:

Ընդունելութիւն՝ ժամադրութեամբ՝ 44 rue St. Placide, Paris VI: métro St. Placide եւ Sèvres Babylone:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Մարսէյլէն «Արծիւ» Մարզականին հետ մեր բարեկամական մրցումին առթիւ Փարիզի մէջ, Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կը հրաւիրուին Olierի մեր դաշտին վրայ, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, նախապատրաստական աշխատանքի համար :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesmes - (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրերով: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հր. Սասունիի ճաշարանին վերնայարկը, 31 rue d'Alexandrie, մէթրօ Սթրասպուրկ Սէն Տընի : Տիկին Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ կը խօսի Սայեաթ Նովայի կեանքի եւ տաղերու մասին: Այս առթիւ երգեր՝ Սայաթ Նովայէ եւ նուագ՝ քէմանչիստ Յովսէփ Դաւթեանի կողմէ:

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի, Նոր Սերունդի «Օջական» խումբի եւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, միացեալ դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին: Կը դասախօսէ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, Ուրֆայի հերոսամարտի մասին:

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Հ. Սամուէլ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Bar du Globeի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս հինգշաբթի ժամը 9ին Ակնունի ենթակ.:
Այս ուրբաթ ժամը 8.30ին Քրիստափոր ենթ.:
Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան :
Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն :
Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը:
Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ.:
Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Սարսէլի Հայ Կանանց Կրթական Միութեան, երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ: Կը ներկայացուի Գ. Երէցեանի՝

«ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

(Ծիծաղաշարժ օփէրէթ, 3 արար): Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Salle des Fêtesի մէջ, Place de l'Ecoles–Sarcelles:

Երգ եւ արտասանութիւն դպրոցական աշակերտներու կողմէ:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Հ. Խ. Միութեան ՎԱԼԱՆՍԻ մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Հայ երիտասարդներու սրահին մէջ, 10 rue Bayard:

Նուագ Մորենիկի Ուսումն. Միութեան Նոր Սերունդի նուագախումբին կողմէ: Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր: Ոչ աճուրդ, ոչ ալ հանգանակութիւն : Նոյն օրը պիտի քաշուի Միութեան վիճակախաղը:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ռոմանի մէջ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՊԱՂՏԱՍԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բազմաթիւ երգերով, օփէրէթ 6 գործ.: Հեղինակ Թրագօշի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ :

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30 — 11.30 : Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ :

Մուտքը ազատ է:

Հրաւիրատոմսերը ապահովել Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու եւ հայկական գրատուններու մօտ ;



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Vendredi 12 MAI 1950 Ուրբաթ 12 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6150–Նոր շրջան թիւ 1561

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՄՆԱԿԱՆԸ ԼԵԶՈՒՆ Է

Չենք ուզեր դուռ բանալ ակադեմական վիճաբանութեանց, կրկնելով հասարակ ճշմարտութիւններ:

Այսպէս, անդարձ կորսուած ենք, եթէ կորսնցնենք մայրենի լեզուն: Ո՛ւր որ ալ գտնուինք:

Տարիներ եւ տարիներ առաջ, երբ ազգովին հայրենի հողերուն վրայ կամ հարեւան երկիրներու մէջ հաստատուած էինք, Միքայէլ Նալբանտեանն էր որ կ՚ազդարարէր.

— «... Ազգային չենք համարում այն դպրոցը, ուր հրամայւում է խօսիլ ռուսերէն, փրանսերէն, *սակաւ երբեմն հայերէն*:

«Դպրոցի ազգայնականութիւնը կախուած չէ աշակերտների եւ վարժապետների լոկ հայութիւնից. լեզուն է որ մի միայն կարող է այդ վերնագիրը դնել դպրոցի ճակատին:

Դեռ աւելի վճռական յայտարարութիւն մը.

... «Ազգի հոգին եւ ազգի սիրտը կարող են իւրեանց յատկութիւնը եւ որակութիւնը մաքուր պահել միմիայն կերպարանագործուելով ազգային լեզուի ազդեցութեան տակ. այս ճշմարտութիւնը ուրացողը ուրացող է ազգութեան»:

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ «Հայ մը, ըլլայ իսկ արաբախօս, ֆրանսախօս, սպանախօս կամ անգլիախօս», կապուած կը մնայ հայութեան, եթէ «բարոյական օժանդակ մը տեսնէ եւ գտնէ, լեզուով բոլորովին տարբեր Հայու մը մէջ»:

Երբեմնի Թրքախօս Հայերուն օրինակը չի կրնար իբրեւ փաստ ծառայել այս տեսակէտին:

Նախ որ անոնք հայրենի հողերու վրայ կը գտնուէին: Երկրորդ՝ լեզուն մոռնալու եւ Թուրքերէն խօսելու դատապարտուած էին բռնութեան տակ: (Պատմութիւնը կ՚ըսէ թէ Թուրքերը յաճախ կը կտրէին հայախօսներու լեզուն):

Եւ վերջապէս, այն ատեն Եկեղեցին կրնար որոշ դեր կատարել, զուգընթաց՝ սերունդէ սերունդ փոխանցուած աւանդութեանց հետ:

Ո՞ւր ենք այսօր: Աւելի ճիշդ, կա՞յ ցամաք մը ուր ինկած չըլլանք, իբրեւ յարդ կամ տաշեղ կամ հում նիւթ:

Ամէնէն յետամնաց երկրին մէջ իսկ, մեր ցիրուցան բազմութիւնները հարկադրուած են դիմանալ այլազան փորձութեանց:

Մասնաւորապէս նորահասները, մանչ թէ աղջիկ, շուտ կ՚ազդուին որեւէ միջավայրի հրապոյրներէն:

Միայն արեւելեան երկիրներուն մէջ է որ բարեպաշտ բազմութիւններ կը լեցնեն եկեղեցիները: Կը պահեն սերտ կապ՝ այդ բազմադարեան հաստատութեան մէջ:

Իսկ այստե՞ղ: Կամ ամերիկեան ցամաքին վրա՞յ, հիւսիսէն հարաւ:

Բացի Զատկի, Ծնունդի եւ ուրիշ քանի մը աւանդական տօներու բազմութիւններէն, ի՞նչ կը տեսնէք եկեղեցիներու մէջ:

Տարիքն առած այրեր եւ կիներ, պատահաբար ալ՝ միջին տարիքով հաւատացեալներ:

Սովորական կիրակի մը, ոչ Փարիզի եկեղեցին կը լեցուի, ոչ ալ Մարսէյլի փառաւոր տաճարը:

Քարոզ մը աւելի կամ պակաս, քարոզիչ մը տարէց կամ երիտասարդ՝ շատ բան չեն կրնար փոխել այս մռայլ կացութենէն:

Կրօնական կապը կամ «եան»ը բաւական չեն, «հայկականութիւն»ը հիմնաւորելու համար նոր սերունդին մէջ:

Անհրաժեշտ է լեցնել անոր միտքն ու սիրտը, կենդանի, տոկուն գիտելիքներով: Արծարծել հայրենիքի սէրը, առանց նախապաշարուելու օրուան կարգուսարքէն:

Անհրաժեշտ է համոզել, զայն — նոր սերունդը — թէ ինք որեւէ բանով պակաս չէ այս կամ այն ժողովուրդի զաւակներէն, հոգ չէ թէ ցրուած ըլլայ ի սփիւռս աշխարհի:

Անհրաժեշտ է վարժեցնել զայն իրերը դիտելու ճակատը բարձր եւ աչքերը համարձակ: Միշտ հաւատք ներշնչելով անհատական թէ հաւաքական ապագայի մասին:

Այս տարրական պարտականութեանց ճամբան հարթած կ՚ըլլանք անվհատ կառչելով հիմնականին, —մայրենի լեզու: Ցանձն առնելով ամէն զոհողութիւն անոր ուսուցման համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՏՈՒՆ ՄԵԿԵՆԱՍ ՄԱՄՈՒԼԻ

Վաղը շաբաթ կատուներու միջազգային ցուցահանդէս մը կը բացուի Փարիզ, Օթէլ Քոնթինանթալի մէջ: Կը տեւէ մինչեւ երկուշաբթի:

Տեղական թերթերէն կ՚իմանամ թէ ցուցահանդէսը հիմնուած է աւելի քան երեսուն տարի առաջ, եւ մեծ դէպք մը կը կազմէր բոլոր «կատուասէր»ներուն համար:

Իսկ հիմա որ օդանաւի դարուն մէջ կ՚ապրինք, եւ կարելի է այլազան կատուներ Փարիզ փոխադրել աշխարհի բոլոր ծայրերէն, ցուցահանդէսը շատ աւելի շնորհալից հանդամանք ունի: Իսկապէս միջազգային դէպք մը...

Այս տարի ցուցադրուած պիտի ըլլան մօտ 300 կատուներ, տունի սովորական «փիսիկ»ներէն մինչեւ ամէնէն հազուագիւտ տեսակները:

Չեմ գիտեր թէ կրցա՞ծ են Վանի բրդոտ կատու մըն ալ ճարել:

Բոլորն ալ տեղաւորուած են մասնաւոր վանդակներու մէջ, ընդ հովանեաւ մասնագէտներու յանձնախումբի մը:

Անշուշտ մրցանակներ ալ պիտի բաժնուին:

Ցուցահանդէսին ամէնէն «զգայացունց» պարագան այն է որ, հասոյթը պիտի յատկացուի հանգստեան կոչուած Ֆրանսացի լրաբերներու սնտուկին:

Անշուշտ այս կարգադրութիւնն ալ մասնաւոր իմաստ մը ունի:

Կատուն թշնամի է մուկին:

Մուկը թշնամի է թերթին եւ գրքին:

Ուրեմն, կատուն մարդասիրական գործ մը կը կատարէ այս ցուցահանդէսով ալ, քանի մը հարիւր Ֆրանք ճարելու համար անկար լրաբերներու:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսացիները եւ առհասարակ Եւրոպացիները երախտապարտ են կատուներուն:

Չէ՞ որ անոնք անձնուիրաբար կը ծառայեն... մամուլին եւ գրականութեան, ոչնչացնելով թուղթ կրծող մուկերը:

Մենք այս ճակատին վրայ եւս բացառութիւն կը կազմենք:

Մեր մէջ թերթերը ձեռքէ ձեռք անցնելով, ընդհանրապէս կը խուսափին մուկերու արշաւէն:

Գալով գիրքերուն, մեր գրասէրները վարժուած են ապակեպատ մատենադարաններու մէջ պահելու եւրոպական հրատարակութիւնները, կաշեպատ, փառակազմ կողքերով:

Իսկ հայերէն գիրքերը մատի վրայ կը համբուին շատ մը տուներու մէջ:

Այնպէս որ.. Մնացեալը դուք լրացուցէք:

ՎԱՀԷ

ԵՐԵՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ ԸՆԿԵՐ Կ. ԽԸՅՄԷԹԵԱՆԸ

«Հայրենիք»էն ցաւով կ՚իմանանք հետեւեալ դէպքը (22 Ապրիլ).—

Փրովիտէնսի մեր ծանօթ ընկերներէն ընկեր Կարապետ Խըյմէթեան ենթարկուած է երեք աւազակներու յարձակման, ծանրապէս վիրաւորուած է, փոխադրուած է հիւանդանոց, ուր հակառակ տարուած խնամքներու, մեռած է: »Պոսթըն Իվնինկ Ամերիքըն» մեր ընկերոջ վրայ եղած յարձակումը այսպէս կը ներկայացնէ իր Ապրիլ 20 թիւին մէջ.—

«Այսօր երկու նահանգներու ոստիկանները խստութեամբ հետապնդեցին զինեալ գողեր եւ ձերբակալեցին երեք աւազակներ, որոնք ամբաստանուած են թէ ծանր կերպով վիրաւորած են խըմիչքի խանութի մը սեփականատէրը (Կարապետ Խըյմէթեան)՝ զէնքի սպառնալիքով, զինքը կողոպտելու համար: Աւազակները քանի անգամ կրակ բացած են սեփականատիրոջ աղջկան եւ օգնութեան փութացող անոր ամուսնոյն վրայ:

Աւազակներէն մին բռնուած է Փրավիտէնսի մէջ՝ իսկ միւսները՝ Հարթֆըրտի մէջ, երբ կը փորձէին Նիւ Եորք փախչիլ»:

Ցանձին ընկեր Խըյմէթեանի կը կորսնցնենք սիրելի ու վաստակաւոր ընկեր մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, ՎՐԱՍՏԱՆԻ, Մոլտավիոյ եւ Կեդր. Ասիոյ քոնեակի եւ գինիներու արտադրութիւնը աւելցնելու համար, խաղողի նոր տեսակներ կ՚ուսումնասիրուին միչուրինեան դրութեամբ, ինչպէս յայտարարեց պրոֆ. Ցերրի, Մոսկուայի մէջ: Իր հաւաստիքներուն համաձայն, այսուհետեւ սովետական փրփրուն գինիները պիտի գերազանցեն իտալականը եւ ուրիշ եւրոպական արտադրութիւններ:

Երեքներու ժողովը եւ Շումանի ծրագիրը

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ շռնդալից տեղեկութիւններ հաղորդել, Պ. Շումանի ծրագրին առթիւ, որուն ամփոփումը հաղորդած էինք երէկ:

Ինչպէս կ՚երեւայ, թէեւ ֆրանսական կառավարութիւնն է ծրագրին հեղինակը, բայց Փարիզի մէջ ալ կարծիքները մեծապէս կը տարբերին: Ազգ. ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը առջի օր քուէարկութիւն մը կատարեց այս ծրագրի մասին, եւ հաւանութիւն յայտնեց հազիւ մէկ ձայնի առաւելութեամբ — 17ի դէմ 18 — երբ նախագահն ալ քուէ մը ձգեց: (Նախագահները ընդհանրապէս չեն մասնակցիր քուէարկութեան):

Այս քուէարկութիւնը պահանջած էր զօր. Ատոլֆ Օմըրան, աջակողմեան երեսփոխան մը, առաջարկելով որ վերջնական որոշում չտրուի առանց խորհրդարանին հաւանութեան: (Ծրագիրը կը տրամադրէ միացնել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հանքածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստութիւնները, միջազգային վարչութեան մը տակ):

Կառավարութիւնը հակառակ էր այս քուէարկութեան, այն առարկութեամբ թէ ծրագիրը պիտի կցուի Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագրին, որ խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկուի:

Ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս ճարտարարուեստական շրջանակներու մէջ շատեր կը սպասեն լրացուցիչ մանրամասնութեանց, վերջնական կարծիք յայտնելու համար: Հանքածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստութեանց վարիչները դիտել կուտան թէ ոչ իրենց կարծիք հարցուցած են, ոչ ալ նախապէս լուր տուած:

Մամուլն ալ հակասական կարծիքներ կը յայտնէ ծրագրուած միութեան մասին: Համայնավար կուսակցութիւնը վճռական դիրք բռնած է արդէն, իր ներկայացուցիչներով եւ թերթերով: «Իւմանիթէ» ծաղրելով եւ ծաղրանկարներ հրատարակելով, կ՚ըսէ թէ «Ուոշինկթընի մէջ շատ գոհ են Շումանի ծրագրէն եւ իրաւամբ», թէ «Թնդանօթի վաճառականները խանդավառուած են» եւն.: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը այս առթիւ ալ կոչ մը ուղղելով իր անդամներուն, ազգային շահերուն դէմ կը նկատէ Շումանի ծրագիրը, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ. — 1. Այս ծրագրին հետեւանքով Ֆրանսա ա՛լ աւելի պիտի կորսնցնէ իր ազգ. անկախութիւնը. —2. Պիտի ծաւալի գործազրկութիւնը եւ պիտի վատթարանայ բանուորներու կացութիւնը.— 3. Այս ծրագիրն ալ նախայարձակ պատերազմի պատրաստութիւն մըն է ընդդէմ Խ. Միութեան:

★ Պ. Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, հազիւ Լոնտոն հասած, իր գոհունակութիւնը յայտնեց, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Ֆրանսական կառավարութեան նախաձեռնութիւնը նոր իրողութիւն մըն է, ծայր աստիճան կարեւոր: Այս ծրագրին հիմնական գաղափարն է դիւրացնել Ֆրանքօ-գերմանական մերձեցումը եւ մղում տալ արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական միացման: Երկար ատենէ ի վեր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը իր հաւանութիւնը յայտնած է այս նպատակներուն: Խոր վերլուծում մը կատարելէ եւ վերջնական կարծիք մը յայտնելէ առաջ, հարկ է լրիւ տեղեկութիւններ ունենալ ծրագրի մասին. բայց այժմէն իմ գոհունակութիւնս եւ հաւանութիւնս կը յայտնեմ Ֆրանսայի նախաձեռնութեան իմաստին եւ տարողութեան մասին»:

★ Անգլիոյ մէջ վերապահ են տակաւին, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական պատճառներով: Արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարական առաջնորդը, Տոքթ. Շումախըր խօսելով լրագրական ասուլիսի մը մէջ, կրկնեց թէ իր կուսակցութիւնը համաձայն չէ որ Գերմանիան մտնայ Եւրոպայի Խորհուրդին, իբրեւ ընկերակից անդամ: Կը մերժէ նաեւ Շումանի ծրագիրը, ըսելով թէ «շրջանակը պատրաստ է, բայց պատկերը չկայ»: Ուրիշ խօսքով, կը սպասէ լրացուցիչ լուսաբանութեանց: Մ. Նահանգները չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը: Շատ գոհ կ՚երեւան նաեւ Պելժիան եւ միւս դրացի փոքր պետութիւնները:

★ Երեքներու ժողովը բացուեցաւ Դչ. օր: Օրակարգին վրայ կը գտնուի նաեւ ֆրանսական ծրագիրը: Միւս նիւթերն են. —1. Գերմանական խնդիրը: 2.— Ծայր. Արեւելք: 3.— Ատլանտեանի դաշինքը: 4.— Յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: 5.— Եւրոպայի տնտեսական կացութիւնը եւ տոլարի բացը: 6.— Միացեալ Եւրոպա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Ուրեմն, առնելով բանաստեղծութիւնը իբրեւ գեղարուեստ, բանաստեղծը առանց ինքզինքը կեանքէն կղզիացնելու, անկարող է յաճախ մէջտեղ բերել արուեստի գործ մը, պարզապէս անոր համար որ, ան պիտի չգտնէ կեանքին մէջ իտէալ իրականութիւններ :

Ահա, այս իտէալ իրականութիւններու պատճառաւ, երկար կեանք ունի արուեստը, մինչդեռ կարճ է տեւողութիւնը կեանքին ընթացիկ դըրուագներուն, որովհետեւ անոնց կը պակսի յաւիտենական ճշմարտութեան բարձրութիւն ու խորքը :

Բանաստեղծի մը կեանքը մեզ չի հետաքրքրեր, որովհետեւ անիկա մարդկային է ամէն ուղղութեամբ : Բայց իր գործը կ'ապրի, որովհետեւ ան ծնունդ տուած է իտէալ կեանքին եւ անոր յաւիտենական ճշմարտութիւններուն որոնց ծարաւը ունեցան դարերու մէջէն բոլոր ժողովուրդները եւ այսօր ալ տակաւին ունին ու յագուրդի կարօտ են սպասողօրէն :

Իսկական արուեստի յատկանշական ուրիշ մէկ ապացոյցը վերլուծենք հիմա տարբեր մէկ անկիւնէ մը: Անկիւնէ մը ուր հասարակ բայց մարմնապէս եւ մտքով առողջ ընդունուած անձ մը կը գտնուի ստեղծագործութեան մը առջեւ: Անիկա հաղորդականութեան երեւոյթն է: Երեւոյթ մը որ պիտի բնորոշուի վերստին ինքնախոյզ յուզականութեան միջամխութեամբ:

Առնենք քերթուած մը Վ. Թէքէեանէն: Թէքէեան մեծ տաղանդ մըն է եւ թէ կատարեալ արուեստագէտ: Ընթերցողին վրայ անոր արուեստը ինչպէ՞ս պիտի յայտնուի: Այդ բանաստեղծութեան հաղորդականութիւնը ի՞նչ ցուցանշաններով կարելի պիտի ըլլայ փաստել :

Եթէ այդ քերթուածը ընթերցողին պիտի խօսի թելադրիչ եւ ներգործիչ մղումով մը, կրնանք ըսել առանց սխալած ըլլալու թէ անիկա զուրկ է արուեստի շնորհէն: Սակայն ընդհակառակն, եթէ ընթերցողը զայն կարդալով, որոշ ժամանակի մը համար; ինքնամոռացութեան կ'ենթարկուի, առանց որոշ թելադրիչ գաղափարի կամ առանց որ եւ է գրգիռի, ու անզգալաբար ինքզինքէն կը հեռանայ նոյնանալու համար արուեստագէտի ապրումին — ուժի ու չափի անհատական խառնուածքի աստիճանով —, ու այսպէս կը մոռնայ իր անհատականութիւնը եւ անհատական գործօն պէտքերը եւ կը կապուի տիեզերականին, այդ բանաստեղծութիւնը իսկական է, հետեւաբար նաեւ, արուեստի արդիւնք :

Արդ, սխալած չեմ ըլլար եզրակացնելով թէ բոլոր գեղարուեստները, առանց թելադրիչ գրգիռ մը դառնալու մեր անհատականութեան հանդէպ, կը տաքցնեն մեր հոգին, սիրտը կամ միտքը ենթագիտակից թրթռականութեամբ մը: Այդ թրթռականութեան գլխաւոր ու կարեւոր բարեմասնութիւնները կը բաղկանան, գեղեցկութեան, կշռոյթի ու ճշմարտութեան տարրերէն, բաղադրօրէն կամ անջատ վիճակի մէջ, եւ կը ծորեն արուեստին ուժը որ մեզ կը գրգռէ ենթագիտակից թրթռականութեամբ, ուրիշ խօսքով ինքնախոյզ յուզականութեամբ :

Ներքին ճիշդ այս ուժին պատճառաւ է որ արուեստը կը դառնայ համամարդկային վայելքի աղբիւր մը, որ ամէն բանէ աւելի հաստատօրէն կը կապէ մարդը մարդու հետ, կը քանդէ նոյնքան ուժգնութեամբ ու յարատեւութեամբ իրարու մէջ գտնուող արգելքներն ու պատնէշները: Կը դառնայ դարերու անքակտելի շղախը՝ բնութեան ու մարդկային կեանքին: Բնութեան նման ինքզինք կը պահէ մշտնջենապէս բարեշրջուող ու միշտ վերապրող :

Արուեստը հեռու է դաւանանք մը կամ վարդապետութիւն մը ըլլալէ, բայց յաւիտենական ոգի մըն է որ կը սաւառնի մեր էութիւններէն վեր, կ'օծէ մեզ իր ջերմ շնորհովը, այնքան անճառելի որքան կեանքը ու բնութիւնը :

Ան իր էութեան մէջ կը պահէ եւ կը խնկարկէ ստեղծագործութեան գաղտնիքն իսկ :

Անգամ մըն ալ դիմենք Թոլսթոյի Ի՞նչ է արուեստը գրքի էջերուն, ուր պիտի գտնենք հետեւեալ թիւրըմբռնումը արուեստի մասին, որուն տուած նախճիրները մինչեւ մեր օրերը կը հասնին աւելի աւերիչ թափով :

Թոլսթոյ կ'ըսէ. — «Ամէնէն մեծ արուեստը այն է որ [illegible] կ'ընէ ապրող ամէնէն շատ անձերու ...» :

Ան այսպէս, ամբոխը կը հաստատէ արուեստի գլխուն, իբրեւ դատաւոր եւ քննադատ, զայն գնահատելու եւ անոր ուղղութիւն տալու համար: Ան կ'ուզէ որ արուեստագէտը իջնէ, ապրի առօրեայ կեանքին մէջ: Հետաքրքրուի անոր անցքերովը ու հոգերովը: Անոր վիշտովը ու խինդովը:

Առաջին ակնարկով այս տեսութիւնը առողջ եւ տրամաբանական կ'երեւայ, բայց չուտով վերահասու կ'ըլլանք թէ, այս թելադրութիւնը իր մէջ կը պարունակէ ամէն թունաւոր տարր, արուեստին էութիւնը, անոր իսկական կոչումը քանդելու համար, իր նեղմիտ ու տիրապետական բնոյթին պատճառաւ:

Ամէն անգամ որ արուեստագէտը խառնուած է իր ժողովուրդին կամ ժողովուրդներուն, այս հիման վրայ, ան ոչ միայն վրիպած է նշանակէտէն այլեւ լքած է արուեստի ըմբռնումը :

Արուեստը լայն հասարակութեան մը ծառայեցնելու տեսութիւնը, զայն ժողովուրդին առօրեայ կեանքին շղթայելու ըմբռնումը, զայն թելադրիչ մղումի մը լծակը դարձնելու գաղափարը խոտոր կը համեմատին ստեղծագործութեան գաղտնիքին, որ ինչպէս բացատրեցինք, ինքնախոյզ, ինքնամոռաց յուզականութեան երեւոյթ մըն է եւ միմիայն կը հետաքրքրուի իտէալ իրականութիւններով :

Aragon, ֆրանսացի ծանօթ բանաստեղծը որ արուեստի այնքան կատարեալ գործեր ստորագրած է, վերջերս մեզ տուաւ ապացոյց մը թէ, — իր իսկ գործերով — ինչպէ՞ս արուեստ մը անկումը կ'ենթարկուի: Գրականութեան մասին, դեռ քանի մը օր առաջ, ան հետեւեալ տարօրինակ խորհրդածութիւնները արտայայտեց Մարսէյլի մէջ :

Ան ըսաւ, — «Գրականութիւնը այսօր պէտք է ըլլայ իրապաշտական, մարդկային, ընկերական ոգւով գիտակից: Իր աղբիւրները պէտք է բխին մեծ պայքարներէն եւ գործունէութիւններէն: Այն պատճառաւ որ, արուեստի մեծ գործերը գոյութիւն կը ստանան դասակարգի մը մեծ գործունէութենէն, միմիայն աշխատաւորական դասակարգին որ մեր ժողովուրդի պայքարներուն յառաջապահի դիրքը գրաւած է»:

Aragon արուեստը այսպէս կը շփոթէ գաղափարապաշտական տուեալներու հետ: Իր վերջին բանաստեղծական գործերէն արդէն կ'արտացոլան այդ ըմբռնումին վնասակար հիմքերը :

Վերջին կէս դարու միջոցին, ուր երկու մեծ պատերազմներ աւեր բերին մշակոյթի ամէն ճիւղերուն վրայ, արուեստի անկումը տեսանք կարգ մը ժողովուրդներու մշակոյթին մէջ, դասակարգային նման տեսութեան մը վրայ հիմնուած հոգեբանութեան ու կեղծ փիլիսոփայութեան պատճառաւ :

Արուեստը՝ նիւթի ու արտայայտութեան խնդիրներէն զատ, ունի քանի մը շատ կարեւոր մանրամասնութիւններ, որոնք կը սպրդին յաճախ շատերու ուշադրութենէն, հակառակ անոր որ արուեստի այդ գիծերը լաւագոյն ցուցանշաններն են, անոր, այսինքն արուեստին մեծութեան ու խորութեան :

Ստեղծագործութեան մը յօրինուածքին ու հիւսուածքին մէջ, փափաքելի է որ արուեստը գաղտնիք մը մնայ, այսինքն աննշմարելի դառնայ անոր դերը: Կատարեալ արուեստը անիկա է որ ինքզինք անգտանելի կը դարձնէ անոր էութեան մէջ: Երբ արուեստը պէտք եղածէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւէ գործի մը հաղորդականութեան մէջ, կասկածելի կը մնայ անոր արժէքը:

Անտեսուած ուրիշ ցուցանիշ մըն է, զանազանութիւնը, որ կայ մէկ կողմէն նիւթին մէջ եւ միւս կողմէն ձեւի ու հոն տիրող ոգիին մէջ: Այս զանազանութիւնը այնպէս մը պէտք է ագուցուած ըլլայ իրարու հետ որ, ոչ թէ միայն անիկա ամբողջութիւն մը կազմէ, այլ զանազանութենէն որ եւ է բան յապաւելով, գործը փճանալու վտանգի մէջ գտնուի: Որովհետեւ արուեստի ամբողջականութիւնը կը պարունակէ իր մէջ նոյն բազմակողմանի տարրերը ինչպէս է տիեզերքը եւ հպատակ է անոր պէս ստեղծագործութեան նոյն օրէնքներուն: Միասնականութենէ զրկուած արուեստը զուրկ է նաեւ նշանակութենէ :

Ուրիշ ցուցանիշ մըն ալ՝ գեղեցկութիւնը : Բնութենէն աւելի հարուստ գեղեցկութեան վայր մը չկայ: Գեղեցկութիւնը արդիւնք է բնութեան ստեղծագործական հանճարին: Ան կը մնայ ամփոփ ամէն ժամանակներու համար: Ճշմարիտ արուեստը կը յագեցնէ իր գեղեցկութեանց ծարաւը բնութեան դիմելով եւ անոր աղբիւրներէն խմելով: Որովհետեւ բնութիւնն ու արուեստը կրնան ստեղծել երեւոյթներ որոնք կը մնան միշտ անփոփոխելի :

Այս խորհրդածութիւնները բաւական կը սեպեմ արուեստի էութեան մասին ու կ'անցնիմ Ն. Սարաֆեանի գործերէն արտացոլացող տաղանդի ու արուեստի էութեանց :

(3)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀԵՐԷՆ

Սարգիս Բարսեղեան

Վաստակաւոր եւ մահացած ընկերներ ունինք որոնց մասին շատ բան չէ գրուած մամուլում : Անոնց անունով կուսակցական կամ երիտասարդական միաւորներ ալ գրեթէ չունինք:

Այս շարքին են պատկանում, օրինակ ընկերներ Եղիշէ Թոփչեան, Աւետիք Շահխաթունեան, Վանի Իշխան, Կոլոտ Սարգիս, եւն. :

Այսօր կ'ուզեմ ներկայացնել վերջինը, օգտուելով ընկեր Գ. Լազեանի գրքէն, «Դէմքեր Հայ Ազատագրական Շարժումէն» :

Կոլոտ Սարգիս, Սարգիս Բարսեղեան, Շամիլ եւ Գրիգոր Վարդանեան ծածկանուններով յայտնի է բնիկ Գանձակեցի ընկեր Պօղոս Օզարաշեանը, որ ծնած է Գանձակի գաւառի Գետաբեկ գիւղում, 1881 թ. : Նոյն գիւղումն է ծնած նաեւ յայտնի երաժշտագէտ Գրիգոր Սիւնին (Միրզայեանը) :

Սարգիս Բարսեղեանը իր նախնական ուսումը ստացել է Գանձակի հայկ. դպրոցում 1886—1891, ապա մէկ տարի պատրաստուելուց յետոյ, յաջող քննութիւն տալով, կը մտնի Թիֆլիզի Ներսէսեան դպրոցի Ե. դասարանը : Գիշերօթիկ ընկերը, Յարութիւն Պետրոսեանը ատրճանակով վիրաւորած լինելով, կը ստիպուի դեռ դպրոցը չաւարտած, Գրիգոր Վարդանեան անունով պարսկական անցագիր ճարել եւ անցնիլ Զուիցերիա, ուսանելու :

1901ին Սարգիս համալսարանական ուսումը կիսատ թողնելով, կը մտնէ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» կոմիտէի մէջ, որ Քրիստափոր Միքայէլեանի ղեկավարութեամբ ընտրուած էր «Դաշնակցութեան կամքը ներկայացնող մարմին»ից, եւ Քրիստափորի հետ միասին կը մեկնի Կովկաս :

1902ի ամառը «Փոթորիկ» խմբի ընկերները կ'երթան Շուշի, ուր տեսակցութիւն կ'ունենան Ղարաբաղցի մեծահարուստ Ժամհարեանի հետ, ազատագրական պայքարի մասին, յիշեցնելով իր պարտականութիւնը, իբրեւ հայրենասէր: Յաջորդ օրը ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ Սարգիսը եւ Սմբատ Ամիրեանը: Իսկ Ժամհարեանը անմիջապէս կը մեկնի Մոսկուա, ու՛ր մի քանի ամիս վերջը կը պատժուի աՀարեկիչ ընկեր Մատթէոսի ձեռքով :

Շուշուայ բանտից Սարգսին կը տեղափոխեն Գանձակի բանտը, ուր կը հանդիպի Յարութիւն Պետրոսեանի, որին անցեալում ատրճանակով վիրաւորել էր: Սարգիսն ու Յարութիւնը կը մոռանան անցեալի այդ դէպքը, երբ այժմ նոյն գաղափարի մարտիկներ դարձած են: Յարութիւնը շուտով բանտից պիտի ազատուէր, իսկ Սարգսին պիտի տեղափոխէին նորից Շուշուայ բանտը: Բանտում միասին կ'որոշեն Սարգիսը փախցնելու ծրագիրը :

Երբ Սարգսին զինուորական պահակախմբի հսկողութեան տակ Գանձակից գնացքով տեղափոխում են Եւլախ, որտեղից ոտքով պիտի տանէին Շուշուայ բանտը, հարիւր քիլոմեթր տարածութիւնը անցնելով, Յարութիւն Պետրոսեան, մի քանի ընկերներով յաջողում է Սարգսին անվնաս փախցնել եւ տեղափոխել Գանձակ : Եւլախից Սարգսին փախուստը կազմակերպելու համար, Քրիստափորը Բագուից ուղարկած էր Դաշնակցական Խեչոյին, որ ճիշդ ատենին Եւլախ կը հասնի, բայց Սարգիսը արդէն փախած էր :

Գանձակում մի առ ժամանակ պահելուց յետոյ, Սարգիս Բարսեղեան անունով կ'անցնի Պարսկաստան եւ ապա Սոֆիա, ուր Քրիստափորը Եըլտըզի մահափորձի պատրաստութիւնով կը զբաղէր: Սարգիսն էլ կը մասնակցի ռումբերի փորձերին: Քրիստափորի մահուան հետեւանքով, Սուլթանի մահափորձի ծրագիրը կը յետաձգուի, եւ Սարգիսը կրկին կ'երթայ Կովկաս:

1904ին Նիկոլ – Դումանի հայդուկային խըմբին միանալով, Սասունի օգնութեան հասնելու համար, պարսկա – թուրք սահմանագլխին կռուի բռնուելով թրքական կանոնաւոր զօրքի եւ քրտական աշիրաթների հետ, ստիպուած կը վերադառնան Պարսկաստան:

1905ին Սարգիս կը մասնակցի Երեւանի եւ Հին – Նախիջեւանի հայ – թաթարական կռիւներին: 1906ին կը յաջողի անցնիլ Վան, ուր Կ. Կոմիտէի անդամ է, Կողբեցի Տիգրանի, Համազասպ Բաղեշցեանի, Արամի եւ Իշխանի հետ միասին : Իր կատակասէր, ջերմ բնաւորութեամբ շուտով մտերմութիւն կը ստեղծէ իր շուրջը: Նաեւ յանդուգն է, ամէն տեղ՝ ուր կռիւ կայ :

Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումով, յարաբերաբար ազատ պայմաններ կը ստեղծուին նաեւ Վասպուրականի մէջ, եւ կը սկսուի ազգային մշակութային եռուն մի կեանք: Սարգիսը այս մարզում նոյնքան համբաւ կը ստանայ, այս անգամ իբրեւ հռետոր եւ կազմակերպիչ: Հիմնադիրներէն է Վանի «Աշխատանք» թերթի :

1909ին ամուսնացաւ Պերճուհի Պարտիզպան –

եանի հետ, եւ միասին ուսուցչական պաշտօն վարեցին Վանի եւ Կիրասոնի մէջ: (Տիկին Պեր – ճուհիՊարսեղեան մեզ ծանօթ յայտնի գրագիտուհին է, որ իր ժամանակին անդամ էր Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի: Իսկ իրենց մի հատիկ զաւակը՝ Արմէն, իրաւաբան է Փարիզ եւ մօտ երեք տարի առաջ ամուսնացաւ մէկ Հայուհու հետ):

1912ի ամառը Պարսկաստանից Վան անցնելով, նախ Աղթամարի վանքում եւ ապա Վանում առիթ ունեցայ մօտիկուց ճանաչել Սարգսին, իր բացառիկ դրական կարողութիւններով: Մանաւանդ իր «տասնըվեց վանկանի» բնական ծիծաղը, երբեք պիտի չմոռանամ ...

Ուսուցչական պաշտօնով, այդ տարուայ Սեպտեմբերին Բարսեղեանները մեկնեցան Կիրասոն: Իրենց ընկերացաւ Նիկոլ Դումանը, որ կ'երթար Պոլիս: Վանից բազմաթիւ ընկերներ կառքով, ձիով կամ հեծանիւով, իրենց ուղեկցեցինք մինչեւ Աւանց գիւղը:

1914ի ամառը Կարնոյ մէջ գումարուած Հ.Յ.Դ. 8րդ ընդհ. ժողովը Սարգսին ընտրեց Հայաստանի Բիւրոյի անդամ, անոր յանձնելով Պոլսոյ հատուածի գործավարութիւնը:

Տասնեւհինգ տարիների արկածալի բեղնաւոր գործունէութիւնից վերջ, Սարգիսն էլ վիճակուեց զոհ գնալ 1915ի Ապրիլեան Եղեռնին :

Առանձնապէս հետաքրքրական լինելով Ռուբէնի կարծիքը Սարգսի մասին, ահաւասիկ մէկ քաղուածք իր «Հայ Յեղափոխականի մը յիշատակները» շատ արժէքաւոր յուշագրութիւնից :

— ... Պէտք է ըսել, որ մեր մէջ ամէնէն լայն հոգին, ամէնէն լայն հորիզոններ ընդգրկողը մընացեր էր մեր «Կոլոտ Սարգիսը»: Ան հասարակ շատ բան չէն գիտեր մեր շարքերը այն մեծ մարդու մասին: Ան մէկն էր այն տէրվիշներէն, որ ոչ մէկ փայլ չունէր, որ ըստ երեւոյթին հասարակ ուժ կը թուէր, բայց ըստ էութեան ամէն ինչ ան էր: Ով ծանօթ է Ռոստոմին, նոյն երեւոյթը դիտած պիտի լինի: Պիտի ըսեմ որ Սարգիսը Ռոստոմ մըն էր, թերեւս աւելի տուեալներով ու ձիրքերով օժտուած: Ան մեզ հասակակից ընկեր էր, նոյնքան պատրաստուած որքան մենք, քիչ մը աւելի քիչ մը պակաս, բայց անոր մէջ կար անբացատրելի ուժ մը, որ կ'ազդէր բոլորիս վրայ, կ'ենթարկէր իրեն ոչ թէ ուժով, խօսքով կամ մտքով, այլ անանուն բանով մը, որը չեմ կրնար բացատրել: Ան ներշնչող էր մեզ համբերութեան, գործի ու խանդի, բայց այն ներշնչումը կը կատարէր այնքան անզգալի կերպով, որ մենք ինքներս ալ չէինք կարող հասկնալ եւ կարծեմ Սարգիսը ինքն ալ չէր հասկնար: Ան դարձած էր անհրաժեշտ տարր մը մեր մէջ, թէեւ անոր անհրաժեշտութիւնը անչօշափելի էր :

Արամը Վանի կուռքն էր, անոր ուժի, կամքի մարմնացումը, բայց դարձած էր Վանեցի միայն: Իշխանը Լեռնապարի հերոսն էր, անոր դիւցազն ու երգերու նիւթը, բայց դարձած էր Լեռնապարցի միայն: Ձիս կ'անուանէին «փաշա» եւ կ'երգէին ըրած ու չըրած գործերս: Հակառակ այս բոլորին՝ ըստ էութեան մենք նուաստ էինք, անփառք, անանուն Սարգսի մօտ: Գիտեմ որ Արամը եւ Իշխանը համամիտ են բամբերիս, իրենց դերեզմաններուն մէջ, որ Սարգիսը թէեւ իրենց զինուորն էր կռուի դաշտին մէջ, բայց այդ զինուորի ոգին էր կամք ու որոշում ձեւակերպողը, որ թէեւ ժողովներու մէջ սար կամ անոր բանաձեւն էր անցնողը, բայց կրականին մէջ անբանաձեւ Սարգսի ծրագիրն էր գործադրողը :

Վերջապէս, Սարգիսն էր միջին օղակը, շաղկապողը տարամէտ ուժերու, ան թթխմորն էր յեղափոխական գործին, շաղախը յեղափոխական կառուցուածքին » :

Անհատսիկ Սարգիսը իր ամբողջ հասակով եւ բարձր կարողութիւններով, որի յիշատակը պարտաւոր են յաւերժացնել մեր երիտասարդ ընկեր – ները :

ԲԵՆՈ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 7 Մայիս.— Այս տարի աւելի մեծ շուքով տօնուեցաւ Վասպուրականի հերոսամարտին 35րդ տարեդարձը: Այս անգամ ալ նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին խումբ մը վիէնաբնակ Վասպուրականցիներ :

Շաբաթ իրիկուն կարեւոր բազմութիւն մը լեցուած էր Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը: Բեմին ճակատը կարմիր պաստառի մը վրայ գրուած էր « մահ կամ ազատութիւն»: Ուրիշ տեղ մը.— « Փա՛ռք Վասպուրկանի հերոսամարտը կերտող նահատակ հերոսներուն»: Բեմին վրայ զետեղուած էին Արամի, Իշխանի, Վազգէնի եւ ուրիշ բազմաթիւ հերոսներու նկարները :

Պ. Անդրանիկ Խլոյեան իբրեւ օրուան նախագահ, քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որ զէն ի ձեռին ինկան կռուի դաշտին վրայ: Յետոյ Կապոյտ Խաչի դըպրոցին աշակերտները երգեցին «Կռուեցէք տղերք»ը, Օր. Ս. Կարապետեան Տարօնի Հայր. Միութեան կողմէ արտասանեց «Հայաստանին», մեներգեց փոքրիկն Վանուհի Մուրատեան: Օր. Կարապետեան արտասանեց «Ես իմ անուշ Հայաստանին»: Անգամ մը եւս հաճոյքն ունեցանք լսելու Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան որ երգեց «Կռունկ»ը եւ «Ծիրանի ծառը»: Դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Սանճեան: Գաղութիս միակ ջութակահարը՝ Կ. Պէպիրեան յաջորդաբար նուագեց չորս լաւագոյն կտորներ: Առաջին անգամ ըլլալով հրապարակի վրայ լսեցինք նաեւ հազիւ 12 տարեկան Վազգէն Մուրատեան որ յաջողապէս ջութակի վրայ նըւագեց գեղեցիկ կտոր մը: Բազմաթիւ խմբերգներ երգեցին Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտները, իրենց ուսուցչին առաջնորդութեամբ :

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Յ. Ուզունեան: Հ. Պետական Կարմիր Խաչի կողմէ օրուան պատշաճ ուղերձ մը կարդաց Պ. Յակոբ Պաղտասարեան: Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի կողմէն ընկեր Ս. Գալուստեան քանի մը խօսքով ոգեկոչեց Վասպուրական աշխարհի մէջ ապրող Հայերու հերոսական ոգին հնուց ի վեր : Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէն գեղեցիկ արտասանութիւն մը ըրաւ Ս. Անդոեան: Մեներգեց նաեւ Օր. Անժէլ Ուզունեան :

Առաջին բանախօսն էր ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան.— « Մենք կը տօնենք այս հերոսամարտը ցոյց տալու մեր նոր սերունդին թէ ժղած ում սաեւ հերոսամարտներ, տասնի դէմ մէկով եւ յաղթած ենք: Առաջին անգամ ըլլալով եօթը հարիւր տարի վերջը Շամիրամի բերդին վրայ դարձեալ ծածանեցաւ ազատութեան դրօշը: Անոնք որ յաղթեցին երէկ, պիտի յաղթեն նաեւ վաղը»:

Երիտասարդ գրագէտ Պ. Կ. Փօլատեան, որ հրաւիրուած էր Մարսէյլէն, գրաւոր բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Վասպուրականը իր աշխարհագրական դիրքով, իր կրօնական եւ յեղափոխական գործիչներով եւ ըսաւ.— «Իմ կարդացած պատմութիւններէն եւ բերանացի ըսուածներէն եկած եմ այն եզրակացութեանմէՎասպուրականի հերոսամարտը մեր օրերու պատմութեան ամէնէն փառաւորներէն մէկն է : Առանց այդ հերոսամարտին դժուար թէ պիտի ունենայինք միւս հերոսամարտերը որոնք մեզի տուին Մայիս 28ը»: Կ'արժէ առանձին հրատարակել իր ճառը: Ինչպէս ուրիշ շաբթիւ այս անգամ ալ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը միօրինակ էր եւ խճողուած:

Հանդէսը փակուեցաւ «Ա՛խ, Վասպուրական» երգով :

ԾՈՓԵՑԻ

« ԱՊՐԻԼ 11 – 24 »

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 8 Մայիս.— Շաբաթ իրիկուն, Սէնթ Էնըմօնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ 1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերուն սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեան բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Օրուան նախագահը Պ. Թ. Թորոսեան քանի մը խօսքով կատարեց հանդէսին բացումը: Բեմին վրայ սեւով ծածկուած դագաղին ծայրը կը վառէր յիշատակի բոցը, որուն շուրջը բոլորուած դպրոցի աշակերտները, երգեցին « Մեր արիւնը »: Յետոյ Օր. Արշ. Սեդրակեան (Կապոյտ Խաչ) երգեց «Տէր ողորմեա»ն եւ «Գարահիսար»ը, խորապէս յուզելով ներկաները: Օր. Ա. Ստեփանեան անթերի առոգանութեամբ արտասանեց Սիամանթոյի « Խեղդամահ»ը, իսկ պատանի Յ. Շահրիկեան, Յ. Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը»:

Ուղերձներով իրենց յարգանքի բաժինը բերին Տիկին Յարէթեան (Պետ. Կ. Խաչ), Պ. Ս. Փիլիկեան (Ազգ. Միութիւն): Պ. Յ. Յովսէփեան (Բարեգործական), իսկ Հ.Յ.Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի կողմէ այս տողերը գրողը :

Օրուան բանախօսը, ընկեր Հրաչ Տասնապետեան փաստացի ճառով մը պարզեց Թուրքիոյ սարքած դաւերն ծալքերը: Խօսեցաւ նաեւ Բժ. Յար. Սարաֆեան: Հանդէսը փակուեցաւ Թորգոմ քահանայի «Պահպանիչ»ով: — Մ. Մանուկեան

★

ԼԻՈՆ, 4 Մայիս.— Ժողովրդային Թատերասիրաց Միութիւնը անցեալ շաբթու խնամեալ պատրաստութեամբ ներկայացուց «Մաշդի ի բադ» զուարթ օփէրէթը, ներդաշնակնուագածութեամբ: Մայիս մէկի առթիւ, հակառակ փոխադրութեան միջոցներու չգոյութեան, սրահը լեցուն էր գրեթէ: Դերակատարները, որոնք դժուարին պայմաններու մէջ կրցեր էին հետեւիլ փորձերուն, գնահատելի ձիրքեր ցոյց տուին:

Գլխաւոր դերակատարները Պ. Պ. Յակոբ Թորոսեան (Մաշդի), Տէր եւ Տիկին Գայթանճեան (բեռնակիր եւ Կիւլնազ), Լեւոն Ալէմեան (Ռուստամ բէկ), Ս. Հացագործեան (Սարվար), Օր. Ա. Կիւրեղեան(Սանամ արժանի էինծափահարուելու,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Թող, ասում էիր դու, ինչ ուզում է լինի, միայն թէ իմ Գայիանէն չիմանայ: Եւ դու երջանիկ էիր, որ քո կարմիր խնձորը միամիտ է, անտեղեակ ... Այժմ տեսնում ես որ մեր երկաթէ սընտուկն էլ չկարողացաւ դիմանալ դրսի ձայներին, հառաչանքները ծածկեցին եւ նրա պատերն ու ներս մտան ...

— Մի իմանամ թէ ով պատմեց քեզ այդ բոլորը, լացախառն ձայնով արտասանեց Մեհրին :

— Գաղտնիք չկայ, Փէրին ...

— Լալկա՞նը: Պապանձուի նրա լեզուն: Դրա համա՞ր էր որ մտաւ այստեղ: Ես նրան ...

— Դու ոչինչ չես անի նրան, հրամայողական ձայնով ընդհատեց Գայիանէն: Նա իր ողբերով մխիթարում է բոլոր Նազլուներին: Եկու օր է, չեմ տեսնում խեղճին: Երեւի գործ շատ ունի ... Եթէ կարողանում ես, Մեհրի գտիր մի քանի Փէրիներ էլ, որ գնան ման գան ամէն տեղ: Օ, քանի Փէրիներ են հարկաւոր Վարանդային ...

Նրա ձայնը դողաց: Որքան վիշտ, որքան տըխուր եւեւէջներ կային այդ քնքուշ, բարակ ձայնի մէջ :

Յաղթելով այն խոչընդոտը, որ յանկարծ կանգնեցրեց լեզուն, աղջիկը շարունակեց .

— Բայց ոչ, դու այդ էլ չես անի ... Ես քեզ չեմ մեղադրում, գիտեմ որ ոչ ոք չի անի : Մի բուռ ջուր ամէն մէկը կարող է վերցնել ու տալ ծարաւողներին, բայց քանի՞սն են վերցնում : Մնում է որ աղբիւրը ինքը որոնէ ու գտնէ : Ես մի պատկեր էի ուզում նկարել: Վերեւից մէկը իմ սրտի մէջ կաթեցրել էր մի այդպիսի տենչանք : Ես նա ինձ ցոյց էր տալիս Վարդավառի օրը տեսած աղջկան: Այն ժամանակ աղջիկը ինձ համար մի խնդիր էր, որ քանդել էր իմ սիրտը, այն ժամանակ նա դեռ Նազլու չէր: Որպիսի սիրով, որպիսի յոյսերով սկսեցի այդ գործը:Նա ինձ հանգստանալ չէր տալիս, նա ասում էր իմ ականջին. — «Մի վախիր, այլեւս այն աղջիկը չէ կարող քո դէմքին չշրջել «բախտաւոր» անունը»: Եւ երբ ես տեսայ, որ չեմ կարողանում իմ ուզածի պէս կատարել այդ գործը, երբ տեսայ որ մենակ եմ եւ շատ խեղճ, փնտրեցի օգնութեան,խորհուրդ որոնեցի: Ոչ մի հատ քաղցր խօսք չունէր ինձ համար: Վերջին յոյսս դու էիր, բայց դու էլ կրկնեցիր հինաւուրց խօսքերը՝ թէ ես երեխայ եմ, թէ աղջիկը չպիտի այդպիսի բաներ իմանայ, որովհետեւ նա կարմիր խնձոր է միայն եւ ուրիշ ոչինչ. դու մինչեւ անգամ սատանաների անունով վախեցրիր ինձ:

Չգիտեմ ինչու այդ օրը չասացի քեզ. «բաւական է, վերջապէս, քիչ էլ ուրիշ խօսքեր սովորեցէք»: Չասացի, երեւի, այն պատճառով, որ չէի կարող խօսել առանց արտասուքների, իսկ ձեզ մօտ լաց լինել, կը նշանակէր ձեզանից էլ վախենալ, կը նշանակէր հաստատել, որ ես ճըշմարիտ որ երեխայ եմ ... Նոյն օրը, երբ դու ասացիր ինձ այդ խօսքերը, Վարդավառի գգգուած աղջիկը դարձաւ Նազլու :

Ես իմ գործը սկսեցի. մենակութեանս մէջ ինձ օգնում էին իմ արտասուքները, դրանք հրաշագործ էին, դրանց միջոցով մի ներքին ձայն սկսեց խօսել ինձ հետ, դարձաւ իմ ուսուցիչը, իմ ղեկավարը: Հասկացայ. իմ նկարած պատկերը ձեզ համար չէր. դուք նրան չէք տեսնի այլ ...

Նորից մի ինչ որ ծանր բան արգիլեց նրան առաջ տանել իր խօսքը :

Նա նստեց անկողնի մէջ, նրա հաստ ծամը ուսի վրայով ընկաւ կրծքի վրայ, ծալուեց գոգի մէջ: Ձեռքը դնելով դայեակի թեւի վրայ, նա մի թեթեւ հոգոց հանեց, կարծես դրա հետ կուլ տըւեց այն ծանրութիւնը, որ արգիլում էր խօսել, եւ ապա ասաց.

— Ես իմացայ թէ ում համար է պատկերը...

Այդպէս վերջացաւ այդ գործը, Մեհրի :

Իր անունը լսելուն պէս պառաւը կարծես սթափուեց մի չըմեցնող տպաւորութիւնից եւ պատասխանեց.

— Ես չգիտեմ թէ ինչ ասեմ քեզ, Գայիանէ, ես շուարած եմ, իմ խելքը կարծես գնում է ...

— Ճշմարիտ, դու խօսել չես կարող, բայց դուր ես կարծում թէ քո խելքն է այդտեղ մեղաւոր : Ոչ, դու խօսքեր չունես, Մեհրի : Ի՞նչ պիտի ասես. չէ՞ որ ես գիտեմ քո բոլոր խօսքերը, տարիների ընթացքում դու միեւնոյն բաներն էիր կրկնում. բայց այժմ, այսուհետեւ, չես կարող նոյնը ասել, դու ինքդ կ'ամաչես քո իմացածից :

ԼԷՕ

իրենց նրբին խաղարկութեամբ, իսկ օժանդակ դերակատարները Պ. Պ. Լ. եւ Ս. Պօյաճեաններ, Մ. Փափազեան, Ս. Խտիրնճլեան, Պետրոսեան, որպէս նորահաս երիտասարդներ շնորհաւորելի էին իրենց յաջողութեամբ: Անշուշտ հետզհետէ պիտի նուիրուին ինքնամշակումի:

Կ'արժէ քաջալերել սոյն անկախ կազմակերպութիւնը, որպէսզի շարունակէն ծառայել հայկ. թատրոնին եւ ազգապահպանման:— Ց.Վ.

«Ֆրանսա կրնայ պաշտպանել ինքզինքը»

Ազգ. ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ, ազգ. պաշտպանութեան վարկերուն քուէարկութեան առթիւ, նախարարը՝ Պ. Ռընէ Փլեվէն ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ պատճառ չկայ կարծելու թէ Ֆրանսան ի վիճակի չէ ինքզինքը պաշտպանելու: «Մեր ապահովութեան խնդիրը կրնայ լուծուիլ միայն մեր ուժերով: Բայց աշխարհի ապահովութիւնը կապուած չէ միայն մեր ապահովութեան հետ, եւ երբ պաշտպանութեան բեռը կը բաժնուի շատ մը ազգերու վրայ, աւելի կը թեթեւնայ: Ֆրանսան երբեք ենթարկուած չէ օտարին պատուէրներուն: Ֆրանսայի համար էական խնդիրն է իր ճիգը միացնել դաշնակիցներուն ճիգերուն: Գործնական տեսակէտով խնդիրը չափազանց բարդ է: Ահա թէ ինչու Ատլանտեանի զինակիցները յաճախ ժողովներ կը գումարեն: Կառավարութիւնը այդ ժողովներուն մէջ Ֆրանսայի տեսակէտները կը պաշտպանէ կատարեալ անկախութեամբ: Իր միակ նպատակն է միջոցներ ճարել, դիմադրելու համար որեւէ նախայարձակման: Մեր բոլոր ճիգը նուիրուած է ինքնապաշտպանութեան: Տրամադրուած վարկերը չեն մսխուիր»:

Գիշերային նիստին մէջ, համայնավար խմբակցութիւնը առաջարկեց 200 միլիառ ֆրանք զեղչել զինուորական վարկերէն: Այս առթիւ ալ բուռն մեղադրանքներ ուղղուեցան կառավարութեան դէմ: Ժողովը համայնավարներուն առաջարկը մերժեց 179ի դէմ 418 ձայնով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ պիտի կատարուին կիրակի օր, Դշ. օր առաջին ճառը խօսեցաւ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, Պոլսոյ մէջ, ի ներկայութեան քանի հազար ունկնդիրներու, յայտարարելով թէ պիտի շարունակեն օրէնքէ դուրս համարել համանավարութիւնը: Յետոյ, ըսաւ թէ թոյլ պիտի չտան որ կրօնը խառնուի քաղաքականութեան:— Պիտի ընտրուին 487 երեսփոխաններ: «Հալք»ը, որ 405 աթոռ ունի 467ի վրայ, կը յուսայ նորէն մեծամասնութիւն շահիլ:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ Բ. կանխիկ մասնավճարին համար պայմանաժամ սահմանուած էր մինչեւ Մայիս 15: Ելմտական յանձնաժողովը որոշեց բացառաբար պայմանաժամը յետաձգել Յունիս 15ին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահին փեսան, (քրոջ ամուսինը) ամերիկացի ուսանող Վինսընթ Հիլըր, իսլամանալով, կոչուեցաւ Ալի: Այս դաւանափոխութեամբ յանձն կ'առնէ.— 1. Ճանչնալ թէ միայն մէկ Աստուած կայ եւ Մուհամմէտ անոր մարգարէն է.—2. Օրը հինգ անգամ նամազ ընել, երեսը դէպի Արեւելք դարձնելով.—3. Ողորմիլ աղքատներուն, համաձայն իր կարողութեան.— 4. Պահել Ռամազանի տօնը.— 5. Գոնէ մէկ անգամ Մէքքէ երթալ: Իսլամական պսակի արարողութեան առթիւ, Ֆաթիմէ իշխանուհին 2000 սթերլինի օժիտ մը ստացաւ: Փարիզի մզկիթին մեծաւորը, Պէն Կալլէթ, ժխտական դիրք բռնած ըլլալով, «նիքեահ»ը կատարեց Իմամ Շիրազի, ի ներկայութեան Աղա Խանի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինամթերքի երրորդ բեռ մը Նափոլի հասաւ առջի օր: Համայնավարները ցոյց մը սարքած էին, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց, քանի հողի ձերբակալելով: Հինգ զինաբարձ նաւեր կը սպասուին յառաջիկայ շաբթու, զանազան երկիրներու համար:

ԱՆԳԼ. ՁԿՆՈՐՍԱՆԱՒ մը խորհրդային ջուրերը մտած ըլլալով Մուրմանսքի մէջ, գրաւուած էր ռուսական իշխանութեանց կողմէ: Մոսկուայի անգլիական դեսպանին հրահանգուեցաւ վճարել պահանջուած տուգանքը, 300 րուբլի (30 սթերլին):

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվը Լի, Մոսկուա մեկնեցաւ երէկ: Փրակայի մէջ, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, Պ. Լի դաս մը տուաւ կարգ մը թղթակիցներու, սպառնալով ձգել-հեռանալ, եթէ շարունակեն անտեղի հարցումներ ուղղել: Պիտի ջանայ տեսակցիլ Սթալինի հետ, ի խնդիր խաղաղութեան:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՄԱՆ օրինագիծ մը պատրաստուած է, շատ սահմանափակ տրամադրութիւններով:

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Նազըմ Հիքմէթ, որ բանտէ բանտ կը քաշքուի 13 տարիէ ի վեր, իբրեւ համայնավար, նորէն ծոմ պահել սկսաւ, օր առաջ մեռնելու համար:

Վասպուրականի՝ հերոսամարտը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան:

14 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne:

Տօնակատարութեան հրաւիրուած են Մարսիլահայ քաղաքական կուսակցութիւններու, կղերական դասու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները:

Կը նախագահէ Միութեան ատենապետ
Պ. Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը բանախօսէ երիտասարդ – գրագէտ
Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Կը նուագէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆՆԷԹ ԺԻՒԼԻԷՆԻ:

Ընտիր նուագախումբ, Orchestre Francis Scotte
Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան:

Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն:

Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը:

Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ.:

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի բոլոր շրջաններու ընկերուհիները սիրով կը հրաւիրուին ընկերական հանդիպումի այս ուրբաթ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 14ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն 10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Մարսէյլէն «Արծիւ» Մարզականին հետ մեր բարեկամական մրցումին առթիւ Փարիզի մէջ, Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կը հրաւիրուին Olierի մեր դաշտին վրայ, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, նախապատրաստական աշխատանքի համար:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

LE DOME ARARAT

Տէր եւ Տնօրէն՝ Ս. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Նիս այցելող հայրենակիցներուն կ'ապահովէ պանդոկի եւ այլ դիւրութիւններ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ եւ ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ, մատչելի գիներով:

1 Avenue Thiers. Կայարանի դիմաց
Բաց է առտուան ժամը մինչեւ 2
Հեռաձայն 890-38

Ծախու տուն մը գործով միասին

Մեկնումի պատճառով ծախու է Surplus Américainsի խիստ շահաւէտ գործ մը: Porte de Champerretէն հինգ վայրկեան հեռու: Caveի վրայ 4 փիէսով, գեղեցիկ եւ արդիական ամէն պայման լրացնող տուն մը: Հինգ հարիւր մեթր հող, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ առաւելութիւններ:

Դիմել 74, Bld. St. Denis, Courbevoie: Հեռաձայն Déf. 09-38:

Պ. Թորգոմի

Հայկ. եւ ֆրանսական նուագախումբին հասցէն՝
524 Ch. de Mazargue, Ste. Anne, Marseille:
Tél. DR. 93-24:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհիներ իրենց տան մէջ աշխատելու պայմանով:

Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ, 32 rue des Annelets, Paris (19): Tél. Bot. 48-19:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրերով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հր. Սասունիի ճաշարանին վերնայարկը, 31 rue d'Alexandrie, մէթրօ Սթրասպուրկ Սէն Տընի: Տիկին Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ կը խօսի Սայեաթ Նովայի կեանքի եւ տաղերու մասին: Այս առթիւ երգեր՝ Սայաթ Նովայէ եւ նուագ՝ քէմանչիստ Յովսէփ Դաւթեանի կողմէ:

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի, Նոր Սերունդի «Օշական» խումբի եւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, միացեալ դասախօսական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին: Կը դասախօսէ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, Ուրֆայի հերոսամարտի մասին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Հ. Սամուէլ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Bar du Globeի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին Տիկին Գազազեանի բնակարանը (6 rue St. Sulpice): Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Բացառիկ օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին:

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՐԿԱՆԵԱՆԷ կը խնդրուի ներկայանալ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, եւ կամ Տեսչութեան հաղորդել իր հասցէն:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ռոմանի մէջ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

ՊԱՂՏԱՍԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բազմաթիւ երգերով, օփէրէթ 6 գործ.: Հեղինակ Թրագօշի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Հայֆայէն Պէյրութ գաղթած Արթին Թիքիրճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Արմենիա Գօլանճեանը, եւ քեռորդին Արամ Գօլանճեանը, կօշկակար Մարսէյլի կամ Փարիզի շրջանին մէջ: Տեղեկացնել Բարեգործականի գրասենեակը, 11 Square Alboni, Paris (16):

ՇԷՆՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՐԱՐ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
24 rue Gallieni, Boulogne s/Seine
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ աշխատանքներ մատչելի գիներով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ: Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine: Tél. Opé. 01-08: Ժամը 2էն 7:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ նամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան նաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար:

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS

Gare du Nordի մօտ:
106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Foudé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Samedi 13 MAI 1950 Շաբաթ 13 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6151–Նոր շրջան թիւ 1562

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1915 ԱՊՐԻԼ 7 — ՅՈՒԼԻՍ 18

Քանի կ'երկարաձգուին պանդխտութեան տարիները, այնքան կը տկարանայ մարդոց յիշողութիւնը, երէկուան անցուդարձի մասին:

Յիշողութեան հետ, շատերուն պայծառատեսութիւնն ալ կը պղտորի:

Եւ դէզ մը անճոռնի վէճեր կը ծագին: Կամ կը սարքուին արհեստականօրէն:

Այսպէս է որ, ամէնէն անվիճելի եւ անվիճաբանելի, պատմական եւ նուիրական դէպքերն անգամ կը դառնան կռուախնձոր: Կամ բերնի ծամոց:

Ուրիշ ի՞նչպէս բացատրել, օրինակ, Վասպուրականի Հերոսամարտին անտեսումը՝ Փարիզի մէջ, 1945էն ի վեր:

Ի՞նչպէս կ'արդարանան սա տարէց, հասուն, «չնորհքով մարդիկը», երբ ջոջ–աղայի մը հոգեհանգստին—կամ հարսնիքին—չափ անգամ արժէք չեն տար իրենց հայրենիքին ազատագրական խոյանքին: Հոգ չէ թէ կարճ տեւած ըլլայ:

Ի՞նչպէս կ'արդարանան եթէ ոչ պատմութեան, գոնէ Մարսէյլի, Տէսինի, Վիէնի եւ ուրիշ գաղութներու իրենց հարազատ հայրենակիցներուն առջեւ:

Գիտենք որ անօգուտ են այս հարցումները, երբ կանխակալ կարծիքները տուն–տեղ են եղած Վասպուրականի փարիզապատիւ ջոջերու սրտին ու մտքին մէջ:

Ոչինչ: Մենք տարրական պարտականութիւն մը կը կատարենք, գգաստութեան, լրջութեան հրաւիրելով այս աններելի դասալքութեան պատասխանատուները:

Ինչ որ Վասպուրականի Հերոսամարտ կը կոչենք, եթէ նոյնիսկ տեղական հանգամանք ունենար, պիտի վառէր Վանեցիներու հոգին:

Իրականին մէջ, շատ աւելի խոր է եւ մեծ 1915 Ապրիլ 7ի ժողովրդական ապստամբութեան իմաստը: Հոյակապ էջ մը՝ մեր ազատագրական պայքարին մէջ:

Երեւակայեցէք ամբողջ նահանգի մը ժողովուրդը ոտքի կանգնած՝ մէկ մարդու պէս, յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան: Առանց դաւանանքի, դասակարգի, տարիքի կամ սեռի տարբերութեան:

Եւ ի՛նչ նախնական զէնքերով:

Սպառազէն բանակ մը կանգնած էր իրենց դիմացը, սանձակոտոր խուժանի մը հետ: Արիւնածարաւ ծրագիրներու հետ, թշնամին տմարդի դաւեր ալ կը լարէր, «բարեկամաբար» ծուղակը ձգելով պատասխանատու դէմքեր:

Օրուան հրէշը, կուսակալ Ճէվտէթ խռովեալ շրջան մը կ'ուղարկէր ողբացեալ Իշխանը, իբրեւ հաշտարար, գիշերանց մորթել տալու համար իր երեք հետեւորդներուն հետ (1915 Ապրիլ 5):

Յետոյ, միշտ նոյն օձային գալարումներով, իր մօտ կը հրաւիրէր Վռամեանը, որ արիաբար կը պատասխանէր հրաւէրին, այն վստահութեամբ թէ պիտի կրնայ չարը խափանել, իբրեւ անդամ Օսմ. Խորհրդարանի:

Գնաց ու չեկաւ: Ինչպէս հազարաւոր առաջնորդներ իրեն պէս:

Յաջորդ ականաւոր զոհը պիտի դառնար Արամը, որ կրցաւ խուսափիլ, ի վերջոյ ապստամբութեան ազդանշանը տալու համար, Ապրիլ 7ին:

Այնուհետեւ օրհասական կռիւ, տրամադրելի բոլոր միջոցներով: Մինչեւ Մայիս 3, «յաղթական օրը եւ թրքական կառավարութեան վերջին օրը»:

Ամբողջ երեք օր հրդեհ եւ կողոպուտ: Յետոյ կամաւորներու մուտքը Մայիս 5ի առտուն: Եւ վերջապէս անդրանիկ իշխանութեան հաստատումը Մայիս 8ի հրամանագրով, նահանգապետութեամբ Արամի:

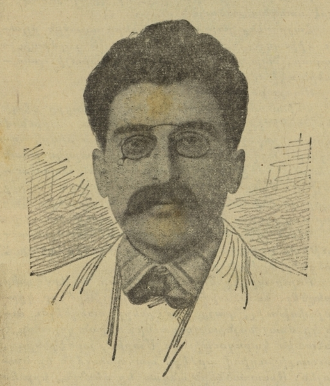
Հազիւ չնչել սկսած էր նորազատ, հայազատ Վասպուրականը, երբ երեւան կ'ելլէր այլապէս հրէշային դաւ մը,— բռնագա՛ղթ: Այս անգամ՝ ռուսական հրամանատարութեան հրամանով: (1915 Յուլիս 18):

Խաչը կը լրացնէր Մահիկին պակասը, արիւնազանգ զինակցութեամբ ...

Ցարական կառավարութեան առաջին դաւը չէր այս, հալածական ժողովուրդի մը դէմ: Բայց կը գերազանցէր նախորդները, իր դիւային ծածկամտութեամբ:

Նոր վէհ մը բացուած էր մեր ազատագրութեան ճամբուն վրայ ...

Շ.



Ա Ր Ա Մ

Գլխաւոր կազմակերպիչը Վասպուրականի հերոսամարտին որուն 35րդ տարեդարձը կը տօնուի վաղը, կիրակի, Մարսէյլի մէջ: (Տես Բ. եւ Գ. էջ երկու յօդուածներ եւ ուրիշ նկարներ):

ԵՐԵՒԱՆԸ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ քիմիական–դեղագործական գործարանը, այս տարի պիտի կառուցանէ երկու նոր ճիւղեր: Շինարարութեան համար յատկացուած է 800 հազար ռուբլի: Նորահաստատ բաժինները պիտի արտադրեն քանի մը անհրաժեշտ դեղեր:

ՏԵՂԱԿԱՆ արդիւնաբերութեան Նախարարութիւնը կոչ մը ուղղեց ռեսպուբլիկայի բանուորներուն, արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը բարձրացնելու համար: Առաջին արձագանգողը եղաւ Կիրովականի քիմիական «կոմբինատ»ը:

ԱԽՈՒՐԵԱՆԻ շրջանի կոլխոզները, դաշտապաշտպան անտառաշերտերու տնկման գործին մէջ կանգնած են առաջաւորներու շարքը: Աւարտելով 130 հեկտար անտառաշերտերու տնկումը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ գիտական ընկերութիւնը պատրաստուած է գումարել իր 12րդ գիտական սեսիան (Նստաշրջան) որուն պիտի մասնակցին քսան համալսարաններու ներկայացուցիչները, եղբայրական «ռեսպուբլիկաներից»:

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պատահաբար կ'իմանանք թէ Մայիս 8ին Մարսէյլի մէջ մեռած է Պ. Գարեգին Թուրիկեան, 72 տարեկան: Հանգուցեալը, երկար ատեն Դաշնակցական, Ա. մեծ պատերազմին ատեն եղած է կամաւոր, միեւնոյն ատեն ուսումնասիրելով արեւելեան նահանգները: Ունի շարք մը ձեռագիրներ, որոնցմէ հրատարակուեցաւ միայն «Եփրատեան Հայաստանը»: Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն:

ՄՈՍԿՈՒԱ հասաւ, Եչ. օր, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի: Դիմաւորելու համար օդակայան գացած էր արտաքին նախարարին օգնականը, Պ. Կրոմիքօ: Որոշած է որ եւ է յայտարարութիւն չընել մամուլին, մինչեւ երկու երեք օր:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնէութիւնը կրճատուեցաւ 2/3 համեմատութեամբ, համաձայն դրուած պահանջին: Չեխական կառավարութիւնը առաջին ծանուցագրով պայմանաժամ տուած էր մինչեւ ապրիլ 28, յետոյ երկարեց: Դեսպանատան մէջ պիտի մնան միայն քսան հոգի: Կ'ըսուի թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս կրճատումներ պիտի կատարեն, միեւնոյն պատճառներով:

ՄՕՏ ՀԱՐԻՒՐ ԳԵՐՄԱՆ բանտարկեալներ կամաւոր ծոմ կը պահեն Մայիս 8էն ի վեր, Ֆոէնի բանտին մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց: Մէկը զօր. Օպէրկն է:

Երեքներու ժողովը Լոնտոնի մէջ

ԿՈՒԶԵՆ ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— Երեք արտաքին նախարարները իրենց առաջին ժողովին իսկ չեշտեցին թէ անհրաժեշտ է որ արեւմտեան պետութիւնները կրկնապատկեն իրենց գործակցութիւնը, մասնաւորապէս զօրացնելու համար հաւաքական պաշտպանութիւնը:

Ժողովը տեւեց 4ուկէս ժամ: Յետոյ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ.— Երեք նախարարները քննեցին երկու տարուան ընթացքին կատարուած յառաջդիմութիւնը՝ տնտեսական ճակատի վրայ, ինչպէս եւ հաւաքական պաշտպանութեան համար:

Զեկոյցին համաձայն, երեք նախարարները անհրաժեշտ կը գտնեն զօրացնել արեւմտեան Եւրոպայի ոչ միայն զինուորական պաշտպանութիւնը, այլեւ տնտեսական հիմերը, ի խնդիր խաղաղութեան:

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ այս առթիւ անշուշտ պիտի քննեն նաեւ Շումանի ծրագիրը (ձուլում Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարագործութեանց), որ լայնօրէն կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները:

Անգլիոյ վարչապետը, Պ. Էթլի, Եչ. օր մասնաւոր խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց իր նախարարները, խորհրդակցելու համար այս ծրագրի մասին: Միեւնոյն ատեն յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ թէ կառավարութիւնը համակրութեամբ պիտի քննէ ծրագիրը, որ կը ձգտի դադրեցնել Ֆրանքօ-գերման դարաւոր թշնամութիւնը: Բայց դիտել տուաւ թէ ծրագրին ամբողջութիւնը մասնաւոր քննութեան կը կարօտի:

Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Երեքներու ժողովը երէկ պիտի քննէր կնճռոտ խնդիր մը.— Պէ՞տք է Գերմանիան ալ ընդունիլ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը կը սպասէ որ Անգլիան իր վերջնական կարծիքը յայտնէ Շումանի ծրագրի մասին: Աւելորդ է ըսել թէ շատ բան կախում ունի անոր բռնելիք դիրքէն:

« ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ »

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն երէկ զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը յայտարարէ թէ Շումանի ծրագիրը «կը ծանրացնէ պատերազմի վտանգները, հետեւաբար անհրաժեշտ է սաստկացնել խաղաղութեան պայքարը»: Իր յայտարարութեան համաձայն, այդ ծրագիրը «ուղղակի ներշնչուած է ամերիկացի աշխարհակալներուն կողմէ, իբրեւ դաւաճանութիւն ֆրանսական շահերուն դէմ եւ իբրեւ պատերազմի ծրագիր մը: Առաջարկելով ձուլել գերմանական եւ ֆրանսական պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարագործութիւնները, Ատլանտեանի ծափերուն մէջ, ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ արեւմտեան Գերմանիոյ տիրապետութեան տակ դնել Ֆրանսան»:

Ուրիշ մեղադրանքներէ վերջ, Քաղաք. Բիւրօն կ'ուզէ համոզել թէ՝ «ինչպէս Հիթլէրի ժամանակ, առնելով Խ. Միութիւնը, Ֆրանսայի վարիչները կը դառնան մեղսակիցները Գերմանիոյ վերազինման», թէ «ընկերվարական վարիչներն ալ ուժ կուտան օրուան դահլիճին հակաֆրանսական քաղաքականութեան, մեծապէս ծանրացնելով պատերազմի վտանգները» եւն.:

«ՆՈՐԷՆ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԾԵՄ, ԵԹԷ ՊԷՏՔ ԸԼԼԱՅ»

Նախագահ Թրումըն շարունակելով իր քարոզչական պտոյտը, Եչ. օր խօսեցաւ հիւլէական ռումբի մասին: Այս առթիւ բացատրեց թէ առաջին անգամ այդ զէնքը գործածելով Ճափոնի դէմ, այլեւս պէտք չունեցան զինուոր ցամաք հանելու եւ հարիւր հազարաւոր կեանքեր փրկուեցան: «Ես այն համոզման եկած էի թէ մեր երիտասարդներուն եւ ճափոնցի զինուորներու կեանքին փրկութեան լաւագոյն միջոցն է արձակել այդ ռումբերը, դադրեցնելու համար պատերազմը: Եւ արձակել տուի: Նորէն պիտի ընեմ, եթէ պէտք ըլլայ»:

★ Նախագահը սրտիկողական կոչեր ուղղեց երեսփ. ժողովի կուսակցապետներուն, որպէսզի փութացնեն արտասահմանի օգնութեան վարկերուն քուէարկութիւնը, «ինչ որ պիտի զօրացնէ Պ. Էչիսընի դիրքը Լոնտոնի ժողովին մէջ եւ աշխարհի վստահութիւնը Մ. Նահանգներուն վրայ»:

Նախագահը միեւնոյն ատեն կը պահանջէ 45 միլիոն տոլար քուէարկել, օգնելու համար յետամնաց երկիրներու: Երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը այս միջոցին կը քննեն Եւրոպայի սահմանուած վարկերուն խնդիրը:

★ Մինչեւ հիմա գաղտնի պահուած խնդիր մը եւս կը յուզուի այս միջոցին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները տրամադիր են հիւլէական ռումբեր յանձնելու Ատլանտեանի զինակիցներուն, մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, մասնաւոր կայաններ հաստատելով:

★ Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ 130 մի–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՅՆ ՏՈՒՐ, Ո՛Վ ԾՈՎԱԿ

Սթալինկրատի կռիւներու հերոսական օրերն էին ...

— Ահա մեր Սթալինկրատը, ըսաւ տղաշարը, ու տուաւ տպագրուած թուղթ մը.— Հերոսամարտին քաղաքամէջի կռիւներուն մէկ տեսարանն է, սրբագրութեան համար :

★

Չորս տարի ամբողջ, յեղափոխութեան վառարան ազատ Ֆրանսան գլուխ ծռեց տիրողի քմահաճոյքին ժպիտը երեսին, մինչեւ որ արտաքին ուժը ծովերէն դուրս եկող վիշապի մը պէս լափել սկսաւ ինչ որ իր առջեւը կը գտնուէր: Երկինքէն իջնող կայծակի մը ուժով չանթահարել սկսաւ իր դիրքերուն կառչած ինքնավստահ տիրակալը :

Եւ ահա մաքիզարները դուրս ելան իրենց թաքստոցներէն: Տիրակալը կը նահանջէր :

Եւ տը Կոլը կը պատգամէր.

— Մենք ազատեցինք մեր Ֆրանսան: Ցետոյ միայն կ՚աւելցնէր — ուրիշներու օգնութեամբ :

Ու ամէն տարի ամբողջ Ֆրանսան մեծածախս հանդէսներով, թատրոններով, շարժանկարնե-րով, թերթերու յօդուածներով, ձայնասփիւռով, երգերով ու ճառերով կը տօնէ ու կը պանծացնէ իր պայքարն ու յաղթանակը :

Իսկ մե՞նք, հազիւ քանի մը երկչոտ հանդէսներ, թէեւ փոքր, բայց երբեմն աւելի հերոսական պայքարները տօնելու համար:

Ի՞նչ, իրօ՞ք արհամարհելի, որովհետեւ փոքր ժողովուրդ մըն ենք:

Բայց մեր կրած հարուածին, ուրիշ աւելի մեծ ժողովուրդ մը դժուար պիտի կրնար դիմանալ: Ի՞նչն է նշանը իրական մեծութեան, թի՞ւը արդեօք :

Երկու քաղաքակրթութիւններ, որոնք իրենց թեւերուն մէջ են սեղմեր ամբողջ քաղաքակիրթ համարուած մարդկութիւնը — հրէականն ու յունականը, թիւով իրենց ժամանակի ամենափոքր ժողովուրդներն էին: Առաջինը մանաւանդ ցըրուած Հայերուս պէս եւ հալածական Հայերուն չափ եւ երբեմն Հայէն աւելի: Երկրորդը, այն որ հսկայ հանճարներ տուաւ Պերիկլէսի շրջանին, կը կազմէր քաղաք մը, հազիւ 25.000 բնակչութեամբ:

Քսաներորդ դարու սեմին, ցեղասպանութեան ամենամեծ զոհը Հայը տուաւ, ինչպէս եւ անհաւասար ու անակնկալ կռիւներու մէջ հերոսական դրուագներ Հայը կերտեց :

Աւելի ուշ, Պուխընվալտ մը դարձաւ միջազգային արժէք հրէական հանճարի քարոզութեան շնորհիւ :

Ֆրանսական Օրատուր փոքրիկ գիւղին մարտիրոսութիւնը դարձաւ հռչակաւոր, խորհրդանիշ ժողովուրդի դիմադրական ոգիին :

Իսկ հայ ժողովուրդին տուած զո՞հը: Ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ ան արդէն մոռցուելու վրայ է...

Ֆրանսացին կամ ուրիշ ոեւէ ժողովուրդ ոչ միայն չի տօներ իր պարտութեան թուականները, այլեւ յաճախ հրապարակով յիշել անգամ չուզեր: 1940ը, երբ եա քաշուեցաւ ամբողջ բանակը եւ միլիոնաւոր ժողովուրդ ցիր ու ցան եղաւ Ֆրանսայի հարաւային ճամբաներու վրայ, անպաշտպան՝ օդանաւային գնդացիրներու կրակին տակ, մինչեւ այսօր ամօթի խարանով կը ծածկէ իւրաքանչիւր Ֆրանսացիի ճակատը...

Ի հարկէ, յարգանքի արժանի տուրք զոհերուն: Մենք դեռ քիչ մը կառչած ենք մեր սգատօներուն: Իսկ մեր հերոսական պայքարնե՞րը...

Ամէն անգամ մեր սգատօներէն միեւնոյն տպաւորութիւնն եմ կրեր:— Տեսակ մը նուաստութեան շունչ կը փչէ ներկայ հասարակութեան վրայ եւ տխրութեան քող մը կուգայ ծածկել շատերուն դէմքը ...

Երկու տարի առաջ, Վասպուրականի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը երբ կը տօնէր հերոսամարտը, ինչպէս ամէն տարի, բոլորովին այլ էր տպաւորութիւնը :

Հերոսամարտի երեք տեսարաններուն ներկայացումը միայն կը բաւէր, որ ամբողջ սրահը բռնկէր խանդավառ ոգեւորութեամբ ...

Այս ժողովուրդին սրտին մէջ, մանաւանդ երիտասարդներուն, պէտք է փչրել ստորադասութեան զգացումը: Իսկ ատոր համար պէտք է ստեղծել, երեւան հանել արժէքներ :

Չկայ աւելի զօրաւոր ուժ քան ստեղծագործութիւնը :

Ոչ մէկ ատեն, ազգային զգացումը այնքան չէր մշակուած տիրող դասակարգին մէջ, որքան մեր օրերուն: Ճիշդ է, ազգայնութիւնը կը շփոթուի յաճախ մոլեռանդութեան հետ: Զարմանալի համադրութեամբ մը, բոլոր ժողովուրդներու քով ազգայնութիւնը կը խառնուի միջազգայնութեան, պահելով միշտ ազգային դրօշմը: Եւ ահա նոյնիսկ փոքր ժողովուրդներու ընկերային ուժականութիւնը :

Հազիւ 12 միլիոն սեւամորթներ, 150 միլիոն ամերիկացի ճերմակներուն մէջ, իրենց երաժշտութեամբ յեղաշրջելու վրայ են մեր դարուն երաժշտութիւնը : Եւ այդ արհամարհուած ցեղը իր կնիքը դրեր է արդէն նորագոյն սերունդներուն վրայ :

Քսաներորդ դարուն, Հայը որ դարեր շարունակ վարժուած էր Արեւելքի կայուն քաղաքակրթութեան՝ ահեղ փոթորիկի մը ենթակայ, ստիպուեցաւ ցրուիլ յանկարծ շարժուն քաղաքակրթութեան հնոցներուն մէջ: Որով եւ իր կացութեան ազդակներն ալ շարժուն քաղաքակրթութեան պահանջներուն պիտի համապատասխանեն : Որպէս անհատ, որպէս հասարակութիւն ան պարտաւոր է շարժիլ, իսկ շարժելու համար պէտք է ստեղծել: կենալ՝ կը նշանակէ մեռնիլ ...

Թուական մեծութիւնը չէ որ կը պայմանաւորէ ստեղծագործական ուժը:

Հայը ունի բոլոր տուեալները առաջին ըլլալու միջազգային կրկէսին վրայ: Բայց դժբախտաբար, նախ ընտրեր է փակուիլ կրիայի պատեանին մէջ :

Ստորադասութեան զգացում :

Փոխանակ համարձակօրէն, հայեացքը դէպի վեր, երկինքը ուղղելու եւ իր թափած արիւնով հպարտ, լարելու ստեղծագործութեան ճիգը, հօսեցնելու այդ արիւնը տառապող մարդկութեան աւազանին մէջ, բարձրանալու մինչեւ աստուածայինը, միացնելու իր արիւնոտ վիշտը, ուրիշ բոլոր դժբախտներու վիշտին՝ հաղորդուելու համար մարդկօրէն հրաշափառ գեղեցկութեան ...

Պէտք է փշրել Հայու մտքին մէջ ստորադասութեան զգացումը, իսկ ատոր համար պէտք է ստեղծել արժէքներ :

Բոլոր արժէքները սրբազան են : Արժէքներ ստեղծել, նաեւ արժէքներ պահել: Արժէքը կըրնայ փոխուիլ, բայց արժէքները ստեղծելու ուժը կը մնայ նոյնքան զօրաւոր, որքան զօրաւոր է անհատին կարողութիւնը: Մտքի արժէքները, հաւատքի ուղիով արժէքի պահպանումին կը ծառայեն: Աստուածներն անգամ կը մեռնին, երբ կը պակսի սնունդը հոգեկան պահանջի, ա՛լ ո՞ւր կը մնան ժողովուրդները ...

Քսաներորդ դարը հանգստի դար չէ, այլ եռանդի, եւ ո՞վ եռանդի աւելի պէտք ունի, քան Հայը: Ան իր անցեալի ներհայեցողութեան դրդումով պիտի կրնա՞յ ստեղծել նրբուժ մշակոյթի ձեւ մը՝ համաձայն շարժուն քաղաքակրթութեան պահանջներուն, ի սպառ անհետացնելով ստորադասութեան զգացումը, շնորհիւ նորանոր ստեղծագործութեանց :

— Ահա մեր Սթալինկրատը, կ՚ըսէր տղաշարը :

Սթալինկրատը դիմադրեց, յաղթեց ու ազատեցաւ յիսունէ աւելի ազգերու թափած արիւնով :

Հայկ. Սթալինկրատը դիմադրեց, յաղթեց ու ազատեցաւ... պայքարող ուժերու ինչ համեմատութեամբ ...

Ձայն տուր, ով ծովակ,

Թերեւս մինչեւ այսօր ալ քու ալիքներէն փըչող հովերը շարունակէին ծածանել Շամիրամիբերդին վրայ այն օրերու յաղթական դրօշը, եթէ « Հայաստան առանց Հայերու » լոբանովեան նշանաբանը չգար հիմնապէս խորտակել գերմարդկային պայքարներով ձեռք բերուած յաղթանակը :

1915 Ցուլիս 18ի իրիկունը, մինչ արեւի սկաւառակը կ՚իջնէր Նեմրութ եւ Գրգուռ լեռներու ետեւ, ոսկի փոշի ցանելով կապուտակ լճի տարածութեան վրայ, Այգեստանի ծառերուն շուքերը կ՚երկարէին... եւ Հայերու սիրտը կ՚արիւնէր անակնկալ իրականութեան առջեւ: Գաղթը կը սկսէր վերին հրամանով :

Եւ խաւարը կ՚իջնէր Վասպուրական աշխարհի վրայ ...

Աղեխարշ յուսահատութեան գալարումներու մէջ, հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ կը լքէր իր դարերու պապենական բոյնը ու կը քալէր դէպի անյայտը, դէպի տառապանքը... Ցուլիս 18—19ի գիշերը առաջին անգամ կ՚ողբար ան իր ճակատագիրը բաց երկնքի տակ, աստղերուն ուղղելով իր անէծքի մրմունջը ...

Ով Նեմեսիս, որքան սարսափելի է քու վճիռը: Ով հայ մամիկի անէծք սրտի խորերէն արձակուած, որքան զօրաւոր է կարկառուն խօսքդ:

Ու թէեւ կ՚առնէր այդ անէծքը, կ՚երթար իրբեւ վրիժառու հրեշտակ, կ՚անցնէր լեռներ ու ձորեր, կը փնտռէր... կը փնտռէր երկար :

Եւ ճիշդ երեք տարի ետքը, 1918 Ցուլիս 18—19ի գիշերը, գաղթի երրորդ տարելիցին, ան կը գտնէր Եկատերինպուրկի մէկ փոսին մէջ, պատասխանատու թագակիր գլուխը, եւ զինելով վրիժառու ձեռքը, կը փշրէր ոճրածին գանկը ու կը նետէր հարազատներու արիւնլուայ դիակներուն վրայ ...

Քանի տարիները սահին, ան, զոհը աւելի ու աւելի պայծառօրէն պիտի տեսնէ կեղծ բարեկամի լարած որոգայթը, ուր ձգեցին զինքը, սուրը դնելով խելագար դահիճին ձեռքը եւ քաջալերելով որ որքան կարելի է խորը մխէ զոհին կուրծքին մէջ:

Ինչո՞ւ եւ ինչո՞ւ: Եղերական ապրումը, երբ բարեկամ համարուածը, կռնակէն կը զարնէդաւա—

Վասպուրականի Հերոսամարտը

Թուակա՛ններ կան պատմութեան մէջ՝ որոնց վրայ քօղ քաշել պէտք է :

Թուականնե՛ր կան ազգերու անցեալին մէջ, կը մնան, ու կը փառաբանուի՛ն յաւէտ:

Թուականնե՛ր կան մեր փոքրիկ բայց մեծագործ ազգին մէջ,— պէտք է միշտ տօնենք ու աւանդենք որդէ որդի :

Բայց կայ թուական մը՝ մեր ամբողջ բազմադարեան կեանքի ընթացքին,— եղերական ու սգալի, այլեւ փառահեղ, անմահներու պսակովը շողուն, ոսկի տառերով քանդակուած.— 1915ի Մայիսն է ան :

14ի սեւ թուականին, համազգային անլուր սպանդին արիւնը՝ սրբուեցաւ 15ի հերոսական գործերովը :

Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Արարայի, Մուսա Տաղի եւ ուրիշ մանր ու մութ մնացած անհամար, խմբական ու անհատական մարտնչումներուն թագն ու պսակը եղաւ Վասպուրականի Հերոսամարտը:

Ան շողաց ու մնաց, միւս բոլոր աստղերուն մէջ, արտասովո՛ր փայլով:

Ան բերաւ մեզի՝ եօթնդարեան ստրկութեան հաստ շղթաներուն խզումն ու ցրումը :

Ան տուաւ մեզի նոր ազատութիւն, նոր անկախութիւն, նոր պետական կազմ:

Հայը նորէն ազգ դարձաւ: Հայը կրկին ազգերու ընտանիքին մէջ իր տեղը գրաւեց: Հայը դարձեալ ձեռք առաւ՝ կենսունակ ցեղի իր բազմարդիւն առաքելութիւնը :

Վասպուրականի Հերոսամարտը՝ մեր հին ու մօտիկ անցեալի այն շքեղ թուականն է, որ դարագլուխ բացաւ :

Հայկազեանք, Արշակունիք, Բագրատունիք, Արծրունիք եւ Ռուբինեանք՝ անժառանգ չմնացին: 1915 Մայիսին՝ ծնաւ նոր Համազգային Հայաստանը :

Վասպուրականի Հերոսամարտը, մղուած բոլոր Հայերու,— փոքր ու մեծ Հայերու, կնիկ թէ մարդ Հայերու, տղայ թէ աղջիկ Հայերու, կուսակցական թէ ոչ-կուսակցական Հայերու, կղեր թէ աշխարհական Հայերու, Վանեցի թէ Կովկասցի Հայերու, Պուլկարացի թէ Պոլսեցի Հայերու, նոյնիսկ Հայ դարձած Ամերիկացիներու, — բոլորի, բոլորի կողմէ մղուած ու շահուած, փառապսակն է Հայ Ազատագրութեան բոլոր ոգորումներուն :

Ան՝ յաղթեց դարաւոր թշնամիին, վանեց, քշեց զայն իր հողէն:

Ան՝ տնկեց ազատութեան անդրանիկ դրօշը՝ Վանայ Բերդաժայռին կատարին վրայ :

Ան՝ կազմեց զինուորական ու քաղաքային առաջին կառավարութիւնը, ղեկավարելով ամբողջ երեք ամիս, ոչ միայն Վանեցիներով, այլ ամէն կողմէ Վան խմբուած եւ մէկ - շունչ մէկ - հոգի կռուած բոլոր Հայերով :

Ան՝ դարձաւ կորիզը, վէմ-քարը՝ երէկուան արդի երիտասարդ նոր Հայաստանի պետական շէնքին:

Վասպուրականի Հերոսամարտը, այսօր, ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ կը բոլորէ մեզ ամէնուս հետ :

Երեսունեւհինգ տարի առաջ, գարնան այս ամիսին էր,— Մայիսին —, որ կը կատարուէր այդ սքանչելի խոյանքը, Վարագայ Լերան, Բզնունեաց Ծովին ու Վանայ Բերդին հայեցի հողերուն վրայ:

Երեսունեւհինգ տարի առաջ, օրհասական կըռիւ մղեցին մեր «նորահրաշ» անբանակ քաջերը : Այո,— անլուր եւ հրաշափառ—, առանց բանակի՝ կռուեցան բանակներու դէմ, ու յաղթանակ տարին մեր բուռ մը քաջերը:

Այս մեծակառոյց շքեղ թուականը պէտք չէ բնաւ մոռնալ,— 1915 Մայիս.— տօն՝ Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտին :

Պէտք է տօնել զայն տարուէ տարի, ամէն տարի, եւ առաւել շքեղութեամբ :

Ան՝ տօնն է մեր Նո՛ր Ազատութեան:

Ան՝ տօնն է մեր Նո՛ր Պետականութեան:

Ան՝ տօնն է Համազգային Հայ Հանրապետութեան:

— Վասպուրակա՛ն, Աշխարհն ու Օրրանը Հայ Ցեղին: Հազա՛ր փառք ու հազա՛ր մաղթանք քո պանծալի Հերոսամարտին:

Փարիզ, 5 Մայիս 1950 ՔԻԹՈՒՆԻ

ճանօրէն ...

Ձայն տուր, ո՛վ ծովակ ...

Քու ալիքներդ կը շարունակեն զարնել Շամիրամակերտի հողերուն, բայց քու զեփիւռներդ ալ չեն կրնար ծածանել Շամիրամի բերդին վրայ այն օրուան յաղթական դրօշը :

Ով օտարութեան մէջ սփռուած հայրենակիցներ, երեւակայութեան ուժով, երթանք պահ մը անոր ծփուն ալիքներու մրմունջներուն մէջ, իբրեւ տեսիլք, լուսաւոր ու խաւար գեղեցկութիւններէն փնտռենք յաղթանակը, ապագայ յոյսերու.

«Եւ ամէն կողմից պանդուխտ հայորդիք,
Դիմեն դէպ իւրեանց սիրուն հայրենիք :

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ Ա․ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

ԱԼԺԷ (Յառաջ) ․— Մայիս 8ին, Ալժէի անգլ․ մատենադարանի սրահներուն մէջ, Ժիլ Թոպէռ «Վերջին ժամ» իրիկնային օրաթերթի երաժշտական քննադատը, դասախօսութիւն մը կարդաց, մեր մեծանուն երգահան Արամ Խաչատրեանի մասին, նուագի ընկերակցութեամբ։ Կը հովանաւորէր Ալժերիոյ ընդհ․ կառավարիչ Պ․ Նէժըլէն ։

Երիտասարդ դասախօսը, Ա․ Խաչատրեանի կենսագրութենէն վերջ, ներկայացուց «հայ ժողովրդի այս հանճարեղ զաւկին», երաժշտական թէքնիքը եւ զայն դասեց ժամանակակից աշխարհահռչակ երգահաններու առաջին գծին վրայ։ « Կարելի է նոյն բանը տեսնել, բայց միեւնոյն ձեւով չհասկնալ», կ՚ըսէր Փասթէօր։ Արամ Խաչատրեանը ահա այն երգահաններէն է, որ ամէնուն պէս «միեւնոյն ձեւով չի հասկնար»։ Դասախօսը կանգ առաւ, մասնաւորապէս, Գայիանէ օփերայի, Թրիոյի, Թոքաթայի եւ Քօնսէրթոյի վրայ ։ Նուագով կ՚ընկերանային Տիկին Սէոա Մոռօ, Պ․ Պ․ Ռէշթ եւ Մարշի։ Երեքն ալ հիանալի նուագողներ։ Ի վերջոյ դասախօսը ինքն ալ նուագեց դաշնակի վրայ Թոքաթան, խորունկ ներշնչումով ու խանդավառութեամբ։

Սրահի ընտիր բազմութիւնը հիացումով կը լսէր հայ մեծ երգահանին գործերը։ Մոլորած կռունկի նման, քանի մը Հայերս քով քովի գալով մեր յուզումն ու սքանչացումը կը փոխանցէինք իրարու, որովհետեւ Խաչատրեանի երաժշտութիւնը, ամէնէն շատ, մեր խռովայոյզ հոգիներուն կը խօսէր։ Մեր լեռները, մեր ձորերը, մեր գետերը, մեր ժողովրդական երգերու հոգեթով խաղերը, մերթ կարկաչուն, մերթ փոթորկոտ, մերթ տրտում, կը հեկեկային, կը խօսէին, կ՚երգէին եւ կ՚արձագանգէին մեր հոգիներուն մէջ ։

Հայութեան հրաշք զաւակներէն է Ա․ Խաչատրեան։ Ան մեր Շոփէնն է։

Լսեցէք իր Գայիանէն։ Հայկական, վրացական, թաթարական, քրտական ամբողջ փոլքլորը, արեւելեան գոյնզգոյն երանգներով, արեւմտեան շղարշ նետած իրենց ուսերուն, կը ներկայանան մեզի։ Խաչատրեանը արեւելքի եւ արեւմուտքի պատուաստն է, թրթռուն քնարը։ Ամերիկայի մէջ ձայնապնակներու վերածուած են «Գայիանէ»ի զանազան մասերը,— Լիւլապին, Այշան, Շալակօն, Քրտական պարը, Սապր տանսը եւայլն, որոնք արեւելեան ժողովուրդներու հոգեկան հարստութիւնը կը պատկերացնեն այնքան սրտայոյզ գեղեցկութեամբ ։

Պ․ Պ․ Թոպէռ եւ Ռէշթ, շուտով պիտի կազմակերպեն երեկոյթ մը, Ալժէի եւրոպական հասարակութեան ծանօթացնելու համար հայ ժողովրդական երգերը ։

ՎԱՀԱՆ

ԱՂՄՈՒԿԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼՈՒ համար, ոստիկանութեան վերատեսուչը խիստ կանոններ սահմանեց, աւելի քան քսան տեսակ արգելքներով։ Այսպէս, արգիլուած է գորգեր թօթվել առտուն ժամը 7էն առաջ, ծանր բեռնակառքեր քշել, ինքնաշարժներու շչակները հնչեցնել բարձրաձայն, երգել կամ սուլել փողոցներու մէջ,թմբուկներ զարնել տօնավաճառներու մէջ եւն․։



ԻՇԽԱՆ (Հ․ Յ․ Դ․)
Դաւադրութեամբ սպաննուած՝ ապստամբութենէն քանի մը օր առաջ։



Ա․ ԵԿԱՐԵԱՆ (Ռամկավար)
անդամ Զինուորական Մարմնի

Լ[redacted] Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Պուրճ Համուտ Նոր Ատանա թաղամասին մէջ ամսէ ամիս հայ ժրաջան բազուկը կը բարձրացնէ 50—60 տուննոց նոր բոյներ , մկրտելով հայրենանուէր անուններով ։ Բնակչութեան մեծ մասը Կիլիկեցիներ, ամէնէն աւելի Ատանացիներ են։ Թաղեր կան որ կը կոչուին Նոր Եոզկատ, Նոր Թոմարզա, Նոր Ամանոս,Կիլիկիա, Հայաստան։ Ներկայիս թաղականութիւնը կ՚աշխատի վերանորոգել եկեղեցին եւ դպրոցը։ Եկեղեցիի առջեւի ճամբան բացուեցաւ եւ սալարկուեցաւ շնորհիւ Պ․ Լութֆիկ Պուլտուգեանի՝ ատենապետ թաղ․ խորհուրդի ։

Թաղ․ խորհուրդը վարժարանին տնօրէնին հետ համախորհուրդ որոշեց տարուան սկիզբը դպրոցը բարձրացնել բաձրագոյն նախկրթարանի աստիճանին, կազմելով 7րդ դասարանը։ Կիլիկեան վարժարանը որ տախտակէ է, թաղականութիւնը որոշած է հողը սեփականութիւն դարձնել եւ վրան բարձրացնել քարակերտ դասարաններ։ Նաեւ ընդարձակել Արզարեան Նախակրթարանի բակը ուր 606 աշակերտներ հազիւ ոտքի կենալու տեղ ունին։ Գործը կը կարօտի դրամի ։

Ծաղկազարդին Թաղ․ խորհուրդը եւ Ատանայի Հայր․ Միութեան վարչութիւնը ի յիշատակ Ատանայի ջարդին 41րդ տարեդարձին կազմակերպած են սգատօն մը ։

ՏԻՐՈՒՆԻ ․— Գորտոպոյի մէջ (Արժանթին) յանկարծամահ եղած է Տօքթ․ Յարութիւն Աստուրեան։ Պետական վարժարանի լատիներէնի ուսուցիչներէն էր։ Ուսած է Վենետիկ, ապա Գերմանիա։ Երեք տարի առաջ հրատարակեց «Հայոց պատմութիւնը» որու մէջ յայտնօրէն խեղաթիւրուած են մասնաւորապէս 1918—20 շրջանի վերաբերեալ շատ մը իրողութիւններ ։

ՀԱԼԷՊԻ մէջ տասնըհինգ հազար հոգիի ներկայութեան Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը յաղթած է «Վասպուրականին» եւ տիրացած «Ազատագրութեան վահան»ին ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ․— Կիրակի օր հրաւիրած էինք մեր գբօսավայրին վրայ, PTTի սկսնակ եւ կրտսեր (cadet) խումբերը, գնդակախաղի մրցումի համար։ Առաջին անգամ սկսնակները ներկայացան դաշտին վրայ։ Միջախաղին երկու խումբերը պայքարելով մէկով մէկ էին։

Կարճ դադարէ մը վերջ, մեր սկսնակները, յաջողեցան չորս կէտ նշանակել։ Շնորհիւ իրենց եռանդուն խաղարկութեան մեր խումբը յաղթեց 5—1ով ։

Ժողովուրդին ուշադրութիւնը գրաւեց կրտսեր խումբին ներկայութիւնը։ Բուռն էր պայքարը երկու խումբերուն, բայց մեր տղոց արագաշարժ խաղարկութեան շնորհիւ, Կ․ Ագաշեան չորս կէտ նշանակեց առաջին կիսախաղին։ Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը փորձեց տիրապետել դաշտին , Ֆ․ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ կը պատասխանէր P.T.T.ի ուժգին հարուածներուն։

Այս միջոցին մեր խումբէն Ֆէրնանտէզ կրցաւ կէտ մը աւելցնել, դարձեալ խաղին վերջաւո –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ․

Ուրեմն կը մնայ որ դու լսես ինձ։ Օ, հաւատացիր, ոչ ոք ինձ չէ սովորեցրել, ոչ ոք չէ ցոյց տուել այն տեղը ուր այժմ գտնւում եմ ես։ Խոստովանում եմ կար մի բան, որ օգնում էր ինձ , մի բան որ այն էր միայն ասում թէ ես մենակ չեմ, առանց նեցուկի չեմ։

Ի՞նչ էր դա։ Անունը չգիտեմ, բայց եթէ երազներ ասեմ, չեմ սխալուի։ Երազներ։ Դու երբ եւ իցէ բաց աչքերով տեսե՞լ ես երազ․ երբ եւ իցէ պատահե՞լ է քեզ լինել մենակ, բոլորովին մենակ եւ զգալ, որ մէկը քեզ հետ է, մօտ է գալիս քեզ հետ, տեսնում է քեզ ամբողջովին, խօսում է, բայց ինքը մարմին չէ, երեւոյթ էլ չէ։Հապա ի՞նչ է, կը հարցնես դու։ Չը գիտեմ, երեւի մի շունչ, դուցէ մի թեթեւ դողոց։ Չը գիտեմ նաեւ թէ ինչպէս էր նա գալիս։Կարո՞ղ ես իմանալ թէ ամառնային առաւօտի շունչը ի՞նչ ճանապարհով է գալիս եւ ուր է գտնւում ։

— Նա էր, որ սովորեցրեց ինձ մի քանի հրաշալի բաներ, շարունակեց Գայիանէն մի վայրկեան լռելուց յետոյ․— սովորեցրեց թէ ատելի է այս վախկոտութիւնը, վատ ու անարժան բաներ են այս հաստ պատերը, երկաթի սիւնակները։ Որքան անուշ, որքան արբեցնող էին նրա մեղմ թելադրութիւնները։ Բայց մի կարծիր թէ նա միայն շոյել, գուրգուրալ գիտէ։ Նա ինձ ծաղրում, տանջում էր այսօր, այս երեկոյ։ «Տես, տես», ասում էր նա եւ ինձ ամաչեցնում, երբ մայրիկը դատապարտում էր Մանասին, իսկ մայր Հեղինէն թագցնում էր իր կոյսերին այն պատճառով, որ վանքի պատերի մի քանի քարերը խախտուած են երեւում ։

« Տես, ասում էր, մեծերը, ուժեղները պինդ տեղեր են որոնում, ուրեմն մօտ է սարսափելի փոթորիկը, դրանք անհատներ են, հինդ թէ տասը հոգի, եւ կը գտնեն»։ Եւ ապա հարցնում էր․ «իսկ ի՞նչ անեն հարիւրները, հազարները, ի՞նչ անեն նրանք դրսում, բաց ու արձակ դաշտի մէջ»․․․

Նա ինձ տանջում էր, երբ դու պատմում էիր ստորերկրեայ սենեակի մասին ։

Սենեակը գեղեցիկ միջոց էր գազաններից ազատուելու համար։ Եւ ես ասում էի ինձ տանջողներին։ «Ինչո՞ւ չէ, եթէ այդ ստորերկրեայ անցքերում տեղաւորուեն Վարանդայի բոլոր աղջիկները, ես էլ կը լինեմ նրանց հետ»։

Բայց դա բոլէական պատրանք էր։ Ինձ տանջողը ծիծաղեց ճրագի ետեւից։ Հասկացայ թէ ինչ է ասում նրա դառն ծիծաղը, բոլոր աղջիկները չեն տեղաւորուի․․․ իմ պապը, որքան էլ իմաստուն լինէր, երբեք չէր էլ մտածի այնքան լայնարձակ տեղ պատրաստել, որ իր երկրի բոլոր աղջիկները թագցնէ այնտեղ ։

Խեղճ պապ։ Եթէ նա այսօր կենդանի լինէր, Մեհրիի նման կ՚ասէր․

« Ինչո՞ւ ես վախենում, կարմիր խնձոր, տես քեզ համար ինչ տեղ եմ պատրաստել»։ Եւ նա նոյնպէս կը զայրանար, եթէ ես ասէի․ «Տես, պապիկ, ինձ պէս կարմիր խնձորներ շատ կան, ահ, որքան շատ․ չես խղճում նրանց»։ Ահա, Մեհրի , այսքան զարմանալի է այն շունչը, իմ երազների այն աներեւոյթ հոգին։ Ի՞նչ է ուզում նա։ Արդեօք այն, որ ես թողնեմ այս երկաթի սիւնակները ու գնամ եմ քոյրերի մօ՞տ ․․․

— Գայիանէ․․․ Գայիանէ․․․ ինչե՞ր ես ասում ․․․

Մեհրին լաց էր լինում․ նրա թեւը դողում էր Գայիանէի ձեռքի տակ ։

Բայց որքան փոխուել էր Մելիքի աղջիկը ։ Նա այլեւս չխղճահարուեց, նրա խօսքը հոսում էր աղբիւրի նման, դարձեալ դառն էր լի անողորմ հեգնութեամբ ։

— Սպասիր, ասաց նա․ դեռ այստեղ եմ ես։ Կարծում ես թէ այնքան հե՞շտ է այս պատերից դուրս գալը։ Ո՞ւր էր, եթէ ես ամէն ինչ հասկըցած լինէի։ Դա կը լինէր իմ տանջանքների վերջը։ Մինչդեռ այժմ միայն սկիզբն է․ դեռ ամենադժուարը կանգնած առջեւս։ Իմանալ որ մենակ փակուելը վատ է – դեռ շատ քիչ է։ Յետոյ։ Այ, «յետոն է» մութ, դժուար ․․․

— Դու կը քանդես այս տունը, հարիւր տարուայ տունը, բացականչեց պառաւը հեծեծանքների մէջ ։

— Կամաց, Մեհրի, մի՞ թէ դու ուզում ես աղմուկ բարձրացնել ․․․

— Ի՞նչ անեմ․․․ սարսափում եմ քո լեզուից ։

րութենէն առաջ կը նշանակուի երկու կէտ եւս Ագաչեանի եւ Մէմոնեանի կողմէ :

Խաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ, 7—0:

Շնորհիւ իրենց առաջնորդին, պարոն Վ. Քոստիկեանի մեր կրտսեր խումբը միշտ յառաջ կ'երթայ գնդախաղին : Ս.

լիոն տոլարի զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն պիտի հասցնեն հարաւ – արեւելեան Ասիոյ, անմիջապէս : Զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի գնուի Հնդկաչինի եւ Մալայեան կղզիներուն համար, Խաղաղականի ամերիկեան խարիսխներէն : Օգնութեան ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 60 միլիոն տոլար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները կը կատարուին վաղը, կիրակի : Ընտրական պայքարը փակեցին Մայիս 10ին, արգիլելով բոլոր քարոզութիւնները եւ յօդուածներ՝ լրագիրներու մէջ : Պիտի ընտրուին 487 երեսփոխաններ : Ընտրողներու ընդհ. թիւն է մօտ՝ 8.900.000 : Իւրաքանչիւր երեսփոխան կը ներկայացնէ 40 հազար ընտրող :

41 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան պելժիական ածխահանքի մը մէջ, կրկզուի պայթումին հետեւանքով : Ամէնէն ծանր արկածն է այս, քսան տարուան ընթացքին :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մայր – թագուհին որ Սան Ֆրանչիսկօ կը գտնուի, հեռաձայնով եւ թախանձագին խնդրեց Փարուք թագաւորէն՝ վաւերացնել իր կրտսեր աղջկան՝ իշխանուհի Ֆէթհիէի ամուսնութիւնը իր քարտուղարին՝ Ռիատ Ղալիի հետ : Ամուսնութիւնը տեղի ունեցած էր քանի մը ժամ առաջ, բայց օրինաւոր չի համարուիր, առանց խնամական պսակի : Իշխանուհին 19 տարեկան է :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ 116 համայնավարներ դատապարտուեցան չորս ամիսէն մինչեւ 28 տարի բանտարկութեան, այն ամբաստանութեամբ թէ բռնութիւններ կատարած են, Թոլլիաթթիի դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ ծագած խռովութեանց ընթացքին : Վճիռը արձակուեցաւ 21 ժամուան խորհրդակցութենէ մը վերջ : Ամբաստանեալներուն ընդհ. թիւն էր 127 : Ամէնէն ծանր պատիժը, 28 տարի, պիտի կրէ ան որ պատճառ եղած էր ոստիկանի մը սպանութեան :

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ 30 տարուան անջատումէ մը վերջ, Յունաց պատրիարքարանին վերադարձուած է տխրահռչակ Փափա Էֆթիմի բռնագրաւած եկեղեցին, յարակից կալուածներով :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ գործածութեան վարժուելու համար, 432 սպաներ հրաւիրուած են արեւմտեան Գերմանիա, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Պելժիայէն, Տանըմարքայէն, Հոլանտայէն, Լիւքսէնպուրկէն, Նորվեկիայէն : Առաջին խումբը, 13 հոգի, հասած է արդէն : Դասընթացքը պիտի տեւէ վեց շաբաթ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ներկայացուցիչը, Մալիք պէյ, յայտարարեց Ազգաժողովին առջեւ թէ «համայնավարութիւնը գետին կը շահի Միջին Արեւելքի մէջ եւ թէ հաւանական է որ կարեւոր ձեռնարկ մը կատարէ մօտերս» : Պատուիրակը այս կացութեան պատասխանատու կը նկատէ արեւմտեան աշխարհը, «որ քաղաքական ծանր վէրք մը պատճառեց Արաբներուն, Պաղեստինի հարցին մէջ եւ գրեթէ ոչինչ ըրաւ անոնց համար, տնտեսական եւ ընկերային տեսակէտով» :

ԿԱՐԱԳԻՆ ԳԻՆԸ 400 ֆրանքի իջած է կարգ մը շրջաններու մէջ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ցոյց մը կատարեցին Սէն Պրիէօյի մէջ, խափանելու համար զինաբարձ կառախումբի մը մեկնումը : Շատեր պառկեցան շոգեկառքի գիծերուն վրայ : Ոստիկանութիւնը միջամտելով եօթը հոգի ձերբակալեց :

50 ՖՐ. ՏՈՒԳԱՆՔԻ եւ 200.000 ֆր. վնասուց հատուցման դատապարտուեցաւ Փարիզի լեհական թերթը, «Կազէթթա Փոլսքա», որ իբրեւ դաւաճան ամբաստանուած էր լեհ հրամանատար Զթրեվսքին :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ 65ԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ եւ նախկին նախարար Պ. LOUIS MARINի :

Կը նախագահէ՝ M. RENÉ GROUSSET, անդամ Ֆրանսական ակադեմիայի :

Կը մասնակցին հայ եւ ֆրանսացի ծանօթ արուեստագէտներ :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին, Սորպոնի մեծ Ամֆիթէատրոնին մէջ :

Մուտքը ազատ է :

Հրաւիրատոմսի համար դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, Բարեգործականի կեդրոնատեղիին եւ հայ գրատուններուն :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

Վասպուրականի հերոսամարտը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան :

14 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne :

Տօնակատարութեան հրաւիրուած են Մարսիլահայ քաղաքական կուսակցութիւններու, կղերական դասու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները :

Կը նախագահէ Միութեան ատենապետ
Պ. Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը բանախօսէ երիտասարդ – գրագէտ
Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ :

Կը նուագէ տաղանդաւոր ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. ԱՆՆԷԹ ԺԻՒԼԻԷՆԻ :

Ընտիր նուագախումբ, Orchestre Francis Scotte ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Այս Շաբաթ 13 Մայիս, 8.30ին Վարանդեան :

Կիր. 14 Մայիս 8.30ին Մուրատ խումբը եւ Ընկեր Կայծ ենթակոմիտէն :

Կիր. 14 Մայիս, ժամը 8.30ին Արամ խումբը :

Կիր. 14 Մայիս ժամը 3.30ին Վռամեան ենթ. :

Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 6—10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները :

Ի յարգանս Պ. Ա. Չօպանեանի յոբելեանին խնջոյքը կը սկսի ժամը 6ին, փոխանակ 4ի :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Մարսէյլէն «Արծիւ» Մարզականին հետ մեր բարեկամական մրցումին առթիւ Փարիզի մէջ, Հ. Մ. Մ. ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կը հրաւիրուին Olierի մեր դաշտին վրայ, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, նախապատրաստական աշխատանքի համար :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԸ (18 Մայիս) պզտիկներու հաղորդութեան օրն է : Փարիզի եւ շրջանի հայ դպրոցներու բոլոր աշակերտները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, հանդիսաւոր, քառաձայն պատարագին : Պիտի քարոզէ Արտաւազդ արք. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալէքսանեանէ 500 ֆրանք, իրենց մօրաքրոջ՝ այրի տիկին Արուս Գարագաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Այրի Տիկին Ովսաննա Թուրիկեան, իր զաւակները եւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, գրութեամբ կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆԻ (Արաբկիրցի), մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 23 ապրիլ 1950ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայանալ անդամատետրերով : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. « Զաւարեան » կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահի մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Հ. Սամուէլ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Bar du Globeի մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին Տիկին Գազազեանի բնակարանը (6 rue St. Sulpice) : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Բացառիկ օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ յաջորդ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, Café Régent : Կը խօսի ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ : Նիւթը՝ «Հայ թաթարական յարաբերութիւնները» :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին :

Քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԱՅՍՔԱ՛Ն ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻ՛ՒՆ ...
ԱՅՍՔԱ՛Ն ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ...
Բայց ... ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ ...
Ձե՞ս գիտեր ...
MINERVAի յաճախորդ է
(COUTURE DE PARIS)
Հագուստ, վերարկու, վեստ, քղանցք, peignoirs, գիշերանոց, գօգնոցներ, կնոջ եւ այրերու ճերմակեղէն :
ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐ
19 Fbg. St. Jacques, Valence — Հեռաձայն 15-91

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ռոմանի մէջ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

ՊԱՂՏԱՏԻ ԱՂՋԻԿԸ

Բազմաթիւ երգերով, օփէրէթ 6 գործ. : Հեղինակ Թրագօշի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ :
Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine : Tél. Opé. 01–08 :
Ժամը 2էն 7 :

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ
Տրամադրելի local մը 70 m2, կայարանին մօտ, խոհանոց, force motrice, գրասենեակ, հեռախօս :
Դիմել՝ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆի, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ :

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30 – 11.30 : Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ :

Մուտքը ազատ է :

Հրաւիրատոմսերը ապահովել Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու եւ հայկական գրատուններու մօտ :



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Dimanche 14 MAI 1950 Կիրակի 14 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6152–Նոր շրջան թիւ 1563

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՕՊԱՆԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

Անջրպետ մը կը բաժնէ մեզ, սերունդի եւ դաւանանքի տեսակէտով։ Շատ մը աղի – լեղի, տաք ու պաղ բանավէճեր ալ փոխանակուած են, տարիներու ընթացքին :

Եւ սակայն, ոչ մէկ վարանում, երբ յարգանքի մեր բաժինը կը բերենք Արշակ Չօպանեանի գրական գործունէութեան 65ամեայ յոբելեանին առթիւ, որ կը տօնուի այսօր :

Երրորդ յոբելեանն է այս։ Առաջինը կատարուեցաւ 1925ին։ Երկրորդը՝ 1938 Մայիս 14ին, ինչպէս այսօր :

Հրատարակուած կոչը կ'ըսէ թէ յարգանքի այս նոր ցոյցին գլխաւոր նպատակն է ապահովել յոբելեարին ձեռագիր կամ սպառած գործերուն հրատարակութիւնը :

Անշուշտ աւելի գործնական միջոցներ չէին պակսեր, այդ նպատակին իրականացման համար։ Ո՞ր օրուան համար են Բարեգործականի Մելգոնեան ֆոնտը, Ամերիկայի Կրթական ֆոնտը, Եգիպտոսի Ազգ. Հիմնադրամը եւն.։

Բայց չվիճինք։ Տօնակատարութիւնը սկսած է արդէն եւ պիտի շարունակուի ամէն տեղ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը :

Կ'ուզէինք որ բարոյական եւ նիւթական արդիւնքն ալ համապատասխանէր Կարգադիր Յանձնախումբին ակնկալութեանց, դառնալով իրական սփոփանք մը՝ ալեհեր վաստակաւորին համար :

Այլապէս, այս հանդիսաւոր ցոյցն ալ պիտի դառնար սնամէջ արարողութիւն մը։ Ծիծաղ այն պահուն երբ տարիքի բեռը եւ ուրիշ հոգեր կը ճնշեն իր վրայ։ Երբ ճարպիկ «երախտաւորեալներ» իրենց վերջալոյսը կ'երգեն արշալոյսի մը երանաւէտ վայելքներով, գեղածիծաղ ափերու վրայ...

Չօպանեանի գրական – գեղարուեստական երկարամեայ գործունէութեան մէջ, ինչ որ ամէնէն աւելի յարգանքի կը հրաւիրէ մեզ, իր անսահման խանդավառութիւնն է՝ Հայկական Մշակոյթին հանդէպ :

Խանդավառութիւն եւ հաւատք։ Տքնաջան եւ յարատեւ աշխատանք։ Պրպտում դեղնած, փոշոտած թուղթերու վրայ, թաքուն գանձեր, գոհարներ գտնելու եւ մշակելու համար :

Նոյնքան խանդավառ նախանձախնդրութիւն՝ օտարին ծանօթացնելու համար մեր մտաւոր հարստութիւնները։

Այս գետնին վրայ, ամբողջ մատենադարան մը կ'արժեն իր Ֆրանսերէն թարգմանութիւնները։ Ժողովրդական բանահիւսութենէն մինչեւ ժամանակակից գրական ստեղծագործութիւնները։ Միայն «Վարդենիք»ը (երեք հատոր, Ֆրանսերէն), որ սպառած է, կրնար փառապսակ մը կազմել, հակառակ պարբերաբար մատնանշուած թերութեանց :

Մինչ իր տաղանդաւոր վարպետներն ու տաբեկիցները կէս ճամբան մնացին, կամ նախընտրեցին ճամբայ փոխել, փնտռելով աւելի շահաբեր ասպարէզներ, Չօպանեան մնաց հաւատաւոր եւ անձնուէր զինուորեալը գեղեցիկ Դպրութեանց։

Եթէ, տարիներու ընթացքին, դեղնեցան իր գրական ստեղծագործութիւնները եւ երբեմնի պայծառ ու ճաշակաւոր լեզուն, անշուշտ մէկ պատճառն ալ այն է որ Չօպանեան չափազանց լայն բացաւ իր թեւերը :

Իր հիմնական մեղքը,— ճախրել ամէն ուղղութեամբ։ Գրականէն քաղաքականը։ Գեղարուեստականէն կուսակցականը։ Դրականէն, տեւականէն բացասականը, ժամանակաւորը :

Իբրեւ գրական դէմք, ապահովաբար աւելի խոր հետքեր ձգած պիտի ըլլար իր ճամբուն վրայ, եթէ կարենար սանձել իր տարապայման եռանդը։

Այդ մեղքին հետեւանքով չէ՞ր որ տուժեց իր քննական միտքն ալ, գիտական վերլուծումի եւ խորութեան տեսակէտէն :

Թերեւս անճահ թուին այս խորհրդածութիւնները, տօնական օրուան մը առթիւ :

Կը կարծենք թէ այս դիտողութիւններն անգամ համազօր են գնահատանքի։ Կեղծիքը եւ շռայլաբանութիւնը չեն որ պիտի բարձրացնեն իր վարկն ու վաստակը :

Ողջոյն մշակոյթի հաւատարիմ եւ բազմարդիւն զինուորեալին, որ իր ետին կը ձգէ թանկագին ժառանգութիւն մը :

Շ.

Յ. Օշականի ձեռագիրները

—

«Յուսաբեր»ի խմբագիրը, Բ. Թ., որ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Երուսաղէմի պատր. տեղապահ Եղիշէ վրդ. Տէրտէրեանի հետ (բանաստեղծ Եղիվարդ), կը պատմէ.—

... Լսած էի, որ Եղիազար Մուրատեանի «Հոմանիշներու բառարան»ին ձեռագիրները ի պահ կը մնան վանքին մէջ։ Առիթէն օգտուելով կը խնդրեմ Եղիշէ վրդ.էն, որ ճշդէ այս կէտը եւ տեղեկութիւններ տայ գործի ծաւալին եւ արժէքին մասին :

«Հոմանիշներու բառարան»ը, կ'ըսէ Տեղապահ վարդապետը,— խնամքով պահուած է վանքի գանձատան մէջ։ Առիթ չեմ ունեցած աչքէ անցընելու այս գործը, որ անշուշտ արժէքաւոր պէտք է եղած ըլլայ, նկատի ունենալով հեղինակին բազմակողմանի հմտութիւնը։ Համբերատար աշխատանքով եւ երկար ու մանրախոյզ պրպտումներով գլուխ հանուած այս գործը կ'արժէ, որ հրատարակուի օր մը»։

... Կը մնայ վերջին եւ ոչ նուազ կարեւոր խնդիրը,— Օշականի ձեռագիրներուն ճակատագիրը :

Կը յիշեմ հիմա, որ ալեւոր գրագէտը, իր ողջութեան, դառնութեամբ կ'ըսէր, թէ անոնք դատապարտուած են այրուելու։ Իսկ ես հարկ կը զգամ աւելցնելու, թէ զանոնք պէտք է փրկել այրուելու իրենց դաժան ճակատագրէն։

Եղիշէ վրդ. համաձայն է ինծի այս կէտին մէջ, մանաւանդ այս կէտին մէջ։ Ալեւոր գրագէտը եթէ իմ բարեկամս է, իր ալ ուսուցիչն է։ Երկուքս ալ չենք ուրանար եւ չենք անտեսեր պարտականութիւնները :

«Իմ խղճի պարտքս է,— կ'աւելցնէ թիւ 2էն թիւ մէկի բարձրացած «մեծ մարդը»,— իմ խղճի պարտքս է հրատարակել կամ հրատարակել տալ գոնէ «Համապատկեր»ի շարքը : Առաջին հատորը արդէն լոյս տեսաւ իր ողջութեան, երկրորդ հատորը տպագրութեան յանձնուած է, եւ յոյս ունիմ, որ այս տարուան ընթացքին պիտի կարենանք հրապարակ հանել»։

Այս հաւաստումը կ'ուրախացնէ զիս։ Տեղապահ Վարդապետին խոստումը իբրեւ մուրհակ կ'արձանագրեմ նոթատետրիս մէջ, որպէսզի չմոռցուի։ Ապա կը հարցնեմ կրկին.

— Ի՞նչ եղան Օշականի միւս ձեռագիրները :

— Բոլորն ալ ցուցակագրուած եւ պահուած են խնամքով։ Վախ չկայ, որ կորսուին, կրնաք վստահ ըլլալ :

C. VIRGIL GHÉORGHIU Կ'ԱՇԽԱՏԱԿՑԻ ՅԱՌԱՋԻ

—

Ռումանացի հռչակաւոր գրագէտը, որու «Vingt–Cinquième Heure» վէպի մասին ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեր էինք վերջերս, տեսած ըլլալով զայն, յօդուած մը ղրկեր է, շնորհակալութեան նամակի մը հետ :

Պիտի հրատարակենք շաբթուան ընթացքին :

Այս առթիւ ըսենք որ իր գիրքը հայերէնի թարգմանուած է Վազգէն Վանանդեանի կողմէ եւ իբրեւ թերթօն պիտի հրատարակուի «Հայրենիք»ի մէջ :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

—

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան աբբահայրը, Ուլուհոճեան վարդապետ, Եգիպտոս գացած է, նախագահելու համար Մխիթար աբբայի մահուան 200ամեակի հանդիսութեանց։ Պիտի այցելէ նաեւ Լիբանան եւ Հալէպ :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ Բ. մասնավճարի պայմանաժամը կը մնայ անփոփոխ —15 Մայիս— համաձայն նոր յայտարարութեան մը։ Ուշ մնացողները 10 առ հարիւր աւելի պիտի վճարեն :

ՋՈՒՐԻ ԽՈՂՈՎԱԿ մը պայթած ըլլալով, 24 տուներ ողողուեցան Փարիզի կարեւոր մէկ թաղամասին՝ Միւէթի մէջ։ Այսպիսի դէպք չէր պատահած 1910էն ի վեր։ Հարկ եղաւ պարպել շատ մը տուներ :

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱԳԱԾ է Քոնսթանցայի նաւահանգստին մէջ, համաձայն Լոզան հասած լուրերու : Քաղաքապահ զօրքը օգնութեան հասնելով, կրակ բացած է բանուորներուն վրայ :

Գերմանական խնդիրը օրակարգի վրայ

—

ՆՈՐ ԿՈԶ ՄԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ.— ԵՐԵՔ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ ՊԵՐԼԻՆ.— ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ.— ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Արեւմտեան երեք պետութեանց արտաքին նախարարները իրենց խորհրդաժողովին երկրորդ օրը ամբողջովին յատկացուցած էին Գերմանիոյ։ Ժողովէն վերջ, երկու զեկոյցներ հրատարակուեցան որոնք որոշ գաղափար կու տան կատարուած խորհրդակցութեանց մասին։

Առաջինը կը վերաբերի Պերլինի կացութեան եւ անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ արեւմտեան Դաշնակիցները վճռած են պահպանել իրենց իրաւունքները Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ։ Յայտարարութիւնը բացորոշապէս կը հասկցնէ թէ երեքն ալ ծանրակշիռ ձեռնարկ մը պիտի նկատեն, եթէ որեւէ փորձ կատարուի, ուղղակի կամ անուղղակի, վիճելի դարձնելու համար Պերլինի արեւմտեան շրջանին գրաւումը, Հոգեգալուստի առթիւ ծրագրուած բոլշեւիկեան ցոյցին առթիւ :

Երկրորդ զեկոյցը, որ հրատարակուած է քիչ անդին, լուսաբանութիւններ կը պահանջէ Խ. Միութեան մէջ մնացած բազմաթիւ գերման գերիներու մասին :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երեք նախարարները երկարօրէն քննած են նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ գրաւման խնդիրը : Ի վերջոյ համաձայնած են որ գրաւման կարգուսարքը պահպանուի, բայց որոշ մեղմացումներ կատարուին։ Կ'ըսուի թէ մասնաւորապէս Պ. Էչիսըն ընդդիմացած է պատերազմական վիճակը վերջացած համարելու որեւէ առաջարկի : Ուրեմն հսկողութեան կարգ մը պայմաններ պիտի թեթեւցնեն, մինչեւ որ լրանայ գրաւման կանոնագրին 18 ամսուան պայմանաժամը, (յառաջիկայ հոկտեմբերին)։

Այս առթիւ դիտել կու տան թէ Գերմանները իրենք ալ չեն ուզեր որ զինուորական գրաւումը դադրի, վասնզի բանակ չունենալով, արեւմտեան պետութեանց զօրքը իրենց միակ ապաւէնն է արեւելեան Գերմանիայէն կատարուելիք որեւէ բռնութեան դէմ :

Ժողովը քննեց նաեւ Շումանի ծրագիրը։ Այս առթիւ կը հաստատուի թէ անոր բուն հեղինակը Ֆրանսայի քառամեայ ծրագրին վերատեսուչն է, Պ. Մոնէ : Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կարգ մը լուսաբանութիւններ հաղորդեց։ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները ջերմ հաւանութիւն յայտնեցին, բայց երկուքն ալ որեւէ յանձնառութիւն չեն ստանձնած, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց :

Երէկ, շաբաթ, երեք նախարարները պիտի քննէին հետեւեալ խնդիրները,— 1. Զօրացնել Ատլանտեանի դաշինքը։ 2.— Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ կացութիւնը։ 3.— Աւելցնել Եւրոպայի սահմանուած տնտեսական աջակցութիւնը :

Ատլանտեանի դաշինքին քննութեան առթիւ, Լոնտոն հրաւիրուեցաւ Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեվէն։ Լոնտոն կը գտնուին նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ երեք դաշնակից մարզպանները եւ շատ մը զինուորական մասնագէտներ։ Հրաւիրուած են նաեւ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի ներկայացուցիչները :

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, երեք նախարարները շօշափեցին նաեւ Աւստրիոյ հաշտութեան խնդիրը եւ որոշեցին լայնօրէն քննել զայն, այս շաբթու :

★ Գերման գերիներու մասին հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «երեք նախարարները զարմանքով եւ խոր մտահոգութեամբ արձանագրեցին Խ. Միութեան Մայիս 4 թուակիր յայտարարութիւնը, որ կը յայտնէր թէ վերջացած է գերման գերիներու հայրենադարձը»։ Յիշելէ վերջ երեք արեւմտեան պետութեանց բազմիցս կատարուած փորձերը՝ բոլոր գերման գերիները արձակել տալու համար մինչեւ 1948 Դեկտ. 31, զեկոյցը կը շարունակէ.— «Խ. Միութեան յայտարարութիւնը յայտնապէս կը հակասէ այն իրողութեան որ խիստ բազմաթիւ գերման ընտանիքներ իրենց գերի ազգականներուն վերադարձին կը սպասեն։ Անկէ զատ, երեք նախարարները հակասական կը գտնեն խորհրդային կառավարութեան կողմէ զանազան առիթներով հաղորդուած ցանցառ տեղեկութիւնները՝ գերման ռազմագերիներու եւ քաղաքական աքսորականներու թիւի, բնակութեան վայրի եւ ճակատագրի մասին։ Այս կացութիւնը կը մատնէ ծանրակշիռ անտեսում մարդկային իրաւունքներու : Կը թուի թէ սովորական դէպք մը չէ այս, քանի որ խորհրդային կառավարութիւնը չէ վերադարձուցած նաեւ Գերմանիոյ կողմէ գրաւուած երկիրներու բազմաթիւ քաղաքացիները, որոնք գերի բռնուեցան պատերազմի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Պոլսահայ առաջին Մշակութային միութիւնը

Հայ Մշակութային Միութիւններու կամ ընկերութիւններու պատմութիւնը առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ կը կազմէ: Զունինք տակաւին համապարփակ երկ մը՝ նուիրուած մեր հին ու նոր Մշակութային Միութիւններու ծագումին, գործունէութեան ու վախճանին: Շատ մը Միութիւններու անունն անգամ անծանօթ մնացած է, թող թէ պատմութիւնը: Պատճա՞ռ: — Կամ հարկ եղած ծանօթութիւնը իրենց մասին չեն տուած, կամ չատ կարճատեւ գոյութիւն են ունեցած եւ կամ իրենց յաջորդող ուրիշ միութիւններ ու անուններ մոռացութեան մատնած են նախկինները:

Ո՞րն եղած է առաջին պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը:

Բազմաթիւ ու բազմանուն միութիւններ գոյութիւն ունեցած են Պոլսոյ հայութեան մէջ, յատկապէս ԺԹ. դարու կէսէն աղին: Բայց անոնց հնագոյնը եւ առաջինը կը բարձրանայ մինչեւ նոյն դարու առաջին տասնամեայ շրջանը: 1812ի առաջին ամիսներուն տեղի ունեցած է հիմնադրութիւնը Պոլսոյ հայութեան անդրանիկ մշակութային միութեան, որ կոչուած է — Արշարունեաց Ընկերութիւն: Հիմնադիրն է նոյն ժամանակին հանրածանօթ հայ կաթողիկէ մեծանուն գերդաստանի մը նահապետը — Յովհաննէս Չէլէպի Տիւզեան (ծնած 1749ին, մեռած՝ 1812 Ապրիլին), որուն կենսագրին համեմատ՝ «ճշմարիտ գիտութեան փափաքող» անձ մը եղած է եւ «բազմակողմանի ուսմանց եւ երաժշտութեան մէջ ինքն արդէն կրթուած՝ փոյթ տարած է նաեւ իւր ազգայնոց յառաջադիմութեան» (Հ. Գ. Մէնէվիշեան, Ազգաբանութիւն ազնուական զարմին Տիւզեանց, Վիէննա 1890, էջ 29):

Յովհ. Տիւզեան եղած է ազգային մեծ բարեբար մը: Ոչ միայն նորոգած է Սկիւտարի եւ ուրիշ թաղային դպրոցներ՝ այլեւ իր անձնական ծախքով հիմնած է երկու դպրոց, մին Կալաթայի մէջ, միւսը Գարթալ: Իբրեւ ուսումնասէր մարդ՝ ան հոգ տարած է օգտակար եւ ուսումնական գրքերու տարածման: Իր ծախքով տպագրել տուած է մեծահատոր գրքեր՝ առանց ուզելու որ իր անունը յայտնուի իբրեւ մեկենաս:

Ահա այս մեծանձն անձնաւորութիւնն է, որ գրքեր տարածելով ազգին յառաջդիմութիւնը դիւրացնելու նպատակով 1812ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնէ Արշարունեաց Ընկերութիւնը (Մէնէվիշեան, անդ՝ էջ 21): Այս մասին կ'ակնարկէ Բանասէր (Կ. Պ. 1851 Թ. 4, էջ 161), գրելով. «...Հոս կը գտնենք պզտիկ, բայց սքանչելի հատուած մը, որն որ քառասուն տարի ասկէ առաջ ճշմարիտ ազգասէրի մը գրածն է, երբ օգտակար գրքեր տպելու ընկերութիւն մը կը հաստատէր ազգերնուս մէջ... աղնիւ յիշատակ մը ան ազգասէր եւ ուսումնասէր մարդուն, որուն անունը ամէնուն ծանօթ է եւ ամէն յարգութիւն կ'արժէ »:

Բանասէր ինքն ալ կը հաստատէ «Արշարունեաց Ընկերութեան» առաջին ըլլալը, երբ կը գրէ.

— « Հիմակ գանք ընկերական մտաց հետքն մեր մէջը քննելու: Ընդհանրապէս աս վերջին դարուս առեննէ որ սկսաւ ուսումնական ընկերութեանց ճաշակը ազգերնուս մէջ մտնել, թէպէտ գործադրութիւնը միշտ յամր եւ չատ անգամ անարդիւն մնաց: Առջի ուսումնական ընկերութիւնը կը սեպենք անիկայ որ հաստատուեցաւ ի Կոստանդնուպոլիս յամին 1812 եւ որուն նպատակն էր օգտակար գրեանք հրատարակել» (անդ՝ Թ. 12, էջ 547—8):

Նոյն ընկերութեան մէկ ճառախօսը, որ Յ. Տ. (թերեւս Յակոբ Տիւզեան) կը ստորագրէ՝ կ'ընդգծէ նոյնպէս թէ. «Ընկերութիւն այսպիսի կարծեմ թէ ո՛չ երբեք եղեր էր մեր ազգին մէջը» (Դիտակ Բիւզանդեան, Վենետիկ 1813 Յունուար, Թ. 1, էջ 8):

« Արշարունեաց ընկերութեան» հիմնադրութեան մէջ գործօն դեր ունեցած են 2 երիտասարդ Տիւզեաններ եւս, Յակոբ Չէլէպի եւ Մկրտիչ Չէլէպի (Ազգասէր, Վենետիկ 1815, էջ 4): Անոնց մասին տես Տիւզեանց վերոյիշեալ գիրքը (էջ 31 եւ 35 — 39):

Ժամանակակից հայ թերթը՝ Դիտակ Բիւզանդեան (1813 Թ. 1, էջ 6) հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ ընկերութեան հիմնադրութիւնը. —

« Մեր ազգին մէջ հոգեւոր գովելի եղբայրութիւններ եղաւ, բայց ընկերութիւն մը չի կար. աս ԺԹ. դարուն սկիզբը, տեսնուեցաւ Ստանպօլի մէջ մէկ նախանձելի ընկերութիւն մը՝ որ մէյտեղ խօսք դրած են, որ ձեռվներնէն եկածին չափ ջահդ ընեն, ստակ՝ խարճ չինային, որչափ պէտք ըլլայ տան, որ եղած ուսումնական գրքերուն վըրայ, տահա այլ նորանոր գրքեր չինել տան գիտնոց, ու տպել տան, որով որ ազգը պարէ ան չատէն քիչը կարդայ սորվի, իմաստութեան անուչ համը առնէ »:

Առաջին տարին ընկերութիւնը կ'ունենայ 40—45 անդամ: «Դիտակ Բիւզանդեան» (անդ՝ էջ 6) կ'լսէ որ օրէ օր կ'աճէր այդ թիւը եւ մեծ յոյս կար որ հաստատ մնայ եւ տեւէ:

Ընկերութիւնը չափազանց օգտակար եղած է հայութեան համար: Ան ստանձնած է «Դիտակ Բիւզանդեան» երկշաբաթաթերթի ամբողջ ծախքը՝ խմբագրութիւնը յանձնելով Վենետիկի Մխիթարեանց (Հ. Գ. Գալէմքեարեան, Պատմութիւն հայ լրագրութեան, Վիէննա 1893, էջ 30—31): Յետոյ տպագրել տուած է Ազգասէրը եւ ուրիշ գրքեր (Բանասէր, անդ՝ էջ 548): 1815էն վերջ իր վրայ առած է նաեւ Վենետիկի Մխիթարեանց Եղանակ Բիւզանդեան տարեթերթին ծախքը (Գալէմքեարեան, անդ՝ էջ 28):

« Արշարունեաց ընկերութիւնը » , հակառակ իր կարճատեւ գոյութեան, մեծ ծառայութիւն մատուցած է հայկ. մշակոյթին՝ ոչ միայն գրքերու եւ թերթերու տպագրութեամբ, այլեւ օրինակ հանդիսանալով հայութեան՝ մշակութային գետնի վրայ հաւաքական աշխատանքի ու միութենական գործունէութեան: Իր օրինակը վարակիչ եղած է յաջորդ սերունդներու համար ու եւեւէ ետեւ ծիլ արձակած են զանազան տեղեր, այլեւայլ Միութիւններ:

« Արշարունեաց Ընկերութեան » գոյութիւնը տեւած է, հաւանօրէն, մինչեւ 1819: Բանասէր կը գոհանայ գրելով.— «Շատ չիքչեց սակայն աս ընկերութիւնը»: (Անդ՝ էջ 548):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այսօր, կիրակի, Սոպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, տեղի կ'ունենայ Արշակ Չօպանեանի գրական գործունէութեան 65ամեայ յոբելեանը: Այսօր կուտանք իր կեանքն ու գործը, յետոյ հանդէսին նկարագրութեան հետ՝ Շ. Նարդունիի ճառը:

ԿԵԱՆՔԸ

Չօպանեան ծնած է 15 Յուլիս 1872ին Պէշիքթաշի մէջ: Հայրը, Յովհաննէս, ճարտար ոսկերիչ մը, Ակնցի: Մայրը, Մարիամ Քէմհաճեան, Սամաթիացի::

Արշակ մէկ ամսու էր՝ երբ մայրը մեռաւ: Հայրը կրկին ամուսնացաւ: Խորթ մայրը, Ագապի, հարազատ մօր մը գուրգուրանքով մեծցուց Արշակը, որ եօթը տարեկանին մտաւ Մաքրուհեան վարժարան: 1887ին գնաց Կեդր. վարժարան, որ հիմնուած էր տարի մը առաջ: Մինաս Չերազ տնօրէն էր: Տեսնելով Չօպանեանի բանաստեղծութեանց երկու տետրակները, քաջալերեց պատանի քերթողը,— Չօպանեան, արդէն, կ'երեւէր Բուրաստան Մանկանցի մէջ 1885ին իր առաջին ոտանաւորներով: Առաջին խրախոյսը կուտար Ս. Թղլեան՝ Մաքրուհեան վարժարանին մէջ: Իր հօրեղբօր՝ Յարութիւն Չօպանեանի մատենադարանը աւելի եւս հրահրեց քերթողական կայծը, իսկ Կեդրոնական վարժարանը, իր մեծ ուսուցիչներով (Թ. Թէրզեան, Ե. Տէմիրճիպաշեան, Մ. Գարագաշեան, Օրմանեան, Սրուանձտեանց) բոց տուաւ այդ կրակին:

Աշակերտ Կեդրոնականի, սկսաւ ֆրանսերէնէ թարգմանութիւններ ընել եւ հրատարակել Արեւելքի մէջ: 1889ին Արփիարեանի եւ Բաշալեանի թերթին մէջ ծանօթ անուն մըն էր այլեւս ոչ միայն իր թարգմանութիւններով, այլեւ իր նորավէպերով, հէքեաթներով ու «ֆանթէզի»ներով (Զորքոտանւոյ մը օրագիրը):

Կեդրոնականէն չրջանաւարտ, Չօպանեան երեւան եկաւ նաեւ իբրեւ քննադատ: Հայրենիքի մէջ կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւններ Մօփասանի, Թէնի, Լօթիի վրայ, միաժամանակ արձակ եւ չափածոյ բանաստեղծութիւններ, ինչպէս եւ հէքեաթներ, որոնք ժողովրդական աւանդութիւններ չէին, այլ իր յղացումները:

Քննադատի իր նկարագիրը համերաշխօրէն զարգացաւ Արփիարեանի Հայրենիքին գրական վարդապետութեան հետ,— հաւատարիմ մնալ կեանքին եւ իրականութեան: Այնպէս որ պայքար բացաւ հետտորական գրականութեան դէմ, պաշտպանեց աշխարհաբարը եւ արթնցուց վերաքննութեան ոգին՝ աշխատելով թափանցել իր ուսումնասիրութեան առարկաներուն մէջ:

Հայրենիքի, Արեւելքի, Մասիսի իր աշխատակցութեանց համընթաց՝ իբրեւ յառաջապահ եւ նորաշունչ գրականութեան տեսաբան, գործեց նաեւ իբրեւ ուսուցիչ՝ դասախօսելով Կեդրոնականի, Գատըգիւղի եւ Սամաթիոյ ազգ. վարժարաններուն մէջ:

1891ին լոյս տեսաւ իր առաջին գիրքը, Արշալոյսի Ձայներ, ուր ամփոփուած էին իր արձակ եւ ոտանաւոր ստեղծագործութիւնները: Նոյն տարին հրատարակեց նաեւ Թուղթի Փառքը, փոքր վէպ մը, իսկ յաջորդ տարին՝ Թրթռումներ, բանաստեղծութեանց նոր փունջ մը: 1893ին գրեց թատերախաղ մը, Մութ խաւեր, Պոլսոյ Հայոց կեանքէն, որ ներկայացուեցաւ Պոլսոյ արուարձաններուն մէջ եւ հասոյթովը, 100 ոսկի, որուն վրայ հայրը եւ բարեկամները փոքրիկ յաւելումներ ըրին, Չօպանեան իրագործեց իր երազը,— տեսնել Փարիզը: 1893ի ամառը՝ կը հասնի Փարիզ, յետոյ կ'անցնի Լոնտոն, Պրիւսէլ եւ Անվէրս: Կը հետեւի գրական շարժումներուն, կը ծանօթանայ հռչակաւոր գրողներու հետ (Զօլա, Տօտէ, Քոփէ): Այդ շրջանին կը շարունակէ աշխատակցիլ «Հայրենիք»ի, ու միաժամանակ կը պատրաստէ Պետրոս Դուրեանի կենսագրութիւնը, զոր Թիֆլիզի Հրատարակչականը տպագրեց 1894ին:

1894ի աշնան, Չօպանեան վերադարձաւ Պոլիս, ուր նուիրուեցաւ դարձեալ գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան: Կեդրոնականի մէջ կ'աւանդէր գրականութեան պատմութիւն: Այդ շրջանին էր, որ հիմնեց Ծաղիկ կիսամսեայ հանդէսը, ուր երեւցան Զ. Եսայեան, Վ. Թէքէեան, Ռ. Զարդարեան, Յ. Մրմրեան իրենց նախափորձերով: Այդ հանդէսն էր դարձեալ որ ժամադրավայր մը դարձաւ բոլոր ծանօթ գրողներուն,— Հրանդ, Թլկատինցին, Աղ. Շաքլեան, Որբերեան, Զրաքեան, Տոքթ. Քօլօլեան: Այդ հանդէսին մէջ էր, որ լոյս տեսան Չօպանեանի ամէնէն կարեւոր ուսումնասիրութիւնները Նարեկացիի, Պարոնեանի, Կոնքուրներու, միստիքականութեան, Հիւսիսի գրականութեանց, Փիէր Քիյարի բանաստեղծութեանց մասին:

Մեծ ընդունելութիւն գտաւ Ծաղիկը, որուն ծրագիրն էր մշակել հայ ֆօքլորին վերաբերեալ նիւթեր, հաւաքել աւանդութիւններ, հէքեաթներ, բարբառային պատառիկներ, եւ առիթ տալ դաւառացի նոր գրողներու երեւման: Երկար չշարունակուեցաւ սակայն այս գործը,— 1895ի կոտորածները սկսած էին, միւս կողմէ եւրոպական թերթերու իր աշխատակցութիւնը կասկածելի կը դարձնէին զինքն ալ: 1895ի Դեկտեմբերին հեռացաւ Պոլիսէն եւ հաստատուեցաւ Փարիզի մէջ, ուր հիմնեց Անահիտը (1898 Նոյեմբեր), նոյնքան փառաւոր հանդէս մը, կապ հաստատեց Կովկասի եւ այլ գաղութներու հայ թերթերուն հետ, դասախօսութիւններ տուաւ ֆրանսերէն, մտերմացաւ եւրոպացի մտաւորականներու հետ՝ միշտ արծարծելով ազգային փրոփականտը:

ԳՈՐԾԸ: Ա.— Հայերէն:

Հատորով հրատարակած է հետեւեալ գիրքերը, (կը յիշատակենք միայն գլխաւորները).—

1.— Նահապետ Քուչակի Դիւանը, ծանօթութիւններով եւ ներածութեամբ մը (1902):

2.— Քերթուածներ եւ ճառեր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, ծանօթութիւններով եւ քննական ուսումնասիրութեամբ մը (1904):

3.— Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի կեանքն ու գործը, կենսագրութիւն եւ գրական վերլուծում (1907):

4.— Քերթուածներ, փունջ մը 123 բանաստեղծութեանց (1908):

5.— Նաղաշ Յովնաթան աշուղը եւ Յովնաթանեան նկարիչը, պատկերազարդ, ծանօթութիւններով եւ ուսումնասիրութեամբ մը (1910):

6.— Հայ էջեր, հաւաքածոյ հայերէն հին տաղերու, պատկերազարդ (1912):

7.— Տղու հոգիներ, պատմուածքներ (1923):

8.— Դէմքեր, ուր կ'երեւին Նարեկացի, Մխիթար Աբբայ, Արովեան, Ալիշան, Այտընեան, Խըրիմեան, Կոմիտաս, Թէրզեան, Սունդուկեան (1924): Երկրորդ հատոր մը 1929ին:

9.— Հայրենի Քնար, արձակ եւ ոտանաւոր (1925):

10.— Մեր գրականութիւնը, գրքոյկ մը, որով ընդհանուր ակնարկ մը կը նետէ մեր արդի գրական կեանքին վրայ (1926):

11.—Հայ ազգը մեղաւոր չէ, գրքոյկ մը որ պատասխանն է Փարիզի հայ համայնավարներու օրկանին չարք մը յօդուածներուն (1926):

12.— Հատընտիր էջեր Քուչակեան տաղաշարքէն, ներածութեամբ եւ տաղիկներու արդի աշխարհաբար թարգմանութեամբ (1926):

13.— Երկրաշարժը արտասահմանի մէջ, գրքոյկ մը որ կը բովանդակէ Պայքար թերթով հրատարակած իր յօդուածները, Ամերիկա այցելութեան ժամանակ գրուած (1926):

14.— Հայրէններու Բուրաստան, ստուար հատոր մը, որ կը բովանդակէ Քուչակեան տաղաշարքը ամբողջութեամբ, սկիզբը՝ ներածութեամբ, մը (1940):

15.— Կեանք եւ Երազ, պատմուածքներ (1942):

Բ.— ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ.—

1.— Les Massacres d'Arménie, Ժորժ Քլէմանսոյի յառաջաբանով (1896):

2.— L'Assasinat du Père Salvatore, Չէյթունի մօտ սպաննուած իտալացի կրօնաւորի մը ողբերգական վախճանը, Աղասիի յուշերէն առնուած, Փիէր Քիյարի յառաջաբանով:

3.— L'Histoire de Zeïtoun, Աղասիի յուշերուն թարգմանութիւնը, Վիքթոր Պէռարի յառաջաբանով (1897):

4.— Poètes Arméniens Anciens et Modernes, կազ—

ՊՈՒՏ՚Մ ԾԻԾԱՂ

ՏՕՆԵԼԷՆ Ի՞ՆՉ ՕԳՈՒՏ ...

Յոբելեան՝ Արշակ Զօպանեանի ։

Իր 65 տարի գրիչ շարժելուն, թուղթ եւ մելան սպառելուն ի պատիւ...

Զարզարդարեալ արարողութիւն մը եւ ուրիշ ոչինչ ։

Արշակ Զօպանեան — առանց «պարոնի» ինչպէս չենք ըսեր Պ. Վիքթոր Հիւկօ — պէտք ունի՞ տակաւին այդ զարդեղինաց բաներու ։ Կարծեմ կշտացած պէտք է ըլլայ ծափողջոյններէն եւ բեմի վրայ բազմելէ, երկու կողմէն պաշարուած՝ պատանի մեղադրեալի մը պէս ։

Ան, պէտք ունի իր ամբողջական երկերուն կազմուած հատորները ողջունելու՝ զոցելէ առաջ իր աչքերը՝ որոնք վաթսունեւհինգ տարիներ, անընդհատ լոյս վառնեցին, հայ գրականութեան եւ աշուղերգութեան ամբարանոցին մէջէն գոհարներ առկելով հրապարակ բերելու ։

Իր գործերը, ապրեցուցին տպարանատէրեր, գրաչարներ, թղթավաճառներ եւ գրավաճառներ ։

Պանծացուցին, բեմի վրայ արտասանող մանչուկներ եւ աղջնակներ ...

Եւ ինք, մնաց վանականի մը պէս մեն-մենակ՝ պանիր - հացի ընկերակից ։

« Անուշիկ կնիկս Անահիտ, սա փողկապս արդուկէ, վաղը բանախօսութիւն ունիմ» ըսելու իսկ կարօտ ...

Զօպանեան, եթէ չունեցաւ չնչաւոր Անահիտ մը՝ միմիայն իրեն պատկանող՝ բայց հրապարակ նետեց պարբերական «Անահիտ»ը որպէսզի բոլորին պատկանի ան ։

Վերջին ժամանակներ, սկզբունք ընտրեց «Ամենայն Հայոց»ութիւնը եւ սակայն իր նախկին Ռամկավար ընկերները չներեցին իրեն այդ ազատագրումը, եթէ ոչ Բարեգործականի իր ջոջ բարեկամներէն քանի մը հոգի միայն, կրնային անոր ամբողջական գործերը, չքեղ տպագրութիւնով մը նուիրել իրեն ։ Ոչ միայն այս, այլեւ Ֆրանսայի կապոյտ ծովեզերքներուն վրայ, փոքրիկ հովոցով մը (վիլլա) օժտել զինքն ալ, ուր քաշուած խաղաղիկ մը, իր յոգնած գլուխը կը հանգչեցնէր ։

Պէտք չէր ըլլար, յոբելենական յոգնութիւններու եւ բեմին վրայ ժամերով ովսաննաներ մտիկ ընելու ։

Բայց, Զօպանեան, յոգնութեան մասին գաղափար չունի կարծես ։ Մշտառոյդ՝ կը վազէ սրահէ սրահ՝ դասախօսելու, հռետորելու, դամբանախօսելու, նախագահելու ։ Ոչ «ձախ»ին կը նայի, ոչ «աջ»ին, կը բաւէ որ հայկական ըլլան անոնք ։

Այսչա՞փ միայն ։ Ան յաճախ, իր ազգակիցներուն անհատական - վարչական դժուարութիւններն ալ կը վերցնէ իր ուսերուն վրայ՝ առանց դժգոհանքի եւ անձնուիրաբար ։

Սակայն այս յոգնութիւններուն վա՞րձքը...

Օր մը, հաւանաբար, պիտի հասցէագրենք մեր նամակին վրայ. —

«Պ. Հայկ Արմէնեան, 85 թիւ, Արշակ Զօպանեան փողոց, Երեւան (Հայաստան) ։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ուէլ Մուռէի ներածականով (1902) ։

5.— Chants populaires arméniens, ներածականով մը (Ֆրանս. Ակադեմիային կողմէ մրցանակի արժանացած) ։

6.— Les Trouvères arméniens, (1906 ։

7.— Poèmes, իր քերթուածներուն թարգմանութիւնը Փիէր Քիյեարի յառաջաբանով (1908) ։

6.— Les Trouvères arméniens, (1906) ։

րին թարգմանութիւնն է (1910) ։

9.— La Vie et le Rêve, Էմիլ Վէրհառնի յառաջաբանով (1914) ։

10.— Offrande poétique à la France (1917) ։

11.— La Soeurette lointaine et autres histoires d'enfants, թարգմանութիւն Տղու Հոգիներ իր պատմուածքներուն (1926) ։

12.— Les plus belles pages de Djivani, թարգմանութիւնը Ջիւանիի հատընտիր տաղերուն ։

13.— La Roseraie d'Arménie, երեք հատոր (1918, 1923 եւ 1929) ։

14.— Hugo, Chateaubriand et Lamartine dans la Littérature Arménienne, Ֆ. Կրէկի յառաջաբանով (1935) ։

15.— La Question Arménienne ։

Եւ տակաւին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ Ֆրանսական հանդէսներու մէջ ցանուցրիւ ։

Հ.

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ .

Քաղաքներու ժխորին մէջ տենդագին
Երջանկութի՛ւնը գտնելէ վհատած ,
Դուրս նետուեցայ խաժամուժէն մարդկային
Ու մեր գեղուն կեանքին բուրղէն մըթամած ։

Վեր սըլացայ տափակ ռամիկ դաշտերէն,
Եւ ըսի՝ «Լեռն անշուշտ գիտէ բոյնն անոր»,
Բայց ինձ ճաղատ տիտանն ըսաւ տըրտմօրէն՝
Ես լոկ ձանձրոյթս կը ճանչնամ դարաւոր» ։

Թողուցի լեռն ու հովերուն մօտեցայ ,
Այդ խըռոխտ ազատ ոգիներուն անսահման ։
Բայց ինձ ըսին. «Մենք հառաչներն ենք հսկայ
Ցաւերու որ ձեզ միշտ գաղտնիք պիտի մնան» ։

Հովերէն վեր ելայ ու վեր ամպերէն,
Գացի երկինքն ու աստղերուն հարցուցի,
«Մեր նշոյլներն արցունքի մեծ շիթեր են»,
Ըսին Մութին այդ աչուըներն ալ ինծի ։

Աստղերէն վեր, անհունին մէջ ամայի,
Տեսայ Աստուած որ թաղծագին կը խորհէր .
«Երջանկութիւնն ո՞ւր է, ո՛վ Հայր, գոչեցի».
Եւ Տէրն ըսաւ ինծի. «Ե՛ս ալ չեմ գիտեր...»

Ա. Զ.

Ես ի՞նչ ըսեմ հոգիով

ԽՄԲ.— Երկու նմոյշներ Ա. Զօպանեանի առաջին շրջանի գրականութենէն.—

Զմեռուան խաղաղ կիրակիներէն մէկն էր, չոր ու ցուրտ օդով մը որ աւելի քաղցր կ՚ընէ տունը մնալու եսական հաճոյքը ։ Վարի պզտիկ սենեակին մէջ, ուր վառարանին տաքութեամբը թուլցած մթնոլորտը ապրիլը կրկնապէս ախորժելի կը դարձնէր դուրսի կծու հովէն պատսպարուած այդ մտերիմ ու ապահով եղկութեան մէջ, երկու եղբայր մինակ մնացեր էին ։ Զարմայր, սեղանին առջեւ անցած, պատմութիւններու գիրք մը կը կարդար, առասպելի աշխարհին կապոյտ ոլորտներուն մէջ մոլորած ։ Պատուհանին առջեւ, փոքրիկ Տրդատը, իր խաղալիքներն առած, լուրջ բան մը ընելու խորունկ ձեւով մը՝ անոնցմով կը զբաղէր ։

Տրտում երգ մը երկնցաւ փողոցին ծայրէն. թաւ ձայնի կտորներ լայն ողբ մը կը բարձրացնէին որ հովուն մէջ կը տարտղնէր ։ Տրդատ ականջ դրաւ ։ Ձայները մօտեցան , խունկի հոտ մը մինչեւ սենեակին ներսը մտաւ, եկեղեցիի խոր - հրդաւոր քաղցրութիւն մը բերաւ հոն. ու պատուհանին առաջքը, թափօր մը երեւցաւ՝ խաչերով, մոմերով, սեւազգեստ մարդերով ։ Յուղարկաւորութիւն մըն էր ։

Տրդատ, զարմացած, նայեցաւ ։ Առաջին անգամ էր որ կեանքին մէջ կը հանդիպէր այս տեսարանին ։ Զհասկցաւ զայն ։ Եւ բնազդաբար, տղոց անյագ ու բռնաւոր հետաքրքրութեամբը ,

— Զարմայր, պոռաց, ի՞նչ է աս ։

Զարմայր, դժգոհ իր ընթերցումին գինովութեանը մէջ խանգարուելուն, գլուխը վեր առաւ , վայրկեան մը նայեցաւ, ու

— Մեռե՛լ է, մրմնջեց ։

Յետոյ գլուխը գրքին վրայ կախեց նորէն ։ Տրդատ, ապշած, դուրս կը նայէր, փողոցի վարի ծայրը, դեռ կ՚երեւային սեւ մարդերը, ու խաչը որ անոնց վերեւ օդին մէջ կը ցցուէր . ու ձայները, լալագին, կ՚երկննային փողոցին մէջ ։

Մեռե՛լ...

Վախ մը չէր զգացածը, բայց անհանգստութիւն մը չհասկցուած բանէն, անծանօթին առջեւ վրդովումը ։

— Ի՛նչ ըսել է մեռել ։

Զարմայր գիրքը ձգեց ։ Պզտիկին հարցումը իր ծիծաղը շարժած էր ։

Բզէ՛զ. դեռ չէր գիտեր ։

Ու բացատրեց անոր .

— Այդ մարդիկը հիմա գերեզման կը տանին կո՛ր մարդ մը որուն կեանքը վերջացած է ։ Այդ մարդը ա՛լ աշխարհի վրայ չպիտի պտըտի, ա՛լ պիտի չուտէ, պիտի չխօսի, պիտի չտեսնէ ...

Տրդատ, աչուըները բացած, մտիկ կ՚ընէր ։ Խաղալիկ մը զոր ձեռքը բռներ էր . վար ինկաւ ։

— Ի՛նչ, հիմակ աս մարդը ա՛լ պիտի չքալէ՞ ։

— Չէ՛. հողին մէջ պիտի դնեն զայն, վրան ալ քար մը ։ Եւ հողին մէջ որդերը պիտի ուտեն անոր մարմինը ։ Աչքերը, թեւերը, ոտքերը պիտի փթին հալին, եւ մինակ ոսկորները պիտի մնան ։

— Ամէն մարդ ասա՞նկ պիտի ըլլայ, ե՞ս ալ ասանկ պիտի ըլլամ ։

— Դուն ալ, ես ալ, հայրիկն ալ, մայրիկն ալ ։ Ահազին սարսափ մը ցցուեցաւ Տրդատին փոքրիկ հոգիին մէջ, եւ այդ թարմ իմացականութիւնը, առաջին անգամ բաղխելով անէացման գաղափարին, կը ճզմուէր անկից ։ Զկրցաւ դիմանալ, ու վախուն՝ սկսաւ լալ ։

Զարմայր քովը եկաւ, անոր վախէն զուարճանալով ։

— Խե՞նթ ես, Տրդա՛տ, վախնալու բան չկայ. դեռ շատ ատեն ունինք մեռնելու ։

Տրդատ կուլար, սիրտը այնքան կոտրած որքան եթէ իր ամէնէն սիրական խաղալիկը կոտրուած ըլլար ։

Լացին ձայնէն, մայրը վար վազեց ։

Տրդատ, զայն տեսնելով լացը շատցուց, թեւերը անոր վզին անցուց, ու գլուխը անոր երեսին դնելով .

— Մայրի՛կ, կը հեծկլտար, ես պիտի մեռնիմ եղեր, դուն պիտի մեռնիս եղեր, ա՛լ պիտի չքալենք եղեր, ա՛լ պիտի չխօսինք եղեր... իրա՞ւ է..

Զարմայր բացատրեց, ու մայրիկը, յուզուած, պզտիկը կուրծքին վրայ սեղմեց, եւ ըսաւ անոր համբոյրներու մէջ .

— Մի՛ վախնար, տղա՛ս, մեռնելէ ետքը, նորէն պիտի ապրինք ։ Այս աշխարհէն ետքը, ուրիշ աշխարհ մը պիտի երթանք ։ Մեր մարմինը պիտի մեռնի, բայց մեր հոգին անդին պիտի երթայ ։

Տրդատ լացը դադրեցուց .

— Հոգի՛ն ...

Պահ մը խորհեցաւ, եւ հարցուց .

— Մինակ հոգի՞ս պիտի երթայ անդին . հապա գլուխս, հապա թեւե՞րս, հապա ոտքերս ։

— Անոնք հողին մէջ պիտի մնան ։ Հոգին պիտի երթայ մինակ ։

— Ինչ ... ըսել է ա՛լ պիտի մայրիկը չտեսնե՞մ, ա՛լ հայրիկիս ձեռքը պիտի չբռնեմ, ա՛լ պիտի չքալե՞մ, ա՛լ կերակուր պիտի չուտե՞մ... է՛, ինչ ընեմ, հոգիով ի՞նչ ընեմ ես ։

Ու լացը նորէն սկսաւ, կատաղի, խորունկ, անյոյս լաց մը այս անգամ ։ Եւ մայրիկը, որ պատասխան չէր գտներ, զգաց որ իր աչքերն ալ կը թրջէին ։

Ա. Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

— Սարսափո՞ւմ ես ...

Նա ծիծաղեց, եւ դէն հրելով նրա թեւը, երեսը դարձրեց, ասելով .

— Աւելորդ է, ուրեմն, շարունակելը ։ Մոռացիր լասծդ, քնիր, արտասունքներդ կը սրբէ բարձդ ։ Վերջացաւ, այսուհետեւ հանդիստ կը լինես ։

Ծերութիւնը երկրորդ երեխայութիւն է ։ Որքան էլ ծանր լինէր սպառնալիքը, սակայն Մեհրիի համար շատ էլ հեշտ չէր կանգնեցնել իր արտասունքները ։

Նա միայն այն ժամանակ լռեց, երբ տեսաւ որ Գայիանէն դարձեալ պառկել է իր տեղը ։

— Չե՞ս խնայում մեզ, Գայիանէ, հարցրեց նա ։

— Դուք էլ ինձ չէք խնայել ։

— Բայց ո՞րն է մեր յանցանքը ։ Մի՞թէ այն, որ քո երջանկութիւնը, քո բախտն ենք պաշտել, թէ՞ այն, որ պատրաստ ենք քո բոլոր ցաւերը մեզ վրայ առնել ։ Ո՞րն է, ասա, աղաչում եմ ։ Վատ ենք մենք... Բայց ո՞րն է լաւը ...

— Ամէնից լաւը աղմուկ չբարձրացնելն է ։ Իմացիր, դրանով ինձ չես վախեցնի ։ Ոչ ոք ինձ չէ կարող այժմ հարկադրել կամ խրատել այնպէս, ինչպէս մինչեւ այժմ էր խրատում ։ Հօ գիտես, որ մի բարձր ժայռ է մեր տան հիմքը ։ Ամէն ժամանակ այդ ժայռը մահ ունի պատրաստած ամէն մէկի համար, ով կը կամենայ ցած գլորվել ։ Նա ինձ կ՚օգնէ որ ցոյց տամ ձեզ թէ անցածը անցել է, այլեւս չի վերաբառնայ ։ Իմ մէջ միշտ կը գտնուի այնտեղից ընկնելու քաջութիւնը ։ Հասկանո՞ւմ ես ։

— Դեռ ոչ բոլորովին ։ Դու ինքնագլուխ ես համարում քեզ ։ Բայց մոռանում ես, որ վաղը կը գայ քո տէրը եւ ձեռքիցդ բռնած կը տանէ քեզ ։ Մի կարճ, շատ կարճ լռութիւն տիրեց ։

Գայիանէն նորից նստած էր, եւ այս անգամ նրա աչքերի մէջ մարեց հեզնութեան կծու կրակը ։ Պառաւը չէր հաւատում իր աչքերին, դարձեալ երեւան եկաւ չնորհալի Գայիանէն, դարձեալ այդ թարմ մարմնից, որ իր սքանչելի գծագրութիւնները այժմ մի հատ չապիկով էր վարագուրել, տարածուեց մեղմութեան , վայելչութեան բուրմունքը ։

Այո, նա կարող է գալ, ասաց նա զուարթ ձայնով ։— Եւ շատ լաւ. ես սպասում եմ նրան ։

Առաջին անգամ էր արտասանում մի այդպիսի խօսք ։ Սպասում է ։

Դա համարձակութիւն էր, վայել չէր մի նշանած աղջկան, որին օրէնքը հրամայում էր ծածկել կրծքի տակ իր բոլոր տենչանքները ։

Այժմ Մեհրին չէր հաւատում իր ականջներին էլ ։

ԼԷՕ

ընթացքին, ինչպէս նաեւ աւելի քան 300.000 ճափոնցի գերիներ որոնք դեռ կը մնան խորհրդային երկրի մէջ: Երեք նախարարները որոշեցին ամէն միջոց ձեռք առնել, տեղեկութիւններ ստանալու համար տակաւին չվերադարձուած ռազմագերիներու եւ քաղաքական աքսորականներու մասին, ապահովելով կարելի եղածին չափ շատ անհատներու վերադարձը»:

★ Նոյնքան վճռական է Պերլինի մասին եղած յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէ.— «Արեւմտեան երեք պետութիւնները պիտի շարունակեն պահել իրենց իրաւունքները: Անոնք վճռած են այժմ, ինչպէս անցեալին մէջ, պաշտպանել բնակիչներուն ժողովրդապետական իրաւունքները եւ պիտի գործակցին գերման իշխանութեանց հետ, առաւելագոյն չափով բարուոքելու համար արեւմտեան երեք շրջաններուն տնտեսական կացութիւնը: Միեւնոյն ատեն երեք կառավարութիւնները պիտի ջանան վերահաստատել քաղաքին միաւորումը ազատ ընտրութիւններով, որպէսզի Պերլինը կարենայ իր արժանի դերքը գրաւել ազատ եւ միացեալ Գերմանիայի մը մէջ»:

Ո՞ւր պիտի յանգի զինարշաւը...

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ճոնսըն, ուրբաթ օր զեկուցում տալով լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, յայտարարեց թէ իրենք «պիտի չփորձեն հաւասարէ հաւասար երթալ միւս ազգերուն հետ, հրասայլին դէմ հրասայլ մը շինելով»: Յետոյ, ի պատասխան զանազան հարցումներու, հաստատեց թէ «նոր զէնքեր պատրաստած են»:

Այս յայտարարութեան առթիւ, միջազգային մամուլը կ'արտատպէ ամերիկեան շաբաթաթերթի մը, «U. S. News»ի մէջ հրատարակուած գրութիւն մը, որուն համաձայն հետեւեալ զաղտնի զէնքերը կը պատրաստուին կամ կը մթերուին Մ. Նահանգներուն մէջ (կը հրատարակենք վերապահութեամբ).—

1. Հիւլէական նոր զէնքեր որոնք յատուկ են բանակի եւ նաւատորմի, մասնաւոր նպատակներու համար (յարձակում կարգ մը ամրութեանց դէմ եւն.):

2. Հիւլէական սուզանաւեր, որոնք պատրաստ պիտի ըլլան երեք տարիէն եւ կրնան գործել անսահման տարածութեան մը վրայ:

3. Մասնաւոր կազ մը, որ սահմանուած է քայքայելու ջղային կեդրոնները եւ որոնք իբրեւ թէ պատրաստ են արդէն:

4. Ուրիշ կազ մը որ բաղդատաբար աժան կ'արտադրուի, իբրեւ մէկ արդիւնքը հիւլէական ռումբերու շինութեան:

5. «Գրպանի», մանրանկար սուզանաւեր, որոնք կրնան փոխադրուիլ սովորական ընդծովեաներով:

6. Հակօդային հրթիռներ որոնք գետնէն կ'արձակուին ռատարի միջոցաւ եւ սահմանուած են ընդհարելու թշնամի մեծ ռմբաձիգներու հետ, 20.000 մեթր բարձրութեան վրայ:

7. Հակօդային հրթիռներ որոնք օդանաւերէ պիտի արձակուին օդակայաններու մօտ, թշնամի ռմբաձիգները ոչնչացնելու համար, անոնց թռիչքին քիչ վերջը:

8. Նոր տեսակ թնդանօթ մը որ կը ծակէ հրասայլերուն զրահը:

9. Մանրէական բաղադրութիւններ, իբրեւ փոխվրէժ:

10. Նոր դրութեամբ ենթակարմիր խողովակներ որոնք կը յարմարին զանազան զէնքերու, գիշերային կռիւներու համար:

11. Նոր ռատարներ որոնց շնորհիւ կարելի է դիտել եւ ճշգրտօրէն կատարել օդանաւային ռմբակոծութիւնը:

12. Թեթեւ հրասայլեր զորս կարելի է վար իջեցնել ծանր ռմբաձիգներու միջոցաւ, օդազօրքի համար:

★ Մ. Նահանգներու խորհրդարանին իրազեկ անդամները կը հաւաստեն թէ հաւանական չէ որ ընդունուի հիւլէական ռումբերը Եւրոպա եւս ղրկելու ծրագիրը: Այս առթիւ կը մեղադրեն զինուորական իշխանութիւնները: Իսկ ուրիշներ անհրաժեշտ կը գտնեն որ Եւրոպայի զինակիցներն ալ ազդու զէնքեր ունենան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեք մարզպանները արտօնեցին որ Գերմանները եօթը տեսակ առեւտրական նաւեր շինեն, ձեւափոխեն, վերաշինեն, նորոգեն առանց նախապէս արտօնութիւն խնդրելու:

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ բացուեցաւ երէկ, շաբաթ: Ցուցադրուած ապրանքներուն գինը կը հաշուեն հինգ միլիառ ֆրանք:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

Մայիս 28ը Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia:
Կը նախագահէ ընկ. Բժ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Վասպուրականի հեռուստաւորը Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան:

14 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 6—10, Studio Colibriի մէջ, 19a rue Caumartin, métro Havre Caumartin: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները:

Ի յարգանս Պ. Ա. Ջօպանեանի յոբելեանին խնջոյքը կը սկսի ժամը 6ին, փոխանակ 4ի:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ 65ԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՐՄԷԵԱՆԻ եւ նախկին նախարար Պ. LOUIS MARINի:

Կը նախագահէ՝ M. RENÉ GROUSSET, անդամ ֆրանսական ակադեմիայի:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏՕՔԹ. ՃԻՆՃԵԱՆԻ կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Raincy Gagny Rosnyի կանանց նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 21 Մայիս, ժամը 4—12, Salon de Casino du Raincy (face de la gare): Ի նպաստ երախաներուն օդափոխութեան ֆոնտին:

ՇԱՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ կը հրաւիրէ ժողովուրդը այս հինգշաբթի, Համբարձման արարողութեանց եւ պատարագին: Նաեւ Մայիս 28ի կիրակին, հոգեգալստեան հանդիսաւոր արարողութեան եւ պատարագի:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (27ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մայիս 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.45ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն ճիազօմեթթիի գլուխ գործոցը:

«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն

Տռամ 4 արար: Բեմադրութիւն Տրդատ Նշանեանի: (Ջուտ հասոյթին տասը առ հարիւրը կը յատկացուի կրթական ֆոնտին):

Տոմսերը ապահովել գրատուններէն կամ Տ. Նշանեանէ, 24 rue Pixerecourt:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարուհիներ իրենց տան մէջ աշխատելու պայմանով:

Դիմել ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ, 32 rue des Annelets, Paris (19): Tél. Bot. 48-19:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին Տիկին Գազազեանի բնակարանը (6 rue St. Sulpice): Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Բացառիկ օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ յաջորդ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին, Café Régent: Կը խօսի ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ: Նիւթը՝ «Հայ թատերական յարաբերութիւնները»:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Բարոյական ու նիւթական զեկուցում: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի այն մեքենագիր օրիորդը (Զ.) որ գործ կը փնտռէր:

Envoi sur L'ARMENIE

ՄԻՆԱԿ MORY et CIE. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ Է ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԾՐԱՐՆԵՐ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ, ՀԱԳՈՒՍՏԻ, ԿԵՐՊԱՍԻ ԵՒԱՅԼՆ, ԻԲՐԵՒ ՆՈՒԷՐ:

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին ծրարները ղրկուած ատեն, ՈՉ ՄԷԿ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ՍՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ:

ԴԻՄԵԼ MORY et CIE. (Service VAUQUELIN)
3 rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
Tél. TRU. 72-60

Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 9էն 11, եւ 14էն 16.30, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

VILLEJUIF ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԼԱՒ ԱՇԽԱՏՈՂ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՄԱՐ: Դիմել՝ Bottier Jean Vanleyan, 7 rue Godot de Mauroy, métro Opéra կամ Madeleine: Tél. Opé. 01-08: ժամը 2էն 7:

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Տրամադրելի local մը 70 m2, կայարանին մօտ, խոհանոց, force motrice, գրասենեակ, հեռախօս:

Դիմել՝ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviettesներ այրերու համար:

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS

Gare du Nordի մօտ:
106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ:

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30 — 11.30: Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ:

Մուտքը ազատ է:

Հրաւիրատոմսերը ապահովել Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղերու եւ հայկական գրատուններու մօտ:



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.

Tél. GOB. 15–70 — Գին 7 փր. — C.C.P.Paris 1678–63

Mardi 16 MAI 1950 — Երեքշաբթի 16 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6153–Նոր շրջան թիւ 1564

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՇԱՀ ՔԱՐՈԶ...

— Դուք աւելի գործնական միջոց մը գիտէ՞ք, նոր սերունդին փրկութեան համար, քանի որ հաւատք չունիք թէ Հայ. Եկեղեցին կրնայ տիրական դեր կատարել, այդ ուղղութեամբ :

Այս հարցը անգամ մը եւս պիտի քննէինք այսօր, երբ ստացանք Լիբանանի «Երիտասարդ Հայուհի»ն, որ օգնութեան կը հասնի բարեպաշտներուն, բոցավառ խմբագրականով մը (Ապրիլ) :

Ինչպէս կ'երեւայ, ամսագրին խմբագիրը, Տիկին Սեդա, Երուսաղէմ գացած է Զատկին :

Ուխտագնացութիւնը խորապէս ազդած է իր վրայ, ի տես Ս. Յակոբեանց վանքին դարաւոր հարստութեանց եւ քրիստոնէական աւանդութեանց :

Ինքն է որ կը նկարագրէ ոտքը գետնէն կտրած.

«... ժայռերու կուրծքը պատռող մեր խաչքարերը, զոհարակուռ եւ նրբարուեստ մեր աւետարանները լուսապատկեր, ոսկեհիւս շուրջառները, հայ կոյսերու ձեռարուեստ վարագոյրները եւ սփռոցները, թագաւորազարմ ու փառազգեստ մեր հայրապետներուն նկարները, մեր մանրանկարները անգերազանցելի նրբութեան հասած» :

Հաւատքի եւ խանդուածքի խնդիր է եւ մենք իրաւունք չունինք միջամտելու, այս տօնական տրամադրութեանց :

Խնդիրը կը փոխուի, երբ, շարունակելով ընթերցումը, կը հանդիպինք կարգ մը յայտարարութեանց, որոնք սերտ կապ ունին մեր շօշափած հարցին հետ :

Այսպէս, «Երիտասարդ Հայուհի»ն ալ, իր անսահման խանդավառութեան մէջ, կը յանգի նոյնքան վիճելի եզրակացութեան մը: Կը յուսայ սերունդ փրկել ապաւինելով հին փառքերու, քարացած աւանդութեանց եւ դեղնած յիշատակարաններու: Կը մոռնայ որ օդանաւերու եւ հիւլէներու դարուն մէջ կ'ապրինք :

Անհրաժեշտ է քանի մը հատուածներ եւս արտագրել, ապացուցանելու համար թիւրիմացութեան կամ թիւրատեսութեան խորութիւնը :

«Մեծութեան չափանիշ» համարելով «մեր վանքերը, որպէս նիւթի եւ ոգեղինութեան անգերազանցելի համադրութիւն», Երիտասարդ Հայուհին կը յայտարարէ, սրտառուչ միամտութեամբ.

— «Ի զուր է (գրել՝ «զուր է») մեր պատմութիւնը թարգմանել ֆրանսերէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներու որպէսզի մեր նոր սերունդները, որոնք կորսնցուցած են մայրենի լեզուն, կարդան ու վերադառնան մեզի: Պէտք է արծարծել հի՛ն հաւատքը, ուխտագնացութիւններ սարքել եւ ցոյց տալ անո՛նց, միջազգային քրիստոնէութեան փառքի Ս. Քաղաքին մէջ ա՛յն ինչ որ կթողած են Հեղինէ թագուհիին օրերէն ի վեր Հայոց Տրդատ. Հեթում թագաւորները, Կեռան թագուհին, Լեւոն եւ բոլոր իշխանազուները, հայրապետները, նոյնիսկ պարզ սարկաւագներ եւ ժողովուրդ ինք» :

Աւելի խորացնելով իր երկիւղած հիացումը, մեր պաշտօնակիցը կը շարունակէ, նոյն միամտութեամբ .

— «Օտար մեծութիւնները եւ օտար լեզուն նախընտրող մեր նոր սերունդները որոնք կ'ապրին ու գուցէ պիտի շարունակեն ապրիլ Հայրենիքէն հեռու,պէտք է կազմակերպուած խումբերովտանիլ Ս. Քաղաք, որպէսզի տեսնեն թէ օտարութեան մէջ իսկ շարունակեցին մեր ազգային պատմութիւնը: Երբ անոնք տեսնեն Հեթում թագաւորին գաւազանը, որուն շուրջ կ'ըսեն թէ Անգլիոյ գահաժառանգին մատները դողացած են սքանչացումէն, գուցէ (գրել՝ *թերեւս*) հպարտութեան նոր աւիշ մը ժայթքէ անոնց երակներէն մինչեւ սառած սիրտը: Ու երբ հակին Կեռան թագուհիին աշխարհահռչակ Աւետարանին վրայ՝ այնքան արուեստով լուսապատկերուած՝ գուցէ (*թերեւս*) սիրեն հայ գիրն ու հայ հոգին » :

Նոյն յորդորը մինչեւ վերջը, Պաղեստինի աղէտեալներուն օգնելու կոչի մը հետ :

... «Պէտք է մեր նոր սերունդները խումբ խումբ տանիլ Սիոնի Լերան սրբավայրերը, ուր ամէն մէկ Հայ կրնայ ներշնչուիլ ազգային պատմութեան մեծութենէն ...» :

Այս հիմնական կէտերը ամփոփելէ վերջ, փորձենք վերլուծել, հաստատել թէ ինչու «հոգեշահ քարոզ» կը համարինք զանոնք :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՐԹՈՆԸ ԱԶԳ. ՏՈՒՆ ԶԷ

Կիրակի օր տօնուեցաւ Ա. Չօպանեանի 65 տարուան գրական գործունէութեան յոբելեանը, Սորպոնի մէջ, կոկիկ բազմութեամբ :.

Նկարագրութիւնը՝ քանի մը օրէն :

Ինչպէս ուրիշ առիթներով, այս անգամ ալ չափազանց խճողուած էր յայտագիրը :

Տօնակատարութիւնը, որ նշանակուած էր ժամը 2.30ին, տեւեց մինչեւ 7.30: Ուրեմն լման հինգ ժամ: Այն ալ բացառապէս տաք օդով մը:

Ժամերը այնքան երկար թուեցան որ, պահ մը կարծեցի թէ կը գտնուինք Պոլիս, Ղալաթիոյ երբեմնի խորհրդարանը, եւ ոչ թէ Լոյս – Քաղաքին լոյսի վառարանը :

Բոլորս ալ գիտենք Սորպոնի մեծ Ամփի – Թատրոնը բացառիկ պարագաներու մէջ միայն կը տրամադրուի, հին կամ նոր նախարարի մը կամ բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը նախագահութեամբ: Միշտ այն վստահութեամբ թէ հանդէսներու կազմակերպիչները պիտի յարգեն հաստատութեան աւանդութիւնները :

Չեմ գիտեր ո՛վ պատրաստած էր կիրակի օրուան թխածոյ յայտագիրը: Կազմակերպիչ յանձնախո՞ւմբը, թէ յոբելեարը ինք :

Ամէն պարագայի մէջ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ շատ քիչ բան սորվեր ենք, այսքան տարի Եւրոպա, մանաւանդ Փարիզ ապրելէ վերջ :

Չկրցայ զանազանել, յոբելեանի տօնակատարութի՞ւն էր, թէ ցուցահանդէս հայկական մշակոյթի :

Յայտագրին Ա. մասը կը բաղկանար 11 կէտերէ, շատերը քանի մը գլուխներու բաժնուած: Առանց հաշուելու այս կամ այն նուագին, երգին, արտասանութեան առթիւ կրկնուած bisերը :

Այնպէս որ, առաջին մասը վերջացաւ ժամը վեցին :

Կարճ դադարէ մը վերջ, սկսաւ երկրորդ մասը, որ կը բաղկանար եօթը կէտերէ (ուրեմն համագումար 18): Նոյնպէս իւրաքանչիւրը քանի մը մասերու բաժնուած :

Նախագահը, ակադեմական Պ. Կոռսէ, մեկնած էր արդէն: Ունկնդիրներու բազմութիւնն ալ նօսրացած :

Երբ կարգը յոբելեարին եկաւ, իր «Երկու Խօսք»ը արտասանելու, ժամը 7.30 էր արդէն:

Ճարահատ Պ. Չօպանեան հեւ ի հեւ կարդալով իր հայերէն եւ ֆրանսերէն ճառերը, ոչ մէկը կրցաւ լրացնել, ոչ ալ միւսը:

Պիտի չզարմանամ, եթէ օր մը Սորպոնի Ամփիթատրոնին դուռները փակեն մեր առջեւ :

ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ, Նազըմ Հիքմէթ, որ կամաւոր ծոմ կը պահէր Մայիս 3էն ի վեր, չափազանց տկարացած ըլլալով, բանտէն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ուրբաթ օր: Փարիզի մէջ կազմուած յանձնախումբը հեռագիր մը ուղղած է Իսմէթ Ինէօնիւի, խնդրելով ազատ արձակել բանաստեղծը, որ բանտն է 13 տարիէ ի վեր :

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ, Ռըվէռ եւ Մասթ, հարցաքննուեցան զինուորական դերագոյն ատեանին առջեւ, դոնփակ նիստի մը մէջ: Եզրակացութիւնները պիտի հաղորդուին պատերազմական նախարարին :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, Վիշինսկիի կողմէ ընդունուելէ վերջ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր օգնականին՝ Պ. Կրոմիքոյի հետ: Մոսկուա պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 17:

ՈՒՏԵՍՏԻ ԳԻՆԵՐԸ զգալապէս ինկած են Փարիզի մէջ: Կարգ մը շրջաններ կարագ կը ծախեն 250—300 ֆրանքի: Ապրանքներու գիները սուղ են տակաւին :

ԺԱՆՆ Տ'ԱՐՔԻ եւ 1945ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ տարեդարձները միասին տօնուեցան կիրակի օր, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այս առթիւ զօրահանդէս մը տեղի ունեցաւ Էթուալի յաղթական կամարին տակ, ի ներկայութեան հանրապետութեան նախագահին եւ կառավարութեան անդամներուն :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը պահանջեց Չեխոսլովաքիայէն փակել երկու հիւպատոսարաններ: (Չեխիանալ կրճատել տուած էր Փրակայի ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնէութիւնը :

Կարեւոր որոշումներ ցրուած են Լոնտոնի մէջ

ԿՈՒԶԵՆ ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԻԲՐԵՒ ՊԱՏՈՒԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Շաբաթ օր վերջացաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը, երեք օր տեւելէ վերջ: Այս առթիւ հրատարակուեցան երեք պաշտօնական զեկոյցներ, որոնք լայնօրէն կը պարզեն արեւմտեան պետութեանց տեսակէտները եւ առաջադրութիւնները՝ միջազգային կացութեան հանդէպ :

ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Առաջին յայտարարութիւնը կ'ըսէ.—

Երեք պետութեանց գլխաւոր եւ հասարակաց նպատակն եղած է նուազեցնել պատերազմի վտանգները եւ տեւական խաղաղութեան մը պայմանները հաստատել, համաձայն բոլոր ժողովուրդներու բաղձանքին: Եթէ նախարարներուն տեսակէտով, այս քաղաքականութիւնը կը պահանջէ աւելի սերտ ներդաշնակում իրենց երկիրներու հասարակաց աղբիւրներուն, զօրացնելու համար անոնց տնտեսութիւնը, որպէսզի կարենան լիովին պահպանել իրենց նիւթական եւ ընկերային կենցաղի մակարդակը, միեւնոյն ատեն զօրացնելով պաշտպանութեան անհրաժեշտ միջոցները :

Երեք նախարարները համոզուած են թէ ազատ աշխարհին ժողովուրդները որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին մարդկութեան ճարտարագործական եւ արհեստագիտական աղբիւրներուն մեծագոյն մասը, կրնան միանգամայն հասնիլ այս նպատակներուն :

Ազատ աշխարհի մը ուժը երբեք պիտի չօգտագործուի յարձակողական նպատակներու համար: Երեք նախարարները անհրաժեշտ կը գտնեն կրկին յայտարարել այս հիմնական ճշմարտութիւնը, աչքի առջեւ ունենալով մեր նպատակները եւ մեր քաղաքականութիւնը խեղաթիւրելու այն կանխամտածեալ պայքարը որ կը մղուի աշխարհի միայն ռազմապաշտ եւ յարձակողական պետութեան կողմէ :

Ազատութեան ապագան պէտք չէ ապահովեալ համարուի ամէն կերպով. բայց այդ ապագայի մասին մեր ունեցած վստահութիւնը պիտի հաստատուի ուժեղ եւ շինարար ճիգով մը եւ միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին, որպէսզի հանրային կարծիքը աւելի լաւ ըմբռնէ այն սպառնալիքները եւ մեթոտները որոնք կը վտանգեն ազատութեան գոյութիւնն իսկ :

Երեք նախարարները համախորհուրդ մշակեցին իրենց քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ: Անոնք մասնաւորապէս ճշդեցին իրենց քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ հանդէպ եւ որոշեցին հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակել այս մասին: Այդ յայտարարութիւնը անմիջապէս պիտի հաղորդուի արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութեան եւ պիտի հրատարակուի երկուշաբթի, 15 Մայիս (ԽՄԲ.— Հրատարակուած է արդէն):

Երեք նախարարները կրկին յայտնեցին թէ կ'ուզեն օր առաջ ստորագրուած տեսնել Աւստրիոյ դաշնագիրը: Այս առաջադրութեամբ, կը յուսան նոր խորհրդակցութիւն մը կատարել յառաջիկայ օրերու ընթացքին :

Նախարարները աչքէ անցուցին Հարաւային արեւելեան Ասիոյ կացութիւնը, նկատի առնելով կարգ մը երկիրներու երեւումը իբրեւ անկախ ազգեր, ինչպէս եւ համայնավար, աշխարհակալութեան յառաջխաղացութիւնը այդ շրջանին սահմանագլուխներուն վրայ :

Երեք նախարարները վճռապէս որոշած են խրախուսել այդ նոր կառավարութիւնները եւ օգնել անոնց: Աշխարհի այդ մասը առ հասարակ բաւարար չափով զարգացած չէ, հետեւաբար ցանկալի է որ այդ շրջանին բոլոր կառավարութիւնները գործակցին, բարելաւելու համար իրենց բնակիչներուն կենցաղի մակարդակը: Երեք նախարարները միաձայնութեամբ հաստատելով կացութեան ծանրութիւնը, տեղեկութիւններ պիտի փոխանակեն, իրենց կառավարութեանց ձեռք առնուած միջոցներու մասին:

Ուրիշ տնօրինութեանց կարգին, երեք նախարարները որոշեցին ներդաշնակել իրենց ջանքերը, խափանելու համար զէնքի մաքսանենգութիւնը այդ շրջանին մէջ: Միեւնոյն ատեն պիտի օգտուին բոլոր առիթներէն, մերկացնելու համար համայնավար աշխարհակալութեան նպատակները եւ մեթոտները, որոնք ազգայնական շարժումները խրախուսել յաւակնելով հանդերձ, իրականին մէջ ուրիշ ձգտում չունին եթէ ոչ իրենց տիրապետութեան տակ առնել զանոնք եւ շահագործել ծաւալման նպատակներով »:

Ափրիկէի, դաշնակից ազգերու յարաբերութեանց եւ ուրիշ խնդիրներու մասին ալ խօսելէ վերջ, զեկոյցը կ'ըսէ թէ որոշուած է աւելի յաճախակի խորհրդակցութիւններ կատարել երեք պետութեանց միջեւ: Երեք նախարարները նորէն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Ն. Սարաֆեան ընտրած է բանաստեղծութեան ամէնէն դժուար ձեւը՝ վիպողականը, եւ կիրարկած զայն յաջողութեամբ ինչպէս նաեւ միւս ձեւերը։ Նախ ընտրած է այնպիսի նիւթեր որոնք իրենց վեհութեամբը ու խորքովը այդ ձեւին կուտան արծուային թռիչք մը։ Գիտակից է ան թէ արուեստը լեզու մըն է նաեւ ձեւերու։ Հաճելի է զինք մտիկ ընել այդ ձեւով ։

Դժբախտաբար, դժուար է իր գործերը վերլուծել մէջ–բերումներով, իրենց երկարաշունչ ծաւալին համար որ ոչ գրական հանդէսի մը եւ ոչ ալ սահմանափակ օրաթերթի մը էջերը կը թոյլատրեն։ Ուրեմն պիտի գոհանամ զանոնք միայն խորհրդածութիւններով ներկայացնել, ինչ որ վերլուծելու լաւագոյն եղանակն է։

Ինչպէս ըսինք, Ն. Սարաֆեան օժտուած է բարձր տաղանդի ամէն բարեմասնութիւններով։ Տողածք մը որ հանքի պէս անսպառելի է, հարուստ եւ ազնիւ երակներու գոյնզգոյն եւ յանկուցիչ ծիրերով հիւսուած։ Այդ երակներուն մէջ շրջան կատարող արիւնը ոչ միայն յորդ է, այլեւ առողջ եւ ինքնորդ աւիշով մը միշտ եռուզեռ, որ իր արուեստին տկարագոյն վայրկեաններուն մէջ իսկ կը փրկէ զայն միջակութենէ։ Այդ աւիշը ազնիւ է, ու կարող՝ մեծ գործերու ծնունդ տալու եւ զանոնք դիեցնելու, առանց արտաքին սնունդի մը ներարկման պէտքը ունենալու ։

Այս ուղղութեամբ, դժգոհութեան ու նախանձի ոչ մէկ պատճառ գոյութիւն կրնայ ունենալ անոր համար։

Սակայն իր տաղանդին եւ արուեստին մէջ տակաւին կայ խառնուրդի անհաւասարութիւն մը որուն պատճառաւ անոր կարգ մը ստեղծագործութիւնները կը տառապին շնչասպառութենէ։ Անշուշտ այս աննպաստ երեւոյթը միայն Ն. Սարաֆեանի բանաստեղծութեան յատուկ չէ, շատ մեծ բանաստեղծներու գործերուն մէջ իսկ կը նշմարուի նոյն պակասը։

Այդ շնչասպառութեան պատճառը պէտք է փնտռել անոր արուեստին զարգացման փուլերուն մէջ։ Ն. Սարաֆեան ընդունակ է ինքն իսկ ճանչնալու այդ թերացումները եւ կարող ժամանակի ընթացքին զանոնք անհետացնելու։ Արդէն Նայիրիի վերջին թիւերուն մէջ լոյս տեսած իր չորս քերթուածները, լիուլի կ՚արդարացնեն դէպի արուեստի կատարելութեան ձգտող անոր ջանքերը։ Շնչասպառութիւնը միանգամայն անվնաս ախտանշան մըն է, մանաւանդ անոնց համար որ անժխտելի տաղանդով մը շնորհուած են, եւ կ՚ապացուցանեն արուեստի բարձունքները հասնելու իրենց անզուսպ տենչը եւ պայքարելու տրամադրութիւնը, կատարելագործուելու համար ։

Ն. Սարաֆեանի արուեստը, այսինքն անոր նուիրումը դէպի տաղանդը խորունկ է, եւ ջերմ գիտակցութեամբ մը զօրացած։ Այդ գիտակցութեան մէջ կը թրթռան ամբողջութիւնը մարդկային ցաւ ու վիշտերուն, յուսախաբութեանց, կիրք ու չարիքին։ Երջանկութեան ու խինդին, տենչերուն, բարութեան ու ներողամտութեան։ Նաեւ հաւատքին։ Այս ամէնքը, արուեստին կատարը հասնելու խոյանքով մը, իր ստեղծագործութիւններուն հիմը կազմող այս նախասիրութիւնը, երբեմն մատնուած է շուարումի, ինքզինք առօրեայ կեանքին ստղտանքէն չկարենալ ձերբազատելու համար։ Խառնուածքի այս դժբախտութիւնը, եթէ կարելի է այսպէս որակել զայն, իր արուեստը հեռացուցած է իտէալ արուեստի ուխտագնացութենէն։ Մեղանչած է արուեստի ենթագիտակցական պայմաններուն, իր տեսողութեան լուսարձակը խաղցնելով կեանքի երեւոյթներուն վրայ իբրեւ մարդ, փոխանակ իբրեւ քերթող – արուեստագէտ։ Առանց ինքնախոյզ յուզականութեան վայրկեաններուն սպասելու, բանաստեղծութիւն ըրած է, փոխանակ երեւակայութեան, պատկերներու յորդ տողանց մը շարայարելով։ Պատկերներ որոնք խոր ապրումի կամ փորձառութեան դրոշմէն զուրկ, պատկերահանի մը գործիքին նման, ճշգրիտ ցոլացումները կուտան իր տեսողական տպաւորութիւններուն ։

Ն. Սարաֆեանի արուեստին մէջ նշմարած եմ ես, մասնաւորաբար իր նախաքայլերուն մէջ, գրական դպրոցներու, նորութիւններու հետեւելու հակում մը։ Անջրպետի մը գրաւումը այս հակումին ոստայնին մէջ յղացուած գործ մըն է։ Հոն կը նշմարենք գերիրապաշտներու ստուերը, մասնաւորապէս, պատկերներու կառուցուածքին մէջ։ Գերերապաշտ մը իր արուեստին ամբողջ ուժն ու շունչը կը նուիրէ պատկերներու յղացման, բայց այդ պատկերները աւելի զգայախաբութեան արդիւնք են քան թէ իրական կեանքի արտացոլացումներ։ Մինչդեռ Ն. Սարաֆեանի պատկերներուն միսն ու ոսկորը ծնունդ կ՚առնեն յաճախ իրական կեանքի սովորական ապրումներէն։ Բարեբախտաբար այս գործն իսկ միջակէն վեր է շնորհիւ իր տաղանդին ուժգնութեան ու շունչին։

Ինձ համար, գործի մը տեւական արժէքը արդիւնք է, զգացումի ու արտայայտութեան ճշգրիտ խառնուրդին եւ ոչ թէ պատկերներու խճողուած ցուցադրութեան ։

Սակայն, Ն. Սարաֆեան, իր վերջին գործերով բոլորովին ինքզինք կզզիացուցած է այդ հակումէն եւ շարժման մէջ դրած իր արուեստը ու զայն բեւեռած դէպի կատարելութեան բարձունքները ։

Իր արուեստը պարունակն է հիմա մարդկային բարձր իղձերու եւ մաքուր կիրքերու ազնիւ արտայայտութեանց։ Բոցը որուն համար այրելու քաջութիւնը ունի ան, վստահ եմ, զայն իր աճիւններէն պիտի վերապրեցնէ եւ կաղապարէ զմայլելի արուեստագէտի անեղծ գիծերով ։

Իբրեւ բանաստեղծ, Ն. Սարաֆեանի հոգեկան խռովքը անչափելի է։ Յուզականութեամբ՝ բարդ։ Վայրկենական պոռթկումներով եւ լուսազեղութեամբ կենդանի։ Անոր սիրտն ու միտքը, իրենց հակազդող ներարկումներով յաճախ անկարող կը մնան այդ մշտնջենական փոթորիկը սանձելու։ Աւելցուցէք, այս վիճակին վրայ առօրեայ կեանքի մթար կամ պայծառ պարագաներու տպաւորութիւնը, եւ կ՚ունենանք անողորմ պայքարի մը ալկող եւ յոռետես ընթացքը որ անխուսափելի արդիւնք մը կը դառնայ ինքնախոյզ յուզականութեան մթնոլորտը ստեղծելու։ Այդ պայքարի միջոցին, գեղեցկութեան, երազի եւ հաւատքի ուժերը մէկ կողմէն, ներաշխարհի խռովքը եւ արտաքին կեանքի բոլոր վրդովեցուցիչ ցուցմունքները միւս կողմէն կը ճակատին անտեղիտալի տրամադրութեամբ ու դիմադրութեամբ։ Բանաստեղծին ապրումը կը վերածուի երկուութեան։ Այս վիճակին մէջ, կարելի չէ, իմ մտածումով, արուեստի գլուխ գործոց մը արտադրել ։

Այս ըմբռնումով, Ն. Սարաֆեան տակաւին տուած չէ, քերթողական գլուխ գործոց մը։ Պիտի կարենա՞յ ապագային այդ բարձրութեան հասնիլ, երբեք կասկած չունիմ այդ մասին։

Գլուխ գործոց մը ստեղծագործել ամէն բանաստեղծի տրուած չէ ։

Գլուխ գործոց մըն է Պ. Դուրեանի Տրտունջքը։ Դ. Վարուժանին Նեմեսիսը եւ Ջարդը կրնան նկատուիլ եւ դասուիլ այդ բացառիկ շարքին մէջ։ Արժանի է նկատի առնել Նեմեսիսը ուրիշ կողմերուն համար եւս։ Արուեստի էութիւնը եւ անոր լինելութեան պայմանները ճշգրտօրէն ոգեկոչող բանաստեղծութիւն մը ես շատ քիչ անգամ վայելած եմ։ Անիկա ամէն բանաստեղծի համար պէտք է մնայ քերթողութեան եւ անոր արուեստին անբաղդատելի մէկ հանգանակը ։

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Դուրեան արք. Մեծարենց, Սիամանթօ, Վ. Թէքէեան, մեծ բանաստեղծներ են, բայց անոնցմէ ոչ մէկը տուած է գլուխ գործոց մը։

Սփիւռքի սերունդէն միայն Ն. Սարաֆեան յոյս կը ներշնչէ, իր տաղանդովը եւ իր արուեստին զարգացումովը ապագային գլուխ գործոց մը կերտելու հաւանականութեան ։

Ինքնախոյզ յուզականութեան ըմբռնումին, կատարեալ մէկ ապացոյցը տուած է Դ. Վարուժան, տարագրութեան եւ սպանդի հետեւեալ միջադէպին մէջ, զոր ինձ պատմեց տաղանդաւոր գրագէտ Արամ Անտոնեան ։

Տարագրութեան ճամբուն վրայ, երբ արդէն վայրկեանները կը մօտենային ահաւոր վերջաւորութեան եւ ամէն մտաւորական կը զգար զայն եւ կ՚ապրէր ներքնապէս հոգիի անբացատրելի խռովքըն ու վրդովանքը, եւ տրամադրութիւնը ընկճուած, գիր ու գրչին վրայ խորհելու, չունէր թերեւս սիրտ, Դ. Վարուժան, ծառի մը տակ առանձնացած, կը ստեղծագործէր, բանաստեղծութիւններ որոնց նիւթերը ոչ մէկ կապ ունէին, անողոքօրէն շուրջը թանձրացող ու մահ բուրող կեանքին հետ ։

Տարօրինակ չեմ գտած այս երեւոյթը, որովհետեւ Դ. Վարուժան, հարազատ մեծ բանաստեղծ մըն էր թէ տաղանդով եւ թէ արուեստով ։

(4. Մնացեալը յաջորդով)

Զ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԱԼՊԵԱՆ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հայեր կը գտնեն հայերէն խօսելով շունին հետ

Հմայիչ է գարունը մանաւանդ Ալպեաններու մէջ։ Անմեղ ծիծեռնակներ եւ սոխակներ քաղցրօրէն կը գեղգեղեն աւետելով բնութեան վերազարթումը։ Կախարդիչ գեղեցկութիւն մը ամէն կողմ։ Կանանչազարդ դաշտերու մէջ նորածիլ ծաղիկներու քաղցր բոյրը կ՚արբեցնէ մարդկային հոգին, իսկ լեռներու գագաթներուն վրայ վերջին ձիւնը կը փայլի ճերմակ ճաճանչներու նման ։

Մայիսը, տարուան 12 ամիսներուն գեղազարդ թագուհին, իր թարմութեամբ եւ պերճհմայքովը կը սկսի ժպտիլ մեր աչքերուն մէջ։ Ամէն կողմ երանութիւն ։

Երկուշաբթի Մայիսի մէկն է։ Արշալոյսին խանդավառ եռուզեռ մը փողոցներուն մէջ։ Ամէն տարիքի մարդիկ պայուսակներ շալկած կ՚ուզեն նետուիլ բնութեան ծոցին մէջ, ծծել անոր հեշտանքներն ու հրապոյրները, գոնէ այդ օրը մոռնալու համար առօրեայ հոգերն ու տանջանքին ծանր լուծը ։

Ժամ մը վերջ մեր ինքնաշարժն ալ ութ հոգիով կը սուրայ դէպի իտալական սահմանը։ Աջէն ձախէն հրաշագեղ տեսարաններ։ Հայրենիքի երբեմնի կեանքն է որ երազի մը նման կ՚ուրուագծուի մեր առջեւ, մեր սրտերուն մէջ արթնցնելով քաղցր յուշեր։ Անվերջ վրդովումներ եւ զայրոյթներ, որոնց խորքէն սէր, կարօտ եւ վրէժ կը յորդին։

— Որքան սեւ է մեր ճակատագիրը, կը ձայնէ ընկեր մը, յափշտակուած տեսնել մեր հողերը բարբարոս թշնամիէն եւ այս չարաշուք տարիներուն օտարութեան մէջ ապրիլ։ Անշուշտ օր մըն ալ մենք պիտի տօնենք Մայիս մէկը մեր գեղեցիկ դրախտավայրին մէջ։

Ուրիշ մը. —Նայեցէք սա լերան, ճիշդ մեր պաշտելի Մասիսին կը նմանի։ Հապա սա մեծ գե՞տը որ երկնագոյն ժապաւէնի մը նման օձապտոյտ գնացքով Արաքսի պէս տխրօրէն կը հոսի։ Բլրակի մը ստորոտը, վերջին ազատագրութեան պայքարին համար ինկած 40է աւելի մարտիկներու յուշարձանին առջեւ տիկիններ եւ օրիորդներ ծաղկեփունջեր կը զետեղեն։ Ա՜խ, կ՚ըսէ ընկերուհի մը, գոնէ բախտաւոր են անոնք, մենք մեր անհամար զոհերուն յօշոտուած ոսկորներն անգամ չկրցանք ժողվել ։

Հայրենի երջանիկ ապրումներու եւ տխրադին վերյիշումներու մէջ երեք ժամ օրօրուելէ ետք, վերջապէս կը հասնինք իտալական սահմանէն 25 քիլմ. հեռու, Սէն Քրիսթոֆի բարգաւաճ հովիտը, որ հիւսիսէն հարաւ երկու նեղ կիրճերով կը տարածուի ձիւնազարդ լեռներու լանջերուն վրայ։ Հեռու մարդկային կեղծիքներէ եւ ստորնութիւններէ, երբեմնի այս ուխտավայրը՝ այժմ լքուած գիւղակ մըն է փոքր լճակի մը եզերքին։ Հազիւ 20 բնակիչ եւ 4 անշուք տուներ ունի հոս հոն կանգուն մնացած փլատակներու միջեւ ։ Իսկ հեռուն կախուած ժայռերու կողքին Սէն Քրիսթոֆի պատմական վանքէն մնացած են միայն չորս պատեր, խաչ մը եւ երկաթեայ դուռով քարայր մը որ կղերական ազդեցութեան շրջանին կասկածելի անհաւատներու եւ ըմբոստներու համար իբրեւ բանտ կը ծառայէ եղեր։ Կ՚ենթադրուի թէ դարեր առաջ այդ բազմամարդ գիւղը իր հովիտով անասնաբուծական կարեւոր կեդրոն մըն է եղեր, բայց լեռներու յորդառատ հեղեղներէն յաճախ ողողուելով հետզհետէ քանդուած է։ Իսկ այժմ իր թարմ խոտերով, առատ ջուրով եւ գեղեցիկ անտառակներով այդ ամայի շրջանին մէջ դալարագեղ ովասիսի մը դերը կը կատարէ ոչխարներու հօտերու համար, որոնք հեռուներէն գալով այստեղ կ՚անցընեն ամրան եղանակը։

Ինքնաշարժը ճամբուն եզերքը ձգելով, երկու ընկերներ կ՚երթանք գիւղ, ուր կը տեսնենք միայն երեք ծերունիներ եւ սեւ ու երկար մազերով, կրակոտ աչքերով խոշոր շուն մը որ իսկոյն մեր վրայ կը նետուի։ Կը ջանամ շոյել եւ սիրաշահիլ։ Բաւական հանդարտեցնելէ վերջ, հայերէն կը խօսիմ շունին հետ որ ուրախ շարժումներով անդադար կը ցատկռտէ։ «Հիմա շունին հետ հայերէն խօսելու ատենը չէ, ուշադրութիւն ըրէ, որ չխածնէ մեզ», կը կատակէ ընկերս երկչոտ նայուածքով մը։ Լճակին եզերքը գեղջկուհի մը կով եւ ոչխար կ՚արածէ։ Կը մօտենանք իրեն.

— Բարի լոյս, տիկին, կը հաճիք մեզի քանի մը լիտր կաթ ծախել ։

= Ականջներս ծանր են, քիչ մը բարձր խօսեցէք։

Կը կրկնենք մեր խօսքը։ Ազնիւ տիկինը որ 80ամեայ կ՚երեւի, «այո» պատասխանելով կ՚առաջնորդէ մեզ իր տունը։ Դոյլ մը թանձր, եւղոտ կաթ եւ կողով մը թարմ հաւկիթ գնելէ վերջ, շնորհակալութիւն կը յայտնենք իրեն, որ մեր խօսակցութենէն հասկնալով թէ օտարականներ ենք, կը խնդրէ որ մեկնումի պահուն դոյլն ու կողովը իր դրան առջեւ դնենք ։ Սակայն շունը մեր օձիքը չի ձգեր։ Փոքր կողովին կոթը իր բերնին մէջ առնել փորձելով կ՚ուզէ տանիլ եւ ընկերանալ մեզի ։

— Կը տեսնեմ թէ շատ համակրելի կը թուիք իրեն։ Խեղճ կենդանին երբեք չէր տեսած այսքան մտերմութեան մէջ, մանաւանդ օտարներու հանդէպ։ Ներեցէք, պարոններ, դուք Սպանիացինե՞ր էք, գիտեմ թէ Իտալացիներ չէք, որովհետեւ կը հասկնամ անոնց լեզուն ։

= Ոչ Սպանիացի, ոչ ալ Իտալացի։ Կը պատ–

կանինք անցեալին՝ մեծ ու ներկայիս փոքր ազգի մը որ տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի կողքին կռուած եւ դարերով Արեւելքի քաղաքակրթութեան աստղը եղած է ու ներկայիս ալ իր լեզուով, մշակոյթով, ռազմունակութեամբ եւ մանաւանդ քաղաքակրթութեամբ կը գերազանցէ շատ մը հին եւ նոր ազգեր:

Գեղջկուհին զարմանքով մեզի կը նայի :

— Հայ ենք, տիկին, Հայ :

= Ի՞նչ կ'ըսէք, ուրեմն պարապ տեղը չէ որ շունը այսքան իրարանցումի մատնուած է, որովհետեւ ան ալ հայկական է եւ ֆրանսերէն գրեթէ չի հասկնար :

— Հրա՞շք է արդեօք, որո՞ւն շունն է, տիկին:

= Ազնիւ հայ բարեկամի մը:

Այս անակնկալէն բոլորովին ապշահար, մեր անուշիկ շնիկին երկու թաթերը ուսերուս վրայ առած եւ գլուխը կրծքիս սեղմած անդադար կը համբուրեմ, մինչեւ որ այլեւս կը համոզուի թէ հասկցած ենք իր Հայու շուն ըլլալը եւ մասամբ կը հանդարտի:

— Ո՞ւր է մեր հայրենակիցը, տիկին :

= Իր կնոջը եւ զաւկին հետ լճին միւս կողմը գացած են գետնախնձոր եւ ճակնդեղ տնկելու : Բայց եթէ շունին ըսէք, կը կանչէ իր տէրը:

— Անունը ի՞նչ է :

= Ժիրայր :

Երկտող մը կապելով իր վզին.— «Գնա Ժիրայրը հոս կանչէ, Ժիրայրը»:

Ուշիմ կենդանին խօսքը կրկնել չի տար, կայծակի արագութեամբ կը նետուի սուրալով դէպի լճին միւս ափը: Կը պատմենք պատահածը մերիններուն: Տասը վայրկեան վերջ լեզուն դուրս կախած կը վերադառնայ: Խոշոր կտոր մը միս տուէք մեր հայկական շնիկին որ լաւ մը ուտէ, կը յարէ մէկը :

Քիչ վերջը հեծելանիւով կը հասնի սեւուլիկ եւ յաղթանդամ պատանի մը. Ժիրայրին տղան է: Եւ ահա հեռուէն Ժիրայրը իր տիկնոջը հետ, երկուքն ալ արագ քալելով շնչասպառ: «Մշակ բանուոր»ը երգելով կը դիմաւորենք զիրենք: Միջահասակ, լեցուն եւ կորովի, 70ի մօտ մարդ մը :

— Այս ո՞ր հովը ձեզ այստեղ բերաւ, երթանք տուն եւ լաւ ուրախութիւն մը ընենք:

= Ոչ, քիչ մը խօսինք եւ յետոյ գացէք շարունակել ձեր գործը:

— Գործին խերը անիծեմ, ձեր գալը ինձ համար ամէն բանէ վեր է:

Արդէն ժամ մը վերջ ծառի մը հովանիին տակ, ճոխ սեղանի մը շուրջը անդադար բաժակներ կը պարպուէին հայ եւ հիւրընկալ ժողովուրդներուն կենացը :

— Ո՞ր տեղացի էք, ընկեր Ժիրայր, = Տէրսիմի շրջանէն: Կը ներկայացնէ իր զաւակը՝ Անդրանիկ եւ կինը՝ Իվոն (Yvonne) որ մեզ հետ հայերէն կը խօսի: Բայց այդ անունը հայկական չէ :

— Ոչ. կինս Ֆրանսուհի է եւ ծնած այս գիւղը :

Անվերջ խօսակցութիւններ անցեալէն եւ ներկայէն: Կը պատմէ մեզի իր կամաւորական շրջանէն եւ ի վերջոյ առանց կարենալ քօղարկելու իր սրտին մէջ արմատացած կատաղութիւնը, ոտքի կանգնելով, ծերացած առիւծի մը նման կը թափէ իր սրտին կայծերը — Կարելի՞ է մոռնալ Թուրքին գազանութիւնները: Դժբախտաբար ես այլեւս ծերացած եմ, բայց վստահ եմ թէ քաջ Անդրանիկս օր մը պիտի լուծէ իմ եւ ազգիս վրէժը, այնպէս չէ՞, զաւակս:

— Այո, հայրիկ, անհոգ եղիր, կը պատասխանէ Անդրանիկ վրէժխնդրական խոր ակնարկով մը: Բոլորս ալ մեծապէս գնահատելով Ժիրայրին ազգասիրական զգացումները, ջերմապէս կը շնորհաւորենք զինքը: Ընկերը վերջին բաժակը պարպելով կը շեշտէ — Ես այս առանձնութեան եւ օտարութեան մէջ Հայ ապրած եմ եւ հանգիստ սրտով Հայ պիտի մեռնիմ: Իսկ այն Հայը որ չուզեր իր մայրենի լեզուն խօսիլ եւ տմարդօրէն կ'այլասերի, ամէնէն վատն է եւ իմ շունիս չափ ալ արժէք չունի :

Մայիսը, իր գեղեցկութենէն եւ նրբութենէն շփացած գեռատի աղջկան մը նման որքան գրաւիչ եւ սիրուն, նոյնքան քմահաճ եւ փոթորկաշունչ է: Մէկ ժամէն միւսը օդի տարօրինակ փոփոխութիւններ: Իրիկուն է, անակնկալօրէն տեղատարափ անձրեւ մը կը խանգարէ բնութեան հանդարտութիւնը: Ժամ մը վերջ գարնանային արեւուն վերջին ճառագայթները թափանցելով ծառերու խիտ տերեւներէն տեսակ մը ոսկեգոյն ծիածաններ կը ձեւացնեն օդին մէջ: Եւ ահա քիչ վերջը բարձրաբերձ լեռներու գագաթէն հորիզոնին վրայ կուտակուած ամպերու թանձր վարագոյրը պատռելով լուսինը կը սկսի ժպտիլ երկնային քաղցրութեամբ մը, բացառիկ գեղեցկութիւն մը տարածելով բնութեան գիշերային խորհուրդներուն մէջ : Կը պատրաստուինք մեկնիլ:— Կարելի՞ բան է, կ'ըսէ ընկեր Ժիրայր, կինս կերակուրներ պատրաստած է: Այս գիշեր կը հանգստանաք մեր յարդանոցին մէջ եւ վաղը առաւօտ կը մեկնիք:

Ցիշատակելի օր մը կ'անցընենք այդ ընտանեկան սուրբ բոյնին մէջ :

Ժիրայր Պաղտասարեան հայ կամաւորական շարքերուն երբեմնի յեղափոխականը, 1923ին Մարսէյլ գալով, գործ մը ճարելու համար, կը դիմէ աշխատանքի գրասենեակը, որ զինքը իբրեւ հողագործ կը տեղաւորէ այդ շրջանին մէջ, համեստ ագարակապանի մը քով: Տարիներ աշխատելէ վերջ 1930ին կ'ամուսնանայ կալուածատէր Իվոնի հետ :

Իր գովելի ընթացքը կրնայ օրինակելի դաս մը ըլլալ շատ շատերու եւ մասնաւորաբար այն տիկիններուն (երբեմն որբուհիներ), որոնք մեծ քաղաքներու մէջ ամուսնանալով Ֆրանսացի բժիշկի, փաստաբանի կամ առեւտրականներու հետ, ներկայիս, չեն ուզեր հայերէն խօսիլ եւ սորվեցնել իրենց զաւակներուն :

Երբ լեռներու մէջ կորսուած, հեռու հայկական շրջանակներէ, գիտակից հայ մը իր հողերը ճանկռտելով յաջողած է հայերէն սորվեցնել իր օտար կնոջը, զաւկին եւ շունին, դուք միթէ քիչ մը գիտակցութիւն եւ ազգ. արժանապատուութիւն չունի՞ք, գոնէ շաբաթը մէկ հայերէն բառ սորվեցնելու ձեր զաւակներուն որոնց երակներուն մէջ կ'եռայ ձեր յօշոտուած հարազատներուն արիւնը :

ԼԵՌՆԱԿԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ազգ. վարժարաններուն տնօրէնները հրաւիրուած են կրթական տնօրէնէն զանձելու իրենց Թուրք ուսուցիչներուն վեցամսեայ թոշակները :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 Մայիս.— Երիտասարդ ջութակահար Լեւոն Ղեւոնդեանի նուագահանդէսը, տեղի ունեցաւ 24 ապրիլ շաբաթ երեկոյ, Սալ Մազընոյի մէջ, մեծ յաջողութեամբ: Իր առաջին փորձը կատարուած էր անցեալ տարի, Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ: Հոծ բազմութիւն մը սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուցած էր:

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ, եւրոպական եւ հայկական ընտրեալ կտորներէ: Դասականներէն կային Մոցարթի մէկ գեղեցիկ Սօնաթը (ut. majeur) եւ Վիվալտիի մէկ քօնչէրթօն (ré majeur): Համեմատաբար նոր հեղինակներէն de Beriotի մէկ դժուարին քոնչէրթօն (la mineur), Ֆիքոյի Ալլեկրօն, Րիմսքի – Քորսաքոֆի Շանսօն Արապը եւայլն: Ղեւոնդեան ի յայտ բերաւ իւրաքանչիւր կտորին համապատասխան ոճ, երաժշտական հասկացողութիւն եւ զգացում: Ունի հոսուն, եւ հրապուրիչ նուագում, մատներու եւ ճպոտի վարպետութիւն: Կրցաւ ամբողջ երկու ժամ իր արուեստին հմայքին տակ պահել բազմութիւնը: Ներկաները լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցան յայտագրին, թէ միջազգային կտորներու եւ թէ մանաւանդ հայկական բաժնին: Պէտք է լսել «Կռունկ»ը, «Ծիրանի ծառ»ը, Կոմիտասեան պարերը եւ կամ Սպենդարեանի «Երեւանի էթիւտները», «Ղայթարման», Ղեւոնդեանի մեկնութեամբ, հասկնալու համար թէ ինչպէս միեւնոյն կտորը տասն անգամ աւելի կը գեղեցկանայ, համաձայն նուագող արուեստագէտի հասկացողութեան եւ երաժշտական հմտութեան :

Ղեւոնդեանի առաջին նուագահանդէսն է այս տակաւին Մարսէյլ քաղաքին մէջ: Երիտասարդ ջութակահարը հասած է տեղ մը ուր չի կրնար նահանջել, եւ ամէն ինչ պիտի զոհէ յանուն արուեստի: Անշուշտ իր այս յաջողութիւնը որքան կը պարտի իր տաղանդին, կրկնապատիկը կը պարտի իր համեստ եւ աքնաջան ուսուցչին՝ երաժշտագէտ Պ. Յակոբ Քիւրքճեանի, որ հոգեկան գոհացում կը ստանայ հայ երիտասարդ մը մինչեւ հոս հասցնելուն համար: Հասարակութեան կը մնայ գնահատել իր գեղարուեստի մշակները, ինչ ճիւղի ալ պատկանին: Հայապահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկն ալ այս է:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

Լ. ՇԱՆԹ ԻԲՐԵՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի. —

Քանի մը ամիս առաջ Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ Պըրմինկըմ համալսարանի անգլ. լեզուի եւ գրականութեան բրօֆ. Ալլարտայս Նիքըլի գիրքը, որ կը կրէ World Drama from Aeschylus to Anouilh վերնագիրը, հազար էջ եւ պատկերազարդ :

Իր գրքի էջերը 737—739ով հեղինակը (Nicoll կը խօսի Իտալացի տ'Անունցիոյի, Նորվեկիացի Հանոքինքի, Շուէտացի Հալշտրոմի եւ ուրիշ թատերագիրներու մասին եւ կ'աւելցնէ.

— «Նոյնիսկ հեռաւոր Հայաստանէն մեզի եկած է այս տեսակէն շահեկան թատերախաղ մը —

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԱ.

Անհնար էր որ Գայիանէն ճիշդ հասկացած լինէր իր ասածի միտքը:

Ուստի ասաց. — Գիտե՞ս, իմ խօսքը Ջալալի մասին է...

Եւ որքան մեծացաւ նրա զարմանքը, երբ Գայիանէն հանգիստ կերպով հաստատեց այդ բանը.

— Այո, այո, Ջալալի...

Մինչեւ անգամ նշանածի անունն էլ տուեց... Հրաշալի էր այդ արտասանութիւնը, բայց համարձակութիւնն էլ այն աստիճան անօրինակ էր որ Մեհրին զարմանքից իր մատը կծեց :

— Թող գայ, շարունակեց նա, ուշադրութիւն չդարձնելով պառաւի զարմանքի վրայ: Աշխատիր հեռուից տեսնել նրան, Մեհրի, իմացիր թէ երբ նա կը մօտենայ գիւղին, բարձրացիր թումբի գլուխը եւ նայիր տես, ինչպէս է գալիս:

— Ինչո՞ւ :

— Դու կը տեսնես մի հրաշալի ճանապարհ : Դա այն չէ, որ նրա ձիու ոտների տակ է փռուած: Ոչ, դա մի ուրիշ ճանապարհ է: Երանի քեզ, եթէ ես էլ տեսնէի ...

— Ի՞նչ է նշանակում դա :

— Ես քեզ ասում էի որ ինձհետմանեկողը, ինձ խօսեցնողը նա, որ մերթ հիացնում է ինձ եւ մերթ տանջում, մի շունչ է, գուցէ մի ղողոց : Ի՞նչպէս է նա գալիս ...

Այդ դու կ'իմանաս, երբ հեռուից կը տեսնես թէ ինչպէս է գալիս Խաչէնցին :

Նա նայեց դայեակին, տեսաւ նրա միամիտ, անհասկացող դէմքը: Եւ յանկարծ փաթաթուելով նրա վզին, ասաց մի բորբոքուած խանդով.

— Հասկացիր, հասկացիր, խեղճ Մեհրի ... Այդ շունչը, որ ինձ հետ է, նրանից է գալիս ...

Ոչինչ չխօսեց Մեհրին, միայն խիստ կծկուեցին նրա բազուկները եւ նա պինդ սեղմեց իր գրկի մէջ այդ աղջկան, որին կարծես նոր էր գտնում:

Բացուեց նրա սիրտը: Երկար նրա թօշնած դէմքը քսւում էր այդ փափուկ դէմքին: Երկար նա ման էր ածում իր դողդոջուն շրթունքները սիրուն դիմագծերի վրայ, հոտոտում էր մխիթարւում:

Զղջում, խանդաղատանք, խնդակցութիւն միասին ալեկոծում էին նրա սիրտը :

Գայիանէն հազիւ կարողացաւ ազատուել այդ գորովալից գրկից :

Նա խօսել էր ուզում եւ նրա շրթունքները հրաշք էին գործում: Սիրում եմ նրան, ինչո՞ւ ծածկել, արտասանեց նա մի մաքուր, սրբազան ջերմեռանդութեամբ: — Այսօր իմ սրտի խորհուրդներն եմ քեզ յայտնում, Մեհրի, եւ ես յանցաւոր կը լինեմ նորա առաջ, եթէ չասեմ որ այդ խորհուրդների մէջ ամէնից մեծը սէրն է ...

Նրա կուրծքը ծանր կերպով բարձրացաւ, հազիւ լսելի մի հոգոց դուրս թոցրեց եւ ապա էլի ցածրացաւ: Նա երկու մատով հեռացրեց ճակատի վրայ ընկած մազերը եւ երկու աչքերը բարակ յօնքերի տակից յառեց ճրագի վրայ, որ այրւում է աշխոյժով եւ կարծես մի առանձին հաճութեամբ էր կատարում իր ծառայութիւնը :

— Այո; սիրում եմ... վկայ է այս սիրտը, վկայ են Աստուծոյ այն բոլոր սրբազան գործերը, որոնք խորհուրդներ հասկանալ են կարող:Իմ անքուն գիշերները, իմ երկար երազներ դուք էլ վկայ էք: Սիրել, պաշտել — որքան խոր, ծածուկ, անլեզու բան է դա...

Արդեօք կը հասկանա՞ս, Մեհրի: Անհագին տարածութիւն է բաժանում մեզ :

Այստեղից Խաչէն... մի ամբողջ օրուայ ճանապարհ է դա: Սարեր ու ձորեր անթիւ են, ինչ ահագին բարձրութիւններ, ինչ ահագին խորութիւններ: Միակ ուղիղ, հարթ ճանապարհը երկինքն է, եւ այնտեղով է իմ սիրտը գնում դէպի նրան: Գիշերը աստղերն են իրանց ժպիտներով ուղեկցում, իսկ ցերեկը արեգակն է կանգնած, որ չէ այրում ճանապարհորդին, այլ տաքացնում է : Բայց միշտ պարզ ու ժպտուն չէ կապոյտ հարթութիւնը, եւ մութն ու մրրիկն էլ չեն կանգնեցնում ուխտաւոր ճանապարհորդին : Կայծակները շոյում են նրան, փոթորիկները նրա ուղեցոյցներն են: Նրա համար դժուարութիւն չէ ծնել աշխարհը, նա գնում է հիանալու եւ ո՞վ է կարող արգելել նրան :

— Աստուած ինքն է տանում, Աստուած ինքն է օրհնում, մրմնջեց Մեհրին :

ԼԷՕ

Hin Astwadzner (Ancient Gods, 1912), հեղինակուած Լեւոն Շանթի (Sciant), ինչ որ կը ցուցնէ որ Նիքըլ իր տեղեկութիւնը առած է իտալական աղբիւրէ ։ Տեսարանը զետեղուած է միջնադարեան համայնքի մը մէջ որ կը բնակի կղզիի մը վրայ, լճի մը մէջ։ Խաղին նիւթն է վանք մը, շինուած հին մեհեանի մը տեղին վրայ եւ նրբօրէն ի յայտ կը բերէ բնազդական հեթանոս կրքերու եւ վերապրուած քրիստոնէական տեսլականներու բախումը։ Շանթի հայերէն այս թատերգութեան (Drama) զուգընթաց խաղ մըն է Advokat Martian՝ հեղինակուած Ուքրայնացի գրագիտուհի Լեսեա Ուքրայնքայէ, ուր կը ներկայացուի յար եւ նման հակապատկեր մը ... » եւայլն

ժողով պիտի գումարեն, հաւանաբար Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. ժողովին գումարումէն առաջ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Գերմանիոյ մասին հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ երեք նախարարները համաձայնեցան, գրաւման կարգուսարքը վերաքննելու համար, համաձայն Ուոշինկթընի մէջ որոշուած պայմանաժամին։ Յայտարարութիւնը կը հաստատէ նաեւ թէ Դաշնակիցները կ'ուզեն օր առաջ իրականացած տեսնել Գերմանիոյ միացումը։ Այս առթիւ մեղադրելի կը գտնէ Խ. Միութեան դիրքը, Գերմանիոյ ներկայ կացութեան համար։ Յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ որ Գերմանները իրենք ալ գործակցին, այս միացման համար ։

Յայտարարութենէն կը հետեւի թէ երեք նախարարները որոշած են զօրացնել արեւմտեան Գերմանիան, իբրեւ պատուար համայնավար նոր յառաջխաղացութեան դէմ Եւրոպայի մէջ։ Այդ առաջադրութեամբ, մասնագէտներ պիտի նշանակուին անյապաղ, ծրագիր մը մշակելու համար, որ պիտի ներկայացուի Երեքներու յառաջիկայ ժողովին ։

Զեկոյցը կ'ըսէ թէ երեք նախարարները որոշած են Գերմանիան աստիճանաբար ընդունիլ եւրոպական հասարակութեան մէջ։ Կը նշանակէ թէ հետզհետէ կրճատելով, նուազագոյն աստիճանին պիտի իջեցնեն հսկողութիւնը։ Բայց, իբրեւ կանխարգել միջոց, գրաւման զօրքերը պիտի մնան, քանի որ Գերմանիան բանակ չունի։ Միեւնոյն պատճառով անհրաժեշտ կը համարուի կազմ եւ պատրաստ գտնուիլ ամէն կերպով ։ Այս կարգուսարքը պիտի պահպանուի մինչեւ որ Եւրոպայի կացութիւնը բարւոքի։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ.

— « Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին միջոցներ ձեռք առնուեցան արեւմտեան պետութեանց կողմէ, որպէսզի գերման դաշնակցային հանրապետութիւնը ընդունուի կարգ մը միջազգային կազմակերպութեանց մէջ, ինչպէս Եւրոպայի Տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութիւնը։ Ան հրաւիրուեցաւ նաեւ Միացեալ Եւրոպայի խորհուրդին։ Դաշնակիցները որոշած են շարունակել իրենց առաջադրութիւնը, որպէսզի Գերմանիան վերստին մտնէ Եւրոպայի ազատ ժողովուրդներու հասարակութեան մէջ։ Երբ կացութիւնը այդ հրջանին հասնի, Գերմանիան պիտի ազատի հաստատուած հակակշիռներէն եւ պիտի ստանայ իր գերիշխանութիւնը առաւելագոյն աստիճանով, գրաւման կարգուսարքի հիման վրայ ։ Այս կարգուսարքը Գերմաններուն եւ Դաշնակիցներուն պարտադրուած է իբրեւ հետեւանք միջազգային կացութեան եւ Գերմանիոյ բաժանման»։

Երեք Դաշնակիցները այս առթիւ ալ կը յիշեցնեն որ գերման ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը կրկնապատկեն իրենց ջանքերը, «ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն մը հաստատելու եւ անհատական ազատութիւնները ապահովելու համար »։

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր գոհունակութիւն յայտնեց երեք նախարարներու յայտարարութեան առթիւ, որ կը ձգտի ճամբան հարթել հաշտութեան դաշնագրին համար ։

★ Երեք նախարարները քննած են նաեւ Եւրոպայի բնակչութեան խճողման խնդիրը, որ մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Որոշած են մասնագէտներու ժողով մը կազմել, ուրիշ երկիրներու, մասնաւորապէս Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ խորհրդակցելու եւ ելք մը գտնելու համար (արտագաղթ եւն.)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

50.000 ՀՐԵԱՆԵՐ Իրաքէն Իսրայէլ պիտի փոխադրուին օդանաւերով, իբրեւ հետեւանք նոր օրէնքներու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի օր։ Հեռագիրը 80 առ հարիւր կը հաշուէ մասնակցողներուն համեմատութիւնը, ինչ որ մեծապէս կը գերազանցէ 1946ի առաջին ազատ ընտրութեան արդիւնքը։ Կը կարծուի թէ «Հալք»ը յաղթած է, բայց ոչ իր յուսացած մեծամասնութեամբ ։

15 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Գահիրէի հիւսիսակողմը։ Հանրակառք մը Ջրանցքին մէջ գլորած էր 27 ուղեւորներով ։

ՄԱՅԻՍ 28ԸՆԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— Յունիս 4ին։
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Յունիս 10ին ։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ ։
ՌՈՄԱՆ.— Մայիս 26ին։
ԼԻՈՆ.— Մայիս 27ին։
ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին ։
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին ։
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 27ին ։
ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին։
ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ, Յունին 18ին։
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ Յունիս 11ին ։

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԸ (18 Մայիս) պզտիկներու հաղորդութեան օրն է։ Փարիզի եւ շրջանի հայ դպրոցներու բոլոր աշակերտները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, հանդիսաւոր, քառաձայն պատարագին։ Պիտի քարոզէ Արտաւազդ արք.։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle Familialeի մէջ, 32 rue Danton, Kremlin Bicêtre։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ» եւ զաւեշտ մը ։

Մուտք 100 ֆրանք ։

Իջնել métro Porte d'Italie, իսկ 125 թիւ հանրակառքով եկողները՝ Ave. Fontainebleau։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փոն տ'Օպնայի մէջ, այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հանդիսասրահը։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (27ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մայիս 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.45–ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna։
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն Ճիագոմեթթիի գլուխ գործոցը ։

«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն

Տռամ 4 արար։ Բեմադրութիւն Տրդատ Նշանեանի։ (Զուտ հասոյթին տասը առ հարիւրը կը յատկացուի կրթական ֆոնտին)։

Տոմսերը ապահովել գրատուններէն կամ Տ. Նշանեանէ, 24 rue Pixerecourt։

Պ. Թորգոմի

Հայկ. եւ ֆրանսական նուագախումբին հասցէն՝
524 Ch. de Mazargue, Ste. Anne, Marseille ։
Tél. DR. 93–24։

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. GALAՆ

Երեքշաբթի, 16 Մայիս, ժամը 21.30էն մինչեւ առաւօտ, Palais de Chaillotի մէջ։

Նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Պ. VINCENT AURIOLի։

Բարձր հովանաւորութեամբ երեսփ. ժողովներու նախագահներուն, վարչապետին եւ դիւանագիտական մարմնին ։

Տոմսերը 2000 եւ 1000 ֆրանք։ Ապահովել Palais de Chaillotէն կամ օտար մամուլի գրասենեակէն, 96 Ave. d'Iéna։

Երեկոյթի ԶԳԵՍՏԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère, Քաշան։ Ճշդապահ ըլլալ ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe։ Օրակարգ.— Բարոյական ու Նիւթական զեկուցում։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն։ Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով ։

ՓԱՐԻԶԻ Ռւս. Միութեան դասախօսութիւնը այսօր, երեքշաբթի ժամը 21ին, Մարի–Նուպար Ռւս. տան մէջ։ Պիտի խօսի Արտաւազդ արք. ։ Նիւթը՝ «Նահապետ Ռուսինեան»։ Մուտքը ազատ է ։

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկ. Համբարձումեան Paris (9) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ. Երկանեանի, Ն. Եորք ։

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

փոն տը Շէրիւի մէջ այս կիրակի
ԱՐՋՈՒ – ՄՈՒՐԱՏ
Երաժշտ. տրամ 7 գործ. Հեղ. Թրագօշի

ՇԱՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ կը հրաւիրէ ժողովուրդը այս հինգշաբթի, Համբարձման արարողութեանց եւ պատարագին։ Նաեւ Մայիս 28ի կիրակին, հոգեգալստեան հանդիսաւոր արարողութեան եւ պատարագի ։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկեր Ասատուր Բէօսէեան փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղին, ողբացեալ Տիկ. Հ. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ՎԱՐՁՈՒ Է ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Նիսի մէջ, կայարանին մօտ եւ ծովէն տասը վայրկեան, 6րդ յարկ, արեւոտ եւ օդաւէտ, Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար ։ Երկու սենեակ, խոհանոցն ալ կրնան գործածել։ Կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Երախայ ունեցողի համար կարելի է տեղաւորել Lit pliant մը։ Միայն բերել սաւան, բարձի երես եւ սրբիչ։ Օրական 1300 ֆր. (1 ամսուան համար)։ Կանխավճար մը կ'ուզուի։ Դիմել «Յառաջ»ի, Պ. Սկզբնատառով ։

Ets. AUSSAGE



52 Ave. Edouard Vaillant
Pantin (Seine)
Tél. Combat 05–72
Համեմ, պղպեղ, բէյ, բրինձ, վանիլ, թապիօքա, farineux

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ.— Մարսէյլ, Պոռտօ, Լը Հավր եւ Փանթէն ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 rue Damesme - (13)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փար իզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ ։

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն —11.30 ։ Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ ։

Մուտքը ազատ է։

Հրաւիրատոմսերը ապահովել Ֆր. Կ. Խաչի մա սնաճիւղերու եւ հայկական գրատուններու մօտ ։



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 17 MAI 1950 Չորեքշաբթի 17 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6154–Նոր շրջան թիւ 1565

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՌԸ ՉԻ ՀԱԼԻՐ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՎ

Ինչպէս կարդացիք երէկ, «Երիտասարդ Հայուհի»ն չափազանց խանդավառուած է ի տես Երուսաղէմի մեր դարաւոր ժառանգութեանց եւ փառքերուն։

Այն աստիճան որ, կը յուսայ թէ կարելի է նոր սերունդն ալ ոգեւորել, ուխտագնացութիւններ սարքելով։

— «Պէտք է մեր նոր սերունդները խումբ խումբ տանիլ Սիոնի Լերան սրբավայրերը, ուր ամէն մէկ Հայ կրնայ ներշնչուիլ ազգային պատմութեան մեծութեանէն»։

Անշուշտ, սերունդի փրկութեան համար, հիմնական պայման է միշտ յիշեցնել մեր անցեալ փառքերը, մարդկային գործունէութեան բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Պատմել, ուսուցանել թէ մենք ալ, դարերու ընթացքին, կատարած ենք «բազում գործս արութեան»։

Մանաւանդ օտարութեան մէջ, անհրաժեշտ է ոչնչացնել ստորադասութեան զգացումը, զարգացնելով առողջ հպարտութիւն մը։

Մեր նորահասները որքան աւելի նկուն երեւան, իբրեւ մնացորդները փոքր եւ հալածական ժողովուրդի մը, այնքան շուտ կը հալին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համայնակուլ յորձանքին մէջ։

Արդ, կարելի՞ է իրագործել այս տարրական պահանջը, դէպի Երուսաղէմ առաջնորդելով մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները։

Եթէ անոնց սիրտերը սառած են հայերէն գիրին ու լեզուին հանդէպ, սրբատաշ քարե՞րն են որ պիտի հալեցնեն սառերը։

Երբ անոնք հետզհետէ աւելի կը խուսափին հայկականութենէ, «ժայռերու կուրծքը պատող մեր խաչքարե՞րն» են որ դարձի պիտի բերեն զանոնք։

Երբ հարիւրաւոր եւ հազարաւոր պատանիներ եւ պարմանուհիներ տհաճութեամբ կը հետեւին հայերէն դասընթացքներու, բանախօսութեանց եւ երգերու, La musique!, La musique! ճուալով, Հեթում Թագաւորին գաւազա՞նն է որ պիտի փրկէ զանոնք, առաջնորդելով... «Դէպի աղբիւր լոյսին»։

Երիտասարդ – երիտասարդուհիներէն անոնք որ կազմակերպուած չեն, ընդհանրապէս հայկականութենէ կը խուսափին, զայն չփոթելով հնութեան, ծերութեան, յետադիմութեան հետ։

Կարելի՞ է փարատել այդ նախապաշարումը, երբ աւելորդ կը համարուի նոյնիսկ «մեր պատմութիւնը թարգմանել ֆրանսերէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներու»։

Երեւակայեցէք խումբ մը երիտասարդ ուխտաւորներ, որոնք ոչ մայրենի լեզուն գիտեն, ոչ ալ Հայոց գրականութիւն, պատմութիւն կամ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։

Առաջնորդեցէք զանոնք Սիոն Լերան սրբավայրերը։ Ցոյց տուէք մեր «գոհարակուռ աւետարանները, ոսկեհիւս շուրջառները, թագաւորազարմ եւ փառազգեստ մեր հայրապետներուն նկարները» եւ մնացեալը։ Արդի՞ւնքը։

Եթէ տղաքը բոլորովին այլասերած չեն, թերեւս խաչ մը հանեն եւ բաներ մը փսփսան։

Իսկ եթէ կը պատկանին այն սերունդին որ երբեմն «չարլսթոն» կը կոչուէր, իսկ այսօր «սուինկ», կրնաք եզրակացնել, միայն դէմքերը դիտելով։

«Երիտասարդ Հայուհի»ն ի զուր իր բարեպաշտական կամ ազգասիրական բաղձանքները կը շփոթէ դառն իրականութեան հետ։

Ո՞ր ժողովուրդը կրցած է սերունդ փրկել առանց մայրենիքի եւ հայրենիքի։ Մանաւանդ երբ դարձած է արմատախիլ։ Ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի։

Ինչո՞ւ պատէ պատ զարնուիլ, փոխանակ արիաբար խոստովանելու թէ կը գտնուինք մեր պատմութեան ճակատագրական շրջանին մէջ։

Ինչո՞ւ թաքթափիլ ժամանակավրէպ մարզանքներով, երբ գիտենք որ սրբատաշ քարերը ոչ իսկ չափահասներուն, տարէցներուն սառերը կրցած են հալեցնել, օտարութեան մէջ...

Այս թիւրատեսութեան հետեւանքով չէ՞ որ հայրենիքն ալ հեռաւոր տեսիլքի մը տպաւորութիւնը կը գործէ, փոխանակ դառնալու իրական ազդակ մը սերունդի փրկութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍ ԵՒ ՇԱՄԻԼ

Հեռագիր մը՝ Մոսկուայէն, Մայիս 14 թուակիր.

— «Սթալինեան մրցանակի կեդր. Կոմիտէն այսօր հաղորդեց թէ սխալ մը գործուած է, մրցանակ տալով Ս. Ս. Ատրբէջանի ռեսպուբլիգայի գրագէտներէն Հայտար Հիւսէյնովի։ Կեդր. Կոմիտէն խնդրեց Մինիստրների Սովետէն (Նախարարական խորհուրդ) ջնջել այս պարգեւատրումը, նկատի առնելէ վերջ Ատրբէջանի պրոդրեսիվ (յառաջդիմական) կազմակերպութեանց առաջարկները։

«Կեդր. Կոմիտէն կ'ըսէ թէ Հիւսէյնովի գործը, «Պատմութիւն փիլիսոփայական մտքի Ատրբէջանի մէջ, ԺԹ. դարուն», ներշնչուած է քաղաքական կեղծ տեսութիւններէ եւ մասնաւորապէս կը ձեւափոխէ Շամիլի դերը։

«Կեդր. Կոմիտէն վկայութեան կանչելով Կարլ Մարքսը, կ'աւելցնէ թէ Շամիլ գործակցած է Թուրքերուն եւ Բրիտանացիներուն հետ, իր ապստամբութեան առեն, եւ պարզապէս արտայայտիչն եղած է այդ երկու պետութեանց որոնք կ'ուզէին իրենց երկիրներուն կցել Կովկասի զանազան մասերը»։

Պատմութիւնը այնքան պերճախօս է որ մեկնութեան չի կարօտիր։

Խե՛ղճ Հայտար Հիւսէյնով։ «Լաուրիատ»ի շահաբեր տիտղոսին հետ, անշուշտ կորսնցուցած է նաեւ իր ապրուստը եւ ապահովութիւնը։ Ինչպէս հազարաւորներ՝ իրեն պէս, առանց երկրի, ազգի եւ գիրքի խտրութեան։

Այժմ իրեն կը մնայ մեղայագիր մը ստորագրել։ Խոստովանիլ թէ սխալ մտածեր է, եւ սրբագրել իր գիրքը։ Ինչպէս ուրիշ հազարաւորներ՝ իրեն պէս։

Դեռ վերջերս, ռատիօ – Երեւանը չէ՞ր որ կը հաղորդէր թէ Դ. Դեմիրճեան վերամշակած է իր պատմական վէպը, Վարդանանք, «սրբագրելով բազմաթիւ թերութիւններ»։

Անցեալ տարուան Յուլիսէն ի վեր, մեծ ու փոքր դպիրներ կրակ չէ՞ն տեղար երկու ականաւոր ակադեմականներու՝ Հրաչեայ Աճառեանի եւ Գ. Ղափանցեանի վրայ։

Երկուքն ալ կոպտօրէն չանարգուեցա՞ն, պարզապէս անոր համար որ իրենց լեզուագիտութիւնը չէն յարմարցուցած... Մարքս – Լենինեան վարդապետութեան եւ մանաւանդ Նիկոլա Մառի «ռեվոլիւցիոն» տեսութեան։

Կը հաւատա՞ք թէ Կարլ Մարքսն ալ սեւ ցանկը պիտի չանցնէր, իբրեւ հակամարքսեան, եթէ յանկարծ ողջնար...

ՎԱՀԷ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարիչներուն հետ խորհրդակցելու համար, Պոնն գնաց Նախկին վարչապետ Փոլ Ռէյնօ։ Թերթերը կ'ըսեն թէ այս այցելութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է Գերմաններուն։

ՁԷՆՔԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Պուլվառ Պոսէժուրի մէջ, քաղաքական – զինուորական փաստաթուղթերու հետ, երբ խուզարկութիւններ կը կատարուէին գողութեան գործի մը առթիւ։ Նախ կարծուեցաւ որ Նացիներու կողմէ կազմուած ֆրանսական «միլիս»ի անդամները դաւ մը սարքած են, կառավարութիւնը տապալելու համար։ Յետոյ հաստատուեցաւ թէ դաւադիրները հասարակ չարագործներ են, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՍ, իբրեւ փոխադարձութիւն, հրամայեց փակել Փրակայի բրիտանական տեղեկատու գրասենեակը եւ ուրիշ մշակութային հաստատութիւններ։ Լոնտոնի չեխական դեսպանատան ալ յանձնարարուեցաւ անմիջապէս դադրեցնել որեւէ տեղեկատու գործունէութիւն եւ փակել չեխական հիմնարկութիւնը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մասին ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, Գերմանիոյ ընկերվարական նախարարը, Պ. Շումախըր յայտարարեց թէ «Ռուսերը ծրագրած են 400.000ի բարձրացնել ժողովրդական ոստիկանութիւնը, ճշմարիտ բանակ մը որուն հրամանատարները խորհրդային սպաներ են»։ Ճառախօսը հրաւիրեց այդ ոստիկանութիւնը «չդառնալ անարդարութեան եւ բռնութեան գործիքներ»։

Մ. Քէմալի կուսակցութեան ջախջախիչ պարտութիւնը

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՀՈՍԱՆՔԸ, ԴԵՄՈԿՐԱՏ, ՇԱՀԱԾ Է ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 300 ԱԹՈՌ.— ՏԱՍԸ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ.— ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞.— ՈՉ ՄԷԿ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ։

Անգարայէն կը հեռագրեն.—Մայիս 14ի երեսփ. ընտրութիւնները ջախջախիչ պարտութիւն մը եղան Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան՝ Հալքի համար, որ տիրաբար կ'իշխէր 27 տարիէ ի վեր։ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահը՝ Ճէլալ Պայար, յայտարարեց թէ ոչ – պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն՝ իրենք շահած են 350 աթոռներ, 487ի վրայ։ (Ուրիշ հեռագիր մը ընդդիմադիր երեսփոխաններուն թիւը կը հաշուէ 372)։

«Հալք»ի ներկայացուցիչն ալ կը հաստատէ ընդդիմադիր կուսակցութեան յաղթանակը, աւելցնելով թէ բախտաւոր պիտի ըլլան եթէ հարիւր երեսփոխան ունենան նորընտիր երեսփ. ժողովին մէջ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Դեմոկրատները յաղթած են մեծ քաղաքներուն, մասնաւորապէս Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։ Առ նուազն տասը նախարարներ (հեռագիր մը կ'ըսէ՝ 17ի վրայ 15 նախարարներ) չեն ընտրուած, մէջն ըլլալով արտաքին նախարար Նէճմէտտին Սատաք, վարչապետը՝ Շէմսէտտին Կիւնալթայ եւն.։ Նոյնիսկ Հանրապետութեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ, որ 12 տարիէ ի վեր կը վարէ այդ պաշտօնը, պարտուած է Անգարայի մէջ, թէեւ ցանկին գլուխը կը գտնուէր իր ծննդավայրին, Մալաթիոյ մէջ։ Թուրքիոյ սահմանադրութեամբ, Հանրապետութեան նախագահը պէտք է անդամ ըլլայ Ազգ. Ժողովին։ Կ'ըսուի թէ Իսմէթ Ինէօնիւ պիտի հրաժարի նախագահական պաշտօնէն։ Չէ ընտրուած նաեւ Ազգ. Ժողովին նախագահը, Սարաճօղլու։

Ընտրական պայքարը մասնաւորապէս կեդրոնացած էր տնտեսական խնդիրներու վրայ։ Ընդդիմադիրները կ'ամբաստանէին կառավարական կուսակցութիւնը թէ երկիրը, դէպի սնանկութիւն կ'առաջնորդէ, թէ անտանելի դարձած են ապրուստի գիները եւայլն։ Ոչ մէկ փոփոխութիւն արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Ճէլալ Պայար միշտ կը յայտարարէր թէ իրենք ալ նոյն քաղաքականութեան պիտի հետեւին, յանուն երկրին հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան։

Ճէլալ Պայար Աթաթիւրքի եւ Իսմէթի զինակիցն էր յեղափոխութենէն ի վեր եւ նախարարական պաշտօններ վարած է։ Աթաթիւրքի մահէն վերջ բաժնուեցաւ Իսմէթէն, եւ 1945ին հիմնեց Դեմոկրատ կուսակցութիւնը։ Իր առեւտրական ասպարէզը լքելով, նետուեցաւ քաղաքական ասպարէզ։ Առաջին ազատ ընտրութեանց առեն հազիւ 33 աթոռ կրցաւ շահիլ (1946), եւ այդ օրէն ի վեր կը պահանջէր բարեփոխել ընտրական օրէնքը։

★ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ անփոփոխ պիտի մնայ Թուրքիոյ օգնելու քաղաքականութիւնը, «մանաւանդ որ Թուրքիա վճռական դիրք մը բռնած է Նեղուցներու հարցին մէջ»։ Այս առթիւ անգամ մը եւս կը գնահատեն ժողովրդավար կարգուսարքին զարգացումը Թուրքիոյ մէջ...

Լոնտոնի մէջ ալ վստահութիւն կը յայտնեն թէ՝ անփոփոխ պիտի շարունակուի Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Ներքին գործերով չեն հետաքրքրուիր, ինչպէս միշտ։

Նորընտիր Ազգ. Ժողովին բացումը պիտի կատարուի Մայիս 22ին։

★ «Իւմանիթէ», Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «ծաղրանկար» կը կոչէ Թուրքիոյ ընտրութիւնները, «սարքուած՝ ամերիկեան կառավարութեան կողմէ»։ Եւ նշանակալից կը գտնէ որ «երկու կուսակցութիւններէն ոչ մէկը դիրք չբռնեց ազգային անկախութեան հարցին մէջ, ոչ մէկը չդատապարտեց ժամանումը ամերիկեան զէնքերու եւ մասնագէտներու որոնք հակախորհրդային նախայարձակման ռազմագիտական խարիսխի մը կը վերածեն երկիրը»։ Եւ վերջապէս կը գանգատի որ Թուրքիոյ «ճշմարիտ դեմոկրատները ապօրէն են եւ կը հալածուին, վասն զի անխնայ պայքար մը մղեն պատերազմի պատրաստութեան դէմ, յանուն իրենց երկրին անկախութեան»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բողոքագիր մը ուղղեց Պարսկաստանի, գանգատելով թէ օդային լուսանկարներ կը քաշուին սահմանագլուխին վրայ, զինուորական թէ երկրաբանական նպատակներով, Ամերիկացիներու մասնակցութեամբ։ Ծանուցագիրը կը բողոքէ նաեւ անգլեւամերիկեան քարիւղի ընկերութեանց հետ կնքուած պայմանագրութեանց դէմ, «որոնք չեն համապատասխաներ բարի դրացնութեան յարաբերութեանց»։

ՄԻՇՏ ԺԱՆԳՈՏ ԶԷՆՔԵՐՈՎ

« Ցետին մտքեր » հետապնդելով, համազգային դեր վերագրած ենք եղեր «Հայոց եկեղեցիին եւ հայրապետական պատուիրակ Արտաւազդ արքեպիսկոպոսին »:

Մեր անպարկեշտ եւ սուտ ու կեղծիքի սիրահար հակառակորդը, ի՞նչ հիմքեր ունի իր վերագրումներուն համար:

Խնդրոյ առարկայ մեր յօդուածին մէջ, (24 Մարտ), մենք երբեք այդպիսի միտք մը յայտնած չէինք :

Իբրեւ համազգային ներկայացուցչութիւն, մենք մատնանշեր էինք «Հայոց երեք եկեղեցիները, իրենց համապատասխան պետերով»: Ուեէ պարկեշտ ընթերցողի համար, կարեւոր տարբերութիւն մը բացորոշ է այս եւ վերի արտայայտութեան մէջ :

Մենք յիշած էինք « Հայոց երեք եկեղեցիներ» եւ ոչ թէ «Հայոց եկեղեցին», ինչպէս նաեւ « իրենց համապատասխան պետերը» եւ ոչ թէ «հայրապետական պատուիրակ Արտաւազդ արքեպիսկոպոսը :

Երբեք եւ որեւէ առիթով, մենք «համազգային դեր չենք վերագրած» ուրեմն, Հայոց եկեղեցիներէն միայն մէկին: Մէկը — այս պարագային լուսաւորչականը — որքան ալ բացառիկ տեղ մը գրաւած ըլլայ մեր կեանքին մէջ, իր ծաւալումով եւ հնութեան առաւելութիւններով — չի կրնար համազգային դառնալ առանց միւս երկուքին:

Երբ Եկեղեցիին կուտանք համազգային ներկայացուցչութեան հանգամանք, պարզ է, որ մենք այդ ներկայացուցչութեան մէջ միացած կը տեսնենք Հայոց լուսաւորչական, կաթողիկէ եւ բողոքական երեք եկեղեցիները, եւ իրենց պետերը միասնաբար :

Մեր դրացիին համար այսքան յստակ բացատրութիւնն իսկ, արգելք մը չէ չարափոխելու մեր միտքերը: Եւ այս գեղծումը ոչ անոր համար, որ կարենայ ըստ էութեան առարկել մեր տեսակէտներուն, այլ, որպէսզի առիթ ունենայ կրկին ցոյց տալու Դաշնակցութեան «թշնամական» դիրքը, Էջմիածնի եւ իր արտասահմանի պատուիրակներուն դէմ :

Քանի մը խօսք ուրեմն, այս խիստ ցաւոտ եւ դժբախտ խնդրի մասին:

Մեր համոզումով, Հայոց ընդհանրական կաթողիկոսութեան բարոյական հեղինակութեան դէմ կը կռուին ամէնէն առաջ անոնք, որոնք տեսականօրէն կ'ուզեն պաշտպանել անոր հեղինակութեանը :

« Կրօնական համայնք չենք » աղմկող « սովետ հայրենասէրները » իրենք են, որ տեւականօրէն կաթողիկոսութեան հեղինակութեան կը դիմեն, Մոսկուայի պատգամներուն տալով ազգային եւ հայրենասիրական կչիռք :

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ պաղ կռիւը, որ կը մղուի ներկայիս Մոսկուայի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ նոյնպէս, որ այս կռուին մէջ, եւ մէկ եւմիւս կողմը կ'օգտագործեն բոլոր միջոցները :

Առնուազն յիմար պէտք է ըլլալ, այս պայմանները նկատի ունենալով, չտեսնելու այն իրապէս դժբախտ եւ բացառապէս ծանր վիճակը, որու մէջ կը գտնուին Էջմիածինը եւ իր ծերունի հովուապետը :

Ուեէ բարեխիղճ հայ մարդ, կրնա՞յ պնդել թէ հայրապետական կոնդակները ենթակայ չեն կաթողիկոսը շրջապատող ծանօթ ազդեցութիւններուն :

Համայնավար մարդու համար, այս իրողութիւնը ոչ ընդվզեցուցիչ է, ոչ ալ անբնական :

Հայ համայնավարին համար, այս ձեւով է, որ կ'արդարանայ Հայոց հայրապետի գոյութեան իմաստը :

Ուրիշ խօսքով, կաթողիկոսը, իբրեւ Էջմիածնի գահակալ, պարտականութիւն ունի ոչ միայն աղօթելու Ստալինի արեւշատութեան համար, այլ եւ իր կոնդակներու միջոցով, գաղթահայութեան մէջ տարածելու այն բոլոր գաղափարները, որոնց իրականացումը կը թելադրէ սովետական իշխանութիւնը :

« Սովետական հայրենասիրութեան » բնական մէկ արտայայտութիւնն է այս, որու մասին զուր է վիճիլ եւ առարկել :

Խնդիրը այն է, որ հայութիւնը խորհրդային սահմաններէն դուրս, սովետական հայրենասէր չէ միշտ, այլ, հայ հայրենասէր:

Որով, սովետական հայրենիքի «սովետ հայրենասէր» հայրապետէն ստորագրուած բոլոր կոնդակները, միշտ ալ կրնան չհամապատասխանել գաղթահայութեան եւ զգացումներուն, եւ հաւատքին, եւ մանաւանդ իրական շահերուն :

Խաղաղութեան եւ Վատիկանի մասին հայրապետական կոնդակները, եթէ իւրացուէին գաղթահայութեան կողմէ, կրնաք երեւակայել թէ ինչ վիճակ պիտի ստեղծուէր: Լաւագոյն պարագային, ամէն երկրի մէջ Հայը պէտք էր ընդդիմութեան դերին մէջ մտնէր երկրի օրինաւոր իշխանութեան դէմ, միանալով պայքարող փոքրամասնութեան :

Կաթողիկոսական կոնդակներուն հաւատարիմ ըլլալու համար, Ֆրանսայի մէջ պէտք էր գործի լծուէինք Թորէզի առաջնորդութեամբ, պայքարելու Ատլանտեան դաշինքին, Մարշըլի ծրագրի եւ Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան բոլոր ձեռնարկներուն դէմ :

Պէտք էր պայքարէինք Վատիկանի գործունէութեան դէմ, պէտք էր կռուէինք հայ կաթողիկէ եկեղեցիի եւ համայնքին դէմ :

Եւ վերջապէս յանուն խաղաղութեան, պէտք էր կռուէինք Արեւմտեան այն բոլոր երկիրներուն դէմ, որոնք ըստ Մոսկուային կը վտանգեն իրական խաղաղութիւնը, իբրեւ «պատերազմի հրձիգներ»:

Այն փաստը, որ բացի քանի մը անպատասխանատուներէ, գաղթահայութիւնը ընդհանրապէս հեռու կը մնայ վերը յիշուած շարժումներէն, եւ կը ջանայ չմիջամտել որեւէ երկրի ներքին վէճերուն եւ պայքարներուն, լաւագոյն ապացոյց մըն է մեր ժողովրդի ողջմտութեան :

Ան կապուած մնալով հանդերձ Էջմիածնին եւ իր գահակալին, կը մերժէ իրականացնել անոր պատգամները :

Այս կեցուածքը միայն կրնար դաս մը ըլլալ բոլոր անոնց, որոնք ամէն առիթով կը յիշեցնեն հայրապետական կոնդակը :

Դաշնակցական մամուլին, կուսակցական այս կամ այն գործիչի արտայայտութենէն օրինակներ ցոյց տալով, խնդիրը չի փոխուիր: Այդ բոլորը կը հաստատեն այն, ինչ որ գործնականին մէջ ցոյց կուտայ գաղթահայութիւնը :

Եթէ այս վերջինը անտարբեր է այս կամ այն քարոզչական կոնդակին հանդէպ, կը նշանակէ, թէ գաղաթահայը կը մնայ վերապահ իր հայրապետ, հայրական խորհուրդներուն եւ թելադրանքներուն հանդէպ :

Մեր անմիտ դրացին, փոխանակ Վրացեանի եւ «Հայրենիք»ի արտայայտութիւններուն վրայ ծանրանալու, պէտք է փորձէ լուծել մեր ժողովրդի այս վերապահ դիրքին իմաստը: Եւ եթէ ան՝ ընդունակ ըլլայ այս շատ պարզ քննութեան, այն ատեն պիտի չզարմանայ որ մեր կաթողիկոսական սրբատառ կոնդակները չեն զանազանուիր այլեւս խորհրդային թռուցիկներէն :

Վերջացնելու համար, կրկնենք անգամ մը, եւս .— որ Դաշնակցութեան դէմ կռուելու համար, մեր հակառակորդը ի զուր կը փորձէ չափէն աւելի մաշած եւ անպէտ զէնքերը :

Երբեմն Հայաստանի, երբեմն Էջմիածնի եւ առհասարակ հայութեան թշնամի ներկայացնել Դաշնակցութիւնը, հին երգն է եղած հայութեան իսկական դահիճներուն եւ ամէն գոյնի թշնամիներուն :

Ապրիլ 11–24ի Եղեռնի ոճրագործներուն «մեղսակից» նկատելով Դաշնակցութիւնը, կ'ուզէք շահագործել համազգային այդ աղէտը, եւ կը թելադրէք յարգել հայրապետական կոնդակը :

Այս ապերախտ աշխատանքի փոխարէն, հարցուցէք ձեր տէրերուն թէ ի՞նչպէս պաշտպանեցին Թուրք ջարդարար պէյերն ու փաշաները եւ ինչքան դաժան եղան ճէմալ փաշայի ահաբեկիչներուն հանդէպ :

Եւ վերջապէս, համազգային դարձնելու համար Ապրիլ 11–24ը, հարցուցէք թէ ինչո՞ւ այդ օրը, մինչեւ այսօր իսկ չի տօնուիր սովետական հայրենիքին մէջ: Եւ ինչո՞ւ հայրապետական կոնդակը արձագանգ չի գտներ հոն, ուր Դաշնակցութիւնը վաղուց թաղած են հանդիսաւորապէս...

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Արուեստը ամբողջացնող կան նաեւ ուրիշ գործօն տարրեր: Տեսնենք թէ ինչ չափով Ն. Սարաֆեանի գործերը անոնցմով օժտուած են :

Առաջին կարգի վրայ կուգայ լեզուն: Կայ գրելու արուեստ մը: Պէտք չէ զայն շփոթել ստեղծագործութեան արուեստին հետ որ բուն արուեստն է :

Բանաստեղծութեան մէջ լեզուն՝ արուեստն է արտայայտութեան: Արտայայտութիւն մը որ կարելի եղածին չափ մօտ նմանութիւնն է մտածումին ու զգացումին: Այսինքն ամէնէն խնամիական գոյակցութիւնը որ կայ բառերու եւ իրերու, բառերու և գաղափարներու, բառերու և զգացումներու միջեւ: Ն. Սարաֆեան վարպետ մըն է այս մարզին մէջ: Ասկէ աւելին աւելցնել, աններելի շատախօսութիւն մը պիտի ըլլայ :

Արուեստի ուրիշ գործօն տարր մըն է երեւակայութիւնը :

Անսահմանին թեւաւորներէն է իրենը : Անոր թռիչքը ու թափը չեն ճանչնար արգելքներ :

Ն. Սարաֆեանի երեւակայութեան միակ թշնամին է իր պատկերներուն հարստութիւնը: Ոչ թէ այն մասը որ երեւակայութենէն ծնունդ կ'առնէ, այլ այն՝ զոր իր տեսողական կազմը կը յուշաբերէ եւ կը մատակարարէ: Ոչինչ կը վրիպի իր նայուածքէն: Ինչ որ բիբերէն ներս կ'անցնի, հոն կը մնայ կենդանի, անպատեհ մէկ վայրկեանին միջամուխ ըլլալու համար անոր թռիչքներուն : Իր ցանցենին (rétine) յաճախ շարժապատկերի մը պէս կը տարածուի — մանաւորաբար երկարաշունչ քերթուածներու մէջ —, նախապէս տպաւորուած պատկերի մը ամբողջ մանրամասնութիւններով, եւ գործը կը ծանրաբեռնաւորէ անտեղի շատախօսութեամբ մը: Ասիկա ամէնէն յատկանշական մեղանչումներէն մէկն է Ն. Սարաֆեանի արուեստին :

Երեւակայութիւն ըսելով ես կը հասկնամ, կախարդ եւ համադիր ուժերու միութիւնը: Այդ միութեան ուժին տակ, հակադիր ճշմարտութիւնները յարակցութեան ոգիով իրարու կը շղթայուին: Անով՝ հին ու ընտանի իրերն ու հոգիները նորութեան եւ թարմութեան զգայնութիւն մը կը ծորեն: Անով՝ յուզականութեան անսովոր վիճակ մը կը ստեղծուի որպէսզի մեր շուրջը թաւալող աշխարհը դատելու մեր ինքնավստահութիւնը մնայ միշտ պատրաստ ու արթուն: Ուրեմն, պատկեր մը որ արտաքին աշխարհէն ներմուծուած է աչքերուն միջոցաւ, փոխանակ մտքի թռիչքէն ծնած ըլլալու, չի կրնար ընդունուիլ իբրեւ երեւակայութիւն :

Ն. Սարաֆեանի ոճը, ոչ միայն պատկերալից է, այլեւ պատկերայորդ: Հոն՝ փոքրիկ անակնկալներու անփոփոխ ու անվերջ յաջորդականութիւնը իր բանաստեղծութիւններուն կուտայ իսկական եւ թանկագին պերճութիւն մը:

Ճշմարիտ բանաստեղծի մը ստեղծագործ բեղնաւորութեան համար, անժխտելի արգելք մըն է որեւէ խառնուածք: Ն. Սարաֆեան, դըժբախտաբար դիւրագգած խառնուածք մը ունի: Անոր դիւրագգածութիւնը եւ զգայնութիւնը, միշտ պայքարի մէջ են իրարու հետ ի վնաս իր ստեղծագործ բեղնաւորութեան : Այս վիճակը նոյնիսկ, զինք մղած է դէպի հիմք չունեցող յոռետեսութեան մը, անհեթեթ յուսախաբութեան մը :

Ցատկանշական են «Կ'այրիմ» քերթուածին սա քանի մը տողերը : —

. . . .

Կը վարանիս: փակ ահա,
Փակ կը գտնես քու առջիդ ամէն ճամբայ եւ խոռան:
Եւ կը յուսաս, կը վառիս: Անկեղծութեան կը հասնիս :
Տուած ես կեանք մը ամբողջ, կը զգաս, սուտին, պարապին:
Ու կը վախնաս ամլացման քամիներէն դառնաշունչ :
Եւ կը քալես, չուզելով թուիլ, պարտուած մը կեանքէն .
Երբ, պատրանքներդ ընկղմած՝ ոչնչութիւն կը տեսնես :
Տրամ մըն է անմեկին,այրիլ մ'է բայց կը քալես:
Քերթող մըն ես որ չունիս քեզ կարդացող ժողովուրդ :
Եղածն է խեղճ, ցիր ու ցան եւ վհատիչ :Կը քալես:
Կարծես թէ մէկը ուսիդ ահաւոր պարտք մ'է դրած:
Ու ցեխին(*) այդ դեղ մ'է կարծես՝ ցեղիդ համար եւ քեզի:
Ափերուդ մէջ կ'առնես զայն, ան կ'այրէ քեզ, կ'ըլլայ լոյս :
Ճակատագիր մ'է որուն թելերն ի զուր կը փնտռես:
Խաբուիլ մըն է եւ սակայն՝ գեղեցկութիւն մը նոյնպէս:

. . . .

Հակառակ իր կաշկանդուած բեղունութեան, իր տուած գործը կրնայ նկատուիլ ստուար թէ քանակով եւ թէ որակով: Նաեւ լծուած է կարեւոր ուրիշ բանաստեղծական աշխատանքներու: Համեստ բայց ինքնավստահ, հպարտութեամբ նայուածքը ապագային յառած:

Ինձ այնպէս կը թուի թէ, Ն. Սարաֆեան կրնայ աւելի հոգածու ըլլալ ոտանաւորի արուեստանքին: Յաճախ կը պատահի որ, տողերու կամ տողի մը գաղափարը վերջանայ յաջորդ տողին սկիզբը կամ մէջտեղը վերջակէտով մը,կաղութիւն մը յառաջ բերելով գաղափարի եւ կշռոյթի գնացքին մէջ: Այսպէս ստիպելով ընթերցողը վերստին անցնելու տողերուն վրայէն, գաղափարին եւ կշռոյթին ճշգութիւնը ըմբռնելու համար:

(*) Քանի մը տող առաջ ըսած է — Կեանքը ցեխ մըն է...

Սէրը՝ մարդկային յուզումներու եւ կեանքին արտասովոր փորձառութեանց եւ ապրումներու այդ անշէջ բոցը տեղ չունի Ն. Սարաֆեանի զգացողութեանց մէջ: Առեղծուած մըն ալ այս, փոթորկալից հոգիի տէր եւ ազնիւ սրտով բարախուն բանաստեղծի մը համար:

Բարեբախտաբար, բանաստեղծութեան մէջ նախ, ստիպողաբար մենք կը փնտռենք զգացումները եւ գաղափարները զուգակշռող հոգեկան խորութիւն եւ իմացական կենսունակութիւն, որոնք բխած ըլլան բանաստեղծին խոհասէր հայեցուածքէն: Ն. Սարաֆեան կնքած է իր բոլոր գործերը, առանց բացառութեան, այս խոհասէր հայեցուածքի դրոշմով:

Այս է գաղտնադրոշմը (filigrane) արդէն, բարձր տաղանդով եւ արուեստով, բանաստեղծ ճակատներուն:

Գեղեցկութեան ուղղուած հետեւեալ քանի մը տողերը որոնցմով կը վերջանայ Հրաւէր երկարաշունչ քերթուածը, կուտան իր բանաստեղծութեան ու արուեստին ըմբռնումն ու խորութիւնը ու ես կ'ընտրեմ զանոնք իբրեւ գեղեցիկ վերջաբան մը, իր գործերուն նուիրուած այս քանի մը անկեղծ սիւնակներուն. —

Ուզեցի միշտ որ դուն գաս, գեղեցկութիւն՝ ու–
դեղէս
Ծընունդ առած, հըսկեցի, եւ յուսացի ես նըման
Անոր որ հողն ամէնց ծովերէն վերջ անսահման,
Գաս եւ ինծի բերկրութիւն, անդորրութիւն մը
բաշխես:

Գաս մահիճիս քով՝ անձայն, քայլովն այգի մը
վըսեմ,
Ձիս հաւատքով, բարութեամբ, գեղեցկութեամբ
ոռոգես:
Ըզգամ թէ չեմ խաբուած ես նախընտրելով քեզ
կեանքէս,
Բերես շնորհներս իմ որոնց տարիներով կը սպա–
սեմ:

Բայց եթէ դուն, սրբութիւն իրագործման, ինծի՝
իմ
Գոհացումիս հետ պիտի տաս ամլացում մը եւ ես,
Նըման անոր որ հասաւ, պիտի ընդմիշտ զրկըւիմ

Քենէ, ինէ, ըլլալու քաղցրութենէս, ծարաւէս,
Բիւրեղացած, խաղաղած՝ պիտի փակեմ ապագաս,
Լաւ է որ միշտ ուշանաս, ըսպասեմ, զիս խը–
ռովես

Զըգա՛ս, քանի որ իմ մէջս այդպէս է լոկ որ միշտ
կաս... :

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ արտաքին նախարարը սպառնաց հեռանալ Արաբական Դաշնակցութենէն, եթէ մերժեն ընդունիլ Պաղեստինի արաբական մասին կցումը: Իրաք եւ Սուրիա միջամտած են, չարը խափանելու համար:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՆԱՄԹԵՐՔԷՆ 1500 հրասայլեր պիտի յանձնուին Ֆրանսայի:— Լա Փալլիսի (Լա Ռոշէլ) նաւահանգստի բանուորներէն անոնք որ մերժած էին պարպել կամ բեռցնել զինաբարձ նաւերը, պիտի կորսնցնեն իրենց աշխատանքի տոմսերը: Ուրիշներ պիտի վարձուին, պայմանաւ որ յանձն առնեն կատարել իրենց պարտականութիւնը:

Կապոյտ Խաչի

40ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Մայիս. — Հակառակ վերջին պահուն սարքուած տմարդի խաչաձեւումի մը, Կապոյտ Խաչի քառասնամեակի տօնակատարութիւնը պսակուեցաւ աննախընթաց յաջողութեամբ:

Մայիս 6ի շաբաթ իրիկունը Ալամպրայի ընդարձակ սրահները կը տեղային հոծ բազմութեան մը շունչին տակ: Մարսէյլի շրջանի Կապոյտ Խաչի անդամուհիները ամէն միջոց ձեռք առած էին գոհ ձգելու ներկայ հասարակութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ Կ. Խաչի քայլերգով զոր երգեցին Պօմոնի Սանուհիները: Օրուան նախագահը, Տիկին Քիպրիթճեան, խօսեցաւ կարճ եւ ազդու ճառ մը, թուելով այն բոլոր աշխատանքները զոր տարած է այս կազմակերպութիւնը իր քառասնամեայ շրջանին: «Պատմութիւնը պիտի չընեմ, պատմութիւնը գրուած է ոսկետառ էջերով, բոլոր տառապող հայ սրտերու մէջ: Պատմութիւն մը որ պատիւ կը բերէ հայ կնոջ: Հայ կինը մարմնացումն է սիրոյ եւ գթութեան: Այս կազմակերպութեան վարիչները ազնուական տիկիններ չեն, այլ բոլորն ալ խոնարհ դասակարգի հայուհիներ, որոնք նուիրուած են արցունք մը աւելի սրբելու, վշտահար սիրտ մը սփոփելու: Այս քառասնամեակը ուժ կուտայ մեզ աւելի գօտեպնդուելու եւ աւելի եռանդով շարունակելու մեր գործը, հայ ժողովուրդի փրկութեան գործը»:

Պօմոնի սանուհիներէն Վարդուհի Կարապետեան արտասանեց Համաստեղի «Մայր իմ անուշ»ը որ արժանացաւ խանդավառ ծափերու:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Սէնթ Անի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձումեանի, երգեց քանի մը ազգային եւ գեղջկական երգեր, խանդավառելով ներկաները:

Պօմոնի Սանուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ պատկեր մը, «Մայրենի լեզուն», հեղինակութիւն Տիկին Գ. Փափազեանի, արժանանալով ջերմ գնահատութեան: Այս առթիւ կ'արժէ արձանագրել քանի մը անուններ,— Յասմիկ Ղազարեան, Վ. Կարապետեան, Վերոնիկ Գարաքէհեան, Յովնանեան, Իշխանեան եւ ուրիշներ: Շատ յաջող էր փոքրիկն Էմմա Գարաքէհեան իր մենապարով:

Յետոյ բեմ եկաւ երիտասարդ ջութակահարը, Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, նուագելով «Ծիրանի ծառը», «Ղայթարման» եւ ժողովուրդի պահանջքին վրայ «Կռունկ», ընկերակցութեամբ Օր. Ժիւլիէնի (դաշնակ), Ֆրանսուհի մը որ անբաժան մէկ մասնիկն է դարձած հայ բեմերու: Տիկին Մ. Խանճեան կարդաց Շրջ. վարչութեան ուղերձը որ արժանացաւ բուռն ծափահարութեան:

Խօսքը ընկ. Տիգրան Թադոյեանինն է.— «Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ողջոյնի խօսք ունիմ կոմիտէի եւ Մարսէյլի բոլոր մարմիններու կողմէ, մեր քոյր կազմակերպութեան: Ես երկարօրէն պիտի չծանրանամ այս կազմակերպութեան աշխատանքներուն վրայ, քանի որ յարգելի բանախօս մը իր բազմակողմանի հմտութեամբ պիտի բաւարարէ ձեզ լիուլի: Կապոյտ Խաչը (Հ. Օ. Մ.) ըլլալով ծաւալուն կազմակերպութիւն մը, բոլոր երկիրներու մէջ ծանօթ է իր գործունէութեամբ,—օգտակար դառնալ բոլորին անխտիր: Իր մարդասիրական գործին միացուած է հայապահպանման մեծ աշխատանքը, հայերէնի իր դասընթացքներով: Օտար Կ. Խաչերը ունին իրենց մասնայատուկ գործերը: Իսկ մեր պայմանները կը ստիպեն հասնիլ ամէն ճակատի: Քանի Կ. Խաչը մնայ հաւատարիմ իր կոչումին, Դաշնակցութիւնը զօրավիգ պիտի ըլլայ անոր»:

Օրուան երգչուհին, Տիկին Սիւզան Սիմոնէ Քիպրիթճեան, որուն անհամբեր կը սպասուէր, ընկերակցութեամբ Օր. Ճեմա Աշրաֆեանի (դաշնակ), երգեց «Հայաստանը» եւ երկու ժողովրդական երգեր: Երկրորդ անգամ բեմ գալով երգեց Սայեաթ Նովայի հանրածանօթ երգերէն, բուռն ծափերու մէջ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Տիկէն Տիրուհի Միսաքեան, յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն: Յարգելի ընկերուհին երկարօրէն անդրադառնալէ վերջ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան այս շրջանին մէջ, յայտարարեց.

— Ահա քառասնամեայ տօնակատարութիւն մը, Սփիւռքի ամենաբեղնաւոր եւ ամէնէն ժողովրդական կազմակերպութեան: Քառասուն տարուան անխոնջ եւ յարատեւ աշխատանք մը որ յարգանք կը ներշնչէ բոլորին: Ամիսներէ ի վեր մենք կը լսենք ձայներ աշխարհի ամէն բոլոր կողմերէն, այս տօնակատարութեան առթիւ: Այսօր հոս հոծ բազմութեամբ, երկու շաբաթ վերջ Փարիզ, Սորպօնի մէջ, անշուշտ նոյն հոծ բազմութեամբ, մենք եւս մեր յարգանքի տուրքը կուտանք: Պէտք է ետ երթալ հաշիւ մը տալու թէ ի՞նչ է ըրած այս կազմակերպութիւնը: Կ'ըսեն,— յիշատակներով ապրող ժողովուրդները ներկայ չունին: Սխալ. մեզմէ աւելի մեծ պետութիւններ յաճախ իրենց անցեալով է որ կը խանդավառեն իրենց նոր սերունդը: Յունաստան իր հելլէնական քաղաքակրթութեամբ, Իտալիա իր հռովմէական մշակոյթով: Հայ ժողովուրդի անցեալին դրուագները, դժբախտաբար միշտ մխիթարական չեն, ինչպէս մօտիկ անցեալի Մեծ Եղեռնը: Կոտորակուած ներս մտաք զանազան տեղեր եւ ձեր ձեռներէցութեամբ տեղ մը հասաք: Բայց պէտք էր ձեզ արթուն պահել իբրեւ Հայ, այդ եւս կատարուեցաւ շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իրեն ենթակայ զանազան կազմակերպութիւններով: Մեր Միութիւնը ծնաւ Ամերիկայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ակնունի. եւ յետոյ տարածուեցաւ ամէն անկիւն: Դիւրին չէ եղած աշխատանքը մեր քոյրերուն համար, երբ գիտէք թէ ի՞նչ ըսել է հայութեան մէջ գործել: Ունի 12000 անդամուհիներ: Ունեցեր ենք կանացի ուրիշ կազմակերպութիւններ, բայց երբեք այս ձեւի կազմակերպութիւն որ խանդավառէ բոլորը»:

Տիկին Միսաքեան յիշեց նիւթական օժանդակութիւնները, առանձին թիւերով, հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ, որոնց գումարը կը հասնի 575 հազար տոլարի, այսինքն 225 միլիոն ֆրանքի: «Մեզի կ'ըսեն թէ ապագայ չունինք, կ'ըսեն թէ իրենք կրթնած են Հայաստանի: Սխալ, մենք է որ կրթնած ենք Հայաստանին, հայ ժողովուրդին, ձեզի: Ուրեմն կեցցէ հայ ժողովուրդը եւ կեցցէ հայ Կ. Խաչը:»

Ճառը կ'ընդմիջուէր երկարատեւ ծափերով: Արտասանեց Օր. Կօչկարեան Սէն Լուէն «Կարօտ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԱ.

Մեռնիմ նրա մեծութեան... Բայց գիտե՞ս, Գայիանէ, նա էլ գէպի մեր կողմերն է գալիս, նա էլ ուխտաւոր է:

— Ինչպէ՞ս... Երանի քեզ, Մեհրի, որ գիտես թէ ինձ պէս է:

Ես չգիտեմ, ես այդ չեմ զգում: Մի՞թէ նա էլ չի զգում որ ես գնում եմ ու նայում: Նայում եմ հեռուից: Ի՞նչպէս են քո աչքերը, Մեհրի: Նա ինձ այնքան բարձր, այնքան մեծ է երեւում: Որքան հեռու է նա մեզանից, հասարակ մարդկանցից: Եւ կարելի՞ է նրան հասնել: Ոչ, ինչո՞ւ հասնել, նա լաւ է այդպէս, այդքան բարձր, այդքան անհասանելի:

Եթէ հնարաւոր լինէր նրան հաւասարուել, այն ժամանակ կարելի կը լինէր կատարել եւ մի մեծագործութիւն, այսինքն իմանալ թէ ինչ պիտի անել այս երկաթէ սնտուկի դռներից դէնը: Ես ինքս, մենակ, լոկ նրա թուած երազների աջակցութեամբ, գնացի մինչեւ այդ դռները, աւել չկարողացայ, որովհետեւ ի՞նչ եմ ես նրա հետ համեմատած: Այժմ կանգնած եմ այդ դռների մօտ, գիտեմ որ վախկոտներ են թաքնւում այստեղ, գիտեմ որ հազարաւոր քոյրեր տանջւում, խորովւում են եւ կանչում են իրենց մի քրոջը, որ կանգնած է ամրոցի դռների մէջ եւ չէ իմանում թէ ինչ անէ: Ես սպասում եմ նրան, կանչում եմ: Թող գայ, թող շտապէ, բռնէ իմ ձեռքից եւ դուրս հանէ տանջուող աշխարհի մէջ... Օ, ե՞րբ կը գայ...

Դարձեալ նոյն խօսքերը... Նա չէ մոռանում, նա դուրս գալ է ուզում եւ որքան ատում է այս ամրոցը: Բայց այս անգամ սարսափելի չեն նրա խօսքերը: Նա մենակ չէ, նա առանց իր նշանածի քայլ չի փոխի: Եւ փառք Աստուծոյ... Գուցէ Աննա խաթունը քիչ հակառակուի, ասելով թէ իր դրած պայմանը չէ կատարուած: Բայց ինչ կարելի է անել երբ աղջիկը այլեւս չէ ուզում մնալ: Մեհրին համարձակ, անկեղծ սրտով հաւատացնում էր Գայիանէին, որ նա կարող է ապահով լինել թէ իր բաղձանքը կը կատարուի:

— Նա կը գայ, անպատճառ կը գայ, ասում էր նա:

— Բայց ե՞րբ... արդեօք նա շատ չի՞ ուշանայ: Խեղճ, անբախտ Մարգարիտ: Յիշո՞ւմ ես նրա վիճակի ժամանակ, համեստ, ծանրաբարոյ, ընկերասէր եւ ամօթխած, Տէր Աստուած, նա ամաչում էր ամէն մի երեխայից... Այժմ գաղաններ խլեցին, տարան նրան, ո՞ւր... Իսկ մայրիկը ասում է թէ ոչինչ չկայ: Միթէ՞ այդքան չնչին է Մարգարիտը: Եւ ի՞նչ լաւ բախտ էր գուշակելՎիճակը նրա համար: եթէ իմանայիր, Մեհրի: Այսօր ամէն ինչ սուտ է... Նա ոչինչ է, հա՞, Մեհրի:

— Ոչ, ինչո՞ւ է ոչինչ, նա էլ Աստծու հոգին է:

— Հապա ինչո՞ւ մէկը նրա համար լաց չէ լինում, ինչո՞ւ մի հատ ափսոսանք, մի կտոր ցաւակցութիւն չկայ...

Աղջիկը լռեց, իսկ մնացածը շարունակեցին նրա արտասուքները, որոնք գոգը գլորուեցին: Մի թուլութիւն գրկեց նրան, կանացի բնութիւնը դերակշռեց եւ նա ընկաւ Մեհրիի ուսին:

Այժմ դայեակը գիտէր թէ ինչով կարելի է նրան սիրտ տալ, մխիթարել, նա շարունակ խօսում էր Ջալալիգալու մասին: Ոչինչ դժուարութիւն չկայ այդ բանի մէջ: Ինքը Ջալալը պատրաստ է այստեղ լինել թէկուզ ամէն ժամ, ամէն րոպէ: Միայն իմաց տալ նրան, բաւական է, եթէ Աննա խաթունը նոյնիսկ մի երեխայ ուղարկէ, միւս օրը նա այստեղ կը լինի:

Յանկարծ Գայիանէն բարձրացրեց իր գլուխը, մի հայեացքով չափեց պառաւի բարի դէմքը, կարծես փորձում, վերլուծում էր նրան:

— Դու ինձ սիրում ես, Մեհրի, չէ՞. հարցրեց նա: — Նո՞ր ասեմ...

— Բաւական է այդքանը: Ուզո՞ւմ ես ինձ հետ լինել:

— Մինչեւ գերեզմանս:

— Շատ լաւ: Ինձ համար մի բան արա, իմ Մեհրի, եւ կը լինես իմ մայրը, իմ քոյրը: Դու ինքդ իմաց տուր Ջալալին որ գայ: Իմաց տուր այնպէս, որ ոչ ոք չհասկանայ: Ամէն ինչ իմ մօրից ծածուկ պիտի լինի, նա ոչինչ, ոչ մի բան չը պիտի իմանայ, լսո՞ւմ ես:

Մեհրին գլխի շարժմամբ պատասխանեց որ լսում է:

ԼԷՕ

Հայրենի» ։ Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը խոր-հրդանշող պատկեր մը ներկայացուեցաւ Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, ուր յայտ եկաւ փոքրիկն Շամիրեանիր բնածին ընդունակութիւններով ։ Ժամը 1ին մօտերը գեղարուեստական բաժինը յայտարարուեցաւ վերջացած ։ Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը եւ խնջոյքը, տեւելով մինչեւ առաւօտ ։

Յովհ. Տէօքմէճեան

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ ։

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն — 11.30 ։ Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար) ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ ։

Մուտքը ազատ է ։

Նոր ծրագիրներ Արեւմուտքի պաշտպանութեան համար

Երեք Մեծերու ժողովէն անմիջապէս վերջ, Լոնտոնի մէջ նիստ գումարեցին Ատլանտեանի 12 զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները, կատարելապէս վերակազմելու համար Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու, եւ միւս զինակիցներուն պաշտպանութեան ծրագիրները ։ Ժողովը շարունակուեցաւ երէկ ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 12 զինակից երկիրները երեք խումբերու պիտի բաժնուին, եւ իւրաքանչիւրին պիտի յատկացուի պաշտպանութեան հիմնական գործ մը ։ Այսպէս, Մեծն Բրիտանիա պիտի համախմբէ իր նաւատորմը, ճակատ յարդարելով մասնաւորապէս ընդծովեաներու դէմ եւ կազմակերպելով նորաձեւ օդանաւերու ամենամեծ ուժը ։ Ֆրանսա եւ ցամաքային Եւրոպայի միւս պետութիւնները պիտի պատրաստեն բանակները, սպառազինուած՝ ամերիկեան հրասայլերով, թնդանօթներով եւ զրահապատ կառքերով ։ Մ. Նահանգները պիտի ճարեն բազմաթիւ ռմբաձիգ օդանաւեր, գլխաւորաբար B36 տեսակէն, հիւլէական ռումբեր փոխադրելու համար, եւ ամենամեծ թիւով սաւառնակներ ։ Պիտի տրամադրեն նաեւ զրահաւորներ եւ օդանաւակիրներ ։

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ այս փոփոխութեանց գլխաւոր պատճառը թէ ռազմագիտական է եւ թէ տնտեսական ։ Բոլոր զինակից երկիրները չեն ուզեր որ ազգ. պաշտպանութեան բեռը խանգարէ իրենց տնտեսական գործունէութիւնը ։ Ռազմագէտներն ալ կը պատճառաբանեն թէ՝ ֆրանսական ճակատը պիտի չխորտակուէր 1940 Մայիսին, եթէ իրապէս ուժեղ օդատորմիղ մը ունենային, փոխանակ բրիտանական բանակի մը ։ Յետոյ, կ'ըսեն թէ որ եւ է նոր պատերազմ շատ աւելի սրընթաց պիտի ըլլայ քան Հիթլէրի շանթամարտը (Պլիցքրիկ) ։ Այս անգամ կը յուսան 2000 ռազմական օդանաւեր շարժման մէջ դնել քանի մը ժամէն ։

★ Առաջին օրուան նիստին մէջ, որ տեղի ունեցաւ Պ. Էչիսընի նախագահութեամբ, նախարարները ճառեր խօսեցան միջազգային կացութեան մասին ։ Իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնն է միջոցներ գտնել, որպէսզի պաղ պատերազմը իրական պատերազմի չվերածուի ։

★ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, Մայիս 15ին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Սթալինի կողմէ, ի ներկայութեան Վիշինսկիի եւ Մոլոթովի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ (գաղթային) նախարարը, Պ. Լըթուռնօ, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ դիտել տուաւ թէ՝ «քաղաքական ինքնավարութիւն կամ անկախութիւն շնորհել ափրիկեան երկիրներուն՝ կը նշանակէ Պալքաններու վիճակին վերածել զանոնք» ։

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏ Փօլ Ռէնօ, որ 71 տարեկան է, ամուսնացած է իր քարտուղարին՝ Օր. Քրիսթիան Մապիռի հետ (36 տարեկան) ։ Երկուքը միասին միեւնոյն արգելարանը կը գտնուէին, Գերմանիա աքսորուած ատեն ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ընկերուհի Ռէժին Պոստաքեանի ամուսնութեան առթիւ.— Փեսան՝ Պ. Գուլաքսըզեան, Պ. Սիրական Գարատաղեան, Պ. Ժիրայր Պոստաքեան 500ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յ. Պոստաքեան հազար, Պ. Նուպար Պօտուրեան 300, Պ. Մարգար Յակոբեան 500, ընդհ. գումար 3.300 ։ Նոյն առթիւ Պ. Գուլաքսըզեան դպրոցին կը նուիրէ 500 ֆրանք ։

ՍԷՆԹ ԱՆՆԻ (Մարսէյլ), Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հ. Մ. որ անմահ Սերոբի, Հրայր Դժոխքի եւ Գէորգ Չաւուշի 50ամեակի հանդէսին մասնակցութեան առթիւ (7 Մայիս) 4000 ֆրանք նուիրեց Սիփան երգչախումբին, իբրեւ քաջալերանք, նաեւ Պ. Գառնիկ Տէրեանէն որ իր անձնական կառքով փոխադրեց երգչախումբը ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Փարիզի մասնաճիւղի թէյասեղանը 18 Մայիսին, (Համբարձման տօնին), Հր. Սասունիի ճաշարանը ։ Նոյն օրը պիտի յայտարարուին իր վիճակախաղէն շահող թիւերը ։

Այդ առթիւ պիտի ըլլան Ջան – Կիւլիւմի խաղեր ու երգեր ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր–ընկերուհիները ու համակիր բարեկամները ։

Մուտքը ազատ է ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle Familialeի մէջ, 32 rue Danton, Kremlin Bicêtre ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ» եւ զաւեշտ մը ։

Մուտք 100 ֆրանք ։

Իջնել métro Porte d'Italie, խւկ 125 թիւ հանրակառքով եկողները՝ Ave. Fontainebleau ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փոն տ'Օլնայի մէջ, այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հանդիսասրահը ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ (27ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մայիս 17ին, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.45ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն ծիծաղաշարժ երգիծական գլուխ գործոցը ։

«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն

Տամ 4 արար ։ Բեմադրութիւն Տրդատ Նշանեանի ։ (Զուտ հասոյթին տասը առ հարիւրը կը յատկացուի կրթական ֆոնտին) ։

Տոմսերը ապահովել գրատուններէն կամ Տ. Նշանեանէ, 24 rue Pixerecourt ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէնթ Էթիէնէն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սեդրակեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի տիկ. Օղիկ եւ Պ. Փառէն Թուրիկեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ հօր, ողբացեալ ԳԱՐԵԳԻՆ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը, սրտագին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ, հայրենակից Սարգիս Մանկօեան ընտանիքին եւ ազգականներուն իրենց սիրեցեալ որդւոյն՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆԿՕԵԱՆԻ մահուան առթիւ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Խանպէկցի (Ատափազար) Նիզար Թաթարեան, ամուսինը՝ Միսաք Թաթարեան, որդիները Մարիամ, Մկրտիչ, Յովհաննէս, իրար կորսնցուցած Մուսա՞լի կողմերը 1915ին ։ Իմացնել աղջկան՝ Մարիամ Սէֆէրեանի (ծնեալ Թաթարեան) 61 rue Gramme, Bois Colombes (Seine), France ։ Կը խնդրուի «Արեւելք» օրաթերթէն արտատպել ։

Ծախու տուն մը գործով միասին

Մեկնումի պատճառով ծախու է Surplus Américainsի խիստ շահաւէտ գործ մը ։ Porte de Champerretէն հինգ վայրկեան հեռու ։ Caveի վրայ 4 փիէսով, գեղեցիկ եւ արդիական ամէն պայման լրացնող տուն մը ։ Հինգ հարիւր մեթր հող, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ առաւելութիւններ ։

Դիմել 74, Bld. St. Denis, Courbevoie ։ Հեռաձայն Déf. 09–38 ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵՐՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère, Քաշան ։ Ճշդապահ ըլլալ ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը ։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէն»ի խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.45ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe ։ Օրակարգ.— Բարոյական ու նիւթական զեկուցում ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն ։ Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն ։ Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով ։

ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ մնացած են ՉԻԹՈՒՆԻԻ նոր գործերէն.—

1.— **Ascension, la Fête du Sort** (Համբարձման վիճակ) ։

2.— **Epopée populaire Arménienne** : Երկուքը մէկտեղ 275 ֆրանք ։

ԲԻՒՐ ԱԿ, ՀԱԶԱՐ ԱԿԻՆ ՀԵՏ՝ 600 ֆրանք ։

ԿԱՆԽԻԿ.— D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9) ։

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փոն տը Շէրիւի մէջ այս կիրակի

ԱՐՋՈՒ – ՄՈՒՐԱՏ

Երաժշտ. տրամ 7 գործ. Հեղ. Թրագօշի

Օգտուեցէք առիթէն

Հայ ընտանիք մը պատրաստ է խնամելու 4—5 պզտիկներ, ութ – տասը տարեկան ։ ԼԱՒ ՍՆՈՒՆԴ եւ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ ։ ՀՐԱՇԱԼԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ ։

Դիմել նամակով եւ երկու նամականիշ ներփակելով.— Mr. Momdjian, Mavarin, Mégève (Hte. Savoie) ։

ՀԱՍՑԷ ՄԸ ՄԻԱՅՆ

24 rue St. LAZARE

Métro N. D. de Lorette կամ Trinité

Արդէն գիտէք որ ձեր ծանօթ

Լ Ի Լ Ա Ն Է

Ճաշարաններու ընտիրը եւ ամէնէն մատչելին

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ Շբ. Կիր. եւ Երկուշաբթի

ՇԷՆՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՐԱՐ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

24 rue Gallieni, Boulogne s/Seine

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ աշխատանքներ մատչելի գիներով ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Jeudi 18 MAI 1950 Հինգշաբթի 18 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6155–Նոր շրջան թիւ 1566

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ ԵՒ ՊԱՐՏԵԱԼԸ

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Թուրքիոյ երեսփ. ընտրութեանց, որոնք վերջացան կառավարական կուսակցութեան, «Հալք»ի ջախջախիչ պարտութեամբ։

Ընտրական պայքարի սկիզբէն իսկ, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, Դեմոկրատ, իր ճառախօսներուն բերնով կ'աւետէր թէ այս անգամ պիտի յաղթեն։

Բոլորովին անտեղի չէր այս լաւատեսութիւնը։ Մանաւանդ որ, յաջողած էին լայնօրէն բարեփոխել տալ ընտրական օրէնքը, 1946ի պարտութենէն վերջ։

Բայց, ապահովաբար իրենք ալ զարմացած են հիմա, երբ 33 աթոռի փոխարէն կ'ունենան աւելի քան 400, համաձայն վերջին տեղեկութեանց։

Ինչո՞վ բացատրել այս բացառիկ յաջողութիւնը կուսակցութեան մը դէմ որ տիրաբար կը վարէր երկիրը, 1923էն ի վեր։

«Հալք» (Ժողովուրդ) Մ. Քէմալի ձեռակերտն է, եւ անոր հմայքին կը պարտէր իր ուժն ու ծաւալումը։ Եւ եթէ 1946ին արտօնուած չըլլար ընդդիմադիր կուսակցութեանց գոյութիւնը, կրնար դեռ երկար ատեն իր թաթին տակ պահել Թուրքիան։

Բայց, ժամանակները փոխուած էին։ Իսմէթ Ինէօնիւ չունէր Աթաթիւրքի հմայքը, նոյն համբերութիւնը պարտադրելու համար ժողովուրդին եւ ուրիշ հօսանքներու։

Ճակատը շատոնց ճեղքուած էր։ Իր երէկուան գործակիցները, ազգային շարժման զինակիցներն անգամ լեղու եղած էին, ազատութիւն, ժողովրդապետութիւն եւ ուրիշ բաներ պահանջելով։ Իրեն դէմ կը գործէին, արդէն, նախկին վարչապետը՝ Ճէլալ Պայար, եւ սպարապետը՝ Ֆէվզի Չաքմաք։

Անջրպետը աւելի խորացաւ 1945էն վերջ, երբ կ'ընդունուէր տարբեր կուսակցութեանց գոյութիւնը։

Առաջին ընտրութեանց (1946) ատեն, կառավարութիւնը եւ իր կուսակցութիւնը այնպիսի միջոցներ ձեռք առած էին որ, ընդդիմադիրները փոքրամասնութեան մէջ մնացին։ Թէեւ բողոքներ եղան կատարուած բռնութեանց եւ խարդախութեանց դէմ, բայց անօգուտ։

Այս պարագան ալ սաստկացուց պայքարը, եւ նոր խմբակցութիւններ կազմուեցան, հետզհետէ փորելով «Հալք»ին հիմերը։

Այս տարուան ընթացքին, դղրդացին հրաժարումներ ալ տեղի ունեցան, փետրաթափ վիճակի մը վերածելով «մայր – կուսակցութիւնը»։

Հեռանկարը այնքան մռայլ էր որ, Իսմէթ Ինէօնիւն անգամ շրջուն ճառախօս դարձաւ, պտոյտներ կատարելով քաղաքէ քաղաք, թէ կուսակցութիւնը եւ թէ իր դիրքը փրկելու համար։

Համատարած դժգոհութեան խորութիւնը չափելու համար, կը բաւէ յիշել Ֆէվզի Չաքմաքի յուղարկաւորութեան առթիւ սարքուած ժողովրդային ցոյցը, երբ հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ մզկիթէն խլեցին եւ ուսամբարձ գերեզմանատուն փոխադրեցին սպարապետին դիակը։

Բազմազան են դառնութեան, յուսախաբութեան պատճառները։ Մեծ մասով՝ տնտեսական եւ ընկերային։

Հասարակ ժողովուրդը, մանաւանդ գիւղացին մատնուած է անտանելի թշուառութեան մը։ Միլիոնաւորներ կը հեծեն, կը հիւծին տուրքերու ծանրութեան տակ, մինչ ունեւորներու փոքրամասնութիւն մը կը յղփանայ արեւելեան ճոխութեան եւ չուայտութեանց մէջ։

Երկրին տնտեսութիւնը չարաչար կը տուժէ նաեւ անոր համար որ, Թուրքիա հարկադրուած է զէնքի տակ պահել մօտ մէկ միլիոն զինուոր, 1941էն ի վեր։

Ամերիկեան օգնութիւնը որոշ յոյսեր ներշնչեց երկրին վարիչներուն. բայց գործնական արդիւնքը զգալի չէ տակաւին։

Եւ միշտ նոր հոգեր կը ծնին։

Ի՞նչ կը խոստանայ յաղթական Դեմոկրատը, բարւոքելու համար կացութիւնը։

Կա՞ն հիմնական տարբերութիւններ պարտուած եւ յաղթական կուսակցութեանց աշխարհահայեացքներուն միջեւ։

Փորձենք վերլուծել։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ՁԷՐ ՏԱԼԻՔ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը, «Ապագայ», աւելորդ համարելով երկու տող գիր գրել իր վաղեմի ընկերոջ՝ Արշակ Չօպանեանի յոբելեանին առթիւ, փութացեր է «զգայացունց» խմբագրական մը թխել, — «Զրպարտութեան մը հերքումը»։ (13 Մայիս)։

Երկրորդ էջին մէջ ալ արտատպում մը Գահիրէի «Արեւ»էն — «Ո՞վ է եղած մատնիչ մեր դժխեմ իրականութեան մէջ»։

Երկու գրութիւններն ալ կը վերաբերին Ֆիլիպէի ռամկավար «շէֆ»երէն Տիգրան Մարտիրոսեանի, որ «Փարոս» անուն թերթ մը կը հրատարակէր երբեմն։

Անցեալ տարի, իրազեկ մը, Սերոբ Մանտինեան, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը ուղղակի կ'ամբաստանէր «Փարոս»ի նախկին խմբագիրը։ Կ'ըսէր թէ հետեւեալ ազդանշանը տըւած էր իր թերթին մէջ, կարմիր բանակին ժամանումէն անմիջապէս վերջը.

— «Ո՞ր օրուան կը սպասենք, Դաշնակցութիւնը պատժելու համար» (1945 Սեպտ.)։

Ամբաստանեալը, որուն նկարագրի մասին լայնօրէն եւ փաստացի կրնան խօսիլ անոնք որ Պուլկարիա կը գտնուին եւ լռութեան դատապարտուած են այսօր, փոխանակ չիտկէ չիտակ պատասխանելու այս մեղադրանքին, սարէն – ձորէն պատմութիւններ կը պատմէ։

Նախ՝ վիճելի կը գտնէ «Սերոբ Մանտինեան անուն անձի մը գոյութիւնը»։

Երկրորդ՝ զանազան մեղքեր վերագրելով Պուլկարիոյ Դաշնակցականներուն, չըսեր թէ ինչպէս մէկ անգամէն ձերբակալուեցան եւ անյայտ ուղղութեամբ քշուեցան 20—25 դժբախտներ։

Եւ կը ցատկէ... Ռումանիա, ըսելու համար թէ «մատնչում մը եղած է» հոն, Պահակ թերթի խմբագրին կողմէ։

Իր պատմութեան համաձայն, այս մարդը, «նախկին դաշնակցական մը, որ յետոյ համայնավար եղած էր եւ թունդ հակառակորդ Դաշնակցութեան», կը մատնուի Գերմանացիներու օրով.

— «Սովետներու գրաւման շրջանին, երբ թերթը վերստին լոյս կը տեսնէ, խմբագիրը իրենց անուններով կը հրատարակէ զինքը մատնող Դաշնակցականներու անունները, իբրեւ հիթլէրիստ ցոյց տալով զանոնք»։

Կը հետեւի թէ այս մատնութեան վրայ է որ կը ձերբակալուին եւ նոյնպէս անծանօթ ուղղութեամբ կը քշուին Ռումանիոյ 20—25 մտաւորականները։

Աղբիւրներ եւ իրազեկ վկաներ չեն պակսիր, այս պարագաները ճշդելու համար։

Առ այժմ երկու հարցում. —

1. Պ. Տիգրան Մարտիրոսեան 1945 Սեպտեմբերին գրա՞ծ է վերոյիշեալ ազդարարութիւնը — «Ո՞ր օրուան կը սպասենք»։

2. Սեպտեմբեր 9էն վերջ (1945), Բենիամին Թիւֆէնկճեան անուն ռամկավար ուսուցիչ մըն ալ դեր կատարա՞ծ է ծանօթ ձերբակալութեանց մէջ, մանաւանդ իբրեւ խմբագիր «Երեւան»ի։

Պատասխանած ատեն, չմոռնալ որ ոչ միայն Սերոբ Մանտինեան, այլեւ ուրիշ իրազեկներ ի վիճակի են այլապէս եղերական դրուագներ պատմելու, այդ սեւ օրերէն։ ՎԱՀԷ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՄԸ եւս ձերբակալուեցաւ առջի օր, իբրեւ մեղսակից երեւակայական դաւադրութեան մը։ Գլխաւոր ամբաստանեալը 19 տարեկան երիտասարդ մըն է, Ժաք Կոա, որուն հայրը 20տարի բանտարկութեան դատապարտուած է իբրեւ գործակից Գերմանիոյ։ Երիտասարդը 140 հոգինոց ցանկ մըկազմած էր, իրրեւ անդամ Ազգ. Զինեալ Ուժերու (FAN)։ Թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէրի բազմաթիւ լուսանկարները գտնուած են կալանաւորին տան մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ այն օրէնքը որ աքսորի կը դատապարտէր Ֆրանսայի արքայական ընտանիքը, 1886էն ի վեր։ Ազգ. Ժողովը ջնջումը քուէարկեց 179ի դէմ 320 ձայնով։ Ուրեմն Փարիզի կոմսը կրնայ Ֆրանսա վերադառնալ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորին քոյրը, Ֆեթհիէ, զըրկուեցաւ բոլոր իրաւունքներէն, մերժած ըլլալով բաժնուիլ իր ամուսինէն, որ հասարակ մահկանացու մըն է։ «Կը նախընտրեմ Տիկին Ղալի կոչուիլ», կ'ըսէ։ Մայրն ալ միասին է։

Թուրքիան «աւելի յառաջդիմական»

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ԻՍՄԷԹԻ

Անգարայէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեանց (16 Մայիս). — Դահլիճը իր հրաժարականը յանձնեց Հանրապետութեան նախագահին, իբրեւ հետեւանք «Հալք»ի կրած ջախջախիչ պարտութեան։ Իսմէթ Ինէօնիւ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահին՝ Ճէլալ Պայարի առաջարկեց նոր դահլիճին կազմութիւնը, բայց այս վերջինը խնդրեց որ կառավարութիւնը պաշտօնի վրայ մնայ մինչեւ նորընտիր Ազգ. Ժողովին բացումը (երկուշաբթի)։

Վերջին պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է 380 աթոռ, «Հալք»ը (կառավարական կուսակցութիւն) 56։ Դեռ չեն ստուգուած 51 ընտրութիւններ։ Դեմոկրատները կուսակցական ժողով մը պիտի գումարեն հինգշաբթի կամ ուրբաթ, ի նախապատրաստութիւն Ազգ. Ժողովի բացման, երբ նոր նախագահ մը պիտի ընտրուի Իսմէթի տեղ։ Նորընտիր նախագահն ալ՝ իր կարգին վարչապետ մը պիտի նշանակէ, դահլիճը կազմելու համար։ Մալաթիայէն հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, տակաւին յայտնի չէ թէ Իսմէթ Ինէօնիւ ընտրուա՞ծ է։ (Անգարայի մէջ ալ թեկնածութիւնը դրած էր, բայց պարտուեցաւ)։

Նորընտիր երեսփոխաններուն մէջ կը գտնուի Դեմոկրատ կուսակցութեան Պոլսոյ պաշտօնաթերթին խմբագիրը, Միւմթազ Ֆայիք Ֆենիք, որ վերջերս երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, այն ամբաստանութեամբ թէ զրպարտած է Հալքի մէկ երեսփոխանը։ Խմբագիրը իր թեկնածութիւնը դրած էր բանտէն, այդ երեսփոխանին դէմ եւ ընտրուեցաւ։ Դատական նախարարը այսօր հրամայեց ազատ արձակել բանտարկեալը։

× Ճէլալ Պայար հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, իրենց շահած յաղթանակին առթիւ.

— «Անշուշտ հաւատարիմ պիտի մնանք մեր զինակցութեանց եւ բարեկամութեանց։ Կը յուսամ թէ աւելի յառաջդիմական պիտի ըլլանք մեր զինակիցներուն եւ բարեկամներուն հետ եղած յարաբերութեանց մէջ, աւելի գոհացուցիչ արդիւնքներ ապահովելով բոլոր կողմերուն համար։ Մեր քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին աւելի լայն հասկացողութեամբ։

Կուսակցութեան փոխ – նախագահը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, իր կարգին յայտարարեց.

— «Թուրքիան պէտք ունի օտար դրամագլուխի եւ արհեստագիտութեան։ Եթէ գոհանանք մեր սեփական միջոցներով, հարկ պիտի ըլլայ երկար տարիներ սպասել, քիչ – շատ բարձր մակարդակի մը հասնելու համար։ Մեր պատմութեան, նոյնիսկ արեւելեան երկրի մը պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ ժողովուրդ մը յստակօրէն կը յայտնէ իր կամքը պարկեշտ ընտրութեանց մէջ, իշխանութեան փոփոխութիւն մը յառաջ բերելով։

× Հեռագրի մը համաձայն, հաւանական չէ որ Իսմէթ Ինէօնիւ վերընտրուի, 12 տարուան նախագահութենէ մը վերջ։ Դեմոկրատ կուսակցութեանց խորհրդարանական խմբակցութիւնը այսօր – վաղը պիտի նշանակէ նախագահութեան թեկնածուն։ Այս առթիւ կը յիշուի Ճէլալ Պայարը, իբրեւ «Թուրքիոյ ամէնէն ժողովրդական մարդը»։ Եթէ Ճէլալ Պայար նախընտրէ վարչապետութիւնը կամ պարզապէս իր կուսակցութեան նախագահութիւնը, այն ատեն հաւանական թեկնածուներ կը համարուին զոր. Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, Ազգ. Ժողովին նախորդ նախագահը, եւ Հալիպ Էգիւրէք, վճռաբեկ ատեանին նախագահը։

Վարչապետութեան թեկնածու կը համարուին Մէնտերէս, որ մասնագէտ է ելմտական խնդիրներու եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, մասնագէտ՝ միջազգային խնդիրներու եւ բանասէր։ Հաւանական է որ արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ ստանձնէ։

Յաղթական կուսակցութիւնը այժմէն կը քննէ պետական պաշտօնեաներու խնդիրը, քանի որ անոնց մեծ մասը անդամ են Հալքի։

× Ֆուատ Քէօփրիւլի պարզելով կուսակցութեան ծրագիրը, մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, մասնաւորապէս հաւատարիմ պիտի մնանք Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ կնքուած զինակցութեան եւ Մ. Նահանգներուն հետ հաստատուած սերտ բարեկամութեան զոր պիտի ջանանք զօրացնել։ Պիտի աշխատինք նաեւ քաղաքական եւ մշակութային միութիւն մը հաստատել, առանց նկատի առնելու ցեղերու, կրօններու եւ աղանդներու տարբերութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՌ ԱՌ ՅՈԲԵԼԵԱՐ
ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

(Արտասանուած Սորպոնի մէջ, կիր., 14 Մայիս)

Ա.

Այրարատեան լեռներէն իջած այս ժողովուրդը, երբ, այսօր, Մայիսի առաւօտեան ճառագայթները իր ուսերուն վրայ՝ իբրեւ արմաւենիի ճիւղ, պսակելու համար Հայ Մշակոյթին մէկ մեծ աշխատաւորը՝ կը խռնուի վեհապանծ Սորպոնի դռներուն առջեւ, ինծի կը թուի թէ ֆրանսական մշակոյթին այս հոյակապ տաճարը արմանքի զարմանքի կը մատնուի պահ մը ու կը հարցնէ մտովի.

Quid illuc est hominum? Qui genus?

Որ թարգմանի՝ ո՞վ են այս մարդիկը: Ո՞ր ազգէն: Այսինքն թէ՝ ի՞նչ հետաքրքրութիւն է որ զիրենք բերեր է այստեղ:

Եւ այս հարցումը ինծի կը յիշեցնէ մեր աննման եւ քնքոյշ բանաստեղծը, Միսաք Մեծարենց, որ, սիրոյ սարսուռը սրտին մէջ, օր մը, լերան մը ստորոտը, կը խոնարհի հովէն դողդղացող անծանօթ ծաղկի մը վրայ ու կ'ըսէ.

վայրի՛ ծաղիկ, անունդ ի՞նչ է,
. . . .
Ըսէ՛, քիչ մը գէթ չե՞ս դողար
Հովիկն անոյշ երբ որ փչէ:

Այն օրը Մեծարենց գիւտը կ'ընէր ու կը համոզուէր, որ լերան ծաղիկներն ալ զգայուն են ու կը դողդղան՝ երբ կ'անցնի գեղուհին՝

Հեզուկ ու սեւ սաթի վէտվէտ
Ցայտք մը ձգած իր քամակէն:

Կը կարծեմ թէ Մեծն Սորպոն նոյն գիւտը պիտի ընէ այսօր, տեսնելով որ Այրարատեան լեռներու ծաղիկը եւս գիտէ դողալ ի տես գեղեցկութեան, ի տես մշակութային խոյանքներու: Բայց արդէն Այրարատեան լեռներու ծաղիկը այսօր չէ՛ որ կը բերէ իր առաջին դողը, մշակութային իր խոր սարսուռը, — անո՛ւնն իսկ, կամ իր պատմութիւնը, վկայութիւն մըն է արդարեւ:

Վայրի այս ծաղիկը, զոր նախերգանքով մը՝ պատիւն ունիմ քեզի՛ ներկայացնելու եւ քեզի՛ ձօնելու, ո՛վ Մեծդ Սորպոն, լեռներու այս ծաղիկը, որ այսօր կը համարձակի մտնել տաճարիդ դռներէն ներս, ուրիշ մէկը չէ՝ բայց եթէ ա՛յն Թարգմանութեանց Թագուհին, — իր անունն է Մեծասքանչ լեզու, բարբառ Հայկազանց: Այստեղ խռնուած ժողովուրդն է, որ խօսեր է այդ լեզուն, այդ բարբառով թարգմաներ Աստուածաշունչը, որպէսզի Piques, Docteur de la Sorbonne, *արդարօրէն յայտարարէր թէ* la version arménienne est très — propre à réformer le texte grec, sur lequel a été faite, *կամ նորերէն՝ Սթանիսլաս Ժիւնէ գրէր թէ հայ լեզուն օժտուած է յունարէնին հաւասար կամ յաճախ յունարէնը գերազանցող ճկունութեամբ մը:*

Գիտե՛մ, ո՛վ Հռչակաւոր Սորպոն, գիտեմ թէ գոյութիւն ունին կարգեր՝ խստակրօն աւանդութեանց վրայ հաստատուած, — Վոլթէրներու եւ Հիւկօներու այս գանձատան մէջ, ֆրանսական հանճարին այս անհաւասարելի աստեղատան մէջ՝ արժէքները կը պսակուին ու դափնիները կը շնորհուին յետ տաժանելի տքնութեանց, ճգնութեանց ու քննութեանց: Արդարեւ, Տոքթէօր տը լա Սորպոն տիտղոսն ստանալու համար՝ թեկնածուն պարտաւոր էր անցնիլ բազմատեսակ, երկարատեւ ու յոգնեցուցիչ քննութիւններէ: Այդ քննութիւնները կը կոչուէին mineure, majeure, sabatine, tentative, petite sorbonique, grande sorbonique, — *այս վերջին քննութիւնը ամէնէն սարսափելին էր. թեկնածուն պարտաւոր էր առաւօտուն ժամը վեցէն մինչեւ երեկոյեան ժամը եօթը՝ նստիլ անշարժ, եւ առանց երբեք բերանը պուտ մը ջուր կամ պատառ մը հաց դնելու, անընդհատ եւ չարունակ պատասխանել հարցումներուն, որոնք իրեն կ'ուղղուէին քսան քննիչներու կողմէ: Այդ քննիչները, որոնք կէս ժամը անգամ մը կը փոխուէին՝ մէկը յաջորդելու համար միւսին, կը կոչուէին* ergoteur, *որովհետեւ անոնց նպատակն էր շփոթութեան մատնել, սխալի մէջ ձգել, ուրիշ խօսքով՝ չարչարել իրենց ճանկերուն մէջ առած, ըստ բառին ստուգաբանութեան:*

Արդ, ո՛վ Հզօր Սորպոն, այն բարբառը, որ Այրարատեան լեռներէն իջած՝ այսօր պսակադրութեան կուգայ ֆրանսական մտածման դարպասներուն մէջ, քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի անճառելի սէրով մը՝ ապառաժնե՛ր է ճանկռտեր, տաշեր ու կոփեր, եկեղեցիներ շինելու համար, շալակով քար ու փայտ է կրեր՝ հիմնելու համար Տաթեւի, Ամրդոլու եւ Դուինի համալսարանները: Եւ ի՜նչ ergoteur*ներ տեսած է մեր այս արդար եւ հանճարեղ բարբառը, — կը վստահեցնեմ քեզ որ իր* ergoteur*ները աւելի անգութ, աւելի անողորմ էին քան արեւմտեան* ergoteur*ները: Հինգերորդ դարէն մինչեւ մեր օրերը, Եզնիկներուն եւ Եղիշէներուն, Խորենացիներուն ու Փարպեցիներուն, Շնորհալիներուն եւ Ալիշաններուն, Մեծարենցներուն ու Վարուժաններուն, Տէրեաններուն ու Զարենցներուն լեզուն անընդհատ* ergoté *եղած է բարբարոսներու կողմէ, — թշնամիին նախանձն ու մախանքը չարունակ աշխատած են տկարացնել, թառամեցնել, փճացնել Այրարատեան լեռներու ծաղիկը, որ կը սիրէ դողալ քաղաքակրթութեան սարսուռներով: Բայց կա՛յ ու կը մնայ հայ լեզուն՝ հայ հանճարին գոյներով զարդարուն: Կ'աճի՛ եւ հետզհետէ աւելի կը գեղեցկանայ անդին՝ Հայաստանի մէջ, ուր, այսօր, անօրինակ գեղեցկութեան մը հասած է բանաստեղծական լեզուն, եւ ասդին՝ Հայաստանէն դուրս, ուր Մեծասքանչը սքանչելափառ ծաղիկ մը դարձած է՝ ապշութիւն պատճառելու աստիճան* ergoteur*ին:*

Բայց ինչո՞ւ ապշիլ, — հայ ժողովուրդը կ'ապրի միայն ու միայն ստեղծագործելու համար: Որպէսզի իր ցեղային հանքերէն դուրս հանէ ամէնէն թանկագին մետաղը: Այդ խօսելո՛վ է որ վանքերուն մէջ մոմի լոյսին տակ Աւետարան կը գրէին իր զաւակները այն պահո՛ւն անգամ՝ երբ թշնամին կը հրկիզէր վանքերը ու կը խորտակէր եկեղեցիին դռները: Այդ խօսելով է որ անապատներու մէջ, վրաններու տակ, հայ մայրերը այբուբէն կը սորվեցնէին իրենց անօթի երախաներուն՝ երբ քիչ անդին ջարդ ու կոտորած տեղի կ'ունենար: Օ՛, մեր անողորմ եւ անխիղճ ergoteur*նե՛րը, եթէ չըլլայի՛ն անոնք՝ ի՛նչ բարձրութիւններ պիտի ստեղծէր Մեծասքանչը, որ ուրիշ մեղք չէ ունեցած, բայց միայն սէ՛ր քաղաքակրթութեան: Անիկա ուզած է համամարդկային մշակոյթին ընծայ տանիլ իր բաժինը: Ու դողացեր է միշտ արուեստից ու գիտութեանց հմայքէն:*

վայրի՛ ծաղիկ, անունդ ի՞նչ է,
. . . .
Ըսէ՛, քիչ մը գէթ չե՞ս դողար
Հովիկն անոյշ երբոր փչէ:

Կը պատասխանեմ. —

Այո՛, հայ ցեղն ալ, լեռներու ծաղիկ, դողացեր է ամէն անգամ որ քաղաքակրթութեան պարիկին ձայնն է լսեր: Եւ ի՜նչ երաժշտական դողով, ի՜նչ տաք ու ջերմին սարսուռով, հոգին անուշահոտութեամբ լեցնող թրթիռներով:

Գիտեմ թէ, ո՛վ անմահ Սորպոն, դուն այստեղ պսակած ես Հայորդիներ եւ Հայուհիներ՝ մարդկային մշակոյթին մասին իրենց ստացած եւ ամբարած ծանօթութիւններուն ի վարձատրութիւն: Բայց մենք այսօր կուգանք, քու բարձրաթռիչ նայուածքիդ տակ, պսակել եւ Հայաստանեայց աշխարհին ծաղիկներով զարդարել մեր դպրութեանց ալեւոր մշակը, որ թրթռացեր է դարերու խորքէն եկած դողով մը, հայ հանճարին ամէնէն քաղցր սարսուռով, եւ այս՝ հակառակ ամէն տառապանքի եւ տագնապանքի, հակառակ ամէն նեղութեանց եւ տաժանքներու, հակառակ ծանօթ եւ անծանօթ բոլոր ergoteur*ներուն: Եկած ենք «առ ի յօրհնել եւ ի ճանաչել զերախտաւորսն, յամենեցունց պատուեալ ըստ արժանւոյն», կ'անուանեմ՝ յոբելեար Արշակ Չօպանեան, վարդապետ դպրութեանց, ազգը իրեն երախտաւոր:*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Վիճակ»ի տօնը 1914ին

Ամասիացի վերապրող մը, որ մանկութեան օրերուն անձամբ ներկայ եղած է Համբարձման «Վիճակ»ի խաղին՝ բարեհաճեցաւ մեզի հաղորդել հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք այնքան թանկագին են, (Ամասիոյ ազգագրութիւնը շատ քիչ ծանօթ է) եւ ասով կորուստէ կը փըրկուին:

Ամասիա քաղաքը՝ առաջին համաշխարհային պատերազմին սկիզբը 13.000 *(Հ. Մ. Պոտուրեանի համեմատ՝ Հանրագիտակ, էջ* 121 *«10.000էն աւելի») հայութիւն կը հաշուէր, որ ունէր իր ազգային եռուն կեանքը եւ կը պահէր հնաւանդ տօնական սովորութիւնները: Այդ սովորութեանց ամէնէն ժողովրդականը Համբարձման «Վիճակ»ն էր, ժողովրդական խաղ մը, որուն ամէն մարդ — ծեր ու երիտասարդ, կին ու էրիկ մարդ — կրնար մասնակցիլ:*

Տօնախմբութիւնը նախատօնակին կը սկսէր. — Եօթը աղբիւրէ *կամ* տունէ *ջուր կը կրէին,* եօթը տեսակ *ծաղիկ – խոտ (*) կը հաւաքէին, որոնք «Վիճակ»ի մէջ — խաղէն առնելով այսպէս կոչուած ամանը — կը դրուէին: Ամէն մարդ առարկայ մը կը ձգէր մէջը: «Վիճակ»ը կարմիր լաթով մը ծածկելէ վերջ՝ կը դրուէր* վարդի թուփին *տակ:*

Յաջորդ օրը (Համբարձում), առջինեկ զաւակ մը քողով ծածկելէ վերջ՝ կը նստեցնէին «Վիճակ»ին քով եւ առարկաները հանել կուտային: Առաջին հանուած առարկան՝ փոքրիկ հայելի մը կ'ըլլար, զոր դրած կ'ըլլային ամէնուն համար: Առաջին արտասանութիւնը, հայելիին նուիրուած, կնոջ մը կողմէ կ'ըլլար, որ կ'ըսէր, թուրքերէն բառերով. —

« Այնա աթթըմ թաւլայա,
Թաւլա գուշուն փաւլայա, հանէ՛, աղջիկ, հանէ՛»:

Ու կը հանէր հայելին, որուն մէջ կը նայէին ամէնքը իրենց դէմքը:

Յետոյ կարգաւ կ'արտասանէին մէկ մէկ ոտանաւոր, խրախճանքիւրին կից, ըստ բախտի, հանելով որեւէ առարկայ մը:

Ամասիոյ «Վիճակի երգեր»էն մաս մը հայերէն, մաս մը թուրքերէն է: Զանց ընելով վերջինները՝ կուտանք միայն հայերէնները. —

վիճակ վիճակ, ոսկի կոճակ
Մարն է բերեր մէկ կըտրիճակ, հանէ աղջիկս եւն:
Անդին դառնամ տուր Աստուած,
Ասդին դառնամ տուր Աստուած,
Քիչին «*ղանաթ*» չեմ ընեբ
«*Հէյաֆ*»ներով տուր Աստուած:

Երկինքէն պանիր ինկաւ. — Կղպած դուռներս բացուեցաւ. — Սեղանս խնձորով լեցուեցաւ. — Տունս արեւով:

Բարձը բարձին վրայ. — Բարձրացաւ բարձին վրայ. — Տասնուերկու լոյս ցաթեց. — Ան ալ իմ բախտիս վրայ:

(*) *Ամասիոյ* ժողովուրդին քով մնացած է ցարդ աւանդութիւնը հին սովորոյթի մը. որուն համեմատ Զատկի առթիւ *եօթը տեսակ* խոտեր, գարնան առաջին բոյսեր կը հաւաքուէին, «Զատկի խոտիկներ» կոչուած՝ որոնք *նուիրական* կը համարուէին եւ որոնց ժողովուրդը բուժական *յատկութիւն* կը վերագրէր: (**Das Kleine Volksblatt**, Վիէննա 1950, թ. 81):

Յարգանքի արժանի նահատակներ

Մարտէյլէն վերջ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղն ալ կը տօնէ Սեբոբ Աղբիւրի, Հրայրի եւ Գէորգ Զաւուշի նահատակութեան յիսնամեակը: Երեք հերոսներ որոնք մոռցան կեանքն ու վայելքը, յանուն տառապած հայ ժողովուրդի եւ զոհուեցան անոր ազատութեան փշոտ ճանապարհին:

Անոնք թէեւ ծնան Տարօնի ծոցէն, տեսան անոր խաչուիլն ու թրծուեցան անոր տառապանքի բովին մէջ, սակայն կը պատկանին համայն հայութեան: Եւ թող մեր յարգանքն ու մեծարանքը տեղ գտնեն բոլոր հայութեան սրտին մէջ:

Սեբոբը, Հրայրը եւ Գէորգ Զաւուշը, ամուր կեցած էին պայքարի դիրքերուն վրայ, իրատես, արթուն եւ աննկուն: Անոնք վճռած էին.— կեդրոնացնել մտքի ու բազուկի ուժերը, հայ ժողովուրդի անլուր տառապանքի եւ հալածանքի դէմ: Պատժել բոլոր դաւաճաններն ու մատնիչները: Եւ այդ հաւատքով Հ. Յ. Դաշնակցութեան աջակցութեամբ 1895ին մտան Երկիր: Հրայրն ու Աչոտ Թաթուլը Բասենի շրջանը, Սեբոբն ու Աւագը Բիթլիսի շրջանը: Կարճ ժամանակի մէջ Հրայրը կը ձերբակալուի: Կարնոյ բանտին մէջ կը քամէ դառնութեան բաժակը եւ մեծ զոհողութեամբ կ'ազատի, կը դառնայ Մուշ եւ կը մնայ հսկողութեան տակ:

Իր աչքին առջեւ կը պարզուէին Դուրանի ընդարձակ տարածութեան վրայ փռուած անտէր ու անպաշտպան հայ գիւղերը, ենթակայ Թուրքի եւ Քիւրտի աճուասրասփին: Ո՞վ հաշուեց իր սրտէն թռած հառաչանքը: Ո՞վ չափեց իր փշոտ ճամբուն վրայ դիզուած վտանգները, զրկանքն ու տառապանքը:

Այդ ցաւերով կը գալարէր անզօր կատաղութեամբ, եւ թարգման կը դառնար հայութեան ազատ տանջանքին, կը սգար անոր հետ, կը մարմնացնէր անոր նահատակութիւնը իր ռազմի թեւաւոր քարոզներով, ու կ'աւելցնէր. —«Հայութեան կեանքի ու պատուոյ փրկութեան միակ միջոց սուրն ու հրացան է»:

Իսկ Գէորգ Զաւուշը, Սասունցիներէն կազմուած ֆէտայիներու փոքրիկ խումբով մը, իբրեւ պահապան հրեշտակը, կը մնար Սասնոյ բարձունքներու վրայ, ժողովուրդի սրտին մէջ վառ պահելով յեղափոխութեան կրակը, եւ ազատութեան տենչը, իր թիկունքն ունենալով հոյակապ վեղարաւոր մը, Մշոյ Առաջնորդ Վարդան վարդապետը, մեր օրերու Ղեւոնդ երէց:

Սեբոբը, երբ ոտքը դրաւ իր գործունէութեան

Երկինքէն պանիր ինկաւ. — Կղպած դուռներս բացուեցաւ. — Ես բախտս խամ է գիտցայ. — Բախտէս ճօհէր բացուեցաւ:

Վազէ՛, տրտօշ (**), վազէ՛. — Հացդ տաշտէն կը վազէ:

Մաննա դրի *օճախը*. — Անցայ, նստայ *պուճախը*. — Սատկէր *տէ* ազատէի. — *Քէօր* կեսուր *օլաճախը*:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(**) Թափթփած, միամիտ մարդոց «*տրտօշ*» կ'ըսեն. հարուստ ալ կ'ըլլայ, բախտաւոր ալ:

շրջանը, տեղացի հայութիւնը կ'ապրէր մահուան սարսափները: Թրքական կեղեքումը, քրտական սանձարձակ ասպատակութեան պակասը կը լրացնէին հայ դաւաճանները: Օգնութեան կը հասնէր հոն ուր մահը կը թագաւորէր, եւ կողոպուտը կը լողար:

Իր առաջին գործն եղաւ, ձերբակալել բոլոր հայ մատնիչները, դաւաճանները, եւ բարձրացնելով Նեմրութայ գագաթներուն վրայ, կուտար անոնց արժանի պատիժը: Բիթլիսի մէջ ահաբեկից սէր – քօմիսէր Ֆէհիմ պէկը, շուարումի բերելով կառավարական շրջանակները: Քիւրտերը սկսան դիւցազնական երգեր յօրինել իրենց լեզուով:

Հայդուկներ էին անոնք: Իրենց կոչումն էր արթնցնել թմրած հոգիները, հարթելով ազատագրական շարժման ճամբան: Խոր էր եւ արդար անոնց դատողութիւնը: Անաղարտ էր անոնցնկարագիրը: Կորովի էին անոնց ռազմական քարոզները եւ փոթորկոտ իրենց թռիչքները:

Անոնք իրենց կուսակցական պայծառ ըմբռնումով, աւելի քան կէս դար, իրենց թանկագին զոհաբերութեամբ, իրենց պայքարով ու յեղաշրջումով, անբաժան մնացին հայ ժողովուրդի տառապանքէն, լացին ու խնդացին անոր հետ, եւ գերագոյն ժամուն զոհուեցան անոր դատի սեղանին, բացարձակապէս համոզուած՝ անոր կատարեալ ու ցանկացած ազատութեան:

Փառք անոնց մեծութեան եւ գերագոյն զոհողութեան:

★ Շատեր կը հարցնեն՝ թէ ինչպէս «Աղբիւր Սերոբ» կոչուեցաւ Սերոբը:

Սովորութիւն էր, ամէն տարի հայ կոյր աշուղներ գարնան ամիսներուն գիւղերը կ'իջնէին իրենց նուագով եւ զանազան սուրբեր գովելով իւղ կը հաւաքէին: 1900ին, Վանեցի աշուղ Համբարձում մեր դպրոցի դիմացի տան բակին մէջ կ'երգէր: Նուագի ձայնը անուշ կըհնչէր բոլորիս ականջին: Ուսուցիչը (Տիգրան Սեթեան, Սորդարցի) դպրոց հրաւիրեց աշուղը որ սկսաւ գովել, Մշոյ, Ս. Կարապետ, Վարագայ Ս. Խաչ եւ զանազան սուրբեր:

Ուսուցչի պահանջի վրայ, երգեց Առաքել Մուշեղի երգը եւ ապա հետեւեալը.—

Ախլաթու գաւառ, Սոխուրդ գիւղ բռնած,
Իրենց բնակիչք, Աղբիւր ջան, բարիքով լեցուած:
Պօղոսն ու Գրիգոր, Թուրքին սիրական,
վերջացնել կ'ուզեն, Աղբիւր ջան, զբոլոր Հայաստան:
Պօղոսն ու Գրիգոր խորհուրդ կազմեցին,
Ջքուրք ոստիկաններ, Աղբիւր ջան, զբոլոր կանչեցին... եւն:

Լրանալէն վերջ, ուսուցիչը հարցուց.— Վարպետ, ո՞վ է այդ Աղբիւր որ երգով իրեն դանդատներ կ'ընես, դաւաճաններու մասին: Վարպետը խնդալով պատասխանեց.— Աղբիւրը ինքը Սերոբն է: Երբ 1895ին ոտքը դրաւ իր հայրենի գիւղը, Սոխորդ, յաջորդ առաւօտ շրջակայ քիւրտ խուժանը իրենց չէյխերով, աղաներով, սայլերով, էշերու ու ձիերով կարաւանով, արշաւեցին Սոխորդի վրայ, թալան ու կողոպուտ քաղելու, ըստ իրենց սովորութեան: Սերոբ իր 27 քաջերով, ճակատեցաւ անոնց դէմ: Քիւրտերը կատաղի դիմադրութիւն ցոյց տուին. կռիւը տաքցաւ: Քիւրտերէն եօթը հոգի սպաննուեցան, որոնց մէջ կար նշանաւոր Շէյխ մը: Շփոթ ինկաւ Քիւրտերու մէջ: Փոխանակ Սոխորտի թալանին, սայլերու վրայ բեռցուցին ինկած դիակներ եւ փախան սարսափով:

Սոխորտի հայութիւնը կ'ապրէր մահ ու սարսափ, եւ ահա լացն ու վայնասունը ուրախութեան փոխուեցան: Հիացած իրարու կը հարցնէին պատահած հրաշքի մասին:— Սերոբն է հրաշագործ, կը կանչէ մէկը: Անոր կը պարտինք մեր այս օրուան փրկութիւնը, եւ ասկէ վերջ մեր ապրած օրերը:

Պատին տակ կծկուած ծերունի մայրիկ մը, գայրացած կը կանչէ.

— Բերանդ չորնայ, Սերոբ մի ասէք, Պաղ Աղբիւր ասէք, որ գիտէ ծարաւ սրտերը եւ այրած հոգիները զովացնել: Թող դալար մնան այդպիսի ձեռքեր:

Ահա թէ ինչպէս մեր Սերոբը կոչուեցաւ Աղբիւր: Սոխորտի մամիկն էր անոր կնքահայրը: Ուրիշ տեղ մի փնտռէք:

Պատիւ իմաստուն մամիկին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ անգլերէն «Կը հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններ» գրքին երիտասարդ հեղինակը, որ այլեւս հայերէն չի գրեր, աշնան պիտի հրատարակէ իր բանաստեղծութեանց առաջին եւ վերջին հատորը, «Լոյս Զուարթ», որ տպուած է Փարիզ եւ բոլորովին սպառած: Հատորը պիտի պարունակէ իր մէկ անտիպ բանաստեղծութիւնը: «Հայրենիք»ի թղթակիցը կը գրէ թէ այս գործէն ստացուած գումարով պիտի հաստատուի ֆոնտ մը, քաջալերելու համար հայերէն գրող գրագէտները: Եթէ ձեռնարկը յաջողի, կրնայ օգտակար ըլլալ Ամերիկայի մէջ հայերէն գրողներու:

ԳԱՄԸՇԼԸԻ (ՍՈՒՐԻԱ) ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ներկայ տարեշրջանին եղած է վերելքի եւ համերաշխ գործակցութեան տարի մը: Ծեզիրէի առաջն. փոխանորդը, Տաճատ վրդ. վստահութիւնը կը վայելէ ամբողջ բնակչութեան: Ազգ. իշխանութիւնը յաջողած է լրացնել առժամեայ եկեղեցւոյ շինութիւնը եւ մանկապարտէզի չորս սենեակներու կառուցումը, որոնց համար ճարուած է քսան հազար սուրիական ոսկի: Ս. Օ. Խաչի անդամուհիներու հանգանակութեամբ շինուած են եկեղեցիին 80 նստարանները, ինչպէս եւ խորանի մեծ վարագոյրը: Դպրոցը ունի 486 աշակերտ – աշակերտուհիներ: 13 ուսուցիչ – ուսուցչուհի: Հ. Մ. Ը. Մ. ը ունի հոս աւելի քան երկու հարիւր անդամներ եւ սեփական ակումբ: Ս. Օգն. Խաչը ունի երկու հարիւր անդամ – անդամուհիներ, իրեն ենթակայ Արծուիկներու միութիւն մը 40ի հասնող անդամներով: Ծոմապահութեան տօնին առթիւ հանգանակած է այս տարի 931 ս. ոսկի: Ս. Օգն. Խաչը կը պահէ նաեւ 50 սաներ Ազգ. վարժարանին մէջ:

ՀԱԼԷՊԻ առաջնորդը, Զարեհ եպիսկ. վերջերս Լաթաքիա այցելելով, հանգանակութիւն մը բացած է, եկեղեցւոյ վերանորոգման առթիւ գոյացած բացը գոցելու համար: Ինք նուիրած է հարիւր ս. ոսկի: Ընդհ. գումարը եղած է 1545 ս. ոսկի:

25 ՀԱՅ ԼՈՒՍ. ՔՈՅՐԵՐ առաջնորդութեամբ քոյր Վերժին Պարոնեանի իրենց 40րդ այցելութիւնը տուած են Ազունիէի Ազգ. բուժարանին (Պէյրութ): Անոնք խոհանոց մտած եւ պատրաստած են չիյ քէօֆթէն, շիշ քէպապը եւ ապուրը բուժարանի հիւանդներուն: Միասին տարած են 103 քիլօ միս, 29 քիլօ պուլղուր, ութ քիլօ չոր եւ 15 քիլօ կանանչ սոխ, բրինձ, 200 ներկուած հաւկիթ, շաքար, սուրճ, 40 քիլօ անուշեղէն եւ չորս տուփ պիսքիւի: Քոյր Վերժին ըրած է պատշաճ խօսքեր Զատկի առթիւ, եւ հիւանդներէն Պ. Վահան Կիւլիւզեան զուած է հոգեւոր քոյրերուն վերաբերումը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը (այն որ Դաշնակցական կը կոչուի), կոչ մը հրատարակած է, քսան հազար տոլարի հանգանակութիւն մը կատարելու համար, համաձայնեբեալ. ժողովին որոշման: Գումարին մեծ մասը պիտի յատկացուի կրթական գործին եւ քահանաներ պատրաստելու:

ՈՒԹ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ մտան Հ. Յ. Դ. շարքերը, Մեսինայի մէջ (Մ. Նահանգներ), ուր այցելած էր ընկեր Վարուժան Ազապլար:

ՀԱՅԱԶԳԻ ՆԿԱՐԻՉ Արշիլ Կորքի մէկ գործը ցուցադրուած է Նիւ Եորքի Արդի Արուեստի թանգարանին մէջ: Նկարը կը կոչուի «Հոգեվարք»: Ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի քննադատին այս գործը նկարիչին վերջին գործերէն մէկն է: Քննադատը գործը «բացառիկ» կը նկատէ:

ՄԱԿի հայ պաշտօնեաներէն Ալեքսանդր Ծօրճի մասին իբրեւ յաջող ջութակահար, գովեստով կը խօսին ամերիկեան թերթերը: Լոնտոնի մէջ տուած է համերգներ, եւ տեղական թերթերը, մանաւանդ «Թայմզ» կը նկատեն տաղանդաւոր ջութակահար:

« ԻՐԱՆ ՐԻՎԻՒ» անգլերէն պարբերաթերթի երկրորդ թիւը (յունուար – փետրուար 1950) լոյս տեսաւ խմբագրութեամբ Վահան Գալէնտէրեանի եւ Ն. Սայփուր Ֆաթէմիի: Գլխաւոր յօդուած մը ունի Վահան Գալէնտէրեան, «Իրանի կարեւորութիւնը»: Պատկերազարդ այս պարբերաթերթը բաւական գնահատուած է ամերիկեան շրջանակներու մէջ:

ՆՈՆԱ ՊԱԼԱՔԵԱՆ, հանգուցեալ բժ. Պալաքեանի աղջիկը, եւ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթի գրախօսական բաժնի տաղանդաւոր աշխատակիցը, «Ազգային գիրքերու Ոսկի չքանչան մրցանակի» հաւաքոյթին բերած է իր մասնակցութիւնը: Այս հաւաքոյթը տարուան գրական ամենամեծ երեւոյթն է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Օգնութեան եւ տեղաւորման ներկայացուցիչը, գոր. Շէքէրճեան, որուն գրասենեակը Շթութկարտ կը գտնուի (Անչա), Միւնիխի գրասենեակին համար իրեն գործակից նշանակած է Պ. Հայկ Օհանեանը, որ Ապրիլի կէսէն ի վեր կը գործէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Արշակ Զօպանեանի (Ցառաջաբան Փիէռ Քիյեառի): Հաւաքածոյ զանազան շրջաններու մէջ հրատարակուած բանաստեղծութեանց: 350 մեծադիր էջ ընտիր տպագրութեամբ: Գին 500 ֆրանք կամ 2ուկէս տոլար: Դիմել հեղինակին, 9 rue Say, Paris (9) կամ Պարսամեան գրատուն:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԱ.

— Որ նա գայ եւ չասէ թէ իրան կանչել են այստեղից: Որ նա պահէ այդ գաղտնիքը:

Մեհրին դարձեալ շարժեց իր գլուխը:

— Այդ դեռ բաւական չէ: Դու պիտի այնպէս անես, որ նա տեսնուի ինձ հետ, խօսէ եւ դարձեալ ոչ ոք չիմանայ: Զարմանո՞ւմ ես, օրէնք չէ՞: Բայց մի՞թէ օրէնք է այն դրութիւնը, որի մէջ գտնւում ենք: Մենք սրի տակ կը տանենք շատ այդպիսի կարգեր:

Կարո՞ղ ես այս բոլորն անել ինձ համար:

— Կարող եմ, եթէ դու մի նամակ գրես ...

Գայիանէն տարածեց իր թեւերը, պինդ գրկեց պառաւին եւ նրա հետ ընկաւ իր անկողնի մէջ...

Ծրագը օրհասական պլպլոցների վրայ էր: Պատրոյգ վերջացել էր:

ԺԲ.

Աղբանոցի տնակը վաղուց էր մերկացել իր ամարային զարդերից:

Բարձրահասակ վայրի բանջարները վաղուց էին չորացել եւ այժմ փտում էին հողի վրայ, պատահարների կամքին թողնելով հինաւուրց օթեւանի երկու կողերը եւ քայքայուած մուտքը: Կանանչները գնացել էին: Երկու կաղնիները ջրի ձոռում օր ու գիշեր թափում էին կանանչ – կարմիր տերեւների կոյտեր շտապում էին մերկացնել իրենց հսկայ ճիւղերը: Աշնանային քամին շրջապատի մեռելութեան մէջ միայն չոր շիւղեր, թափառական տերեւներ էր գտնում իր ցաւալի, ողբաձայն շրջիւնները տարածելու համար: Երբեմն էլ յարձակւում էր տնակի կտուրի վրայ, դողոց էր գցում մեռած խոտերի մէջ, կարծես մրսեցնում էր ամէնքին:

Այս անգամ Փերին սովորականից շատ երկար մնաց իր խղճուկ բնակարանում: Պատճառը միայն այն չէր, որ չոր ու տաք ամառուան յաջորդել էր պայծառ ու մեղմ աշունը, երբ պարզ երկինքը երկար հիացնում է ամբողջ աշխարհը իր քաղցրիկ արեւով:

Կար եւ մի այլ պատճառ: Այժմ նա ինքնագլուխ չէր, այժմ նա կատարում էր մէկի պատուէրները: Նա յաճախ ճանապարհորդութիւններ էր անում դէպի շրջանի գիւղերը եւ ամէն վերադարձին գնում էր Մելիքի տունը:

Վերջին ճանապարհորդութիւնը մի ամբողջ շաբաթ տեւեց: Աւետարանոցից նա դուրս գնաց Մարթայի եւ Նազլուի հետ, ուղեկորուեց դէպի արեւմուտք: Այժմ թէ պառաւը եւ թէ նրա երկու ընկերակիցները անգործ մուրացկանների տեսքը չունէին: Նոյն իսկ Մարթան քալում էր կայտառ, կարծես հասկանում էր, որ գործը այդպէս է պահանջում:

Դարձեալ տխուր եւ կատաղի էր Նազլուն: Զարգուած սրտերի ամենալաւ բուժիչը առհասարակ ժամանակն է համարւում. բայց այդպէս է նա այն դէպքում, երբ դաժան բախտը ձեռք է վերցնում իր զոհից: Իսկ Նազլուի ճակատին գրուած էր միշտ լինել անողոք թշուառութեան ճանկերի մէջ:

Երկու շաբաթ առաջ Սիւլէյման Բէկը բանտից մի դիակ հանեցին: Դա ծերունի Ապրէսն էր, Նազլուի նշանածի հայրը: Թուրքի արդարադատութիւնը պատրաստում էր պատժել այդ մարդուն, որովհետեւ նա չէր արգիլել իր որդուն փախչել իր հարսնցուի օգնութեան:

Նա, ինչպէս տեսանք, Նազլուի մօր՝ Մարիամի, մեղսակիցն էր: Բանտի տանջանքներից նրան ազատեց մահը:

Իսկ Մարիա՞մը: Դիակի հետ բանտից մի շըշուկ դուրս եկաւ, որ սկսեց պտտել ու պատմել թէ Մարիամը չկայ: Ո՞ւր էր կորել, ի՞նչ էր եղել — Դա բանտի գաղտնիքն էր: Գուցէ նրան էլ ազատել էր մահը, գուցէ եւ կենդանի է, բայց հեռացրել են այս կողմերից:

Վերջին ենթադրութիւնը անհաւանական չէր, քանի որ Մարիամը դեռ ջահել էր, նոյնիսկ գեղեցիկ:

Ի զուր Նազլուն ամէն օր գնում էր Բէկի դուռը եւ ամէն մի պահապանից պահանջում էր ասել թէ ո՞ւր է իր մայրը: Նրա կատաղութիւնը ոչ ոքի չէր զայրացնում, որովհետեւ ամբողջ գիւղը անուանում էր նրան խենթ աղջիկ: Միայն տասնապետ Ահմէտը, որ մի առանձին հաճութիւն ունէր դէպի խենթը, խօսում էր նրա հետ, մեծ բաւականութեամբ ծիծաղում էր, մինչեւ անգամ մատի ծայրը դիպցնում էր նրա ուսին եւ կրկնում իր սովորական խօսքերը:

Եւրոպայի վերազինումը եւ տնտեսական հոգեր

Ատլանտեանի 12 զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները Գշ. օրուան նիստին մէջ քննեցին զինուորական եւ տնտեսական տեղեկագիրները, առանց վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու: Կ'առաջարկուի գործադիր յանձնախումբ մը կազմել, ներդաշնակելու համար 12 զինակիցներուն գործակցութիւնը՝ զինուորական թէ տնտեսական խնդիրներու մէջ :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Ամերիկացիները կարգ մը պայմաններ դրած են որոնք մեծ դժուարութիւններ կը պատճառեն : Առաջադրուած գործադիր յանձնախումբը պիտի ընտրուի այսօր, հինգշաբթի, երբ կը վերջանայ խորհրդաժողովը: Այս յանձնախումբը պիտի ստանձնէ զինուորական վարիչներուն պահանջները քաղաքային պահանջներուն հետ հաշտեցնելու պատասխանատուութիւնը: Կը նշանակէ թէ իր ազդեցութիւնը աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան ուրիշ ոեւէ միջազգային կազմակերպութեան ազդեցութիւնը: Ան 12 զինակից երկիրներու պաշտպանութեան խնդիրը պիտի նկատէ իբրեւ մէկ միութիւն, եւ ոչ թէ համաձայն իւրաքանչիւր երկրի պահանջներուն: Անշուշտ այս առթիւ գերիշխանութեան խնդիրներ պիտի ծագին: Յանձնախումբին անդամ պիտի ըլլան իւրաքանչիւր պետութեան կողմէ նշանակուած ականաւոր անձեր, եւ շարունակ ժողովներ պիտի գումարեն: Անիրաւասութիւն պիտի ունենայ քննելու օրը օրին ծագած խնդիրները, զինուորական թէ տնտեսական, իբրեւ հետեւանք պաղ պատերազմին: Միեւնոյն ատեն զարկ պիտի տայ ամէն տեսակ արտադրութեանց :

× Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել Սթալինի հետ ունեցած տեսակցութեան մասին, որ տեւած է մէկուկէս ժամ: Երբ թղթակիցները պնդեցին թէ ամբողջ աշխարհ անհամբեր լուրի կը սպասէ, Պ. Լի դիտել տուաւ թէ չափազանց ռէֆլամ կ'ընեն իր այցելութեան: Ընդհ. քարտուղարը Մոսկուայէն կը մեկնի վաղը, ուրբաթ: Հաւանական է որ իր խօսակցութեանց մասին լայն տեղեկութիւններ հաղորդէ Նիւ Եորք վերադառնալէ վերջ: Պ. Լի տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Մոսկուայի չինական դեսպանին հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ արտաքին գործերու միացեալ յանձնախումբին առջեւ զեկուցում տալով, ընդհ. քարտուղարը, Վլատիմիր Տէտիճիր, յայտարարեց թէ խորհրդային զօրքը նոր շարժումներ կը կատարէ սահմանագլուխին վրայ: Այս առթիւ յիշեց երեք պարագաներ.— խորհրդային հրասայլերու շարժումներ Սոֆիայի մէջ.— Շարժուն կամուրջներու հաստատում Դանուբի վրայ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ: — Զինուորական օդակայաններու շինութիւնը Թմշվարի մօտ, սահմանագլուխին վրայ: Զեկուցաբերը աւելցուց թէ այս շարժումները տեղի կ'ունենան այն ճառերէն վերջ զորս խօսեցան Խ. Միութեան ներկայացուցիչները, Փրակայի եւ Վարշաւայի մէջ:

ՓԷԹԷՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ խնդրագիրը դատական նախարարին յանձնեցին իր երկու փաստաբանները, փաստացի յուշագրով մը : Երկուքն ալ կ'ըսեն թէ վերաքննութեան պահանջը հիմնուած է նոր իրողութեանց վրայ, ուր կարեւոր տեղ մը կը բռնեն Վիշիի ամերիկեան դեսպանին՝ ծովակալ Լիհիի, Զըրչիլի եւն. յայտնութիւնները: Դատական նախարարը բարեացակամութեամբ ընդունելով խնդրագիրը, խոստացաւ ուրիշ սենեակ մը փոխադրել 94ամեայ բանտարկեալը որպէսզի չնեղուի ամրան տաքերէն :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վճարելիք հատուցումները կէս առ կէս զեղչելով, 15 տարի պայմանաժամ շնորհած է Խ. Միութիւնը: Իրազեկներ կը ծաղրեն այս շնորհը, դիտել տալով թէ «վճարելիք բան չէ մնացած արդէն»: Սթալին նամակ մը ուղղելով Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին, կը յայտնէ թէ ամբողջ Գերմանիայէն պահանջուած հատուցումը, տասը միլիառ տոլար, դրուած է արեւելեան Գերմանիոյ վրայ, որ ամբողջովին մէկ երրորդը կը կազմէ: Մինչեւ 1950ի վերջը արեւելեան Գերմանիան վճարած պիտի ըլլայ 3.658.000.000 տոլար: Լեհաստանի հետ համաձայնելով, մնացեալ 6·342·000·000 տոլարը կիսովին կը զեղչեն...: (Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով) :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ Չեխոսլովաքիոյ գլխաւոր ներկայացուցիչը, Վլատիմիր Հուտէք, հրաժարելով, ապաւէն խնդրեց Մ. Նահանգներէն: Այս առթիւ նամակ մը գրած է նաեւ Սթալինի, բայց գաղտնի կը պահուի: Կը գանգատի թէ իր երկիրը կորսնցուցած է ամէն անկախութիւն, իյնալով Խ. Միութեան թաթին տակ: 1948ին ալ ուրիշ ներկայացուցիչ մը հրաժարած էր, Եան Փափանէք, երբ երկիրը բոլշեւիկներուն ձեռքն անցաւ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ :

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն —11.30 : Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ :

Մուտքը ազատ է:

Մայիս 28ը Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia:
Կը նախագահէ ընկ. Բժ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— Յունիս 4ին:

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ
ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Յունիս 10ին :
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ :
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
ԼԻՈՆ.— Մայիս 27ին:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին :
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին :
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ
ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ, Յունին 18ին:
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ Յունիս 11ին :
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ
ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ : Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՌՈՍԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի «Զուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը:
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Խաչիկ Պզտիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon) իր մօր

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին անոր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

× Պ. Խաչիկ Պզտիկեան իր մօր մահուան առթիւ կը նուիրէ հազար ֆրանք Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն), հազար ֆրանք «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին եւ հազար ֆրանք Էսկիշէհիրի Հայր. միութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Լեւոն եւ Օր. Անահիտ Արզումանեան Պօմոն, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան Պուլվար Օտտօ, կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր, կեսուր մօր, ՏԻԿ. ԵՂՍԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս կիրակի առաւօտ: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Աղբիւր Սերոբի, Հրայրի եւ Գէորգ Չաւուշի նահատակութեան 50ամեակի առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան :

Կը նախագահէ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Ինչպէս եւ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
(Յանուն Նախկին Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կեդր. վարչութեան):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով : Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

Օր. ՄԱՐԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Պ. ՎՐԷԺ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ 14 Մայիս 1950 Ալֆորվիլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère, Քաշան: Ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը :

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէն»ի խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·45ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Բարոյական ու նիւթական զեկուցում: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով :

ՌՈՄԱՆ.— Կպ. Խաչի 40ամեակի առթիւ ներկայացման Թմբկաբերդին փորձերը՝ ուրբաթ օրերը, Մայիս 19էն սկսեալ, ընկեր Պիլալի բնակարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Ահարոնեանի ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Փարիզի մասնաճիւղի թէյասեղանը 18 Մայիսին, (Համբարձման տօնին), Հր. Սասունիի ճաշարանը: Նոյն օրը պիտի յայտարարուին իր վիճակախաղէն շահող թիւերը :

Այդ առթիւ պիտի ըլլան Ջան - Կիւլլիւմի խաղեր ու երգեր :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր–ընկերուհիները ու համակիր բարեկամները :

Մուտքը ազատ է :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏՕՔԹ. ՃԻՆՃԵԱՆԻ կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Raincy Gagny Rosnyի կանանց նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 21 Մայիս, ժամը 4—12, Salon de Casino du Raincy (face de la gare) : Ի նպաստ երախաներուն օդափոխութեան ֆոնտին :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի եւ շրջաններու Հայ Արենուշներու կողմէ: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Théâtre rue d'Algerի հանրածանօթ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Հայ Արիներու ընդհ. պետ՝
ՏՕՔԹ. Գ. ՄՆԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար, մարզանք, արտասանութիւն, պիտի ներկայացուին «Համբարձման վիճակը» (Յովհ. Թումանեանի «Անուշէն») եւ «Գող սիրտը դող» զաւեշտ (գայլիկներու կողմէ):



LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Vendredi 19 MAI 1950 Ուրբաթ 19 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6156–Նոր շրջանի թիւ 1567 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Համաձայն վերջնական տեղեկագրին, Թուրքիոյ երեսփ. ընտրութեանց մէջ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է 434 աթոռ, երբեմնի ամենազօր Հալքը՝ 52, իսկ Թունդ ազգայնական եւ կրօնամոլ «Միլլէթ»ը՝ միայն մէկ աթոռ :

Կը նշանակէ թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան յաղթանակը շատ աւելի ջախջախիչ եղած է, քան կ'ենթադրուէր :

Մէկ խօսքով, դիրքերը շրջուած են Ազգ. ժողովին մէջ:

Երէկ՝ Մ. Քէմալի հիմնած կազմակերպութիւնը, «Հալք»ն էր որ կ'իշխէր տիրաբար: Այսուհետեւ այդ հոսանքէն բաժնուած թեւ մը, Դեմոկրատը պիտի վարէ Թուրքիոյ ճակատագիրը, նախագահութեամբ կամ վարչապետութեան Ճէլալ Պայարի :

Մօտաւորապէս այսպիսի կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր նախկին Օսմ. կայսրութիւնը, 1912ին, երբ Իթթիհատը կը խորտակուէր Պալքանեան պատերազմին հետեւանքով, իշխանութիւնը ձգելով ծերունի մեծ-եպարքոսի մը, Քեամիլ փաշայի :

Կացութիւնը այնքան փոխուած էր որ, իթթիհատականները, մանաւանդ սպաները աջ ու ձախ կ'ապաստանէին, ձերբակալութենէ խուսափելու համար :

Երկար չտեւեց այս միջանկեալ շրջանը:

Դաւադիր Իթթիհատը ի վերջոյ յաջողեցաւ վերահաստատել իր բռնատիրութիւնը, գրոհ տալով դէպի Պապը Ալի, սպաննելով պատերազմական նախարարը՝ Նազըմ փաշա եւ ուրիշներ :

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է :

Այսպիսի դէպքեր միշտ ալ կրնան պատահիլ Թուրքիոյ մէջ, կուսակցական քէնախնդրութեամբ:

Իթթիհատին ժառանգները մեծամասնութիւն կը կազմեն Հալքի թէ Դեմոկրատի շարքերուն մէջ: Շատ աւելի զօրաւոր է անոր ազդեցութիւնը՝ զինուորական տարրին վրայ, որ միշտ վճռական դեր կը կատարէ, ներքին խլրտումներու ատեն :

Անցնելով օրուան դէպքին, ի՞նչ կը խոստանայ Դեմոկրատը, իբրեւ նորութիւն, այսքան ջախջախիչ յաղթանակէ մը վերջ:

Ուշագրաւ է որ Ճէլալ Պայար վերջին պահուն միայն հրատարակեց իր յայտարարութիւնը, մինչ ընտրական ժխորը կը շարունակուէր յարաճուն սաստկութեամբ :

Եւրոպական իմաստով ծրագիր – ուղեգիծ մը չէր այդ յայտարարութիւնը, այլ կրկնութիւնը՝ խօսուած ճառերուն: Ընդհանուր խօսքեր.

— « Մենք հրապարակ կ'իջնենք գործնական եւ իրագործելի առաջադրութիւններով: Մեր երկիրը դարերով ետ մնաց... Սխալ է անհաշիւ խոստումներով օրօրել ժողովուրդը... Հալքի ծրագիրը լեցուն է այսպիսի խոստումներով, որոնք անբովանդակ են եւ տարտամ »:

Ցաղթական կուսակցութեան վարիչը սկիզբէն ի վեր մասնաւորապէս կը ծանրանայ տնտեսական տագնապին վրայ, որ սնանկութեան դուռը հասցուցած է երկիրը: Այս յայտարարութեան մէջ ալ կը շեշտէր.— « Մեր տնտեսական մակարդակը ինկած է իր բնականոն սահմանէն ալ վար: 1950 աւելի գէշ է քան 1946ը »:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ, իբրեւ դարման այս ողբալի կացութեան, որ կը շարունակուի տարիներէ ի վեր :

— « Ջնջել պետական առանձնաշնորհներու դրութիւնը: Հալքը միշտ կիրարկած է միջամտող, դրամատիրական, մենաշնորհեալ եւ դիւանային քաղաքականութիւն մը մեր տնտեսութեան վրայ, զայն պահելով ամենածանր ճնշումի տակ: Զարկ չէ տուած անհատական նախաձեռնութեան եւ այս ճնշումին հետեւանքով սահմանափակ մնացած են գիւղատնտեսութիւնը եւ հողագործութիւնը »:

Ուրեմն, իրենք պիտի քաջալերեն անհատական ձեռներէցութիւնը: Պիտի ջանան ելեւմուտքը ներդաշնակել երկրին տնտեսական կարողութեան հետ: «Ուժ պիտի տանք գիւղական զանգուածին, որ բնակչութեան 80 առ հարիւրը կը կազմէ »:

Արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան տեսակէտով, «ոչ մէկ տարակարծութիւն Հալքի հետ», կ'ըսէ յայտարարութիւնը: Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԵՐԲ ԱՋ – ՁԱԽ ՁԵՆՔ ՆԱՅԻՐ

Թէհրանի « Ալիք »ը դառնօրէն կը գանգատի թէ ծերակոյտի անդամներէն Թաղայոն «արել է մի շարք անթոյլատրելի եւ անհիմն արտայայտութիւններ՝ Իրանահայերի մասին»: (30 Ապրիլ) :

Այսպէս, ծերակուտականը պարզելով Շահրիվարեան ապստամբութեան ծալքերը, փորձեր է ծանր մեղքեր բարդել Հայերու վրայ:

Ահաւասիկ իր յայտարարութեան այդ մասը որ խորապէս յուզած է իրանահայ գաղութը :

— « Դժբախտաբար այն օրերին, սահմաններում պատերազմող եւ զոհաբերութիւն ցուցադրող մեր զինուորներին կարգադրուեց դադարեցնել պատերազմը, իսկ Թէհրանում գտնուող զինուորական պետերին ոչ մի կարգադրութիւն չտրուեց: Այն օրերին քառասուն հազար զինուորների զգեստները հանեցին եւ հին ու պատառոտուած հագուստներով թափեցին քաղաք :

« Որոշ թուով խռովարար Հայեր ու Ասորիներ եւս այդ նոյն օրերին պատրաստուեցին կողոպուտ եւ մինչեւ իսկ սպանութիւններ կատարելու :

« Բացի դրանից, կողոպտուեց որոշ քանակութեամբ ռազմամթերք եւ հարիւրաւոր խայտառակութիւններ սարքուեցին, իսկ եթէ խռովարար եւ սոված Հայերի կողմից սկսուէր ապստամբութիւնը, անկասկած կացութիւնը շատ վտանգաւոր պիտի դառնար եւ երկիրը պիտի գնար դէպի փլուզում »:

Մեր պաշտօնակիցը կը խոստանայ անդրադառնալ, խնդիրը լուսաբանելու եւ թիւրիմացութիւնը հարթելու համար :

Դժբախտաբար առաջին անգամ չէ որ աս ու ան մէտք եւ արիւն կը պղտորեն, խառնուելով զանազան մարզանքներու: Ոչ ալ միայն Պարսկաստանի մէջ:

Որ եւ է իրական արժէք չունին այդ ելոյթները: Բայց կը չահագործուին տեղի – անտեղի :

Երբ խնդիրը ներքին ապահովութեան եւ բարեկարգութեան կը վերաբերի, ոչ մէկ պետութիւն կը հանդուրժէ օտային միջամտութեան: Սկսելով «աշխարհի ամէնէն ժողովրդավար երկրէն» :

Մասնաւորապէս արեւելեան երկիրներուն մէջ, տարրական իմաստութիւնը կը պահանջէ ձայն չհանել ամէն թմբուկի : ՎԱՀԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

որ հանդիսաւորապէս կը տօնուի շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սորպոնի Ամփիթատրոնին մէջ

★

« ՀԱՅ – ԲՈՅԺ »Ի ՄԱՅԻՍԻ ԹԻՒՆ ԱԼ, 40 ԷՋ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ Է ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ:

Լոյս կը տեսնէ վաղը, շաբաթ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը.— Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է 434 աթոռ, Հալքը՝ 52, «Միլլէթ»ը մէկ, համագումար 487: Կը նշանակէ թէ ընդդիմադիր ճակատը շատ աւելի տկար է քան նախորդ Ազգ. ժողովին մէջ, ուր 63 աթոռ ունէր: Այսպէս Դեմոկրատները շահած են 85 առ հարիւր: Իրենց նախագահը, Ճէլալ Պայար, ծնած է 1885ին, Պրուսա: Աջ բազուկն էր Աթաթիւրքի: Վարած է զանազան նախարարութիւններ: Վարչապետ էր 1937ին: Ծագումով գիւղացի է եւ քաջ տնտեսագէտ :

ՌՈՒՄԱՆԻԱՆ ալ պահանջեց կրճատել Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնէութիւնը, տասնի իջնելով թիւը, իբրեւ հետեւանք «Մ. Նահանգներու թշնամական դիրքին եւ կարգ մը ամերիկացի քաղաքագէտներու լրտեսական գործունէութեան »: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ մինչ 1936—37ին Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեաներու թիւն էր վեց, մէջն ըլլալով զինուորական կցորդը, պատերազմէն վերջ բարձրացած էր 56ի :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական նախարարը Ճափոն պիտի երթայ, հաշտութեան կնքումը փութացնելու համար: Կ'ըսուի թէ պիտի արտօնեն ճափոնական բանակ մը կազմել :

Մոսկուան խանի հազար խորհրդային հպատակներ կը պահանջէ Ֆրանսայէն

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆ ԱԼ ԿԸ ՅԻՇՈՒԻ, ԱՅՍ ԿՆՃՌՈՏ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարի փոխանորդը, Պ. Ալեքսանդր Պոկոմոլով (Փարիզի նախկին դեսպանը) Մայիս 17ին Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին յանձնեց ծանուցագիր մը, որով կը մեղադրէ ֆրանսական կառավարութիւնը թէ «ապօրէն արարքներով կ'ընդդիմանայ Ֆրանսայի կամ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ֆրանսական շրջաններուն մէջ գտնուած խորհրդային քաղաքացիներու հայրենադարձին » :

Մոսկուա 1949 Նոյեմբեր 28ին ալ յուշագիր մը ուղղած էր, որուն պատասխանեց ֆրանսական կառավարութիւնը: Ծանուցագիրը անբաւական գտնելով տրուած պատասխանը, կ'ըսէ թէ տակաւին մօտ քսան հազար խորհրդային քաղաքացիներ կան Ֆրանսայի մէջ, ենթակայ՝ հայրենադարձի, մինչդեռ Խ. Միութեան մէջ գտնուած բոլոր ֆրանսական հպատակները վերադարձած են: «Հետեւաբար Խ. Միութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ վերահաստատել հայրենադարձի յանձնախումբը Փարիզի մէջ »:

Այս յանձնախումբը լուծուեցաւ 1947 Դեկտ. 9ին, եւ անոր 12 անդամները երկրէն դուրս հանուեցան, իբրեւ խռովարարներ :

Ծանուցագիրը զանազան պարագաներ յիշելով, կ'ըսէ թէ «ֆրանսական իշխանութիւնները կը զրկեն խորհրդային քաղաքացիները հայրենիք վերադառնալու հնարաւորութենէն»: Ուստի կը սպասէ որ ազդու միջոցներ ձեռք առնեն, Նոյեմբեր 28ի յուշագրով առաջարկուած խնդիրներու մասին :

Ֆրանսական կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէր թէ անհրաժեշտ միջոցները առեղծած է, խորհրդային քաղաքացիներու վերադարձին համար: Մոսկուայի ծանուցագիրը հետեւեալ ամբաստանութիւնները կ'ընէ. —

1. Շատ մը խորհրդային տարագիրներու տրուած վաւերագիրները զանոնք տարբեր երկիրներու հպատակներ կը ցուցնեն, հակառակ իրենց կամքին :

2. Շատ մը այդպիսի քաղաքացիներ որոնք արեւմտեան Գերմանիայէն եւ ուրիշ վայրերէ Ֆրանսա հասած են հայրենադարձի համար, արտօնութիւն չեն ստացած իրենց հայրենիքը վերադառնալու :

3. Կեդրոնացման կայանի մը մէջ Ֆրանսացիները փորձած են զինուորագրել խորհրդային քաղաքացիները, գործածելու համար Հնդկաչինի մէջ, Օտար Լեգէոնի միջոցաւ :

4. Ֆրանսացիները «զսպողական միջոցներ կը գործածեն եւ կը հալածեն» կեդրոնացման կայաններու այն խորհրդային քաղաքացիները որոնք կ'ուզեն իրենց հայրենիքը վերադառնալ, եւ թոյլ չեն տար որ խորհրդային ներկայացուցիչները խօսին անոնց հետ :

5. Ֆրանսացիները կը ցրուեն Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ գաղթակայանները եւ մէկ ճամբարէն միւսը կը փոխադրեն, հակառակ Խ. Միութեան հետ կնքուած պայմանագրին:

6. Ֆրանսական իշխանութիւնները « խմբովին կը զինուորագրեն խորհրդային տարագիրները, մասնաւոր զօրամասեր կազմելու համար» Ֆէլտքիրխի մէջ (Աւստրիա) եւ այլուր: Մինչեւ անգամ կը զինեն եւ զինուորական մարզանքներ կատարել կուտան :

7. Ֆրանսացիները թոյլ կուտան որ «Խ. Միութեան թշնամի կազմակերպութիւններ», ինչպէս Ուկրայնական Ընկերակցութիւնը եւ Անդրէյեւի Դօրչի Միութիւնը գործեն Գերմանիոյ խորհրդային տարագիրներուն (DP) մէջ :

«ՄՈՍԿՈՒԱ ՉԻ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻՐ ՀԱՅԵՐՈՎ»

Մոսկուայի ծանուցագրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը եւ տեղական թերթերը խոր զարմանք յայտնեցին: Այս առթիւ, մասնաւորապէս դիտել կուտային թէ՝ Խ.Միութիւնը ամիսներ առաջ խնդրած էր համախմբել Ռուսահայերը, թէ ֆրանսական կառավարութիւնը իսկապէս ձեռնարկեց այդ գործին եւ արդիւնքը հաղորդեց խորհրդային դեսպանատան, բայց այս վերջինը ընթացք չտուաւ: Արտաքին Նախարարութեան ներկայացուցիչը կ'ըսէր.— « Խորհրդային կառավարութիւնը երբեք չպատասխանեց, երբ կը յիշեցնէինք թէ համախմբուած քանի մը հազար Հայերը պատրաստ են վերադառնալու եւ չոգենաւի կը սպասեն ամիսներէ ի վեր»:

Նախարարութեան ներկայացուցիչը վիճելի կը գտնէ նաեւ խորհրդային քաղաքացիներու թիւը, քսան հազար, դիտել տալով թէ Խ. Միութիւնը կը յամառի հպատակներ նկատել Պալթեան երկիրներուն այն քաղաքացիները որոնք փախած էին, երբ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՌ ԱՌ ՅՈԲԵԼԵԱՐ
ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Բ.

Սրբազան Հայր, պատուիրակ Հայրապետին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ․

Մեծանուն պարոններ, ներկայացուցիչ Ֆրանսական մշակոյթին․

Սիրելի հայրենակիցներ․ —

Երբ խօսք կ'առնեմ յանուն յոբելենական Մարմինին, գիտեմ որ ծանրաբեռնուած է յայտագիրը եւ ինծի կը պակսի ժամանակը՝ ներկայացնելու համար Յոբելեարը իր բազմապիսի բեղուն գործունէութեամբ եւ արժանիքներով։ Արդարեւ, Զօպանեան ծանօթ է իբրեւ բանաստեղծ, թատերագիր, վիպասան, քննադատ, թարգմանիչ, բանաստեղծ, դասախօս, հրապարակագիր, հանրային գործիչ, «մնացեալը յաջորդ թիւով»՝ պիտի ըսէր Յակոբ Պարոնեան (որամտութիւնը կը պատկանի Կամսարական Տիգրանի)։ Եւ դեռ, ու թերեւս ամէնէն առաջ, պէտք է ներկայացնել մարդը յոբելեարին մէջ։

Ես ձեզի հարցում պիտի չուղղեմ, ստուգելու համար թէ կա՞յ միթէ Հայ մը, որ այս կամ այն ձեւով օգտուած չըլլայ այս գթասիրտ եւ անձնուէր մտաւորականէն։ Առաջին հայ մտաւորականն է ան, դէթ ինծի ծանօթ, որ կը մերժէ խօսիլ մեր կարգ մը սնապարծ մտաւորականներուն ձեւով,— երբեք իր բերնէն լսուած չէ «ժամանակ չունիմ» կամ «շատ զբաղած եմ» այլեւս շատ սովորական դարձած այս խօսքերը՝ երբ հայ որբ մը կամ գաղթական մը կը դիմէ իրեն, իր աղդեցութիւնը ի գործ դնելու համար ֆրանսական պետական մարմիններու մօտ։ Ո՛րքան ալ զբաղած ըլլայ, կը ձգէ գործը, կը բռնէ որբին ձեռքէն, կը վազէ կառավարութեան դուռը։

Այս իրողութիւնը յիշեցի՝ տալու համար իր նկարագիրը,— Նուիրում։ Ոչ ոք այնքան անշահախնդիր եղած է, այնքան բոլորանուէր, որքան յոբելեարը,— անիկա իր զրադէտի ոչ միայն հեղինակութիւնը, այլեւ ժամանակը, այլեւ նիւթական միջոցները նետած է ազգային ծառայութեան այն ձեւին մէջ, զոր կարելի է կոչել իսկական անձնազոհութիւն։ Ոմանք փառամոլութիւն կը տեսնեն հանրային ձեռնարկներու իր սիրայօժար մասնակցութեան մէջ, բայց փառամոլը այն է որ փղոսկրեայ աշտարակ կը բարձրանայ՝ իր անձնասիրութենէն ոչինչ զոհելով ժողովուրդին։ Դուք գիտէք թէ յոբելեարը ոչ միայն իր կօշիկները մաշեցուցած է Préfecture վազելով, այլեւ բանաստեղծի իր հոգին, մտաւորականի իր հանդիսար, նոյնիսկ իր դրամապանակը՝ աղքատ ուսանողին համար։ Անոնք որ շատ կը գտնեն իր անձնուէր նախագահութիւնները զանազան կազմակերպութեանց մէջ, թող իրենց աչքը ուղղեն մեր որբախնամ, աղքատախնամ, ազգախնամ, եկեղեցախնամ մարմիններէն ներս, ուր մարդիկ աթոռ գրաւած են իրենց աթոռը քալեցնելու համար միայն։ Յոբելեարին անշահախնդրութեան, ազգասիրութեան եւ հոգեկան մեծութեան մասին վկայութիւն մը եւս տալու համար, կը յիշեցնեմ որ տարիներ առաջ, դժբախտ անհասկացողութիւններու հետեւանքով, հանդէսի մը պահուն տեղի կ'ունենայ խառնակութիւն մը, որուն իմ անունս ալ կապեցին անարդարօրէն։ Այդ խառնակութեան մէջ՝ Զօպանեան եւս կը կրէ յարձակում մը եւ երբ ոստիկանները կը հասնին ու կը ձերբակալեն քանի մը երիտասարդներ, Զօպանեան կը միջամտէ, ոստիկանութեան ձեռքէն կ'առնէ եւ ազատ կ'արձակէ զանոնք,— «Ես չեմ կրնար Հայ մը ոստիկանութեան յանձնել», կ'ըսէ։ Այս պարագան ինծի կը յիշեցնէ իմաստուն Սողոնը, որ ծերութեան օրերուն՝ իր դէմ ելած, դատի դիմած զաւակներուն համար արդարութիւն կը խնդրէ դատարանէն՝ ի նպաստ զաւակներուն։

Ահա մարդը։ Սիրելի հայրենակիցներ, որքան ալ ժլատ ըլլաք ձեր գնահատութեանց մէջ՝ զանազան պատճառաբանութիւններով, ընդունեցէք որ այս այն Հայն է, որուն առջեւ պարտաւոր են գլխարկները վար առնել բարեկամներն ալ, հակառակորդներն ալ։

Նկարագրի այս գիծը տալէ ետք, ժամանակի խնայողութեան համար՝ բանախօսներուն կը թողում ներկայացնել յոբելեարին նպաստը մեր բանաստեղծութեան, վէպին, թատերագրութեան, քննադատութեան։ Անշուշտ անոնք ձեզի պիտի բացատրեն գրական այն վարդապետութիւնը, որով Զօպանեան կ'արժեւորէր Արփիարեաններու «Կեանք եւ իրականութիւն տեսութիւնը»,— եթէ Արփիարեան, գեղագիտականէն առաջ եւ աւելի, մտահոգութիւնն ունէր ընկերային ներքին յեղափոխութեան մը, իր համակրանքով՝ հանդէպ խոնարհներուն, իր արհամարհանքով՝ հանդէպ ամիրայական աւանդութեանց վերջալոյսին, Զօպանեան նոր շրջանի մը կազմութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէր պատուաստը,— նախ պեղել հայկական զաւառը՝ գտնելու համար ցեղային տարրը իբրեւ աւիշ, յետոյ ուսումնասիրել արեւմուտքը՝ գտնելու համար մարդկային հանճարին նուաճումներուն մէջէն physico—chimique նպաստ մը մեր աւիշին։ Ահա այդ շրջանին է, որ Զօպանեան գիտը կ'ընէ ճամբու մը, զոր այսուհետեւ պէտք է կոչել Զօպանեանի ճամբան։ Հայ միտքը, հայ ժողովուրդին արժէքը օտարին ծանօթացնելու մեծ ձեռնարկին ճամբան։ Այսօր ժողովուրդներ կան, որ աներեւակայելի զոհողութիւններ կ'ընեն՝ ծանօթացնելու համար իրենքզիրենք, որովհետեւ վըտանգաւոր է մեկուսացած մնալ, անծանօթ մնալ, կղզիացած մնալ, մինչ Զօպանեան տարիներ առաջ սկսաւ այդ գործը, եւ աշխատեցաւ մինակը, չարչարուեցաւ մինակը, զոհուեցաւ մինակը,— սիրելի հայրենակիցներ, այս Զօպանեանն էր, որ մեր արժէքները ծանօթացուց Եւրոպայի, որպէսզի Եւրոպացին մեզ չճանչնայ իբրեւ չարչի ժողովուրդ, այլ մեզ գնահատէ իբրեւ քաղաքակիրթ ժողովուրդ։ Ատոր համար բոլորս երախտապարտ ենք իրեն։

Գիտեմ թէ «արեւածաղիկ» կոչուած մարդիկ կան, որոնք օրուան արեւին նայելու համար՝ առտուն այս կողմ կը դառնան, ցերեկին՝ այդ կողմ, իրիկունը՝ այն կողմ,— այդ «արեւածաղիկները» հիմակ շատ կը քննադատեն Հայոց արեւմտասիրութիւնը, մասնաւորաբար մեր դարաւոր բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հետ։ Հարկ է դիտել տալ թէ ըստ մեր պատմափիլիսոփայութեան՝ մենք կը պատկանինք Միջերկրականեան իմացականութեան, ուստի հպարտութիւն կը համարինք հաւատարիմ մնալ այն tropismeին, որ մեզ կը մօտեցնէ Ֆրանսայի։ Անոնք որ յուսահատած են Ֆրանսայի ներկայ ուժաթափութենէն, թող յուսահատին, մենք չենք պատկանիր յուսահատներու այդ խումբին, ու նոյնիսկ փարթամ Ամերիկայի բարեկամները եւս թող չզարմանան որ մենք տակաւին կը հաւատանք Ֆրանսայի մեծութեան եւ առաքելութեան։ Չկա՛յ աւելի մեծ ժողովուրդ մը, որ այնքան արիւն թափած ըլլայ իտէալի համար, որքան Ֆրանսան,— ամէն ժողովուրդ բա՛ն մը պարտական է այս ասպետական ազգին, եւ պէտք չէ մոռնալ որ ամբողջ դարեր լեցուած են ֆրանսական մշակոյթին préponderanceով, ֆրանսական հանճարին գերակայութեամբ, ֆրանսական քաղաքակրթութեան ճառագայթարձակումով։ Վերջացած չէ սակայն Ֆրանսայի առաքելութիւնը,— Ֆրանսան վերստին պիտի երեւի պատմութեան մէջ իբրեւ արեւ – արքայ։ Ամէն ազգ ունի իր տկարութիւնները, ամէն ժողովուրդ ունի իր պզտիկութիւնները եւ ամէն պետութիւն ունի իր պզտիկ մարդիկը,— կրնան մեզ արհամարհած ըլլալ, կրնան մեզ լքած ըլլալ այդ պզտիկ մարդիկը, ի՞նչ փոյթ, մենք ալ չունի՞նք մեր պզտիկ մարդիկը։ Բայց հակառակ այդ պզտիկ մարդոց, պատմութիւնը մեզի կ'ուսուցանէ թէ քալել Ֆրանսայի հետ՝ կը նշանակէ քալել քաղաքակրթութեան հետ։ Ու պատի՛ւ ձեզի, սիրելի յոբելեար, որ մեզ դրած էք այդ ճամբուն վրայ, մեր ձեռքը դրած էք Անաթոլ Ֆրանսներու, Փիէր Քիյարներու, Ռընէ Կուսէներու ձեռքին մէջ։ «Վաստակք ծնանին զփառս, վաստակք պատրաստեն զպսակս»,— Ձեր այս կատարած աշխատանքը բաւական է յայտարարելու համար որ ազգը երախտապարտ է ձեզի, ահա՛ մեծագոյն պսակը որ կը տրուի ձեզի։

(Մնացեալը յաջորդով) Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ֆրանսերէն ասուլիս մը
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս նախատեսելի էր արդէն, Մայիս 4ին, Պ․ Օ․ Պէրպէրեանի դասախօսութիւնը մեր երաժշտական պատմութեան համար բերաւ տեսակէտներ եւ վարկածներ, որոնք մեծապէս հետաքրքրեցին Ֆրանսացի մասնագէտները եւ անոնց՝ ինչպէս նաեւ հայ ունկնդիրներուն տուին նոր պրպտումներու, նոր ուսումնասիրութիւններու ջերմ բաղձանքը։

Օր․ Ճինճեան եւ Պ․ Լիշքէ յաջողապէս նուագեցին բանախօսին վերջին concertoէն մաս մը, որուն նուագախումբի բաժինը տրուած էր երկրորդ դաշնակին։ Օր․ Իչգալացեան, որուն յուզիչ ձայնը կը տոգորուի հետզհետէ աւելի նուրբ արուեստով մը, երգեց հայկական մեղեդիներ՝ ընտրուած իբրեւ նմոյշ յաջորդական շրջաններէ։

Անտեղի է մասնագէտներու համար պատրաստուած այս զեկուցումը տալ հոս իր բոլոր մանրամասնութիւններով։ Թէքնիք տարազներէն եւ յիշատակուած անուններէն զտուած ամփոփում մը — որքան ալ հեռանայ տառական հաւատարմութենէ մը — կրնայ սակայն ճշդել, կը յուսամ, անոր ընդհանուր գիծը, ցոյց տալ էական կէտերը։

Պ․ Օ․ Պէրպէրեան մեր երաժշտական պատմութիւնը կը բաժնէ չորս շրջաններու։

Առաջինը ամենահին ժամանակաշրջանն է, որուն մասին անուղղակի, գրական ծանօթութիւններ միայն հասած են մեզի։ Օրինակ, Խորենացին կը յիշատակէ աշխատանքի, սիրոյ խրախճանքի հին երգեր, եւ կը թուէ այլազան գործիքներ, ինչպէս ծնծղան, տաւիղը, քնարը, թմբուկը եւն․։ Այս տուեալները կը փաստեն գոյութիւնը այդ ժամանակներուն համար արդէն յառաջացած արուեստի մը, որուն վաւերական նմոյշները կամ տեսական հիմերը ցարդ անծանօթ կը մնան։

Եօթներորդ դարու արաբական արշաւանքներով կը սկսի երկրորդ դարաշրջան մը, յատկանշուած արեւելեան երաժշտութեան տիրապետութեամբ։ Այս ճնշումը կը միանայ եկեղեցւոյ պայքարին ընդդէմ հին արուեստին, որուն մէջ նոր կրօնքը կը տեսնէր հեթանոս բարքերու վերապրումին վտանգը։ Այսպէս ծնած է մեր աշուղական երաժշտութիւնը, օրինակ՝ Սայաթ Նովայի երգերը։

ԺԹ․ դարուն վերջերը Կոմիտաս վարդապետ մեզ կ'առաջնորդէ երրորդ շրջանի մը։ Ան կը հաւաքէ, կը զտէ բեկորները ժողովրդական ինքնատիպ երգի մը, կերտուած արեւելեան երաժշտութեան յատկանիշներէն բոլորովին տարբեր հիմերու վրայ։ Այդ երգին մէջ կ'արտացոլան հին յունական մօտերը եւ չափագիտութիւնը։

Կոմիտաս վարդապետ մեր երաժշտութեան կուտայ նաեւ բազմաձայնութեան շքեղանքը։ Կարելի՞ է գեղջուկ երգերու թարմութիւնն ու բոյրը պահել, անոնց տալով դաշնաւորման հանդերձանքը։ Այդ դժուարին աշխատանքին կը ձեռնարկէ ան յաջողութեամբ։ Գիտէ ընտրել իր աfonները եւ օգտագործել համընթաց մասերու շարժումները։ Իրմով՝ բազմաձայնութիւնը մեծ ոստումով մը կ'անցնի յաջորդական պրպտումներու, մասնակի իրականացումներու երեւակայական շարքէ մը անդին։

Ցիսուն տարիէ ի վեր վարդապետին աշակերտները եւ հետեւողները կը մշակեն ազգային երաժշտութիւն մը, որ երբեմն դժբախտաբար շատ մօտէն կը կաղապարէ անոր գիւտերը, փոխանակ՝ անկէ ներշնչուած՝ ժողովրդական արուեստի մը նոր կարելիութիւնները փնտռելու։ Ոմանք բոլորովին կը հեռանան ազգային գիծէն։ Իսկ ուրիշներ կը ջանան ցեղին վերադտնուած գեղագիտական ոգին նոր խոյանքով մը հասցնել ներկայ համանուագային երաժշտութեան բարձրութեան, բանալով այսպէս նոր դարաշրջանի մը դուռները։

Երկու տեսակէտներ, արտայայտուած այս զեկուցման ընթացքին, արժանի են մասնաւոր ուշադրութեան։

Նախ, Պ․ Օ․ Պէրպէրեան կը դնէ հետեւեալ հարցը․— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 19րդ դարուն հայ երգը, արեւելեան ազդեցութեան երկար շրջանէ մը վերջ, իր կառուցուածքով եւ մօտերով սերտօրէն նման է հին յունական երգերուն, երբ այս վերջինները շատոնց մոռցուած էին արդէն զիրենք ծնցնող երկրին մէջ իսկ։ Կարելի է ենթադրել թէ հին Հայերը իրենց առեւտրական կամ մտաւորական շփումներով Հայաստան փոխադրած են յունական արուեստին տեսական հիմերը, որոնց վրայ ծաղկած է ազգային երաժշտութիւն մը։ Այդ շրջանէն բխած մեղեդիներն են թերեւս որոնք հոգիէ հոգի, սերունդէ սերունդ փոխանցուած են մինչեւ մեզի, իբրեւ մեր բուն էութեան աւելի մօտիկ արտայայտութիւններ։

Յետոյ, երկրորդ շրջանի նկարագրութեան առիթով, դասախօսը կը փորձէ բնորոշել արեւելեան եւ յոյն – եւրոպական երաժշտութեանց էական տարբերութիւնը։ Իր կարծիքով, արեւելեանին մէջ ժամանակի միութիւնը զանգուածային հանգամանք մը ունի։ Բաղկացուցիչ մասերը պարզ տարրեր չեն, այլ կը կազմեն հաւաքական կուտակումներ, կը շարուին քովէ քով, ծաւալական շարայարութեան մը մէջ։ Բոլորովին հակառակն է հին յունական արուեստին համար։ Կանոն մը, բանաւոր տեսութիւն մը կը հիմնէ եւ կը լուսաւորէ ամբողջութիւնը։ Ստորաբաժանումները կարելի է զատորոշել մինչեւ ամենայետին տարրերը, որոնք պարզ միութիւններ են։ Այս տարբերութիւնը համարժէք է երկու ճարտարապետութեանց նոյնքան հակոտնեայ նկարագիրներուն։

Անհրաժեշտ չէ ընդգծել շահեկանութիւնը այս երկու գաղափարներուն։ Անոնք մեկնակէտ կրնան ըլլալ նորանոր ընդլայնումներու։ Առաջին ապաւորութեան մը տակ, թերեւս կարելի է դիտել տալ թէ ծագումի, փոխադարձ ազդեցութիւններու հարցերը միշտ կնճռոտ եւ հաւանաբար վերջնական լուծումի մը անատակ են։ Միւս կողմէ դժուար չէ գտնել զարմանալի նմանութիւններ նաեւ եւրոպական ուրիշ ազգերու ֆոլքլորին եւ մերինին միջեւ։ Այս ուղղութեամբ անկարելի չէ սահմանել բնական երաժշտութիւն մը որ նոյն ոգին կրող ժողովուրդներէն կը բխի նոյն ընդհանուր նկարագրով, արտայայտութեան նմանօրինակ միջոցներով։

Գալով երկրորդ տեսակէտին, կրնայ առար –

Տարօնցիներու ձեռնարկը

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— Բարենշան երեւոյթ մը, — Տարինները խարխափումներէն վերջ, մեր Հայր. Միութիւնները հետզհետէ կը վերադառնան իրենց կոչումին :

Վասպուրականցիներէն վերջ, որոնք անշեղ կը շարունակեն իրենց ուղղութիւնը, Տարօն – Սալ – նոձորի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը եւս նախանձախնդրութեամբ լծուած է աշխա – տանքի : Այսպէս, իր երեք անմահներու՝ Աղբիւր Սերոբի, Հրայրի եւ Գէորգ Չաւուշի նահատակու – թեան 50ամեակին առթիւ, կազմակերպած էր ցե – րեկոյթ մը որ տեղի ունեցաւ Մայիս 7ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալոն Լօնշանի մէջ : Օր – ուան նախագահը, Պ. Քերովբէ Կարապետեան, բացուած յայտարարելով հանդէսը, բեմ հրաւի – րեց Հ. Յ. Դ. Սէնթ Աննի Նոր Սերունդի երգչա – խումբը, որ ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում – եանի, երգեց «Մարսէյեէզ»ը եւ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ը : Յոտնկայս յարգանքի հրաւի – րելով ժողովուրդը, Պ. Նախագահը պարզեց հան – դէսին խորհուրդը : Կարգ մը պատմական դրուագ – ներէ վերջ՝ ըսաւ. «Սերոբ Աղբիւր, Տարօնի այս հսկան, հակառակ հարուստ ընտանիքի մը մէկ զա – ւակն ըլլալուն, արհամարհեց ամէն ինչ եւ նուիր – ուեցաւ իր ժողովուրդին ինքնապաշտպանու – թեան նուիրական գործին : Պարզեց յեղափոխու – թեան դրօշը, «մահ կամ ազատութիւն» : Եւ Սե – րոբ Աղբիւրի «Ով որ քաջ է ի՞նչ կը սպասէ» կոչին պատասխանեցին Շապին Գարահիսարէն Անդրա – նիկ, Բաբերդէն Սեպուհ, Սեբաստիայէն Մուրատ, եւ ուրիշներ : Հրայր մեծ մարգարէն, որ աշխա – տեցաւ այդ դրօշին տակ միացնել բոլոր ուժերը, Գէորգ Չաւուշ, այդ անխոնջ աշխատաւորը, խօս – քը գործի վերածեց : Չկան անոնք, բայց վստահ եմ որ իրենց հոգիները կը սաւառնին հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռք որոնելու իրենց ազգակիցները, եւ իրենց աչքերը յառած նոր սերունդին, կը սպասեն որ անոնք դառնան իրենց արժանաւոր ժառան – գորդները, իսկական Տարօնցիներ : Մեր հայրե – նիքը, հաշմանդամ է, իր գլուխէն բաժնուած են մասնիկները, Վասպուրական, Տարօն : Երբ իրա – գործուի ամբողջացումը մեր անմահներու հոգի – ները այն ատեն է որ պիտի հանգստանան :

Աւուր պատշաճի մէկ քանի երգերէն վերջ, Պ. Համբարձումեան երգեց «Դարձեալ փայլեց»ը : Փոքրիկն Տարօն Պօղոսեան արտասանեց « Ես հայ տղայ մըն եմ» կտորը, անթերի առոգանութեամբ : Երկու արտասանութիւններ ըրաւ ընկեր Մութաֆ – եան :

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միու – թեան կողմէ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Յով – հաննէս Հացագործեան, բացականչելով — «Խը – րիմեաններ, Րաֆֆիներ իրենց գրականութեամբ եւ ուրիշներ իրենց քարոզչութեամբ պատրաստե – ցին Սերոբներ, Հրայրներ եւ Գէորգ Չաւուշներ, որոնք նահատակուեցան այս ժողովուրդի ազատա – գրութեան արիւնոտ ճանապարհին : Պիտի գայ օր մը որ հաւաքելով անոնց ոսկորները, պիտի տա – նինք Անտոք եւ Սասուն, բսելու համար .— Քնա – ցէք անխռով :

Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ խօսեցաւ ընկեր Արամ : « Հայ լեռներու հոտաւէտ ծաղիկներէն իսկ գրկուած էր հայ չինականը : Փառք յեղափոխու – թեան, որ եկաւ մեր սիրասուն աղջիկներուն կուրծքը զարդարելու վարդ – մեխակ, շուշաննե – րով» : Այս առթիւ յիշեց կարգ մը մոռցուած խո – նարհ հերոսներու դերը հայ յեղափոխութեան մէջ : «Օրհնեալ ըլլաք որ չէք մոռցած ձեր հերոս – ները, եւ ամէն տարի տօնեցէք այս օրը ի պար – ծանս մեր նորահաս սերունդին » :

Կարդացուեցաւ ուղերձ մը Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, իմաստալից բովանդա – կութեամբ մը որ ծափահարուեցաւ ջերմապէս : Հպարտութեամբ եւ մեծ յուզումով արտասանեց Պ. Ֆրանքեան, Վարանդեանի «Հայ Հերոսները» :

Յանուն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, բովանդակալից ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Ա. Քէօսէ – եան : «Հերոսները իրենց ողջութեան կ՚առաջնոր – դեն մարտական ուժերը, իրենց մեռնելէն վերջ կը խանդավառեն ամէնքը : Բոլոր մեծ ու պզտիկ ազ – գերը իրենց նոր սերունդը խանդավառելու հա – մար կը պանծացնեն իրենց անցեալը, չեչտելով ի – րենց ցեղային առաւելութիւնները : Ամէնէն աւելի մենք պէտք ունինք այդ բոլորին, փրկելու համար մեր նոր սերունդը ճերմակ ջարդէն» : Քանի մը եր – գեր Օր. Տէր Առաքելեանէ :

Կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր բանախօ – սին, Հայր Տէրմոյեանի, հրաւիրուած Վիէնէն : Պանծացնելէ վերջ Սերոբներու ու Հրայրներու, Գէորգ Չաւուշներու եւ առ հասարակ բոլոր անձ – նազոհ մեր յեղափոխականներու քաջագործու – թիւնները, թելադրեց միանալ : «Քիչ առաջ խօսող զանազան կազմակերպութեանց անդամներուն ներ – կայութիւնը փաստ մըն է որ կարելի է միանալ որ եւ է նուիրական տօնի առթիւ : Միացէք, Հայեր, դատ ունինք, պահանջք ունինք : Գնուած հող չէ որ կը պահանջենք, այլ մեր պապենական ստացուած – քը : Մեր հերոսները մեռան մեզի համար : Թող չըսեն թէ մենք խաղաղ կ՚ապրէինք, եթէ չըլլար յեղափոխութիւնը : Բռնակալութիւնները կը ստի – պեն ընդվզում : Այսօր եթէ ունինք հայրենիք մը, կը պարտինք յեղափոխութեան : Եւ ես թոյլ չեմ տար ոեւէ հայու որ ըսէ ինք Հայաստանի հետ է, ես Հայաստանի դէմ : Բոլորս Հայ ենք եւ կ՚ապ – րինք հայրենիքին համար » :

Իր իմաստուն խօսքերով յարգելի բանախօսը մատնանշեց շատ մը ճշմարտութիւններ որոնք թղթակցութեան մը սահմաններէն դուրս կը մնան : Առանց ատոր ալ շատ երկարեցի, չարաչար գոր – ծածելով ընկեր խմբագրին անսահման համբերու – թիւնը : Ընկեր Ս. Պօղոսեան երգեց Սերոբ Աղբիւ – րին նուիրուած երգ մը, ընկեր Քէնտէրեան արտա – սանեց ձօն մը նուիրուած հերոսներուն : Երգեց «Արմենիա» երգչախումբի անդամներէն Պ. Ստե – փանեան ընկերակցութեամբ իր տիկնոջ (դաշնակ), «Հայաստան»ը եւ «Կռունկ»ը : Վերջին բանախօսն էր Պ. Գասպար Շէխիկեան որ իր կարգին պատ – մական ակնարկ մը նետելով Տարօնի անցեալին եւ անոր հերոսներու զոհաբերութեանց վրայ, եր – կարօրէն բացատրեց Հայրենակցականներու դերը եւ թելադրեց նոր սերունդին չմոռնալ իրենց պապե – րուն յիշատակը : Հանդէսը փակուեցաւ Պ. Համ – բարձումեանի «Կանչէ կռունկ»ով :

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

կուիլ թէ երկու երաժշտութիւնները իրականին մէջ այդքան որոշ կերպով իրարմէ չեն բաժնուիր : Թրքական ուզուն հավաներուն քով կան շարքինե – րը՝ քառակուսի յօրինուածքով եւ պարզ ռիթմե – րով, իսկ արեւմտեան արուեստին մէջ — մինչեւ ձեւապաշտ եւ դասական Պախի մօտ — կը գտնուին récitatifներ կամ նման մասեր՝ զանգուածային, եր – կար périodeներով :

Բայց մատնանշուած յատկանիշը կը մնայ գլ – խաւոր բնոյթը արեւելականութեան մը՝ ըմբռ – նուած իբր մտայնութիւն մը, ըլլալու կերպ մը, ուր ձգտումը կը թուլնայ եւ կը վերածուի տարա – ծութեան, ուր քանակութիւնը, աժան ճոխութիւ – նը կը ճգնի լեցնել պակասը ներդաշնակութեան, ուր ժամանակը կը թուալի ներքին տեւողութեան անտարբանական կամ առ առաւելն հոգեբանական գնացքովը :

Ինչ որ ալ ըլլայ ծագման հարցերու տրուած պատասխանը, կոմիտասեան երգերը կ՚ապացու – ցանեն թէ մեր արուեստին արմատներուն մէջ ու – նինք ոգի մը, նման այն ոգիին, որ օր մը հրաշա – լի փայլով մը ճառագայթեց Միջերկրականի ափե – րէն, նման այն ոգիին՝ որ ներդաշնակութիւնը կը նախընտրէ մեծութենէն եւ կեղծ հարստութենէն, որ համադրութիւնը կը կերտէ լոյսով, քննադա – տական վերլուծութեան հետ զուգընթաց, եւ որ հոգեկան տեւողութիւնը կը կերպաւորէ ստեղծող կամքին վաւերական գործունէութեամբը :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի Ռատիոն կը հաղորդէ (9 Մայիս) . — Այս ապրիլէն սկսեալ Խ. Միութեան 16 հանրա – պետութիւններուն մէջ զանազան դասաւանդու – թիւններ, ինչպէս՝ օտար լեզուներու, համաշխար – հային պատմութեան, օտար ազգերու գրականու – թեան եւ արուեստի պատմութեան դասերը «կա – րելի նուազագոյն» աստիճանին իջած են : Սոյն յայտարարութիւնն ըրաւ Խ. Միութեան բարձրա – գոյն վարժարաններու վերատեսուչ Սէրկէյ Վա – սիլիէւիչ Քաֆթանով, հետեւեալ բացատրու – թեամբ .— Կեդր. Կոմիտէին որոշման նպատակն է վերցնել «որոշ գիտական ճիւղեր, որոնք վնասա – կար են յառաջդիմական խորհրդային դաստիա – րակութեան համար եւ ստեղծուած են դրամատի – րական ազդեցութեան տակ» :

Քաֆթանով հաղորդեց նաեւ որ 1950էն սկս – եալ հասունութեան վկայական (ռուսերէն՝ атте-стат зрелости (Պաճալոբէա) ստանալու համար, որ նախապայման է Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու համալսարանները մտնելու, պէտք պիտի չըլլայ օտար լեզուներու, համաշխարհային պատմութեան եւ արտասահմանի մշակոյթի պատ – մութեան քննութիւններ տալ : Ասոր փոխարէն — «ընդառաջ երթալով աշակերտներու եւ ծնողներու փափաքին» — պիտի պահանջուի որ, համալսա – րան մտնել ուզողը, դպրոցական մարզական–նա – խազինուորական ճիւղը յաջողութեամբ վերջա – ցուցած եւ առնուազն «Աշխատանքի եւ Պաշտպա – նութեան պատրաստ»ի (GTO)ի նշանը ստացած ըլ – լայ :

Խ. Միութեան բոլոր կողմերէն կը հաղորդեն թէ «բոլշեւիկեան խստութեամբ» կը գործադրուին այս պահանջները : Ֆրանսերէնի, անգլիերէնի եւ գերմաներէնի դասերը դադրեցուցած են եւ ուսու – ցիչները «աւելի օգտակար» աշխատանքի նուիր – ուած :

Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

— Ինձ օնբաշի Ահմէտ կ՚ասեն ...

Մի – մի անգամ բարեհոգի Թուրքը մեկնում էր իր ձեռքը դէպի հիւսիս, խաղացնում էր մատ – ները, հասկացնելով թէ շատ հեռու տեղ է իր ցոյց տուածը եւ աւելացնում էր.

— Այնտեղ է... նրան չես տեսնի :

Նազլուն չէր հաւատում եւ յուսահատութիւ – նից կատղած՝ բարձրացնում էր իր բռունցքը, ա – սում էր սպառնալով Ահմէտին .

— Ես քո հոգին կը հանեմ ...

Տասնապետը աւելի մեծ ախորժակով էր ծի – ծաղում, աւելի լայն էր բաց անում իր բերանը, այնպէս որ պսպղում էին նրա բոլոր ձիւնափայլ ատամները :

Այս տեսարանը ճշգութեամբ կրկնուեց եւ այժմ, երբ Փերին ու Նազլուն հասան աղբիւրին : Ահմէտը, որ նստած էր քարի վրայ, կանչեց նը – րան : Տասնապետը այժմ մենակ չէր, նրա կողքին կանգնած էր Քէօսա Մուխտարը :

— Արի, արի, ասաց Ահմէտը՝ նոյն երջանիկ ժպիտը բերանին, չե՞ս ուզում քո մօր մօտ գնալ :

Աղջիկը կանգ առաւ, իսկ տասնապետը, ցոյց տալով իր ընկերին, աւելացրեց .

— Սա է տարել քո մօրը, սա քեզ էլ կը տանէ.

Եւ էլի ծիծաղեց : Այդ ծիծաղը սաստիկ խա – բում էր Նազլուին, թոյլ չտալով հասկանալ թէ որն է կատակը, որն է իրողութիւնը : Այս անգամ նրա մէջ կասկած չմնաց, որ Ահմէտը կատակ է անում : Անկարելի էր, որ նրա մօտ կանգնած այ – լանդակ մարդը լինէր իր մօր տանողը :

Եւ նա շարունակեց իր ճանապարհը, ուշա – դրութիւն չդարձնելով Քէօսա Մուխտարի վրայ, որ նոյնպէս չարժանացրեց նրան իր ուշադրու – թեանը :

Բայց այդպէս չէր Նազլուն մի շաբաթից յե – տոյ, վերադարձի ժամանակ :

Նա եւ Փերին շրջապատուած էին մի տարօրի – նակ, մի սարսափելի բազմութեամբ : Եւ այժմ նա հասկանում էր տասնապետ Ահմէտի խօսքերը, գիտէր որ դրանց մէջ կատակ շատ քիչ կար, հաս – կանում էր մանաւանդ թէ ինչ է եղել տասնապե – տի այլանդակ ընկերը : Եթէ երկուսը, Ահմէտը եւ այն չորացած դեւը, այժմ էլ նստած լինէին աղ – բիւրի մօտ, Նազլուն ուրիշ կերպ կը խօսէր : Բայց ոչ ոք չէր երեւում այդտեղ, ոչ ոքին նա բան չա – սաց եւ ուղիղ գնաց դէպի աղբանոցի ձորը : Այդ օրը հինաւուրց տունը օթեւան տուեց շատ դըժ – բախտների :

Դա աշնանային մռայլ օրերից մէկն էր : Առա – ւօտեանից երկինքը պատած էր գորշ ամպերով, սարերի վրայ ձգուել էր մշուշի մի անհուն ծով : Մառախլապատ, անլոյս օրուայ խոնաւութիւնը նստել էր ամէն տեղ, իսկ ցուրտ քամին թէեւ շատ մեղմ էր, բայց սառցրել էր այդ խոնաւութիւնը եւ փայտացնում էր մարդու քիթ ու պռունգը :

Ձնայած այդպիսի եղանակին, Աւետարանոցը մի առանձին կենդանութիւն էր ստացել : Նա դուրս էր թափուել եւ տեղաւորուել էր կտուրների վրայ, ցանկապատերի ետեւում : Շրջակայ գիւղերից գա – լիս էին, խտանում էին մանաւանդ բէկի տան մօտ, իսկ Մելիքի խումբ – խումբ գիւղացիները, դը – րանց քշում բերում էին Սիւլէյման Բէկի ձիաւոր – ները : Տան հիւսիսային կողմում բարձր թումբի լանջերը սեւացել էին մարդկանց բազմութիւնից :

Ամէնքը սպասում էին . ամէնքի աչքերը ուղ – ղուած էին դէպի Բէկի տան մօտ եղած լայնար – ձակ հրապարակը, որի մէջտեղում տնկուած էր մի բարձր, սրածայր եւ հաստ ձող :

Մարդակեր բարբարոսութեան այն ժամանակ – ներում երեխան էլ գիտէր, որ շուտով հրապարա – կի մէջ մի մարդ կը հանուիցիցի վրայ : Դա ամենա – զարհուրելին էր սպանութեան բոլոր եղանակնե – րի մէջ, որ մարդը հնարել է մարդու համար, եւ շատ յաճախ չէր գործադրւում :

Ամէնքը հասկանում էին, պատժուողը մի շատ նշանաւոր ոճրագործ պիտի լինէր :

Ասում էին որ Բէկին, վերջապէս, յաջողուել էր ձեռք գցել Մանասի մարդկանցից մէկին եւ այժմ նրա վրայ պիտի թափէր իր ամբողջ կատա – ղութիւնը : Նա հաւաքել էր այսքան բազմութիւն, որ ցոյց տայ թէ ինչպէս ինքը գիտէ պատժել : Մինչեւ անգամ հրաւէրներ էր ուղարկել Մելիք – Աւանին, մի քանի Թուրք ու քիւրտ բէկերի : Մի – այն Ռայ Մելիքն էր անտես արել իրան հասած հրաւէրը :

իրենց երկիրները տակաւին չէին կորսնցուցած իրենց անկախութիւնը: Այդ քաղաքացիները կը մերժեն վերադառնալ, իրենք զիրենք համարելով քաղաքական ապաստանեալներ, նախընտրելով հայրենազուրկ տարագիրի հանգամանքը: Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ վերադարձնել պատերազմի ոճրագործները եւ պատրաստ է գործակցելու, երբ մանրամասնութիւններ հաղորդուին:

Ամէն պարագայի մէջ, դժուար է ճշդել Ֆրանսա բնակող սովետ քաղաքացիներուն թիւը, ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը:

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Ֆրանսա ապաստանած շատ մը ռուս տարագիրներ, Խ. Միութեան տուած հաւաստիքներուն վրայ եւ մղուած՝ հայրենասիրութենէ, խորհրդային անցագիր ուզեցին, բայց շատերը չվերադարձան, պահելով Ֆրանսա բնակելու արտօնագիրը: Խնդիր է թէ այսօր կ'ուզե՞ն վերադառնալ:

Գերագոյն յանձնախումբ մը

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տասներկու զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները որոշեցին մնայուն յանձնախումբ մը կազմել, վարելու համար թէ քաղաքական եւ թէ զինուորական գործերը: Այս նոր կազմակերպութիւնը պիտի բաղկանայ իւրաքանչիւր երկրի արտաքին նախարարներէն եւ չարունակ նիստ պիտի գումարէ Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ: Երէկ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ այս մասին, բայց բուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

Այս նոր յանձնախումբին նախագահը պիտի ըլլայ Ամերիկացի մը, զօր. Այզընհաուըր կամ Պ. Հէրիմէն, Մարշըլի ծրագրին շրջուն դեսպանը, արտակարգ իրաւասութիւններով: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ կարգ մը փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները ընդդիմացած են այս իրաւասութեանց:

«ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ՍՊԱՍԵՑԷՔ»

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, որ այսօր կը վերադառնայ Մոսկուայէն, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ. — «Երեք ամիս սպասեցէք, վճիռ մը արձակելու համար կատարուած առաքելութեանս յաջողութեան կամ ձախողման մասին: Դժգոհ մնալու պատճառներ չունիմ»:

Այս յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Սթալինի հետ եղած խօսակցութիւնը գաղտնի պիտի պահուի առ այժմ, չխանգարելու համար արդիւնքը:

Պ. Լի նորէն պիտի տեսակցի նախագահ Թրումընի, ինչպէս եւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետներուն հետ: Փարիզ պիտի գայ Փրակայի ճամբով, յետոյ պիտի երթայ Լոնտոն եւ Նիւ Եորք:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ մարզպանները արտօնեցին որ գերման կառավարութիւնը իրաւունք ունենայ վճռելու Ռուրի պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարագործութեանց սեփականութիւնը: Ուրեմն մօտերս պիտի որոշուի թէ այդ ճարտարագործութիւնները անհատական սեփականութի՞ւն պիտի մնան թէ պետական:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ պիտի հաստատուի, համաձայն մանաւորապէս մշակուած օրինագծի մը, որ վաւերացուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ: Խորհուրդը պիտի բաղկանայ քսան անդամներէ, ընտրուած երկու տարուան համար, հսկելու համար մամուլի վարկին եւ անկախութեան վրայ:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ Բ. կանխավճարին պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Մայիս 22, Ազգ. Ժողովին կողմէ, մեծ դժուարութեամբ: Ուրեմն տասը առ հարիւր աւելի պիտի վճարեն անոնք որ կը թերանան: — Կ'ըսուի թէ նոր փոխառութիւն մը պիտի կնքուի:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Տիգրիս գետը յորդած է, մեծ վտանգ սպառնալով: Զինուորներ, ոստիկաններ եւ անպատսպար քաղաքացիները կ'աշխատին վերահաստատել ձախ ափին ճեղքուած թումբը: Հեղեղները խուժելով 1810 արտավար տարածութեան վրայ, քշած տարած են 2000 ցեխէ խրճիթներ եւ ողողած՝ 1500 շէնքեր, Պաղտատի հարաւակողմը:

ՎԱՐՁՈՒ Է ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Նիսի մէջ, կայարանին մօտ եւ ծովէն տասը վայրկեան, 6րդ յարկ, արեւոտ եւ օդաւէտ, Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար: Երկու սենեակ, խոհանոցն ալ կրնան գործածել: Կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն: Երախայ ունեցողի համար կարելի է տեղաւորել Lit pliant մը: Միասին բերել սաւան, բարձի երես եւ սրբիչ: Օրական 1300 Ֆր. (1 ամսուան համար): Կանխավճար մը կ'ուզուի: Դիմել «Յառաջ»ի, Պ. Սկզբնատառով:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ:

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն —11.30: Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Նախագահութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար): Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ,

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆի suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ:

Կը խօսին.— ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle Familialeի մէջ, 32 rue Danton, Kremlin Bicêtre:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ» եւ զաւեշտ մը:

Մուտք 100 ֆրանք:

Իջնել métro Porte d'Italie, իսկ 125 թիւ հանրակառքով եկողները՝ Ave. Fontainebleau:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Օր. Թագուհի Ժագլին Յ. Հացագործեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ), փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն ընկեր Եաղճեան հազար Ֆր. ընկեր Գասպարեան 500 ֆրանք («Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին): Պ. Պ. Յակոբեան 500, Մ. Ալեանագեան 1000, Մ. Գուլումճեան 500, Տէր եւ Տիկին Գարագէզեան 500, ընկեր Թիւթէլեան 200, ընկեր Պետիկեան 500, (Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին), Կարտանէն Յովհ. Մանուկեան 500, Տիկ. Մարի Պետրոսեան 500, (Կապոյտ Խաչի Կարտանի մասնաճիւղին):

Ստանալ Արամ Պետիկեանէ, 7 rue Berlioz:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Հացագործեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին՝ Օր. ԺԱԳԼԻՆԻ դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Խաչիկ Պզտիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon) իր մօր

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին անոր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Լեւոն եւ Օր. Անահիտ Արզումանեան Պօմոն, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան Պուլվար Օտտօ, կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր, կեսուր մօր, ՏԻԿ. ԵՂՍԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս կիրակի առաւօտ: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Աղբիւր Սերոբի, Հրայրի եւ Գէորգ Չաւուշի նահատակութեան 50ամեակի առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:

Կը նախագահէ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Ինչպէս եւ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
(Յանուն Նախկին Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կեդր. վարչութեան):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փոն տը Շէրիւի մէջ այս կիրակի
ԱՐՁՈՒ – ՄՈՒՐԱՏ
Երաժշտ. տրամ 7 գործ. Հեղ. Թրագօշի

Պ. Թորգոմի

Հայկ. եւ ֆրանսական նուագախումբին հասցէն՝
524 Ch. de Mazargue, Ste. Anne, Marseille:
Tél. DR. 93–24:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Մ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère, Քաշան: Ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.45ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Բարոյական ու նիւթական զեկուցում: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Ահարոնեանի ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Պ. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ յառաջիկայ երկու դասախօսութիւնները Հայ Ուս. Տան մէջ (57 Պուլվառ Ժուռտան), Մայիս 20ի եւ Յունիս 3ի շաբաթ օրերը, ժամը 5ին, Նիւթը՝ «ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ միջնադարեան հայ մեծ աշուղին վերագրուած տաղաշարքը»: Մուտքը ազատ է: »

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի եւ շրջաններու Հայ Արենուշներու կողմէ: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Théâtre rue d'Algerի հանրածանօթ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Հայ Արիներու ընդհ. պետ՝
ՏՈՔԹ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար, մարզանք, արտասանութիւն, պիտի ներկայացուին «Համբարձման վիճակը» (Յովհ. Թումանեանի «Անուշէն») եւ «Գող սիրտը դող» զաւեշտ (գայլիկներու կողմէ):

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

LE DOME ARARAT

Տէր եւ Տնօրէն՝ Ս. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Նիս այցելող հայրենակիցներուն կ'ապահովէ պանդոկի եւ այլ դիւրութիւններ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ եւ ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ, մատչելի գիներով:

1 Avenue Thiers. Կայարանի դիմաց
Բաց է առտուան ժամը մինչեւ 2
Հեռաձայն 890–38

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր servietteներ այրերու համար:

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

Gare du Nordի մօտ:
106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Samedi 20 MAI 1950 Շաբաթ 20 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6157–Նոր շրջան թիւ 1568

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Խաղաղութիւն կ'ուզենք բայց պատրաստ ենք ի հարկին կռուելու»

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱԼԱՐ ՄՆԱՆ ՁԵՐ ՁԵՌՔԵՐԸ

Ահաւասիկ Փարիզն ալ կը տօնէ ազգանուէր կիներու ամէնէն ժողովրդական կազմակերպութեան քառասնամեակը :

Պետութեան մը հետ կապուած չէ այս Միութիւնը : Չունի շողշողուն տիտղոսներ կամ դիւանագիտական յարաբերութիւններ : Անունն ալ կը տարբերի գաղութէ գաղութ, յարմարելու համար իւրաքանչիւր երկրի օրէնքներուն :

Եւ սակայն, Կ. Խաչ մըն է, բառին բովանդակ իմաստով : Ե՛ւ կոչումով, ե՛ւ գործունէութեամբ :

Հիմնուած՝ 1910ին, բոլորովին տարբեր պարագաներու մէջ, ան հետզհետէ ընդլայներով իր աշխատանքի ասպարէզը, դարձաւ կենդանի կազմակերպութիւն մը, բազմաճիւղ եւ ծաւալուն :

Կրնայինք ըսել թէ չկայ հանրօգուտ գործունէութեան ճակատ մը, ուր չերեւայ այս Միութիւնը, ՀՕՄ, Կապոյտ կամ Կարմիր Խաչ, Գթութեան կամ Օգնութեան Խաչ :

Ըլլալով հանդերձ մարդասիրական, իր կոչումովն իսկ, ան չէ կաշկանդուած տառին :

Ուր որ ալ գործէ, ան ամէն բանէ առաջ պարտականութիւն սեպած է ընդ առաջ երթալ օրուան պահանջներուն : Հետեւիլ, ունկնդրել, ուսումնասիրել : Այս ձեւով գտած է իր ճամբան :

Իր գլխաւոր արժանիքը պիտի կազմէ այս բազմակողմանի գործունէութիւնը : Մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ՝ ստիպուած է գործել արմատախիլ, տարագիր բազմութեանց մէջ : Անոր բարիքին համար : Ի սփիւռս աշխարհի :

Տարիներէ ի վեր ունինք բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, հոգալու համար չքաւորը, հիւանդը, անտէրը կամ անճարը :

Բայց, ե՞րբ ենք ունեցեր, օրինակ, սերունդի փրկութեան հոգ : Եւ Միութիւն մը որ հիմնական գործ համարէր աշխատիլ այդ ճակատին վրայ :

Դժուար թէ քառասուն բազմարդիւն տարիներ կարենար բոլորել այս բազմանուն կազմակերպութիւնը, առանց սրատես գիտակցութեան եւ անսահման անձնուիրութեան :

Ոչ շուք, ոչ ալ մեծամտութիւն, այլ եռանդուն եւ յարատեւ աշխատանք :

Տակաւին չըսինք թէ աշխատաւորներ են իր անդամուհիները, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ : Մայրեր եւ քոյրեր, որոնք բաւական չսեպելով իրենց անհատական, ընտանեկան ամենօրեայ հոգերը, կը ծառայեն նաեւ հանրութեան :

Անձնապէս ճաշակած ըլլալով բազմազան տառապանքներու լեղին, անոնք գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ սփոփել թշուառը եւ հիւանդը, կամ պուտ մը կաթ ճարել անտէր երախայի մը : Եւ կամ — օ՜ գերագոյն երանութիւն — մայրենի լեզուն թոթովել տալ օտարութեան մէջ ծնած զաւակներուն :

Եօթանասուն - ութսունական թուականներուն, ափ մը կիներ էին որ հիմը դրին Պոլսոյ «Ազգանուէր»ին եւ «Դպրոցասէր»ին (ինչպէս այրերը՝ Միացեալ Ընկերութեանց) :

Նոյն ոգին էր որ կանանց Միութիւններ կազմել կուտար Կովկասի եւ Իրանի մէջ, բարեգործական առաջադրութիւններով :

Շարժումը փոխանցուեցաւ սերունդէ սերունդ, աստիճանաբար ընդլայնելով կանացի գործունէութեան հորիզոնը : Աւելի բիւրեղացաւ, հետեւելով արդիական պահանջներու :

Մեծ մայրերը կայծեր ցաներ էին իրենց ճամբուն վրայ : Այնպէս որ, երբ ցամաքէ ցամաք նետուեցանք, զաւակներուն ամէնէն վեհերոտն անգամ չանճրկեցաւ :

Ցետին համրանքին մէջ, խմբովին ձեռք առին ջահը, դոհացնելու համար այլապէս հանրօգուտ, ստիպողական պահանջներ :

Քառասուն տարի առաջ, երազատես մը պիտի համարուէր ան որ կը համարձակէր երեւակայել կանացի կազմակերպութիւն մը, 12.000 անդամուհիներով : Այն ալ օտարութեան մէջ :

Այդ երազը իրականութիւն է այսօր, շնորհիւ իրենց՝ կիներու նախաձեռնութեան, եւ բարեկամ կազմակերպութեան մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չունչին :

Եղբայրական ողջոյն՝ Կ. Խաչի 40ամեակին :

Դալար մնան ձեր ձեռքերը, մայրեր եւ քոյրեր : Ինչպէս ձեր սիրտն ալ, մշտավառ մորենի :

Շ.

Քանի մը թուանշաններ Հ.Օ.Մ.ի մասին (Կ. Խաչ)

Հայ Օգնութեան Խաչը (նախկին Կ. Խաչ), որուն քառասնամեայ յոբելեանը կը տօնուի այս իրիկուն, շաբաթ, Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ, ունի աւելի քան 12.000 անդամուհիներ : Կեդրոնը կը գտնուի Ամերիկա, Հ.Օ.Մ. անունով : Իւրաքանչիւր-գաղութի մէջ կազմակերպութեան անունը յարմարցուցած է տեղական պայմաններուն : Այսպէս է որ Ֆրանսայի մէջ կը կոչուի Կապոյտ Խաչ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ՝ Օգնութեան Խաչ, Եգիպտոսի մէջ՝ Կարմիր Խաչ, Յունաստանի մէջ՝ Կ. Խաչ եւայլն :

Միութիւնը ունի համագումար մօտ 180 մասնաճիւղեր : Հիւս. Ամերիկայի մասնաճիւղերուն թիւն է՝ 78, աւելի քան 2500 անդամուհիներով, Հարաւ. Ամերիկա՝ 8 մասնաճիւղ, 1130 անդամ, Ֆրանսա՝ 29 մասնաճիւղ, 1800 անդամ, Եգիպտոս երկու մասնաճիւղ, 150 անդամ, Պաղեստին՝ մէկ մասնաճիւղ, 50 անդամ, Մակեդոնիա Թրակիա՝ երեք մասնաճիւղ, 180 անդամ, Լիբանան՝ 16 մասնաճիւղ, 2094 անդամ, Իրաք՝ տասը մասնաճիւղ, 800 անդամ, Պարսկաստան՝ երեք մասնաճիւղ, 350 անդամ, արեւմտեան Գերմանիա՝ երկու մասնաճիւղ, 150 անդամ (համաձայն 1949ի տեղեկագրին) : Սուրիա՝ 18 մասնաճիւղ, մօտ երկու հազար անդամ, 11 արծուիկներու խումբ :

Միութեան 1948— 1949 տարեշրջանի ընդհ. մուտքը եղած էր 84.972 տոլար, որուն 20.445 տոլարը անդամավճարներէ : 1949 Յունիս 30ին գանձը պատրաստ կար 27.163 տոլար : Նոյն տարեշրջանին կրթական եւ մարդասիրական ճակատի վրայ ծախսած էին, Ամերիկայի մէջ, կրթական՝ 3561, բարեսիրական՝ 780 տոլար, Հին Յունաստան՝ 2625, Սելանիկ՝ հազար, Լիբանան՝ 2775, Պէյրութի ճեմարանին՝ 5000, Սուրիա՝ 2530, Հալէպի Քառէն Եփփէ ճեմարանին՝ հազար, (այս տարի՝ 1500), Ազունիէի բուժարանին՝ հազար, Իրաք՝ 512, Իրան՝ 500 եւն. :

Նոր տարեշրջանին Հիւս. Ամերիկայի մէջ հաստատած են կրթական ֆոնտ մը, 15 առ հարիւր աւելցնելով տարեկան սակերուն վրայ :

Այս տարի նուէրներէ կը սպասուի 3500 տոլար, «պնակ մը կերակուր»ի ձեռնարկէն՝ 4500, ծոմապահութենէ՝ 1500 պարբերաթերթին բաժանեգիներէն՝ 3500 եւն. : (Պարբերաթերթը, Հայ Օգնութեան Միութիւն, եռամսեայ է եւ կը հրատարակուի տասը տարիէ ի վեր) :

× Վերջին 11 տարեշրջաններուն Միութիւնը ունեցած է 570.000 տոլար մուտք, 511 հազար ելք, դիւանական աննշան ծախքով մը : Պատերազմի աղէտեալներուն տրամադրած է 135.442 տոլար, Հայաստանի՝ 45 հազար, Պէյրութի ճեմարանին՝ 80 հազար, Սուրիոյ 36 հազար, Լիբանանի՝ 35 հազար, ամերիկահայ կրթական ձեռնարկներուն՝ 40 հազար եւն. :

ԴԷՊԻ ՍՈՐՊՈՆ, ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ (ՇԱԲԱԹ) :

ԱՆՁՐԵՒ, ԿԱՐԿՈՒՏ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ իրար խառնուեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Համբարձման օրը : Օրն ի բուն անձրեւ տեղաց Փարիզի մէջ : Օդը ամպոտ է տակաւին :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ մօտ հազար տուներ եւ 16 գործարաններ փլան ողողումներու հետեւանքով, Քարտատ քաղաքին մէջ, մայրաքաղաքէն եօթը մղոն դէպի հարաւ : Տիգրիսի երկու ափերուն վրայ տուներ եւ մթերանոցներ ողողուեցան Պաղտատի մէջ : Միլիոնաւոր քառակուսի մեթր մշակուած տարածութիւններ ջուրերուն տակ մնացած են : Վնասը հարիւր հազարաւոր ոսկի կը հաշուեն :

ՔԵՆԹՐՊՐԻԻ « Կարմիր աւագերէցը», Հիւլէթ Ճոնսըն, հոտած հաւկիթներով եւ քարերով ընդունուեցաւ Քանատայի Թիմինս քաղաքին մէջ, ուր գացած էր ճառ մը խօսելու համար խաղաղութեան համագումարին մէջ : Ոստիկանութիւնը իր կառքին ընկերացաւ մինչեւ ժողովասրահ, մինչ կատղած ամբոխ մը թշնամական ցոյցեր կը կատարէր փողոցներուն մէջ : Աւագերէցը մէկ ժամ փակուած մնաց ժողովասրահին մէջ, որպէսզի բազմութիւնը ցրուեն : Միեւնոյն ցոյցերը կատարուեցան Համիլթըն քաղաքին մէջ, երբ աւագերէցը կը թելադրէր բարեկամութիւն հաստատել Խ. Միութեան հետ :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ 12 ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հինգշաբթի օր լրացաւ Ատլանտեանի 12 զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներուն պատմական ժողովը, Լոնտոնի մէջ : Փակման ճառը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, Պ. Էչիսըն, շեշտելով թէ արեւմտեան աշխարհը խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ ուրիշ ոչինչ, բայց ի հարկին պատրաստ է կռուելու որեւէ նախայարձակման դէմ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երբ 250 թղթակիցներ ներկայ էին, երբ ժողովարահը բացուեցաւ հանրութեան առջեւ, չորս օրուան խորհրդակցութիւններէն վերջ : Պ. Էչիսըն հաւաստեց թէ «իրական եւ շօշափելի յառաջդիմութիւն կատարած են հաւաքական ապահովութեան ճամբուն վրայ, ընդդէմ համայնավարութեան» : Յետոյ բացատրեց թէ Արեւմտեան աշխարհը կ'ուզէ ստեղծել պաշտպանողական կազմակերպութիւն մը որ բաւական զօրաւոր ըլլայ կասեցնելու որեւէ սպառնալիք : Մասնաւորապէս յիշեց նաեւ թէ Արեւմուտքը վճռած է ինքզինքը պաշտպանել խռովարար գործողութեանց դէմ,— թոյլ չտալ որ ազգ մը նուաճեն անարիւն հարուածով մը, ինչպէս եղաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ :

× Ատլանտեանի զինակիցները վճռած են իրենց հաւաքական ճիգերով կառուցանել պաշտպանութեան ցանց մը՝ օժտուած արդիական զէնքերով եւ կարող՝ դիմադրելու որեւէ սպառնալիքի : Պաշտպանողական կազմակերպութիւնը փութացնելով հանդերձ, զինակից նախարարները պատրաստ են օգտուելու որեւէ պատեհութենէ, իրական եւ տեւական կարգադրութեամբ մը լուծելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ծագած վէճերը որոնք երկուքի կը բաժնեն աշխարհը : «Միայն ազատ ընկերութիւն մը կրնայ անհատին ապահովել տնտեսական եւ ընկերային բարելաւման բարիքները : Ազատութիւնն է հասարակաց հիմքը մեր կարգուսարքին, եւ մենք վճռած ենք պաշտպանել զայն նախայարձակման կամ խռովարարութեան որեւէ սպառնալիքի դէմ, ուղղակի ըլլայ թէ անուղղակի : Ազատութիւն՝ կը նշանակէ անկախութիւն ազգերու, յարգանք հոգեկան արժէքներու եւ մարդկային արժանապատուութեան : Մենք վճռած ենք ապահովել մեր ժողովուրդներուն տնտեսական յառաջդիմութիւնը եւ բարօրութիւնը եւ բարձրացնել ուրիշ ազատ ժողովուրդներու տնտեսական եւ ընկերային զարգացումը՝ սերտ գործակցութեամբ : Ցորչափ կարգ մը ազգեր չեն ուզեր գործակցիլ հաւասարութեան եւ փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ, խաղաղութեան պահպանումը եւ ազատութեան պաշտպանութիւնը կը պահանջեն կազմակերպում համապատասխան զինուորական միջոցներու : Նախարարներու ժողովը իր խորհրդակցութեանց ընթացքին հաստատեց թէ միայն ներդաշնակ ծրագրումով եւ միացեալ ջանքերով կրնանք հասնիլ այս նպատակներուն » :

Ձեկոյց մը պարզեց տրուած որոշումները, զորս ամփոփած ենք քիչ անդին :

× Ճառեր խօսեցան նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները : Պ. Շուման յայտարարեց.— « Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին մենք հաստատեցինք թէ այլեւս պատճառ չկայ որ շարունակուին եւրոպական հին մրցակցութիւնները : Ֆրանսա, եւ իրեն հետ շատ մը ազգեր իրաւունք ունէին մտածելու թէ Գերմանիան չի կրնար եւրոպական ընտանիքին մէջ մտնել, առանց իրապէս ապացուցանելու ներքին փոփոխութիւն մը : Բայց խորհեցանք թէ պէտք է աւելի արագ շարժինք : Գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր Գերմանիան, ընդունելով իբրեւ միջազգային ամբողջութիւն, պատեհութիւն ընծայեցինք որ հաւատայ իր ապագային : Այսօր կ'ուզենք աւելի յառաջ երթալ, զայն միացնել եւրոպական ժողովրդապետութեանց, որպէսզի վերջ գտնէ այն հակամարտութիւնը որ անցեալ դարուն պատճառ եղաւ շատ մը պատերազմներու » :

Պ. Պեւին ձայնակցելով Պ. Էչիսընի, յայտարարեց.— « Մեր նպատակն է այժմ զօրացնել խաղաղութիւնը, ոչ թէ պարզապէս պատերազմի պատրաստուիլ : Ատլանտեանի դաշինքը հաւասարներու ընկերակցութիւն մըն է, ամէնէն փոքր ազգն ալ հաւասար է ամենամեծին : Բոլորն ալ հաւասարապէս կը նպաստեն հասարակաց ճիգին, համաձայն իրենց միջոցներուն » :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովին անդամ ընտրուած է, Պոլսէն Տոքթ. Անտրէ Վահրամ (Գոճապըլըքեան), իբրեւ Թեկնածու Դեմոկրատ կուսակցութեան : (Նախապէս անդամ էր Հալէբի, որուն թեկնածուն, Տոքթ. Հայրապետեան, պարտուած է :)

ՔԱՌԱՍՈՒՆ...

Խորհրդաւոր այս թիւը կը յիշեցնէ մեր մամիկներու հէքեաթները, երբ կը պատմէին հին թագաւորներու, քաջ իշխաններու դիւցազնական կռիւները ընդդէմ թշնամիին: Ու գեղեցկօրէն կը նկարագրէին անոնց պանծալի յաղթութիւնները:

— «Քառասուն օր, քառասուն գիշեր երկրի բոլոր ժողովուրդը ցնծութիւն ըրաւ ...:

Ու հէքեաթը կը վերջանար «երազ դնելով հոգիներու մէջ»:

Սակայն ներկայ Քառասունը իբրեւ գործնական չօշափելի յաղթութիւն հիացումով ու յարգանքով կ'ողողէ համայն հայութիւնը: Եւ կը մղէ զայն արդար հպարտութեամբ ու արտաքին բերկրանքով տօնելու կնոջական այս մեծ կազմակերպութիւնը եւ իր 40 տարիները:

Քառասուն փոթորկալի տարիներ, որոնց տաժանքին մէջէն կը բացուի հայ կնոջ դէմքը շքեղ եւ յուզումնալից պայծառութեամբ իր բազմադարեան նախամայրերու լուսազեղ փաղանգին առընթեր:

... Բախտաւոր եղաւ Ամերիկահայ կինը: Ազատութեան եւ հաւասարութեան երկրի մըմէջ, որպիսին է Ամերիկան, անկաշկանդ պահեց Հայ Կարմիր Խաչի ծնունդն ու զարգացումը:

Իր արմենական մաքուր ու անձնուէր հոգիէն աւիշ տուաւ անոր: Իր սրտին կենսունակ ջերմութեամբը արեւեց Կ. Խաչը, որ արմատ բռնեց, բարձրացաւ ու պտուղ տուաւ որպէս ծիրանի ծառ:

Եւ անոր մայրական, քրոջական հովանիին տակ պատսպարուեցան վշտահար, սովահար բազմութիւնները Հայ Մնացորդացին, առաջին Աշխարհամարտէն ի վեր:

Սակայն եղերաբախտ եղաւ մայր երկրի քոյր միութիւնը, Հայ Կ. Խաչը, որ ծնունդ էր առեր Օսմ. Սահմանադրութեան խաբուսիկ շնորհին տակ, 1910էն ալ առաջ:

Սարսափի այդ սեւ օրերուն հազիւ 4—5 տարեկան մանուկ Հայ Կ. Խաչը, ճղակոտոր կ'իյնար իր տարաբախտ հիմնադիրներուն հետ, ու կը խեղդուէր արեան ճապաղիքներու մէջ, հայրենի փլատակներուն վրայ...:

Բայց ոգին կենդանի մնաց:

Եւ որպէս յարուցեալ սրբութիւն մարմին առաւ Սփիւռքի մէջ: Սուրիա – Լիբանանէն մինչեւ Պալքանները, Եգիպտոսէն Ֆրանսա եւ բոլոր գաղթաշխարհը ուր որ Հայուհին ապաստան գտաւ:

Ու կոչուեցաւ Օգնութեան ու Գթութեան Խաչ, Կարմիր ու Կապոյտ Խաչ:

Այս վերջինը Ֆրանսահայ կնոջ յամառ յարատեւութեան, տառապանքին տքնութեան, հզօր սիրոյն բազմաբուրեան ծաղիկն է, որ կը խնկաւէտէ հայկական շրջապատը, կը զօրացնէ տոհմային առաքինութեան բարոյական ազդակը ընտանեկան ու ընկերային կեանքի մէջ:

Միութեան անդրանիկ պատգամաւորական ժողովը — որուն մաս կը կազմէի—կը գումարուէր Մարսէյլի մէջ, նախագահութեամբ ողբացեալ Ջամալեանի:

Եկեր էին մայրաքաղաքէն ու գաւառներէն: Հայուհին փութացած էր իր մասնաճիւղին ձայնը ներկայացնելու: Խանդավառութիւնը սրտառուչ էր եւ հաղորդական:

Բանուորուհիներ էին շատերը: Ոմանք իրենց պզտիկները դրացի կնոջ մը խնամքին յանձներ էին մինչեւ իրենց վերադարձը: Գործը ամէն բանէ վեր:

Անսասան հաւատքով ճամբայ ելեր էին: Նոյն ոգին էր —հինը— որ տասնեակ տարիներ առաջ գոյութիւն ու կեանք էր առեր իրենց հրակէզ հոգիներուն մէջ:

Մեծ եւ համամարդկային գաղափարները չեն մեռնիր:

Այնուհետեւ կը կրկնուին այդ պատգամաւորական ժողովները աւելի ճոխ ու կազմակերպուած օրակարգով: Միութիւնը բարձրացուց իր քանակը եւ որակն ալ: Տարէցներու կողքին հասան նորերը: Ստուար թիւ մը կը ներկայացնեն սան – սանուհիները, որոնց մէջ տպաւորուած են խորունկ չափերով հայ կեանքն ու պատմութիւնը անցեալին ու ներկային:

Ֆրանսահայ Խաչուհին անցաւ բոլոր խութերըն ու դժուարութիւնները տեղական լպրծուն ճամբաներուն ուր հարթիչ գլանը կը տորէ ամէն ինչ:

Եւ ահա Հայ Օգնութեան քոյր միութեան հետ ձեռք ձեռքի կը տօնէ քառասուն տարիներու յոբելեանը հայ կնոջ բեղուն գործունէութեան:

Ինչքան ընդարձակ է գործունէութեան այդ դաշտը գաղթաշխարհի անսահման եւ անմիջական պահանջներով:

Անձնուիրութեան եւ սիրոյ կոթողը կանգնած է հոն: Ապագայ սերունդները սքանչացումով պիտի տեսնեն իրենց մայրերուն ու քոյրերուն շինարար աշխատանքին լուսարձակ գեղեցկութիւնը:

Ո՞ր մէկը յիշատակել իր հայրենասիրութեան եւ մարդասիրութեան սխրալի գործերէն:

— «Պնակ մը կերակո՞ւրը», որով հազար հազար հայ տղաք ֆիզիքական ու բարոյական պաշտպանութիւն գտան պատերազմի ծանր օրերուն, երբ նոյն իսկ մեծ ու հարուստ ազգերուն համար պարէնաւորումի խնդիրը կնճռոտ հարց մըն էր:

— Բուժարաննե՞րը, ուր կարօտ ու չքաւոր հայ հիւանդը դարմանուեցաւ հարազատ խնամքով: Եւ այդպէսով քանի քանի երդիքներու պըլպըլան ճրագը վառ մնաց:

— Մայրենի լեզուի գիշերային դասընթացքնե՞րը, ուր գաղթահայ մանուկը ճանչցաւ Մեսրոպեան տառերը, սորվեցաւ սիրել Մեծասքանչը, սկսաւ հետաքրքրուիլ իր պզտիկ ազգին մեծ անցեալովն ու պատմութեամբը:

Ի՞նչպէս ներկայացնել, խտացնել ազնիւ ու սրտագրաւ պատկերը հայ կնոջ ճիգերուն, կամքին, որոնցմով եղաւ անմրցելի, մեծ ազգերու աղջիկներէն աւելի գերազանց ու գովելի:

Զի նպատակ եւ իմաստ դրաւ գաղթահայ կեանքի խեղճութեան ու միջակութեան մէջ:

Յեղափոխեց պանդուխտ Հայուն միտքն ու մտածումը: Ամոքեց ղարիբին սրտին խոցը:

Ծառագայթներ ցանեց մթին եւ ունայն հոգիներուն խորը: Եւ տուաւ ամէնուն օգնութեան, զոհողութեան, եղբայրութեան քաղցրագոյն յոյզը, եւ թեւեր բարձրանալու դէպի անթառամ իտէալը հայրենի...

Մեր հին, դարաւոր պատմութիւնը ինչպէս եւ ժամանակակից յեղափոխական պատմութիւնը սքանչելի դէմքեր արձանագրած են հոգեյոյզ ու պատկառելի դրուագներով, ուր Հայուհին կ'երեւի իբրեւ մայր, իբրեւ քոյր, իբրեւ ամուսին եւ ընկեր անմահութեան դափնիով:

Հայոց ազգի աղջիկներ, օրհնութիւն եւ պատիւ ձեզ, սէր ու մեծարանք:

Բերկրանքով պիտի կարդան ձեզ յետագայ սերունդները:

Պիտի սերտեն, ուսումնասիրեն իրենց մայրերուն, քոյրերուն աննախընթաց պատմութիւնը, որ չգրուեցաւ դեռ, ինչպէս կը շեշտէր գրագէտ Գ. Մխիթարեան իր «Գիրերու Խորհուրդը» յօդուածին մէջ: (Տես ՀՕՄի բացառիկը):

Պէտք է գրել այդ սխրալի պատմութիւնը, աննմանը նմաններուն:

Գրել սեւով՝ սպիտակ մագաղաթի վրայ, հայ կնոջ աշխատաւոր դերութիւնն ու սուգը:

Կարմիրով՝ անոր կրած զարհուրելի նախատինքն ու վիրաւորանքը:

Կապոյտով՝ իր անկաշառ քրտինքն ու վաստակը եւ կանանչ յաղթանակը...

Համայն հայութիւնը թող տօնէ հայ կնոջ քառասնամեայ գործունէութեան յոբելենական փառատօնը, քառասուն օրերու եւ քառասուն գիշերներու անխառն խնդութեամբ:

Թող տօնէ նուագարաններով ու տաւիղներով:

Թող տօնէ գաղթաշխարհի մէջ, եւ օր մըն ալ հայրենիքին մէջ... :

«Ո՛ տայր ինձ»...:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

Հայունին պատնէշին վրայ

Այսօր թէեւ չկան մեր կեանքին սպառնացող եաթաղաններն ու ջարդերը, եւ ո՛չ ալ՝ սիպերիական ցուրտ աքսորավայրերն ու տանջանքները, իբրեւ դամոկլեան սուր մեր գլխին, բայց շատ արագ եւ անտեսանելի թափանցումով մը, մեր ազգային գոյութեան սպառնացող վտանգը մեր դըրան առջեւ է: Ձուլումի եւ Ուրացումի վտանգը:

Ուրացում՝ ազգային անցեալ ու ներկայ փառքերու, արժէքներու: Ուրացում՝ լուսաւոր ապագայի մասին մեր ունեցած հաւատքին, որ դարերու երբեմնի մռայլ ու խաւար մշուշին մէջէն, իբրեւ լուսաւոր շող, ճառագայթեր է հայ հոգիներուն մէջ եւ զանոնք պահպաներ՝ ձուլումի եւ ոչնչացումի դէմ:

Այս քաղաքակրթուած ոստաններու մէջ ծնած ու հասակ նետած հայ սերունդին է, որ կը սպառնայ այդ վտանգը:

Ու այս անգամ ալ Հայուհին է դարձեալ, որ իր բարձրութեան վրայ կեցած, գիտակ՝ իր դերին ու կոչումին, այս ահաւոր ահազանգին առջեւ ոտքի է ահա, կազմակերպուած ու պատրաստ, ի խնդիր սերունդը հայ պահելու անյետաձգելի պահանջին:

Անցեալ դարերու մշուշոտ վարագոյրին տակ ալ, Հայուհին ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ իբրեւ առաքինի, բարեպաշտ եւ պարտաճանաչ: Վկայ՝ Ե. դարու մեր Եղիշէն, որուն «Տիկնայք փափկասունք»ը սքանչելի օրինակը կուտան կանացի կատարելութեան, իրենց յանձնուած սերունդին սրտին մէջ վառ պահելով եկեղեցասէրի եւ ճշմարիտ հայրենասէրի կայծերը:

Քսաներորդ դարու հայկ. տարագրութեանց անպատմելի տառապանքներուն մէջ, հայ մայրերն էին, որ իրենց սիրելի ամուսիններուն եւ մեծ որդիներուն տմարդօրէն սպանդանոց տարուելէն վերջ, անհուն կսկիծը իրենց սրտին՝ եւ չցամքած արիւն-արցունքը իրենց աչքերուն՝ խոր հաւատքով եւ անիմանալի յոյսով, իրենց սրտահատորները հայ պահեցին, անոնց հոգիները վառեցին հայրենասիրական տենդով ու վրէժխնդիր բոցով:

Ու այսօր ստիպողական հարցի մը առջեւ ենք ազգովին,— լինել – չլինելու հարցը: Միայն վըտանգին ձեւն է տարբեր, հետեւանքը՝ նոյնը, Ձուլում եւ Ուրացում:

Երբ թշնամիդ ճանչնաս, իր բովանդակ էութեամբ, դուն ալ կը զինուիս ինքնապաշտպանութեանդ համար քու կարելի միջոցներովդ:

Մեր անկախութեան ու ազատագրութեան համար մեր անզուգական հերոսները հազարի դէմ նոյնիսկ տասնով ալ չէին, երբ ինքնամոռացութեամբ նետուեցան պայքարի մէջ:

Անոնք խորապէս վստահ իրենց պաշտպանած Դատին արդարութեան վրայ, լաւատես հաւատքով, իրենք զիրենք ուրացան եւ իրենց իսկ մահով յաղթանակի դափնին խլեցին, հայրենիք ստեղծեցին:

Հայուհին հոդ ալ իր մասնակցութիւնը չէ զլացած, կամաւորական գունդերուն ընկերանալով իբրեւ բժշկուհի, իբրեւ գթութեան քոյր, վիրաւորները խնամող մայր, կամ ի հարկին, զէնքերը մաքրող կամ լեցնող, վերջապէս իբրեւ օժանդակ, զէնքեր փոխադրող իր յեղափոխական ամուսնոյն կամ եղբօրը:

Ներկայիս Հայուհիներու այս մեծ կազմակերպութիւնը, ՀՕՄ կամ Հ. Կ. Խաչ եւ կամ Գթութեան Խաչ եւ այլ անուններով — համաձայն տեղին եւ պայմաններուն —, յառաջապահը կը հանդիսանայ օտարութեան մէջ հասակ նետած եւ կորսուելու վտանգին ենթակայ նոր սերունդը հայ պահելու նուիրական գործին, անոր՝ հայ նոր սերունդին ճանչցնելով հայերէն լեզուն, իր ազգի պատմութիւնը, անոր մէջ արթնցնելով ինքնաճանաչման ոգին ու իբրեւ ազգ յարատեւելու աննուաճ կամքը:

Անկախ իրերօգնութեան գաղափարէն, զոր Հ. Կ. Խաչը եւ կամ Հ.Օ.Մ.ը ցոյց տուաւ, ինչպէս անցեալ, նոյնպէս եւ ներկայ աշխարհաւեր պատերազմին հայութեան վերապրող բազմութիւններուն դեղօրայքով, ուտելիքի ծրարներով կամ նիւթական օժանդակութեամբ եւ կամ ապահով վայրեր փոխադրել տալով, եւայլն, այժմ իր գործունէութեան դաշտը ընդարձակած է: Զինքը զբաղեցնող գլխաւոր նպատակը հայեցի դաստիարակութեան հարցն է:

Այդ վտանգը, այդ նոր ձեւի թշնամին կուգայ գոյնզգոյն պատմուճանով, շողարձակ թեւերով, որոնցմով կը շլանան աչքերը եւ հոգին թեւեր կ'առնէ:

Այո, այդ նոր ձեւի թշնամին սուրեր չունի մեր աչքերը փորփրող, այլ՝ հրապոյր եւ մտքի բարձրացում: Եաթաղաններ չունի կեանքիդ ըսպառնացող եւ ոչ ալ մարդիկ՝ ճակտիդ քրտինքը յափշտակող: Ընդհակառակն, ազատութիւն՝ ամէն բանի մէջ, դէմդ՝ բաց ճամբայ, քալէ ու վազէ, ուր որ կ'ուզես, որքան որ կ'ուզես:

Ապա ուրեմն, ինչպէ՞ս կարելի է այս անիմանալի «շողշողուն ազատութիւն»ը իբրեւ վտանգ ցոյց տալ եւ անոր դէմ զինուիլ ու պաշտպանուիլ:

Ահա այսօր արեւմուտքի քաղաքակրթուած ոստաններուն մէջ հաստատուած հայութիւնը այս խիստ դժուարին հարցին դէմ յանդիման կը գտնուի:

Եւ Հ. Օ. Մ.ը ամենուրեք իբրեւ պահապան հրեշտակ, իբրեւ արթուն պահակ, իբրեւ թումբ կը հսկէ, կը ծառանայ եւ գերմարդկային ճիգ կը թափէ այդ «շլացուցիչ, ակնախտիղ» օտարոտի պատկերներուն քով հայկականը ստեղծելու:

Անուրանալի են մեր դարուն հայ կնոջ կատարած նուաճումները գրական, գեղարուեստական, գիտական, բանասիրական եւ այլ մարզերու մէջ: Բայց մարդիկ վայ պիտի կարդային իրեն, եթէ Հայուհին իր մտաւոր պաշարը չգործածէր իր ցեղի ոգիին բարձրացման ու ազնուացման:

Հայուհին իր այս կազմակերպութեամբ արդէն պատնէշին վրայ է:

Հ. Օ. Մ.ը հայուհիին արժանապատուութեան, ինքնագիտակցութեան, կամքի եւ խորունկ հաւատքի խտացումն է:

Ով որ Հ. Օ. Մ.ին կ'օժանդակէ, Հայ մը աւելի փրկած կ'ըլլայ եւ հոգեկան հայրենիքը՝ կերտած:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ: ԿՏՈՐՆԵՐԱՒ ԶԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ:

Կ. Խաչ — Հ. Օ. Մ.

Տեղական եւ սահմանափակ ծրագրով գործող կազմակերպութիւն մը չէ ՀՕՄը, որու քառասնամեակը կը տօնուի այս տարի, գաղթաշխարհի բոլոր կեդրոններուն մէջ :

Իրաւ է թէ, շատ փոքր միութիւն մըն էր Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կ. Խաչը, երբ կը կազմուէր ողբացեալ Ակնունիի ներշնչումով, 1910ին, Նոր Աշխարհի մէջ հաստատուած մեր համեմատաբար բախտաւոր մայրերէն եւ քոյրերէն :

Իր անմիջական եւ գլխաւոր նպատակը՝ օգնել Օսմ. Սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն, նոր յոյսերով եւ երազներով տոգորուած եւ սակայն օգնութեան կարօտ հայրենակիցներուն :

Տարիներու ընթացքին, մեր կեանքի աննախընթաց վերիվայրումներուն հետ, փոխուեցաւ իր գործունէութեամբ համեստ՝ այս կազմակերպութիւնը :

Նախ իր անունը.—

Հ. Յ. Դ. Կարմիր Խաչ, աւելի ետքը կը դառնար Հ. Հ. Կ. Խաչ՝ մեր անկախութեան շրջանին։ Վերջին համաշխարհային պատերազմին կը ստանար այլեւս Հայ Օգնութեան Միութեան (ՀՕՄ) անունը Ամերիկայի մէջ:

Կարմիր, Կապոյտ եւ Օգնութեան կամ Գթութեան Խաչեր ինչպէս եւ ուրիշ անուններ ունին արտասահմանեան շրջանային մասնաճիւղեր :

Իր թիւը.—

Հազիւ մէկ երկու տասնեակ անդամներով հանրային բեմ նետուած մեր Կ. Խաչը, ներկայիս իր շարքերուն մէջ կը հաշուէ աւելի քան 12.000 անդամուհիներ :

Բացառաբար կանացի այս գրեթէ աննախընթաց կազմակերպութեան մէջ համախմբուած է հայ աշխարհի իգական սեռը, ստուար ներկայացուցչութեամբ :

Ոչ մէկ՝ նահանգ եւ գաւառ կը բացակայի։ Ամէնքը՝ իրենց ներկայացուցիչներն ունին հոս :

Իր ընկերային նկարագիրը .—

Արտասահմանեան մեծ կեդրոններուն մէջ, զանազան կանացի կազմակերպութիւնները՝ ընդհանրապէս կը բաղկանան բախտաւոր հարուստ եւ աւելի երկար ժամանակով հաստատուած ընտանիքներու անդամներէն : Իրենց ընկերային ըմբռնումներով եւ դիրքով, ընտանեկան դաստիարակութեամբ եւ աւանդութիւններով, շատերը, հանրային աշխատանքի մէջ նետուած են, ու կը նետուին, համաձայն իրենց ընկերային եւ ընտանեկան սովորութիւններուն :

Տարբեր է պատկերը մեր Կապոյտ Խաչի մէջ: Տասներկու հազարնոց կանացի այս բանակը կազմուած է բացառաբար հայ աշխատաւոր ընտանիքներու պատկանող անդամուհիներէ : Եթէ հոս ու հոն կան համեմատաբար բարեկեցիկներ, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, անոնք բոլորն ալ իրենց անմիջական աշխատանքով յաջողածներն են: Ուրիշ խօսքով, մեր այս կազմակերպութեան մէջ, գրեթէ չկան մեծահարուստ ընտանիքի ներկայացուցիչներ :

Մեծ մասը կը պատկանի այն սերունդին, որ ապրեցաւ 1915ի սարսափները : Վերապրողներ՝ աննախընթաց այն ոճիրներուն, որ ծրագրուած էր ոչնչացնելու համար հայութիւնը :

Մնացեալները՝ նոյնպէս զանազան շրջաններէ արտասահման ապաստանածներ են :

Աշխատաւոր եւ միջին դասին պատկանող եւ հայ կեանքի բոլոր դառնութիւններն ու տառապանքները ապրող զանգուածն է, որ կը կազմէ Կ. Խաչի մարդկային ուժը :

Իր գործունէութեան ասպարէզը.—

Օգնել աղքատին, հիւանդին, չքաւորին, պատերազմական գերիին կամ վիրաւորին, պատերազմի եւ խաղաղութեան շրջանի ամէն տեսակ աղէտեալներուն: ՀՕՄը այս բոլորը նկատած է իր մեծ պարտականութիւնը, բայց չէ սահմանափակուածատով:

Հայ դպրոցին, ուսանողին, մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան եւ մշակութային այլ ձեռնարկներուն օգնութիւնը՝ նոյնպէս կը մնայ գլխաւոր առաջադրանքը մեր այս մեծ կազմակերպութեան :

Ուրիշ խօսքով, ազգապահպանման բոլոր ճակատներուն վրայ կը գործէ ՀՕՄը, համաձայն իր միջոցներուն:

Իր աղբիւրները.—

Ոչ կտակ, ոչ ալ ժառանգութիւն:

Իր անդամներու ամսական անդամատուրքերը, ծնունդի, հարսնիքի եւ մահուան, ուրախ եւ տխուր առիթներով եղած փոքր նուէրներ, ինչպէս նաեւ զանազան նպատակներով կատարուած հանգանակութիւններ կը կազմեն իր գլխաւոր նիւթական աղբիւրները :

Եթէ հազուադէպ պարագաներու մէջ, հարիւրաւոր եւ հազարաւոր թիւեր կը նշմարուին նուէրներուն մէջ, ընդհանրապէս փոքր միաւորներով է սակայն, որ կը գոյանան խոշոր թիւերը :


ՖՐ· Կ· Խ·Ի ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Օգնութեան եւ կրթական ձեռնարկներու համար, մեր Կ. Խաչերու մշտահոս աղբիւրը կաթիլներով է որ կը մնայ միշտ հարուստ, ապահով եւ մանաւանդ կազդուրիչ :

Իր դաւանանքը.—

Օգնութեան մեր այս կազմակերպութիւնը, իր անունովն իսկ ճշդած է իր դաւանանքը: Ան՝ իր անվերապահ աջակցութիւնը կը բերէ, գոհացնելու համար զանազան պահանջներ: Խտրականութիւնը եւ հատուածականութիւնը տեղ չունին իր առաքելութեան մէջ :

Անշուշտ կը վայելէ Դաշնակցութեան անվերապահ վստահութիւնն ու անսահման օժանդակութիւնը: Իր կարգին, համակիր է Դաշնակցութեան, որուն կը պարտի իր ծնունդը, այլ մանաւանդ իր քառասնամեայ յարատեւութիւնը եւ զարգացումը :

Կը հաւատայ Դաշնակցութեան առաքելութեան եւ Հայկ. Դատին :

Առանց քաղաքական այս դաւանանքին, ՀՕՄը եւ իր ենթակայ Խաչերը պիտի կորսնցնէին ոչ միայն իրենց գոյութեան իմաստը, այլեւ կազմակերպական ուժն ու նիւթական եւ բարոյական բոլոր աղբիւրները :

Հայ կնոջ գործը.—

Արդար կամ ոչ, հայ կնոջ արժանիքները դիտած ենք միշտ միակողմանի: Լաւագոյն պարագային, վարժուեր ենք տունի եւ խոհանոցի մէջ տեսնել իր բացառիկ առաքինութիւնները :

Հանրային տարբեր ասպարէզներուն մէջ, եթէ յաճախ կը յիշուին կին գործիչներ եւ կանացի կազմակերպութիւններ, ընդհանրապէս բացառութիւններ են :

Այս իրողութիւններուն հակառակ, մենք այսօր մեր դէմը ունինք, հանրային գործունէութեամբ հարուստ եւ բեղնաւոր քառասնամեայ կանացի մեծ կազմակերպութիւն մը:

Տունի եւ խոհանոցի իրենց առօրեայ բոլոր պարտականութիւններէն զատ, 12.000 Հայուհիներ են, որ Պարսկաստանէն մինչեւ հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, Արժանթին, Պրազիլիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա եւ Իրաք, լայնօրէն կը մասնակցին մեր հանրային աշխատանքներուն :

Հայ կնոջ գթառատ եւ ջերմ սիրտն է, որ օգնութեան կը հասնի աղքատին ու անկարին, հիւանդին եւ բանտարկեալին:

Իր թէեւ միշտ ամօթխած, բայց համոզիչ խնդրանքն է որ զոհողութիւն կը պարտադրէ իր ընտանիքին, ազգականին եւ հայրենակցին :

Հայ ընտանեկան բարքերուն եւ աւանդութիւններու հաւատարմութեան իր գիտակցութիւնն է, որ օտարութեան բոլոր դժուարութիւններուն մէջ, կանգուն կը պահէ հայ տունն ու ընտանիքը: Եւ վերջապէս, հայրենիքի եւ ազգութեան պաշտամունքի իր զօրաւոր հաւատքն է, որ կը կրկնապատկէ իր ուժերը, ազգապահպանման վսեմ, բայց ծանր պայքարին մէջ :

Առանց մեր մայրերու եւ քոյրերու արժանիքներուն, դժուար թէ հնարաւորութիւն ունենայինք հպարտանալու եւ խանդավառուելու կանացի մեր այս մեծ կազմակերպութեան քառասնամեայ գործունէութեամբ :

Այս հանդիսաւոր առթիւ, ողջունելով մեր յոբելեարը, մենք ոչ միայն մեր տուրքը տուած կ'ըլլանք վաստակաւոր կազմակերպութեան, այլ եւ հայ կնոջ շինարար եւ ստեղծագործ կարողութեան :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

Փա՛ռք Կ. Խաչին

Դուն հրաշագործ ձեռքերովդ կերտեցիր Կ. Խաչը, հայ կին: Անլուր տառապանքները, սիրտ մորմոքող, աղիքներ գալարող ցաւերը, արիւնախանձ անապատներու մէջ ցան ու ցրիւ հոգեհատորներուդ կսկծագին յուշերը՝ չկրցան ընկճել անպարտելի հոգիդ, չկրցան խորտակել անսասան հաւատքդ եւ օտար ու խորթ երկինքներու տակ յաջողեցար հիմնել հոյակապ գործ մը, Կ. Խաչը, առանց դրսի օգնութեան, առանց տեւական եւ հաստատուն օժանդակութեան, ապաւինելով միայն սեփական ուժերուդ, յարատեւ ճիգերուդ, անդուլ աշխատանքիդ եւ անձնուիրութեանդ :

Դուն յաջողեցար քառասուն տարիներ կանգուն պահել եւ պատկառելի բարձրութեան մը հասցնել զայն:

Կապոյտ Խաչ, դուն չբաւականացար միայն քու սփոփիչ ձեռքդ հասցնելով ամէն տեղ, ուր որ կարիք կար, այլ քու արծուի նայուածքդ ցեղին ամէնէն մեծ ցաւին խորը թափանցեց: Տեսար մատաղ սերունդին սպառնացող այլասերման ահաւոր վտանգը, կրկնապատկեցիր ճիգերդ, լարեցիր ուժերդ, անձնազոհութիւնդ, փրկելու համար նոր սերունդը բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս :

Մտար օդազուրկ խրճիթները, փնտռեցիր, գտար, արեւազուրկ, տժգոյն, վտիտ մանուկներ, եւ երկնքի կապոյտին, կենսատու արեւին, ծաղիկներուն բոյրին տարիր, բնութեան գիրկը նետեցիր եւ նոր հոգի, նոր կեանք տուիր: Անոնց երազուն ու թախծոտ նայուածքը, շողաց, փայլեցաւ յոյսով ու խանդով, եւ սկսան սորվիլ մայրենի չքնաղ լեզուն, երգել մայրենի երգեր: Դուն դպրոցներ բացիր կամ եղածներուն զարկ տուիր, բոլոր այն տեղերը ուր կենսատու շունչդ կը թեւածէր :

Շատ չանցած հայ մանուկը կը խօսէր, կ'երգէր հայերէն, կը սիրէր իր մայրենի լեզուն, գիտէր իր փառաւոր անցեալը :

Միեւնոյն ատեն Կապոյտ Խաչը հայ կինը դուրս բերաւ իր տափակ, նեղ, շրջապատէն, հանրային գործունէութեան մղեց, իմաստ տուաւ իր կեանքին, միտքը զարգացուց, հոգին ազնուացուց:

Այսօր իբրեւ հսկայ կաղնի կանգնած ես, Կ. Խաչ, իրաւունք ունիս հպարտանալու եւ ուրախանալու, երբ կը տեսնես թէ ցանած սերմերդ կը ծլին, կը բողբոջին : Քու շինարար ձեռքերովդ հասցուցած բուրաստանիդ մէջ երփներանգ ծաղիկներ պիտի բացուին անուշաբոյր, պիտի աճին քու հովանիիդ տակ :

Փա՛ռք ու պատիւ քեզ, Կ. Խաչ: Դուն խոր ակօսներ բացած ես բոլոր ազնիւ հոգիներու մէջ, քալէ անվհատ: Գօտեպնդուէ, ոգեւորուէ ազգապահպանման վսեմ գործովդ, քու նուիրական կոչումդ զօրավիգ թող ըլլայ քեզի:

ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ երգահան եւ Օփէրէթի հեղինակ Ֆրանց Ցէլվէքըր ստանձնած է Եթովպիոյ նորահաստատ կայս. նուագախումբին վարիչի պաշտօնը եւ հոն պիտի մեկնի Յունիսի կէսին: Ցարդ Ատիս Ապէպա հաստատուած են երեսուն Աւստրիացիներ, որոնց մէջ նաեւ կայսեր անձնական բժիշկը:

✕ Կեանքի պայքարին մէջ, պարտութիւններ կան որ կը բարձրացնեն, պարտեալ եւ յաղթանակներ կան որ կը ստորնացնեն յաղթականը: (Յովհ. Հինդլեան):

Ի՞նչ որոշումներ տրուած են

Նախարարներու խորհրդաժողովէն վերջ, հրատարակուեցան երկու զեկոյցներ, ծանուցանելով տրուած որոշումները: Ստորեւ կ'ամփոփենք հիմնական կէտերը.—

1. Որոշուեցաւ արտաքին նախարարներու փոխանորդներէն կազմել միայուն մարմին մը, որ պէտք է գլխաւոր եւ ղեկավար օրկանը, Ատլանտեանի Խորհուրդը կարենայ լիովին կատարել իր դերը:

2. Իւրաքանչիւր պետութեան զինուորական ուժերու եւ անհրաժեշտ դրամական վարկերու խնդիրը քննել ոչ թէ իբրեւ անջատ հարցեր, այլ իբրեւ միակ խնդիր մը: Դաշնակից երկիրներու նիւթական միացեալ աղբիւրները բաւական են, ապահովելու համար զինուորական պաշտպանութեան մը արագ զարգացումը:

3. Խորհուրդը սախպողաբար կը խնդրէ անդամակից կառավարութիւններէն կեդրոնացնել իրենց ճիգերը,ստեղծելու համար հաւաքական ուժեր, նկատի ունենալով որ անհրաժեշտ է նախատեսել ազգային համապատասխան ուժեր, զանազան յանձնառութեանց պատճառաւ:

4. Խորհուրդը դիւան մը հաստատեց, որպէսզի ծրագիր մը մշակէ առեւտրական տորմիղներու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ կառավարութիւնը վտարեց Անգլիայի դիւանագէտ մը, այն ամբաստանութեամբ թէ պատռած է համայնավարական յայտարարութիւն մը որ կը ներկայացնէր սպիտակ աղաւնի մը՝ կարմիր դաշտի մը վրայ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մանուկ արքան, Սիմէոն, որ 13 տարեկան է եւ դպրոց կ'երթայ Աղեքսանդրիոյ մէջ, պաշտպանութեան տակ առնուեցաւ: Գահիրէի «Զաման» թերթը գրած էր թէ երկու պուլկար յեղափոխականներ գացած են, զայն սպաննելու համար: Աղեքսանդրիոյ ոստիկանութիւնը կը հերքէ այս լուրը:

ԶՕՐ ՏԸ ԿՈԼ ճառ մը խօսելով Պրզանսոնի մէջ, ըսաւ թէ Ֆրանսան ուրիշ ելք չունի բայց եթէ ընդունիլ Մարքսի տնտեսական վարդապետութիւնը, եւ կամ իր ծրագիրը, որ կը տրամադրէ բանուորները բաժնեկից դարձնել ճարտարարուեստական հաստատութեանց:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ գրաւման խստութիւնները եւ ծախքերը թեթեւցնելու համար, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն երեք արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները: Խ. Միութիւնը կը մերժէ կրճատել իր զօրքին թիւը (44.000): Մ. Նահանգները ունին տասը հազար, Անգլիա 8500, Ֆրանսա 6500 զինուոր:

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ՇՈՒՆԵՐ 51 տարեկան կնոջ մը վրայ յարձակեցան Փիւթոյի մէջ, երբ կը պատրաստուէր ճաշարահը աւլել: Այնքան կատաղօրէն խածին կոկորդէն, կուրծքէն եւ թեւերէն որ, խեղճ կինը մեռաւ քանի մը ժամ վերջը:

ՊԵՐԼԻՆԻ գլխաւոր խճուղին, որ 120 մղոն երկայնութիւն ունի, պիտի փակուի հինգ օր, խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, Հոգեգալուստի տօներուն:

ԻԺԵՐՈՒ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄԷՆ պիտի մեռնէր այն ֆաքիրը որ ապակիէ դագաղի մը մէջ փակուած էր 15 օրէ ի վեր, Լիլի մէջ: Դագաղը բացուեցաւ ի ներկայութեան երդուեալ վկայի մը: Դագաղին մէջ դրուած իժերէն ութսունը սատկեր էին անօթութենէն, բացարձակապէս անշնչելի դարձնելով դագաղին օդը: Ֆաքիրը քիչ մը օդ եւ ծխիկ ուզեց: Դագաղը նորէն կնքելէ առաջ, երկու հարիւր ծխիկ դրին, աւելի քան հարիւր ողջ իժերով: Ֆաքիրը կ'ըսէ թէ ծոմապահութիւնը պիտի շարունակէ որքան որ պէտք ըլլայ, յաղթելու համար գերման մրցակցին՝ Վիլի Շմիցի, որ իր ծոմապահութիւնը սկսած է երեք շաբաթ առաջ, Ֆրանքֆորթի մէջ: Կը յուսայ դիմանալ 52 օր ...

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻ մը, «Նուվօ Մոնտ»ի տէրը բան գործ ըրած էր կողոպտել իր յաճախորդները, կեղծ բանալիներ գործածելով: Երկու ամիսէ ի վեր ամէն օր գոհարեղէններ, ժամացոյցներ, արծաթեայ խողանակներ, ծխատուփեր, կիներու ճերմակեղէններ, այրերու հագուստներ կ'անհետանային: Երբ գանգատ ըլլար, պանդոկապետը, ժենեստ, կը խոստանար քննութիւն բանալ: Միեւնոյն ատեն կը պատուիրէր վարձակալներուն սենեակներուն դուռները կղպել եւ բանալիները իրենց գրպանը պահել: Եւ սակայն գողութիւնները կը շարունակուէին: Ուսանող մը կատղած էր, երբ տեսաւ որ ոչ հագուստ մնացած է, ոչ ալ կօշիկ, բացի հագածներէն: Ի վերջոյ երեք գաղտնի ոստիկաններ իբրեւ յաճախորդ ներկայանալով, երեւան հանեցին յանցաւորը,— նոյնինքն պանդոկապետը, որուն դէմ հինգ դատավճիռներ արձակուած են ժամանակին, գողութեան համար:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 40ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Նախագահութեամբ Պ. Մ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆի

Կազմակերպուած Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր 9 մասնաճիւղերու կողմէ:

Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն —11.30: Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Հովանաւորութեամբ Mr. EDOUARD DEPREUXի (երեսփոխան եւ նախկին նախարար):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օրիորդներ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ եւ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը նուագուի ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի Trioն եւ ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆի suite Armenienneը՝ հեղինակին մասնակցութեամբ:

Կը խօսին.— ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ, ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia:
Կը նախագահէ ընկ. Բժ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Շաբաթ երեկոյ, (27 Մայիս), ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta:

ՓԱՐԻԶ.— Յունիս 4ին:

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ
ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Յունիս 10ին:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ:
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին:
Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին:
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ
ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ, Յունին 18ին:
ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ Յունիս 11ին:
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ
ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ: Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի «Զուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը:
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:
ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ կիրակի, Մայիս 28, ժամը 3.30ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle Familialeի մէջ, 32 rue Danton, Kremlin Bicêtre:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՅԸ» եւ զաւեշտ մը:

Մուտք 100 ֆրանք:

Իջնել métro Porte d'Italie, խսկ 125 թիւ հանրակառքով եկողները՝ Ave. Fontainebleau:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Խաչիկ Պզտիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon) իր մօր

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին անոր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ պահանջեց Անգլիայէն ետ կանչել Փեշթայի դեսպանատան պաշտօնեաններէն երեքը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տարեկան ընդհ. ժողովը շաբաթ իրիկուն (20 Մայիս) ժամը 20ին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Բարոյական ու նիւթական զեկուցում: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Այն անդամները որ չեն վճարած 1949—1950 տարեվճարները, կը զրկուին ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայանալ հրաւիրագրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Ահարոնեանի ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Patronage Laïqueի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ խումբ մը կ'այցելէ Հ. Յ. Դ. Թանգարանը այս կիրակի: Կը խնդրուի որ այս այցին մասնակցողները հաւաքուին Gare du Nord, ժամը ճիշդ 1.45ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբին ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն, ժամը 5.30ին ընկեր Վահէի բնակարանը:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի եւ շրջաններու Հայ Արենուշներու կողմէ: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Théâtre rue d'Algerի հանրածանօթ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Հայ Արիներու ընդհ. պետ՝
ՏՈՔԹ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար, մարզանք, արտասանութիւն, պիտի ներկայացուին «Համբարձման վիճակը» (Յովհ. Թումանեանի «Անուշէն») եւ «Գող սիրտը դող» զաւեշտ (գայլիկներու կողմէ):

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Աղբիւր Սերոբի, Հրայրի եւ Գէորգ Զաւուշի նահատակութեան 50ամեակի առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:

Կը նախագահէ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Ինչպէս եւ ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
(Յանուն Նախկին Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կեդր. վարչութեան):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին լաւագոյն ուժերով: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը:

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կէլիպօլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 Jean Goujon) իրենց հօր և մօր՝ ՄԱՐՏԻՐՈՍ և ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԿԷԼԻՊՕԼԵԱՆՆԵՐՈՒ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները:

Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Այս կիրակի, առաջին խումբը եւ պահեստին կը մրցին Կուսէնվիլի խումբերուն հետ, Stade Municipaleի դաշտը, ժամադրավայր Gare du Nord: Ժամը 1.30ին:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փոն տը Շէրիւի մէջ այս կիրակի
ԱՐԶՈՒ – ՄՈՒՐԱՏ
Երաժշտ. տրամ 7 գործ. Հեղ. Թրագօշի



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Foudé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 21 MAI 1950 Կիրակի 21 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6158–Նոր շրջան թիւ 1569

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇՈՒՆԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՐ

Կարդացէք անշուշտ Լեռնականի պատմութիւնը, այնքան պարզ եւ սրտառուչ: (Յառաջ, 16 Մայիս):

Պտոյտ մը կատարելով Ալպեան լեռներուն մէջ, մեր բարեկամները կ'իջնեն գիւղ մը, իտալական սահմանագլուխէն 25 քիլոմեթր հեռու:

Հրաշալի լեռնաշխարհը, բարձրաբերձ կատարներն ու անտառները, վտակներն ու հովիտները իրենց մէջ կ'արթնցնեն հայրենի յուշեր:

— « Նայեցէ՜ք սա լերան, ճիշդ մեր պաշտելի Մասիսին կը նմանի: Հապա սա մեծ գե՞տը որ երկնագոյն ժապաւէնի մը նման օձապտոյտ գնացքով տխրօրէն կը հոսի Արաքսի պէս»…

Կսկիծը կը խորանայ, երբ գիւղին մէջ կը գտնեն միայն երեք ծերունիներ, յետոյ «սեւ ու երկար մազերով խոշոր շուն մը, որ իսկոյն մեր վրայ կը նետուի կրակոտ աչքերով»:

— « Բաւական հանդարտեցնելէ վերջ, հայերէն կը խօսիմ շունին հետ որ անդադար կը ցատկոտէ, ուրախ շարժումներով»:

— Հիմա շունին հետ հայերէն խօսելու ժամանակը չէ. ուշադրութիւն ըրէ որ չխածնէ մեզ, կը կատակէ ընկերս, երկչոտ նայուածքով մը:

Շունը տարօրինակ մտերմութեամբ մը կը վարուի նորեկներուն հետ, զարմանք պատճառելով մեր աշխատակցին:

Ի վերջոյ 80ամեայ պառաւէ մը կ'իմանան թէ շունը «հայկական է եւ ֆրանսերէն գրեթէ չի հասկնար»:

Արդարեւ, շունը կը պատկանէր հայրենակցի մը, «որ իր կնոջ եւ զաւկին հետ լճին միւս ափը գացած են, գետնախնձոր եւ ճակնդեղ տնկելու»:

Ուղեւորները երկտող մը կապելով շան վզին, կը հրամայեն.— « Գնա՛ ժիրայրը հոս կանչէ »:

Շունը լճին միւս ափը կը սուրայ կայծակի արագութեամբ: Եւ ահաւասիկ երեք ազգակիցներ իրենց դիմաց.— հայրը, մայրը եւ տղան:

Որքա՜ն այսպիսի պատմութիւններ, ի սփիւռս տարագիր բազմութեանց: Սկսելով մեր բնակած երկրէն:

Տարիներ առաջ, միջին Ֆրանսայի խորերն ինկած հայ որբ մը պատահաբար կ'իմանայ Ֆրանսացիէ մը թէ հայերէն թերթ կը հրատարակուի Փարիզի մէջ:

Անմիջապէս հեծելանիւ նստելով, 25 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ, Յառաջի հասցէն գտնելու համար, հարեւան գիւղի մը մէջ…

Ե՛ւ սրտառուչ, ե՛ւ տխուր՝ այս պատմութիւնները: Կազդուրիչ՝ մէկ տեսակէտով, բայց վրդովիչ՝ իբրեւ պատկեր անողոք իրականութեան մը:

Առաջին Աշխարհամարտէն վերջ, աննման Մուրատը «մէկ Հայ մէկ ոսկի» կը խոստանար այն Քիւրտին որ հայկական բեկոր մը կը փրկէր: Կը բերէր անձամբ կը յանձնէր:

Կը թուի թէ կամաց-կամաց պիտի հարկադրուինք Հայեր փնտռել, նաեւ, եօթն անգամ եօթանասուն ցամաքներու վրայ: Երբեմն՝ այս կամ երկրի բնիկներուն, երբեմն ալ՝ «հայերէն հասկցող» շուներու միջոցաւ: Ինչպէս մեր բնակած երկրին մէջ, Ալպեան լեռնապարի ամեհի բարձունքներուն վրայ…

Անշուշտ փոխաբերական իմաստ ունին այս նմանութիւնները: Բայց եւ այնպէս կը խտացնեն հեռանկար մը իսկապէս վրդովիչ:

Եթէ շունը հայերէն չհասկնար, մեր ընկերները ո՞ւր պիտի գտնէին հայ ընտանիք մը, Ալպեան լեռներուն մէջ:

Եթէ վաղը մեր զաւակները հայերէն չհասկընան, ի՞նչպէս կը յուսանք վերահաստատել կապը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Եթէ, ոտքին հողը կորսնցնելէ վերջ, մտքին դարաւոր, անփոխարինելի պահեստը՝ լեզուն ալ չորս հովերուն յանձնենք, այլեւս ինչո՞վ պիտի տարբերինք վաչկատուն հօտէ մը:

Այս հարցումները ձեզի ուղղուած են, ժառանգորդ սերունդ հայկազուն:

Պիտի գայ օր մը ուր շունը հայերէն պիտի հասկնայ, բայց ոչ ձեր զաւակը:

Պիտի գայ օր մը երբ հայերէն սորվեցնող, գրող ալ պիտի չգտնէք:

Իբրեւ հետեւանք անհոգութեան, ծուլութեան, այլասերման կամ ուրացման:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ՆՈՐ ՀՈՎ Է ԱՅՍ…

Պատերազմի դադարումէն անմիջապէս վերջը, գոյնզգոյն « ճակատ»ներ երեւան ելան գաղութներու մէջ « յառաջդիմական» յաւակնութիւններով:

Օտարազգի «ռեվոլուցիոն» կազմակերպութիւններ ազդանշան-հրահանգները ստացած եւ իրարու փոխանցած էին ամէն տեղ:

Օրինակ, Սոֆիայի մէջ ծնաւ «Երեվան Հառաջդիմական Միութիւնը» (իրենց ուղղագրութիւնն է), հետեւողութեամբ Պուլկարիոյ «Հայրենասիրական ճակատ»ին:

Պուքրէշ կը փայլէր «Հայաստանեան ճակատ»ով եւ համանուն շաբաթաթերթով:

Երեք տարի աջ ու ձախ թարթափելէ վերջ, թերթը այս տարուան սկիզբէն սկսաւ հրատարակուիլ նոր ուղղագրութեամբ եւ թունդ « պրոգրեսիվ » բովանդակութեամբ: Ամէն ինչ հաւատարմօրէն խմբագրուած՝ Մոսկուայի եւ Երեւանի կաղապարին վրայ, մտքով թէ լեզուով:

Կը թուի թէ այս ալ բաւական չէր, ուղղափառ «դեմոկրատ»ի վկայական ստանալու համար:

Եւ ահա նոր վերափոխում:

Երէկ թղթաբերը յանձնեց շաբաթաթերթ մը, «Սեվան»: (Խե՛ղճ Սեւան, ջուրերդ չպղտորեցա՞ն այս բարբարոս տառափոխութեամբ):

Անունին տակ՝ հետեւեալ արձանագրութիւնը.— « Օրգան ռումեն ժողովրդական ռեսպուբլիգայի Հայ Ազգաբնակչության դեմոկրատական Կոմիտեի»: (14 Մայիս):

Քիչ անդին՝ պաշտօնական ազդ մը,

— « Հայաստանյան Ճակատ կազմակերպությունը վերածված ըլլալով ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿՈՄԻՏԵԻ, Մայիս 7էն վերջ տրված է «Հայաստանյան Ճակատ թերթի հրատարակության»:

Մայիս 14էն անոր յաջորդած է «Սեվան»ը, իբրեւ օրգան նոր կազմակերպութեան:

Աւելի երկար յայտարարութիւն մը կը պատմէ «Ռումեն ժողովրդական ռեսպուբլիկայի հայ ազգաբնակչութեան դեմոկրատ կոմիտեի»ն ստեղծումը եւ առաջադրութիւնները, այս առթիւ գումարուած խորհրդաժողովին նկարագրութիւնը (մօտաւորապէս երեք էջ) եւն.:

Կ'աճապարեմ այսքանը հաղորդել իբրեւ մե՛ծ աւետիս, խորհրդածութիւնը ձգելով «հառաջդիմականներուն»: Մնացեալը՝ ըստ կարգի:

ՎԱՀԷ

Փախստակա՞ն թէ գործակալ

ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ, ԻԲՐԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ

Սուրիոյ հայ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնը արտատպած են արաբերէն «Շէպապ» լրագրէն (7 Մայիս).—

— « Ոստիկանական ընդհ. Տեսչութեան պաշտօնական մէկ յայտարարութեան համաձայն, դիմակազերծուած են Սովետ. Հայաստան ներգաղթող, ապա՝ իբրեւ «փախստական» Սուրիա եւ Լիբանան մտած երեք Հայեր, որոնք՝ Ռուսիոյ մէջ լրտեսական մասնաւոր դասընթացքի մը հետեւելէ վերջ, Թուրքիոյ վրայով Սուրիա ղրկուած են, խափանարարութիւններ եւ խռովութիւններ յարուցանելու համար: Անոնք իրենք զիրենք ներկայացուցած են իբրեւ իսկական փախստականներ, զոհի երեւոյթով, եւ փորձած են անծանօթ մնալ: Այդ երեք Հայերը կը կոչուին, Սիսակ Յովհաննէսեան (Իրաքցի Հայ), Գրիգոր Օտապաշեան (Լիբանանցի Հայ), եւ Միհրան Ջանպաքեան (Սուրիացի Հայ): Ապահովութեան Տեսչութեանց հրահանգուած է ձերբակալել յիշեալ անձերը »:

Նոյն թերթը, այս առթիւ կը գրէ թէ վերջին ամիսներու ընթացքին համայնավար խլրտումներն ու գործունէութիւնը չեզոքուած են, ինչ որ ենթադրել կուտայ, թէ կարգ մը մարդիկ գործի վրայ են դարձեալ: Հաւանական է, որ վերոյիշեալ փախստականները մասնաւոր պարտաւորութիւններ ստացած ըլլան Մոսկուայի կողմէ, կ'աւելցնէ « Շէպապ »:

Միւս կողմէ, Դամասկոսի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բազմաթիւ համայնավարներ, որոնք թռուցիկներ կը ցրուէին մայրաքաղաքին մէջ: Ձերբակալուած են Հալէպի հայ համայնավարներէն Սարգիս Սարուխանեան, Մինաս Արհաճեան, կառապան Մահտեսեան եւ Խորէն Նազարեան: Ձերբակալուած են 60 հոգի:

Հոմսի նահանգապետը տեղեկացուցած է կեդրոն, թէ համայնավարները տենդոտ գործունէութեան լծուած են Հոմսի մէջ:

Ամէն գնով պիտի պաշտպանել Յունաստանը, Թուրքիան եւ Պարսկաստանը

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովէն անմիջապէս վերջը, Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները վճռական յայտարարութիւններ ըրին Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մասին Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ելոյթներուն, զանոնք համարելով հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը՝ ուղղուած Խ. Միութեան:

Ինչպէս կ'երեւայ, Լոնտոնի խորհրդաժողովը զբաղած է նաեւ Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Պարսկաստանի պաշտպանութեան խնդիրներով: Երկու նախարարներն ալ բացորոշապէս յայտարարեցին թէ այդ երկիրներուն ապահովութիւնը «մասնաւորապէս կը շահագրգռէ զիրենք»:

Առաջին յայտարարութիւնն ըրաւ Պ. Էչիսըն, Լիվրփուլէն շոգենաւ նստած ատեն: Իր կարծիքով, Լոնտոնի ժողովը հաստատեց թէ «չկայ աշխարհի ազատ ազգերուն հետ կապուած խնդիր մը զոր կարելի չըլլայ քննել սրտաբաց եւ որու մասին լայն համաձայնութիւն մը չգոյանայ: Ես օգտուեցայ այս առիթէն, հաւաստելու համար միւս կառավարութեանց թէ Մ. Նահանգները կը շարունակեն հետաքրքրուիլ եւրոպական գործերով եւ թէ պիտի շարունակեն հետաքրքրուիլ 1952ի պայմանաժամէն վերջն ալ: Մենք պիտի շարունակենք ապահովութեան եւ ընկերային ու տնտեսական բարօրութեան պայմաններ ստեղծել ազատ աշխարհին մէջ: Մ. Նահանգները եւ Քանատա պատրաստ են գործակցելու Եւրոպայի տնտեսական վերելքին համար: Գոհունակութեամբ կ'ընդունինք Պ. Շումանի յանդուգն առաջարկը որ մեծապէս պիտի նպաստէ ոչ միայն Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց զօրացման, այլեւ եւրոպական տնտեսութեան ամբողջացման եւ ծաւալման:

ԳՈՀ ԵՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶՕՐԱՑՈՒՄԷՆ…

Պ. Էչիսըն յետոյ ըսաւ թէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին ատեն առիթ ունեցած են զբաղելու նաեւ այն ազգերով որոնք անդամ չեն Ատլանտեանի դաշինքին, եւ «որոնց ապահովութիւնը բացառիկ արժէք ունի իրենց համար »:

Ահաւասիկ իր յայտարարութեան իմաստը.

— « Ատլանտեանի դաշինքը դրական ազդեցութիւն ունեցաւ ի նպաստ խաղաղութեան, Ատլանտեան շրջանէն ալ դուրս: Անոր ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի զգալի պիտի դառնայ, որքան զօրանայ այդ շրջանին պաշտպանողական դիրքը: Մինչ այդ, պարտականութիւն կը սեպեմ կրկին յայտարարել թէ Մ. Նահանգներուն կառավարութիւնը խորապէս կը շահագրգռուի Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի ապահովութեամբ եւ թէ վճռած ենք շարունակել մեր քաղաքականութիւնը, նեցուկ հանդիսանալու համար այդ երկիրներուն եւ ուրիշներու որոնք կը ջանան պահպանել իրենց անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, տնտեսական եւ զինուորական ճիգերով:

Պ. Էչիսըն հաստատեց նաեւ թէ Մ. Նահանգները տնտեսական եւ զինուորական օգնութիւն պիտի տրամադրեն Հնդկաչինի: «Մ. Նահանգները համոզուած են թէ ազգային անկախութիւնը եւ ժողովրդապետութեան ծաւալումը չեն կրնար գոյութիւն ունենալ խորհրդային աշխարհակալութեան շրջագծին մէջ»:

Պ. Պեւին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, նոյնիմաստ զեկոյց մը հրատարակեց միեւնոյն օրը (19 Մայիս), եւ նոյնպէս շեշտելով Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի ապահովութեան կենսական կարեւորութիւնը իրենց համար, կ'ըսէ.

— « Կ'ուզէի կրկնել ինչ որ յայտարարեցի երեսփ. ժողովին մէջ, 1949 Մայիս 18ին, Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին ստորագրութենէն վերջ եւ յիշեցնել թէ Ն. վեհափառութեան կառավարութիւնը կենսականօրէն շահագրգռուած է Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի անկախութեամբ, հողային ամբողջութեամբ եւ ապահովութեամբ: Ես համոզուած եմ թէ Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին զօրացումը պիտի նպաստէ այդ նպատակին: Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը վճռած է շարունակել իր ուղղակի օգնութիւնը այդ երկիրներուն եւ ուրիշներու որոնք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՌ ԱՌ ՅՈԲԵԼԵԱՐ
ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գիտեմ, սիրելի յոբելեար, դուք շատ տառապեցաք ձեր գործունէութեան մէջ՝ յաճախ մինակ, յաճախ լքուած: Բայց, մեծ արուեստագէտներուն նման, դուք նախընտրեցիք տառապիլ, ինչպէս կը խոստովանիք քերթուածի մը մէջ.—

Երազի մը մէջ ձայն մ'ըսաւ ինծի ,
« Կ'ուզե՞ս քեզ տանիմ այն աշխարհն աղուոր,
Ուր սիրտն է անվիշտ, վարդն առանց փուշի,
Ուր կեանքն անվախճան տօն մ'է լուսաւոր,
Արեւն հոն երբեք մայրը չի մտներ,
Ու մահն այնտեղ ոտք երբեք չի կոխեր»:

Եւ ես պատասխան տըւի այդ ձայնին·
« Ո՛չ, իմ տառապանքս ես կը նախընտրեմ,
Ի՞նչպէս ապրիլ կեանքն երբ Անծանօթին
Տենդն ամէն վայրկեան չի ցըցուիր մեր դէմ·
Թող միշտ պայքարիմ, երազեմ, յուսամ,
Թող որ իմ անվերջ իղձովս արբենամ »:

Արդարեւ, տառապանքներ կան որոնց կը հանդուրժենք հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ, բայց գիտեմ թէ ո՛րքան դառն էր բաժակը որ տրուեցաւ հայ մտաւորականին: Խորհելով ձեր այդ մեծ վիշտին մասին, որ հայ ժողովուրդին անմոռանալի վիշտն է միաժամանակ, սիրելի յոբելեար, ձեզ կը նմանցնեմ մենաւոր կռունկին, — երբ կալերը կ'աւարտին եւ համանուագը կը դադրի դաշտերուն ու բլուրներուն վրայ, կռունկները կը մեկնին մեր երկրէն՝ եռանկիւնաձեւ երամներ կազմած: Անոնց այս գաղթը փախ մըն է մօտալուտ ձմրան առջեւ — ւէն: Յաճախ ծովեր ու լեռներ կ'անցնին անոնք, եւ, ափսո՛ս, շատեր կ'իյնան վիրաւոր:

Փառաւոր երամ մը կը կազմէիք դուք ալ, Զօհրապն ու Զարդարեանը, Վարուժանն ու Կոմիտասը, Սեւակն ու Սիամանթօն, Մալկարացին ու Թլկատինցին, — ո՞ր մէկը թուեմ :

Ափսո՛ս, բոլորը ինկան: Երամէն կը մնաք միայն դուք: Ո՛րքան տխուր է յիշել այս պարագան: Յիշելն իսկ կը սարսռացնէ մեր հոգին:

Փառատօ՛ն մը պիտի կազմէր անոնց ներկայութիւնը ձեր շուրջ, այս բեմին վրայ: Զօհրապ իր սքանչելի ճարտասանութեամբ պիտի հիւսէր ձեր գործին փառաբանութիւնը: Արտաշէս Յարութիւնեան իր խորաթափանց միտքով պիտի վերլուծէր ձեր գրականութիւնը : Վարուժան քերթուած մը պիտի նուիրէր ձեզի իբրեւ թանկագին արմաղան: Եւ Կոմիտաս պիտի կանգնէր պարթեւահասակ՝ երգելու համար «Մեծասքանչը», այն յաւիտենական ժառանգը, զոր կը պահպանենք դարէ դար, եւ յետոյ օրհնելու համար ժողովուրդը՝ որ « Մեծասքանչ» տուաւ, ձե՛զ տուաւ՝ պիտի երգէր·

Տէ՛ր, կեցո՛ զՀայս ,
Եւ արա՛ զնոսա պայծառ ...

Եթէ բախտը խոյս չտար մեզմէ, այդ փառահանդէսը կը տօնուէր Վաղարշապատի կամ Արտաշատի այգիներուն դիմաց, կամ Վանայ ծովին դիմաց: Ափսո՛ս, երազ դարձաւ ամէն բան:

Այժմ, ո՛վ լուսեղէն սերունդին ալեւոր ներկայացուցիչը, յանուն յոբելենական Մարմինին եւ հայ գրականութեան երդուեալ մշակներուն՝ երբ ինծի կը վիճակի արտասանել յարգանքի եւ մեծարանքի խօսքը, չեմ կրնար մոռնալ երկու կէտ·

Նախ ցաւ է ինձ դիտել, որ յարգանքի զգացումը հետզհետէ կը նուազի մեր մէջ: Այս ախտաւոր երեւոյթը կը կազմալուծէ հայ հոգին, կը քայքայէ եւ ի վերջոյ կը սպաննէ մեզ: Պէտք է անհապաղ հնչեցնել եւ խոստովանիլ թէ իրար յարգել չենք գիտեր, կը թերագնահատենք հայկական արժէքները, կը պղտիկցնենք հայկական հպարտութիւնը, կ'երթանք դէպի avilissement *: Մունկ կը դառնանք օտարին առջեւ, կամ չգունք թափելու ատեն կ'ապշինք օտար արժէքներու առջեւ, բայց կ'ուրանանք մեր հարստութիւնները, մեր հպարտութեան աղբիւրները: Ձինկէնէի կոխներով կը լեցնենք թերթերը՝ իրար վարկաբեկելու համար, այն ատենէն որ յուսահատութեան եւ անտարբերութեան կը մղենք նոր սերունդը, որ կարօտ է ցեղային արժէքներու փառաբանութեամբ խանդավառուելու: Արդ, յարգանքի պակասը անասնական է, կենդանիներն են որ իրար յարգել չեն գիտեր, տեսա՞ծ էք որ կատուները քով քովի գան եւ խումբ կազմեն, ամէն մէկը իր ձուկի փուշին մասին կը մտածէ: Բայց պէտք է գիտնալ թէ յարգանքն է միայն որ ազգ կը շինէ, քաղաքակրթութիւն կը շինէ: Ես կը ծանրանամ այս փոքրիկ երեւոյթին վրայ, որովհետեւ իմ փրոֆէսէօրնէրէս սորված եմ թէ պէտք է փոքրիկ ախտանշաններէն դուշակել ընդհանուր առողջութեան սպառնացող աղէտը, որովհետեւ մեծ ախտանշաններու ցոյց տուածը դարմանել ուշ կ'ըլլայ այլեւս : Յաճախ կրկնած եմ ու կը կրկնեմ, — ըլլանք համայնավար կամ ռամկավար, դաշնակցական կամ հնչակեան, բայց գիտնանք յարգել զիրար: Այն որ համայնավար է կամ դաշնակցական միայն ու միայն ի շահ իր կուսակցութեան, վստահ կրնայ ըլլալ որ հայ ժողովուրդը պէտք չունի այդ ապրանքին: Չօպանեանի յոբելեանը կազմակերպուած է, ուրեմն, ոչ միայն մեծարելու համար վաստակաւոր մտաւորականը, այլեւ յարգանքի դաս մը տալու համար նոր սերունդին, եւ ըսելու թէ նուիրական է մտածումը, ինչ գոյն ալ ունենայ,— յարգենք իրարու կարծիք եւ տեսակէտ, որպէսզի չիյնանք անասուններու ատենանին :*

Երկրորդ,— Չօպանեան տխուր է այսօր՝ իր մեծ ընկերները կորսնցուցած ըլլալով: Բայց ուրախ է որ սերունդ մը կը յաջորդէ իրեն՝ շարունակելու համար իր գործը: Վասնզի չի բաւեր աշխատիլ եւ արտադրել, այլեւ հարկ է մտածել ժառանգը պահպանելու մասին:

Ուրեմն, հանդիսական այս պահուն, կը վըստահեցնեմ ձեզ, սիրելի յոբելեար, թէ ո՛րքան ալ ծանր ըլլայ մեր բեռը, ո՛րքան ալ դժուար ըլլայ մեր գործը, եւ սակայն վառ պիտի մնայ հայ գրականութեան ջահը, եւ Մեծասքանչին բաժակը միշտ լի՛քը լի՛քը,— վկա՛յ Հայոց լեզուին ստացած գեղեցկութիւնը, այս մեր տժգոյն օրերուն: Այդ երեւոյթին մէջ, դո՛ւք, սիրելի յոբելեար, ունեցաք աշխատանքի ձեր բաժինը,— իբրեւ մէկը հիներէն, Աստուած պահեց ձեզ, որ կամուրջ նետէք՝ միացնելով հինը նորին հետ :

Բայց ես կ'ուզէի ձեզի տալ մեծագոյն ուրախութիւնը, յայտարարելով թէ մենք պիտի սիրենք Մեծասքանչը այն ջերմեռանդութեամբ, որով դուք սիրեր էք, ու ձեզի հետ մենք եւս կը դաւանինք թէ հայ լեզուն է

Բաժակ ոսկի ի ձեռին Տեառն, որ արբեցուցանէ զամենայն երկիր ի գինւոյ իւրմէ:

Այո՛, հայ լեզուն աստուածարժան բաժակ մըն է ոսկեղէն, զոր հայ ժողովուրդը լեցուցեր է գինիով՝ աշխարհ հրճուեցնելու ատեն տաք եւ անուշաբոյր: Մենք միշտ լեցուն պիտի պահենք այդ բաժակը հայ հանճարին գինիով, ու թող նախանձի, կաղնծի, խանձի թշնամին, որ քացախ միայն կ'արտադրէ :

Այդ բաժակը մեր ձեռքը՝ կ'ողջունենք ձեզ , սիրելի յոբելեար մեծարեալ եւ փառաւորեալ, ու կ'ըսենք.— Ողջո՛յն, ողջո՛յն եւ արեւշատութիւն:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒՆ» ՕՐԱԳԻՐԸ

Քանատան չուզեց զենք զիս

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդեր էինք, ռումանացի գրագէտը այս օրագիրը գրի առած է յատկապէս « Ցառաջ »ի համար (ֆրանսերէն).— Տառապանքի պատմութիւն մը, այնքան կսկծալի իր պարզութեամբն իսկ.—

Ահաւասիկ իրողութիւնը,— Կինս եւ ես անօթի էինք: Այնքան երկար ատենէ ի վեր եւ այնքան ահաւոր կերպով կը տառապէինք անօթութենէ որ, մեր մկանները եւ միսը չորցած էին: Չորցած էր նաեւ մորթը, մորթը չոր ոսկորներուն վրայ — ինչպէս մեռեալներու վրայ: Այլեւս չէինք կրնար մտածել: Ցամքած էր յիշողութիւնը :

Կ'ամչնայի փողոց ելլել, որովհետեւ շատ նիհար էի: Ամէն մարդ ետ կը դառնար, երբ ես անցնէի: Հետեւաբար պէտք ձգեցի — այսինքն սեւ գիծ մը հորիզոնական, որու շնորհիւ չէր տեսնուեր այնքան յստակօրէն թէ ինչ աստիճան եր — կարած էր դէմքս: Այլեւս շատ տժգոյն չէր երեւար :

Բայց պիտի փորձեմ թիւեր տալ: Օրական 800 գրամ իրաւունք ունէինք, այսինքն հինգ կրամ ճարպեղէն, չորսէն վեց հատ խաշած գետնախնձոր, կտոր մը հաց եւ 15 կրամ միս: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ յաւելուած ալ կը ստանայինք. անձ գլուխ տարեկան երեք հաւկիթ, երեք ամիսը անգամ մը մէկ լիպրա գետնախնձոր եւ քանի մը դգալ շաքար ամիսը:

Այս ամէնը տեղի կ'ունենային պատերազմի վերջերը եւ այսպէս է որ ապրեցանք քանի մը տարի :

Բացի անօթութենէ, ուրիշ տառապանքներ ալ կային: Սակայն ամէնէն մեծը անօթութիւնն էր : Բնականաբար, երբ անօթութենէ այնքան կը տառապիս որ մամինդ կը ցամքի, սնունդի մասին կ'երազես: Ես գիշեր ցերեկ հաց, գետնախնձոր եւ ճարպեղէն կ'երազէի: Մանաւանդ ճարպեղէն եւ հաց: Ուրիշ երազ չունէի: Եւ որովհետեւ կարելի չէր, կը յուսահատէի : Հրաժարեցայ ապագայի ծրագիրներէ: Այլեւս չէի հաւատար թէ օր մը հաց, գետնախնձոր եւ ճարպեղէն պիտի ունենայինք: Որոշեցի անձնասպան ըլլալ կնոջս հետ : Պատուհանէն վար պիտի նետուէինք: Պարզապէս պատուհանէն վար պիտի նետուէինք :

Հայտըլպէրկ կը բնակէինք, տան մը երրորդ յարկը, Ռօհրպախերկ փողոց՝ թիւ 60 :

Երկուքս ալ գիտեր էինք տան առջեւի սափալը, փողոցը ուրկէ կ'անցնէին ինքնաշարժերը զինուորներով եւ ոստիկաններով: Կը մտածէինք թէ արդեօք լա՞ւ էր անձնասպան ըլլալ: Ըսել կ'ուզեմ, մտածեցինք թէ պիտի չզղջայի՞նք: Այս հարցը ծեծեցինք ամբողջ գիշերներ, պատուհանին առջեւ, լոյսերը մարած, դիտելով գինով զինուորները եւ ոստիկանները, որոնք կ'անցնէին ինքնաշարժներով: Խօսած ատեն, կը մտածէինք սնունդի մասին: Հացի: Գետնախնձորի: Ճարպի մասին : Բայց, անիրականալի երազնե՛ր էին բոլորը: Իսկ առանց ասոնց, առանց հացի, առանց գետնախնձորի, առանց իւղի, կեանքը իմաստ չունէր: Առանց ասոնց կարելի չէր ապրիլ :

— Վաղը, օր ցերեկով, մենք մեզ պատուհանէն վար պիտի նետենք, ըսի:

Այդ իրիկունը խորունկ քունով քնացանք, ինչպէս կրնան քնանալ միայն այն մարդկային էակները որոնք իրենց որոշումը տուած են:

Բայց յաջորդ օրը, Քանատան մտաւ կեանքիս մէջ, ու այլեւս չգործադրեցի ծրագիրս: Քանատան փոխեց կեանքիս ընթացքը :

Ահա թէ ինչպէս: Առտուն ժամը 9ին ատենները, Սերպ մը որ յարակից տունը կը բնակէր, ըսաւ մեզի .

— Քանատական յանձնախումբը Հայտըլպերկ պիտի գայ քանի մը օրէն: Երեսուն հազար հոգի պիտի վարձէ, ծառերը կտրելու համար Քանատայի մէջ: Փոխադրութիւնը շուտով պիտի կատարուի :

Այս բանը տեղի կ'ունենար 1947ին, Ծնունդէն առաջ: Գերմանիա կը գտնուէինք եւ բանտէն նոր ելած էինք: Կարելի չէր մեկնիլ Գերմանիայէն : Հոն էին մեզի պէս հարիւր հազարաւոր մարդկային էակներ, ամէն ազգէ: Մարդկային էակներ որոնք խոյս տուած էին հալածանքներէ, որոնք փախած էին բանտերէն եւ կեդրոնացման կայաններէն եւ կը հետապնդուէին : Գերմանիան կը գտնուէր բուն իսկ Եւրոպայի սրտին վրայ, եւ ո՛ր կողմէ ալ փախստականներ գային, հոն կանգ կ'առնէին, ինչպէս խալկինի մը մէջ: Այլեւս չէին կրնար դուրս ելլել: Այն ատեն փախստականներուն համար շինեցին կեդրոնացման կայաններ : Եւ, ինչպէս ըսի, հարիւրաւորներ եւ հազարաւորներ կային կայաններու մէջ եւ դուրսը: Ուրիշներ կը հասնէին անդադար:

Հազարաւոր մարդկային էակներ ամէն լեզուէ , ամէն տեսակ ցեղէ եւ ամէն արհեստէ: Կային զօրավարներ, զինուորներ, քահանաներ, համալսարանական դասախօսներ, գողեր, կիներ՝ իրենց մանկիկներով, գիւղացիներ :

Բոլորը միեւնոյն հալոցին մէջ — բոլորը միասին: Եւ այս հալոցէն չէիր կրնար դուրս գալ , բացի այն պարագայէն երբ որեւէ յանձնախումբ կ'ընտրէր քեզ :

— Ռումանացի ալ կ'առնե՞ն, հարցուցի:

Սերպը թօթուեց ուսերը :

Ուրիշ յանձնախումբեր ալ Գերմանիա եկած էին առաջ, սակայն ոչ մէկ Ռումանացի առած էին:

Յանձնախումբերը կազմուած էին հարուստ վաճառականներէ ոսկի ժամացոյցներով, ցցուն փորերով, որոնք կը շրջագայէին փառաւոր, նաւու պէս երկայն, ինքնաշարժներով: Անոնք Գերմանիա կուգային եւ մարդկային էակներ կը գնէին աշխատանքի համար : Գերմանիոյ մէջ շատ կային մարդկային էակներ: Եւ շատ աժան էին :

Վաճառականները կուգային, կը դիտէին կեդրոնացման կայաններու մէջ արգելափակուած փախստականներու բազմութիւնը. կը դիտէին ճիշդ այնպէս ինչպէս կը դիտէք ծախու ձիերը, կ'ուզէին իրենց հասնածները, կը բեռցնէին նաւերուն մէջ եւ կը փոխադրէին իրենց երկիրը, աշխատանքի համար: Բեռցնելէ առաջ, երեք, հինգ կամ վեց տարուան պայմանագիր մը ստորագրել կու տային: Յետոյ պայմանագիրները իրենց ստորագրութիւններով կը դնէին իրենց պայուսակներուն մէջ եւ իրենց ինքնաշարժները կը նետուէին:

Պայմանաւորուած բանուորները կը բեռցուէին նաւերու վրայ — կարելի եղածին չափ շատ, որպէսզի աժան ըլլայ: Եւ ապա կը փոխադրուէին ովկիանոսին միւս ափը:

(Մնացեալը յաջորդով)

C. VIRGIL GHÉORGHIU

---

19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Այս առաւօտ Փարիզի մէջ, անցորդներուն
Կը ժպտիմ ես, կ'ըսեմ խօսքեր խենթի մը պէս,
Որովհետեւ այսօր աշխարհ եկած ես դուն ,
Ու մարմնացեալ երազի չափ գեղեցիկ ես :

Որովհետեւ արեւին պէս ոսկի մազեր
Ունիս, աչքերդ ալ կապոյտ են ծովի նըման ,
Բանաստեղծի արդեօք հոգի՞ս է տենչացեր
Որ դուն ըլլաս երկրին վըրայ՝ երկնանըման ...

Կ'երթամ արագ, անցորդներուն ըսել կ'ուզեմ
Որ դուն ծընար ու բերիր հետըդ Երազէն
Իսկ անսահման՝ ուրախութիւնը արեւին ...

Այս առաւօտ Փարիզի մէջ, այս առաւօտ
Ծաղկեր է սէր ու ծաղկեր է անհուն կարօտ
Իմ հոգիիս պարտզներէն ստեղծային ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՐՁԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Չէ՛, մահարձան չէ, այլ կամք ու կորով
Զըքնաղ երազի հասած ուխտաւոր ,
Անդրանիկն է ան, ձին ամպաբլաց
Բոցերու վըրայ քալող մէկ աստուած :

Կատարներ կ'ուզէ արձանն իսկ կարծես ,
վե՛հ լերան կողեր ու շաչող սուրեր ,
Անդրանիկն է ան, զօրավարն Հայուն
Խըրոխտ ու հըպարտ, նըման սարերուն :

Չէ՛ մեռած հուրը իր սըրտի կանչին,
Աչքերն են արեւ, իր իղձը մեկին ,
Անդրանիկն է ան, քուրմն ազատութեան ,
Արծիւը Հայուն, անխոնջ ախոյեան :

Ցաւերժին նայող նայուածքը ներհուն,
Կ'որոնէ անվերջ, լոյսերը կեանքին ,
Անդրանիկն է այն, մըտքի առեղծուած
Գորդեան հանգոյցներ, իրմով են լուծուած :

Ցարանուն սիրով պատուանդանն ի վեր
Հէքեաթի խաղը թո՛ղ քակուի հիմակ ,
Անդրանիկն է ան, հայ ուժի արքան ,
Թո՛ղ բացուին աչքերն , տեսնէ՛ Հայաստան :

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Ամէն անգամ երբ առիթ կ'ընծայուի ինծ գրել Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասին, մեծ հրճուանք մը կը զգամ: Անշուշտ դժուար պիտի ըլլար ինծ համար արտայայտուիլ, եթէ մօտէն ծանօթ չըլլայի իր գործունէութեան եւ բազմապիսի ձեռնարկներուն:

Քառասնամեակի տօնակատարութեան առթիւ, այսօր աւելի քան երբեք, մեր յարգանքն ու գիտակցութեան զգացումները կը խորանան այս մեծ կազմակերպութեան հանդէպ որ, տարիներէ ի վեր փրկարար դեր մը կատարած է, սրբելով հազարաւոր դժբախտներու արցունքները: Ան իր նիւթական եւ բարոյական ուժերը կեդրոնացուց մասնաւորաբար օդափոխութեան կայաններու վըրայ, ուր հարիւրաւոր անճար մանուկներ կը կազդուրուին վայելելով ամէն խնամք եւ հոգածութիւն :

Այսպէս, Ալպեաններու մէջ հաստատուած կայանը, անցեալ տարի իր հինգերորդ շրջանը բոլորեց շնորհիւ գերագոյն ջանքերու :

Ինչպէս ուրիշ առթիւ նկարագրուած է, շէնքը կը գտնուի կանանչազեղ բլրակի մը վրայ, շրջապատուած բնական հրաշալիքներով: Կը լրացնէ առողջապահական բոլոր պահանջները: Մեր սիրասուն փոքրիկները նախանձելի արձակուրդ մը անցընելէ վերջ, կը բաժնուին ակամայ, երախտագիտական արցունքներով :

Կայանը, կազդուրման կայան մը ըլլալէ զատ, եղած է նաեւ բարոյական դպրոց մը հայ մանուկին, անոր մատաղ հոգւոյն մէջ ներարկելով ազգային ոգի եւ զգացում :

Սիրելի հայրենակիցներ, բոլորս միասնաբար գիտնանք չթերանալ մեր սրբազան պարտականութեան մէջ, աջակցելով Ֆր. Կապոյտ Խաչին, որուն այնքան պէտք ունի հայ կարօտեալը :

ԶԱՊԷԼ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

« ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵԱՅԼԱ ... »

« Եայլա ջան եայլա, սէր – օրեր եայլա, եայլա ջան եայլա···»: *Շարունակութիւնը դուք երգեցէք :*

Համբարձման տօն էր անցեալ Հինգշաբթի :
Վիճակի տօն Հայոց աշխարհում :

Հայոց ներկայ աշխարհին մէջ այսօր տեղի կ'ունենա՞յ կրկին այդ տօնը: Տեղեկութիւն չունիմ :

« Անծանօթին գաղտնիքները, ոչ դուն գիտես եւ ոչ ալ ես···»

Անշուշտ ամէնքիդ ծանօթ է: Մեր լուսադրիչ եւ ամենասիրուած բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի տաղանդին կը պարտինք «Անուշ» երգախաղը, որուն հատուածներէն է «Համբարձում եայլա»ն :

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակը: Երկնքի հրեշտակներուն երաժշտախումբերը թող երգեն իր « Անուշ »ը ···

Եւ սակայն, ո՛վ երանելի Թումանեան, Հայոց բառագրքին մէջ բա՞ռ կը պակսէր որ եայլա*ով ու «ջան»ով ատաղձեր ես սա անուշիկ « Անուշ»դ ···*

Գոնէ դուն, «Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»դ քիչ մը մաքրակրօն ըլլալու եւ խնայելու էիր « Անուշ»իդ, փոխանակ զարդարելու զայն թաթարակերտ, թրքաշէն բառերով :

Բա՞ռ կը պակսէր Հայոց բառարանին մէջ , Անուշին ճակատը պճնելու՝ զուտ հայկական ծաղիկներով, առանց թուրք–թաթար փուշերու ···

Մեր այս սիրուած թատերգութիւնը (օփերէթ) գոնէ զերծ ըլլալու չէ՞ր օրոմներէն, ո՛վ մեծըդ Լոռեցի գուսան :

Միայն «եայլա՞»: Եթէ հաւաքենք միւս թաթարեղէններն ալ, աղուոր փշափունջ մը կ'ունենանք:

« Զահիլ, բօյիդ, իգիթ, չօլեր, ամա՜ն, անգիւման,եար—*որքա՞ն կ'ուզէք*— հօնգուր,եարար, չիգեար, ջան գիւլիւմ, դարտ, ղամէ (*դաշոյն*) , խանչալ, եսիր, չոքած, բեզարած, բալքի :

Մաս մըն ալ դուք հաւաքեցէք եթէ կ'ուզէք ճոխացնել վերի բառարանը :

«Եար»ն ու «ջան»ը կարելի՞ է փոխարինել «սիրուհի»ով եւ «հոգեակ»ով: Տարբեր համ–հոտ ունին նրանք:

— Լազաթ *են տալի,* լազա՛թ *մեր աշուղերգութեան »:*

Դուք, արեւմտահայերդ չէք իմանում էդ բանը: Նացիոնալիստական տենդենցով *էք վարակուել» պիտի մեղադրեն մեզ, մեր արեւելահայերը:*

Իրաւունք ունին : Թերեւս: Այսօր կրկին, հայ լեզուն ,գաղթավայր է դարձեր Հայաստան Խորհրդայինի մէջ: Թաթար բառերը տեղ տուած են լատինարմատ ռուս բառերու: Այս անգամ օրէնքով պարտադրուած մեզի՝ յանուն ազգերու եղբայրակցութեան ···

*Ուրեմն երգենք, առայժմ, «*Համբարձում եայլա, եայլա ջան եայլա: Սէր – օրեր եայլա, եայլա՛ ջան եայլա··· *Մինչեւ որ կազմուի «Հայ լեզուի Անկախութեան Մարմին»ը՝ առընթեր Հայ Քաղաքական Անկախութեան Մարմնի ···*

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Փարիզահայ – Լսարանը շեղում մը կատարած էր իր սովորական ծրագրէն: Անցեալ ուրբաթ երեկոյ (13 Մայիս), ընտրեալ բազմութիւն մը Սասունիի ճաշարանին վերնայարկը փութացած էր , Սայեաթ – Նովայի կեանքին ու գործին նուիրուած դասախօսութիւն – երեկոյթին մասնակցելու համար :

Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեան բանալով երեկոյթը, ներկայացուց օրուան դասախօսը, Տիկին Հ. Խոնդկարեանը, որ ծնած ու ապրած Թիֆլիս, Սայեաթ Նովայի հայրենի քաղաքին մէջ , շատ կանուխէն սիրած ու երգած է մեծ աշուղին տաղերը, հետաքրքրուած է անոր կեանքով ու մանաւանդ լսած ու հաւաքած հետաքրքրական աւանդութիւններ ու դրուագներ :

Սայաթ Նովա երգած է կովկասեան երեք լեզուներով: Անոր երգերուն մեծ մասը տեղական թուրքերէնով երգած են, 60ի մօտ երգեր Հայերէն են եւ աւելի քիչ թիւով վրացերէն: Ըստ վրացի մասնագէտներու Սայեաթ Նովայի հայերէն տաղերը ամէնէն յաջողներն են, թէ բովանդակութեամբ թէ յանգերու ճոխութեամբ : Սայեաթ Նովա ապրած ըլլալու է 1710 — 1795 թուականներուն, ուրեմն գրեթէ մէկ դարու կեանք մը:

Վրաց թագաւորը լսելով Սայեաթ Նովայի համբաւը, զայն հրաւիրած է իր պալատը, ուր 1750 — 60 թուականներուն ան դարձած է թագաւորին մտերիմն ու խորհրդականը :

Ու շատ վիպական կեանք մը կը սկսի հայ աշուղին համար արքայական պալատին մէջ, ուր Սայեաթ , եթէ հիացողներ կ'ունենայ, կ'ունենայ նաեւ նախանձորդներ եւ թշնամիներ :

Եթէ հաւատանք զանազան զրոյցներու, Սայեաթ Նովա կը սիրահարի թագաւորի աղջկան: Սէր անխոստովանելի, իր հոգւոյն մէջ թաքուն , որ անդադար աւիւն կուտայ իր տաղերուն: Այս շրջանին է որ ան կը յօրինէ իր գմայլելի տաղերը, ուր կ'երգէ իր սիրածի շնորհները : Ի վերջոյ Սայաթ Նովայի դէմ կը դաւեն պալատականները, գրգռելով թագաւորը: Սայաթ Նովա կը փրկուի թագաւորի ցասումէն, երգելով իր երգերէն ամէնէն փիլիսոփայականը . —

«Դու էն գլխից, իմաստուն իս»ը:

Բայց եւ այնպէս աշուղը կ'արտաքսուի պալատէն: Իր կնոջ մահուան վրայ կը քաշուի Հաղբատի վանքը, իբրեւ կրօնաւոր ապրելով իր կեանքի վերջամասը :

Ըստ աւանդութեան Սայեաթ Նովա տեղն ու տեղը կը նահատակուի աղա Մահմատ խանի մոլեռանդ զինուորներուն կողմէ, երբ կը մերժէր դուրս ելլել Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցիէն, մըմնջելով իր կարապի երգը.— « Զըխմանամ քիլիսատան, դոնմանամ Իսատան»: (Եկեղեցիէն դուրս չեմ ելլեր, հաւատքս (Քրիստոսը)չեմ ուրանար):

Տիկին Հ. Խոնդկարեան պահ մը փոխադրեց մեզ ԺԸ. դարու մթնոլորտին մէջ , իսկ Յովսէփ Դաւիթեան իր քէմէնչէով *տուաւ երանգները Սայեաթ Նովայի, մինչ Տիկինը սկսաւ ընկերանալ* քէմէնչէին, *իր գմայլելի ձայնովը :*

Երեկոյթին փայլը աւելցուցին ներկայ երգչուհիները.— Օր. Ա. Առաքելեան, Տիկին Աչխէն Զրուանդեան–Սողոմոնեանց, Տիկ. Ցակոբեան եւ

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Բայց ամբոխը մի առանձին տագնապի մէջ չէր: Անհոգի, ցուրտ մի զանգուած էր նա եւ մինչեւ անգամ անհամբերութեան նշաններ էր ցոյց տալիս: Լուր էր պտտում, որ ցցի հանուողը թէեւ Մանասի մարդկանցից է, բայց անյայտ օտարական է, Վարանդացի չէ, եկել է մի հեռու տեղից: Օտարը օտարին կարեկից չէ. այս անողորմ օրէնքը այժմ ամբոխի մխիթարութիւնն էր: Գոնէ իմանում էին, որ սպաննուողը օտար է, ուրեմն կարելի էր նայել առանց ցաւակցութեան, առանց լացի, նայել այնպէս, ինչպէս փողոցում հաւաքուածները դիտում են թէ ինչպէս ընկած ձին կամ եզը փչում է վերջին շունչը :

Ժամանակն անցնում էր, իսկ սպասողների համբերութիւնը գնալով սպառւում էր: Լեռնային քմահաճ բնութիւնը սկսեց մի քանի զարմանալի փոփոխութիւններ, մշուշը չքացաւ լեռներից, երկնքի ամպերը յանկարծ ծուէն ծուէն դարձան եւ արեգակը մի քանի տեղ ճառագայթներ թափեց խոնաւ ու սառած երկրի վրայ :

Կարծես հէնց դրան էր սպասում Սուլէյման Բէկը :

Նա դուրս եկաւ տանից. ծալապատիկ նստեց գորգերի վրայ առանձին պատրաստած տեղը, իսկ նրա շուրջը բազմեցին պատուաւոր հիւրերը: Ամէն տեղ տիրեց մեռելային լռութիւն: Մարդիկ չէին համարձակւում նոյնիսկ շունչ քաշել :

Բէկը կարգադրութիւններ արաւ, բայց այսօր նա չափից դուրս դանդաղկոտ էր, կարծես վճռել էր անհամբերութիւնից ճաքեցնել այդքան մարդկանց :

Նրա թիկնապահներից մի քանիսը դէս ու դէն վազեցին, նորից վերադարձան եւ ինչ որ բաներ ասացին: Անցան ծանր րոպէներ :

— Բերում են, վերջապէս լսուեց մի խեղդուած շշուկ, որ սկսեց ալիքների նման ման գալ նայողների կոյտերում :

Գլուխների ծովը երերաց, ամէն մէկն աշխատում էր յարմար տեղ բռնել: Տան ետեւից մի քանի մարդիկ երեւացին եւ անհամար աչքերը վերջապէս տեսան յանցաւորին:

Նա չէր քայլում, այլ քարշ էր ընկնում ծնկերի վրայ, որովհետեւ նրա աջ ոտը բոլորովին չէր գործում: Առջեւից գնացողը ձգում էր նրա վզին կապած շղթան եւ նա գարհուրելի ջանքեր էր գործ դնում, որ կարողանայ աւելի արագ շարժուել : Մեռելային գունատութիւնը նստել էր նրա դէմքին, որի վրայ երեւում էր մի նօսր մօրուք :

Դեռ տեղը չհասած՝ նա արդէն մեռած էր , կարծես նրան դուրս էին քաշել մահուան անկողինից :

Այդ հանգամանքը զարմանք պատճառեց հանդիսատես հիւրերին: Հիասթափումն ընդհանուր էր:

— Սա մեռնելու վրայ է, ասացին մի քանիսները :

— Ձողի ծայրին չի հասնի, կէս ճանապարհին հոգին կուտայ:

Կալանաւորը կարծես խիստ դժգոհ էր այդ վկայութիւններից :

Բարձրացնելով իր գլուխը, նայեց չորս կողմը, տեսաւ ահագին բազմութիւնը եւ ընդունելով արհամարհող մարդու հպարտ դիրքը, ասաց, աչքերը բեւեռած բէկի վրայ .

— Հանդիստ եղիր, ես չեմ խանգարի քո այդ մեծ հանդէսը··· Իմ մէջ դեռ ոյժ կայ, կարող եմ, եթէ ուզեմ՝ քեզ զուարճացնել , երկար մնալ ձողի գլխին :

Նա հասաւ իր նպատակին. նա հասկացրեց որ սպանութեան հանդէսը կորցնում է իր նշանակութեան մեծ մասը: Ամէնէն անգութ չարագործները անգամ այսքան հանդարտ ու անտարբեր չէին մօտենում այս տեսակ մահուան :

Նոյնիսկ այնպիսի գազաններ, որոնց համար մարդասպանութիւնը զուարճութիւն էր, դողում էին ցցի դիմաց :

Շատերը այնքան թուլանում էին, որ սկսում էին գթութիւն հայցել, իսկ ուրիշներ այնքան զայրանում էին, որ կատաղած այս ու այն կողմն էին ընկնում, հայհոյանքներ էին թափում ամէնքի վրայ : Թէ աղաչանքները եւ թէ կատաղութիւնը , սակայն, միեւնոյն միտքն էին յայտնում, նրանք հաւասար չափով ցոյց էին տալիս թէ որքան սոսկալի բան է ձողի գլխին սպասող մահը:

Օրիորդ Ա. Քէօսէեան: Իւրաքանչիւրը տուաւ Սայեաթ Նովայէն երգ մը, կազմելով փունջ մը ամէն մէկը իր սեփական ըմբռնումով:

Երեկոյթը եղաւ ճշմարիտ վայելք մը թէ հայ երգի ծարաւ հայրենասէրներու, թէ գեղարուեստասէրներու համար : ՍԻՄԷԼ

կը ջանան ապահովել իրենց անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը»:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, թէ Էնքըրն եւ թէ Պեւին գոհունակութեամբ հաստատած են թէ «Թուրքիոյ պաշտպանողական միջոցները հետզհետէ կը զօրանան, իսկ Յունաստանի կացութիւնը մեծապէս բարւոքած է, հրոսակային պատերազմի դադարումէն ի վեր»: Նոյնպէս գոհունակութիւն յայտնած են որ երկու երկիրներն ալ կրցան պահպանել եւ զօրացնել տնտեսական կացութիւնը, հակառակ զինուորական ծանր ծախքերուն: Պարսկաստանի մէջ ալ շինարար ձեռնարկներ կը կատարուին, կենցաղի մակարդակը բարձրացնելու համար :

╳ Դիւանագիտական շրջանակներու կարծիքով, այս երկու յայտարարութիւնները կը կազմեն «մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ քըննուած քաղաքականութիւն մը, գգուշացնելու համար Խ. Միութիւնը, որպէսզի չվերսկսի ճնշում բանեցնել Միջին Արեւելքի մէջ»: Միեւնոյն ատեն կ'ենթադրեն թէ այս յայտարարութիւնները հրատարակուած են, բացորոշապէս հասկցնելու համար Թրքական, պարսկական եւ հելլենական կառավարութեանց եւ Խ. Միութեան թէ՝ իրենց պաշտպանողական քաղաքականութիւնը չի սահմանափակուիր Ատլանտեանի շրջանով :

Իսկ փոքր ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան իրաւունքը ...

Զօրավարներն ալ կը խօսին...

Զօր. Պրէտլի, Մ. Նահանգներու սպարապետներու յանձնախումբին նախագահը, ճառ մը խօսելով նոյն օրը, յայտարարեց թէ «այս կէս-պատերազմը շահելու լաւագոյն եղանակն է արագօրէն ստանձնել այն ղեկավար դիրքը զոր արեւմտեան աշխարհը տրամադրած է իրեն: Մ. Նահանգները իրենց զինական ուժով պիտի կրնան քանի մը տարիէն աւերիչ հարուած մը իջեցնել իրենց ուզած շրջանին մէջ: Ինծի համար խնդիրը հետեւեալն է.— «Էլպայի վրայ մեղմացուցիչ, խաղաղարար միջոցնե՞ր փորձելով պիտի պաշտպանենք Եւրոպայի վրայ ծանրացող սպառնալիքներուն: Ես անձնապէս հաւատք չունիմ այդ քաղաքականութեան վրայ: Անձնատո՞ւր պիտի ըլլանք կանխարգել պատերազմի ռազմերգին որ կրնայ դէպի քաոս եւ կործանում առաջնորդել մեզ եւ մեր բարեկամները: Ո՛չ: Ես կը կարծեմ թէ Ամերիկացիները եւ իրենց բարեկամները պարտաւոր են լաւագոյն ուղեգիծ մը ընտրել: Պէտք է արագօրէն եւ տիրաբար ձեռք առնենք ղեկավարութիւնը, մեր բոլոր տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական միացեալ միջոցներով: Մեր միտքը պէտք է բացորոշապէս պարզուի մեր բոլոր գործերով: Կրնանք այս կէս-պատերազմը կորսնցնել կիսամիջոցներով: Կիսամիջոցը ամերիկեան չէ» :

╳ Զինեալ ուժերու ազգային օրուան առթիւ, ճառ մըն ալ ամերիկեան օդանաւային սպարապետը, զօր. Վանտընպէրկ խօսեցաւ, անբաւական գտնելով օդանաւերու արտադրութիւնը: Իր կարծիքով, ներկայ օդատորմիղը տկար է եւ հազիւ քանի մը ամիս կրնայ դիմանալ օդարշաւի մը ...

╳ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ռազմական ծրագիրներ կը մշակէ շոգեպինդ, կազմ եւ պատրաստ գտնուելու համար որեւէ պատահականութեան հանդէպ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ տասը Ֆրանքի պիտի ծախուին երկուշաբթիէն սկսեալ (22 Մայիս), համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշման, նկատի առնելով տպագրական ծախքերու տարապայման յաւելումը :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուած են :

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ մասնակի գործադուլ յայտարարեցին, գլխաւորաբար անոնք որ կը հսկեն կառքերու երթեւեկին: Հետեւանքը՝ անտանելի խճողում բանուկ պողոտաներու վրայ :

ՇՈՆԴԱԼԻՑ գրոյցներ կը շրջէին առջի օր, կարգ մը ռուսական մակոյկներ երեւցած ըլլալով Մանշի մէջ: Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը փութաց հանդարտեցնել հանրային կարծիքը, բացատրելով թէ եղածը սովորական բան է եւ թէ իրար անցնելու պատճառ չկայ :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ ալ քաղաքային մարզպաններ պիտի նշանակեն արեւմտեան երեք պետութիւնները, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Վիէննայի մէջ: Այս առթիւ հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեցին Խ. Միութեան, որպէսզի գործակցի, թեթեւցնելու համար այդ երկրին գրաման ծախքերը :

ԷՅՖԷԼԸ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ 25 քիլօ ու-

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia:
Կը նախագահէ ընկ. Բժ. Ց. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Շաբաթ երեկոյ, (27 Մայիս), ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette:

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին: :
Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta :

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, Կիրակի 28 Մայիս
Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ :
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին :

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին :
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

★

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին:
Կը խօսի ընկեր Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին :
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

★

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ : Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի «Զուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

★

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ կիրակի, Մայիս 28, ժամը 3.30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Սանուհիներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սիմոնեաններէ, Պ. Մ. Մանուկեանէ (Սէնթ Էթիէն) եւ ընկերուհի Թագ. Մարտիրոսեանի նշանախօսութեան առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի :

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Իսիի Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ, գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ « ՄՈՒՐԱՏ – ԴԱՒԻԹ » կամ «ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ», ծիծաղաշարժ զաւեշտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ, դերասան Ա. Միսիրեանի եւ Իսիի «Խանասոր» խումբի լաւագոյն ուժերու:

Թատերախաղի վերածեց Բ. Հապէշեան, Ն. Պէշիկթաշլեանի «Երգիծավէպեր»էն:

Եւրոպական պարեր երկու նուագախումբով, Կարօ Սարեան եւ Գլոտ Լիւբէռ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— métro Mairie d'Issy :

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE
Au SAC PARFUMÉ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **serviette**ներ այրերու համար :
ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՆԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
Gare du Nordի մօտ:
106 Bld. Magenta, Paris (10) **Tél.: Nord 05–78**

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

ժանակ (տինամիթ) կը փնտռէր 19 տարեկան ուսանող մը, Կասթոն Կալառ, երբ ոստիկանութեան ձեռքն անցաւ: Երեւի կ'ուզէր պատմական դէմք մը դառնալ : Հարցաքննութեան ատեն խոստովանեցաւ թէ վերջին պահուն հրաժարած էր այդ ծրագրէն, չուզելով մարդկային կորուստներ պատճառել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ այս երկուշաբթիի հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի Պ. Տ. Զիթունի, հայ ժողովրդական երգերու մասին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Ահարոնեանի ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Patronage Laïqueի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ խումբ մը կ'այցելէ Հ. Ց. Դ. Թանգարանը այս կիրակի: Կը խնդրուի որ այս այցին մասնակցողները հաւաքուին Gare du Nord, ժամը ճիշդ 1.45ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթը՝ «Մայիս 28»ը: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի եւ շրջաններու Հայ Արենուշներու կողմէ: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Théâtre rue d'Algerի հանրածանօթ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Հայ Արիներու ընդհ. պետ՝
ՏՈՔԹ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար, մարզանք, արտասանութիւն, պիտի ներկայացուին «Համբարձման վիճակը» (Յովհ. Թումանեանի «Անուշէն») եւ «Գող սիրտը դող» զաւեշտ (գայլիկներու կողմէ):

Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Այս կիրակի, առաջին խումբը եւ պահեստին կը մրցին Կուպէվուլի խումբերուն հետ, Stade Municipaleի դաշտը, ժամադրավայր Gare du Nord: Ժամը 1.30ին :

Envoi sur L'ARMENIE

ՄԻՆԱԿ MORY et CIE. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ Է ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԾՐԱՐՆԵՐ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ, ՀԱԳՈՒՍՏԻ, ԿԵՐՊԱՍԻ ԵՒԱՅԼՆ, ԻԲՐԵՒ ՆՈՒԷՐ :

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին ծրարները ղըրկուած ատեն, ՈՉ ՄԷԿ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ՍՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ:

ԴԻՄԵԼ **MORY et CIE.** (Service VAUQUELIN)
3 rue St. Vincent de Paul, **Paris** (10)
Tél. TRU. 72–60

Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 9էն 11, եւ 14էն 16.30, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

ԾԱԽՈՒ Է

Singer մը 31K 18 serie Y. կօշիկի երես կարելու: Նոր վիճակի մէջ, 1939ի շինութիւն, քիչ եւ խնամքով գործածուած: Նպաստաւոր գին: Դիմել Լեւոն Գ. 29 Ave. du Bas Meudon, Իսի լէ Մուլինօ:

ՓԱՅՏ ԵՒ ԱԾՈՒԽ

Ունինք ամէն տեսակ ածուխ եւ փայտ, ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ: ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ :

Յաճախորդներուն գոհացում տալու համար կը փոխադրենք մինչեւ տուն :

ԴԻՄԵԼ.— Alexanian, Issy les Moulineaux, 10bis Bld. Rodin, Tél. Michelet 28.79:
կամ Meudon, 7 rue du Pourtour, tél. OBS. 22.71:

Օգտուեցէք առիթէն

Հայ ընտանիք մը պատրաստ է խնամելու 4—5 պզտիկներ, ութ – տասը տարեկան: ԼԱՒ ՍՆՈՒՆԴ եւ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ: ՀՐԱՇԱԼԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ:

Դիմել նամակով եւ երկու նամակադրոշմ ներփակելով.— Mr. Momdjian, Mavarin, Mégève (Hte. Savoie):

ՇԷՆՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՐԱՐ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
24 rue Gallieni, Boulogne s/Seine
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ աշխատանքներ մատչելի գիներով :



LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mardi 23 MAI 1950 Երեքշաբթի 23 ՄԱՅԻՍ
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6159–Նոր շրջան թիւ 1570
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ցոյցեր ճառեր Մ. Նահանգներու մէջ բանակի օրուան առթիւ

Կիրակի օր, 21 Մայիս, Մ. Նահանգները առաջին անգամ ըլլալով տօնեցին «Զինեալ Ուժերու Օրը» : Այս անունին տակ համախմբուած էին ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բանակներուն երեք օրերը, որոնք մինչեւ հիմա կը տօնուէին երեք տարբեր թուականներով: Կառավարութիւնը այս տօնակատարութեամբ ալ կ'ուզէր հաստատել երեք զինեալ ուժերուն միացումը, որ իրականացաւ մեծ դժուարութեամբ, տեղի տալով բուռն վիճաբանութեանց: Իրազեկներ դիտել կու տան թէ աւելի քան մէկ տարի անցաւ, տօնակատարութեան թուականը ճշդելու եւ բոլոր դիւրազգածութիւնները գոհացնելու համար:

Ամէնէն կարեւոր ցոյցը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, մասնակցութեամբ Նախկին ռազմիկներու, կին օժանդակներու, ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ամէն տեսակ զօրամասերու, արդիական բոլոր սպառազինութիւններով: Թափօրը տեւեց չորս ժամ : Բազմաթիւ օդանաւեր կը սաւառնէին, քաղաքին վերեւ: Նաւահանգստին մէջ խարսխած էին Միսուրի զրահաւորը եւ ուրիշ քսան մարտանաւեր, այցելուներ ընդունելով: Թափօրներ կազմուեցան նաեւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ: Ուաշինկթընի ցոյցին կը նախագահէր Պ. Թրումըն, ընկերակցութեամբ զօր. Այզընհաուըրի :

Ուրբաթէն ի վեր, այս հանդիսաւոր Օրուան մասին քարոզութիւններ կը կատարուէին Մ. Նահանգներու բոլոր մասերուն մէջ: Գլխաւոր նշանաբանն էր «պատրաստութիւն»: Ազգ. պաշտպանութեան Նախարարը, Պ. Ճոնսթըն յայտարարեց Ուաշինկթընի մէջ :

— « Մեր ուժը բաւական պէտք է ըլլայ դիմադրաւելու համար չանթարձակ յարձակում մը, անկարելի դարձնելով մեր պարտութիւնը »:

Ծովային Նախարարը շեշտեց Շիքակոյի մէջ.

— «Վտանգը այնքան մեծ է այսօր որքան Փըրլ Հարպըրի ժամանակ» (երբ Ճափոն յանկարծակի յարձակում կատարեց, 1941ին):

Զինուորական վարկերու յանձնաժողովին Նախագահը յայտարարեց .

— « Մեզի դէմ սարքուած պաղ պատերազմը շատոնց անցած է քարոզութեան, լրտեսութեան եւ վնասարարութեան շրջանը: Արդէն իսկ կրակ բացուած է: Ինծի համար դժուար է ճշդել տաքութեան այն աստիճանը ուր հասած է պաղ պատերազմը »:

Ցամաքային բանակի ներկայացուցիչը յայտարարեց.— « Աւելի կարեւոր է գոհացնել զինուորական պահանջները քան հաւասարակշռել եւ լեւմուտքը »:

Միւս ճառերն ալ նոյն իմաստն ունէին, — հաստատել միջազգային կացութեան ծանրութիւնը եւ մասնաւորապէս խորհրդային վտանգը :

Միեւնոյն օրը ամերիկեան զօրահանդէսներ կատարուեցան Պերլինի, Ֆրանքֆորթի եւ Թոքիոյի մէջ: Այս առթիւ շատ մը թերթեր հեգնական ակնարկներ կ'ուղղէին Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին՝ Պ. Թրիկվը Լիի առաքելութեան մասին: Կ'ըսէին թէ «Պ. Լի մեծ աւետիս մը բերած է մեզի,— Սթալին քաջառողջ է»:

× Նախագահ Թրումըն իր ճառին մէջ բացատրեց թէ կարելի էր խուսափիլ պաղ պատերազմէն, եթէ խորհրդարանը 1945ին քուէարկած ըլլար պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքը: Ցետոյ ուժգնօրէն շարժելով բռունցքը, յայտարարեց — « Կարգ մը անձեր չեն ըմբռներ թէ Խ. Միութիւնը միայն ուժի լեզուէն կը հասկնայ: Եթէ ան համոզուի թէ Մ. Նահանգները զօրաւոր են, կարելի է խաղաղութիւն հաստատել աշխարհի մէջ »:

× Ամերիկացի լրագրող մը, Տրիւ Փիրսըն, որ կը սիրէ շռնդալից լուրեր հաղորդել, կը գրէ թէ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը Սթալինի հետ խօսակցած ատեն, յաջողեր է քսանամեայ խաղաղութեան ծրագիր մը առաջարկել Սպարապետին, որ խոստացեր է նկատի առնել :

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Մ. Նահանգներուն կողմէ Խ. Միութեան փոխ տրուած եւ վերադարձուած 30 նաւերը պիտի տրամադրուին Ֆրանսայի, որպէսզի խափանէ բոլշեւիկեան զինամթերքի փոխադրութիւնը դէպի Հնդկաչին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

65 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Ռուրի շրջանին մէջ, պայթիւն մը պատահած ըլլալով ածխահանքի մը խորը :

600 ԹՈՆ ՌԱԶՄԱՆԻՒԹ պայթեցաւ Նիւ Եորքի նաւահանգստին մօտ: Զոհերու թիւը.— 27 մեռեալ, 312 վիրաւոր: Հարիւրաւոր տուներ փլան: Ցնցումը այնքան ուժգին էր որ կը լսուէր երեք նահանգներէ :

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԺԽՈՐ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Կիրակի օր, անցողակի յիշած էինք թէ Պուքրէշի «Հայաստանեան Ճակատ»ը լուծուելով, իր տեղը տուած է «Հայկական Դեմոկրատ Կոմիտէ»ի: Համանուն թերթն ալ կը կոչուի «Սեւան», Մայիս 14էն սկսեալ :

Անգամ մը եւս արձանագրենք ամբողջական անունը, իրենց ուղղագրութեամբ.— «Օրկան ռումեն ժողովրդական ռեսպուբլիկայի Հայ Ազգաբնակչության Դեմոկրատական կոմիտեի»:

Բառական թարգմանութիւն ռուսերէնէ կամ ռումաներէնէ, ինչպէս դպրոցին անունը,— «Դաստիարակութիւնը հայերէնով Պուքրէշի պետական վարժարան»:

Զափազանց պարզամիտ պէտք է ըլլալ, կարծելու համար թէ միայն բառերն ու խօսքերն են որ կը թարգմանուին :

Ահաւասիկ վերջին վկայութիւնը,— Պուքրէշի մէջ կատարուած վերափոխումը, որ կը նշանակէ ձուլում, իբրեւ թէ «ինտերնացիոնալ» յաւակնութիւններով :

« Հայաստանեան Ճակատ»ի լուծման եւ «Հայկական Դեմոկրատ Կոմիտէի» հաստատման առթիւ, «Սեւան»ի մէջ հրատարակուած առենագրութենէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1. Կազմակերպութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն իսկ «վայելեց ռումէն կոմունիստ կուսակցութեան եւ մեր սովետական հայրենիքի Ռումանիոյ դեսպանատան անվերապահ աջակցութիւնը»:

2. Զեկոյցը կը հաստատէ թէ «անհրաժեշտ չէ այլեւս Հ. Ճ. (Հայաստանի Ճակատ) կազմակերպությունը պահել որպես հայկական առանձին մասսայական կազմակերպություն, քանի որ պիտի չկարենա գոհացնել նոր պայմաններում պահանջները եւ կ'առաջարկե զայն վերածել դեմոկրատ կոմիտեի մը »:

3. Նոր կոմիտէն, համաձայն Ռումանիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան հրահանգներուն, « պիտի առաջնորդվի դեպի արտադրողական աշխատանքներ, որպեսզի ավելի լայն չափով սատարէ Ռ. Ժ. Ռ. Պետական Պլանի կառուցման եւ գերակատարման, սոցիալիզմի կառուցման եւ խաղաղության ամրապնդման, միաժամանակ աւելի եւս սերտացնելով կապերը մայր հայրենիքին՝ Սովետ. Հայաստանի հետ»:

4. Կրթական նախարարութեան հրահանգով, Հայաստանի Ճակատի կեդր. Կոմիտէն ստանձնած ըլլալով Պուքրէշի եւ Քոնսթանցայի մեր վարժարաններուն հսկողութիւնը, մօտէն զբաղած է անոնց կրթական հարցերով.— կազմութիւն ուսուցչական մարմնի, դասագրքերու հայթայթում, «նոր ուղղագրութեան կիրարկում» եւն.:

5. Նորակազմ «Դեմոկրատ Կոմիտէ»ին գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ.—

1. « Փոխել հայ համակենցաղ ազգութեան մանր – բուրժուական բնոյթը: Մեր ազգակիցները առաջնորդել դէպի արտադրողական աշխատանք»:

2. Բարձրացնել քաղաքական մակարդակը — «Մարքսիստական – Լենինեան ուղեգծով» եւն.:

Քաղաքական գետնի վրայ, Նորակազմ Կոմիտէն պիտի շարունակէ «Հայաստանի Ճակատ»ին պայքարը «Դաշնակներու դէմ, որոնք գործիքներն են ամերիկեան իմպերիալիզմին » :

— « Պիտի պայքարինք որ ընդմիշտ մոռցվի ազգային ատելությունը, դիմակազերծ ըլլա դավաճան դաշնակցական մտայնությունը, որ վերջնականապես ջախջախվին պատերազմի հրձիգներու եւ իմպերիալիստներու մարդասպան փորձերը»:

Ուրեմն, համաձայն այս աւետաբե՛ր տեղեկութեանց, ռումանահայ գաղութն ալ պիտի դառնայ աշխատաւոր բազուկ մը՝ «կատարելու եւ գերակատարելու համար 1950ի Պետական Պլանը, խաղաղութեան հսկայ պայքարի շրջանակին մէջ, ընդդէմ անգլօ – ամերիկեան իմպերիալիզմին եւ նոր պատերազմի գրգռիչներուն »:

Այս յեղափոխական շարժման մէջ, վճռական դեր մը կ'իյնայ խումբ մը վարժապետներու եւ բախտախնդիրներու, որոնք իրենց մայրենի լեզուն անգամ վարձու տուած են :

Անոնց մէջ կը գտնուին սեւերեսներ, որոնք մինչեւ այսօր ալ չեն համարձակիր բացատրել թէ ինչո՛ւ, 1945ին, աքսորել տուին 20—25 մտաւորականներ եւ ուրիշ անմեղ հայրենակիցներ ...

Այսքանը՝ իբրեւ նախաբան: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԱՒԵԼԻ ՊԱՂԱՐԻՒՆ

Զեմ գիտեր, կը յիշէ՞ք,— Մարսէյլէն Հայ մը, Պ. Արդար Մարամենճեան, իր անունը փոխելով, վերածեր է Merian de la Bourdonnayeի :

Գէթ այսպէս կը պատմէր Le Méridional թերթը, (17 Ապրիլ), քանի մը կծու խօսքեր սահեցնելով, քրոնիկի մը մէջ :

Քանի մը տող ալ ես մրոտեր էի (22 ապրիլ):

Նոր կ'իմանամ թէ Մարսէյլէն հայրենակից մը, Պ. Ալպէռ Զէքէմեան, խորապէս ազդուած, 17 Թուակիր նամակով մը իր զայրոյթը յայտներ է յօդուածագրին, մասնաւորապէս յիշեցնելու համար թէ... Հայերը Ճինկիզ խանէն չեն սերած:

Յօդուածագիրը պատասխանելով, կը բացատրէ թէ ինք երբեք այդպիսի բան չէ գրած : «Երկու տարբեր նախադասութիւնները կապ չունէին իրարու հետ »:

Այս առթիւ ցաւ կը յայտնէ որ նամակագիրը բարեկրթութենէ չեղած է, «հապճեպ ընթերցումի մը ազդեցութեան տակ »:

Գնահատելով հանդերձ Պ. Զէքէմեանի նախանձախնդրութիւնը, ես ալ դիտեցի որ իր նամակին ոգին քիչ մը շատ... երիտասարդական է:

Որքան ալ արդար ըլլայ մեր զայրոյթը, բան մը չենք շահիր, թուղթին յանձնելով ամէն բառ : Մանաւանդ երբ խնդիրը կը ծագի թիւրիմացութենէ մը :

Քիչ մը աւելի պաղարիւն: Մանաւանդ երբ օտարին հետ է ձեր գործը եւ կը գրէք իր լեզուով:

ՎԱՀԷ

Կ. ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ՀՈԾ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՄԲ

Շաբաթ գիշեր, Հ. Օ. Մ.ի (Կապոյտ Խաչ) քառասնամեակը տօնուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Ընկերային բոլոր խաւերէն հոծ բազմութիւն մը գրաւած էր Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը եւ վերնատունները: Կը նախագահէր Պ. Մ. Բունիաթեան: Ցայտագիրը ամբողջութեամբ գործադրուեցաւ, տեւելով ճիշդ 2.30 ժամ: Ներկաները մեկնեցան խոր տպաւորութեամբ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ

Հայրապետական դիւանէն կը խնդրեն ծանուցանել թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը այս չորեքշաբթի օր, օդանաւով կը մեկնի Գահիրէ եւ նոյն իրիկունը Փարիզ կը հասնի (Orly ժամը 7ին, Invalides ժամը 8.10ին) :

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Շաբաթ գիշեր հրդեհ մը ծագեցաւ մեր տպարանին մէջ: Տէր Յակոբեան ընտանիքը կը բացակայէր, Կապոյտ Խաչի հանդէսին գացած ըլլալով: Վերադարձին ապշութեամբ տեսան որ հրշէջներ եւ ոստիկաններ կը գործէին: Ըստ անոնց, բոցերը սկսած էին ելեկտրական թելերու այրումէն: Բարեբախտաբար դրացիները ծուխը նշմարելով հեռախօսած էին հրշէջներուն, որոնք փութալով առաջքը առած էին աղէտի մը: Եւ սակայն տպարանը ունեցած է կարեւոր նիւթական կորուստ, շուրջ երկու միլիոն, հաշուելով 50 պրակ արդէն իսկ տպագրուած բայց դեռ անկազմ գիրքեր, ինչպէս նաեւ մեծաքանակ թուղթի եւ կապարի փճացումը, բացի շէնքին այդ մասին մէջ կոտրած, փլած եւ այրած առարկաներէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ դեսպաններ նշանակեցին փոխադարձաբար, տարիներով թշնամական դիրք մը բռնելէ վերջ: Այս կարգադրութեան շնորհիւ յարաբերութիւնները պիտի բարւոքին, առեւտուրը պիտի զարգանայ, տասը հազար յոյն փախստականներ պիտի վերադառնան եւն.:

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ աւետարանին, «Կապիտալ»ի ռուսերէն նոր թարգմանութիւնը հրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ, «ճշդուած եւ սրբագրուած »:

«ՔՍԱՆԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒՆ» ՕՐԱԳԻՐԸ

Քանատան չուզեց գնել զիս

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գերմանիոյ ամէն մէկ քաղաքին մէջ կը տեսնէինք վաճառականներ որոնք մարդ կը փնտռէին: Անոնք նոր գրասենեակներ կը բանային: Ազդեր կը փակցնէին: Եւ մարդիկ կուգային ու կարգի կը սպասէին: Կը սպասէի՛ն: Բայց յանձնախումբին անդամ վաճառականները հանդիպածը չէին առներ: Իրենց ուզածը կ'ընտրէին համաձայն օրուան քմայքին: Այնքան շատ մարդկային էակներ կային:

Նախ եւ առաջ կ'ընդունէին միայն գերադաս ցեղերը: Նախընտրաբար հիւսիսային ցեղերը: Վաճառականները կ'ըսէին թէ հիւսիսային ցեղերը աւելի լաւ արիւն ունին, զօրաւոր մկաններ, եւ աւելի բարձրահասակ են: Անոնք աւելի լաւ կը դիմանային անօթութեան, առանց ըմբոստանալու: Եւ յետոյ այնքան շատ չէին մեռներ:

Բարեկամներս դրեթէ ծունկի եկան Աւստրալիոյ յանձնախումբին առջեւ, պայմանաւորուելու համար: Սակայն Աւստրալիոյ վաճառականները մերժեցին: Ըսին թէ Ռումանացիներ, Հրեաներ եւ Հունգարացիներ չեն առներ: Այս բոլորը՝ սերն-դագործական չարժառիթներով: Աւստրալիան կը փափաքէր ունենալ քանի մը տարուան մէջ ժողովուրդ մը՝ ընտիր որակով, եւ սակայն պէտք էր որ արտօնէր միայն գիտականօրէն վաւերացուած խնամութիւնը:

Այդ բոլոր տարիներու ընթացքին չափազանց տառապեցայ որ չեմ պատկանիր գերազանց, գերադաս ցեղի մը:

Գերմանիայէն դուրս ելլելու միակ միջոցը կը կազմէին վաճառականներու այս յանձնախումբերը, այլեւս չտառապելու համար անօթութենէ: Եւ սակայն երբ կ'իմանային որ Ռումանացի եմ, վաճառականները ձեռքով նշան կ'ընէին, զիս հեռացնելու համար: Յուսահատած էի եւ կ'ուզէի մեռնիլ: Միմիայն այս պատճառով: Պարզապէս անոր համար որ մարդորսները չէին ուզեր գնել զիս:

— Ինծի կը թուի թէ քանատական նոր յանձնախումբը Ռումանացիներ կ'առնէ: Գերմաններ ալ կ'առնէ, կը բաւէ որ արհեստաւորներ ըլլան, ըսաւ Սերպը:

Կարծեցի թէ Սերպը կ'ուզէր յոյսերով օրօրել զիս: Եւ սակայն ճշմարտութիւնը կ'ըսէր: Քանատացիները Ռումանացիներ ալ կ'առնէին: Նոյնիսկ Հրեաներ: Եւ Սլաւներ: Դիւրաւ կ'ըմբռնէք թէ Քանատայի հանդէպ ի՜նչ մեծ սէր մը ծնաւ մէջս: Քանատան այլեւս որեւէ երկիր մը չէր, թէ կնոջս եւ թէ ինծի համար: Ցանկարծ Հայրենիքէ մը աւելի բան մը դարձաւ:

— Ես ծառեր պիտի կտրեմ, անտառին մէջ, լման հինգ տարի: Այդ միջոցին դուն ճաշը պիտի պատրաստես: Եւ ուտելիք պիտի ունենանք: Երջանիկ պիտի ըլլանք: Հինգ տարի վերջ քիչ մը դրամ կ'ունենանք եւ նոր կեանք մը կը սկսինք: Հինգ տարի պայմանագրով կապուած պիտի ըլլանք ծառեր կտրելու համար: Բայց ի՞նչ է հինգ տարին մարդու մը կեանքին մէջ: Մանաւանդ որ այդ միջոցին այլեւս անօթի պիտի չմնանք:

Կինս երջանիկ էր: Զիս կը տեսնէր արդէն Քանատայի անտառներուն մէջ ծառ կտրելով զբաղած: Ինքզինքը կը տեսնէր արդէն կերակուրի պատրաստութեան մէջ, առատ իւղով եւ միսով:

Ինծի ընկերացաւ մինչեւ քանատական յանձնախումբի գրասենեակը եւ սպասեց փողոցը:

Յանձնախումբին գրասենեակը կը գտնուէր Հանչուսհայմըրլանչթրասէ թիւ 2, տեսակ մը դղեակի մէջ:

Ամերիկեան ինքնաշարժներ խոշոր ապակիներով, նման մեծ խանութներու ցուցափեղկերուն որոնց մէջէն կը տեսնուին թաւիշէ նստարանները, անկողինի չափ լայն, կը սպասէին դրան առջեւ:

— Ռումանացիներ ալ կ'ընդունինք, բայց ոչ մտաւորականներ:

Յանձնախումբին քարտուղարը ձեռքը բռնած էր թուղթը որուն վրայ գրած էի The Story of life («Կեանքի պատմութիւնը»):

— Մտաւորական եղած եմ, սակայն հիմա չեմ այլեւս: Կ'ուզեմ բանուոր դառնալ:

Քարտուղարը ինծի երկարեց թուղթը, «Կեանքի պատմութեան» հետ:

— Մտաւորականներ չենք վարձեր:

Խօսքս կտրած եւ հեռացած էր:

Փողոց իջայ: Ծնունդին քանի մը օր կար տակաւին: Կինս դէմս եկաւ: Երկուքս ալ նստանք մայթին եզերքը: Ես գլուխս ձեռքերուս մէջ առի: Ցանկարծական տկարութիւն մը զգացի:

Կինս հարցուց:

— Ինչո՞ւ չեն ուզեր առնել քեզ:

— Մտաւորականներ չեն առներ:

Ցանդիմանեց զիս:

— Պէտք չէր որ ըսէիր թէ մտաւորական ես:

Արդէն անգամ մը փորձեր էի սուտ խօսիլ:

Բայց Գերմանիոյ մէջ մարդ գնող վաճառականները քթէն չի բռնուիր: Անոնք կը ճանչնան ապրանքը: Մասնագէտներ են: Շատ հեռուէն կը տեսնեն թէ մտաւորականի հետ է իրենց գործը:

— Եթէ Քանատայի պատմութիւնը փախցնենք, վերջին պատեհութիւնը կը կորսնցնենք, թերեւս ալ երբեք յանձնախումբ մը չգտնուի որ Ռումանացիներ առնէ: Պէտք չէր որ ձեռնթափ ըլլայիր այդքան շուտ: Պէտք էր համոզել: Պնդել: Միշտ ալ շատ շուտ կը վհատիս:

Կինս կը խօսէր: Վշտէն լալս պակաս էր: Մեր աչքին առջեւէն անդադար կ'անցնէին շքեղ ինքնաշարժներ սպաներով եւ ճիփեր՝ զինուորներով եւ ոստիկաններով: Ուզեցի առաջին ինքնաշարժին վրայ նետուիլ: Շատ յոգնած էի տուն երթալու եւ պատուհանէն վար նետուելու համար: Նախընթաց օրուան ծրագիրս իրագործելի չէր այլեւս: Աւելի դիւրին էր հոս իսկ նետուիլ ինքնաշարժի մը տակ:

— Եկուր անգամ մըն ալ փորձէ, ըսաւ կինս: Քեզի հետ կուգամ:

— Շատ յոգնած եմ այսօր: Վաղը կուգանք:

Յաջորդ օրը յանձնախումբին պետին դիմեցի:

— Ինչո՞ւ չէք ուզեր առնել զիս:

Յանձնախումբին պետը շատ դէր վաճառական մըն էր — փորը գարեջուրի տակառի կը նմանէր— եւ սիկառ կը ծխէր:

— Ինչո՞ւ ամօթ է մտաւորական ըլլալ, ըսի: Կը կարծէք թէ մտաւորական մը չի՞ կրնար ուրիշ մարդու պէս աշխատիլ: = Ոչ:

Ձայնին մէջ այնպիսի վստահութիւն մը կար որ ես քաշուեցայ:

— Աշխատավարձքին կէսովը պիտի գոհանամ: Այլեւս չեմ կրնար անօթութենէ սատկիլ այստեղ: = Ոչ:

— Կը խոստանամ ամէն ճիգ թափել որ չգիտցուի թէ ես մտաւորական եղած եմ: Մինչեւ իսկ թերթ պիտի չկարդամ: = Ոչ:

— Գոնէ բացատրեցէք թէ ինչու այդքան վճռապէս կը մերժէք զիս, պարզապէս անոր համար որ մտաւորական եղած եմ: Ո՞րն է այն լուրջ թերութիւնը որով կը մեղադրէք մտաւորականը:

— Մկաններ չունիք, ըսաւ քանատացի վաճառականը: Մկաններ չունիք:

Եւ չուզեց գնել զիս: Քանատան չուզեց գնել զիս:

Ահա այն ատեն է որ սկսայ գրել «Քսանեւ-հինգերորդ ժամը»:

C. VIRGIL GHÉORGHIU

Կաթիլ կաթիլ...

1942: Երկրորդ Աշխարհամարտի, ամէնէն զուլում տարին: Եւրոպական շատ մը ազգերու կարգին կորսնցուցած է նաեւ իր անկախութիւնը՝ հարուստ, բարգաւաճ եւ ազատատենչ Ֆրանսան: Գրաւման բանակը նստած երկրի սրտին, դաժան է եւ անողոք: Կը քամէ, կը տանի ամէն շարժուն հարստութիւն: Երկրի բերքը՝ որ աշխատող բազուկներու պակասէն իջած է արդէն, իր նուազագոյնին, նախ պէտք է կերակրէ թշնամի բանակը: Աւելցածը միայն կը տրուի ժողովուրդին: Բայց ի՜նչ ողորմելի քանակութիւն...ժողովուրդն անօթի է, բառին լայն առումով: Կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը կախուած է շատ փոքր անզգուշութիւններէ: Հաղորդակցութեան միջոցները խիստ հսկողութեան տակ են: Մէկ շրջանը միւսէն կտրուած: Ստարականները մանաւանդ, իրաւունք չունին իրենց բնակած վայրէն շարժելու:

Ամէն մարդ քաշուած իր պատեանը, կծկուած ինքն իր մէջ, կ'ապրի իր եւ իրեններուն համար միայն...:

Ստեղծուած այս դժնդակ պայմաններուն մէջ, շատ դիւրին է երեւակայել համատարած այն թշուառութիւնը, նիւթական ու բարոյական վհատութեան այն վիճակը՝ որուն ենթարկուած էին բազմաթիւ ծերունի հայ մայրեր եւ երիտասարդ կիներ, որոնց տան միակ նեցուկը՝ հիւրընկալ երկրի օրէնքով, մեկնած էր պատերազմի դաշտ, ինկած գերի, անտէր ու անպաշտպան ձգելով տուն եւ ընտանիք...:

Ահա այդ օրերուն, անակնկալ այցելութիւնը կ'ընդունինք Պ. Միսաքեանի, որ տեղեկութիւններ կուտայ միւս շրջաններէն: Կ'ըսէ թէ կացութիւնը նոյնն է ամէն տեղ, վհատութիւնը ընդհանուր: Բացատրելէ վերջ՝ հայ գերիներու եւ կարօտեալներու նիւթական ու բարոյական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը, կը թելադրէ մեզի կապ հաստատել կեդրոնական Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն հետ, եւ համախորհուրդ կազմակերպել օգնութեան գործը:

Ըսինք արդէն թէ, ահ ու սարսափի այդ օրերուն՝ երբ ամէն մէկը կլանուած իր հոգերով, ուշադրութիւն չգրաւելու համար խոհեմութիւն կը նկատէր երկու երեք հոգի իրարու քով չգալ, եւ կամ փողոցը կանգ չառնել երկար, երբ ազգային կեանքը բոլորովին կազմալուծուած՝ ամէն ինչ ձգուած էր իր բախտին, Կապոյտ Խաչը՝ սիրտ եւ հոգի, մանաւանդ քաղաքացիական քաջութիւն ունեցաւ հրապարակ իջնելու, կազմակերպելու համար հայ գերիներու եւ կարօտեալներու օգնութեան գործը:

Անհրաժեշտ նիւթական միջոցները ապահովելու նպատակով, Վիէնի Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ եւ տեղական Դաշնակցական անձնազոհ ընկերներու անմիջական աջակցութեամբ՝ կազմուեցաւ դերասանական խումբ մը, (Պ. Պ. Մ. Մուրատեան, Յ. Կարապետեան, Մաթոսեան եւ Տիկ. Ուստուլիկեան), որ իր սիրայօժար մասնակցութեամբ ու գեղեցիկ խաղարկութեամբ նպաստեց Վիէնի, Սէնթ Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մեր մասնաճիւղերու կազմակերպած ցերեկոյթներու յաջողութեան:

Երեք տարիէ ի վեր, ժողովուրդը զրկուած ըլլալով հայկ. մամուլէն, հայ խօսքէն, կարօտն ունէր մեր աննման քաղցր լեզուին անուշ, մտերմիկ շունչին... Միւս կողմէ խորապէս գնահատելով հայ կնոջ զոհաբերումի ոգին եւ արի կեցուածքը, ինքն ալ սիրտ կ'առնէր, կուգար ներկայ կ'ըլլար հոծ բազմութեամբ. հաւատքով ու խանդավառութեամբ: Առանց կարեւորութիւն տալու զանազան քսութեանց...:

Եւ երբ իւրաքանչիւր ներկայացումէ առաջ ընկերուհի մը կը բացատրէր ցերեկոյթին նպատակը, կը պարզէր Կապոյտ Խաչի առաջադրութիւնները, եւ ցոյց կուտար գերիներէ եկած «քօլի»ները, ամբողջ տրցակ մը թղթիկներ, կ'արժէր տեսնել ներկաներու յուզումն ու խանդավառութիւնը, հայ կնոջ ձեռնարկը քաջալերելու համար, իրենց կարողութենէն շատ աւելին տալու ինքնաբուխ ձեւը...:

Եւ այսպէս մեր մասնաճիւղն ոգեւորուած, գօտեպնդուած ժողովուրդին նիւթական ու բարոյական աջակցութենէն, մշակուած ծրագրով սկսաւ գործի: Ամէն շրջան հաւաքեց, կազմեց լրիւ ցանկը իր գաւառի գերիներուն, եւ պատերազմի պատճառով նիւթական անձկութեան մատնուած ընտանիքներուն: Հարց ու փորձով, գերիներու միջոցաւ գտան նաեւ հասցէները փշաթելերու ետին փակուած, բոլոր այն երիտասարդներուն՝ որոնք ըլլալով աքսորի սերունդէն, հեռաւոր ազգական մը անգամ չունէին իբրեւ նեցուկ... Այս վերջինները մանաւորաբար, տարիներ ամբողջ դարձան Կապոյտ Խաչի գուրգուրանքին ու հոգածութեան առարկայ: Եթէ այսօր ուզենք աչքէ անցընել իրենց նամակները, եւ փորձենք թափանցել, հաղորդակից ըլլալ այդ օրերու իրենց ապրումներուն, այն ատեն միայն պիտի կարենանք լրիւ գնահատել, իրենց եղած նիւթական համեստ օժանդակութեան եւ անոր բարոյական ազդեցութեան իսկական արժէքը:

Օգնութեան գործին հետ զուգընթաց՝ Կապոյտ Խաչը չմոռցաւ նաեւ կրթականը: Սերունդ մը կար հասած, 14—16 տարեկան աղջնակներ, ձգուած իրենց բախտին: Մեր մասնաճիւղերու կողքին եւ անոնց անմիջական հսկողութեան ներքեւ կազմուեցան սանուհիներու խումբեր, որոնց հայեցի դաստիարակութեան համար, սարքուեցան մասնաւոր հաւաքոյթներ, եղան շահեկան դասախօսութիւններ:

Այս միջոցիս, երբ ամէն տեղ մեր մասնաճիւղերը կը տօնեն, կանացի մեծ եւ ամէնէն ժողովրդական կազմակերպութեան՝ Հայ Կապոյտ Խաչի քառասնամեակը, կ'արժէր գոնէ ընդհանուր գծերով տալ, պատերազմի ամէնէն վտանգաւոր մէկ պահուն՝ լուռ ու մունջ տարուած աշխատանքի մը աղօտ պատկերը միայն: Ցոյց տալու համար թէ որքան խոր է հայ կնոջ մօտ՝ ազգային պարտականութեան գիտակցութիւնը:

Եւ ինչպէ՞ս կարելի է առանց յուզումի եւ հիացումի վերյիշել բոլոր մեր այն ընկերուհիները՝ որոնք զրկելով զիրենք եւ իրենց զաւակները, բաժնեչափով տրուած շաքարէն ու իւղէն, շոքոլայէն եւ կաթէն, կարկանդակներ կը պատրաստէին, հիւանդներուն բաժնելու, «քօլի»ներուն մէջ դնելու եւ կամ հանդէսներուն վաճառելու համար...

Փառք եւ յարգանք, երախտիքի անհուն զգացում՝ մեր բոլոր համեստ ընկերուհիներուն, որոնց անհամար զոհողութիւններուն գնով է, որ Կապոյտ Խաչը կառուցած է իր հանրային գործունէութեան քառասնամեայ հոյակապ շէնքը:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ յաղթական կուսակցապետը, Ճէլալ Պայար, հանդարտութեան կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի յարգեն օրէնքը եւ միւս կուսակցութիւնները: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւն մը կ'ըսէ թէ «բոլոր կուսակցութիւնները անդամ են միեւնոյն ազգին եւ ճակատագրի եղբայրներ»:

Վասպուրականի հերոսամարտին

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Մայիս (Յառաջ).— Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 14ին, Սալ Մագընոյի մէջ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս խուռներամ բազմութիւն մը եկած էր յարգելու օրուան յիշատակը: Այս առթիւ պատրաստուած էր ճոխ եւ այլազան յայտագիր մը որ տեւեց գրեթէ հինգ ժամ: Բեմը զարդարուած էր Վասպուրական աշխարհը խորհրդանշող կարգ մը պատկերներով, «Յարգանք Վասպուրականի հերոսներուն» նշանախօսքին տակ:

Հանդէսը բացուեցաւ Հ. Յ. Դ. Սէն Անդի Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձումեանի, «Լա Մարսէյեզ»ով եւ «Բամ փորոտան»ով: Ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեց ընդհանուր հերոսներու յիշատակը: Օրուան նախագահը, Պ. Վարդան Պանտիկեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, անդրադառնալով նախընթաց դէպքերուն եւ հերոսամարտի արժէքին: Բացատրեց թէ «Վասպուրական առաջին նաշանակէտն էր ոճրածին Թուրքին հայաջինջ քաղաքականութեան, ջախջախել հայ յեղափոխութեան կեդրոնը՝ Վասպուրականը, գործադրելու համար իր դիւային ծրագիրը, ամբողջ Թրքահայաստանի բնաջնջումը»: Մանրամասն պատկերացնելով հերոսամարտի տարողութիւնը եւ կատարեալ յաջողութիւնը, եզրակացուց, թէ «Վասպուրականցին յաղթեց շնորհիւ տարիներու յեղափոխական կուսակցութեանց տարած գործունէութեան, ղեկավարներու անձնազոհութեան եւ մանաւանդ ստեղծուած համերաշխութեան եւ միակամութեան»: Յետոյ սրտառուչ կոչ մը ըրաւ տօնելու մեր բոլոր հերոսամարտերը, հասկցնելով մեր նոր սերունդին թէ հայ ժողովուրդը իր ազատութիւնը պաշտպանելու համար կանգ չէ առած որեւէ զոհողութեան առջեւ:

Արտասանեց փոքրիկն Սիլվա Զրբաշեան: Երգեց Օր. Տ. Արսէնեան: Նախագահը յիշելով թէ հերոսամարտին վարիչները եղած են քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնց ներկայացուցիչները եկած են իրենց խօսքը ըսելու, բեմ հրաւիրեց ռամկավար ներկայացուցիչը: Մարսէյլի ռամկավար ակումբին կողմէ Պ. Մաչոյեան յայտարարեց.— «Ասկէ 35 տարի առաջ ոճրագործ Թուրք կառավարութիւնը կը յղանար ծրագիր մը ոչնչացնելու համար հայ ժողովուրդը, եւ այդ բնաջնջման առաջին թիրախը դարձուց Վասպուրականը: Վասպուրականցին դիւրին տեղի տուողը չէր եւ չտուաւ, 35 օր շարունակ կուրծք տալով, յաղթական: Փառք այդ հերոսամարտը կերտող բոլոր հերոսներուն»:

Պօմոնի Նոր Սերունդէն Ժանօ Մակարեան արտասանեց «Հայրենի երկիրը» ակներեւ յուզումով: Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչը թուելէ վերջ հայ ժողովուրդին տառապանքները, ազատագրական պայքարները, որոնց դերակատարները մեռան բանտերու եւ կախաղաններու վրայ, ըսաւ.

— « Հայ ժողովուրդի զոհաբերութիւնը հիմնուած էր արդար պահանջի մը վրայ.— արեւին տակ իր տեղը ունենալ, ազատ ապրիլ եւ ազատ շունչ քաշել: Այս էր որ թշնամին կը զլանար մեզ: Վասպուրականցին այս արդար պահանջներով էր որ դիմեց ինքնապաշտպանութեան, յաղթելու վճռականութեամբ: Հայկ. քաջութեան աստուածը, Վահագն ծնած էր Վանայ ծովէն: Վանեցին հաւատարիմ իր Վահագնին կերտեց այս հերոսամարտը: Ամէն անոնք, որոնք, անձնուրացօրէն զինուեր եւ մեռեր են հայրենիքի համար արժանի են մեր յարգանքին եւ լացին: Վասպուրականի մեծ առաքեալները, Փարամազ Եվռամեան դարբնեցին ըմբոստութեան ոգին: Այս բոլորը մարտնչումներու եւ զոհողութեան համադումարն է այսօրուայ Հայաստանը: Այսօր ալ վտանգը մեզ կը ստիպէ կրկնել Քամառ Քաթիպայի խօսքը. «Ես Հայոց ազգին համար մի բան եմ ուզում, ուսում եւ գիտութիւն»: Կրկնելով նոյն խօսքը, կ'ըսեմ. «Միաբանութիւն, միաբանութիւն», այսօրուան փոքրիկ, վաղուան միացեալ եւ մեծ Հայաստանին համար»:

Երիտասարդ Վարոյեանի արտասանութենէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Տիգրան Թադոյեան, որ յանուն Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին իր յարգանքը յայտնելով, յիշեց այն բոլոր պատմական դէպքերը որ յանդեցան 1915ի այս մեծ հերոսամարտին: « Ազատութեան եւ ազատ ապրելու ձգտումը կը կազմէ մարդկային ամէնէն նուիրական իրաւունքը: Ազատութեան մէջ է որ երեւան կուգան մարդկային մտքի բոլոր ստեղծագործութիւնները: Ազատութեան ճամբան փշոտ է եւ երկար, պէտք է քալել, եւ հայ ժողովուրդը քալեց անվհատ: Ազատութիւնը կը նմանի առասպելական այն կապոյտ թռչունին զոր պէտք է բռնել: Վասպուրականցին ունեցաւ այս խոյանքը: Ոճիրներ շատ են գործուած հայ ժողովուրդին դէմ, բայց ամենամեծ ոճիրը 1915ի Արհաւիրքն է: Վասպուրականցին կրցաւ դիմադրել ստեղծելով երկրորդ Վարդանանց մը: Կրկնակի փառահեղ, քանի որ պսակուեցաւ յաղթութեամբ: Վերգիլիոս կ'ըսէ. «Իմ արիւնէս վրիժառու մը պիտի ծնի»: Վասպուրականի հազարաւոր վրիժառուներ ծնաւ: Ունեցաւ անձնազոհ վարիչներ որոնց փայլուն դէմքերէն մէկը Արամն էր որ կազմակերպեց երկրորդ հերոսամարտ մը Արարատեան դաշտին վրայ, ստեղծելով մեր մեծագոյն թուականներէն մէկը, Մայիս 28ը որուն մէջ մեծագոյն դերը վերապահուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Ողջոյն Վասպուրականի »: Բոլոր ճառերը լսուեցան ջերմ ծափերու մէջ:

Գրիգոր Վահան արտասանեց ինքնագիր ուղերձ մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի եւ Դանիէլ Վարուժանի «Հայհոյանք»ը, մեծ տպաւորութիւն գործելով: Թորոս Մինասեանի քանի մը երգերէն վերջ, Սիփան երգչախումբը երգեց քանի մը ազգային եւ գեղջկական երգեր: Ընկերներ Քէնտիրեանի եւ Ս. Սարգիսեանի — մէկը Արամին, միւսը Եկարեանի ճառերու արտասանութիւնը ընդունուեցաւ ջերմ ծափերով: Օրիորդներ Սիմոնեանի եւ Սէրէնկիւլեանի հայկական տարազներով ընկերակցութեամբ Օր. Պօյաճեանի (դաշնակ), հայկական երգերը կրկնապատկեցին խանդավառութիւնը:

Կարգը եկած էր գլխաւոր բանախօսին, երիտասարդ գրագէտ Պ. Կ. Փոլատեանի: Մեր յարգելի բարեկամին այնքան բովանդակալից ճառը թղթակցութեան մը նեղ սահմաններէն դուրս ըլլալով խնդրեցինք իրմէ տրամադրել «Յառաջ»ի առանձին յօդուածաշարքով մը (ԽՄԲ.— Ստացած ենք):

Երիտասարդ ջութակահարը, Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան ծափերու արժանացաւ իր նուագած հայկական կտորներով: Պ. Ստեփանեան ընկերակցութեամբ իր տիկնոջ, երգեց «Հայաստան»ը եւ «Կռունկ»ը: Պ. Համբարձումեան երգեց «Հայրիկ, հայրիկ»ը: Պ. Վահրամ Մխթիկ Հայ Ռազմիկներու Միութեան կողմէ քանի մը խօսքով իր յարգանքի բաժինը բերաւ այս տօնակատարութեան: «Եթէ չըլլային կարգ մը հերոսամարտեր, մեր սերունդները պիտի չունենային ներշնչման աղբիւրներ: Ապրեցնենք մեր մէջ մեր նահատակներու կսկիծը, բայց գոհունակութեամբ: Փառք հայ յեղափոխութեան»: Կարդացուեցան կարգ մը Հայր. Միութեանց ուղերձներ, Զարսանճաղ, Քղի, Տարօն-Սալնոյձոր, Սեբաստիա եւ Մարաշ, ամէն մէկը փառաբանանքի իրենց յատուկ բովանդակութեամբ: Հեռագրով մը իր յարգանքի խօսքը կ'ուղղէր Պէյրութի Համավասպուրականը:

Ժամը 8ին գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, սկսաւ բուն խնջոյքը իր անբաժան եւրոպական պարերով, մինչեւ կէս գիշեր: Ընդհանուր առումով այս յիշատակի տօնակատարութիւնը պսակուեցաւ մեծ յաջողութեամբ որ պատիւ կը բերէ Նախաձեռնող Միութեան: Զանց կ'առնենք կարգ մը անհաճոյ ելոյթներ:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը պատասխանելով Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, կ'ըսէ թէ պատրաստ է «հարթելու բոլոր թիւրիմացութիւնները, լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակելով»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 15 Մայիս.— Սրտագին վայելք մը կարելի է համարել Մայիս 13ի հանդէսը, շաբաթ իրիկուն, մինչեւ կէս գիշեր, Կապոյտ Խաչի քառասնամեակին առթիւ:

Գաղութը, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ եկած էր քաջալերել կնոջական այս մեծ ու ազգանուէր կազմակերպութիւնը: Խորապէս գնահատելի է Խաչուհիներու մեղուաջան աշխատանքները արժանաւորապէս տօնելու համար քառասնամեակը: Քաղաքապետարանի շքեղ սրահը լեցուեր էր: Երբ երեւցաւ սան սանուհիներու երգչախումբը բեմին վրայ, ջերմ ծափերով ողջունուեցաւ: Հանդէսը սկսաւ Կապոյտ Խաչի քայլերգով, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս:

Օրուան նախագահը, ընկերուհի Նալպանտեան բացատրելով հանդիսութեան իմաստը, յիշեց մեր նախամայրերը, արքունի «Տիկնայք փափկասունքը» եւ անոնց անձնուիրութիւնը: Մեր ժամանակակից ողբերգութեան շրջանէն հերոսուհիներու անուններ տուաւ եւ ի վերջոյ ներկայացուց գաղթաշխարհի հայ կինը որ «մեքենաներու խլացուցիչ աղմուկին մէջ իր օրապահիկին կենսական պահանջին քովիկը վերցուցեր է ծանր Խաչը Սփիւռքի հոգերուն ու պահանջներուն»: Ու մաղթեց որ անոր յիսնամեակը տօնենք հայրենի երկրին մէջ:

Միութեան Շրջ. վարչութեան ողջոյնի գրաւոր խօսքերն ու գնահատալից մաղթանքները կարդաց ընկերուհի Ա. Մաղաքեան:

Գեղարուեստական բաժինը խիկապէս գեղեցիկ էր: «Արաքս» երգչախումբին շնորհիւ հաճոյքն ունեցանք լսելու Կոմիտասի քառաձայն երգերը, ինչպէս եւ Կարվարենցին եւ ուրիշներուն:

Պատանի Պէպիրեանի ջութակի թրթռուն եւեւէջներուն հետ ընկերուհիներ Ս. Խօքախղեան եւ Վ. Ռստիկեան փայլեցան քաղցր մեներգներով, որոնց կ'ընկերանար Օր. Սանճեան դաշնակով:

Օրուան բանախօսը, Տիկին Գ. Փափազեան ընդարձակօրէն ներկայացուց ՀՕՄի աշխատանքները, դրամական ելքն ու մուտքը: Իբրեւ ականատես նկարագրեց գերմանական գաղթակայաններու հայ բեկորներու թշուառութիւնը, որոնց նեցուկ եղաւ ՀՕՄը իր ղրկած սնունդէնի, դեղօրայքի ծրարներով: Նոյնպէս պարզեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքը հայ նոր սերունդին փրկութեան համար:

Շատ յաջող էին արտասանութիւնները, Ահարոնեանէն, Սիամանթոյէն եւ Վարուժանէն զոր ըրին, սանուհի Սաթէն Կարսալիտեան, Պայծառ Քըլեան, Ալիս Կարսալիտեան: Ջերմապէս գնահատելի էր Անժէլ Ուզունեանի ուղերձը Կապոյտ Խաչին:

Եւ ինչքան սիրուն էր պարերգը մեր սպիտակ շղարշներ հագած նորատի սանուհիներուն:

Անակնկալ մը եղաւ ունկնդրել Դաւիթեան վարդապետը որ Պրազիլիոյ Սէն Փաւլօ քաղաքէն նոր էր հասած (Մարսէյլէն Վիէն): Հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ հեռաւոր հայ գաղութի մասին, խօսեցաւ քոյր միութեան կատարած աշխատանքներու վրայ, ներկայացնելով մխիթարական պատկեր մը: Ներկայ մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Իսկ այս ջարդուած, կիսամեռ մարդը գոնէ մի հատ ցնցումով չյայտնեց թէ իր մէջ էլ կայ երկիւղ: Նրանից երկու քայլ հեռու գտնուող ձողը ոչինչ տպաւորութիւն չէր գործում նրա վրայ:

Նոյնիսկ նրա վզին անցկացրած չղթան բոլորովին աւելորդ էր, ոչինչ նշան չկար թէ նա գըլպում է այդ մարդու մէջ որեւէ կիրք:

Սուլէյման Բէկը, սակայն, ուշադրութիւն չըդարձրեց այդ արհամարհանքի վրայ: Նա մի սարսափելի ձայնով ասաց, ցոյց տալով ձողի ծայրը:

— Այնտեղից քո մարմինը կ'ընկնի քեզ պէս շների առաջ, քո մի հատ ոսկորն էլ չի ազատուի շների բերանից:

Դատապարտուածի գունատ դէմքը քարացածի էր նման եւ երեւան չհանեց ամենաթեթեւ ջղաձգութիւն անգամ:

— Եթէ աղաչես, ես քեզ մի ողորմութիւն կ'անեմ, շարունակեց Սուլէյման Բէկը.— ձողի վրայ քո երեսը դարձրած կը լինի դէպի եկեղեցին, ուր դու հագնում էիր ծաղրածուի շորերը եւ ծէսեր էիր կատարում: Գուցէ քո պիղծ հաւատի մեծերը գան եւ ազատեն քեզ իմ ձեռքից: Ուզո՞ւմ ես, անհաւատ շուն:

Անպատասխան մնաց եւ այդ հայհոյանքը, որ արտասանուեց կարծես միայն այն մտքով, որ շրջապատողները հասկանան թէ սպաննուողը եկեղեցու պաշտօնեայ է:

Եւ իրաւ, դա Տէր Սողոմոնն էր: Լերան լանջին ընկած արնաքամվիրաւորը, որին չէին նկատել Մանասի մարդիկը, այդ անվախ քահանան էր: Արշաւանքից վերադարձող Թուրք զինուորները գտան նրան անզգայ դրութեան մէջ եւ տարան իրանց հետ:

Ամբողջ երեք շաբաթ նրա երկաթի կազմուածքը, ոչինչ համարելով արեան այնքան կորուստը, մաքառում էր զինուորի մահուան դէմ: Եւ յաղթեց նրան, բայց յաղթեց, որպէսզի մատնուի մի աւելի սարսափելի մահուան:

Սուլէյման Բէկի հասածը քահանայի կմախքըն էր, բայց նա շտապեց այդ կիսամեռ մարմինը սպաննել հրապարակի վերայ: Նա վրէժ էր հանում Մանասից, իսկ վրէժի զգացմունքը այս դէպքում կատաղութեան աստիճանին էր հասցնում այն, որ ձեռք ընկածը մի հոգեւորական էր, հակառակ, անհաւատ կրօնի մը ներկայացուցիչ:

Ինչպէս կատուն մի առանձին հաճութեամբ նախ խաղում է իր ճանկերի մէջ ընկած որսի հետ եւ ապա միայն խեղդում ու ոչնչացնում նրան, այնպէս էլ Սիբիացին դեռ երկար զննում էր իր զոհին: Ի՞նչն էր այդքան գրաւել: Դրսից — ոչինչ: Նա ընկած էր հողի վրայ, առանց ուրիշի օգնութեան չէր կարող կանգնել, շարժուել: Նա հիւանդ էր եւ շատ թոյլ:

ԱԾ

Ճելալ Պայար նախագահ Թուրքիոյ

Ցաղթական կուսակցութիւնը, Դեմոկրատ, հանրապետութեան նախագահութեան համար թեկնածու ընտրեց Ճելալ Պայարը։ Բուն ընտրութիւնը պիտի կատարուէր երէկ, երկուշաբթի, իբրեւ օրինական ձեւակերպութիւն։ Ուրեմն Իսմէթ Ինէօնիւ պիտի դառնայ վարիչը ընդդիմադիր կուսակցութեան՝ Հալքի, որ ջախջախիչ պարտութեան մը մատնուեցաւ եւ ունի միայն 52 երեսփոխան։

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան անակնկալ եւ ամբողջական յաղթանակը գոհունակութեամբ ընդունուած է Մոսկուայի մէջ, ուր կը յուսան թէ նոր կառավարութիւնը պիտի նուազեցնէ զինուորական ճիգը, մեղմացնելով մթնոլորտը։ Մոսկուայի մէջ կը կարծեն թէ Ճէլալ Պայար կրնայ կացութիւնը վերաքննել նախ իբրեւ տնտեսագէտ, քանի որ վերազինումը ահագին ծախքեր կը պատճառէ, եւ յետոյ իբրեւ ազատական, իբրեւ աւելի ճկուն՝ համայնավարութեան հանդէպ քան Իսմէթ Ինէօնիւ։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ այլեւս հետապնդումներ պիտի չկատարուին արհեստակցական միութեանց կամ ձախակողմեան կազմակերպութեանց դէմ։

Այս առթիւ կը մատնանշեն նաեւ ուրիշ պարագայ մը,— Զօր. Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, Մոսկուայի նախկին դեսպանը, որ ջերմապէս կուսակից է մեղմացնելու յարաբերութիւնները, կրնայ շատ կարեւոր պաշտօն մը ստանալ, այս ուղղութեամբ։

✕ Բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ դադրեցուց իր կամաւոր ծոմը։ Հաւանական է որ ազատ արձակուի նոր կառավարութեան կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ 120.000 ՀՐԵԱՆԵՐԷՆ 47 հազարը արձանագրուած են, երկրէն հեռանալու համար։ Փոխադրութիւնը կը կատարուի օդանաւերով։ Առաջին կարաւանը Իսրայէլ հասաւ ուրբաթ օր։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (M. R. P.) կիրակի օր վերջացուց իր համագումարը, որ գումարուած էր Նանթի մէջ, տեւելով չորս օր։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կուսակցութիւնը, թէեւ կաթոլիկ, որոշած է ձեռնարկել ընկերային բարենորոգումներու, աւելի դէպի ձախ հակելով։ Վարչապետը, Պ. Պիտօ, վերընտրուեցաւ իբրեւ նախագահ, գրեթէ միաձայնութեամբ։ Վերընտրուեցաւ նաեւ ընդհ. քարտուղարը, Պ. Անտրէ Քոլէն։ Վիճաբանութեանց ընթացքին, պատգամաւոր մը դիտել տուաւ թէ «յեղափոխական քրիստոնէութիւնը միակ պատասխանն է համայնավարական գաղափարին»։ Պ. Պիտօ ազդարարեց զգուշանալ հակասական որոշումներէ։ «Բաներ կան որ կարելի են, ուրիշներ՝ անկարելի։ Չէք կրնար միեւնոյն ատեն ցորենին գինը աւելցնել եւ հացին գինը իջեցնել»։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ճառ մը խօսելով Էփինալի մէջ, պահանջեց ազատ արձակել Փէթէնը եւ վայելուչ բնակարան մը փոխադրել։ Այս առթիւ քննադատեց Շումանի ծրագիրը՝ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարարուեստներու միացման մասին։

700 ՊԵԼԺ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ Լուրտէն վերադարձած ատեն, կառախումբը գիծէնդուրս ելաւ շաբաթ օր, Փարիզի շրջակաները։ Միայն ութ հոգի վիրաւորուեցան, ինչ որ նոր հրաշք մը կը համարուի։

ՀՐԴԵՀ մը ծագեցաւ Մարսէյլի նաւահանգստին առջեւ, «Քէրուան» շոգենաւին մէջ, հարիւր միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսուչը որոշեց անմիջապէս պաշտօնանկ ընել քանի մը ոստիկաններ որոնք աշխատանքը դադրեցնելով, պատճառ եղած էին կառքերու խճողման, Փարիզի ամէնէն բանուկ պողոտաներուն վրայ։

ԿՈՉ.— Մարսէյլ Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի շրջափակին մէջ հոգեւորականի օթեւան շէնքի մը կառուցումին պահանջը զգացուած ըլլալով, Կրօն. Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ մօտաւոր եւ հեռաւոր հայ եկեղեցասէր ազգայիններու՝ ստանձնել բարերարութիւնը այդ շէնքին, որ պիտի կրէ ու յաւերժացնէ նուիրատուին անունը եւ յիշատակը։ Մանրամասնութեան համար թղթակցիլ Ընկերակցութեան հետ, 339 Ave. du Prado, Մարսէյլ։ (Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել)։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԸ
ՕՏԱՐ ԵՐԴԻՔՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Պատկերներ եւ պատմուածքներ)

Գրեց՝ Ե. ԳԵՂԱՐԴ։ Տպ. Համազգայինի։ Գին 250 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia։
Կը նախագահէ Բժ. Ց. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Շաբաթ երեկոյ, (27 Մայիս), ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette։
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին։
Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta։

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ճիշդ օրին, կիրակի 28 Մայիս
Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ։
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին, ժամը 20.30ին։ Salle des Fêtes։
Կը խօսի ընկեր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին, ժամը 8.30ին։ Salle **Jeanne d'Arc**։
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին, ժամը 14.20։ Théâtre Municipalի մէջ։
Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

★

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին։

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին։
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

★

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ։ Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ։ Պիտի ներկայացուի «Զուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը։
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու միութեան։
Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Ile Verte, rue Lachmann, dancing Olympiaի սրահին մէջ։
Խօսք պիտի առնէ Կրընոպլի քաղաքապետ Dr. **Martin**։

★

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ մէջ Յունիս 11ին։
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Իսիի Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ, գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ «ՄՈՒՐԱՏ – ԴԱՒԻԹ» կամ «ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ», ծիծաղաշարժ զաւեշտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ, դերասան Ա. Միսիրեանի եւ Իսիի «Խանասոր» խումբի լաւագոյն ուժերու։

Թատերախաղի վերածեց Բ. Հայկէշեան, Ն. Պէշիկթաշլեանի «Երգիծավէպեր»էն։

Եւրոպական պարեր երկու նուագախումբով, Կարօ Սարեան եւ Գլօտ Լիւքէռ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— métro Mairie d'Issy։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փըթիթ Արպուայի Հայ հիւանդներս անակնկալ այցելութիւնը ընդունեցինք կիրակի 14 Մայիս, կէսօրին Մարսէյլ քաղաքի Հայ Կապոյտ Խաչի կեդր. վարչութեան, յանձին Տիկիններ Թիւթէլեանի, Գասպարեանի, Փափազեանի եւ Գէորգեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Պ. Աւագ Հարոյեանի, որ ամէն անգամ նման առիթներու իր ինքնաշարժովը կը փոխադրէ մեր քոյրերը։ Մեր գթութեան քոյրերը ամէնուս բաժնեցին առատ պտուղներ, դլանիկ եւ 300ական ֆրանք։

Հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք այցելող քոյրերուն, եւ բոլոր Կապոյտ Խաչուհիներուն եւ անոնց աջակիցներուն։ — Ի դիմաց հայ հիւանդներու Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը։ Ներկայանալ իրենց անդամատետրերով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Patronage Laïqueի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Մայիս 28»ը։ Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻԻ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Կարտանի Հ. Յ. Դ. Նիկոլ – Դուման ենթակոմիտէն, Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբը, Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Մանկոյեանի եւ պարագաներուն, իրենց սիրելի զաւակին եւ ազգականին՝ երիտասարդ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆԿՈՅԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԾԱԽՈՒ Է

Singer մը 31K 18 serie Y. կօշիկի երես կարելու։ Նոր վիճակի մէջ, 1939ի շինութիւն, քիչ եւ խնամքով գործածուած։ Նպաստաւոր գին։ Դիմել Լեւոն Գ. 29 Ave. du Bas Meudon, Իսի լէ Մուլինօ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ բնիկ Խանպէկցի (Ատափազար) Նիզար Թաթարեան, ամուսինը՝ Միսաք Թաթարեան, որդիները Մարիամ, Մկրտիչ, Յովհաննէս, իրար կորսնցուցած Մուսո՞ւլի կողմերը 1915ին։ Իմացնել աղջկան՝ Մարիամ Սէֆէրեանի (ծնեալ Թաթարեան) 61 rue Gramme, Bois Colombes (Seine), France։ Կը խնդրուի «Արեւելք» օրաթերթէն արտատպել։

Ets. AUSSAGE



52 Ave. Edouard Vaillant
Pantin (Seine)
Tél. Combat 05–72

Համեմ, պղպեղ, թէյ, բրինձ, վանիլ, թապիօքա, farineux

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ.— Մարսէյլ, Պոռտօ, Լը Հավր եւ Փանթէն։

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ
ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Օժտուած կատարելագոյն եւ նորաձեւ մեքենաներով
ՓԱՐԻԶԻ ՃԻՇԴ ԿԵԴՐՈՆԸ
12 Rue Rochambeau — Tru. 64–57 Métro Cadet
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—7.30, բացի կիրակիէն։

Ծախու տուն մը գործով միասին

Մեկնումի պատճառով ծախու է Surplus Américainsի խիստ շահաւէտ գործ մը։ Porte de Champerretէն հինգ վայրկեան հեռու։ Caveի վրայ 4 փիէսով, գեղեցիկ եւ արդիական ամէն պայման լրացնող տուն մը։ Հինգ հարիւր մեթր հող, ինչպէս նաեւ շատ մը ուրիշ առաւելութիւններ։

Դիմել 74, Bld. St. Denis, Courbevoie։ Հեռաձայն Déf. 09–38։

ՎԱՐՁՈՒ Է ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Նիսի մէջ, կայարանին մօտ եւ ծովէն տասը վայրկեան, 6րդ յարկ, արեւոտ եւ օդաւէտ, Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար։ Երկու սենեակ, խոհանոցն ալ կրնան գործածել։ Կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Երախայ ունեցողի համար կարելի է տեղաւորել Lit pliant մը։ Միասին բերել սաւան, բարձի երես եւ սրբիչ։ Օրական 1300 ֆր. (1 ամսուան համար)։ Կանխավճար մը կ'ուզուի։ Դիմել «Յառաջ»ի, Պ. Սկզբնատառով։



LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 24 MAI 1950 Չորեքշաբթի 24 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6160–Նոր շրջան թիւ 1571

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲՈԼՈՐԸ ՆՈՅՆ ԿԱՂԱՊԱՐՈՎ

Այսպէս ուրեմն, Ռումանիոյ հայ գաղութն ալ պիտի դառնայ մէկ թեւը «ինտերնացիոնալ» աշխատաւորութեան, սատարելու համար «Պետական Պլանի կառուցման եւ գերակատարման, սոցիալիզմի կառուցման եւ խաղաղութեան ամրապնդման»։

Ճամբան հարթելու համար, 1950 Մայիս 14էն ի վեր կը գործէ նոր մարմին մը, թխածոյ անուանակոչութեամբ.— «Ռումէն Ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի Հայ Ազգաբնակչութեան Դեմոկրատական Կոմիտէ»։

Երէկ ամփոփեր էինք անոր հիմնական պարտականութիւնները.—

1. Փոխել հայ համակենցաղ ազգութեան մանրբուրժուական բնոյթը։

2. Բարձրացնել քաղաքական մակարդակը, մարքսիստական – լենինեան ուղեգծով։

Երկու առաջադրութիւններն ալ այնքան պերճախօս են որ, բացատրութեան չեն կարօտիր։

Կը նշանակէ թէ ինչպէս Պուլկարիոյ, նոյնպէս Ռումանիոյ մեր անտէր բազմութիւնները պիտի կատարեն ճիշդ այն դերը ինչ որ Խ. Միութեան ենթակայ բոլոր ժողովուրդները։

Պիտի ձուլուին միեւնոյն կաղապարին մէջ։ Ինչպէս ուրիշ միլիոններ ու միլիոններ։ Առանց երկրի, ազգի եւ դաւանանքի խտրութեան։

Պիտի դառնան մասնիկները, օղակները հսկայական մեքենայի մը, որ անխնայ կը հարթէ, կը տրորէ, կը թրծէ, իբրեւ թէ նոր մարդկութիւն մը ստեղծելու համար։

Մէկ աւետարան։ Մէկ առաջնորդ։ Մէկ հորիզոն։

Ատով ալ՝ միշտ ենթակայ օրուան ազդանշանին։ Բոլորովին խզուելով այն բոլոր կապերէն եւ գաղափարներէն որ կը հակասեն Մարքս – Լենինեան վարդապետութեան։ Ուրանալով, ժխտելով ինչ որ հարազատ է իրենց սրտին ու մտքին։ Դառնալով բռնօրէն զինուորագրուած բանակ՝ երեւակայական թշնամիներու դէմ։ Անշուշտ ամէնէն առաջ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

Ասպարէզը լայն բացուած է զանազան խմաստակներու եւ բախտախնդիրներու — երբեմն ալ մոլեռանդ աղանդաւորներու — առջեւ, հայկական խմորն ալ շաղուելու, անճանաչելի զանգուածի մը վերածելու համար։

Ազատօրէն խօսելու, դատելու, գործելու իրաւունք չունին այլեւս իրենց թաթին տակ ինկած բազմութիւնները։

Անոնք ալ հասարակ բանուորներն են համաշխարհային «պլան»ի մը, տնտեսական, քաղաքական թէ գաղափարական, ծառայելու համար միեւնոյն բռնատիրութեան։

Շինարար աշխատա՞նք, — ինչո՞ւ չէ։ Բայց միշտ հրամանի տակ, ինչպէս փարաւոններու ժամանակ։

«Պլանաւորում»ի զինուորեալները սկսած են իրենց դունչն երկարել նաեւ դէպի Արեւմուտք, օգտուելով անոր ազատ կարգուսարքէն։

Ոչ մէկ տարբերութիւն՝ իրենց նշանախօսքերուն միջեւ։ Միայն գործելու եղանակներն են որ կը տարբերին, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի պայմաններուն։

Ահա թէ ինչո՛ւ անշնչելի դարձած է մթնոլորտը, կարգ մը գաղութներու մէջ։

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ դժուար է գտնել թուական մը, ուր այնքան պղտոր ըլլան աչքերն ու միտքերը, որ եւ է հարցի հանդէպ։

Ամէնէն տարրական գիտելիքներն անգամ դարձած են վիճելի։ Հայրենիքը ինք՝ տեսակ մը կռուախնձոր։ Պարզապէս անոր համար որ «սովետական» կը կոչուի, եւ իբր այդպիսին ալ կը շահագործուի։

Ոչինչ։ Հայկական Արտասահմանը բաւական խելք եւ ուժ ունի, ծուռն ու շիտակը զանազանելու համար։

Ինչ որ կը կատարուի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դժբախտ գաղութներու գլխուն, կը թելադրէ մնալ միշտ արթուն։ Ոչ միայն տարագիր բազմութեանց, այլեւ հայրենիքի բարիքին համար։

Մնալ արթուն, գործօն եւ հաւատարիմ։ Ամուր կառչած՝ մեր հիմնական շահերուն։ Մեր քաղաքական թէ գաղափարական ժառանգութեանց։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ...

Տարիներէ ի վեր կը յիշեցնենք — ինչպէս բոլոր հայերէն թերթերը.

— Կը խնդրուի ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ, մելանով եւ յստակ։

Ո՞վ է լսողը։ Ամէնէն բարեխիղճն ալ կը նախընտրէ ծայրէ ծայր լեցնել թուղթին երկու էջերը։

Յաճախ լուսանցք անգամ չեն ձգեր, որպէսզի կարենաս դիւրաւ սրբագրել եւ աւելորդ նեղութիւն չպատճառել գրաշարին կամ տողաշարին։

— Կը խնդրուի նկատի ունենալ (կամ չխաչաձեւել)։

Երբեմն ալ կ'ըսեն — «Գրաւուած օր»։

Ո՞վ է լսողը։ Նոյնիսկ եթէ ամիսներ առաջ ծանուցուած ըլլան այսինչ երեկոյթը, ցերեկոյթը, ներկայացումը, պարահանդէսը, երգահանդէսը, նուագահանդէսը կամ... հաւկթախաղը։

Կը կարդա՞ն եւ կը մոռնա՞ն։ Դիտմա՞մբ կը խաչաձեւեն։

Ջեմ գիտեր։ Ամէն պարագայի մէջ, այս կանխայայտ ազդարարութեանց ուժն ալ կոտրած է։

— Կը խնդրուի կարճ կապել անհատական ցաւակցութիւնները, մաղթանքները կամ շնորհաւորութիւնները։

Ո՞վ է լսողը։ Եթէ սխալիս հատ մը հրատարակել, օձիքդ չես կրնար ազատել։

Ջեմ ուզեր վիրաւորել ոեւէ մէկուն դիւրազգածութիւնը։

Բայց, կը մտածեմ,— պարագաներ կան ուր հարեւանէ հարեւան այցելութիւն մը, սրտագին ցաւակցութիւն մը կամ շնորհաւորութիւն մը աւելի խոր տպաւորութիւն կը գործեն, քան եթէ հրատարակուին թերթին մէկ անկիւնը։

Մանաւանդ երբ խնդիրը կապ չունի հանրային գործունէութեան մը հետ։

Հայրենակցդ բժշկական գործողութեա՞ն մը ենթակուած է։ — Գնա հիւանդանոց եւ արագ ապաքինում մաղթէ անձամբ։ Շատ աւելի գոհ կը մնայ եւ երախտապարտ, քան եթէ յայտարարես հրապարակաւ։

Եւ ո՛րքան այսպիսի մանր – մունր խնդիրներ, որոնք յաճախ տեղի կուտան թիւրիմացութեանց։ Այսքանը իբրեւ նմոյշ։ ՎԱՀԷ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Երէկ Հայրապետական դիւանը կը հաղորդէր թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Փարիզ կը հասնի այսօր, չորեքշաբթի։

Վերջին պահուն Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ արք.էն հասած հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Ն. Ս. Օծութիւնը անհանգիստ ըլլալով, յետաձգած է մեկնումը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետական նախագահ ընտրուեցաւ Դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչը, Ճէլալ Պայար, 64ի դէմ 387 ձայնով։ 64 ընդդիմադիրները իրենց քուէն տուած էին Իսմէթի։ Այս ընտրութենէն վերջ նոր վարչապետը՝ Ատնան Մենտերէս ներկայացուց դահլիճին անդամները։ Արտաքին նախարարն է ծանօթ բանասէրը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ։ Ազգ. ժողովի նախագահն է Րէֆիք Քօրալթան։ Ճէլալ Պայար առաջին նախագահն է որ բանակին չի պատկանիր։ Մ. Քէմալ եւ Իսմէթ զօրավարներ էին, ինք տնտեսագէտ է։ Վերջնական տեղեկագրին համաձայն, երեսփ. ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկուներու 88 առ հարիւրը։ Ասոնց 53.59 առ հարիւրը իրենց քուէները տուած են Դեմոկրատ կուսակցութեանց, 39.98 առ հարիւրը Հալքի, մնացեալը՝ անկախներու։ Դեմոկրատները ունին 407 երեսփոխան, Հալքը՝ 64 եւն.։

ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ, Պ. Պիտօ, իրենց համագումարին առթիւ կոչ մը ուղղած էր ընկերվարական կուսակցութեան, որպէսզի նորէն մասնակցին դահլիճին։ Ընկերվարական կուսակցութեան նահանգային մասնաճիւղերէն 12ը մերժեցին այս առաջարկը, բայց մեծամասնութիւնը համաձայն է աջակցելու կառավարութեան։— Երկաթուղիներու աշխատաւորները կը սպառնան նոր խլրտումներ սարքել, յաւելում պահանջելով եւ բողոքելով պաշտօնեաններու արձակման դէմ։ Կառավարութեան հետ կատարուած բանակցութիւնները խզուեցան։ Երկաթուղիներու վարչութիւնը 50 միլիառ ֆրանքի բաց մը կը նախատեսէ այս տարի, հակառակ 50 միլիառ ֆրանքի պետական նպաստին։ Եթէ աշխատավարձքի յաւելում կատարուի, հինգ միլիառ ֆրանքի նոր ծախք մը պիտի գոյանայ։

Խորհրդային քաղաքացիներու խնդիրը

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ.— ՀԱԶԻՒ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ.— ՈՒԶՈՂԸ ԿՐՆԱՅ ՄԵԿՆԻԼ

Մայիս 19ին հրատարակեր էինք Մոսկուայի մէկ զեկոյցը, որով Խ. Միութիւնը կը գանգատէր թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը արգելք հանդիսացած է քսան հազար սովետական քաղաքացիներու վերադարձին։ Այս առթիւ կարգ մը մեղադրանքներ ալ կ'ուղղէր։

Ձախակողմեան թերթ մը, Combat, երէկուան թիւին մէջ արծարծելով այս խնդիրը, հարցարան մը ուղղած է Ֆրանսա բնակող Ռուսերու, խորհրդային քաղաքացի ըլլան թէ հայրենազուրկ։ Թերթը կ'ուզէ ստուգել թէ բռնութիւն կատարուա՞ծ է, արգիլելու համար իրենց հայրենադարձը։

Պատասխանները պիտի հրատարակուին հետզհետէ։ Միեւնոյն ատեն թերթը կը հրատարակէ ներքին նախարարութեան հետեւեալ բացատրութիւնը, որ կը լուսաբանէ այս փշոտ խնդիրը.

— Ազատագրութեան առաջին օրերուն, 100 հազարէն 110 հազար Ռուսեր գալով Եւրոպայի զանազան անկիւններէն, ցրուեցան Ֆրանսայի մէջ։ Մեծ մասը կը կազմէին նախկին զինուորներ Վլասովի բանակէն, վարձուած՝ Գերմաններու կողմէ։ Միւսները կամ Ուկրայնայի, Պալթեան երկիրներու, արեւելեան Լեհաստանի եւն. քաղաքացիներ էին, եւ կամ տեղափոխեալներ (D. P.) որոնք ցիրուցան եղած էին Եւրոպայի ճամբաներուն վրայ, գերմանական փլուզման հետեւանքով։

Պատերազմին դադարումէն վերջ, խորհրդային պատուիրակութիւն մը եկաւ Ֆրանսա, հրամանատարութեամբ զօր. Դրակունի եւ իր օգնականին՝ գնդ. Կոլիստովի, «ստանալու համար» մայր հայրենիքին պահանջած քաղաքացիները։ Հայրենադարձը դիւրացնելու համար, այս պատուիրակութիւնը Ֆրանսայի մէջ հաստատեց 15ի չափ համախմբումի կայաններ, որոնք վերապահուած էին միայն խորհրդային քաղաքացիներու եւ կը վայելէին անձեռնմխելի հանգամանք։ Միայն խորհրդային իշխանութիւնները կը վարէին զանոնք։ Տեսականօրէն Ֆրանսական կցորդ մարմին մըն ալ կար, բայց ան երբեք չկրցաւ իրաւունք ստանալ քննելու այդ գաղթակայաններուն մէջ անցած – դարձածը։

Համաձայն երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած պայմանագրութեան, Ռուսերը պարտաւոր էին մեզի վերադարձնել գերման գերիներու կայաններուն մէջ վար դրուած բոլոր Ալզաս–Լոռենցիները, իսկ մենք փոխադարձաբար պարտաւոր էինք իրենց վերադարձնել Ֆրանսա գտնուած բոլոր խորհրդային քաղաքացիները։ Բայց Մոսկուայի իշխանութիւնները կ'ըսէին.— Ամէն խորհրդային քաղաքացի պարտի, «կամաւորապէս կամ բռնի» վերադառնալ Խ. Միութիւն։ Մինչդեռ Ֆրանսան համաձայնութիւնը կը հասկնար հետեւեալ իմաստով.— Ամէն խորհրդային քաղաքացի «որ կը փափաքի» կրնայ Խ. Միութիւն վերադառնալ։

Այժմ 10.000 — 12 հազար խորհրդային քաղաքացիներ կը մնան Ֆրանսայի մէջ. բայց անոնք բռնի վար դրուած չեն, կ'աշխատին հիւսիսային, արեւելեան եւ փարիզեան շրջանին մէջ։ Անոնք ազատ են իրենց հայրենիքը վերադառնալու, եթէ կ'ուզեն, բայց մինչեւ հիմա ոչ մէկը այդպիսի տրամադրութիւն յայտնած է։

Այս խորհրդային քաղաքացիները իբրապէս խորհրդային անցագիրներ ստացան իրենց հիւպատոսարանէն, բայց այդ յաղթանակի երանութեան օրերուն էր։ Սպիտակ եւ «վարդագոյն» Ռուսերը կ'ուզէին իրենց երկիրը վերադառնալ եւ խորհրդային հպատակութիւն խնդրած էին։ Անկէ ի վեր փոխած են իրենց միտքը, շատերը վառած են իրենց խորհրդային թուղթերը, վերստանալով նախկին Նանսէնեան անցագիրը։ Միւսները — «Նախկին կարմիրներ» — կը նախընտրեն Ֆրանսա մնալ, վախնալով անվերջանալի բացատրութիւններէ։»

Այս լուսաբանութիւններէն վերջ, Օտարականներու գրասենեակին տնօրէնը եզրակացուց.

— Շատ պարզ է Ֆրանսայի խորհրդային քաղաքացիներուն խնդիրը։ Իրենց կ'իյնայ ընտրել Ֆրանսան կամ Խ. Միութիւնը»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶՈՒՍԱՐՍԱՓԻ ՏԱՐԻ ՄԸ. — 1819

«Յառաջ»ի 14 Մայիսի թիւին մէջ լոյս տեսաւ Հ. Ե. Պօղոսեանի մէկ հետաքրքրական յօդուածը, Պոլսահայ առաջին մշակութային միութիւնը (Արշարունեանց ընկերութիւն):

Այս ընկերութիւնը, որ 1812ին հիմնուած էր, յանկարծ վերջ կուտար իր գործունէութեան 1819ին: Ինչպէս սոյն յօդուածին մէջ կարդացինք, ոչ Հ. Ե. Պօղոսեան, ոչ ալ «Բանասէր», չեն բացատրեր պատճառը պոլսահայ առաջին մշակութային միութեան խափանման: «Բանասէր» կարճ տողերով տուած է Ընկերութեան վերջանալուն լուրը, «չատ չի քչեց սակայն աս ընկերութիւնը» ըսելով:

Ամբողջական պիտի չըլլային տրուած տեղեկութիւնները, եթէ ակնարկ մը չնետէինք 1819ի եւ նախընթաց տարիներու դէպքերուն վրայ:

Սուլթան Մահմուտ Բ. գահ բարձրացած էր 1808ին: Թուրքիա եւ Ռուսիա 1810էն ի վեր պատերազմի մէջ էին, երբ 1812ին Նափոլէոն Ա. պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ: Այս նոր պատերազմի սպառնալիքին առջեւ Ռուսիա մեղմացուց Թուրքիոյ հանդէպ իր խիստ պայմանները եւ փութաց կնքել 28 Մայիս 1812ի Պուքրէշի հաշտութեան դաշինքը:

Սուլթան Մահմուտ Բ. շուտով զղջացած էր որ չէր կրցած օգտուիլ Նափոլէոն Ա.ի Ռուսիոյ վրայ տարած առաջին յաղթանակներէն: Պաշտօնանկ ըրաւ Մեծ - եպարքոսը եւ գլխատել տուաւ Բ. Դրան աւագ թարգմանը, Յոյն մը: Այս երկուքը հաշտութեան բանակցութիւնները վարած եւ դաշինքը ստորագրած էին:

Ռուսիոյ եւ Բ. Դրան միջեւ խաղաղութեան դաշինքը կնքուած էր 1812ի գարնան: Պոլիս եւ մանաւանդ քրիստոնեաները մեծ խնդութեան մէջ էին ուսուեթուրք թշնամութեանց դադարման պատճառով: Ահա այս գարնան բարեբաստիկ օրերուն կը հանդիպի պոլսահայ առաջին մշակութային ընկերութեան հիմնադրութիւնը: Եւրոպական ըմբռնումներով եւ բարենորոգութեան գաղափարով տոգորուած Սուլթանը վստահութիւն կը ներշնչէր քրիստոնեաներուն եւ մանաւանդ Հայերուն:

Խաղաղութիւնը կնքուելէ անմիջապէս վերջն է ուրեմն որ կը հիմնուի «Արշարունեանց Ընկերութիւնը»:

Անոր հիմնադիրը, Տիւզեան Յովհաննէս Չէլէպի այդ շրջանի ամէնէն երեւելի եւ մեծահարուստ անձնաւորութիւնն է, որ, ինչպէս տեսանք Հ. Ե. Պ.ի յօդուածէն, կ'ուզէր սատարել իր ժամանակի մտաւորական վերելքին: Բայց պէտք է նշենք թէ ան մասնաւորապէս Վենետիկեան Մխիթարեան հայրերուն է որ նախապատւութիւն կուտայ: Եւ աւելի հասկնալի է անոր համար որ Տիւզեան Յովհաննէս Չէլէպի կը պատկանէր հայ կաթոլիկ համայնքին, որ կը ձգտէր ընդարձակել իր շրջանակը ու ազդեցութիւնը ի վնաս Հայաստանեայց եկեղեցիին եւ Պատրիարքարանին:

Յովհաննէս Չէլէպի իր ժամանակին ամենահարուստ մարդն էր: Բ. Դռնէն վարձու առած էր Եւրոպայէն ներածուած բեհեզի եւ մետաքսեայ կերպասներու հասոյթի մենաշնորհը: Յովհաննէս Չէլէպի մաքսերու վրայ հսկելու պաշտօնին կոչած էր Յարութիւն Պէզճեանը:

Ենիչէրիները այդ շրջանին խառնակութիւններ կը հանէին եւ որպէսզի իրենց համար վտանգաւոր մեծ եպարքոս մը վարկաբեկեն, կ'որոշեն գաղտնօրէն սպաննել տալ երեք հոգի, լուսաւորչական երեւելի մը, կաթոլիկ Հայ մը եւ նոյնպէս երեւելի Հրեայ մը:

Հայերէն զոհուելու դատապարտուածներն էին Յարութիւն ամիրա, Նիզամ Ուստասը կոչուած հացագործ մը եւ Յովհաննէս Չէլէպի Տիւզեանը:

Յարութիւն Պէզճեան կը յաջողի իր քեռայրին, Յովհ. Աղանուրի միջոցաւ, առաջքը առնել աղէտին, կաշառելով Ենիչէրիներու պետը:

Յովհաննէս Չէլէպի ասոր վրայ Յարութիւն Պէզճեանը իր վեց զաւակներուն հաւասար եօթներորդ զաւակը կ'ընդունի: Գիտենք թէ ինչպէս Տիւզեաններու անհետացումէն վերջ Յարութիւն Պէզճեան, ծանօթ Գազազ Արթին ամիրան, կարգուեցաւ Օսմանեան փողերանոցի վերատեսուչ: Ան փողերանոցի մէջ ոսկի րուփի կտրել տալով Հնդկաստան ղրկել կուտար եւ կը ծախէր սուղ գնով: Հետագային Արթին ամիրա հիմնադիրը դարձաւ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին:

Բացի մաքսերու հասոյթէն, Յովհաննէս Չէլէպի արքունի փողերանոցին գործակալ կարգուած էր: Անոնք այնքան հարստացան որ թշնամիներու սադրանքներուն զոհ գացին:

1819ը աղետալի տարի մը եղաւ առ հասարակ Հայոց ու մասնաւորաբար Տիւզեան գերդաստանին համար: Ռոբերդ Կիր Փորթըր, եւրոպացի ճամբորդ մը իր յուշերուն մէջ կը գրէ (Յիշատակութիւններ Թուրքիոյ Հայերու մասին, թրգմ. Յակոբեան, տպ. Երեւան Բ. հատոր էջ 847):

— «Սուլթանը քննութիւն մը բանալ տուաւ Տիւզեաններու գործառնութիւններուն վրայ եւ մէկ միլիոն դահեկան պակասաւոր գտաւ կայսերական գանձին մէջ, ինչպէս նաեւ կտրուած դրամին ոսկին բաւական նուազ»:

Ասոր վրայ, կ'ըսէ ճամբորդը, Տիւզեան 4 եղբայրները ձերբակալուեցան եւ պատժուեցան: Երկուքը գլխատուեցան պալատին դրան առջեւ, իսկ երկուքը կախուեցան իրենց բնակարանի պատուհաններէն: Անոնց ընտանիքը, կին, երախայ նետուեցան Եաի Գուլէի բանտը:

Նոյն եւրոպացի ճամբորդը կ'աւելցնէ թէ Ենիչէրիները հրապարակաւ քննադատած էին Սուլթանը, այս պատճառաւ ալ Տիւզեան եղբայրները իրենց կեանքը վրայ տուին:

— «Նոյն տարին Հայոց դէմ հալածանքներ կը սկսին, ինչպէս կ'ըսէ Ռոբերդ Կիր Փորթըր, «Ամէն ձեւով հալածանքներ կը շարունակուին քաղաքի Հայերուն դէմ, այն պատրուակով թէ բոլորն ալ մասնակից են վերագրուած յանցանքին»:

Աւելորդ է ըսել թէ Տիւզեաններու բարձր հովանաւորութեամբ հիմնուած Արշարունեաց Ընկերութիւնը այս հալածանքներուն հետեւանքով վերջ կուտայ իր գործունէութեան: Կացութեան փափկութիւնը նկատի ունենալով, «Բանասէր» չըսեր թէ ինչու խափանուած է Ընկերութիւնը:

Պոլսահայ այս Ա. ընկերութիւնը այնուհետեւ օրինակ ծառայած է նման ընկերութիւններու, որոնք սատար հանդիսացան Արեւմտահայոց մշակութային վերազարթումին:

Աւելորդ չըլլար թերեւս շարունակել մեր գրոյցը, նոյն եւ յաջորդ տարիներու դէպքերուն վրայ եւս համառօտ ակնարկ մը նետելով:

1819ին է որ սկսաւ յունական խնդիրը ծանր տագնապի մը վերածուիլ Օսմ. կայսրութեան համար: Անգլիոյ հովանաւորութեան տակ Յոնիական կղզիներու անկախութիւնը ճանչցուեցաւ Բ. Դռնէն (1819ին): Ասոր վրայ Թէփէտէլէնցի Ալի փաշա, Եանիայի կուսակալը Պոլիս հրաւիրուեցաւ պատժուելու համար: Փաշան մերժեց, որուն վրայ ապստամբ յայտարարուեցաւ: Ալի փաշա Յոյներու օգնութեան դիմեց, որոնք սկսան զինուորագրուիլ Թուրք փաշայի դրօշին տակ:

Այս կռիւներու ընթացքին Պոլսոյ մոլեռանդ ամբոխին ատելութիւնները դարձան Յոյներուն դէմ:

Օրուան վարչապետը խաղաղեցնելու համար ամբոխը 1821 Ապրիլ 21ին կախաղան հանել տուաւ Յունաց պատրիարքը, Գրիգորիոս, հակառակ անոր որ ան տարի մը առաջ բանադրած էր յոյն ապստամբները:

Իբրեւ փոխ վրէժ, Յոյները սպաննեցին Մէքքէէն վերադարձող ուխտաւորներ եւ հրապարակաւ կախաղան հանեցին մոլլա մը:

Օսմանցիները իրենց կարգին կախաղան հանեցին Եփեսոսի եւ Ադրիանապոլսոյ եպիսկոպոսները, շատ մը Յոյներ ջարդեցին Պոլսոյ մէջ, եկեղեցիներ սրբապղծեցին եւ քանդեցին Մակեդոնիոյ եւ Փոքր Ասիոյ մէջ:

Ծանօթ են Յոյներու կռիւները ի խնդիր անկախութեան: Ինչ հերոսական գործեր մինչեւ իրենց անկախութեան տիրացումը: 1829ին վերջացան տասնամեակ մը տեւող կռիւները: Յունաստանի անկախութիւնը ճանչցուեցաւ Բ. Դրան կողմէ: 1830ի մարդահամարի մը համաձայն անկախ Յունաստանի բնակչութեան թիւն էր միմիայն 400.000 հոգի:

Այս իրողութիւնն ալ դաս մըն է մեզի, հայ ժողովուրդին համար: Թիւը չէ որ պայքարի մը ելքը կ'որոշէ, այլ որակը եւ կռուողներու կամքը: Այս քանի մը տողը՝ անոնց համար որոնք հայ ժողովուրդի կորովը կը ջլատեն եւ յուսահատութիւն կը քարոզեն:

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Գերիի մը յիշատակին...

Կիրակի, 30 Ապրիլ 1950: Գարնան պայծառ օր մը: Յիշատակի օր մը փարիզաբնակ հայութեան համար, որ խռնուած է Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցին, իր յարգանքը մատուցանելու, երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին, զոհուած հայ կամաւորներուն եւ զինուորներուն:

Սրբավայրին մէջ բազմաթիւ հին ու մաշած դրօշներ, Ֆրանսայի պատմութեան զինուորական յաղթանակներու, փառքի օրերու վկաներ, պատուոյ կամար մը կը կազմեն հայ անծանօթ Ռազմիկի մահարձանին վրայ, կը խոնարհին անոր յիշատակին առջեւ: Պատմական դրօշներն ի վեր կը բարձրանայ, կը տարածուի հայկական ինքնատիպ երգը, կը տիրանայ ներկաներու ոգիներուն: Ու յանկարծ մեր տաղանդաւոր երգչուհիներու ներդաշնակ ու իրենց մեղմութեան մէջ խորապէս յուզիչ ձայները կ'արթնցնեն յիշատակ մը, մելամաղձոտ ծիսարկութեան ազդեցութեան տակ կը մտաբերեմ ուրիշ գարնանային օր մը:

1941: Գարուն: Պայծառ ու կանաչազարդ գարուն: Կապոյտ է երկինքը ու խաղաղ: Գերիներու արգելարանէն դուրս, լայնատարած մարգագետինները կարծես հսկայ ասեղնագործութիւն մը ըլլային, բանուած անհամար գոյնզգոյն եւ գունագեղ ծաղիկներով: Մօտակայ չոճիներու անտառին թռչուններու ճռուողիւնը կը լսուի համերգի մը նման: Թիթեռնիկները պար բռնած են ծաղիկներու վրայ: Բնութիւնը իր կախարդական գեղեցկութիւնները կը ցուցադրէ, անտարբեր մարդկութեան տառապանքներուն, մինչ ան եղերական խաւար մը կ'ապրի:

« Quand tout change pour toi la nature est la même». որքան ճշմարիտ են Լամառթինի այս խօսքերը, Գերմանիոյ մէջ, փշաթելերով շրջապատուած արգելարանի մը այլացեղ ռազմագերիներուն, մանաւանդ Ֆրանսական բանակի հայ զինուորներուն համար:

Պայծառ ու կանաչազարդ գարուն: Կապոյտ ու խաղաղ երկինք: Եւ սակայն տխուր է արգելարանը սովորականէն աւելի: Վիրաւոր են հոգիները, մռայլ ու յուսահատ: Հայ գերին կ'ողբայ կորուստը իր սիրելի ընկերներէն մէկուն: Երկու օր առաջ, ինչպէս իրենց ամէն ազատ ժամերուն, հայ եւ սպանիացի գերիներու գնդակախաղի խումբերը իրարու հետ կը մրցէին, պահ մը մոռացութեան տալու համար ամենօրեայ տառապանքները: Կը խաղային ընդարձակ հրապարակին վրայ, պաշարուած փշաթելերով: Կը մրցէին երիտասարդի եռանդով, փոշիին մէջ, արեւին տակ: Տարուած էին խաղով: Գնդակը կը շրջէր օդին մէջ, ձեռքէ ձեռք անցնելով:

Յանկարծ, խաղին ամենատաք պահուն, երբ հայ գերի մը ու Սպանիացի մը արագօրէն կը վազեն դէպի գնդակը, իրաքանչիւրը գլխով հակառակորդէն խլելու համար զայն, Հայուն եւ Սպանիացիին գլուխները ուժգնօրէն իրարու կը զարնուին: Զօրեղ հարուածին տակ հայ գերին կ'իյնայ, ուժասպառ: Կը հեռանայ խաղէն: Կ'երթայ, կ'առանձնանայ իր գերիի անկողինին վրայ, տառապելով գլխու սաստիկ ցաւէ:

Ընկերոջ վիճակը ծանրացած ըլլալով, կը փոխադրեն հիւանդանոց, արգելարանէն քիչ հեռու: Ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած էր: Հոգին կ'աւանդէ երիտասարդը, մեր տարաբախտ ընկերը, օտարութեան մէջ:

Բարձրահասակ ու յաղթանդամ, համեստ ու համակրելի հայ երիտասարդ մըն էր ան, սիրուած իր բոլոր ընկերներէն: Հազիւ քսաներկու տարեկան, զաւակը Մարսէյլաբնակ ընտանիքի մը: Մեռնիլ գերութեան մէջ, երբ այլեւս ազատուած պատերազմի դաշտի ահաւոր վտանգներէն, ամէն օր, ամէն վայրկեան, յոյսերով լի կը սպասեն վերադարձիդ սիրելիներուդ մօտ, ի՛նչ դառն, ինչ անողորմ ճակատագիր ...

Մահացած գերիի մը թաղման միայն քանի մը ընկերներ կրնան ներկայ ըլլալ: Հայերը կը յուզուին, կ'ըմբոստանան այդքան անարդար, տմարդի, անգութ կանոնի մը դէմ: Կ'ուզեն բոլորը միասին, մօտաւորապէս հարիւր քսան Հայեր, իրենց վերջին եւ տխուր պարտականութիւնը կատարել խեղճ ընկերոջ հանդէպ: Արգելարանի գերմանացի վարչութիւնը, ազդուած անոնց եղբայրական բարձր զգացումէն, բացառաբար կ'արտօնէ որ ամէնքն ալ ներկայ ըլլան թաղման:

Գարուն է, պայծառ ու կանաչազարդ: Արեգակի ճառագայթները կը շողան մարգագետիններուն վրայ: Թռչունները կ'երգեն: Կէսօրուան ժամը մէկին, վշտահար, անձայն, թաղուած տխուր մտածումներու մէջ, հայ գերիներու խումբ մը կը յառաջանայ դէպի գերեզմանատուն: Կէսօրին աշխատանոցէն արգելարան վերադարձած ժամանակ, ամէն գերի իր ձեռքին մէջ, սրտին վրայ սեղմած փունջ մը ծաղիկ ունէր, քաղուած դաշտերէն: Գուրգուրանքով ու յուզումով հիւսած էին համեստ ծաղկեպսակներ, զորս կը տանէին իրենց ընկերոջ թարմ գերեզմանը զարդարելու, անտեսելով որ արգիլուած էր նոյնիսկ պարզ ծաղիկ մը դնել գերիի մը գերեզմանին վրայ:

Օ՜ գերիներու այդ վերջին հանգստարանը, ամենայետին վայրերէն մին, անխնամ, անտէր, սեղմուած՝ հսկայ ծառերու մէջ, կարծես աշխարհէն դուրս: Տիրող բացարձակ լռութիւնը սիրտ կը ճմլէ:

Հայ ընկերը կը հանգչի արդէն այնտեղ: Սգակիր գերիները հաւաքուած են իր գերեզմանին երկու կողմերը: Գերմանացի սպան պատուի կը կանգնի անոր առջեւ: Ու ապա այդ օտար, այդ ամայի վայրին մէջ հայ գերիներու դողդոջուն շրթներէն դէպի երկինք կը բարձրանայ աղօթքը, մեր եկեղեցական երգեցողութեան հետ միասին: «Տէր ողորմեա»ի տրտունջը կը տարածուի գերեզմանատան մէջ: Արցունքները կը հոսին աչքերէն: Կարգով կը խոնարհին եւ հրաժեշտ կ'առնեն իրենց ընկերներէն, իբրեւ սիրոյ, հաւատարմութեան եւ յարգանքի խորհրդանշան ձգելով ծաղկեփունջեր:

Բոլորին յուզումը անզսպելի եւ անսահման է երբ, ամենավերջը, գերեզմանին կը մօտենայ, տժգոյն ու չփոթ, Սպանիացի գերին, որ ակամայ պատասխանատու եղած էր Հայուն

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ինչպէս գրած էր « Յառաջ», կիրակի օր (14 Մայիս) Սորպոնի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Արշակ Զօպանեանի գրական գործունէութեան 65ամեակի յոբելեանը, հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք.ի : (Պ. Լուի Մառէն բացակայ) :

Օրուան նախագահը, Պ. René Grousset, անդամ Ֆր. Ակադեմիայի, հանդէսը բացուած յայտարարելով, ջերմապէս գնահատեց յոբելեարին գրական 65ամեայ գործունէութիւնը, գրաւոր բանախօսութեամբ մը: Յիշեց թէ Զօպանեան եղաւ «դեսպան մը գրականութեան, ծանօթացնելով հայկականը Ֆրանսացիին եւ ֆրանսականը Հային»:

Պ. Ժան Կիռէք, փոխ նախագահ Ֆրանսայի Գրողներու Ընկերութեան յայտնեց թէ Զօպանեան հաւատարիմ ծառայողներէն մին եղած է ֆրանսական գրականութեան եւ անդամ իրենց Միութեան 1917էն սկսեալ :

Յոբելեարի կեղր. վարժարանի դասընկերներէն Պ. Միհրդատեանց (Պելժիայէն) կարգ մը դրուագներ պատմեց եւ կարդաց Զօպանեանի դպրոցականի տետրակէն քանի մը քառեակներ :

Ուղերձներ կարդացին Պ. Պ. Յովիկեան յանուն «Ապագայ» թերթի բարեկամներու յանձնախումբի եւ Տօքթ. Արամ Հանչէր յանուն Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան :

Յանուն յոբելենական յանձնախումբի ուղերձ մը կարդաց Շ. Նարդունի (հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ): Պ. Մկրտիչ Պարսամեան խօսելով Հայ Գրագէտներու Բարեկամներու կողմէ, տուաւ յոբելարի կենսագրական գիծերը, ներկայացուց լաւատես մարդը, չյոգնող մարդը՝ եւ նմանցուց զայն անհաշիւ վատնող ընտանիքի հօր մը:

Փարիզի Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ Տօքթ. Ա. Մելիքեան կարդաց ուղերձ մը, Տիկ. Մառի Աթմաճեան – Լը Շըվալիէ յուզումով արտասանեց քերթուած մը, գրուած ի պատիւ Զօպանեանի :

Պ. Ֆրետէրիք Ֆէյտի, դասախօս Արեւելեան կենդանի լեզուաց վարժարանի եւ ընդհ. քարտուղար Ֆրանքեւհայկական միութեան, գրաւոր ճառ մը կարդաց սահուն հայերէնով մը: Ջերմապէս գնահատեց անոր գրական վաստակը եւ հրաւիրեց գլուխ հանել անոր անտիպ գործերուն հրատարակութիւնը :

Արտաւազդ արք. ըսաւ թէ Զօպանեան Փարիզի մէջ հիմնեց առանձին, ինքնատիպ վանք մը ու ինքը դարձաւ վանահայր եւ տարածեց երկար տարիներ հայ գրականութիւնը եւ մեծութիւնը :

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ յոբելեարը որ չափազանց յոգնած ու յուզուած էր այլեւս: Արտայայտուեցաւ նախ հայերէն, «Զեմ գիտեր թէ արժանի եմ այդ գնահատանքին: Գիտեմ սակայն թէ պարտականութիւնս էր որ կատարեցի եւ գիտեմ նաեւ թէ քիչ բան է ըրածս բաղդատելով այն մեծ գործին հետ որուն պէտք ունի այս դժբախտ ու անիրաւուած ազգը»: Ապա շարունակեց ֆրանսերէն . —

— « Ապտիւլ Համիտի ջարդերէն վերջ պարտականութիւն սեպեցի քաղաքակիրթ աշխարհին ծանօթացնել հայ գականութիւնը, ատոր համար սկսայ թարգմանել մեր կարգ մը գեղեցիկ եւ հայրենաշունչ բանաստեղծութիւնները : 1893ին Փարիզ եկայ եւ ի մէջ այլոց հետեւեցայ Սորպոնի դասախօսութեանց պաշարս ճոխացնելու, եւ աշխատելու հայ դատին համար եւ օրուան մեծ դէմքերէն մասնաւորաբար «Ալֆօնս Տօտէ եւ Էմիլ Զօլա մեծ ընդունելութիւն ըրին իմ բոլոր ձեռնարկներուս»: Այդ թուականներուն երբ Թուրքերը վայրագ ջարդեր կը կազմակերպէին հայկական նահանգներու մէջ, կարգ մը գնուած ֆրանսական թերթեր Հայը ջարդարար կը ներկայացնէին, իսկ Թուրքը զոհ: Նոյնիսկ թերթ մը համարձակած էր դնել պատկեր մը ուր մզկիթի մը առջեւ հայ ջարդարարները կը սպասէին սուր ի ձեռին դուրս ելլող Թուրք հաւատացեալները սպաննելու համար: Քաջալերութեամբ Փիէռ Քիյառի նամակներով դիմումներ կատարեցի աջ ու ձախ եւ բազմաթիւ նշանաւոր գրիչներ յօդուածներ զետեղեցին կարեւոր թերթերու մէջ, հայկական դատը պաշտպանելու համար» :

× Յաջող էր գեղարուեստական բաժինը, սակայն չափազանց խճողուած: Զօպանեանի գործերէն արտասանութիւններ ըրին Պ. Նուրհան Մարգարեան (ֆրանսերէն), Տիկին Մաղլէն Էքիզեան Բարփանթիէ (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երգեցին Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան եւ Հայկանոյշ Թորոսեան: Comédie Françaiseէն Օր. Jeanne Boitel ինքնատիպ առոգանութեամբ արտասանեց յոբելեարին «Օրօր»ի եւ «Խրատներ»ու թարգմանութիւնները, Ա. Գմբէթեան արտասանեց «Սեւ Դիմակ»ը եւ «Մօրս»: Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ) եւ Ֆ. Աղազարեան (ջութակ) նուագեցին զանազան կտորներ, իրենց յատուկ արուեստով: Գեղարուեստական բաժինը փակուեցաւ Փարիզահայ երգչախումբի երգերով, ղեկավարութեամբ Պ. Արա Պարթեւեանի :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

× Հարստութիւնը յաճախ վերջն է թշուառութեան մը եւ սկիզբը ուրիշ թշուառութեան մը: (Սենեկա) :

մահուան: Կը ծնրադրէ ու կուլայ: Կուլայ բարձրաձայն, արցունքներուն հետ միասին իր հոգիին անդարմանելի վիշտը պարպելով.

— « Ներէ ինձ, ներէ, սիրելի ընկեր, ես եմ պատճառը քու դժբախտութեանդ: Մինչեւ կեանքիս վերջին շունչը այս ցաւը պիտի խայթէ խիղճըս: Ներէ» :

Ու կուլայ: Դժուարութեամբ կը համոզեն որ հեռանայ, զսպելով իր խոր կսկիծը:

Կրկին գիշերը կը պատէ արգելարանը : Հայերուն հետ միասին սգաւոր են Ֆրանսայի գերիներ:

Լռութիւն կը տիրէ ամէն կողմ: Բայց ոչ, Հայերու տաղաւարներէն մեղմ, տխուր, յուզիչ եղանակներ կուգան տակաւին: Անոնք կ'աղօթեն, սրտի անհուն անկեղծութեամբ իրենց վաղամեռիկ եղբօր համար: Կ'աղօթեն երկար ժամանակ, մութին մէջ, մինչեւ որ օրուան յուզումներէն պարտուած, քանի մը մաշած քուրջերով պլլուէին ու հանգչէին, «Տէր ողորմեա»ն իրենց շրթերուն :

— Ինը տարի վերջ, Էնվալիտի կամարներուն տակ, այս երիտասարդն ալ, բոլոր հայ զինուորական զոհերուն հետ միասին, կ'արժանանար հայութեան սրտառուչ յարգանքին :

ՅՈՎԻԿ Ս. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 18 Մայիս, (Յառաջ) .— Թէեւ ուշ, բայց մենք ալ տօնեցինք Հայաջինջ Սարսափներու 35րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» տան մէջ, 14 Մայիս կէսօրէ վերջ :

Այս տարի համերաշխութեամբ տօնելու ջերմ փափաքով, երիտասարդները հրաւիրած էին չէզոք համարուած կազմակերպութիւններ (անուանական), իրենց մասնակցութիւնը բերելու սգատօնին: Այս առթիւ ծանօթ խառնակիչները նորէն պղտորեցին մթնոլորտը: Իրենք չմասնակցելէ զատ, փորձեցին խափանել սգատօնը, նախընտրեցին երթալ սրճարաններու մէջ խաղալ, փողոցները ման գալ, մոռնալով նոյնիսկ իրենց մեռելները:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ իրապէս հայրենասէր հասարակութիւնը չառաջուն ապտակը տուին այդ այլասերածներուն, լեցնելով սրահը :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Տէր կեցո»ով, Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ : Նախագահը ընկեր Հ. Աւետիսեանը յուզիչ բառերով բացատրեց օրուան տօնակատարութեան իմաստը, յորդորեց անձնուիրութեամբ եւ գուրգուրանքով փարիլ սրբազան հատուցման յաւիտենական ուխտին: Եւ յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ ուղերձ մը կարդաց Պ. Առաքելեան, շեշտելով թէ հաւատարիմ պիտի մնան զոհերուն անաւարտ երազներուն: Օրուան պատշաճ խմբերգներ երգեց Նոր Սերունդի երգչախումբը: Արտասանութիւններ ըրին Օրիորդներ Ժանէթ Մաթոյեան , Մ. Աստուրեան , Աստղիկ Նաւօեան, Պ. Առաքել Առաքելեան, մեներգեց Օր. Անահիտ Նորտիկեան: Օր. Մարի Նաւօեան, խոր յուզումով արտասանեց «Ուխտաւոր»ը, արցունքներ խլելով հանդիսականներէն :

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Աստուր Քէօսէեան մանրամասնօրէն նկարագրելէ վերջ Սպանդի քստմնելի տեսարանները, դատապարտեց բոլոր անոնք, որ դիւանագիտութիւն կը խաղան զանազան պատրուակներով, այս նուիրական տարեդարձին առթիւ իսկ: Յայտնեց որ Երեւանը կը հովանաւորէ այս նորատեսակ խաչակրութիւնը, պառակտելով գաղութները: Վերլուծելով 1915ի աննախընթաց ազգասպանութիւնը , ցեղասպանութիւնը, բացատրեց թէ ամբողջ Եւրոպան եւ մասնաւորապէս Ռուսը, մեղսակիցները եղան Թալէաթին: Յիշեց այս առթիւ Լոբանովներու ծրագիրը , — Հայաստանը առանց Հայերու — որ անշեղ գործադրուեցաւ ջարդերէն վերջն ալ: Ապացոյց Վանի խայտառակ բռնագաղթը : Հրեաները Լացի Պատը ունէին, ամէն տարի կ'երթային իրենց ուխտը վերանորոգելու, այսօր տիրացած են իրենց լիակատար անկախութեան: Մենք ալ, եթէ քանի մը 35 տարիներ ալ անցնին, պիտի չմոռնանք մեր անհամար զոհերուն յիշատակը, մինչեւ որ իրականանան անոնց երազները, հայ հողերու ամբողջացումը, արմենական ազգին լիակատար ազատութիւնը » :

Սգատօնին փակումը կատարեց գաղութիս ծերունազարդ հայրիկը, Պ. Ներսէս Գինոսեան: Ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեան տակ :

Վիրապեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Չկար աւելի զգուելի տրամադրութիւն, ինչ այդ հիւանդից վրէժ հանելը :

Բայց հանդիսականներից ոչ ոք չէր զգում այդ ստորնութիւնը :

Բէկին շրջապատողները նոյն բորենիների դասից էին, նոյնիսկ այստեղ էլ, այսպիսի հանդամանքների մէջ էլ, չողոքորթութիւններով էին գրգռում նրա ախորժակը :

Իսկ ամբոխը գիտէր իր բանը , սպասում էր վերջին գործողութեան :

Երկինքն անգամ անտարբեր էր դէպի աշխարհային վատութիւնը : Նա կամաց – կամաց պարզում էր իր դէմքը, կարծես ուզում էր աւելի փայլուն, աւելի դուրեկան լուսաւորութիւն հաղորդել պատկերին :

Ամպերը ճեղքում էին, հեռանում միմեանցից, արեւը լայն ու մեծ շերտեր էր տարածել լեռների վրայ, որոնց սեւ ու խոնաւ մարմինները դեռ շարունակում էին ծխալ, բարձրացնելով գոլորշիների խիտ ամպիկներ: Կարծես հարիւրաւոր անտեսանելի քրմեր խորհրդաւոր զոհեր էին մատուցանում եւ նրանց ծուխը ուղարկում էին դէպի երկինք, դէպի ինչ որ գերագոյն էակ, ինչ որ անհասկանալի, տարօրինակ աստուածութիւն ...

Կենսատու, փայլուն շերտերից մէկն էլ ընկաւ գետնատարած մահապարտի վրայ: Բայց երկնքի շնորհն էլ նա չուզեց նկատել, ոչինչ ազդեցութիւն չարին նաեւ տաք ճառագայթները:

Բէկը, վերջապէս, նշան արաւ :

Մի խումբ մարդիկ թափուեցին քահանայի վրայ եւ բարձրացրին ...

Եւ երբ դահիճները, վերջապէս, մի կողմ քաշուեցին, փայտի սուր ծայրին չամփրած մարդը տիրեց ամբողջ շրջապատի վրայ, նուաճեց սառցրեց բոլոր լեզուները: Բայց որքանէլ մեռած ու անշարժ լինէր մունջերի այդ անապատը, ձողի վրայից մի հատ մրմունջ, մի հատ տնքոց չլսուեց օդի մէջ :

Կապած ձեռքերը սեղմուած էին նրա մէջքին, աջ ոտը փայտի նման կախ էր ընկել: Այժմ էլ այդ ոտը փաթաթուած էր հնամաշ չորերի մէջ: Դա դահիճների մոռացկութեան նշան չէր, այժմ էլ դաւաճան գնդակի պատճառած մեծ վէրքի վրայ դեռ գործում էր սպեղանին: Նա խլել էր այդ մարդուն հանդիստ մահուան դրկից եւ այժմ էլ պիտի շարունակէր իր պաշտօնը, որպէսզի ցիցի մահը կատարէ իր սոսկալի գործը, որքան կարելի է դանդաղ կերպով :

Ծանր րոպէներ անցան: Դեռ ամէնքը սպասում էին: Չկային տանջանքներ, բայց պիտի անպատճառ լինէին:

Հօ երեխայ չէր Սիւլէյման Բէկը, որ այսքան մարդ հաւաքէր սոսկ այն նպատակով , որ ցոյց տայ թէ ինչպէս է ցցի վրայ խրւում մի կտոր միս:

Այս միտքը Բէկի շրջանում էր պտտում: Իսկ դէնը, բազմութեան մէջ, խօսում էր բազմութեան տրամաբանութիւնը :

Տանջանքներ չկան, ուրեմն ոչ ոք չէ կարող ասել թէ վերջացել է տեսնելու պարտականութիւնը :

Բայց տանջանքներ կային, վաղուց էին սկըսուել, միայն համր էին եւ անտեսանելի :

Հիւծուած մարմնի մէջ ոտքի էր կանգնել ամբողջ կամքը, մի պողպատի ձուլուածք, որ միշտ առաջնորդում էր այդ անվեհեր մարդուն :

Նա հպատակութեան էր կանչում մարմնի բոլոր մասնիկները, որոնց վերաբերմամբ երբեք քնքշութիւն չէր իմացել :

Բայց մարմինը մարդկային մարմին էր, նա կծկւում էր հարիւրաւոր տեղերից, իր բոլոր ջղերը պաղ օձեր էին դարձել, որոնք գալարւում էին, ձգւում, տարածելով տենդային ցնցումներ :

Երկու հակադիր ուժեր, մարմնի բնութիւնը եւ պողպատի կամքը — միմեանց զիջումներ չէին անում, ու տանջանքները աւելի անդութ էին:

Այս մրցումը հաւաքուել, կենտրոնացել էր դէմքի վրայ: Այդտեղ երեւում էր լուռ փոթորիկը, տեղի ունէր մի ալեկոծում, որ եթէ ձայն ունենար, կը դղրդացնէր գետի ամբողջ ձորը ...

Տեսան այդ դէմքը... Բէկը առաջիններից մէկն էր :

Նրա ճակատի կնճիռները տրցուեցին , մի քիչ հանդստացաւ այդ թխպած կերպարանքը: Չհամարձակուելով խօսել, նա խոնարհուեց դէպի իր կողքին նստածը եւ մատով ցոյց տուեց սպաննուողի դէմքը, ուր ամէն ինչ տակն ու վրայ էր դարձած եւ կարծես հարիւրաւոր տեղերից ճաքճքել էր ուզում :

Թրումըն կ՚ամբաստանէ Խ. Միութիւնը

Նախագահ Թրումըն նամակ մը ուղղելով խորհրդարանին, իր չորրորդ տարեկան տեղեկագրին հետ, կը յայտարարէ թէ միջազգային ապահովութեան խնդիրը երկու ճակատի բաժնած է պետութիւնները,— Խ. Միութիւն եւ աշխարհի մնացեալ մասը :

Նախագահը ջերմապէս կը գնահատէ Ազգաժողովին կատարած դերը՝ «ամենօրեայ դժուարութեանց ժխորին մէջ»: Այս առթիւ ուղղակի կ՚ամբաստանէ Խ. Միութիւնը թէ խախտած է իր յանձնառութիւնները, բացասական դիրք բռնելով ազգայնական Չինաստանի ներկայացուցիչներուն դէմ, առնել քալելով ՄԱԿի ժողովներէն եւն .:

— «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ուժը բարոյական է այսօր: Այդպիսի ուժ մը կը զօրանայ յամրաբար, բայց ապահով : Ոչ մէկ ազգ, անդամ ըլլայ թէ ոչ, ժողովներուն մասնակցի թէ ոչ, կրնայ պատասխանատուութենէ խուսափիլ Ազգաժողովին առջեւ, իր այն արարքներուն համար որ կապ ունին խաղաղութեան հետ»:

Պ. Թրումըն բոլորովին համամիտ է իր արտաքին նախարարին՝ Պ. Էչիսընի վարած քաղաքականութեան՝ Խ. Միութեան հանդէպ: Ինքն ալ հաւատք չունի թէ կարելի է համաձայնութեան մը յանգիլ Մոսկուայի եւ անոր արբանեակներուն հետ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Եւ կը մաղթէ որ աւելի ընդարձակուին ազատ աշխարհին բարոյական, տնտեսական եւ զինուորական ուժերը, դիւրացնելու համար կարելի համաձայնութիւնը : «Ապագայի մեր ծրագիրը պիտի ըլլայ, ինչպէս եղած է անցեալին մէջ, մեր կարելին փորձել զօրացնելու համար Ազգաժողովը, իբրեւ գլխաւոր միջոցը խաղաղութեան: Մենք ուժ կուտանք Ազգաժողովի դաշինքին, վասն զի ան կը ծառայէ ապահովելու խաղաղութիւնը արդարութեամբ, ապահովելու ազատութիւնը, տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութիւն պարգեւելու մեզի եւ բոլոր ժողովուրդներուն »:

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվը Լի, որ Փարիզ կը գտնուէր, Լոնտոն գնաց երէկ, տեսակցելու համար Անգլիոյ վարչապետին հետ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը տրամադիր է լսելու որեւէ գործնական առաջարկ, ի խնդիր խաղաղութեան: Պ. Լի մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել իր տեսակցութեանց մասին: «Բան մը կրնամ ըսել երբ Նիւ Եորք կամ Ուաշինկթըն վերադառնամ»: Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ ընդհ. քարտուղարին տեղեկութիւնները որոշ լաւատեսութիւն ներշնչած են Պ. Շումանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆՇԻ ԾՈՎԷՆ հեռացան խորհրդային 31 ձկնորսանաւերը, որոնց երեւումը այնքան իրարանցում պատճառած էր պահ մը: Անգլ. օդանաւեր հսկողութիւն կը կատարեն այս ձկնորսանաւերուն վրայ որոնք իրենց ճամբան պիտի շարունակեն մինչեւ Սեւ ծովու ռուսական ափերը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը վերջնագիր մը ուղղեց պետական պաշտօնեաներուն, որպէսզի վերսկսին աշխատանքը, այլապէս հրաժարած պիտի համարուին :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ մէկ միլիոն բնակչութիւնը աւելցնելու համար, Սիոնական կազմակերպութիւնը որոշած է 150 — 200 հազար Հրեաներ փոխադրել այս տարուան ընթացքին :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին քննութիւնը նորէն յետաձգուեցաւ: Արտաքին նախարարներու փոխանորդները իրենց 254րդ նիստը կը գումարէին Բշ. օր, Լոնտոնի մէջ, երբ Մոսկուայի ներկայացուցիչը պահանջեց յետաձգել յաջորդ ժողովը, մինչեւ որ արեւմտեան երեք պետութիւնները պատասխանեն Խ. Միութեան Ապրիլ 20 թուակիր ծանուցագրին՝ Թրիէսթէի մասին: Կարելի չեղաւ համոզել թէ Թրիէսթէի խնդիրը կապ չունի Աւստրիոյ հետ :

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ Ե. ընդհ. ժողովը բացուեցաւ Ֆիրենցէի մէջ (Իտալիա): Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ ներկայացուցիչները առին քալեցին, բողոքելով ազգայնական Չինաստանի պատուիրակներուն ներկայութեան դէմ: Խ. Միութիւնը անդամ չէ այս կազմակերպութեան, Լեհաստան անդամատուրք չէ վճարած չորս տարիէ ի վեր :

ԵԳԻՊՏՈՍ կը բանակցի Մ. Նահանգներուն հետ, արդիական զէնքեր ստանալու համար, ինչպէս կը գրէ Գահիրէի «Ալ Միսրի» թերթը: Միջին Արեւելքի միւս երկիրներն ալ զէնքեր կը ստանան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ՈՒ ԵՐԱԶ

Հեղինակ Մ. Իշխան, Պէյրութ: Երիտասարդ բանաստեղծին 4րդ հատորը:

Գին 250 ֆրանք, գաւառի համար 300, սակաւաթիւ օրինակներ կը գտնուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի Մայիս 27ին, Casa d'Italia:
Կը նախագահէ Բժ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Շաբաթ երեկոյ, (27 Մայիս), ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette:

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: :

Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Fêtesի սրահը, 22 rue Voltaire, Ալֆորվիլ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Մուտք 100 ֆրանք :

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ :
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին, ժամը 20.30ին : Salle des Fêtes :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ռոմանի ենթակոմիտէին, Ֆր. Կապ. Խաչի սանուհիներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ բարեկամ կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ՝ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը նուագէ Վիէնէն ջութակահար Պ. Պէպիրեան : Ռոմանի սանուհիներուն կողմէ պիտի ներկայացուի երկու թատերախաղեր՝ «ՋՈՒԼՈՒՄԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ» եւ «ԱՂԹԱՄԱՐ»:

Մուտքը ազատ է :

Մայիս 28ի գիշերը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը :

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին, ժամը 8.30ին : Salle **Jeanne d'Arc** :

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին, եւ ուրիշ կազմակերպութեանց, ինչպէս եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի Սանուհիներու պարախումբին :

Կը նախագահէ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին :
Մուտքը ազատ է :

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին, ժամը 14.20: Théâtre Municipalի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կ. Խաչի, Տ. Տ. Հայր. Միութեան, Հայ Կամաւորներու Մարտիկներու Միութեան :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին, Կապոյտ Խաչի սանուհիները, հայկական պարերով եւ խմբերգ: Երիտասարդ ջութակահար Պէպիրեան, ինչպէս նաեւ Վալանսի Նոր Սերունդէն Ջ. Գասեան :

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

★

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մայիս 28ին:

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին :
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

★

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ : Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի «Ջուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու միութեան:

Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Ile Verte, rue Lachmann, dancing Olympiaի սրահին մէջ:

Խօսք պիտի առնէ Կրընոպլի քաղաքապետ Dr. **Martin** :

★

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին:

Այս կիրակի ընկերվարականներու սրահը, Սընօն : Հանդէսէն վերջ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Ներկայանալ իրենց անդամատետրերով :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթը՝ «Մայիս 28»ը: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻԻ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը կազմակերպած է, այս կիրակի առտու յարգանքի այց մը մեր ողբացեալ ընկեր Կիպրանոս Եղիազարեանի գերեզմանին: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ բարեկամներ: Հաւաքավայր Թանթիյի գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ, ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը, rue des Convalescents: Շատ կարեւոր օրակարգ: Անպայման ներկայ ըլլալ :

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9—11, սովորական սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Անդամատետրերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէնթ Անթուանի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ընկ. Մանուկեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, ընկերուհի Նուարդ Եղիազարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ ընկեր Հայկ Թովմասեան :

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Իսիի Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ, գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ « ՄՈՒՐԱՏ – ԴԱՒԻԹ » կամ «ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ», ծիծաղաշարժ զաւեշտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ, դերասան Ա. Միխիրեանի եւ Իսիի «Խանասոր» խումբի լաւագոյն ուժերու:

Թատերախաղի վերածեց Բ. Հապէշեան, Ն. Պէշիկթաշլեանի «Երգիծավէպեր»էն:

Եւրոպական պարեր երկու նուագախումբով, Կարօ Սարեան եւ Գլօտ Լիւբէռ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— métro Mairie d'Issy :

ԾԱԽՈՒ Է

Singer մը 31K 18 serie Y. կօշիկի երես կարելու: Նոր վիճակի մէջ, 1939ի շինութիւն, քիչ եւ խնամքով գործածուած: Նպաստաւոր գին: Դիմել Լեւոն Գ. 29 Ave. du Bas Meudon, Իսի լէ Մուլինօ:

Օգտուեցէ՛ք առիթէն

Հայ ընտանիք մը պատրաստ է խնամելու 4—5 պզտիկներ, ութ – տասը տարեկան: ԼԱՒ ՍՆՈՒՆԴ եւ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ: ՀՐԱՇԱԼԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ:

Դիմել նամակով եւ երկու նամականիշ ներփակելով.— Mr. Momdjian, Mavarin, Mégève (Hte. Savoie):

ՃԵՆՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՐԱՐ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
24 rue Gallieni, Boulogne s/Seine
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ աշխատանքներ մատչելի գիներով :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 — Գին 7 ֆր. — C.C.P.Paris 1678–63

Jeudi 25 MAI 1950 Հինգշաբթի 25 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6161–Նոր շրջան թիւ 1572

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ Ա՞Ջ, ԴԷՊԻ ՁԱ՞Խ

Թուրքիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան՝ Դեմոկրատի ջախջախիչ յաղթանակէն ի վեր, Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերը, ինչպէս եւ շատ մը օտար լրագիրներ կը շարունակեն ցնծութեան աղաղակներ արձակել :

Միեւնոյն ատեն աւետաբեր լուրեր կը հաղորդեն, նոր եւ աւելի փայլուն ապագայ մը նախատեսելով Թուրքիոյ համար :

Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, իրականին մէջ մեծ տարբերութիւն չունին յաղթական Դեմոկրատն ու պարտեալ Հալքը, իրենց հիմնական ծրագիրներով եւ գործնական առաջադրութիւններով :

Երկուքն ալ ժառանգորդներն են հանգուցեալ Իթթիհատի ցանած սերմերուն եւ Մ. Քէմալի սարքած յեղափոխութեան: Թունդ ազգայնական, եւ երեւութապէս արդիական :

Եւ սակայն, ինչ որ տեղի ունեցաւ 1950 Մայիս 14ին, Ազգ. Ժողովի ընտրութեանց առթիւ, նոր շրջան մը կը բանայ ժամանակակից Թուրքիոյ պատմութեան մէջ: Նոր՝ ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով :

Տեսակ մը անարիւն յեղաշրջում էր որ կատարուեցաւ, տապալելու համար միահեծան ուժ մը,— նոյն ինքն Մ. Քէմալի հիմնած կազմակերպութիւնը :

Միշտ երկրպագու՝ զօրաւորին, Թուրք մամուլը այս առթիւ ալ պերճախօսութեան գոհարներ կը թափէ, փառաբանելու համար նոր յաղթանակը :

— «Մի՛ մոռնար Մայիս 14»ը, կ'ազդարարեն մինչեւ անգամ այն թերթերը որ պայքար կը մղէին ընդդիմադիրներուն դէմ :

— «Լոյս իջնէ գերեզմանին վրայ մեր հայրերուն եւ պապերուն, որոնք այս օրը պատրաստեցին: Ազատութեան արժանի ազգի մը զաւակներն ենք միշտ: (Սօն – Սաաթ):

Վաթան, քիչ մը աւելի համարձակ, բարձրաձայն կը յայտարարէ իր խմբագրապետին՝ Ահմէտ էմին Եալմանի բերնով .

— «Այսօր կը խայտայ հոգին այն հայրենակիցներուն որոնք աւելի քան մէկ դար տքնեցան եւ իրենց շունչը փչեցին, որպէսզի Թուրքիոյ մէջ ստեղծուէր ազատ, օրինաւոր եւ բացարձակապէս քաղաքակիրթ վարչաձեւ մը: Կասկած չկայ թէ նոր արեւ մը կը ծագի մեր երկրին հորիզոնին վրայ: Առաջին անգամ է որ ժողովրդային կամքը կ'արտայայտուի ազատօրէն, առանց բռնութեան եւ ճնշումի »:

Ամերիկեան աւազանին մէջ թրծուած խմբագիրը միեւնոյն ատեն կը թուէ պարտեալին՝ Հալքի մեղքերը ·

— «Այդ կուսակցութեան վարիչները առաւելապէս անցեալին կապուած եւ կառչած էին եւ չկրցան ըմբռնել թէ հայրենակիցները պետական փոփոխութիւն մը կ'ուզեն սրտանց: Հալքը ազգային բաղձանքները լսելէ աւելի, գլուխ բռնեց ժողովուրդին եւ կոյրզկուրայն յարձակեցաւ ընդդիմադիրներուն վրայ»:

Փառաբանական տողերուն հետ զուգընթաց, կ'երեւան տեսութիւններ՝ նոր իշխանութեան ուղեգծի մասին :

Այս առթիւ, ամբողջ Թուրք մամուլը գոհունակութեամբ կը յիշեցնէ թէ «ամենադոյզն փոփոխութիւն մը պիտի չկատարուի արտաքին քաղաքականութեան մէջ»:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ինքն ալ միշտ հաւաստիքներ տուած է այս մասին:

Ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջը, կուսակցութեան վարիչներէն Ֆուատ Քէօփրիւլի, այժմ արտաքին նախարար, կը յայտարարէր «Ֆրանս – Փրէս»ի թղթակցին. — «Որ եւ է փոփոխութիւն պիտի չկատարուի արտաքին քաղաքականութեան մէջ»:

Հիմնական հոգը ներքին է: Պիտի աշխատին զարկ տալ տնտեսութեան եւ ապահովել եւմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը :

Իսկ ամէնէն կարեւորը.— «Դուռը բաց պիտի թողունք օտար դրամագլուխին առջեւ» :

Ուրեմն շեղում Մ. Քէմալի քաղաքականութենէն, որ պայքար կը մղէր օտար դրամագլուխին դէմ, կը ջնջէր զանազան մենաշնորհներ, սեփական ճարտարագործութիւն, անկախ տնտեսութիւն ստեղծելու համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈ՞Ր ՊԻՏԻ ԽԵՆԴԵՆԱՆ

Ամերիկացիները լեգուանի լրագրող մը ունին, Տրիւ Փիրսըն, հնարամիտ վարպետ մը «զգայացունց» լուրերու :

Փիրսըն ոչ միայն կը գրէ, այլեւ կը խօսի ձայնասփիւռ մեքենային վրայ, զարմանազան «գաղտնիքներ» հաղորդելով :

Ցաճախ միջազգային դիւանագիտութեան աղուէսներն անգամ ափ ի բերան կը ձգէ, իր յայտնութիւններով :

Կ'ուզէ՞ք իմանալ իր վերջին գաղտնիքը:

— Արդէն պատրաստ է «կազ մը որ կը խենդեցնէ մարդը»:

Իր քաղած — կամ հնարած — տեղեկութեանց համաձայն, այս կազը կը խորտակէ թշնամի զինուորին դիմադրութեան կամքը, հլու հպատակ դարձնելով իր հակառակորդին :

Առաջին անգամ Գերմանները գտեր են այս նոր կազը:

Եթէ փոքր քանակութեամբ գործածուի, սիրտխառնուք եւ գլխու ցաւ կը պատճառէ: Իսկ եթէ չափը աւելցնեն, զոհերը խելագարութեան եւ անձնասպանութեան կը մղուին :

Եւ վերջապէս, եթէ ամբողջ բանակի մը դէմ գործածուի, այս կազը զինուորներուն խելքը թռցնելով, կրնայ զանոնք նետել թշնամիներու թնդանօթի կրակին տակ :

Կազարդել դիմակները անզօր են «խենդեցնող կազ»ին դէմ, որ կը տարածուի մթնոլորտին մէջ, նոյնիսկ անցնելով պողպատէ խողովակներէ ...

Այս բոլորին մէջ մէկ բան կը զբաղեցնէ գլս:

Մարդկութիւնը տակաւին պէ՞տք ունի խենդենալու, որպէսզի «խենդեցնող կազեր» արտադրէ :

Խենդեցած չէ՞ արդէն:

Խելագարութեան գերագոյն աստիճանին հասած չէ՞, երբ այսքան հրէշային գիւտեր կը յղանայ եւ կ'աւետէ :

Երբ ոչ միայն զանգուածային մարդասպանութեան միջոցներ կ'որոճայ, այլ եւ կը տարփողէ, ի հարկին գործածելու վճռականութեամբ ...

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր դահլիճին անդամները բոլորն ալ առաջին անգամ է որ նախարար կ'ըլլան, բացի ազգ. պաշտպանութեան նախարարէն (Շէվքէթ Ինճի): Դատական Նախարարը, Հալիլ Էօզիւրիւք, որ վճռաբեկ ատեանին նախագահն էր, արմատական գաղափարներ ունի եւ հաւանական է որ մեծ բարենորոգումներ կատարէ: Արտաքին Նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, պատմագէտ եւ արեւելագէտ, Ֆրանսայի մէջ կատարելագործած է իր ուսումը եւ պատուակալ անդամ է Փարիզի համալսարանին: Հանրապետութեան Նախագահը, Ճէլալ Պայար, հռետոր մը չէ, երբեք ձայնը չի բարձրացներ, բայց քաջ տրամաբանող է եւ յարատեւ աշխատող, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկներ :

ՈՍԿԻՆ ՆՈՐ ԱՆԿՈՒՄ մը կրեց Փարիզի հրապարակին վրայ, իջնելով սակի մը որ տեսնուած չէր 1948էն ի վեր: Կրամը 442 ֆրանք կ'արժէր Գշ. օր, (447 ֆր. Բշ.), մինչ 472 էր երկու շաբաթ առաջ: Նափոլէոնը 3110էն 3080ի իջած էր երկուշաբթի (3240 կ'արժէր երկու շաբաթ առաջ): Սեւ շուկայի մէջ տոլարը կ'արժէր 351, սթերլինը 860, զուից. ֆրանքը 81.75 ֆրանք :

1.500.000 ԳԵՐՄԱՆ գերիներու խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ արեւմտեան պետութիւնները: Լորտերու ժողովին մէջ, ի պատասխան հարցումի մը, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «ճշմարտութեան չի համապատասխաներ Խ. Միութեան այն զեկոյցը որ կ'ըսէր թէ բոլոր գերիները վերադարձուած են: Ընդհակառակն, այդ յայտարարութիւնը տեղի տուաւ անվստահութեան եւ կասկածի »:

ՔԷՆԹՐՊՐԻԻ «կարմիր աւագերէցը», Հիւլիըթ Ճօնսըն, նորէն թշնամական ցոյցի մը հանդիպեցաւ Քանատայի մէջ, բանախօսութեան մը առթիւ: Հարկադրուեցաւ սրահին ետեւի դուռնէն փախչիլ, ցատկելով ցանկապատէ մը, մինչ ցուցարարները հոտած հաւկիթներ եւ քարեր կը նետէին :

Երեք Մեծերու նոր թղթոյը

ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ 50.000 ՀՈԳԻՆՈՑ ԲԱՆԱԿ ՄԸ ԿԱԶՄԱԾ Է ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւմտեան երեք մեծ պետութիւնները, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները նոր բողոքագիր մը ուղղեցին Խ. Միութեան, ամբաստանելով թէ 50.000 հոգինոց զինուորական ուժ մը կազմած, սպառազինած եւ մարզած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ կորիզը գերմանական նոր բանակի մը: Երեքը միասին կը պահանջեն ցրուել այդ ուժը, հարթելու համար Արեւմուտքի եւ Արեւելքի հաշտութեան ճամբան: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երեք պետութիւնները այս խնդիրը քննած են անցեալ շաբթու, արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին առթիւ: Երեք ծանուցագիրները շատ մեծ տարբերութիւն չունին իրարմէ: Փարիզի, Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ մանրամասն տեղեկութիւններ կը հրատարակուին այս նոր բանակի զինուորագրութեան, կազմակերպութեան եւ սպառազինութեան մասին:

Երեք պետութեանց բողոքը առաջին անգամ հաղորդեց Մ. Նահանգներուն արտաքին նախարարութիւնը: Ամերիկեան ծանուցագիրը, որ կը բաղկանայ երկու հազար բառերէ, կ'ըսէ թէ այս զինուորական ուժին կազմութիւնը կը խախտէ Խ. Միութեան կողմէ ստորագրուած հինգ յանձնառութիւններ եւ «կը խորտակէ աշխարհի վստահութիւնը» ռուսական խոստումներու մասին :

— «Ոստիկանական սովորական ուժ մը չէ այս եւ սովորական պարտականութիւններ չէ որ կը կատարէ: Ան կը ստանայ հիմնական մարզանք հետեւակազօրքի, հրետաձգութեան եւ զրահապատ կազմածներու եւ սպառազինուած է զէնքերով, գնդացիրներով, ռմբաձիգներով, հակօդային թնդանօթներով, հրասանդներով եւ հրասայլերով : Հետեւաբար կը համարուի զինուորական ուժ »:

Ծանուցագիրը յետոյ դիտել կուտայ որ եթէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ աստիճան մը վերահաստատել վստահութիւնը իր խաղաղասիրական հաւաստիքներու մասին, պարտաւոր է «անմիջապէս լուծել իր կազմած զինուորական զօրամասերը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ»:

Ամերիկեան ծանուցագրին համաձայն, այս նոր բանակը կազմուած է 1949 Օգոստոսին, ընդհ. քննիչ Վիլհելմ Զայսերի ղեկավարութեամբ եւ կը բաղկանայ 39 մարզիչ խումբերէ եւ առնուազն 11 դասընթացքներէ՝ (սպաներ մարզելու համար): Ծանուցագիրը մեծ կարեւորութիւն չտալով հանդերձ նորակազմ բանակին զինուորական կարողութեանց, կ'ըսէ թէ «ապագային ան կրնայ կորիզը դառնալ գերմանական նոր բանակի մը կամ ներքին ապահովութեան ուժի մը, պահպանելու համար համայնավարական տիրապետութիւնը »: Մանաւանդ որ, հրամանատարութեան ուղղակի շղթայ մը կազմուած է գերման զօր. Զայսէրի եւ ռուս զօր. Պետրոկովսկիի միջեւ: Խորհրդային սպաներ կը վարեն բոլոր մարզանքները եւ դասընթացքները: Գերմանները «սովետնիկ» կ'անուանեն այս սպաները որոնք գերման ոստիկանի համազգեստ կը հագնին իրենց պարտականութիւնը կատարած ատեն :

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, նորակազմ ուժին բարոյական կորովը ընդհանրապէս տկար է, վասնզի բնակարանները խեղճ են, անհատական ազատութիւնը կաշկանդուած է եւ շատերը բռնի զինուորագրուած են :

× Բրիտանական ծանուցագիրը կը գանգատի որ իրենց լուր տրուած չէ այս զինուորական ուժի մասին, թէ անոր կազմութիւնը կը խախտէ շարք մը յանձնառութիւններ, մէջն ըլլալով Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութիւնը եւ 1945 Սեպտեմբերի պայմանագիրը որ կը գծէր Գերմանիոյ զինաթափութեան պայմանները:

Ֆրանսական ծանուցագիրն ալ նոյն դիտողութիւններն ընելով, կը խնդրէ Խ. Միութենէն դարմանել իրերու այս վիճակը, այսինքն լուծել կազմուած զօրամասերը, ինչ որ մեծապէս պիտի օգնէ միջազգային կարծիքին վրայ:

Ի խնդիր խաղաղութեան

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, որ Լոնտոն գացած էր, Անգլիոյ վարիչներուն հետ ալ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ, պարզելով իր ծրագիրները՝ ի խնդիր խաղաղութեան :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ իր գլխաւոր նպատակն է ելք մը գտնել, համաձայն Ազգաժողովի դաշինքին 28րդ յօդուածին, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդը կարենայ ժողով գումարել նաեւ Նիւ Եորքէն դուրս, եւ բացառաբար ներկայ ըլլան արտաքին նախարարներ եւ վարչապետներ: Այս ծրագիրը կը տրամադրէ նաեւ ձեւ մը գտնել, հսկողութեան տակ առնելու համար հիւլէական ուժը:

Պաշտօնապէս յայտնի չէ թէ ընդհ. քարտու–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հաճոյք է, ի հարկէ, ամփոփարինելի հըրճուանք՝ խօսիլ յաղթանակի մասին :

Հրճուանքին կը խառնուին սակայն տրտմութիւնն ու խռովքը այսօր, երբ կը դիտենք տարօրինակ այս դէմքերը, իրարու քով շարուած, որոնք խոհուն ու գլխիկոր կը նային հեռուն :

Տրտմութիւն ու խռովք, երբ կը մտաբերենք, կեանքը զոր անոնք ապրեցան, տառապանքը զոր կրեցին, կորովն ու քաջութիւնը որ հարկ եղաւ անոնց, գալու հասնելու համար... այս ողբերգութեան :

Կը մնան տրտմութիւնն ու խռովքը մեզի, կը մնայ ընդվզումը միայն, երբ կը համեմատենք անոնց տուածը, «վարձատրութեան» հետ զոր ունեցան :

Գեղեցիկ «վարձատրութիւն», յիրաւի :

Ունեցան միայն ցաւ ու տառապանք, յուսախաբութիւն ու դառնութիւն, ունեցան սա պատիժը որ Սփիւռք կը կոչուի, տառապագին կեանքը թափառական մարդուն :

« Անմեղներուն պատիժը», խորագիրը պէտք է ըլլայ գիրքի մը, եթէ երբեք մէկը ուզէ գրել այս մարդոց պատմութիւնը :

Պատմութիւնը սա դժբախտ ու վսեմ մարդոց, որոնք Արմէններ կը կոչուին ի սփիւռս աշխարհի, Հայեր կը կոչուին, երկրագունդի հինգ ցամաքամասերուն վրայ ցրուած, ամէն դաշտի մէջ վրան մը լարած, ամէն նաւահանգիստի մէջ խարիսխ նետած:

Պատմութիւնը սա դժբախտ ու վսեմ մարդոց, որոնց բոլորին ալ նայուածքները ուղղուած են տակաւին առանց յուսահատելու, երկրագունդի բոլոր անկիւններէն, անսահման խաւարը ճեղքող հարիւր հազարաւոր լուսարձակներու պէս ուղղուած են մէկ կէտի վրայ, սիրով, կարօտով, մէկ կէտի վրայ, իրենց դարաւոր հայրենիքին:

Թողունք սակայն այս տխուր մտածումները, գիտեմ որ պէտք է խօսիմ յաղթանակի մը մասին, Հերոսամարտի մը մասին, եւ ի՛նչ հերոսամարտ: Վասպուրականի՛ հերոսամարտը ...

Քննենք այդ հերոսամարտը, քննենք զայն ընդգրկող ամբողջ շրջանը, պահ մը մէկդի վանելով մեր այսօրուան տրտմութիւնն ու ընդվզումը, քննենք պաղարիւնութեամբ, այնպէս ինչպէս պէտք է մօտենալ պատմութեան:

Վասպուրականի Հերոսամարտը կը կազմէ մէկ եւ ամբողջական հայութեան, գտնուին անոնք հայրենի հողերուն վրայ թէ թափառին օտար երկիր, այդ մէկ եւ ամբողջական հայութեան, զոր ի զուր բանակներ, մարդիկ, Հայեր եւ ոչ–Հայեր, կ'ուզեն մասերու բաժնել, կ'ըսեմ, այդ մէկ եւ ամբողջական հայութեան մէկ եւ ամբողջական պատմութեան ամէնէն մեծ արժէքը ներկայացնող արարքը կը կազմէ Վասպուրականի յաղթանակը: Մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ էջը :

Որքան ուսումնասիրենք այդ պատմութիւնը, այնքան աւելի կը համոզուինք թէ Հայաստանի մէկ գաւառին մէջ մղուած, հայութեան մէկ մասին կողմէ շահուած այս յաղթանակը, իր հետեւանքներով եւ իր պատմական նշանակութեամբ, կ'անդրադառնայ ընդհանուր հայութեան ճակատագրին: Կը փոխէ, ուրիշ հունի մէջ կը դնէ մեր պատմութիւնը :

Այս հերոսամարտը միայն Վասպուրականի չի պատկանիր: 1915ի Ապրիլին մղուած եւ շահուած ինքնապաշտպանութեան այդ սխրալի կռիւներուն ներկայ էր ամբողջ հայութիւնը, մտքով ու հոգիով ներկայ էր, եթէ ոչ ֆիզիքապէս: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, այդ կռիւին հայութիւնը ներկայ էր իր լաւագոյն ներկայացուցիչներով, յանձինս Վասպուրականցիներուն :

Եւ մեծագոյն պատիւն է զոր կրնանք ընծայել ժողովուրդի մը մէկ մասին, երբ այդ մէկ մասը, պատմական տրուած մէկ վայրկեանին, արժանավայել կերպով կրնայ ներկայացնել նոյն ժողովուրդին ամբողջութիւնը:

Փառք ու պատիւ ուրեմն, Վասպուրական աշխարհին, որ այս հերոսական էջը կուգայ աւելցնել Հայոց պատմութեան :

Ամէն բանէ առաջ ես կ'ուզեմ ճշդել, Վասպուրականի հերոսամարտին պատմական արժէքը, մեր նորագոյն պատմութեան մէջ :

Մեր ազատագրական կռիւներուն մէջ միակը չէ ան, 1915էն առաջ թէ վերջ: Բայց իր համեմատութեամբ,— 200.000 Հայերու կեանքն էր այնտեղ խնդրոյ առարկայ,— ան ամենամեծն է: Անոր բացառիկ նշանակութիւնը նոյնիսկ այդ թիւն մէջ չէ: Վասպուրականի Հերոսամարտը միակն է մեր մղած կռիւներուն մէջ, որ կատարեալ յաղթանակով մը վերջացաւ :

Իրական յաղթանակ մըն է, զինուորական յաղթանակ մը:

Եւ երբ գիտենք թէ Հայոց պատմութիւնը, մեր հին ու նոր պատմութիւնը, շատ պարտութիւններ եւ իրական շատ քիչ յաղթանակներ կը պարունակէ, այն ատեն աւելի կը մեծնան այս հերոսամարտին արժէքն ու հմայքը: Ժողովուրդ մը չի կրնար ապրիլ պարտութիւններով: Ապրիլ ուզող ժողովուրդի մը պատմութիւնը պէտք է նաեւ արձանագրէ յաղթանակներ, եթէ կ'ուզէ դառնալ ներշնչարանը այդ ժողովուրդին, եթէ կ'ուզէ հաւատք եւ յոյս ներշնչել անոնց՝ որոնք կը հետեւին իրեն:

Մեծ է ուրեմն Վասպուրականի յաղթանակին բերած նպաստը, բացի նիւթական, բուն նպաստէն, եւ հոս կարելի է գործածել բարոյական բառը ճշգրտօրէն, մեծ է անոր նպաստը իր բարոյական ազդեցութեամբ, իր յառաջ բերած յաղթանակին հոգեբանութեամբ :

Նիւթական նպաստը այն էր որ 1915ին կրցաւ փրկել 200.000ի հայութիւնը, գրեթէ անվնաս : Մարդկային նպաստը այն էր որ 1918ին, երեք տարի վերջ, գրեթէ նոյն գարնանային ամիսներուն հայութեան մղած մեծ կռիւներուն ընթացքին, զինուորներ դրաւ Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հրամանատարութեան տրամադրութեան տակ: Կռուողներ տուաւ, կռիւի վարժ, նոյն թշնամիին անգամ մը արդէն յաղթած զինուորներ:

Եթէ երբեք, Վասպուրականի մէջ պարտուած ըլլար հայութիւնը եւ Վասպուրականն ալ վերածուէր Թրքահայ միւս գաւառներուն, ո՞վ պիտի զօրացնէր Սարտարապատի ճակատամարտը :

Զուգադիպութիւն մը չէ միայն որ հայութեան համար մղուած մահու եւ կենաց այդ, երկու կռիւներուն, անպարտելի կամքը, հաւատացեալ առաջնորդը կը հանդիսանայ նոյն անձը — Արամ Մանուկեան :

Յաղթելու վարժեցուց Վասպուրականը, յաղթելու վարժութիւն մը տուաւ հայութեան, վեց դար պարտութեան մէջ ապրող այս ժողովուրդին:

Ահա ուրեմն այն մեծ տեղը որ կը գրաւէ այս առաջին յաղթանակը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար ուսումնասիրութիւնը այն մտաւորական եւ քաղաքական նպաստին զոր Վասպուրականը բերաւ 1915էն մինչեւ այսօր մեր հայրենիքին:

Ես հոս եկած չեմ սակայն միայն Վասպուրականի գովքը հիւսելու, չեմ եկած ձեր զգացումները շոյելու, Վասպուրականցիներ: Հերոսամարտի մը տօնակատարութիւնը, եթէ տուրք մըն է զոր վերապրողները պարտին ընծայել զոհուածներուն, առիթ մըն է աւելի, խորհրդածելու, դէպքերը քննելու եւ անոնցմէ քաղելու անհրաժեշտ դասերը:

Պատմութիւնը որովհետեւ մեր մեծագոյն ուսուցիչն է: Անցեալի դէպքերը կը ծառայեն լուսաբանելու ներկան, ճշդելու մեր դիրքն ու ուղղութիւնը այս օրուան խնդիրներուն դիմաց, եւ հետեւաբար կը պատրաստեն նաեւ ապագան : Պատմութիւնը դէպքերու կրկնութիւն մըն է, տարբեր ձեւերով, տարբեր պայմաններու մէջ, բայց խորքով նոյնը յաճախ :

Կ'օգտուի, անհատ թէ ժողովուրդ, այն որ գիտէ տեսնել, դատել, գիտէ դաս առնել :

Կ'արժէ ուսումնասիրել Վասպուրականի Հերոսամարտը, կ'արժէ քննել պատճառները որոնք ամէն կողմ յանգեցան զանգուածային աքսորի եւ ահաւոր ջարդերու, եւ հոս, Վասպուրական աշխարհին մէջ, փառաւոր յաղթանակի վերածուեցան :

Ի՞նչ են բացատրութիւնները այդ յաղթանակին, ի՞նչ են դասերը զորս այդ յաղթանակը մեզի կը բերէ, այսօր, 35 տարիներ վերջ :

Կար երկրին աշխարհագրական դիրքը, սահմանի մօտիկութիւնը :

Վասպուրականի ժողովուրդը գիտէր եւ կը յուսար թէ դուրսէն իրեն կրնար օգնութիւն գալ, կը յուսար թէ ռուսական բանակները, հայ կամաւորական խումբերը կրնային իրեն օգնութեան հասնիլ: Գիտեմ որ անմիջապէս չիրականացաւ այդ յոյսը: Գիտեմ որ ամբողջ մէկ ամիս առանձին կռուեցաք, Ճէվտէթի բանակին, իր միլիներուն, Թուրք ու քիւրտ խուժանին դէմ: Գիտեմ որ այդ մոլեռանդ, բարբարոս եւ քանակով տասնապատիկ աւելի ուժը զսպեցիք դուք առանձին, ոչ միայն զսպեցիք այլեւ փախուստի մատնեցիք, եւ առանձին դուք էիք որ յաղթական հայ դրօշը տնկեցիք Շամիրամի պատմական բերդին գագաթը : Ռուս բանակը մտաւ Վան, Թուրքերէն մաքրուած քաղաքի մը մէջ :

Այսուհանդերձ, բարոյական եւ հոգեբանական մեծ առաւելութիւն մըն էր այդ բանակին մօտիկութիւնը :

Հերոսամարտին յաղթական ելքը սակայն կը պարտինք աւելի իրական պատճառներու :

Բազմաթիւ են անոնք եւ մէկը միւսէն աւելի թելադրիչ այդ պատճառները :

Դժբախտաբար կարելի չէ հոս ուսումնասիրել զանոնք մի առ մի: Ես պատմական վերլուծում չէ որ կ'ընեմ, զայն կը ձգեմ աւելի ձեռնհաս եւ լաւատեղեակ անձերու :

Թերացած պիտի ըլլայի պարտականութեանս մէջ սակայն, եթէ երբեք չանդրադառնայի այդ պատճառներուն գլխաւորներուն գոնէ :

Առաջինը պիտի կոչեմ — Նախապատրաստութիւն .— Հսկայ աշխատանք մըն է միայն այս հարցին ուսումնասիրութիւնը· մեր յեղափոխական պատմութեան ամէնէն շահեկան գլուխը: Հայ յեղափոխութեան արդարացումն իսկ է Վասպուրականը, զայն թեթեւօրէն քննադատող մեծամասնէրորդ ժամու բոլոր քաղաքագէտներուն դէմ :

Վասպուրականի յաղթանակը լաւագոյն փաստըն է թէ յեղափոխութիւնն էր մեր միակ ճամբան, եւ մեր փրկութիւնը կրնար աւելի մեծ համեմատութեամբ տեղի ունենալ, եթէ ուրիշ տեղեր ալ կարենայինք ստեղծել այն պայմանները զորս կրցանք ունենալ Վասպուրականի մէջ :

Հոս բաւականանք ըսելով որ Վասպուրականի ժողովուրդը պատրաստուած էր այդ կռիւը մղելու : Բաւականանք յիշելով անունները Խրիմեանին, Սրուանձտեանցին, Փորթուգալեանին, դաստիարակիչները քանի մը սերունդներու: Մեր բոլոր կուսակցութիւնները, Արմենական, Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռամկավար աշխատած են հոն, երկար տարիներ: Մեր յեղափոխութեան բոլոր քարոզիչները անցած են անկէ, եւ իւրաքանչիւր կայծ մը նետած հոգիներէն ներս: Յեղափոխական դաստիարակութիւնը եղած է ծրագրուած եւ երկարաշունչ աշխատանք մը: Ու մանաւանդ, ամէնէն կարեւորը, խօսքն ու գործը ընթացած են նոյն համեմատութեամբ: Ճառերէն ու խօսքերէն զատ, խանդավառ երիտասարդութեան մը ձեռքին զէնք դրուած է: Ամէն տուն, ամէն այգիի մէջ զէնք կար թաղուած: Ինչպէս շատ մը ուրիշ տեղեր, յեղափոխութիւնը միակողմանի եւ թերի չէր եղած :

Զինուած էր Վասպուրականի ժողովուրդը: Ապացոյցը այն էր որ, Դաւոյի այնքան դժբախտ դաւաճանութենէն վերջ 1915ի Ապրիլին Վասպուրականի ժողովուրդը, թէեւ անբաւական, բայց հարկ եղած զէնքերը ունէր տակաւին ինքզինքը պաշտպանելու համար :

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Արեւելեան Միջերկրականի բանալին — Կիպրոս

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ քրքրել Կիպրոսի խնդիրը, այն օրէն ի վեր որ Յոյները հանրաքուէ կատարեցին, պահանջելով Յունաստանի միացնել կղզին :

Այս առթիւ ամերիկեան թերթէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները· —

Կիպրոս, բրիտանական գաղթավայրը, Թուրքիայէն 70 մղոն հեռու է: Օդանաւերը խարսխեցին հոն, հսկելու համար Սուէզի Ջրանցքին եւ Փոքր Ասիոյ մերձավայրերը :

Մ. Նահանգներու դիւանագէտներէն ոմանք ռազմագիտական այս կղզին կը նկատեն հակարոլշեւիկ ազգերու շղթային ամէնէն տկար օղակը : Այս շղթան Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Յունաստանէն կ'անցնի Թուրքիա եւ Իրան :

Բրիտանական աղբիւրներ կ'ընդունին թէ Կիպրոսի 482 հազար յոյն տիրապետող ժողովուրդին 25 առ հարիւրը կամ համայնավար է կամ ուղեկից:

Յոյն Օրթոտոքս եկեղեցին, որ թունդ հակահամայնավար է, կը կարծէ թէ 30 առ հարիւրը կը կազմեն համայնավարները: Իսկ ամերիկեան աղբիւրներ կը հաշուեն 45էն 50 առ հարիւր: Եզեկիէլ Փափաեօաննոււի (տեղական համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար) կարծիքով 55 առ հարիւրը Սթալինեան են: Իսկ Սթէն Սուինթըն կը կարծէ թէ 35 առ հարիւրը համայնավար են :

Կիպրոսի մէջ համայնավարները կը կոչուին «Աքէլ», որ ըսել է Աշխատաւոր ժողովուրդին Յառաջդիմական կուսակցութիւնը :

«Աքէլ»ը հարիւր առ հարիւր համայնավար է, կը պարծենայ Փափաեօաննոււ, որ 1932ին համայնավար եղաւ, տասնըութ տարի Անգլիա բնակելէ վերջ:

Համայնավար գործակցական «Համակիպրոսեան Դաշնակցութիւնը», տասը հազար բանուոր ունի, այսինքն երեք – չորրորդը Կիպրոսի կազմակերպուած աշխատաւորութեան :

1949ի քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, համայնավարները եւ իրենց համակիրները շահեցան քուէներուն 44 առ հարիւրը:

Նիկոսիայի երկու համայնավար թերթերը անանց միջամտութեան հեռագիրներ կը ղրկեն Թաս գործակալութեան եւ Պուքրէշի ռատիոյին :

Հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն, Կիպրոսի «համայնավար ստահակները» առաջին տեղը կը գրաւէր Միջին Արեւելքի, Պոլսոյ եւ Գահիրէի վերջին դիւանագիտական ժողովներուն օրակարգին վրայ :

Շատ մը Յոյներ եւ ոչ – բրիտանացի օտարա–

կաններ կը մեղադրեն գաղթային նախարարութեան անշարժութիւնը :

65 առ հարիւրը ամբողջ ժողովուրդին կը պաշտպանէ «էնոսիս»ը: Առանց համայնավարներուն, ամբողջ յոյն ժողովուրդը կրնար օգնել Յոյն օրթոտոքս եկեղեցիին որ «էնոսիս»ին յարի: Ներկայիս համայնավարները եւ եկեղեցիի խմբակը հակամարտ են իրարու, թէեւ երկուքն ալ միութեան գաղափարին կեղծաւոր ծառայութիւն կը մատուցանեն:

Բրիտանացիները կ՚ըսեն թէ իրենք կը ճանչնան համայնավար վարիչները եւ շուտով կրնան բռնել: Ասիկա յաճախ կը լսուէր 1947ին Սինկափուրի ժողովին մէջ, մինչեւ որ ծանօթ համայնավար վարիչները անհետացան եւ միւս գլխաւոր հրոսախումբերը երեւցան Մալեզիոյ եղեգնուտներուն մէջ :

Զօրաւոր համայնավար փոքրամասնութիւն մը հնարքներ կը բանեցնէ միացնելու ռազմագիտական այս բրիտանական Միջերկրականեան խարիսխը «Յոյն ժողովուրդի հանրապետութեան »:

Ասիկա համայնավար ստուեր կառավարութիւն է որ կը գործէր Պուլկարիայէն եւ Ալպանիայէն, երբ անցեալ տարի յունական բանակը խորտակուեցաւ նահանջելով :

Համայնավարները լաւ մտան Միջերկրականեան Արեւմտեան նշանագծէն ներս եւ գաղափարական տեսակէտով ամփոփուեցան այս կղզին, որ բանալին է Արեւելեան Միջերկրականի:

Կիպրոսի 482.000 բնակիչներուն չորս հինգերորդը Յոյն է :

Կիպրոսեան համայնավարները կ՚ըսեն թէ 55 առ հարիւրը կը պատկանին իրենց: Իսկ ամէնէն քիչ թիւը զոր բրիտանացի գաղթային իշխանութիւնները եւ Յոյն Օրթոտոքս եկեղեցական աղբիւրները կը ներկայացնեն, 25 առ հարիւր է :

Բրիտանական գաղթային վարիչները, համայնավարութեան հանդէպ «ձեռք քաշել» ու դիրք մը ունին, թէեւ բրիտանական ինքնամուղ օդանաւի խարիսխ մըն է եւ 2500 բրիտանացի զօրք կայան ըրած են հոն :

« Ոչ մեր դրասենեակները կոխած են ոստիկանները, ոչ ալ միջամտութիւն եղած է մեր միութեանց մէջ 1945էն ի վեր, ըսած է Եզէկիէլ Փափաեօաննու: Իր կարծիքով, «Ժողովուրդի Հանրապետութիւն»ը պիտի յաջողի Յունաստանի մէջ :

Կիպրոսի համայնավար կեդրոններու ուժը չորս գլխաւոր ռազմագիտական կէտեր կը ներկայացնեն: Ֆամակուսթայի, Լիմասոլի եւ Լառնաքայի գլխաւոր նաւահանգիստները եւ Մարփուն որ կը գտնուի Կիպրոսի հանքերու ընկ. ամերիկեան Պղինձի Հանքին մօտ: Հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն համայնավարները գաղտնի զօրաւոր լաւ կազմակերպուած ջոկատ մը ունին, ի հարկին գործածելու համար :

Լաւատեղեակ վստահելի Յոյն մը ըսած է թէ ուժանակի եւ փոքր զէնքերու պահեստ ունին, որոնք կրնան գործածուիլ, եթէ համայնավար վարիչները գործածեն Արհեստակցական Միութեանց Համակիպրոսեան Դաշնակցութեան տասը հազար անդամները, որ ամբողջովին իրենց ենթարկուած են, ստեղծելու համար քաղաքային դովութիւն, ինչպէս 1948ին ըրին քաղաքականութեամբ ներշնչուած գործադուլներով :

Բրիտանացիները լաւ կ՚աշխատին ընկերվարական կուսակցութիւն մը հաստատել, համայնավարութեան ուժը խորտակելու համար :

Հակահամայնավար Կիպրոսեան Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը 3500անդամ ունի, համայնավար աշխատանքի ուժին մէկ երրորդը: Բրիտանական աղբիւրներու համաձայն՝ տնտեսական տեսակէտով նոյնքան լաւ առաջնորդուած, եւ ազդեցիկ չէ որքան հին համայնավար միութիւնները :

Ռատիօ հաղորդիչները կ՚ըսեն թէ համայնավար արբանեակ կայանները երկաթէ վարագոյրին ետին մեծ կարեւորութիւն կուտան այս ճեղքին, Արեւմուտքի գաղափարական զէնքին :

Կիպրոսցիներու մեծամասնութիւնը —65 առ հարիւրը առ նուազն ըստ թղթակցին — կ՚ուզէ որ Կիպրոս ազատագրուի Բրիտանիայէն եւ միացուի Յունաստանի իբրեւ նահանգ մը :

Կարմիրները ասկէ օգտուեցան սիրաշահելու համար նորահաւատները :

« Մենք չենք ուզեր որ Կիպրոս զինուորական խարիսխ մը դառնայ», ըսած է Պ. Փափաեօաննու: Բրիտանացիները զինուորական օդակայաններ եւ [illegible]ին. կայաններ ունին: Շշուկներ կան թէ նաւային խարիսխներ ալ պիտի հաստատուին: Ամերիկացիները գաղտնի ռատիօ – կայան մը ունին Քիրէնիայի մէջ»:

Միւս կողմէ, Փափաեօաննու կ՚ամբաստանէ թէ հինգ հազարէն աւելի անգործներ կան, թէ ութ հոգինոց ընտանիքներ մէկ սենեակի մէջ կը բնակին, խեղճուկրակ օրականով եւն.:

Փափաեօաննուի եւ իր հետեւորդներու ծրագիրն է. —

1.— Մասերու բաժնել մեծ հողատէրերու, վանքերու եւ եկեղեցիին հողերը: Բաժնել գիւղացիներուն մէջ :

2.— Կրթութիւնը պարտաւորիչ դարձնել եօթը տարեկանէն: Բանալ նոր երկրորդական դպրոցներ եւ համալսարան մը: (Կրթութիւնը կամաւոր է ներկայիս):

3.— Ազգայնացնել պղինձի եւ կտաւաքարի (asbestos) հանքերը զորս ներկայիս կը շահագործեն Ամերիկացիներ, Բրիտանացիները եւ Յոյները :

4.— « Ժողովուրդի հանրապետութեան» տակ, ճարտարարուեստը զարգացնել կղզիին մէջ, այնպէս որ օտար իշխանութիւններ չառնեն Կիպրոսի տնտեսութեան կաթին սերը :

Թղթակիցը զարմանքով դիտել կուտայ թէ Բրիտանիան թոյլ կուտայ որ համայնավարներուն սխալ պատմութիւններ գրեն իրենց թերթերուն մէջ, անուանարկեն աս ու ան եւն.:

Թ. Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ Երուպայի մասնաւոր հաւաքումներու: Ա. հատոր: Կազմեց Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Փարիզ, 1950: Գին մէկ տոլար: Հասցէ .— 15 rue Jean Goujon, Paris:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, թիւ 5 (Մայիս), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ .— 212 Stuart Street, Boston, Mass. (U.S.A.):

ԱՐՓԻ, գրական – գիտական ամսագիր, Ա. տարի թիւ 8—9 (Մարտ – Ապրիլ): Տարեկան բաժնեգին 12 տոլար: Խմբագիր – հրատարակիչ Յովսէփ Թադէոսեան: Հասցէ .— Ave. Ekbatan, Imprimerie Moderne, Tehran (Perse):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Բաժակի մրցումներ կազմակերպող խումբը, A. S. Bonneuilը հրաւիրած էր այս կիրակի 14 Մայիս, A. S. Brévannesի եւ U.S.Villeciesnesի Ա. խումբերը: Իսկ Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր պահեստի խումբը ղրկած էր, մեր Ա. խումբը Montargis մեկնած ըլլալով :

Վիճակ ձգուելով, նշանակուեցաւ առաւօտեան հետեւեալ մրցումները Bonneuil Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ. ու Brévennes Villeciesnes:

Մեր մարզիկները ցոյց տուին իրենց վարպետ խաղարկութիւնը եւ շահեցան 3—0: Brévannes իր կարգին շահեցաւ 6—1:

Ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Փինալը Brévannesի Ա. խումբը ընդդէմ Ալֆորվիլի Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիին :

Brévannes կը ներկայանայ իր փառաւոր անցեալով, ախոյեան իր դասակարգին եւ Փինալիստ Փարիզի ախոյեան տիտղոսին: Քաջալերուած բազմաթիւ մարզասէրներէ, մեր տղաքը կը նետուին բուռն յարձակողականի ու Ակրաբեան կը նշանակէ: Քիչ վերջ պաշտօնական դատաւորը, կողմնակից Brévannesի, մեր դէմ երեւակայական penalty մը կը սուլէ, իսկ ինք իր կարգին կ՚արժանանայ անվերջ սուլիչներու: Մեր տղաքը գեղեցիկ փասերով կը մօտենան հակառակորդ բերդին ու յաջորդաբար կը նշանակեն 3 կէտ, շնորհիւ Նոտարեանի: Կիսախաղը կը հասնի ու ամբողջ ներկաները կը ծափահարեն մեր տղոց խաղարկութիւնը :

Բ. կիսախաղին, Brévannes անգամ մը եւս կը նշանակէ եւ մեր տղոց պատասխանը կ՚ըլլայ անմիջական, Քիւփէլեան գնելով վերջնակէտը շնորհիւ ուժգին հարուածի մը, խաղը կը վերջանայ մեր պահեստի խումբին յաղթութեամբ 5—2:

Ինչ որ ախոյենական մրցումներուն մեր Ա. խումբը չկրցաւ ընել, այսօր մեր պահեստին ըրաւ, յաղթելով Brévannesի խումբին :

Բոլոր մարզիկները արժանի են գովեստի : Առաջնութիւնը պէտք է տալ մեր կրտսեր խումբին երկու մարզիկներուն, Երանեանի եւ Ֆէրնանտէզի:

Մեր խումբին կազմն է Զաքրեան (բերդապահ), Քէշիշեան, Զօրաբաբելեան (պաշտպանողական), Ա. Պաղտասարեան, Երանեան, Պետրոսեան (միջին գիծ), Ակրաբեան, Սահակեան, Նոտարեան, Քիւփէլեան, Ֆէրնանտեզ (առաջին գիծ):— Ք. Ուզունեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունիս մէկի հինգշաբթի օրը, ժամը 14ին, ռատիոյի կայանէն (Programme Parisien), Շոփէնէն վալս մը պիտի նուագէ Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան, աշակերտ Փարիզի երաժշտանոցին: Իր ուսուցիչները, գնահատելով իր նորածիլ տաղանդը, արժանի դատած են որ հրապարակաւ ցոյց տայ իր ճարտարութիւնը, իբրեւ դաշնակահարուհի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Ամբոխն էլ տեսաւ : Իսկ նահատակը չտեսաւ մարդկային հետաքրքրութեան այդ զզուելի անհամեստութիւնը, այլ զգաց իր այրուող սրտով, եւ շտապեց թաքցնել իր դահիճների մխիթարութեան այն վերջին նշանն էլ: Նա յետ գցեց իր գլուխը, դէմքը այլեւս աշխարհին չէր երեւում, յառած էր երկինքին :

Մարմինը հետզհետէ թուլանում էր, նա առանց այդ էլ քայքայուած էր, ցիցի սուր ծայրը պատառել էր նրա փորոտիքը եւ մի ագահ, ամենակուլ կրակ սովորականից շուտ բոյն էր դնում վէրքերի մէջ :

Շատ էր շտապել Սիւլէյման Բէկը :

Արեգակը անցնում էր կէսօրուայ տեղից :

Օրուայ մնացորդը պատկանում էր մառախուղին :

Ցանկարծ փայտի ծայրին շամփրած մարդը մի սաստիկ ցնցում գործեց եւ դարձեալ խլեց ընդհանուրի ուշադրութիւնը: Նա լարեց իր բոլոր ջղերը, զարհուրելի հաստատակամութեամբ ձգեց իր կծկուած իրանը, ուղղուեց եւ կուրծքը շուռ տուեց դէպի արեւելք :

Դա մեռնողի ծայրայեղ յանդգնութիւնն էր, որ ան տարածեց մինչեւ իսկ Սիւլէյման Բէկի շրջանում: Յանդգնութիւն՝ այդ զարհուրելի դրութեան մէջ անգամ …

Այդպէս են մեռնում հսկաները :

Թէեւ այդ շարժմամբ նա կտորեց իր փորոտիքը, բայց էլի ձայն չհանեց: Կարծես բաւական էր, որ այժմ նայում էր երկնակամարի պայծառ ծայրին, ուզեց առաջ տանել իր աջ թեւը, բայց տեսնելով որ նա պինդ կապուած է, երեք անգամ գլուխ տուեց անհուն բարձրութեան:

Ամբոխի վրայ այժմ բռնացաւ մի գերբնական ահ :

Ամէն մէկը դողաց, երբ օդի մէջ հաստատ ու անշփոթ ձայներ տարածուեցին:

— Ազատիր մեր երկիրը···

Նա աղօթում էր, նա խօսում էր երկնքի հետ:

Դա վերջին քահանայագործութիւնն էր, որ բարիք էր աղերսում աշխարհի համար: Ապա նա թուլացաւ ու գլուխը կախ գցեց աջ ուսի վրայ :

Այլեւս կծկումներ չկային: Մահը հանդարտ վերջացնում էր իր գործը ···

Այս անգամ էլ ամբոխը անշարժ էր: Այժմ նրան շլթայել էր գերբնական ահը: Այս վայրկեանից ցիցի գլխին նստածը նրա սուրբն էր :

Ամբոխի առաջ այլեւս մարդ չէր, այլ պաշտելի ոսկորներ:

Մոմի լոյսերով եւ խունկի ծխով, ջերմեռանդ համբոյրներով եւ սրտի հառաչանքներով նա կը փառաբանէր ոսկորների ամէն մի կտոր եւ կ՚ուղարկէր նրան երկնքի դահի առաջ՝ ցաւագար, տանջուող աշխարհի համար բարեխօսելու: Բռնութեան զոհերը միշտ ամբոխի սրբերն են դարձել, դա արդար օրէնք է ···

Հաւաւ այդ օրէնքի ամենահանդիսաւոր նուիրագործման րոպէն, մարդկանց կոյտերի մէջ մի սրբազան ողբ սկսուեց: Նա անձայն էր առաջաւոր խմբերի մէջ, բայց խուլ հեկեկանքներ դարձաւ, երբ անցաւ շարքից շարք, կամուրջներ գցեց կտուրների վրայով, մինչեւ անգամ դիմեց դէպի բարձր, դէպի Մելիքի տան մեծ թումբը, նա շօշափեց բոլոր աչքերը, որոնք նայում էին սպանութեան ···

Միաժամանակ երեւան եկաւ մի ուրիշ հրաշք:

Դա երկնքից նահատակի վրայ կաթող լոյս չէր, դա փայլատակում չէր, ոչ արեւի խաւարում եւ ոչ առհասարակ որեւէ գերբնական երեւոյթ, որ պիտի վաւերացնէր ամբոխի վճիռը եւ հաստատէր թէ երկինքն էլ ընդունում է որ սուրբ է այդ զոհը :

Դա Մելիքի աղջիկն էր, որ կանգնած էր ամրոցի պարսպի վրայ ···

Տեսե՞լ էր նա ամէն ինչ: Լսե՞լ էր աղօթարանին ուղղած աղաղակը :

Բարձր եւ ուղղաձիգ է այն ժայռը, որ բնութիւնը տնկել է Աւետարանոցի մէջ իբրեւ մի փոքրիկ միջնաբերդ, բարձր էր եւ այն շրջապարիսպը, որ պսակում էր միջնաբերդի գլուխը :

Այդ կրկնակի բարձրութեան վրայ Գայիանէն մենակ էր, անշարժ կանգնած, բարձրահասակ, տասն եւ ութ տարիների մի ծաղկափթիթ ստեղծագործութիւն :

ղարը ինչ խօսած է Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, բայց կը հաւաստեն թէ պարզած է Սթալինի տրամադրութիւնները՝ Ապահովութեան Խորհուրդի գումարման մասին: Կ'ըսուի թէ սպարապետը համաձայն է որ Ապահովութեան Խորհուրդը գումարուի Օսլոյի, Սթոքհոլմի կամ Ժընեւի մէջ, պայմանաւ որ համայնավար Չինաստանը անդամ ընդունուի Ազգաժողովին :

Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ եղած խօսակցութիւններն ալ բացարձակապէս գաղտնիք կըպահուին : Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ Պ. Լի ծրագիր մը թելադրած է, որով կարելի պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը ապահովել քսան տարի: Ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ Լոնտոնի մէջ հաւատք չունին այս տեսակ ծրագրի մը յաջողութեան մասին, թէ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը սրտնեղութիւն եւ յուսատեսութիւն յայտնած են եւն.:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ արկած մը պատահեցաւ երեքշաբթի օր, Փարիզի մեթրոյի Նէօյյի – Վէնսէն գծին վրայ: Առտուան ժամը 10.30ին ելեկտրական թել մը բռնկած էր կառավարի խցիկին մէջ, երբ կառախումբը ճամբայ կ'ելլէր Փօն տը Նէօյյիէն: Կայծերը ծաւալեցան սրընթաց արագութենէն եւ կառավարը դուրս ցատկեց կեանքը փրկելու համար, բայց ուժգնօրէն զարնուելով փապուղիի պատին, ինկաւ կառախումբին տակ: Գլուխը կտրուած էր եւ մարմինը յօշոտուած: Կառախումբը կը շարունակէր սուրալ, բայց կառախումբին վարիչը (կառապետ) յաջողեցաւ զսպանակը լարել եւ կեցնել, միեւնոյն ատեն լուր տալով յաջորդ կայարանը, Սապլոն: Երթեւեկը դադրեցաւ մինչեւ կէս օր :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեաները տասը հոգիէն աւելի պիտի չըլլան : Փրակայի դեսպանատան պաշտօնէութիւնն ալ պիտի սահմանափակուի 12ով եւ չեխ պաշտօնեաներ պիտի չառնուին, համաձայն տրուած պահանջին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Ճուլիանա թագուհին եւ իշխան Պերնար Փարիզ գալով, ընդունուեցան մեծ պատիւներով: Հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ խռնուած էին ճամբաներուն վրայ, երբ արքայական թափորը Ելիզէի պալատը կ'երթար Օրլիի օդակայանէն:

ՀՈՒՆՁՔԵՐԸ ԾԱՆՐ ՎՆԱՍՆԵՐ կրած են վերջին փոթորիկներուն, անձրեւներուն եւ կարկուտին հետեւանքով, մասնաւորապէս միջին Ֆրանսայի մէջ: Կ'ըսուի թէ Լուարի այգիներուն 60 առ հարիւրը փճացած է: Մեծ վնասներ կրած են նաեւ Պոռտոյի շրջանին այգիները: Արջառներ ալ զոհ դացած են կայծակին: Միայն Մուլէնի մօտ չանթահար ինկած են 12 կովեր :

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Իսիի Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ, գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ « ՄՈՒՐԱՏ – ԴԱՒԻԹ » կամ «ՄԽՈՒԹԻՒՆԸ ՁՕ – ՐՈՒԹԻՒՆ», ծիծաղաշարժ զաւեշտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ, դերասան Ա. Միխիրեանի եւ Իսիի «Խանասոր» խումբի լաւագոյն ուժերու:

Թատերախաղի վերածեց Բ. Հապէշեան, Ն. Պէշիկթաշլեանի «Երգիծավէպեր»էն:

Թառ.— Պ. Օնանեան :

Եւրոպական պարեր երկու նուագախումբով, Կարօ Սարեան եւ Գլօտ Լիւքէռ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— métro Mairie d'Issy :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Թատերական բացառիկ ներկայացում

Ի պատիւ՝ Գ. ԲԱՐԻԼՈՅՍԵԱՆԻ

Այս երեքշաբթի գիշեր ժամը 20.30ին, Cinéma Alhambraի մէջ, Mairie d'Issyի դիմաց :

« ԱՐՓԻ« թատերախումբը կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի «ՕԹԷԼԼՕ»ն, ողբերգութիւն 5 արար, բեմադրութիւն՝ Ժիրայր Վարժապետեանի :

Նոյն խաղը պիտի կրկնուի 1 Յունիս հինգշաբթի գիշեր Ալֆորվիլի մէջ, Cinéma Rex, 8 rue Victor Hugo :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Առամնարոյժ Դաւիթեան եղբայրները եւ Ալթունեան ընտանիքը կը յայտնեն թէ Մայիս 28ին՝ կիրակի օրը, ժամը 10ին Մարսէյլի Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ (92 rue d'Aubagne) հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հանգուցեալ հօր՝ Պ. ՄԻՍԱՔ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ եւ իրենց հանգուցեալ աղջկան եւ քրոջ՝ Օր. ԱՆԺԷԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ համար :

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ նոյն օրուան սրբազան արարողութեան :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի այս շաբաթ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, Théâtre G. Verdi (նախկին Casa d'Italia), 56 rue d'Alger:

Կը նախագահէ ԲԺ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ֆրանսական ընկերվարականներու կողմէ կը խօսին երեսփոխաններ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ եւ ՖՐ. ԼԷՆՀԱՐ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մուտքը ազատ է :

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Fêtesի սրահը, 22 rue Voltaire, Ալֆորվիլ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տիկին Ֆիլ. Ասատուրեան եւ Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (մեներգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Madame Nièlի :

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Տիկին ԳԵՂ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Հայկական խմբական պարեր, Նոր Սերունդի աղջկանց խումբի կողմէ:

Երգախառն կենդանի պատկեր մը, «Հայաստանին»: Եւրոպական պար՝ ժամը 6էն մինչեւ կէս գիշեր: Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ :

Մուտք 100 ֆրանք :

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ : ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը նախագահէ Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ քաղաքապետ MAZURIER :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք Gare du Nord, ժամը 14ին : Հանրակառք թիւ 268, Villiers le Bel, Porte de la Chapelleէն :

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին, ժամը 20.30ին : Salle des Fêtes :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ռոմանի ենթակոմիտէին, Ֆր. Կապ. Խաչի սանուհիներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ բարեկամ կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ՝ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը նուագէ Վիէնէն ջութակահար Պ. Պէպիրեան : Ռոմանի սանուհիներուն կողմէ պիտի ներեկայացուի երկու թատերախաղեր՝ «ՋՈՒԼՈՒՄԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ» եւ «ԱՂԹԱՄԱՐ»:

Մուտքը ազատ է :

Մայիս 28ի գիշերը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը :

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին, ժամը 8.30ին : Salle **Jeanne d'Arc** :

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին, եւ ուրիշ կազմակերպութեանց, ինչպէս եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի Սանուհիներու պարախումբին :

Կը նախագահէ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մուտքը ազատ է :

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին, ժամը 14.20: Théâtre Municipalի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կ. Խաչի, Տ. Տ. Հայր. Միութեան, Հայ Կամաւորներու Մարտիկներու Միութեան :

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին, Կապոյտ Խաչի սանուհիները, հայկական պարերով եւ խմբերգ: Երիտասարդ ջութակահար Պէպիրեան, ինչպէս նաեւ Վալանսի Նոր Սերունդէն Զ. Գասեան :

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու միութեան:

Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Ile Verte, rue Lachmann, dancing Olympiaի սրահին մէջ:

Կը խօսին ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Տիկին ODETTE ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Խօսք պիտի առնէ Կրընոպլի քաղաքապետ Dr. **Martin** :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան, Աղքատախնամ Մարմնոյ, Լիոն Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Ֆր. Կապոյտ խաչ, Հայ Ուս. Միութեան, Սանուհիներու միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կը նախագահէ ընկ. ՆԵՐՍԷՍ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: :

Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta :

Գեղարուեստական բաժին.— Տիկին Վարժապետեան, Օրիորդներ Տէր Կոմսեան (Կրընոպլէն), Ք. Տէրտէրեան, Մատլէն Սաղաթէլեան, Ա. Թոմասեան, Ա. Թուրքեան, ընկեր Բ. Խրիմեան եւ Ա. Թաքուլեան :

★

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին:

Այս կիրակի ընկերվարականներու սրահը, Սընօն : Հանդէսէն վերջ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

★

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Մայիս 26ին, St. Bernardի սրահին մէջ : Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի «Ջուլումի աշխարհ»էն պատկեր մը:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Ներկայանալ իրենց անդամատետրերով :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթը՝ «Մայիս 28»ը: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻԻ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը կազմակերպած է, այս կիրակի առտու յարգանքի այց մը մեր ողբացեալ ընկեր Կիպրանոս Եղիազարեանի գերեզմանին: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ բարեկամներ: Հաւաքավայր Ժանթիյի գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ, ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը, rue des Convalescents: Շատ կարեւոր օրակարգ: Անպայման ներկայ ըլլալ :

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9—11, սովորական սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Անդամատետրերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէնթ Անթուանի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ընկ. Մանուկեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, ընկերուհի Նուարդ Եղիազարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 32րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի նախագահութեամբ ակադեմական Louis Marinի, այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 21ին Cercle Militaireի մէջ (Place St. Augustin):

Գեղարուեստական եւ ֆօքլորական յայտագիր: Եւրոպական պարերը ժամը 12—5 Fernand Bouillonի նուագախումբով :

Մուտքը ազատ է :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 26 MAI 1950 Ուրբաթ 26 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6162–Նոր շրջան թիւ 1573

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԸ ԳԱՑԵՆ, ՊԱՂԱՐԻՒՆ

Նոր գիրք մը,— «Բանաստեղծութիւններ» : Հեղինակը՝ Արշակ Չօպանեան : Հրատարակուած՝ իր երրորդ յոբելեանին առթիւ :

Տարիներու ընթացքին (1893էն սկսեալ), Պոլսոյ եւ Փարիզի մէջ հրատարակուած բանաստեղծութիւններու հատընտիր ժողովածուն է այս հատորը :

Յառաջաբանին մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց խոստովանութիւն մը :

Պոլսոյ Կեդր. վարժարանին ֆրանսերէնի երբեմնի ուսուցիչը, ողբացեալ բանաստեղծ Փիէռ Քիյեառ Թելադրեր է որ Չօպանեան ամբողջապէս նուիրուի գրականութեան :

Հայ բանաստեղծը ինքն ալ այդպէս կ՚ուզէ եղեր : Եւ սակայն,— «Դէպքերը անգութ եղան Թուրքիոյ հայկական նահանգներուն ազատագրման դժբախտ դատին հանդէպ» :

Ուրեմն, կը նուիրուի թէ գրական եւ թէ քաղաքական աշխատանքի :

Մնացեալը կարդացէք իր շարադրութեամբ .

— «Աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր մենք ունինք Կովկասեան Հայաստանի մէկ մասին մէջ ազգային պետութիւն մը, որ սահմանափակ բայց թանկագին ինքնավարութեան րեժիմով մը օժտուած է եւ որուն մէջ մեր հինաւուրց ժողովուրդը անգամ մը եւս ապացուցեր է կուտայ քաղաքակրթական բեղմնաւոր ու շինարար տարր մը ըլլալուն, բայց Օսմանեան կայսրութեան հայկական նահանգները, որոնց ազատագրման համար է որ մեր ժողովուրդը իր բոլոր ուժերով մաքառեցաւ ու անօրինակ զոհաբերութեանց ենթարկուեցաւ, կը մնան ցարդ Թուրքին լուծին տակ, հայ բնակչութենէ բոլորովին զուրկ, հակառակ ամէն ձեւով պայքարներուն զոր մղեցին հայ ազգը եւ մարդկութեան ընտրանին, ու Կովկասեան Հայաստանի քանի մը կարեւոր շրջանները, ինչպէս Ղարաբաղ, Նախիջեւան եւայլն, դեռ կը մնան Հայ Պետութենէն անջատ, ու նոյնիսկ մէկ քանի մեծարժէք հողամասեր ուր կը գտնուին Արարատ լերան եւ Անիի նման հայկական սրբավայրեր եւ որոնք կէս դար առաջ հայ զօրապետներով ղեկավարուած ռուս զօրագունդերու ձեռքով ազատած էին գերութենէ, հիմա նորէն թուրք լուծի տակ դրուած են» :

Ուրեմն Կովկասի մէջ ալ անիրաւութիւններ գործուած են հայ ժողովուրդին հանդէպ : Հակառակ անոր որ ունինք «ազգային պետութիւն մը, սահմանափակ բայց թանկագին ինքնավարութեամբ» :

Այդ պետութենէն «դեռ կը մնան անջատ» Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւայլն, ինչպէս եւ ուրիշ «մեծարժէք հողեր» : Նոյնիսկ Արարատն ու Անին :

Չենք ուզեր վիրաւորել ծերունի վաստակաւորը, դիտել տալով թէ շատ ուշ մնացած է, այս խոստովանութիւնը կատարելու համար : Այն ալ պատահաբար : Իբրեւ փակագիծ գրքի մը յառաջաբանին :

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքացիական քաջութիւն մը կ՚ենթադրէ իր այս խոստովանութիւնը :

Չօպանեան շատ մեղքեր փաթթած է գլխուն, իր հանրային գործունէութեամբ : Եւ սակայն պարտականութիւն կը սեպենք արձանագրել ուրիշ գնահատելի շարժուձեւ մը :

Ինք եղաւ այն սակաւաթիւներէն, որոնք համարձակեցան հարցումներ ուղղել շարք մը խորհրդահայ գրագէտ – բանաստեղծներու անհետացման մասին :

Միեւնոյն ատեն պարտք սեպեց պարբերաբար բողոքել նոր ուղղագրութեան եւ լեզուական այլանդակութեանց դէմ : Մինչ երիտասարդ գրողներ իրենց «Հայաստանասիրութիւնը» կ՚ապացուցանեն «պլոթ» խաղալով : Ցօրանջելով կամ ղառանցելով : Երկրպագելով կամ գիտակցօրէն պարտկելով :

Ո՜րքան պայծառացած պիտի ըլլար ազգային-քաղաքական կոչուած հորիզոնը, եթէ մարդիկ վարժուէին ամփոփուիլ, մտածել եւ յետոյ գրել կամ գործել :

Որքան սնամէջ, կրքոտ վէճեր պիտի դադրէին, եթէ վարիչ թէ գրիչ սորվէին իրականութիւնը վերլուծել, դատել պաղարիւն : Առանց կանխակալ կարծիքներու : Զանազանելով արդարն ու անարդարը : Հիմնուելով իրական փաստերու վրայ : Շ.

Ի խնդիր խաղաղութեան

Ռատիօ – Երեւան Մայիս 23ին հաղորդեց բանաստեղծ Նայիրի Զարեանի կոչը՝ յանուն խաղաղութեան, հեղինակին բերնով : Իր յայտարարութեան համաձայն, «անգլեւամերիկեան իմպերիալիստները մի նոր սպանդ են պատրաստում մարդկութեան համար», բայց «խաղաղութեան հզօր բանակը» պիտի յաջողի փրկել մարդկութիւնը, «միացած՝ Խ. Միութեան ժողովրդների հետ» :

(Ամփոփումը յաջորդով) :

✕ Ազգամժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվը Լի Նիւ Եորք վերադարձաւ : Մեկնելէ առաջ հետեւեալ յայտարարութիւնը յանձնեց մամուլին .

— «Ես դժգոհ չեմ այն խօսակցութիւններէն զորս ունեցայ Մոսկուայէն վերադարձիս, եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ : Առ այժմ ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել» :

✕ Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Պ. Թրիկվը Լի հետեւեալ ծրագիրը մշակած է, ապահովելու համար խաղաղութիւնը .—

1. Տարին երկու անգամ բացառիկ նիստի հրաւիրել Ապահովութեան Խորհուրդը, պայմանաւ որ անդամակից պետութիւնները ներկայանան իրենց արտաքին նախարարներով կամ վարչապետներով, ինչպէս կը տրամադրէ Ազգաժողովին դաշինքը :

2. Վերսկսիլ հիւլէական ուժի քննութիւնը, Ազգաժողովին մէջ :

3. Խորհրդաժողովներ գումարել, սահմանափակելու եւ հսկողութեան տակ առնելու համար դասական զէնքերու արտադրութիւնը :

4. Նոր ձեռնարկներ կատարել, Ազգաժողովին մէջ, համաձայնութեան մը յանգելու համար միջազգային ոստիկանական ուժի մը մասին :

5. Ընդունիլ որ իւրաքանչիւր ազգ մասնակցի միջազգային մարմնին :

6. Արհեստագիտական եւ տնտեսական օգնութեան ծրագիր մը մշակել, յետամնաց երկիրներու համար :

7. Աւելի մեծ եռանդով օգտագործել Ազգաժողովին ձեռնհաս մարմինները :

8. Շարունակել ճիգերը, երաշխաւորելու համար մարդուն իրաւունքները եւ հիմնական ազատութիւնները :

9. Ազգաժողովին դիմել, օգնելու համար ոչ-ինքնավար եւ գաղթային երկիրներու :

10. Զարկ տալ միջազգային իրաւագիտութեան :

✕ «Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, կ՚ազդարարէ Մայիս 24ի խմբագրականով .

— «Ո՛վ որ ամբողջական դիւանագիտութիւն կը ցանէ, ամբողջական փլուզում պիտի հնձէ» :

Աւելորդ է ըսել թէ մարտակոչը ուղղուած է Մ. Նահանգներուն դէմ, որուն կը վերագրուին «շանթած, սպառնալիքներ, ահաբեկումներ եւ համաշխարհային տիրապետութեան ձգտում» :

ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԴԷՊԻ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Քալիֆորնիոյ մեր ընկերներէն Արփաքսատ Սեդրակեան, Հէրրի Քարեան եւ Ալեք Փիլիպոս մէկ շաբաթ Փարիզ մնալէ վերջ, օդանաւով մեկնեցան Պէյրութ, Հայ Ճեմարանի գործերով զբաղելու համար :

Երեքն ալ ծանօթ են իրենց առատաձեռնութեամբ, զանազան հանգանակութեանց առթիւ (Ներգաղթ, Անչա, ՀՕՄ, «Հայրենիք» եւն.) : Անցեալ տարի, Լ. Շանթի Ամերիկա այցելութեան ատեն, ոչ միայն զարկ տուին հանգանակութեան, այլեւ ստանձնեցին Ճեմարանին հինգ տարուան մատակարարութեան հոգը :

Պիտի այցելեն նաեւ Հալէպ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Քառէն Եփփէ ճեմարանին պահանջները : Անշուշտ նոյն գործնական աջակցութիւնը պիտի ընծայեն այդ նոր կրթարանին, ինչպէս եւ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին եւ ուրիշ աղքատիկ դպրոցներու :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Գահիրէ հասած է Մայիս 12ին, ընկերակցութեամբ Դերենիկ եպիսկոպոսի : Օդակայանին մէջ դիմաւորելու գացած էին Եգիպտոսի առաջնորդը, Քաղաք. ժողովը, քահանաներ, եւն. : Կաթողիկոսը Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին այցելելէ վերջ, առաջնորդուած է Պ. Լ. Շալճեանի բնակարանը, ուր պիտի հիւրասիրուի մինչեւ մեկնումը :

Հիւլէական լրտես մը եւս ձերբակալուեցաւ Ամերիկայի մէջ

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ԱԶԱՏ՝ 100.000 ՏՈԼԱՐ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Մ. Նահանգներու Ապահովութեան Տեսչութեան ներկայացուցիչները խիստ քննութեան մը ենթարկելով գերմանածին քիմիագէտ Քլաուզ Ֆուքսը, Լոնտոնի բանտին մէջ, յաջողեցան երեւան հանել ուրիշ մեղսակից մը, Հէրրի Կօլտ :

Ամբաստանեալը, որ 39 տարեկան է, ծնած՝ Զուիցերիա, ռուս ծնողքէ, անմիջապէս ձերբակալուելով հարցաքննուեցաւ, այն մեղադրանքով թէ կը գործէր իբրեւ լրտես եւ միջնորդ, հիւլէական գաղտնիքներ հաղորդելու համար Խ. Միութեան : Հարցաքննութիւնը տեւեց միայն 15 վայրկեան :

Ամբաստանեալը առժամապէս ազատ արձակուեցաւ 100.000 տոլար երաշխաւորութեամբ, եւ պիտի դատուի Յունիս 12ին :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Հէրրի Կոլտ խոստովաներ է թէ յարաբերութիւններ ունէր Ֆուքսի հետ : Այս առթիւ մանրամասնօրէն պարզեր է իր գործունէութիւնը : Եթէ հաստատուի որ լրտեսութիւն կատարած է պատերազմի ատեն, պատիժը մահ է կամ 30 տարի բանտարկութիւն, ամերիկեան օրէնքով :

Հարցաքննիչ դատաւորը ստուգեր է թէ Կոլտ առաջին անգամ Ֆուքսի հետ ծանօթացած է Նիւ Եորքի մէջ, պատերազմի ընթացքին (1944), իբրեւ հիւլէական մասնագէտ : Յետոյ նոր հանդիպումներ ունեցած է ուրիշ քաղաքներու մէջ, բերանացի եւ գրաւոր տեղեկութիւններ ստանալով Լոս Ալամոսի մէջ կատարուած հիւլէական փորձերու մասին : Ինք Ամերիկա գացած է 1914ին եւ քաղաքացի դարձած, շնորհիւ ծնողքին ամերիկեան հպատակութեան : Ընտանեկան անունը Կոլոտնիցքի էր, եւ փոխած են Կոլտի, քաղաքացի դառնալէ վերջ :

Մ. Նահանգներու հիւլէական մասնագէտները կ՚ըսեն թէ Կոլտի ձերբակալութիւնը «առաջինն է ամբողջ շարքի մը», թէ ան հիւլէական գաղտնիքներ կը հաղորդէ ոմն Ճոն Տոյի, «որ իր կարգին կը փոխանցէր օտար կառավարութեան մը, իբրեւ սպայ, գործակալ եւ պաշտօնեայ» : Ապահովութեան տեսչութիւնն ալ կը կարծէ թէ Կոլտէն աւելի վտանգաւոր լրտեսներ կան այս գործին մէջ :

Հարցաքննութեան ատեն հաստատուած է որ պատերազմի ընթացքին Կոլտ «ուրիշ անձերու հետ համախորհուրդ, Քլաուզ Ֆուքսէն կը ստանար վաւերագիրներ, զանազան գրութիւններ, ուրուագիծներ եւ տեղեկութիւններ ազգային պաշտպանութեան մասին : Այս տեղեկութիւնները կը հաւաքուէին դիտմամբ, եւ պատճառներ կան հաւատալու թէ իրենց նպատակն էր վնասել Մ. Նահանգներուն» : Ամբաստանեալը ըսեր է թէ «պարզապէս կ՚օգնէր Խ. Միութեան, քանի որ ան դաշնակից մըն էր» :

ՄԱՀ ԼՈՐՏ ՈՒԷՅՎԸԼԻ

Ծանր գործողութենէ մը վերջ մեռաւ անգլիացի մեծ սպարապետը, Լորտ Ուէյվըլ, 67 տարեկան :

Իր զինուորական գործունէութիւնը մեծ մասով կատարած է Միջին Արեւելքի մէջ : Նախորդ պատերազմին կցորդ սպայ էր Կովկասի ռուսական բանակներու ընդհ. հրամանատարին՝ Նիկոլա մեծ-դուքսին մօտ : 1917ի հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ ղրկուեցաւ Պաղեստին, զօր. Ալէնպիի մօտ, մասնակցելով այն յաղթական յարձակողականին որ յանգեցաւ Երուսաղէմի գրաւման եւ գերմանական ու թրքական բանակներուն ջախջախման : Ուրիշ բազմաթիւ կարեւոր պաշտօններ վարեց Միջին Արեւելքի մէջ : Վերջին պատերազմին վճռական դեր կատարեց Ափրիկէի ճակատին վրայ, Սոլում, Թոպրուք, Տէրնա եւն. : Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ 54000 տոլար հատուցում պիտի վճարէ Ազգաժողովի միջնորդին՝ Կոմս Պերնատոթի սպանութեան առթիւ, ինչպէս եւ 3000 տոլար Ազգաժողովին, իբրեւ ապահովագին :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, Պեւին, երկար ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, ազդարարեց թէ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կազմուած խորհրդային զօրախումբերը կրնան տեղի տալ «քաղաքացիական պատերազմի» : Յետոյ պաշտպանեց Չինաստանի համայնավար կառավարութեան ճանաչումը, միեւնոյն ատեն առաջարկելով զայն անդամ ընդունիլ Ազգաժողովին : Խօսեցաւ նաեւ Հնդկաչինի մասին, մեղադրանքներ ուղղելով Խ. Միութեան դէմ :

ՈՍԿԻՆ նորէն ինկաւ : Դչ. օր քիլօն իջած էր 432.000 ֆրանքի (նախապէս 442.000) : Նափոլէոնը կ՚արժէր 3030, զուից. ոսկին 2890, սթերլինը՝ 3580, տոլարը (20) 14.240 ֆրանք եւն. :

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ, անձրեւը եւ կարկուտը շատ աւելի ծանր վնասներ պատճառած են Ֆրանսայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ ազդակը, յաղթանակը ապահովող ղեկավարութեան մը գոյութիւնն էր տեղւոյն վըրայ: Տարիներով հոն հաստատուած գործիչներ կային: Ժողովուրդը պատրաստելէ վերջ, երբ հարկ եղաւ անցնիլ անոր գլուխը եւ զայն մղել կռիւի, անոնք կատարեցին իրենց դերը խելացի եւ պաղարիւն կերպով, անձնազոհութեամբ: Անմահն Վռամեանի օրինակը,— մահը աչք առած երթալով բռնաւորին ոըջը, մարդկային հերոսութեան բարձրագոյն ձեւն է, դիւցազնական ամենամեծ արարքը: Ղեկավարութեան դերը շատ մեծ է այդ յաղթանակին մէջ:

Ղեկավարութիւնն է որ պակսեցաւ յաճախ ուրիշ տեղեր: Առաջնորդող միտքն է որ պակսեցաւ 1915ին ամբողջ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ գաւառներուն մէկ ծայրէն միւսը: Ղեկավարները ժողովուրդէն բաժնուած էին: Ժողովուրդը մնաց առանձին, անգլուխ, Թուրք վայրագ ջարդարարներուն դիմաց:

Պատերազմներու, յեղափոխութիւններու ելքի մասին կարելի չէ վճռական հաստատումներ ընել. միշտ ալ գոյութիւն ունի պատահականութեան եւ ճակատագրի բաժին մը, բայց այսօր կարելի է ըսել թէ թերեւս այնքան չարաչար չտուժէինք, եթէ ունենայինք ինքնապաշտպանութեան քանի մը բերդեր Տարօններէն մինչեւ Էրզրում ու Խարբերդ:

... Անհուն ցաւ մը կը խեղդէ կոկորդս, կուլամ ամբողջ հոգիովս, երբ կը մտածեմ թէ խրոխտ Զէյթունը, դարեր պահպանելէ վերջ իր անկախութիւնը, հերոս Զէյթունը քշուեցաւ դէպի անապատ...

... Պէտք էր հսկայական Մաքիի մը վերածէինք Թրքահայաստանը, քաշուէինք մեր լեռները եւ ամէն հայաշատ շրջանի մէջ պարզէինք ըմբոստութեան դրօշը:

Այդ կ'ըլլար անշուշտ, եթէ ղեկավարութիւն մը գտնուէր եւ գլուխն անցնէր ժողովուրդին:

Դարերով մեր համակեցութիւնը Թուրքին հետ պէտք էր բանար մեր աչքերը, 1909ի Կիլիկիոյ ջարդերէն վերջ մանաւանդ, պէտք էր բանայինք մեր աչքերը:

Ի հարկէ, ոչ միայն անօգուտ են լացն ու մեղադրանքը այսօր, այլեւ ամէն մէկս կը քաշուինք, կը խղճահարինք երբ կ'արտասանենք որեւէ մեղադրանք անոնց դէմ որ նահատակներ դարձան: Գիտեմ որ պէտք չէ մեղադրել զանոնք, բայց...:

Բայց այդ ահաւոր աղէտը դաս եղա՞ւ գոնէ: Գիտե՞նք այսօր թէ ինչ պէտք է ընէինք: Գիտե՞նք այլեւս թէ այս աշխարհին օրէնքը ուժն է միայն: Գիտե՞նք թէ մեռելները իրաւունք չունին, գիտե՞նք թէ մեռելներով չէ որ դատ կը շահուի, հայրենիք կը շինուի, այլ միայն ողջերով:

Դաս առի՞նք, երբ տեսանք եւ կը տեսնենք տակաւին, որ մեր մէկ միլիոնէ աւելի մեռելները իրաւունք մը չեն ապահովեր մեզի: Դաս եղա՞ւ մեզի, երբ դեռ երէկ տեսանք թէ հինգ միլիոնէ աւելի փուռերու մէջ այրուած Հրեաները չեն որ շինեցին իրենց հայրենիքը, այլ այդ սպանդէն ազատած քանի մը հարիւր հազարը:

Ներեցէք որ տարուեցայ այս կսկծալի հարցով: Թերեւս աւելի հեռուն գացի քան պէտք էր: Բայց այնքան խոր է վէրքը եւ թարմ, որ երբ դպչինք անոր, կը սկսի արիւնիլ եւ ալ դժուար է կասեցնել արիւնահոսութիւնը:

Ի՞նչ հարկ երկարել շարքը այն պատճառներուն, որոնք Վասպուրականի յաղթանակը տուին մեզի: Չի՞ բաւեր փակել այդ թուումները, ըսելով թէ յաղթեցինք, որովհետեւ կրցանք համբաշխիլ, հասարակաց թշնամիին առջեւ կրցանք գոյացնել այն սրբազան միութիւնը որ ազդ մը կ'ընէ մեծ, որ հաւաքականութիւն մը կը դարձնէ անպարտելի:

Ինչո՞ւ զարմանալ այլեւս, որ յաղթեցինք: Ինչո՞ւ զարմանալ որ հայ խեղճ գիւղացին դարձաւ քաջ զինուոր, համեստ գործաւորը՝ խելացի զինագործ, համայն ժողովուրդը անձնուրաց եւ անխորտակելի ուժ ու կամք, ղեկավարները դարձան հանճարեղ առաջնորդներ:

Հրաշք մը չէ որ տեղի ունեցաւ: Այդ տուեալները միշտ ալ մեզի պարգեւած են յաղթանակներ: Կը բաւէ ակնարկ մը նետել մեր երեք հազարամեայ պատմութեան վրայ:

Վասպուրականի յաղթանակը մէկ նոր փաստըն է միայն այդ ճշմարտութեան:

Նախապատրաստական լուրջ աշխատանք, կարող ղեկավարութիւն եւ ազգային համերաշխութիւն — յաղթանակը մի՛շտ:

Վերցուցէք այս պայմաններէն մէկն ու միւսը — վստահ եղէք թէ անխուսափելի պարտութիւնն է: Եւ այս մեր հաւաքական կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, մշակութային թէ քաղաքական, չէնարարական թէ զինուորական, հայրենի հողերուն վրայ թէ օտար հորիզոններու տակ:

Արդ, այս բոլորը կը վերաբերին միայն անցեալի՞ն: Տարօրինակ կերպով մօտիկ չե՞ն հնչեր այս բառերը մեր ականջներուն: Անոնք կը վերաբերին Վասպուրականի հերոսամարտի՞ն միայն: Կարծէք թէ այսօ՛ր մղուէր այդ կռիւը ...

Այո՛, անոնք ա՛յնքան ճիշդ էին երէկ, որքան ճիշդ են այսօր, ոչ միայն անոր համար որ յաւիտենական ճշմարտութիւններ են, այլեւ անոր համար որ կռիւը չէ վերջացած:

Վասպուրականի կռիւը, ինչպէս մեր բոլոր միւս հայրենի հողերուն կռիւը, չէ վերջացած տակաւին:

Ամէն տեսակի հերոսամարտներ մղուած են, հոն ալ, ուրիշ տեղեր ալ, տարբեր տարբեր ճակատագրերով, բայց կռիւը չէ վերջացած: Հայութեան համար դեռ մեծ կռիւը կը շարունակուի:

Քանի դեռ չենք տիրացած մեր արդար իրաւունքներուն:

Հայութեան կռիւը չէ վերջացած, ոչ հայրենի հողերուն վրայ ապրող մեր եղբայրներուն եւ ոչ ալ մեզի համար:

Միայն թէ եթէ երբեք դեռ վերջին ճակատամարտը կայ մղուելիք նոյն թշնամիին դէմ, մեր գոյութեան կռիւը այսօր ստացած է տարբեր ձեւ ու կերպարանք, տարբեր հոն, հայրենիքին մէջ, ուրիշ մէկ տարբեր ձեւ հոս, Սփիւռքին մէջ:

Շինարարութեան, նուաճումի հսկայ պայքար մըն է հոն, խանդավառիչ, դրական: Գեղեցիկ է մեր եղբայրներուն վերապահուած դերը: Մերինը, հոս, խուլ կռիւ մըն է, ապերախտ, յուսահատեցուցիչ:

Թշնամին չենք տեսներ, ճակատաբաց չենք կռուիր անոր դէմ: Ան կը պահուըտի ամէն կողմ, գաղտնի կը սողոսկի մեր շարքերէն ներս, մեր հոգիներէն ներս: Կ'առնէ հազար ու մէկ հմայիչ կերպարանք: Մէկ տեսակ չէ թշնամին: Բերդը զոր պաշտպանելու կոչուած ենք՝ յարձակումի ենթարկուած է ամէն կողմէ: Ու թշնամիները միայն մեր շուրջը չեն, այլ սկսած են տեղ գտնել մեր մէջ եւ կը կոչուին ոխ, ատելութիւն, անհասկացողութիւն:

Ամեհի կռիւ մըն է, հազար անգամ աւելի դժուարին քան անոնք զորս մղած ենք, մեր երկար կեանքի ընթացքին: Թերեւս արդէն ուշ է, միայն հրաշք մը կրնայ փրկել այլեւս մեզ: Եթէ երբեք, առանց օր մը իսկ կորսնցնելու՝ ուժն ունենանք սթափելու: Մահուան ճամբան ենք բռնած:

Վասպուրականցիներ, այսօր կը գտնուիք մահուան աւելի մօտ քան 1915ին, ձեր հերոսամարտի նախօրեակին: Ամբողջ Սփիւռքը կը գտնուի նոյն մահուան վտանգին տակ:

Պիտի կարենա՞նք, ինչպէս դուք ըրիք այդ ճգնաժամային վայրկեանին, 35 տարիներ առաջ, պիտի կրնա՞նք այսօր եւս ունենալ ուշիմութիւնը, մեծութիւնը, իբրեւ մէկ մարդ ոտքի կանգնելու, մէկդի դնելով մեր տեսակէտի տարբերութիւնները, եւ հասարակաց թշնամիին առջեւ ներկայանալու մէկ ճակատով:

Պիտի կրնա՞նք... Եթէ կրցանք, փրկուած ենք:

Հայեր, սրտցաւ եղբայրներ, ազգասէր Հայեր, համազգային այս բեմէն, հայկական համերաշխութեամբ յաղթանակի այս բեմէն, ահազանգ մըն է այս, անկեղծ աղաչանք մըն է այս մեր սխալ ճամբէն դուրս ելլելու, ազգային փրկութեան սրբազան գործին շուրջ բոլորուելու անյապաղ:

Եւ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ է մեզմէ պահանջուածը, կտոր մը սէր չէ՞ իրարու հանդէպ, քիչ մը հանդուրժողութիւն, իրերահասկացողութիւն: Ի՞նչ է զոհողութիւնը որ կը պահանջուի մեզմէ իւրաքանչիւրէն, այն զոհողութիւններուն քով որոնք բաժին ինկան մեր նախորդներուն: Վայրկեան մը, մեզմէ իւրաքանչիւրը թող մտածէ իր կեանքի մասին, թող չափէ իր կեանքը, կշռէ ինչ որ կուտայ այս ժողովուրդին, եւ կշիռքին միւս նժարին մէջ դնէ այն ինչ որ տուաւ իր մէկ եղբայրը, ինչ որ տուին հազարաւոր Հայեր, առանց սակարկելու, առանց տատամսելու:

Տուին որպէսզի ապրի այս ժողովուրդը, որպէսզի ողջ մնանք ես ու դուն:

Մե՞նք ալ մարդ ենք, մե՞նք ալ Հայեր ենք, անո՞նք ալ, այն բոլոր անձնուրաց անվեհեր մարդի՞կն ալ:

Ի՞նչ պակաս ունէին անոնք մեզմէ, նուա՞զ կը սիրէին կեանքը: Ի՞նչ պակաս ունէր Վռամեան մը, Իշխան մը, ի՞նչ պակաս ունէր Շիրին մը որ իր զաւակը, կինը, եղբայրները ձգած, ժողովուրդը փրկելու մասին կը մտածէր: Ի՞նչ պակաս ունէին գեղեցիկ, կեանքով լեցուն այն բոլոր տղաքը: Ինչո՞ւ մեռան, որպէսզի հազիւ սերունդ մը չանցած, մեծերը նստէին եւ իրենց անօգուտ կեանքը անցնէին իրա՞ր ատելով, մեռա՞ն որպէսզի իրենց յաջորդող սերունդը ռումպա ու սամպա՞ պարէր...: Ասո՞ր համար մեռան, մե՛ղք անոնց, մեղք անոնց կանանչ արեւներուն, ի զուր մեռան...: Ամօթ մեզի, մեծ ու պզտիկով:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԽՄԲ. — Բանախօսութիւն Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութեան առթիւ, Մարսէյլի մէջ (14 Մայիս):

Կ. Խաչի 40ամեակը Փարիզի մէջ

ՓԱՅԼՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՀՈԾ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՄԲ (ՍՈՐՊՈՆ)

Ապահովաբար հրճուեցան հոգիները մեր մեծ ընկերներ Ակնունիին եւ Ա. Ջամալեանին, տեսնելով իրենց ձեռնասունը՝ ուռճացած, հասակ նետած եւ դարձած կաղնի մը հաստարմատ, կանգուն քառասուն խարխափներով:

Կազմակերպութիւնը Ամերիկայի մէջ կը կոչուէր Կարմիր Խաչ, այժմ՝ Հ. Օ. Միութիւն: Ֆրանսայի մէջ՝ Կապոյտ Խաչ: Գրաւականը հայ կիներու հանրանուէր գործունէութեան, ու արգասիքը անոնց տքնաջան զոհողութեանց:

Ու, պէտք է ընդգծել այս պարագան, մեր ժողովուրդը տուաւ անոր արժանի յարգանքը, խուռներամ փութալով Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնը, իր քառասնամեակին առթիւ, Մայիս 20ի շաբաթ իրիկուն, ինչպէս տարիներէ ի վեր կը քաջալերէ՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, անոր բոլոր ձեռնարկները:

Գեղեցիկ դպրութեանց գերագոյն վառարանը, Սորպոնը, մէկ շաբթուան մէջ, ահա երկու անգամ է, որ իր մէջ կ'ընդունի, կը փառաւորէ, հայկական միտքն ու սիրտը: Մին՝ յանձին ծերունի գըրագէտ Ա. Չօպանեանին, միւսը Կ. Խաչին:

Քիչ անգամներ տեսած է այդքան հոծ բազմութիւն ընդարձակ ամփիթատրոնը, որ կը հեւար տարագիր բայց հպարտ Հայերու շունչին տակ: Վերնայարկերուն եւ ներքնայարկին բոլոր նստարանները գրաւուած են: Բազմութիւն մը այրերու եւ կիներու, տարէց թէ երիտասարդ, եկած Փարիզէն ու հեռաւոր արուարձաններէն: Ու դեռ հազարաւորներ անշուշտ, որ հեռու Փարիզէն, բայց մտովին կ'ապրէին, նոյն յուզումնալից պահերը:

Լուռ ու կարգապահ ժողովուրդը, նախագահ Պ. Բունիաթեանի հրաւէրով, յոտնկայս կ'ունկնդրէ դաշնակով նուագուած «Մարսէյեզ»ը:

Արձանագրենք, ի պատիւ կարգադիր յանձնախումբին, որ այս անգամ բացառաբար կը բաղկանար օրիորդներէ եւ տիկիններէ, խնայուեցաւ ունկնդիրներուս փորձել մեր համբերութիւնը: Երեք բանախօսութիւններ եւ հաշուետուութիւններ տեւեցին հազիւ մէկ ժամ: Օրինակելի՝ նմանօրինակ հանդիսութեանց եւ յոբելեաններու համար:

Քանի մը բառերով հանդէսին բացումը կը կատարէ Պ. Բունիաթեան եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ու կ'ողջունէ Կ. Խաչը՝ յանուն Հայ Գաղթ. Կեդր. Վարչութեան:

Ֆրանսերէն զեկուցում մը կը կարդայ Օր. Մառի Գորգիկեան, միեւնոյն ատեն շնորհակալութիւն յայտնելով Insperteur de la Jeunesseի ներկայացուցիչին, որ միշտ քաջալերած է կազմակերպութիւնը:

Շրջ. վարչութեան ատենապետուհին՝ Օր. Ֆլորա Անահիտ հիւանդ ըլլալով, փոխանորդաբար տեղեկագիրը կարդաց Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան: Ֆր. Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն թիւն է 1600: Տարեկան գործառնութեանց գումարը՝ երեքուկէս միլիոն ֆրանք: Եկամուտին գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ հայ ժողովուրդը, փոքր մաս մըն ալ Գաղթ. Կեդր. Գրասենեակը:

Բեմ կը հրաւիրուի ընկեր Ծ. Միսաքեան.

— «Եղբայրական ողջոյն յանուն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. կոմիտէին:

Ինչ որ Հայկական Արտասահման կը կոչենք, լրացուցիչ մասն է հայրենիքին: Ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, ինքնապաշտպանութեան, յառատեւութեան, տեղծագործութեան պայքարը կը մղենք երբեմն հաստատուն գետնի վրայ, երբեմն իբրեւ նաւաբեկեալներ:

... Այս ազգանուէր կազմակերպութիւնն ալ, որ կը կոչուի Կարմիր կամ Կապոյտ Խաչ, Հայ Օգնութեան Միութիւն, Օգնութեան կամ Գթութեան Խաչ եւայլն, կը կազմէ ամէնէն ժողովրդական եւ բազմարդիւն մէկ թեւը այդ պայքարին: Քիչ առաջ լսեցիք փաստացի տեղեկութիւններ եւ թիւեր իր բազմակողմանի գործունէութեան մասին: Եթէ կեդրոնը, Ամերիկայի մէջ, առաւելապէս նիւթական աղբիւրներ կը ճարէ, յաճախ մոռնալով տեղական պէտքերը, եթէ այստեղ դասընթացքներ կամ կազդուրման կայաններ կը հաստատուին, կաթ կամ դեղ կը բաժնեն, անդին, Եփրատի ափերուն վրայ, հայերէն կը սորվեցնեն քրտախօս կրակոտ աչքերով հայորդիներու, արծուիկներու խումբեր կը կազմեն Քէսապի լեռներուն կամ Տէր Զօրի անապատին մէջ, ամէն օր պնակ մը կերակուր կ'ապահովեն հարիւրաւոր մանուկներու, պատսպարան, դպրոց, հանգստ-

եան տուն՝ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ: Կարճ խօսքով, աշխատանք՝ բոլոր ճակատներուն վրայ, ուշադիր ականջ դնելով օրուան պահանջներուն: Այդ գործունէութեան մէջ, իրար կը լրացնեն անմիջականն ու տեւականը: Միութիւնը միեւնոյն ատեն կը գործէ իբրեւ կենդանի ազդակ մը հայ կնոջ հանրային զարգացման եւ նոր սերունդին փրկութեան: Եւ նկատեցէք որ իր անդամուհիները աշխատաւոր կիներ եւ օրիորդներ են մեծ մասով, հանրօգուտ ծառայութեան նուիրուած՝ խանդավառութեամբ եւ անձնուիրութեամբ »:

Բանախօսը անգամ մը եւս յիշեցնելով օրուան պահանջները, թելադրեց աւելի ուժ տալ կազմակերպութեան, «Մեր հասուն գիտակցութենէն, հայրենասիրութենէն եւ յարատեւ աշխատանքէն կախում ունի արտասահմանի մէկ միլիոն հայութեան փրկութիւնը կամ կորուստը, ինչ դասակարգի կամ դաւանանքի ալ պատկանինք»:

Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կը խօսի ընկեր Յ. Եղիազարեան: — «Հին Հայերը իրենց յարգանքը կը մատուցանէին գթասրտութեան մայր դիցուհի Անահիտին՝ Տարոնի Աշտիշատ գաւառին մէջ: Մենք ալ Սորպոնի այս գեղեցիկ սրահին մէջ, կը փառաբանենք Կ. Խաչն ու իր գործունէութիւնը»: Կը գնահատէ հայ կնոջ առաքինութիւնները ու տարած աշխատանքները, գթութեան, բարեսիրութեան ու կրթական մարզերուն մէջ զորս կը կատարէ ան դժուարին պայմաններու տակ »:

Վերջին բանախօսը, Հ. Սահակ վ. Տէր Մովսէսեան, խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը, պատմական մէջբերումներով.— «Մեր Թուականէն ճիշդ 1700 տարի առաջ, երբ տակաւին գոյութիւն չունէր արդի Եւրոպան, Ասիոյ մէջ կար բարձրաւանդակ մը, որուն ժողովուրդը շրջապատուած էր բարբարոս եւ գազանաբարոյ ազգերէ: Այդ բարձրաւանդակը կը կոչուէր Հայաստան աշխարհ: Անոր ժողովուրդին հոգեւոր պետը, դեռահասակ եւ չքեղակերպ, Ներսէս Պարթեւ, Լուսաւորիչի թոռան թոռը, պաշտօնապէս հիմը կը դնէր գթութեան մեծ գործին, հաստատելով մեր երկրին մէջ աղքատանոցներ, հիւանդանոցներ, որբանոցներ, հիւրանոցներ, ուրկանոցներ եւ բարեպաշտական այնպիսի հաստատութիւններ, որոնք յատուկ են արդի Եւրոպայի: Այս բոլոր բարեգործական հաստատութիւնները ապահովուած էին հաստատուն եկամուտներով: Այս մարդասիրական գործերը բոլորովին կերպարանափոխեցին հայկ. կեանքը »:

Ապա խօսքն ուղղելով հայ կիներուն, ըսաւ. — « Դուք կրնաք պատկանիլ Կարմիր կամ Կապոյտ Խաչերու, Գթութեան կամ Օգնութեան մարմիններու: Դուք կրնաք ձեր պաշտօնական թուղթերուն վրայ դրոշմել քառասնամեակներ կամ հարիւրամեակներ, բայց երբեք մի մոռնաք ձեր միտքերուն մէջ քանդակել 351 պատմական թուականը, որու ընթացքին Մեծն Ներսէս Հայրապետը, տոգորուած մարդասիրական բարձր գաղափարներով՝ մեր հայրենիքն օժտած էր այս տեսակ գեղեցիկ կարգերով: Անունները կարեւորութիւն չունին, գաղափարն ու գործն են որ կը քալեն: Եւ մենք չենք սխալիր, եթէ Ս. Ներսէս Հայրապետը նկատենք հայկական Կարմիր կամ Կապոյտ Խաչերու հիմնադիրը :

« Հայ կինը մեր բազմադարեան պատմութեան բովանդակ ընթացքին՝ փայլած է երկու մեծ ձիրքերով,— աղքատասիրութեամբ եւ բարեպաշտութեամբ, որոնք անոր գլխուն մեծագոյն զարդերը եղած են »:

Փոքր դադարէ մը վերջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական բաժինը, որ պատրաստուած էր խնամքով եւ օրուան պատշաճ :

Երգեցին օրիորդներ՝ Մառի Կավարենց, եւ Ի. Պիւլպիւլեան, որոնք արժանանալով ջերմ ծափահարութիւններու, ստիպուեցան կրկնուիլ:

Յուզումով եւ զգացումով արտասանեցին Պ. Շ. Սարեան Վարուժանի «Առկայծ ճրագը», Տիկ. Ա. Սարգիսեան՝ Շ. Նարդունիի «Երազիս մէջ տեսայ Հայաստանը» հայրենաբաղձ բանաստեղծութիւնը, Օր. Ա. Գեւոնեան, երկու ֆրանսերէն կտորներ:

Տաղանդաւոր դաշնակահար Ռաֆֆի Պետրոսեան իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերած էր՝ երգահան Խաչատուրեանէ եւ օտար հեղինակներէ: Հաճելի էր ունկնդրութիւնը Օհան Տուրեանի եւ իր ֆրանսացի արուեստագէտներու կողմէ նուագուած կտորներուն, Սպենդիարեանի «Ղայթարման» եւ Տուրեանի հեղինակութիւններէն «Suite Arménienne»ը:

Քառասնամեակին առթիւ շնորհաւորական նամակներ ղրկած էին.— Հայ Բժշկական Միութիւնը, Հայ Սպայից Միութիւնը , Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը : Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿ. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ գիտական գրասենեակը կը կազմէ հայկ. ՍՍՌ աշխարհագրական տեղանուններու անուններու ցանկ, ռուսերէն եւ հայերէն լեզուներով: Այս անուանացանկը այբուբենական կարգով պիտի պարունակէ լեռնաշղթաներու, լեռնանցքներու, գետերու, վտակներու, լիճերու, ինչպէս եւ երկաթուղային կայաններու ճշդուած ու պաշտօնապէս հաստատուած աւելի քան 2000 անուն:

Այս աշխատութիւնը կը յանձնուի տպագրութեան այս աշնան: Անուանացանկը պիտի ծառայէ իբրեւ հիմք Սովետական Հայաստանի Աշխարհագրական Բառարանը կազմելու համար:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ պիտի կառուցուի այս տարի Երեւանի Լենին պողոտային ծայրը: Շէնքին նախագիծը կազմուած է Թումանեանի Թիֆլիզի մէջ ապրած տան նմանութեամբ: Երկյարկանի շէնքին արտաքինը պիտի շինուի սպիտակ քարով: Տուն – թանգարանը պողոտային հետ պիտի կապուի աստիճաններով, որոնց եզերքները պիտի դրուին ցայտաղբիւրներ :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ լսարան մը (լեկտորիում) կազմակերպուած է ուսանողներու համար Երեւանի Կոմիտաս պետական երաժշտանոցին մէջ : Տեղի ունեցած է դասախօսութիւն – համերգ, նիւթը՝ սովետահայ երաժշտութիւնը: Ջերմութեամբ ընդունուած են Ա. Յարութիւնեանի եւ Ա. Բաբաջանեանի (տալինեան մրցանակաւոր) ստեղծագործութիւնները: Յաջողութիւն գտած են նաեւ Յովհաննիսեանի, Վ. Կոտոյեանի, Է. Բաղդասարեանի ստեղծագործութիւնները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ օդանաւերը հետզհետէ աւելի կ՚օգտագործուին գիւղատնտեսական մշակումներու համար: Այս տարի այգիներու եւ բուսականութեան սրսկում եւ փոշտում պիտի կատարուի շատ աւելի մեծ տարածութեան վրայ : Մեծ տեղ յատկացուած է մասնագիտական մշակումներու եւ մասնաւորաբար բամպակի մշակման, օդանաւերու օգնութեամբ: Հոկտեմբերի եւ Էջմիածնի շրջաններուն մէջ, օդանաւերու միջոցով սովխոզներուն հազար հեկտար պտղատու այգին սրսկուած է: Գարնան առաջին օրերուն աւելցած է «ցանքային» մակադրութեամբ փոխադրուող բեռներու քանակը, օդանաւերու միջոցով :

Ամէն օր հանրապետութեան լեռնային շրջանները ղրկուած են հացահատիկային մշակումներու եւ բազմամեայ խոտերու սերմերով , հանքային պարարտանիւթերով, գիւղատնտեսական զանազան մեքենաներով բեռնաւորուած ինքնաթիռներ :

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ յիշատակը յաւերժացնելու համար որոշուած է Ա.— Ա. Տիգրանեանի կնոջ՝ Աշխէն Տիգրանեանի սահմանել 600 րուպլի ամս. կենսաթոշակ : Բ.— Հրատարակել տալ 1950ին Ա. Տիգրանեանի «Անուշ» օփերայի երաժշտական շարադրանքը դաշնակի համար: Գ.— Լենինական քաղաքի շրջանային նոր փողոցը վերատին անուանել Ա. Տիգրանեանի անունով: Դ.— Երեւանի երաժշտական դպրոցներէն մէկը կոչել Ա. Տիգրանեանի անունով :

ՁԱՅՆԵՐ ԿԱՐԱՒԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի քարափի բանուորներու 1947ի գործադուլը դժբախտացուց շատ մը ընտանիքներ, միմիայն նիւթական վնասներ պատճառելով: Այս տարուանը մրուր քամեց շատերու գլխուն: Քառասուն օրուան գործադուլին հետեւանքով բանուորներ ղրկուեցան հաւաքական աշխատանքէ: Զրկուեցան կէս ժամուան ճաշի պահէն, բանուորներուն վրայ բարդուեցաւ մէկ ժամ ճաշի պահը: Շատերու թուղթերը առին, որով աշխատելու իրաւունքէն զրկուեցան : 60 ֆրանք օրական տրուեցաւ, բայց հաշուելով կէս ժամը, հաւասար կ՚ըլլայ զերոյի: Թող պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողները ուրախանան որ պատճառ եղան շատերու դժբախտութեան եւ մանաւանդ գործազրկութեան: Շատ մը թուղթիկներ կը պղտորեն միտքերը: Շատեր չեն ուզեր վճարել անդամատուրքը, 80 ֆրանք, ինչպէս եւ 50 ֆրանքը՝ յաջորդ տարուան անդամատետրը փոխելու : Եթէ երրորդ անգամ ալ գործադուլ յայտարարուի, դժուար է նախատեսել հետեւանքները :

Վտարանդի

1918Ի ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՁՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութիւնը յիշեցնում է փարիզահայութեան որ այս կիրակի 28 Մայիս, ժամը 11ին Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւում հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ 1918ին Պատւոյ դաշտում ընկած հայ սպաների, ենթասպաների եւ զինուորների որոնք Սարտարապատի, Բաշ Արարանի, Ղարաքիլիսէի եւ ուրիշ պատմական հերոսամարտերում, սպարապետ Նազարբէկեանի ընդհ. հրամանատարութեամբ վճռեցին մեր հայրենիքի ճակատագիրը :

Այս աւանդական աղօթքին անխտիր հրաւիրւում են բոլոր հայրենակիցները, նկատի ունենալով որ մասնաւոր հրաւէր ոչ մէկին չէ ուղարկուած :

Վարչութիւն

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Ներքեւից, գիւղի միջից, հրաշալի օդային երեւոյթ էր այդ դիրքը. գլուխը քիչ կորացրած, մտախոհ, ամբողջովին հայեացքը դարձած :

Ամէն ինչ — օդը, բարձրութիւնը, արեգակի ոսկեգոյն լոյսերը, որոնք արագ փոխանակւում էին ամպերի փախչող ստուերների հետ , շրջապատող հանդամանքները,— դիւթական գեղեցկութիւն էր թափում նրա վրայ :

Թւում էր թէ բազմաչարչար երկրի արդարութիւնը այլեւս ջախջախուած, արնաքամ դիակ չէր, թւում էր թէ նրան յաջողուել է դուրս գալ մարդկանց ոտների տակից, թողնել արհամարհանքների միջավայրը եւ բարձր դնալ :

Եւ ահա նա հաստատուել է անմատչելի պատուանդանի վրայ եւ հանդէս է բերել իր ամբողջ չքնաղութիւնը, անդուլ եւ անողոք, ինչպէս վայել է անպատուած սրբութեան, նա նայում է դէպի ցած, տեսնում է եւ զգում: Թւում էր թէ այժմ նա պիտի դատէ, պիտի հաշուի եւ պատասխան պահանջէ չարագործների այս հանդէսից :

« Ի՞նչ արիր» ... Այս հարցն է, որ գալիս է բարձրից, այդ զարմանալի էակից: «Ի՞նչ արիր»..

Արդար հարց: Բայց լուռ է ցածրում փռուած աշխարհը, պատասխան չունի յանցաւորը ...

Եւ արդարութիւնը վրդովուած է, միայն երկինքը կարող է իր կրակներով այդքան զայրոյթ դարձնել եւ տալ իր ընտրածին:

Գայիանէն վառուած էր, պատրաստ է ոչնչացնել յանցանքի տեղը կանգնած այդ ամբողջ բազմութիւնը: Ոչնչացնել, այո, արժանի են ամէնքը, մեղաւոր են ամէնքը: Նա ոչինչ չէ խնայում, բայց զէնք ու հրանոթ չէ տուած նրան իբրեւ գործիք արդարութեան: Դարձեալ ամէն ինչ թողնուած է նրա հրեշտակային դէմքին — դա է նրան տուած: Եւ գործի է դրուած այդ զէնքը, նա այնպէս կրնճռոտել է յօնքերը եւ շրթունքները միմեանց սեղմել որ թոյն է կաթեցնում վարդագոյն կաշու իւրաքանչիւր խորշից: Մի շուխտ կայծակներ անընդհատ հոսում են աչքերից եւ անդադար ճայթում են բազմութեան գլխին :

« Ի՞նչ արիր »... Ուրիշ խօսք չկայ, այս են հարցնում նրանք ամէն մէկից, չխնայելով նոյն իսկ անհասկացող երեխաներին:

Շատ էին հարցաքննութեան ենթարկուողները, եւ երկար թափառում էին կայծակները...

Ոչինչ պատասխան, նրանք վերադառնում էին հանդէսի կենդրոնը, ուր դահիճները դեռ իրենց զոհի հետ էին :

Մի անգամ էլ շուխտակ շանթերը բարձրացան ցիցի գլուխը, սահեցան անկենդան դիակի լանջերով, ապա ցած թռան եւ մոլեգնաբար փաթթուեցին թուրք զօրապետին :

Այս անգամ նրանք երկար կանգ առան այդ կոշտ ու վայրենի մարմնի վրայ. եւ այս անգամ էլ Սիբիլացին անզէտ չմնաց: Նա էլ դարձրեց իր դէմքը դէպի այնտեղ, ուր ուղղուած էին բազմաթիւ հայեացքներ, նայեց եւ... առաջին վայրկեանից տեսաւ անասելի զզուանքի, ատելութեան տարափը, որով նրան հեղեղում էր անծանօթ, բայց սքանչելի դէմքը :

Սիբիական արիւնը անհանգիստ հեղուկ է, նրա իւրաքանչիւր կաթիլը կրակ ընկաւ մի ակնթարթում: Երկու կայծակները նրան էլ մօտեցրին այն հարցը, որ ման էին ածում աջ ու ձախ: Բայց նա չհասկացաւ, նա երբեք չէր ճանաչել հաշիւ ու պատասխան պահանջող հարցերը :

Զզուանքը ոչնչացնող, պատժող չէր, գեղեցիկ աղջիկը բռնակալներին չէ պատժում: Ընդհակառակն, նա մի թէժ կրակ էր, որ գլորուեց, ընկաւ բռնակալի սրտի այն կողմը, ուր ամբարուած էին անասնական դիւրավառ կրքերը: Այդտեղ հրդեհ բռնկուեց, որ կայծեր ցայտեցրեց դէս ու դէն : Վճիռը րոպէական էր :

Երկու հայեացքների մրցութիւնը կարճատեւ էր: Բէկը իր սարսափելի սպիտակուցներին հանգիստ էր տուել :

Տէր Սողոմոնը հանել, տարել էր նրանց ամբողջ կատաղութիւնը եւ այժմ հպարտ ու ինքնաբաւական հայեացքը տափանքի կրակն էր մրծարծում իր մէջ:

— Ո՞վ է այն եղնիկը, բացականչեց Բէկի հիւրերից մէկը :

— Ո՞ւմ աղջիկն է, հարցրեց միւսը:

Լեօ

հողագործութեան, համաձայն վերջին տեղեկութեանց։ Պտղատու ծառերը, այգիները եւ ցորենի դաշտերը մասնաւորապէս վնասուած են հիւսիսային եւ արեւելեան Ֆրանսայի մէջ։ Փարիզի մօտ, Մէզոն Լաֆիթի մէջ տուներ ողողուեցան, ապակիներ խորտակուեցան փոթորիկներէն եւ կարկուտէն։ Ուրիշ փոթորիկ մը պայթեցաւ Շոմոնի մէջ (Արեւելեան Ֆրանսա), խորտակելով կրկէսի մը վրանը, երբ աւիւծներ կը ցուցադրէին։ Ներկաները խուճապի մատնուեցան, շատեր մարեցան։ Աւելի քան հարիւր միլիոն ֆրանք վնաս կրեց Փոնթարլիէի քաղաքը։ Նոր փոթորիկներ կը սպասուին։

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւելեան շրջանին համայնավարները, յառաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, դղրդալին ցոյց մը կազմակերպելու համար Հոգեգալուստի առթիւ։ Արեւմտեան դաշնակիցներն ալ միջոցներ ձեռք առած են։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մասին համաձայնութիւն մը կնքած են Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները, զէնք ճարելու համար համախորհուրդ, պաշտպանողական նպատակներով »։

Այրի Տիկին Կատար Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կէօզիւմեան, Պ. Ստեփան Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պետրոսեան եւ իրենց ազգականները խոր կսկիծով կը գուժեն ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲՃԱՆ ԿԷՕԶԻՒՄԵԱՆԻ
(Քէօթահիացի, 84 տարեկան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Մայիս 24ին, իր բնակարանին մէջ, Առնուվիլ։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, 26 Մայիս, ժամը 3ին, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել։

Հաղորդակցութիւն.— Կառախումբ Gare du Nordէն ժամը 2.21ին։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 32րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի նախագահութեամբ ակադեմական Louis Marinի, այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 21ին Cercle Militaireի մէջ (Place St. Augustin)։

Գեղարուեստական եւ փօքլորական յայտագիր։ Եւրոպական պարերը ժամը 12—5 Fernand Bouillonի նուագախումբով։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Աստամնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրները եւ Ալթունեան ընտանիքը կը յայտնեն թէ Մայիս 28ին՝ կիրակի օրը, ժամը 10ին Մարսէյլի Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ (92 rue d'Aubagne) հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հանգուցեալ հօր՝ Պ. ՄԻՍԱՔ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ եւ իրենց հանգուցեալ աղջկան եւ քրոջ՝ Օր. ԱՆԺԷԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ համար։

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ սոյն օրուան սրբազան արարողութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը (Լիոն – Տէսին) կազմակերպած է Տէսինի իր դաշտին վրայ մեծ մրցում մը։ Լիոնի եւ Տէսինի հայութեան կը մնայ քաջալերել մեր մարզիկներուն ձեռնարկը։

Ս. ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Ֆ. Ս. Սաղըրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին Գ. Քիրէճեան մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց համակրանքը յայտնեցին ընկեր Գէորգի կրած վիրաբուժական գործողութեան առեն։ Իր ապաքինման առթիւ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին։

ԿՈՉ.— Մարսէյլ Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի շրջափակին մէջ հոգեւորականի օթեւան շէնքի մը կառուցումին պահանջը զգացուած ըլլալով, Կրօն. Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ մօտաւոր եւ հեռաւոր հայ եկեղեցասէր ազգայիններու՝ ստանձնել բարերարութիւնը այդ շէնքին, որ պիտի կրէ ու յաւերժացնէ նուիրատուին անունը եւ յիշատակը։ Մանրամասնութեան համար թղթակցիլ Ընկերակցութեան հետ, 339 Ave. du Prado, Մարսէյլ։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել)։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Կը տօնուի այս շաբաթ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, Théâtre G. Verdi (նախկին Casa d'Italia), 56 rue d'Alger։

Կը նախագահէ ԲԺ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ֆրանսական ընկերվարականներու կողմէ կը խօսին երեսփոխաններ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ եւ ՖՐ. ԼԷՆՀԱՐ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն երիտասարդ ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, Օր. Օր. Ն. ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆ եւ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ (մեներգ)։

Կ'արտասանեն ընկերներ Վ. Տ. Վարդանեան, Գ. Քէնտիրեան, Ս. Սարգիսեան եւ Յ. Մակարեան։

Խմբերգ Սէնթ Աննի երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի։

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝ «Հայկական Ազատամարտ»ը։

Անգամ մը եւս պիտի ցուցադրուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Առատ շքասեղան (պիւֆէ)։

Մուտքը ազատ է։

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Fêtesի սրահը, 22 rue Voltaire, Ալֆորվիլ։

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տիկին Ֆիլ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ եւ Աւ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (մեներգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Madame Nièlի։

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Տիկին ԳԵՂ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։ Հայկական խմբական պարեր, Նոր Սերունդի աղջկանց խումբի կողմէ։

Երգախառն կենդանի պատկեր մը, «Հայաստանին»։ Եւրոպական պար՝ ժամը 6էն մինչեւ կէս գիշեր։ Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ։

Մուտք 100 ֆրանք։

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ։ Ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

Կը նախագահէ Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ քաղաքապետ MAZURIER։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք Gare du Nord, ժամը 14ին։ Հանրակառք թիւ 268, Villiers le Bel, Porte de la Chapelleէն։

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին, ժամը 14.20։ Théâtre Municipalի մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կ. Խաչի, Տ. Տ. Հայր. Միութեան, Հայ Կամաւորներու Մարտիկներու Միութեան։

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին, Կապոյտ Խաչի սանուհիները, հայկական պարերով եւ խմբերգ։ Երիտասարդ ջութակահար Պէպիրեան, ինչպէս նաեւ Վալանսի Նոր Սերունդէն Զ. Գասեան։

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու միութեան։

Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Ile Verte, rue Lachmann, dancing Olympiaի սրահին մէջ։

Կը խօսին ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Տիկին ODETTE ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Խօսք պիտի առնէ Կրընոպլի քաղաքապետ Dr. Martin։

★

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին։

Այս կիրակի ընկերվարականներու սրահը, Սընօն։ Հանդէսէն վերջ խնջոյք։

Մուտքը ազատ է։

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան, Աղքատախնամ Մարմնոյ, Լիոն Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Ֆր. Կապոյտ Խաչ, Հայ Ուս. Միութեան, Սանուհիներու միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։

Կը նախագահէ ընկ. ՆԵՐՍԷՍ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta։

Գեղարուեստական բաժին.— Տիկին Վարժապետեան, Օրիորդներ Տէր Կոմսեան (Կրընոպլէն), Ք. Տէրտէրեան, Մատլէն Սաղաթէլեան, Ա. Թոմասեան, Ա. Թուքլեան, ընկեր Բ. Խրիմեան եւ Ա. Թաքուլեան։

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին, ժամը 20.30ին։ Salle des Fêtes։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ռոմանի ենթակոմիտէին, Ֆր. Կապ. Խաչի սանուհիներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ բարեկամ կազմակերպութեանց։

Կը նախագահէ՝ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը նուագէ Վիէնէն ջութակահար Պ. Պէպիրեան։ Ռոմանի սանուհիներուն կողմէ պիտի ներկայացուի երկու թատերախաղեր՝ «ԶՈՒԼՈՒՄԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ» եւ «ԱՂԹԱՄԱՐ»։

Մուտքը ազատ է։

Մայիս 28ի գիշերը խնջոյք, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը։

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին, ժամը 8.30ին։ Salle Jeanne d'Arc։

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին, եւ ուրիշ կազմակերպութեանց, ինչպէս եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի Սանուհիներու պարախումբին։

Կը նախագահէ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը։ Ներկայանալ իրենց անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻՒԷՌ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, ընկերուհի Նուարդ Եղիազարեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայոց մատուռին սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգի փորձերը կը սկսին այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդին դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի իրիկուն Patronage Laïque, Place de l'Europe։ Կը խօսի Պ. Ա. Մեսումենց։ Նիւթը՝ «Աշուղ Ջիւանի»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ Ռէժան։ Կը խօսի Պ. Զէյթունցեան, նիւթ՝ «Խաղաղութեան կոչը եւ Սփիւռքի Հայութիւնը»։

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ քառաձայն պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդը արշաւ մը կազմակերպած է դէպի Rambouillet, Vallée de Chevreuse, երկուշաբթի առտու ժամը 8ին։ Երթեւեկի ծախք 350 ֆրանք։ Նոր Սերունդի անդամներուն համար 150 ֆրանք։

Դիմել Օր. Մառի Պետրոսեանի, 3 rue Violette։ Ժամադրավայր Place Carnot։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 — Գին 7 ֆր. — C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 27 MAI 1950 — Շաբաթ 27 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6163—Նոր շրջան թիւ 1574

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԵՐ ՏԵՂԸ ՑԻՄԱՐԱՆՈՑՆ Է

Ամէն տարի այս եղանակին, դաս մը դիմակաւոր դաւաճաններ լայն կը բանան իրենց դարշահոտ բերանը, կը սրեն իրենց ժանգոտ գրիչը, փրփուր տեղալու համար Մայիս 28ի դէմ :

Անխելք եւ անպատիւ, անոնք իրար կը խառնեն զանազան թունաւոր խոտեր, կ'եփեն եւ գոլորշիներ կ'արձակեն, թմրեցնելու համար հանրային կարծիքը :

Բթամիտ եւ նենգամիտ, անոնք թեւ կուտան իրենց ախտաւոր երեւակայութեան, գիշերաջան տքնութեամբ: Կը խեղաթիւրեն , վեր ի վայր կը շրջեն ամէնէն վաւերական պատմութիւնները, արդարացնելու , արժեցնելու համար իրենց «դիրքաւորում»ը:

Անխիղճ եւ անկիրթ, անոնք պատերազմի դաշտին վրայ թափած արիւնն անգամ կ'անարգեն, կ'ուրանան, յագեցնելու համար իրենց անասնական կիրքը:

Ուրեմն այս թշուառականները չե՞ն գիտեր, չե՞ն լսած, չե՞ն կարդացած 1917—1918ի աշխարհասասան ողբերգութիւնը :

Չե՞ն գիտեր որ, 1918 ապրիլ - մայիսին ոչ բոլշեւիկեան, ոչ իսկ ռուսական զօրամաս մնացած էր Կովկասի մէջ :

Չե՞ն գիտեր որ քար - քարի վրայ մնացած չէր ամբողջ Ռուսաստանի մէջ, եւ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը օրհասական պայքարի մը բռնուած էր, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ :

Չե՞ն գիտեր որ ոչ միայն ամեհի լեռներն ու անծայրածիր տափաստանները, այլեւ հակաբոլշեւիկ բանակները Կովկասը կը բաժնէին Մոսկուայէն, ուր կեդրոնացած էին նորեկ իշխանաւորները :

Չե՞ն գիտեր որ Թուրքերը յառաջ կը խաղային սանձակոտոր մոլեգնութեամբ, արիւն եւ աւեր ցանելով իրենց ճամբաներուն վրայ :

Չե՞ն գիտեր որ Հայաստանի դրացիներն ալ իւղ կը լեցնէին կրակին վրայ, դաւադրելով մեր անճար ժողովուրդին դէմ: Դանկտելով զայն կողերէն եւ կռնակէն:

Չե՞ն գիտեր որ, երբ թշնամին Երեւանի դուռներուն առջեւ կը հասնէր, Աստուած անգամ խոյս տուած էր Հայոց աշխարհէն, իր բախտին ձգելով « Լուսաւորչի կանթեղը »:

Ականատես մըն է որ կը պատմէ.

— « Երեւանի ու անոր շուրջ խմբուած հայութիւնը մահու եւ կենաց պայքարի էր ելած իր դարաւոր թշնամիին դէմ, որ կը զարնէր Վաղարշապատի դռները...

Աշխարհէն կտրուած, շրջապատուած հազարաւոր անտուն եւ անտեղ հարազատներով, պարենաւորման դժոխային կացութիւն, հաղորդակցութեան ողբալի միջոցներ, ոչ մէկ տեղէ որեւէ մխիթարական, յուսատու ձայն : Հառաչանքներ, արտասուք, անվերջ վիշտ :

Ի՞նչ ընէին: Ո՞ւր դիմէին: Ո՞ր քարին զարնէին իրենց գլուխները :

Բոլոր ճակատները խորտակել, անճար ժողովուրդ մը կրակի մէջ ձգել, զօրքը « դէպի տուն» քշել, Պրեստ - Լեթովսքի անփառունակ դաշնագիրը ստորագրելէ վերջ, Լենին - Սթալին ի վիճակի՞ էին որեւէ օգնութիւն հասցնելու :

Վերջին պահուն կարկտուած «դեկրէտ»նե՞րն էին որ պիտի կասեցնէին թրքական գրոհը :

Ի՞նչ ընէր մահապարտ ժողովուրդը: Անձնատո՞ւր ըլլար, իր կարգին բնաջնջուելու համար :

Ի վերջոյ Դիմադրական ճակատ մը չէ՞ր որ փրկեց կացութիւնը, Մայիս 21—26, հերոսական մարտնչումներով: Մասնակցութեամբ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն :

Այս հերոսամարտին շնորհիւ չէ՞ր որ կազմուեցաւ հայրենիքին կորիզը :

Այնուհետեւ հաստատուած կարճատեւ իշխանութեան նուաճած, «հայացուցած» հողերը չե՞ն որ կը ծաղկին այսօր:

Այդ նոյն իշխանութեան թանկագին ժառանգութիւնը չէ՞ Սեւրի դաշնագիրը, որուն ապաւինած էք դուք ալ, Հայկական Դատ հետապնդելու համար :

— « Ձեր տեղը Մայիս 28ը չէ», կը ճուան դիմակաւոր բոշաները, իրենց հօտին հետ շփոթելով հայրենասէր բազմութիւնները:

Մոռնալով իրենց բուն հասցէն — Շառանթոն:

Շ.

ՊԵՐԼԻՆԸ ՓՈՐՁԱՔԱՐ

ՀԱՅՏԸԼՊԷՐԿ, (Յառաջ).— Ամբողջ Գերմանիան որոշ սարսուռով մը կը սպասէ Հոգեգալստեան տօնին (վաղը, կիրակի): Ամիսներէ ի վեր Արեւելեան Գերմանիոյ (Խորհրդային գրաւման գօտի) երիտասարդական կազմակերպութիւնը (FDJ) մարտակոչ մը արձակած է,—«Քալել դէպի Պերլին»:

Աշխարհի չորս ծագերէն համայնավար եւ ուղեկից Երիտ. Միութիւններ պիտի մասնակցին ներկայացուցչական խումբերով եւ այսպէս աւելի քան 500.000 երիտասարդներ եւ պատանիներ մեծ ցոյց մը պիտի կատարեն Պերլինի մէջ :

Եթէ ցոյցը սահմանափակուի Արեւելեան Պերլինի շրջանին մէջ, այն ատեն քաղաքական բարդութիւններ չեն ստեղծուիր: Բայց եթէ , ըստ նախկին ծրագրին այս կէս միլիոն մոլեռանդ երիտասարդները քալեն Արեւմտեան Պերլինի վրայ եւ ուզեն հաւաքուիլ սթատիոնին մէջ որ կը գտնուի անգլիական շրջանը, կը վախցուի որ խռովութիւններ, նոյնիսկ արիւնահեղութիւն ծագին :

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ պրոֆ. Ռոյթէր , յայտարարեց թէ Արեւմտեան Պերլին պիտի չմտնեն այդ գունդերը, որովհետեւ համայնավար պետերը պիտի չուզեն ստանձնել հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը, սակայն աւելցուց. «Անշուշտ մարգարէ չեմ ...» :

Ամէն պարագայի մէջ Արեւմտեան Պերլինը պատրաստուած է դիմագրաւելու եւ Ամերիկացիները իրենց կարգին յայտարարած են թէ «իրենց իրաւունքները պիտի պաշտպանեն բոլոր միջոցներով»:

Այսպէս Պերլինը փորձաքար մը դարձած է նորէն եւ Հոգեգալստեան ցոյցը կրնայ ազդանշանը դառնալ ծանրակշիռ դէպքերու :

Ռուսերը իրենց կարգին կը պատրաստուին եւ դիրքերը կ'ամրացնեն Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Պերլին - Լայփցիկի գծին մօտ, Եութէրպոկ եւ Լուքընվալտէի շրջանակին մէջ հաստատուած է վերջերս ընդարձակ զինուորական կայան մը՝ անտառներու մէջ: Աւելի քան հազար գրահակառքեր եւ հարիւր հազարէ աւելի զինուորներ փոխադրուած են այդ շրջանները՝ ինչպէս կը հաղորդեն գերման թերթերու թղթակիցները :— Տ. Ֆ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, Նիւ Եորք վերադառնալով, արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան մը: Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն մէջ միշտ վերապահ են, չեն հաւատար թէ գործնական արդիւնքի մը պիտի յանգին ընդհ. քարտուղարին վերջին ձեռնարկները: Պ. Լի յայտարարեց թէ ամբողջ Եւրոպան խաղաղութիւն կ'ուզէ, թէ արեւմտեանը եւ թէ արեւելեանը: «Ազգաժողովին նպատակն է խաղաղութիւն, ոչ թէ պաղ պատերազմ: Խնդիրը ժամանակի կը կարօտի: Համբերեցէք: Պիտի գայ ժամանակը երբ ոչ ոք պիտի խօսի սառն խաղաղութեան մասին եւ բոլոր ազգերը միայն եւ միայն խաղաղութեան վրայ պիտի խօսին»:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Ժուլիանա թագուհին եւ իր ամուսինը վերադարձան իրենց երկիրը, չորս օր փառաւոր եւ սիրալիր հիւրընկալութիւն մը վայելելէ վերջ Փարիզի մէջ: Հինգշաբթի օր այցելեցին նաեւ Համալսարանական Ոստանը, ուր թագուհին խօսքը ուղղելով ամէն ազգէ ուսանողներու, անհրաժեշտ համարեց «արմատական բարենորոգում մը, վասնզի երբեք այսքան վտանգաւոր եղած չէր աշխարհի կացութիւնը: Աշխարհը բաժան - բաժան եղած է, որովհետեւ սերունդները չյաջողեցան կասեցնել քանդիչ ուժերը»: Ցետոյ յորդորեց որ իրենց պարտականութիւնը կատարեն իբրեւ նոր ուժեր :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ խնդիրը միշտ կ'արծարծուի Մ. Նահանգներուն մէջ: Նոր ձերբակալութեանց կը սպասուի, քանի որ Ապահովութեան Տեսչութիւնը 1200 հոգի հետապնդած , հարցաքննած է, բռնելու համար երկրորդ լրտեսը, Հէրրի Կոլտ: Կ'ըսուի թէ երրորդ գործակալը պաշտօնեայ մըն է Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան մէջ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը վերջնապէս քուէարկեց Եւրոպայի օգնութեան վարկերը, 3.120.550.000 տոլար: Անգլիոյ բաժինը կրճատուած է:— Երկու տարի երկարաձգուեցաւ պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքը :

Երեք Մեծերը պիտի վերազինեն Միջին Արեւելքի երկիրները

ՊԱՅՄԱՆՈՎ ՈՐ ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՎՐԱՅ ՉՅԱՐՁԱԿԻ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնութիւն մը կնքած են, զէնք ճարելու համար Միջին Արեւելքի պետութեանց (արաբական երկիրներ եւ Իսրայէլ):

Այս որոշումը տրուած էր Լոնտոնի վերջին խորհրդաժողովին ատեն, եւ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Մայիս 25ին, միաժամանակ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ: Զինամթերքը ճամբայ պիտի հանուի երբ վերոյիշեալ պետութիւնները հաստատ երաշխաւորութիւն տան թէ իրարու վրայ պիտի չյարձակին: Նախագահ Թրումըն ալ նոյն օրը հաստատեց տրուած որոշումը, մամուլի ասուլիսին մէջ :

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ՝ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն կառավարութիւնները Լոնտոնի վերջին խորհրդաժողովին մէջ քննելով արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի վերաբերեալ խնդիրներ, եւ մասնաւորաբար զինամթերքի առաքման հարցը, որոշեցին հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակել .

— « Երեք կառավարութիւնները ընդունելով որ արաբական պետութիւնները եւ Իսրայէլ բոլորն ալ պէտք ունին զինեալ ուժերու որոշ մակարդակ մը պահելու, ի խնդիր ներքին ապահովութեան եւ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան , ինչպէս եւ կատարելու համար իրենց ինկած դերը՝ այդ շրջանին հաւաքական պաշտպանութեան մէջ, զէնքի եւ զինամթերքի որեւէ խնդրանք պիտի քննուի այս սկզբունքներու հիման վրայ: Ուստի երեք կառավարութիւնները կ'ուզեն յիշեցնել եւ կրկին հաստատել այն յայտարարութիւնը որ եղաւ իրենց ներկայացուցիչներուն կողմէ, Ապահովութեան Խորհուրդի 1949 Օգոստոս 4ի նիստին մէջ. յայտարարութիւն մը որով կ'ընդդիմանային որեւէ զինարշաւի՝ արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի միջեւ :

« Երեք կառավարութիւնները կը յայտարարեն թէ զինամթերք ստացող բոլոր պետութիւններէն երաշխիք ընդունած են թէ գնորդ պետութիւնը որեւէ յարձակողական արարք պիտի չգործէ միւսին դէմ: Նոյնիմաստ հաւաստիքներ պիտի պահանջուին այդ շրջանի ուրիշ ամէն պետութենէ որ զէնք պիտի ստանայ յառաջիկային :

«Երեք կառավարութիւնները կ'օգտուին առիթէն, յայտարարելու համար իրենց խոր շահագրգռութիւնը այս հարցին հանդէպ, իրենց բաղձանքը՝ օգնելու խաղաղութեան վերահաստատման՝ այդ շրջանին մէջ: Անոնք վճռապէս որոշած են թոյլ չտալ որ բռնի ուժ գործածուի կամ գործածելու սպառնալիք ըլլայ այդ շրջանի պետութեանց միջեւ: Երեք կառավարութիւնները եթէ հաստատեն թէ այդ պետութիւններէն մէկն ու մէկը կը պատրաստուի բռնաբարել սահմանագլուխները կամ զինադադարով հաստատուած սահմանագիծերը, պիտի փութան միջոցներ ձեռք առնել, համաձայն իրենց պարտաւորութեանց , Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն ներս թէ դուրս, կանխելու համար այդպիսի բռնաբարում մը »:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Նախագահ Թրումըն իր լրագրական ասուլիսին մէջ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները մասնակցելով այս համաձայնութեան ,կ'ապացուցանեն թէ վճռած են ապահովել խաղաղութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ: «Մեր կառավարութիւնը կը հաւատայ թէ այս որոշումը պիտի զօրացնէ արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի հաւատքը՝ ապագայ ապահովութեան մասին, փութացնելով կատարուած յառաջդիմութիւնը եւ նպաստելով Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն բարօրութեան »:

× Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Իսրայէլի կառավարութիւնը գոհ է երեք պետութեանց որոշումէն, քանի որ ատով կը հաստատուի թէ Իսրայէլ իրաւունք ունի զէնք ստանալու իր պաշտպանութեան համար: Ուրեմն անմիջապէս դիմում պիտի կատարէ, զէնք ստանալու համար Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն: Ինչպէս ամէն տեղ, Իսրայէլի մէջ ալ ձախակողմեան հոսանքները կը քրթմնջեն այս յայտարարութեան դէմ, դիտել տալով թէ Իսրայէլ կը շեղի չէզոքութենէն, արեւմտեան ճակատին յարելով :

Արաբական շրջանակները աւելի գոհ կ'երեւան, հետեւեալ պատճառներով.—

1. Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները պաշտպանողական զէնքեր պիտի ճարեն իրենց , հրացաններ եւ գնդացիրներ, գոհացնելով իրենց պահանջները.— 2. Երեք Մեծերը այս որոշումը տալով, այլեւս պայման չեն դներ որ վերջնական հաշտութիւն կնքեն Իսրայէլի հետ, զէնք ստանալու համար.— 3. Կը փարատին այն վախերը թէ Իսրայէլ կրնայ գրաւել արաբական Պաղեստինը.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՑԻՍԵԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔ

Որքա՜ն դժուար է եղել կերտել հայրենիք…

Որքա՜ն տքնութիւն՝ ազգ կոչուելու համար,

Որքան քրտինք, Տէր Աստուած, անցեալը չմոռանալու, անցեալը վերապրելու, անցեալը կենդանացնելու համար։

Այս որքա՜ն արիւն ազատութեան համար…

Մեր հէքեաթները եղել են միշտ արտասուալից։

Մեր առասպելները եղել են միշտ դիւցազնական։ Հովերի միջով, ծովերի միջով, անթիւ դարերի միջով հասել են մինչեւ մեզ, սողոսկել են մեր երակների մէջ։ Ալեկոծել են հոգիները մեր։ Ցափշտակել են սրտերը մեր։ Շղթայակիր էինք ու դարձանք անհանդիստ ժողովուրդ։ Ըմբոստ ժողովուրդ, խլրտող ժողովուրդ։ Ազատութեան տենչացող ժողովուրդ… Եւ, ահա, խմբեր է որ կ՚անցնին սահմանէ սահման, երկրէ երկիր։

Անհուն զոհողութեամբ։ Անսահման բարութեամբ։ Գիտակից մահուան տենչանքով։ Մի ձոր անցնելիս, մի սար մագլցելիս, մի ժայռի յետեւ, մի թփի տակ, անանուն, անթաղ, վիրաւոր ու մեռած, լքուած ու մոռացուած մնալու համար։

Մեր մայրերը եղել են միշտ այրի։

Մեր մայրերը մեծացրել են միշտ որբ։

Իսկ մեր որբերը եղել են միշտ զինուոր։

Ու մեր մայրերը դռների առջեւ նստած սպասել են։ Մինչեւ որ իրիկուն լինի։ Մինչեւ որ մազերը սպիտակեն։ Մինչեւ որ սեւ լուրը գայ ու կեանքը փլի։ Արեւը խաւարի… Արեւը խաւարի սգաւոր մեր մայրերի։ Այսպէս, բազում մայրերի աղի արցունքով։ Ծխան թոնիրի շուրջ։ Երկար գիշերների անքնութեամբ մեր հայրենիքի հիմքերի նիւթն է շաղախուել։ Մեղուաջան աշխատանքով, մրջնային արբեցողութեամբ կերտուել է հայրենիք։ Քանդուե՞ց շինածը մի տեղ — սկսւում է սիզիփեան աշխատանքը մի քիչ հեռուն, մի քիչ աջ, մի քիչ ձախ։ Նոյն եռանդով, նոյն զոհողութեամբ, նոյն հաւատքով։ Եւ ահա ստեղծւում է, աստուածային ստեղծագործութեան պէս, ոչինչէն՝ այստեղ Արարատեան դաշտ, մի այլ վայր՝ Մեծ Հայք, ոփքր Հայք, յետոյ՝ Կիլիկիա եւ նորէն վերադառնում է Արարատեան դաշտ։

Ծխան թոնիր։ Առատ մոխիր։ Արիւն, արցունք։ Երգ ու մրմունջ։ Տաղ ու սաղմոս — ահա շինանիւթը Հայու, դարեր շարունակ, դարեր անվերջ իր կորցրած հայրենիքը վերադտնելու համար։

Շինարար ժողովուրդ։ Քրտնաջան ժողովուրդ։

Երգ ու դութան, խաղաղասէր ժողովուրդ։ Ջահակիր ժողովուրդ։ Գուսան ժողովուրդ։

Ու նա նետուեց նորէն կրկէս… Բացուէ հոգու դռները լայն։ Բացուէ սրտի երակները — դետ։ Ի սպաս դրաւ իր բոլոր առաքինութիւնները այս անգամ նորէն մի հայրենիք կերտելու համար։ Ու ստացուեց քաոսային մի բան։ Խաւարամած մի բան։ Արիւնոտ մի բան։ Անանուն մի բան։ Օրը յուսահատական։ Վաղն անստոյգ եւ անապահով..

Եւ այդ մի բուռ վիրաւոր ժողովուրդը, բոլորէն լքուած, բոլորին թշնամի, սեւեռեց իր հայեացքը դէպի Մասիս։ Դէպի սպիտակ, արծաթափայլ Մասիս։ Իր աւանդութիւնների, պատմութեան եւ ողբերգութեան հաւատարիմ վկայ Մասիս ու գոտեպնդուեց։ Յուսադրուեց։ Դարմանեց վիրաւորը։ Կշտացրեց քաղցածին։ Հագցրեց մերկին։ Քար կրեց մինչեւ իրիկուն, ցեխ կրեց մինչեւ իրիկուն։ Կացին շարժեց անտառի մէջ մինչեւ իրիկուն ու այդ անկերպարան զանգուածէն, այդ քաոսային մեծ բանէն շինեց Անահիտի տաճարի նման գեղեցիկ, Անահիտի տաճարի նման արգասաբեր մի հայրենիք։

Մի նոր Հայաստան։

Ամէն մի մայր, իր կորցրած զաւկի փոխարէն, իր ոտքի տակի հողն էր համբուրում։ Ամէն մի մայր եռագոյնով իր աչքերն էր չորացնում։ Ամէն մի մայր նոր երկունք էր կրում հայրենիքի պաշտպանութեան համար զինուոր եւ վերաշինութեան համար աշխատող բազուկ պատրաստելու համար։

Հայրենիքը ամէն բանէ վեր։

Որովհետեւ արիւնով եւ արցունքով է շինուած։

Որովհետեւ բոլոր կապանքները ընկած են։

Որովհետեւ հայրենիքում միայն կարելի է ծիծաղել երկու աչքով։ Չէ՞ որ, մինչեւ այդ, երբ մեր մէկ աչքը ծիծաղում էր, միւսը անպայման լաց էր լինում…

Իսկ հիմա, կարծես, ծաղիկների տեսքը, երանգը, բուրմունքն անգամ փոխուել են։ Դաշտերում ցորենը բարձրացել է մարդու հասակէն վեր։ Արեւի փայլն անգամ փոխուել է։ Հիմա նրա ամէն մի ճառագայթը մի իմաստ, մի խորհուրդ ունի։ Ամպերը կարծես, չքացել են։ Գիշերուայ պլպլուն անթիւ աստղերը, կարծես, մերն են։ Լեռներէ սառնամանիքների փոխարէն, կարծես, հիմա հիւրընկալ զեփիւռն է փչում։ Այնքան ակնապարար է այդն առաւօտեան որ, կարծես, երբեք իրիկնամուտ պիտի չլինի։ Անգամ, եթէ գիշերը գայ, սար ու ձոր այնքան լեցուն է երազներով, խորհուրդներով՝ որ, մարդ պիտի չուզենայ որ արեւը նորէն ծագի։ Սրտերը բաբախում են առողջ եւ կանոնաւոր, բայց երբեք չեն թրթռում վախէն, սարսափէն։

Ազատ հայրենիքում միայն մահը բնական է եւ դրա մասին ոչ ոք չի մտածում։

Ահա այսպէս էր մեր հայրենիքը։

Եւ կարծում էինք թէ այդպէս էլ պիտի շարունակուէր…

Որովհետեւ, կարծում էինք թէ արդարութիւնը անյաղթելի է…

Կարճատեւ մի երազ։ Ափսո՜ս…

Եւ, ահա, ամպերի հետ դաւն ու չարիքը եկան ու պաշարեցին,

Մեր հսկայ լեռները եկան ու պաշարեցին,

Մեր անդ ու անդաստանը եկան ու պաշարեցին,

Մեր քաղաքներն ու գիւղերը եկան ու պաշարեցին,

Մեր սրտերը եկան ու պաշարեցին։

Աջէն, ձախէն, հարաւէն, հիւսիսէն եկան ու պաշարեցին…

Մենք դեռ մեր երկրի սահմաններն անգամ չգիտէինք,

Մենք դեռ մեր մեռելներն անգամ չէինք համբել,

Մենք դեռ մեր որբերն անգամ չէինք մեծացրել,

Մենք դեռ մեր աւերակներն անգամ չէինք շինել, եւ ահա, սեւ ու մութ ամպերը պաշարեցին հայրենիքը մեր, սրտերը մեր…

Նորէն կռիւ, նորէն աւեր, նորէն լաց ու շիւան, նորէն շղթաներ…

Մեր հայրենիքի մի մասը հսկայ մի գերեզմաննոց։ Մեր հայրենիքի միւս մասը հսկայ մի բանտ։

Ահա թէ ինչու մէկ աչքը երբ ծիծաղում է, միւսը միշտ լաց է լինում։

Ու սկսաւ մեզ համար, սիզիփեան աշխատանքը էն գլխէն ու հաւաքում ենք շինանիւթ հայրենիքի անկախութեան համար։

Կարօ՞տ են ուզում — ունինք կարօտ։

Արցո՞ւնք են ուզում — ունինք արցունք։

Արի՞ւն են ուզում — ունինք արիւն։

Սէ՞ր են ուզում — ունինք սէր՝ որպէսզի այդ հսկայ գերեզմաննոցը յարութիւն առնէ։ Որպէսզի շղթաները փշրուին։

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Ցաղթանակի օրը

Հայաստանի անկախութեան հռչակման շրջանին, մեր երկրին վրայ յարձակող թրքական բանակի ընդհանուր հրամանատարն էր Վեհիպ փաշան։

Օսմանեան Սահմանադրութեան օրերուն, Երզնկա այցելող իթթիհատական վարիչ դէմքերէն էր ան, նոյն ատեն զինուորական վարժարանի (Հարպիէ) տնօրէնը։ Մեր քաղաքի թուրք եւ հայ բնակչութեան կողմէ ցոյցերով ընդունուած էր եւ դպրոցական շրջանէս զինք կը յիշէի, երբ զինուորական վարժարանի ուսանող էի։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի վերջաւորութեան, Վեհիպ փաշա փախած էր Իտալիա ու այլեւս չվերադարձաւ Թուրքիա ու չմասնակցեցաւ քէմալական շարժումին։ Մ. Քէմալ վստահութիւն չունէր Իթթիհատականներու վրայ եւ շատերը ենթարկեց հալածանքի։

Վեհիպ երկար տարիներ եղաւ քաղաքական տարագիր մը։ Ժամանակ մը Յունաստան էր, ապա գնաց Եգիպտոս։ Իտալիոյ դէմ Եթովպիական պատերազմին մասնակցելով, որոշ չափով իր վարկը վերահաստատեց Անգարայի կառավարութեան մօտ։ 1940ին, արտօնութիւն ստանալով, վերադարձաւ Պոլիս եւ հոն ալ մեռաւ։

Իր մեկնումէն մէկ տարի առաջ, 1939ին, զինք տեսնելու առիթ ունեցայ Աղեքսանդրիա, ծովեզերեայ «Էմփէրիալ» սրճարանը, ուր ես ալ կը յաճախէի։ Հետաքրքիր էի Վեհիպի բերնէն լսելու 1918ի պատմական դէպքերը, մանաւանդ իր կարծիքը հայկական բանակի մասին։

Վեհիպ փաշան ըսաւ թէ իր արշաւող բանակը այնքան ալ զօրաւոր չէր եւ յիշելով Ղարաքիլիսէի, Բաշ Աբարանի, Սարտարապատի կռիւները, այդ առթիւ պատմեց հետեւեալը։ (Թուրքերը սովորութիւն ունին առակով մը բացատրելու ըսելիք մը). —

« Երիտասարդ մը կ՚երթայ դաս առնելու տարիքոտ ըմբիշէ մը, որ իրեն կ՚առաջարկէ նախ փորձ մը կատարել։ Եւ մէկը իր մատը կը դնէ միւսին բերանը սեղմելու ու տեսնելու համար, թէ ով աւելի պիտի դիմանայ։ Երիտասարդը աւելի կանուխ էօֆ կը պոռայ։ Իսկ տարիքոտ ըմբիշը, իբրեւ փորձառական առաջին դաս, կ՚աւելցնէ. — « Տղաս, եթէ քիչ մըն ալ դիմանայիր, ինքս էօֆ պիտի պոռայի»։ «Ահա այսպէս պատահեցաւ Ղարաքիլիսէի առջեւ տեղի ունեցած պատերազմի ընթացքին։ Հայկական բանակի հակայարձակումը եթէ շարունակուէր, արդէն հրահանգ տուած էի պարպելու Ալեքսանդրապոլը …»։

Վեհիպ փաշան իր անկեալ վիճակին մէջ ալ կը պահէր իր թրքական մեծամտութիւնը։ Բայց այլեւս պաշտօնական անձնաւորութիւն մը չըլլալով, ճշմարտութեան գոնէ մէկ մասը խոստովանեցաւ։ Ըսաւ թէ Հայերը լաւ կռուած էին իրենց դէմ եւ նոյնիսկ հակայարձակողականի անցած, որմէ յետոյ Թուրքիա ստիպուած էր ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը։

Այս յուշը պատմեցինք ցոյց տալու համար, որ թշնամի բանակի ընդհանուր հրամանատարն անգամ կը խոստովանի թէ հարուածներ ստացած էր հայկական բանակէն եւ թէ հարկադրուած էին ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը։ Բայց մենք ունինք հայանուն մարդիկ որ կը պնդեն հակառակը, այսինքն Թուրքն է որ պարգեւած է այդ անկախութիւնը… Երբեւէ այնքան գթոտ էր մեզի հանդէպ։

Ոչ թէ Մայիս 28ը, այլ մօտիկ անցեալի հայ ազատագրական շարժման բոլոր դէպքերը բոլշեւիկներն համար «ազգամիջեան» աննպատակ կռիւներ էին, որոնք կը յապաղեցնէին պրոլետարիատի միջազգային յեղափոխութիւնը …։

Բոլշեւիկներէն դուրս, ոչ մէկ հայ քաղաքական հոսանք, ոչ մէկ հայ մարդ կրնայ վերապահութիւն ունենալ Մայիս 28ի անկախութեան հանդէպ։

Քաղաքական ուղղութիւններու պայքարէն վեր պէտք է մնայ հերոսներու փառքի օրը, քանի որ կ՚ուզենք յարգել անոնց յիշատակը ու մանաւանդ անոնց կատարած գործը։

Հայ ներքին կեանքին մէջ այնքան շփոթութիւններ, վարանումներ ստեղծուեցան որ, Հայաստանի անկախութեան կողմնակից ներկայանալն ալ դաւաճանութիւն որակուեցաւ։

Մեզմէ նուազ պատմական անցեալ ունեցող ու ներկայիս ալ մեծ արժէք չներկայացնող փոքր ազգեր կան, որոնք փարած են իրենց անկախութեան պայքարին։ Կովկասի եւ Մերձաւոր Արեւելքի ազգերուն մէջ այսօր ալ պատուաւոր դիրք գրաւող հայութիւնը չի կրնար հրաժարիլ իր ազգային անկախութենէն ու զայն զոհել պրոլետարական դիկտատուրային։

Առաջնորդուելով այսօրուան քաղաքական մըտահոգութիւններէն, միջազգային իրադարձութիւններէն, աւելի քան կենսական է, որ հայ ժողովուրդը հանդէս գայ իբրեւ տէրը իր քաղաքական ճակատագրին։

Մեր նահատակները, մեր հերոսները իրենց արիւնով ձեռք բերին յաղթանակ մը որ ի վերջոյ ճանչցուեցաւ միջազգային Սեւրի դաշինքով։ Եւ տարօրինակ չէր, որ Հայկ. Դատի պաշտպանութեան ընթացքին, մեր քաղաքական հակառակորդներն ալ ապաւինեցան այդ դաշինքին, յաչս արտաքին աշխարհին մեր հայրենի իրաւունքներ պաշտպանելու համար։

Մեզմէ յաւէտ բաժնուած զոհերը, իրենց կուրծքը արիաբար թշնամիին դէմ բացին, արհամարհեցին մահը, քաջաբար կռուեցան, որպէսզի իրենց հայրենիքը ազատի օտար լուծէն եւ ոչ թէ նոր լուծ մը գայ հինը փոխարինելու։

Մանաւանդ ազատութեան մէջ ապրող հայութիւնը ոչ մէկ պատրուակով կրնայ մոռացութեան տալ Յաղթանակի Օրը, «Մայիս 28»ը։

Նախ մեր զաւակներուն մօտ արժանի պիտի ըլլանք մեր մարդկային ու ազգային կոչումին, ապա մենք մեր մտածողութեան առջեւ, որ քաղաքացիական քաջութիւնն ունինք փոքր հաշիւներու չկապելու մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն շքեղ դրուագը, այսօրուան միատարր Հայաստանի ծննդեան թուականը։

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԵՂԻԱ ՏՆՏԵՍԵԱՆԻ ձայնագրեալ շարականները որոնք 15 տարիէ ի վեր դիզուած կը մնային Պոլսոյ Ազգ. հիւանդանոցին մառանին մէջ, վերջերս բացուելով տեսնուած է որ խոնաւութենէն, ցեցերէ եւ մուկերէն բզիկ բզիկ եղած են եւ անգործածելի դարձած են, ինչպէս կը գրէ Պոլսոյ «Ժամանակ»ը։ Եղիա Տնտեսեանի զաւակը՝ Լեւոն Տնտեսեան զանոնք գիրքի վերածած եւ նուիրած էր Ազգ. Հիւանդանոցին իբրեւ հասոյթ։ 160 էջնոց 500 շարականներէն հազիւ կարելի է եղած փրկել չորս հատ, մնացեալ 496ը անգործածելի են։

Նմանապէս հաստատութեան զանազան մասերը ներկայացնող ֆիլմերը որոնց համար երեք 1000 ոսկի ծախսած էր Հոգաբարձութիւնը, փճացած են։ Ասոնցմէ զատ կարգ մը կարեւոր գիրքեր անխնամ աղբին անդին նետուած են։ Տոքթ. Զաքար Դարվէր պիտի վերակազմէ Հիւանդանոցի մատենադարանը։

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՄԱՅԻՍ 28Ը

1923, Հալէպ.— Այդ օրը մեր որբանոցը եռ ու զեռի մէջ էր: Հոգաբարձութիւնը հրահանգած էր որ տղաքը իրենց կիրակնօրեայ հագուստները հագնին, եւ նախաճաշէն փոխան թէյի կաթ տրուի բացառաբար :

Այդ առաւօտ մեր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր: Մասնաւոր պատրաստութեամբ պիտի տօնէինք, մեր անհաշիւ զոհերու արիւնով եւ արցունքով գնուած անկախութեան տարեդարձը, եւ մեզի պիտի բանախօսէր Պ. Մուրատը: Սակայն ո՞վ էր Մուրատը: Գաղտնիք մնաց այդ օրը որբերուս համար :

Առտուն ժամը 9ին մեր տղաքը տասնեակ առ տասնեակ, իրենց տասնապետներուն հսկողութեան տակ ճամբայ ելան, դէպի հանդիսավայր, համաչափ քայլերով: Կ'անցնէինք քաղաքի լաւագոյն պողոտաներէն :

Կը քալէինք «Կամաւոր հայ զինուոր ենք» երգը մեր շրթներուն: Տեղացի ժողովուրդը, խռնուած մայթերուն վրայ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր մեր անցքը: Կը լսէինք արաբերէն բացականչութիւններ.—«Երգեցէք, երգեցէք, կրկին երգեցէք »:

Հանդիսավայրն ենք արդէն: Խանդավառ ծափերու տեղատարափին տակ ներս կը մտնէ մաքուր հագուած զինուորական մը: Ֆէտայիներու յատուկ գլխարկ մը գլխուն, ընկերակցութեամբ տնօրէնին: Մեր երգեցիկ խումբը սկսաւ երգել.—

« Եկէք երթանք Հայաստան
Պարզենք դրօշն հայկական
Որուն տեսքէն պանծալի
Թող թշնամին սասանի »:

Երգին զուգընթաց յամրաբար վեր բարձրացաւ մեր պաշտելի եռագոյնը: Լսուեցաւ բամբ ձայնը մարզիչին,— Պատուի առ:

Այս ընդհանուր խանդավառութեան մէջ խօսք տրուեցաւ օրուան բանախօսին: Ահա քանի մը խօսքեր որոնք 27 երկար տարիներ վերջն ալ կը մնան յիշողութեանս մէջ:

— « Սիրելի տղաքներ, ինչքան հրճուանք զգացի եւ կը զգամ այս պահուս երբ ձեզ կը դիտեմ, այսպէս մաքուր եւ կարգապահ: Դուք ժառանգորդները պիտի դառնաք Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի, պէտք է պահէք ձեր սրտերուն մէջ 1918 Մայիս 28ը եւ անոր խորհրդանշանը՝ այս եռագոյնը: Ծլեցէք, ծաղկեցէք, իբրեւ վաղուան Հայաստանի քաղաքացիներ, որպէսզի երբ հայրենիքը ձեզ կանչէ, կարենաք ըսել,— պատրաստ ենք»:

Այդ օրէն ասդին որքան Մայիսներ եկեր ու գացեր են, բայց այդ օրուան Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, բացառիկ տեղ մը գրաւած է իմ սրտիս մէջ: Եւ ամէն Մայիսին աչքիս առջեւ կը պատկերանայ Պ. Մուրատը, հայ յեղափոխութեան համեստ զինուորը, Ցրօնքցի Մուրատը:

Փառք այն բոլոր ռազմիկներուն որոնք իրենց արեան վերջին կաթիլը չխնայեցին, մեզի ժառանգ ձգելով 1918 Մայիս 28ը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ պատճառով կարգ մը թղթակցութիւններ եւ հանդէսներու նկարագրութիւններ յետաձգուած են չորեքշաբթի օրուան:

ԵՐԱՆԻ՜ ԱՆՈՆՑ

Երանի անոնց, որոնք կը շնչեն.— Զեփիւռն ու քամին Հայոց աշխարհի.— Երանի՜ անոնց, որ կը ճաշակեն.— Ոսկեվառ արեւն հզօր Մասիսի:

Երանի՜ անոնց, որ միշտ կ'օրօրուին.— Իրենց արտերովն ու հոգիներով.— Վճիտ հոսանքով մեր ջինջ Արաքսին.— Հայկական մաքուր, վեհ մեղեդիով :

Երանի՜ անոնց, որ բահ ու բրիչ.— Մխրեն անբիծ հայրենեաց հողին,— Երգը հիւսելով մշակին կտրիճ.— Ցանեն սերմն իրենց խորը ակօսին:

Ցորենը հնձեն,, երգով ու կանչով.— Վերածեն հացի, անոյշ քրտինքով,— Խայտան բոլորը շուրջպար դառնալով,— Հայոց բերքն համեղ, յուրթի , օրհնելով:

Երանի՜ անոնց, առոյգ բազուկով,— Կը դարբնեն հպարտ, ատաղձով հայկեան,— Սիւներ, կոթողներ ու գովքն հիւսելով,— Հայ հրաշակերտ շինարարութեան :

Երանի՜ անոնց, որ ըմպեն առատ,— Կանանչազարդ կոյս այգեստաններու,— Մեր կենսապարգեւ գինին անարատ,— Փառաբանելով օճախն հայրերու :

Երանի՜ անոնց, որ սէգ հրճուանքով,— Նային մեր կապոյտ երկնակամարին,— Ուր Արարատէն ահա բոց շունչով,— Հեռո՜ւն կը յառին աստղերն ու լուսին:

Կուսնկներ պար բռնած կայտառուն, մայրենի,— Մեր պանդուխտներուս շուրջը դառնալով՝ — Կ'ողջունեն թախիծ կարօտի կանչով,— Ու փփսալով խապրիկն հայրենի:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ԳԻՏՈՒՆ ՌՈՒԲԷՆ ԵՈԼԵԱՆ ծանօթ է իր քառասունէ աւելի աշխատանքներով, միանգամայն հմուտ վիրաբոյժ է: Ուսումը առած է Քիեւի համալսարանը եւ վերադարձած Հայաստան: 1937ին մեկնած էլենինկրատ կատարելագործուելու ռազմաբժշկական ակադեմիայի մէջ: Հարստացած գիտական նոր փորձով, կ'աշխատի Երեւանի մէջ, միեւնոյն ատեն երթալով Հայաստանի զանազան շրջանները բուժասպասարկման գործը կարգաւորելու: Ղափանի մէջ կը կարգաւորէ բանուորներու բժշկասպասարկման գործը, մասնաւորապէս հանքերուն մէջ, առաջին օգնութիւնը շուտափոյթ եւ արդիւնաւէտ կերպով կազմակերպելու գործը:

1940էն ի վեր Երեւանի բժշկական կաճառի վիրաբուժական ամպիոնի վարիչն է:

Իր գիրքերն են.— «Ռազմադաշտային վիրաբուժութեան դասագիրք», «Մասնաւոր վիրաբուժութեան դասագիրք», «Արեան փոխներարկում», «Լեարդի Թարախա կոյտերը եւ անոնց բուժումը», «Մալարիայի վիրաբուժական բարդութիւնները », եւայլն :

Պատերազմի միջոցին հիւանդանոցներու վերահսկիչն էր եւ անձամբ կատարեց բազմաթիւ բարդ վիրահատումներ , փրկելով կեանքեր :

1946ին ընտրուած է Ակադեմիայի Թղթակից-անդամ: Իսկ մինչ այդ ստացած էր արդէն շքանշաններ: Գորիսի եւ Սիսիանի շրջաններու աշխատաւորները ընտրեցին զայն 1946ին Ազգութեանց Խորհուրդի պատգամաւոր: 1950ին Ախտայի եւ Սեւանի աշխատաւորները միահամուռ կերպով ընտրեցին զայն ՍՍՌՄ գերագոյն Սովետի Ազգութիւններու Սովետի պատուիրակ :

ԱՍՏԵՂԱԳԷՏ ՎԻՔԹՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ , որ այս տարի արժանացաւ Սթալինեան Ա. կարգի մրցանակի, (200 հազար րուբլի), դեռ 14 տարեկանին, թէեւ աշակերտ, բայց արդէն դասախօսութիւններ կը կարդար տիեզերքի մասին: 1946ին Նիւթընի (Նեւտոն) ծննդեան երեքհարիւրամեակին մասնակցելու համար սովետական գիտնականներու հետ, Վիքթոր Համբարձումեանն ալ գնաց Լոնտոն, ուր տուաւ զեկուցումներ: Ան արդէն ծանօթ էր Լոնտոնի գիտական շրջանակներուն մէջ , որովհետեւ հերքած էր անգլիացի աստեղագէտներ Միլնի եւ Ճինսի մոլորութիւններ յարուցած տեսութիւնները : Խօսած է անգլերէն: Գիտութեան բարեկամները Նիւթընի թիկնոցը ձգած են աստղաբաշխ Վ. Համբարձումեանին ուսերուն, ի նշան յարգանքի :

1948ին Ցիւրիխի Աստղաբաշխական Միջազգային Միութեան համաժողովին մասնակցած է Վիքթոր Համբարձումեան :

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԵՂԻՇԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ Լոռեցի , տաղանդաւոր աշակերտը Համբարձումեանի , ստացաւ նաեւ Սթալինեան մրցանակ:

Հայ գիտնականներ հանածոներու յայտնաբերման եւ հանքաբանական ուսումնասիրութեան համար այս տարի ստացած են Սթալինեան մրցանակները, ինչպէս եւ Սունդուկեան թատրոնի դերասանները :

Ռուս գիտնական Կոնստանդին Նիկոլաեւիչ Պաֆֆենգոլց նուիրուած է Հայաստանի երկրաբանութեան ուսումնասիրութեան եւ գրած է «Հայաստանի երկրաբանութիւնը» գիրքը:

× Հայ երգի խումբի ղեկավար ԹաթուլԱլթունեան, բարձր ճաշակի տէր արուեստագէտ մը, հայ երգը, պարն ու երաժշտութիւնը կը ժողովրդականացնէ սովետական բոլոր հանրապետութեանց մէջ :

Գաղութէ գաղութ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ «ՉԱՄԻՉԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ» նախագահը, Պ. Արփաքսատ Սեդրակեան, որ Ուոշինկթընի մէջ լայն կապեր ունի եւ տարիներէ ի վեր Քալիֆորնիոյ չամիչի արդիւնաբերութեան գործին կը ծառայէ մեծ հմտութեամբ, յաջողած է 40 հազար թոն չամիչ ծախել Անգլիոյ: Ասկէ առաջ Անգլիան՝ Թուրքիոյ չամիչին ամէնէն մեծ յաճախորդն էր : Ընկ. Սեդրակեանի այս յաջողութիւնը եթէ կ'օգնէ Քալիֆորնիոյ յաւելեալ չամիչի վաճառքին, միւս կողմէ հարուած մըն է Թուրքիոյ չամիչի արտածման գործին:

ԿՏԱԿ ՄԸ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ.— Ընկեր Հրաչ Թահմիզեան (Քէմախցի) յանկարծամահ եղած է Նիւ Պրիթընի մէջ (Մ. Նահանգներ) : Ամուրի ըլլալով իր ամբողջ 30 տարուան վաստակը, քանի մը հազար տոլար կտակած է Պէյրութի ճեմարանին: 46 տարեկան էր եւ հրաշքով միայն ազատած 1915ի ջարդերէն: Ամերիկա գացած է 30 տարի առաջ եւ միացած Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ Թեմական Խորհուրդին ատենապետը, Պ. Ճանիկ Զաքըր, որ Պոլիս գացած է օդափոխութեան համար, քսան հազար կը հաշուէ Եգիպտոսի Հայերուն թիւը: Մեծ մասը Գահիրէ կը բնակի, կէսէն շատ պակաս ալ՝ Աղեքսանդրիա: Ունին Թեմական Ժողով որուն ատենապետն է ինք 14 տարիէ ի վեր: Թեմականին մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ ոչ-կուսակցական տարրերէ, կուսակցութիւններն ընդունած ըլլալով փոքրամասնութեան մէջ մնալ: Որոշումները կը տրուին համերաշխութեամբ:

Եգիպտական կառավարութիւնը կ'օժանդակէ այն դպրոցներուն, որոնց վրայ «քօնթրոլ» կը կատարէ: Եգիպտահայերու տնտեսական վիճակը լաւ է, գրեթէ աղքատ չկայ :Սուրիոյ եւ Լիբանանի 150 հազարէ բաղկացած հայ կարեւոր գաղութին կ'օգնէ Բարեգործականը կամ եգիպտահայ հարուստը: Բարերար մը յանձն առած է Պէյրութի մէջ բարձրագոյն վարժարան մը շինել 150 հազար եգիպտ. ոսկի նուիրելով: Ուրիշ բարերար մը պիտի հոգայ վարժարանին մատակարարութիւնը 150 հազար եգիպտ. ոսկի տրամադրելով: Պէյրութէն մեծահարուստ հայ տիկին մը խոստացած է պատկառելի գումար մը նուիրել ազգին, իր հանգուցեալ ամուսնոյն յիշատակին համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Սկսուեց խօսակցութիւնը: Տանտէրը քիչ էր խառնւում , նա լաւ էր համարում լսելը եւ նայելը: Արաքսի ափին ապրող մի երիտասարդ Բէկ հաւատացնում էր որ այդպիսի մի գանձ ունեցողը հէնց այժմից կարող է համարել իրան մարգարէի դրախտում: Նրա դրացի եւ հասակակից մի այլ Բէկ բոլորովին համաձայն էր որ այդպէս է, բայց աւելացնում էր որ գանձը դժուար տեղերում է լինում թաղուած, ուստի այս մի գանձին տիրանալն էլ հեշտ չէ:

— Ինչո՞ւ, զարմացած հարցրեց Սիւլէյման Բէկը :

— Չե՞ս տեսնում, նա հպարտ է ինչպէս մի Փերի, իսկ այդ ամրոցը, երեւի, շատ լաւ է պահպանում նրան... Կարծես թէ երկու թագաւորութեան տէր հայր ունի...

— Եթէ Մելիք Հիւսէյնի աղջիկն է, ուրեմն հայր չունի :

— Ի՞նչ ասացիր, Սիւլէյման Բէկ, դու ուրեմն չգիտե՞ս էլ թէ ով է նա :

Բէկը հարկադրուած եղաւ խոստովանել այդ բանը: Երկու հասակակից երիտասարդները ծիծաղեցին, չկարողանալով պահել իրանց զարմանքը:

— Միշտ այդպէս է, ասաց մէկը.— ամենալաւ որսորդը առիւծն է, բայց նա, ասում են, իրանից մօտ գտնուող որսը չէ տեսնում: Այդպէս էլ Սիւլէյման Բէկը :

Այդ հանոյախօսութիւնը Բէկին շատ դիւր չեկաւ, նա չէր ուզի այս անգամ նոյնիսկ արծիւ դառնալ եւ աչքից գցել այսպիսի որսը:

— Գիտէ՞ք ինչ կասեմ ես, մէջ մտաւ մի հասակաւոր Թուրք, ըստ երեւոյթին մի խան, որի մէջքին փաթաթած էր Քիրմանի թանգագին շալ:

— Վկայ է մարգարէի միրուքը, այդպիսի կատաղածներից վայելչութիւն չի լինի: Ընտանիքը մի խաղաղպալատեղ չէեւ ոչ թէ կռուի ասպարէզ:

Նա ընդհանուր հեղնութիւն առաջ բերեց իր այդ մտքով :

— Դու, Շէրիֆ խան, ծերացել ես եւ հանգիստ ապրել ես սիրում : Բայց չգիտե՞ս միթէ թէ ինչ զուարթութիւն է վայրենի ձին զսպելը, հնազանդեցնելը:

— Այո, հաստատեց Սիւլէյման Բէկը: Ստամբուլում ահագին արժէք ունեն կատաղի հիւրիները. այնտեղի մեծամեծները ահագին փողեր են ծախսում՝ այսպիսի կեավուրներ ձեռք բերելու համար...

— Ճիշդ է, ճիշդ է ասացին ամէնքը :

Շէրիֆ խանը լռեց, որովհետեւ Ստամբուլը այնպիսի հեղինակութիւն չէր, որ կարելի լինէր նրա դէմ վիճել :

Իսկ նա, որ այս խօսակցութեան նիւթն էր , չարունակում էր բարձրից իր զզուանքը թափել :

ԼԵՕ

4.— Կ'երաշխաւորուի Սուրիոյ անկախութիւնը, ուրեմն վախ չկայ որ այդ երկիրը բռնի կցուի Յորդանանի կամ Իրաքի :

Իրաքի նախարարներէն Ապտուլլահ Իպրահիմ կնքուած համաձայնութիւնը կը նկատէ «կէս քայլ մը», ապահովելու համար խաղաղութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ : Իր կարծիքով, «միայն արհեստագիտական եւ տնտեսական աջակցութիւնը կրնան ապահովել իրական խաղաղութիւնը » :

╳ Կարգ մը շրջանակներու մէջ դիտել կու տան թէ Երեք Մեծերը աճապարած են այս համաձայնութիւնը կնքել հետեւեալ պատճառներով. — 1. Արաբական Դաշնակցութեան քարտուղարը վերջերս կը յայտարարէր թէ անհրաժեշտ կը համարեն մերձեցում մը փորձել Խ. Միութեան հետ.— 2. Սուրիոյ կառավարութիւնը որոշած էր պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա, քաղաքական եւ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքելու համար :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 825.613.660 ՏՈԼԱՐ հատուցում վճարած է 19 յաղթական պետութեանց, 1949ին, բստպաշտօնական տեղեկագրի մը : Մինչեւ յունուար ընդհ. գումարը պիտի հասնի 1.034.000.000 տոլարի : Խ. Միութիւնը, որ այս հաշիւէն դուրս կը մնայ, ստացած է 18 անգամ աւելի քան միւս 19 պետութիւնները :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան համագումարը բացուեցաւ երէկ, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ : Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է կառավարութեան մասնակցելու հարցը : Մեծամասնութիւնը ժխտական դիրք բռնած է : (Ընկերվարական նախարարները դահլիճէն հրաժարեցան փետրուար 5ին) : Ցիսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ է որ ընդհ. ժողովը կը գումարուի առանց Լէոն Պլումի :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սիրոքի, ճառ մը խօսելով կուսակցական համագումարին մէջ, խստօրէն քննադատեց իր նախորդը՝ Քլեմանթիսը, իբրեւ «քաղքենի – ազգայնական որ 1939էն ի վեր թշնամական դիրք մը բռնած էր Խ. Միութեան եւ բանուորական դասակարգին հանդէպ» եւն. :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ պիտի հեռանայ Խ. Միութեան արբանեակ երկիրներու վերջին ներկայացուցիչը, լեհական դեսպանը :

ՎԵՑ ԿՈՅՐԵՐ իրենք զիրենք Թունուորեցին Հրապարակաւ, Գահիրէի մէջ, աղերսագիր մը ներկայացնելէ վերջ վարչապետին : Բոլորն ալ հիւանդանոց փոխադրուեցան : Ուզած են ուշադրութիւն գրաւել այս եղերական ցոյցով, իրենց բախտակիցներուն Թշուառութեան վրայ :

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Իսիի Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ, գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի՝ « ՄՈՒՐԱՏ – ԴԱՒԻԹ » կամ «ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ», ծիծաղաշարժ զաւեշտ, սիրայօժար մասնակցութեամբ, դերասան Ա. Միխիրեանի եւ Իսիի «Խանասոր» խումբի լաւագոյն ուժերու :

Թատերախաղի վերածեց Բ. Հապէշեան, Ն. Պէշիկթաշլեանի «Երգիծավէպեր»էն :

Թառ.— Պ. Օնանեան :

Եւրոպական պարեր երկու նուագախումբով, Կարօ Սարեան եւ Գլօտ Լիւթէռ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— métro Mairie d'Issy :

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **ser – viette**ներ այրերու համար :

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

Gare du Nordի մօտ :

106 Bld. Magenta, Paris (10) **Tél.: Nord 05–78**

ՓԱՅՏ ԵՒ ԱԾՈՒԽ

Ունինք ամէն տեսակ ածուխ եւ փայտ, ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ : ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ :

Յաճախորդներուն գոհացում տալու համար կը փոխադրենք մինչեւ տուն :

ԴԻՄԵԼ.— Alexanian, Issy les Moulineaux, 10bis Bld. Rodin, Tél. Michelet 28.79 :

կամ Meudon, 7 rue du Pourtour, tél. OBS. 22.71 :

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Կը տօնուի այս շաբաթ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, Théâtre G. Verdi (նախկին Casa d'Italia), 56 rue d'Alger :

Կը նախագահէ ԲԺ. Յ. ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ֆրանսական ընկերվարականներու կողմէ կը խօսին երեսփոխաններ ԳԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ եւ ՖՐ. ԼԷՆՀԱՐ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն երիտասարդ ջութակահար Պ. ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, Օր. Օր. Ն. ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆ եւ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ (մեներգ) :

Կ'արտասանեն ընկերներ Վ. Տ. Վարդանեան, Գ. Քէնտիրեան, Ս. Սարգիսեան եւ Յ. Մակարեան :

Խմբերգ Սէնթ Աննի երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի :

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝ «Հայկական Ազատամարտ»ը :

Անգամ մը եւս պիտի ցուցադրուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր : Առատ չքասեղան (պիւֆէ) :

Մուտքը ազատ է :

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Fêtesի սրահը, 22 rue Voltaire, Ալֆորվիլ :

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐՋԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Տիկին Ֆիլ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ եւ Աւ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ (մեներգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Madame Nièlի :

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Տիկին ԳԵՂ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն) : Հայկական խմբական պարեր, Նոր Սերունդի աղջկանց խումբի կողմէ :

Երգախառն կենդանի պատկեր մը, «Հայաստանին» : Եւրոպական պար՝ ժամը 6էն մինչեւ կէս գիշեր : Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ :

Մուտք 100 ֆրանք :

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ : ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը նախագահէ Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ քաղաքապետ MAZURIER :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք Gare du Nord, ժամը 14ին : Հանրակառք թիւ 268, Villiers le Bel, Porte de la Chapelleէն :

★

ՎԻԷՆ.— Մայիս 28ին, ժամը 14.20 : Théâtre Municipalի մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Կ. Խաչի, Տ. Տ. Հայր. Միութեան, Հայ Կամաւորներու Մարտիկներու Միութեան :

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու միութեան :

Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Ile Verte, rue Lachmann, dancing Olympiaի սրահին մէջ :

Կը խօսին ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Տիկին ODETTE ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Խօսք պիտի առնէ Կրընոպլի քաղաքապետ Dr. **Martin** :

★

ՏԷՍԻՆ, Մայիս 28ին :

ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի, Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Նոր Սերունդի :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Մուտքը ազատ է :

★

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին :

Այս կիրակի ընկերվարականներու սրահը, Սընօն : Հանդէսէն վերջ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Horlogeի սրահին մէջ, 137 Cours Lafayette :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան, Աղքատախնամ Մարմնոյ, Լիոն Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Ֆր. Կապոյտ Խաչ, Հայ Ուս. Միութեան, Սանուհիներու միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կը նախագահէ ընկ. ՆԵՐՍԷՍ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : :

Հանդէսէն վերջ խնջոյք, մինչեւ առաւօտ, Brasserie Etoileի սրահին մէջ, 1 Cours Gambetta :

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 27ին, ժամը 20.30ին : Salle des Fêtes :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Ռոմանի ենթակոմիտէին, Ֆր. Կապ. Խաչի սանուհիներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ բարեկամ կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ՝ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է :

★

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Մայիս 27ին, ժամը 8.30ին : Salle **Jeanne d'Arc** :

Նախաձեռնութեամբ «Վարուժան» կոմիտէի

Կը նախագահէ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մուտքը ազատ է :

★

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ մէջ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին :

Կը խօսի ընկեր Ս. ՊԻԼԱԼԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Մուտքը ազատ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 12րդ Պատգմ. ժողովը յետաձգուած է Յունիս 16ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, ընկերուհի Նուարդ Եղիազարեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Անպայման ներկայ գտնուիլ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգի փորձերը կը սկսին այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդին դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի իրիկուն Patronage Laïque, Place de l'Europe : Կը խօսի Պ. Ա. Մեսումենց : Նիւթը՝ «Աշուղ Ջիւանի» : Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ այս երկուշաբթիի հաւաքոյթը յետաձգուած է յաջորդին, Հոգեգալուստի արձակուրդին առթիւ :

Ս. ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Ֆ. Ս. Սաղըրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդը արշաւ մը կազմակերպած է դէպի Rambouillet, Vallée de Chevreuse, երկուշաբթի առտու ժամը 8ին : Երթեւեկի ծախք 350 ֆրանք : Նոր Սերունդի անդամներուն համար 150 ֆրանք :

Դիմել Օր. Մառի Պետրոսեանի, 3 rue Violette : Ժամադրավայր Place Carnot :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԼԱՒ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐ իրենց բնակարանին մէջ աշխատող : Տեւական գործ՝ լաւ վճարումով :

Դիմել՝ Մինասեան, 32 rue des Annelets, Paris (19), մէթրօ Botzaris կամ Jourdain :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

LE DOME ARARAT

Տէր եւ Տնօրէն՝ Ս. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Նիս այցելող հայրենակիցներուն կ'ապահովէ պանդոկի եւ այլ դիւրութիւններ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ եւ ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ, մատչելի գիներով :

1 Avenue Thiers. Կայարանի դիմաց

Բաց է առտուան ժամը մինչեւ 2

Հեռաձայն 890–38



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Dimanche 28 MAI 1950 Կիրակի 28 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6164–Նոր շրջան թիւ 1575

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Հայրենիքը գոհ է իր ճամբան: Զգենք իր վիճակին: Մենք մեր գործերով զբաղինք:

= Ըսել կ'ուզէք՝ ի՛նչ կ'ուզեն թող ընեն, մենք մեր գլխուն ճարը նայինք:

— Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըսենք դուրսէն՝ անօգուտ է: Գաղափարական պայքարը, ամէնէն արդար քննադատութիւնն անգամ կրնայ վնասակար դառնալ:

= Ուրեմն վարուինք իբրեւ ամերիկեան դիտողներ կամ օտարականներ: Ձայն չհանենք, երբ յիմարութիւններ կամ բարբարոսութիւններ կը գործեն: Զպահանջենք որ քաղաքական աշխատանքներ ալ կատարեն, տնտեսական – ճարտարարուեստական գործունէութեան հետ: Զհարցնենք թէ ո՞ւր են աս ու ան...

— Որքան ալ բարձր պոռաք, ինչքան իրաւացի պահանջներ կամ բողոքներ յայտնէք, ոչ միայն նկատի չեն առներ, այլ եւ կրնան զայրանալ:

= Կը հետեւի թէ Հայկական Արտասահմանի մէկ միլիոն տարագիրները պարտականութիւններ ունին Հայրենիքին հանդէպ, բայց ոչ իրաւունքներ: Ժողովո՞ւրդ ենք թէ հօտ:

— Հարցը իրաւունքի մասին չէ, այլ հնարաւորութեան: Մեր երկիրը կը կոչուի սովետական: Ըլլալով մէկ մասնիկը հսկայական Միութեան մը, հարկադրուած է տառապէս հետեւիլ անոր հաստատած կարգուսարքին:

= Բայց չէ՞ որ ազա՛տ է եւ անկախ, համաձայն խորհրդային սահմանադրութեան:

— Ամէն երկրի մէջ ալ ատտիճանաբար գգալի կը դառնան օրէնքներուն բարիքները: Կարելի չէ ամէն առաւելութիւն վայելել մէկ անգամէն:

= Երբ մարդիկ բառարանին բառերը գործածելու ազատութենէն անգամ զրկուած են, երբ էջմիածնի պէս պատմական հաստատութեան մը անգամ իրաւունք չեն տար գոնէ անփոփոխ պահելու դարաւոր ուղղագրութիւնը...

— Որ եւ է ազդեցութիւն ունեցա՞ւ տարիներէ ի վեր մղուած պայքարը: Կեդրոնական իշխանութիւնը այդպէս հրամայած է, պարտաւոր են համակերպիլ:

= Եւ մենք ալ պարտաւոր ենք «ղոլամ»ի դե՞ր կատարել: Գիտնալով հանդերձ որ անոնք բռնութեան տակ են, իսկ մենք ազատ, մարդկօրէն պարտաւո՞ր չենք բողոքել, ձաղկել կատարուած բարբարոսութիւնները: Արձանագրել տառապանքի ձայները, վերաշինութեան աւետիսներուն հետ:

— Լեզուէն եւ ուղղագրութենէն աւելի կարեւոր խնդիրներ կան: Տարագիր բազմութիւնները կը հալին օտարութեան մէջ: Հայրենիքն է փրկութեան միակ ճամբան:

= Ի՞նչ օգուտ յիշեցնել այդ հասարակ ճշմարտութիւնը, երբ ամուր փակած են դուռ–պատուհան: Երբ ոչ ներս կրնաս մտնել առանց մասնաւոր արտօնութեան, ոչ ալ դուրս ելլել: Երբ մարդիկ զբաղած են սովետական յեղափոխութեան մարզանքներով, եւ ոչ թէ հայրենիքին ամբողջացումով, Հայկական Դատին լուծումով, տարագիր բազմութեանց փրկութեան հոգերով:

— Այդ հոգերով ալ մենք զբաղինք, առանց խառնուելու անոնց գործերուն:

= Հայրենի՛ք ունենալ եւ անտեսել անոր սեւն ու ճերմակը, ծուռն ու շիտակը: Ձեռնթափ ըլլալ կամ սուտ – խենդ ձեւանալ, ի տես ակներեւ չարիքներու: Ոչ տեսակէտ, ոչ ալ բաղձանք, արդար պահանջներ յիշեցնելու, կամ տարագիր բազմութեանց իրաւունքները արժեցնելու համար: Ոչ իսկ որոշ դիրք՝ յանուն ընդհանուր մշակոյթի: Այսպէ՞ս կը կազմուին հայրենիքները...

— Ուրիշ ելք չունինք: Եթէ ձեր ուղղութեան հետեւինք, վախ կայ որ դէշ – աղէկ հաստատուած կապերն ալ փրթին:

= Ընդհակառակն: Եթէ ուշադրութեամբ չհետեւինք անցուդարձին, եթէ չապահովենք ազատ, իրական եւ տեւական հաղորդակցութիւն, իբրեւ լրացուցիչ մասը հայրենիքին, իբրեւ անոր տարագիր զաւակները, ինչո՞վ ամրապնդուին կապերը:

— Դուք տեսակէտներ կը յայտնէք որոնք անգործադրելի են:

= Որեւէ տեսակէտ ի վերջոյ հետքեր կը ձգէ, ակօսներ կը բանայ, կը բաւէ որ հիմնուած ըլլայ հաստատուն փաստերու վրայ: Մեր քննադատութիւնները կը բխին իրականութեան վերլուծումէն:

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԿԱՐԿՈՒՏ ՏԵՂԱՑ...

«Շքեղ եւ աննախընթաց» տեսարան մը վայելեցինք ուրբաթ իրիկուն, Փարիզի մէջ:

Նախ անձրեւ մը տեղատարափ, որ իրական լիճեր կազմեց շատ մը փողոցներու մէջ:

«Յառաջ»ի կողմնակի փողոցն անգամ անանցանելի դարձած էր:

Այն ատտիճան որ, ընկեր Բարթողը թերթերուն կապոցները հեծելանիւին վրայ տեղաւորած, ռազմագիտական հնարքներ կը մտածէր, «ողջամբ» անցնելու համար:

Ժամը 3ին ամպերը նորէն գոռացին: Երկինքը պայթեցաւ: Անձրեւին յաջորդեց կարկուտ մը չառաչալից, կաղինի մեծութեամբ:

Կարծես կապար կը թափէր երկինքէն, սպառնալով խորտակել դուռ, պատուհան, ապակի:

Կարկուտը այնքան խիտ էր եւ առատ, որ սառնակոյտեր կազմած էր փողոցներուն մէջ: Եւ մանուկները կը փորձէին... ձիւնագնդակ խաղալ:

Նարդունին անգամ հատիկներ կը ժողվէր, իրագիտական դաս մը տալով... կեռասներու կրած վնասներուն վրայ:

— Հապա միւս պտուղնե՞րը: Բանջարեղէնե՞րը: Արմտի՞քը... Կատարեալ աղէտ հողագործին համար, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Անշուշտ նաեւ հարեւան երկիրներու մէջ:

Մինչ կարկուտը կը շարունակուէր, բնազդաբար կը յիշէինք պատերազմին օդարշաւները: Մահացու սուլիչները: Ահեղի ճարճատումներ՝ գիշեր թէ ցերեկ: Օրն ի բուն խուճապ՝ քաղաքին փողոցներուն, տուներուն, խանութներուն մէջ: Խուժում՝ դէպի թաքստոցները:

Շատեր կը մտածէին «գալիք»ի մասին, իր քստմնելի գաղտնիքներով:

— Ազգաժողովը պիտի կրնա՞յ ապահովել խաղաղութիւնը, արգիլել հիւլէականը եւ միւս անէծքները...

— Ի՞նչ էք իրար անցեր, կարկուտ չէ՞ք տեսած ձեր կեանքին մէջ:

— Երբ անձրեւը կարկուտի կը վերածուի, վախ չկա՞յ որ պաղ պատերազմն ալ հետզհետէ տաքնալով կապարի կարկուտներ թափէ մարդկութեան գլխուն...

ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Կիլիկիոյ Գարեգին կաթողիկոսը Եգիպտոսի մէջ, ընկերակցութեամբ Դերենիկ եպիսկոպոսին եւ Քաղաք. ժողովի ատենապետ Տոքթ. Խաչիկ Սողիկեանի, Ապտինի պալատը երթալով ստորագրած է այցելուներու մասնաւոր տոմարին մէջ:

Այս առթիւ կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնած է արարողապետին՝ Ֆարուք Ա. թագաւորին վեհանձն ասպնջականութեան համար, զոր կը վայելէ հայ ժողովուրդը Եգիպտոսի մէջ:

× Մայիս 14ին կաթողիկոսը քարոզած է Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ի ներկայութեան մեծ բազմութեան մը:

Եկեղեցւոյ աւարտումէն վերջ, կաթողիկոսը առաջնորդուած է Առաջնորդարան ուր Դպրաց Դասը երգած է «Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ», «Տէր, կեցո դու զՀայս», եւ «Հայ Ազգինք»ը,

× Գահիրէի «Պուրս» եւ «Փրոկրէ էժիփսիէն» թերթերը կաթողիկոսին կենսագրականը հրատարակած են: Պուրսի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է կաթողիկոսին հետ, որ պատասխանելով անոր հարցումներուն, ըսած է թէ «էջմիածնի կաթողիկոսին հետ մեր յարաբերութիւնները խիստ սիրալիր են», թէ՝ «պաշտամունքի ազատութիւնը սկզբունքով ընդունուած է Խ. Միութեան մէջ՝ հայ համայնքին ինչպէս եւ միւս կրօնական համայնքներուն համար»:

33 ՀՈԳԻ ՈՂՋ ՈՂՋ ՎԱՌԵՑԱՆ Շիքակոյի մէջ, 50 հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան, ընդհարում մը պատահած ըլլալով հանրակառքի մը եւ քարիւղաբարձ բեռնակառքի մը միջեւ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախորդ արտաքին նախարարը, Քլեմանթիս, որ խիստ քննադատութեանց ենթարկուած էր կուսակցական համագումարին մէջ, «խոստովանեցաւ» իր մեղքերը, ներողութիւն խնդրելով...

ԹԷՀՐԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային զօրքը հողաշերտ մը գրաւած սահմանամերձ Խորասան գաւառին մէջ, 8 քիլ. տարածութեամբ:

Թուրք դեսպանին յայտարարութիւնը

ՄԵԾ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ՍՊԱՍՈՒԻՐ

Փարիզի թուրք դեսպանը, Նուման Մէնէմէնճիօղլու, պատասխանելով Combatի աշխատակցին հարցումներուն, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ վերջին ընտրութեանց եւ կառավարական փոփոխութեան առթիւ:

— Հակառակ կարգ մը ենթադրութեանց, դժգոհութեան արտայայտութիւն մը չէր որ տեղի ունեցաւ, այլ գիտակից կամեցողութիւն՝ շարունակելու քէմալական յեղափոխութիւնը: Պարզապէս բողոք մը կ'արտայայտուէր կարգուսարքի մը հանդէպ որ կը տեւէր 27 տարիէ ի վեր: Եթէ դժգոհութեան արտայայտութիւն ըլլար, «Միլլէթ» կուսակցութիւնը, որուն ամբողջ ծրագիրը կը շահագործէր կրօնական եւ յետաշրջական զգացումները, պէտք է զօրացած ելլէր այս ընտրութեանց մէջ: Մինչդեռ ջախջախուեցաւ:

«Թուրք ժողովուրդին ուզածը այն է որ Սահմանադրութիւնը իրապէս գործադրուի, եւ ճիշդ այդ էր որ կը խոստանար Դեմոկրատ կուսակցութիւնը: Այժմ կարելի է ամբողջովին գործադրել սահմանադրական օրէնքները: Ուրիշ խօսքով, կարգ մը բարենորոգումներ կատարել եւ բարեփոխել այն օրէնքները որ կը հակասեն հիմնական սկզբունքներուն:

Անշուշտ նոր կառավարութիւնը պիտի զսպէ ծայրայեղ տարրերը: Իրականին մէջ, համայնավար կուսակցութիւն չկայ Թուրքիոյ մէջ, քանի որ Սահմանադրութիւնը կ'արտօնէ միայն այն կուսակցութիւնները որոնք ազգէն կը բխին: Մնաց որ, Թուրքիոյ մէջ համայնավար հոսանքը կը հիմնուի ոչ թէ բանուոր դասակարգին, այլ կարգ մը երիտասարդ մտաւորականներու վրայ որոնց համար քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրները վերացական հանգամանք ունին: Անոնք երիտասարդական եղանակով մը կը գործեն: Ճիշդ ինչպէս որ ես, քառասուն տարի առաջ, երբ ուսանող էի Սորպոնի մէջ, հարուածներ կը ստանայի ոստիկանութենէն, որովհետեւ ցոյց կատարած էի Ժան տ'Արքի համար:

Ընդհակառակն, աւելի վտանգաւոր է յետաշրջական շարժումը իր կրօնամոլութեամբ: Այդ վտանգին իրականութիւնը տեսանք մառեշալ Ֆեվզի Չաքմաքի յուղարկաւորութեան ատեն: Արտասահմանը հասկցաւ այդ վտանգին իմաստը եւ եթէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իմաստութեամբ չշարժէր եւ այս քաղաքականութիւնը օգտագործէր ընտրական նպատակներով, Թուրքիան ծանր խլրտումներու շրջան մը պիտի անցընէր:

Գալով մեր արտաքին քաղաքականութեան, մենք կ'ուզենք որ պահպանուի ներկայ գոյավիճակը Միջին Արեւելքի մէջ, հիմնուելով բոլոր երկիրներու անկախութեան, տնտեսական եւ քաղաքական բարօրութեան վրայ: Իմ երկիրս իր ելեւմուտքին կէսը կը ծախսէ բանակին վրայ: Ուրեմն բնական է որ Թուրքիան ուզէ պաշտպանել իր թիկունքը: Միջերկրականի պաշտպանութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ Արեւելեան Միջերկրականի պաշտպանութիւնը: Քաղաքական թէ տնտեսական տեսակէտով էականը այն է որ հաստատուն վիճակ ստեղծուի»:

Ազատ ընտրութիւններ Գերմանիոյ մէջ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները իրենց մարզպաններուն միջոցաւ Պերլինի խորհրդային հրամանատարին՝ զօր. Զուիքովի յանձնեցին ծանուցագիր մը, որով կ'առաջարկեն ընդհանուր ընտրութիւններ կատարել ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ ժողովրդավար սահմանադրութիւն մը հաստատել:

Երեքն ալ անհրաժեշտ գտնելով Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական միացումը, որ վերջին անգամ նորէն քննուած է Լոնտոնի մէջ, կը բացատրեն թէ ամբողջ Գերմանիոյ համար կառավարութեան մը կազմութիւնը պիտի հարթէ ճամբան՝ հաշտութեան դաշնագրին համար: «Արեւմտեան պետութիւնները այն տեսակէտն ունին թէ անջատ հաշտութիւն մը մէկ եւ կամ քանի մը գրաւեալ շրջաններու հետ՝ պիտի նշանակէ ընդունիլ Գերմանիոյ տեւական բաժանումը: Արեւմտեան պետութիւնները համաձայն չեն այս տեսակէտին»:

Իրենց հիմնական ծրագիրը պարզելէ վերջ, երեք պետութիւնները հետեւեալ պայմանները կ'առաջարկեն գերմանական հարցին լուծման համար. —

1. Ազատօրէն ընտրուած կառավարութիւն մը ամբողջ Գերմանիոյ համար:

2. Շարժումի ազատութիւն անհատներու համար, ջնջում ձերբակալութեան եւ կամայական արգելափակման, ազատութիւն ընկերակցութեան,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԸՍԷ...

... Եթէ ուրիշ որ եւ է արժէք մէկդի դնէինք, միայն կռուած ըլլալու իրողութիւնը բաւական էր, որպէսզի մարդիկ երկիւղածութեամբ խոնարհէին Մայիս 28ի յիշատակին առջեւ: Եւ ի՜նչ կռիւ... Նոյն իսկ եթէ միայն ինքնապաշտպանութեան համար մղուած ըլլար :

Միայն մեր մէջ է որ մարդիկ շուտ կը մոռնան անցեալը, կամ բանդիտութիւն կը սեպեն «պատահմունք»ի, «դէպքերու դասաւորման» վերագրել անվիճելի նուաճումներ եւ փաստեր :

Եւ միայն մեր մէջ է որ նոյնիսկ Թափուած արեան խորհուրդը կը շփոթեն առօրեայ իմաստակութեանց հետ :

Ո՞վ կրցաւ նկարագրել այդ օրերը.— 1918ի սկիզբէն մինչեւ Մայիս 28: Ո՞վ պիտի կրնար պատկերացնել, այսօր, այն ահաւոր հեռանկարը, որ կը սպառնար Արարատեան դաշտն ալ խեղդել արեան գետերու մէջ :

★

Թնդելով Երզնկան ու Կարինը, Թշնամին կը խոյանայ դէպի Կարս եւ Աղեքսանդրապոլ, կը պարպուին այս երկու քաղաքներն ալ, իբրեւ հետեւանք դիւային դաւերու: Հայկական զօրքը երկուքի բաժնուած, կը նահանջէ դէպի Ղարաքիլիսէ եւ Բաշ Ապարան:

Թշնամին լրբացած էր ոչ միայն իր անարգել յառաջխաղացութեամբ եւ արիւնածարաւ ախորժակներով, այլեւ նոր ուժերու կուտակումով: Իսկ հայկական զօրքը, արդէն սակաւաթիւ եւ պաշարուած, կը ներկայացնէր ցիրուցան եւ ուժասպառ վիճակ մը :

Ականատես մըն է որ կը պատմէ (Բժ. Յ. Մելիքեան, «Հայրենիք» ամսագիր, 1925 Մայիս)·

— « Մայիս 21ին գնացինք էջմիածին, զօր. Սիլիկեանի մօտ, խնդրելու որ նկատի առնելով մեր զնդի կրած նեղութիւնները, սկսած Երզնկայէն մինչեւ այստեղ, մի փոքր հանգիստ տրուի գնդին»:

Զօրավարը պարզելով կացութիւնը, կը տեղեկացնէ Դանիէլ Բէգ Փիրումեանի յաղթանակը Իգտիրէն դէպի Սարտարապատ, նաեւ Դրոյի յաջողութիւնները Բաշ Աբարանի մէջ: Եւ կ'աւելցնէ·

— « Այժմս մեզ համար կեանքի եւ մահու հարցէ դրուած: Այստեղ է որ մենք պէտք է զարնուենք Տաճիկների հետ, ուստի հանգստի մասին խօսք լինել չէ կարող»:

Նոյն գիշերն իսկ հրաման կը տրուի որ այս գունդը առտուն կանուխ անցնի Սարտարապատ: Գարեգին արք. ալ կրակոտ ճառ մը կը խօսի, — դէպի մարտ :

Կռի՜ւ, կռի՜ւ: Բայց ի՞նչ պայմաններու մէջ·

— « Օդը բաւականին տաք էր, ջուր չկար. ծարաւը սոսկալի տանջում էր զինուորներին: Ճանապարհին պատահում էին փոս քարեր, ձիու սմբակների հետքեր, որոնց մէջ մնացել էր անձրեւի ջուր: Զինուորները ագահաբար թափւում էին դրանց վրայ եւ ջուրը ծծում: Որքան աշխատում էի թոյլ չտալ այդ հակառողջապահական քայլն առնելու, չէր յաջողւում ինձ: Վերջը ծարաւից հարկադրուած, ես էլ դիմեցի նոյն միջոցին, մի փոս քարի մէջ եղած ջուրը ագահաբար ծծելով»:

Գրողը գրագէտ չէ, որպէսզի գունաւորէր պատկերը: Միայն իր տեսածն է որ կը նկարագրէ: Եւ միայն իր գունդին մասը: Այն ալ չափազանց համառօտ եւ տժգոյն :

Իսկ անդին, ի՞նչ վիճակի մէջ էր Երեւանը, որ ոչ փախչելու ելք ունէր Թշնամի գրոհին առջեւ, ոչ ալ որեւէ յոյս՝ արտաքին օգնութեան:

Նորէն ականատես մըն է որ կը պատմէ (Ա. Աստուածատրեան, ՎԷՄ 1935, Թիւ 9)·

— « Երեւանի ու նրա շուրջը խմբուած հայութիւնը մահու եւ կենաց պայքարի էր ելել, իր դաւոր ու նամարդ թշնամու դէմ, որ եկել ու բախում էր վաղարշապատի դռները: Ժողովուրդների կեանքում լինում են վայրկեաններ, որոնք խորքից ակօսում են նրա հոգին ու անջնջելի կերպով տպաւորում յետագայ սերունդների յիշողութեան մէջ: Վայրկեաններ, երբ ժողովուրդը հանդէս է բերում բարոյական հոյակապ կորով, երկաթէ կամք, բազկի անյաղթելի ուժ: Ամէն մի ժողովուրդ իր պատմութեան ընթացքում ունեցել է հերոսական դրուագներ, բայց կան հերոսութիւններ որոնք հաւասար են հրաշքի: Ըստ ամենայնի բնական պէտք է համարուէր, եթէ Երեւանի հայութիւնը պարտուէր Սարտարապատի տակ: Եւ ոչ մէկ լեզու հնարաւոր կը համարէր դատապարտութեան խօսք ասել նրան.— Բոլոր պայմանները դասաւորուեր էին յօգուտ Տաճիկների եւ ի վնաս Հայերի: Անգամ այսօր, տարիներ յետոյ, մարդ առանց ներքին դողի անկարող է յիշել նոյն օրերի յուսահատական, դժոխային պայմանները: Աշխարհից կտրուած, շրջապատուած հազարաւոր անտուն եւ անտեղ հարազատներով, պարենաւորման դժոխային կացութիւն, հաղորդակցութեան ողբալի միջոցներ, ոչ մի տեղից, ոչ մի մխիթարական, յուսատու ձայն, ու դրա փոխարէն հառաչանքներ, արտասուքներ, անվերջ վիշտ: Երեւանի գործիչները մնացել էին խաւարում: Նրանց ունեցած տեղեկութիւնները աւելի հեռուն չէին գնում քան Երեւանի այն օրերու իշխանութեան սահմանները: Ի՞նչ էր կատարւում այդ սահմաններից դուրս՝ անյայտ էր: Բոլոր դռները գոց էին, բանալիները թշնամու ձեռքը: Հնարաւո՞ր էր մտածել յաղթութեան մասին: Երեւանում ոչ ոք այդ մասին չէր մտածում: Ինքնապաշտպանութիւն ,— այդ էր միակ մտահոգութիւնը, թոյլ չտալ որ Տաճիկը աւելի յառաջանայ, մտնի Երեւան եւ ազատ մնացած հայկական շրջանները»:

Ուրեմն, այդ համատարած անստուգութեան եւ յուսահատութեան մէջ, կը տրուի յանդուգն վճիռ մը,— կռի՛ւ, որեւէ գնով :

Եւ կը գտնուի մղիչ, վարիչ ուժն ալ: Նոր օրերու բառով՝ «Առաջնորդը» — Արա՛մ:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ հայկական ուժերը կռուեցան ճակատ ճակտի, մոլեգնօրէն, եռապատիկ աւելի զօրաւոր եւ կանոնաւոր բանակի մը դէմ :

Բժ. Մելիքեան 10.200 կը հաշուէ հայկական զօրքը, Սարտարապատի դաշտին վրայ, 16 Թընդանօթներով: Ուրիշ աղբիւրներ ալ կը հաստատեն թէ այդ ճակատագրական օրերուն, հայկական զօրքին թիւն եղած է 12 հազար, Թրքականը 35 հազար, անշուշտ շատ աւելի վարժ եւ սպառազէն :

— « Որոշուած օրը, Մայիս 22ին, սկսաւ շատ ուժեղ կռիւ: Մեր բանակը երբեմն պաշտպանւում, երբեմն գնդակների տարափի տակ վազում էր դէպի Տաճիկները: Հրացանների գնդացիրների համազարկները, թնդանօթների գոռոցները թնդացնում էին օդը: Հասան Փաշայեանի հետ կանգնած էի մի բարձր տեղում: Դիտակով նկատում էինք թէ ի՛նչպէս մեր թնդանօթները թշնամու շարքերը յառաջ էին բերում աւերածութիւններ :

... Երեկոյեան ժամը 5ին կռիւը դադարեց մեր փառաւոր յաղթանակով :

Նոյն օրը, Բաշ Աբարանի ուղղութեամբ մեր զօրքը մեծ յաջողութիւն էր ունեցել եւ Տաճիկներին քշել մինչեւ Աղեքսանդրապոլ »:

Մայիս 28ին ընդհ. Սպայակոյտը կը հաղորդէր պաշտօնական զեկոյցով մը·

— « Թուրքերը երեք օրուան կռիւներից յետոյ, ջարդուած են եւ նահանջում են հապճեպով: Մեր զօրամասերը քայլ առ քայլ հետապնդում են նրանց: Ոգեւորութիւնն աներեւակայելի է»:

Կռուի այս թափը պիտի տանէր մինչեւ Աղեքսանդրապոլ, երբ զինադադար հռչակուեցաւ, Պաթումի մէջ սարքուած խաղերով :

Կրնայի՞ն երթալ, Աղեքսանդրապոլն ալ ետ առնել, եթէ չպատահէր այս անակնկալը :

Հարցը այդ չէ. այլ կռուելու տենդը: Ինքնապաշտպանութեան թափը: Յաղթելու վճռականութիւնը, որուն մասին երբեք չեն խօսիր փոքրոգի եւ թերխաշ մարդիկ, երբ պատմութիւն սերտել կը կեղծեն :

★

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ հայկական ուժերը կը բաղկանային ժողովուրդի բոլոր խաւերէն: Առանց դասակարգի կամ դաւանանքի խտրութեան:

Մէկ խօսքով, համաժողովրդական ուժ մը, որ տարերային թափ կը ստանայ, ինքն իր մէջ կը տասնապատկուի, զարնելու եւ զարնուելու գիտակցութեամբ :

Ի վերջոյ չմոռնանք որ այդ ուժը կազմուած էր դարերով ստրկութեան եւ Ջլատման դատապարտուած ժողովուրդի մը զաւակներէն, իսկ իր դիմացը կը գտնուէր դարերով սպառազէն եւ ռազմադաշտ պետութեան մը բանակը :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մայիս 28ով ստեղծուեցաւ Անկախ Հայրենիքը

... « Ազգերու կեանքին մէջ էն խորհրդաւոր պահը, Արշալոյսին պահն է: Գիշերը սարսափ ու մահ է հոն, կարծես կեանքը կը դադրի, բայց շուտով կը հասնի վարդամատն Արշալոյսը. Հայ Ազատութեան Արշալոյսի Տօնն է այսօր...»:

1919ին, Փարիզ, Salle des Ingénieurs Civilsի մէջ, Հայաստանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձին, Պ. Արշակ Չօպանեանն է որ Հայ Ազատութեան Արշալոյսի Տօն կը յայտարարէ Մայիս 28ը:

Պատմական այդ օրերուն իսկ, երբ արդար յոյսերով եւ երազներով գինովցած հայ քաղաքական հոսանքները, միշտ միաձայն չէին համազգային հարցերու մասին, ոչ մէկ վէճ կար սակայն Մայիս 28ի իրական նշանակութեան շուրջ :

— « Թող աշխարհը եւ անոր հետ ամէն անոնք, որոնք դեռ կը շարունակեն դիտել հայութեան մէջ շերտաւորումներ, թող ապշահար դիտեն Այսօրուան Մեծ Իրականութիւնը՝ որ Հայութեան բոլոր տարրերուն միացումն է: Մէկ ե՛նք, ու իբրեւ մէկ ամբողջականութիւն ահա կը սկսինք առնել մեր պատմական նոր առաքելութիւնը: Ցեղային իմաստութիւնն է որ առաջին անգամ դրօշ բարձրացուց, ու իր տառապանքներէն հերոսականօրէն դուրս գալով, Հայութիւնն էր որ Հանրապետութիւնը հիմնեց, փոքր հողի վրայ, բայց իր մայրենի հողին վրայ: Փոքր եղբայրն էր որ առաւ այդ քայլը ու ահա ա՛ն է որ կուգայ ողջագուրուիլ իր Մեծ Քրոջ հետ: Նուիրական Հայաստանն է, ահա կ'երկնէ երկին եւ երկիր...» (Ա. Ահարոնեան՝ նոյն առիթով, Ս. Տ. Թ.):

Տարբեր չէր մտածեր Պ. Պօղոս Նուպար, որ « ինչպէս բոլոր Հայերը, եկած էր սրտանց մասնակցելու Կովկասի Հայկական Հանրապետութեան առաջին տարեդարձին առթիւ կատարւող մեծ ցոյցին»: Հակառակ իր իւրայատուկ ըմբռնումներուն եւ գնահատութեան մեր Հանրապետութեան մասին, ո՛չ մէկ ստորադնահատում ունէր ան Մայիս 28ի իրական արժէքի մասին:

Հայաստանի Անկախութիւնը ձեռք բերուեցաւ «պատերազմի դաշտերուն վրայ»·

— « Կովկասի մեր եղբայրները, հակառակ բոլոր լքումներուն, բոլոր յուսախաբումներուն եւ նոյնիսկ դաւաճանութեանց, մեկուսացած ամբողջ աշխարհէն, զրկուած զէնքէ և ռազմանիւթէ, առանց որեւէ անձէ օգնութիւն յուսալու եւ սպասելու, դիմադրեցին երկար ամիսներ, եւ առանց ժամ մը իսկ Թուլացումի, Թուրքերուն, Քիւրտերուն, Թաթարներուն, եւ մի-մինակ պաշտպանեցին արեւելեան ճակատը Ռուսիոյ քայքայումէն վերջ»:

Անմաս չմնաց կոտորակուած Թրքահայութիւնը :

Ֆրանսական եւ միւս դաշնակից դրօշներու տակ. « Անոնք մասնակցեցան ամէնէն արիւնոտ կռիւներուն, Նպաստեցին ամէնէն փառաւոր յաղթանակներու եւ ապացուցին այսպէս թէ հերոսական արիւն կը հոսէր բոլոր Հայերուն երակներուն մէջ, Թրքական նահանգներու բնիկներն ըլլան թէ Կովկասի նահանգներունը»:

Ասոնք, այս հերոսական արիւն ունեցող հայ մարտիկներն էին որ «պայքարեցան իրենց ազատագրութեան եւ անկախութեան համար»:

Ասոնց գործը եղաւ ուրեմն ո՛չ միայն 1918ի ազատագրութեան եւ անկախութեան համար մղուած սրբազան պայքարը, այլեւ ստեղծումը մեր ազատ հայրենիքին եւ իր հանրապետութեան:

— « Կովկասի մեր հայրենակիցներուն կը վերաբերի հայկ. առաջին հանրապետութիւնը կազմելու պատիւը,— պզտիկ իր հողային տարածութեամբ, սակայն մեծ այն սկզբունքովը, զոր կը նուիրագործէ եւ ազգային այն զգացումովը որուն արտայայտութիւնն է ան: Այս Հանրապետութիւնը կորիզն է, առաջին արտայայտութիւնը ամբողջ Հայաստանի վերածնութեան »:

Զուր աշխատանք պիտի ըլլար հակառակ ուղղութեամբ վկայութիւններ փնտռել :

Հայ մարդը՝ անկախ իր դաւանական, ընկերային եւ հատուածական տարբեր ըմբռնումներէն, Մայիս 28ը կը նկատէր հայութեան ազատագրութեան եւ անկախութեան նոր եւ մեծ դաբագլուխը :

Պատմական այս մեծ իրողութեան մէջ, հաստատ էր նոյնպէս, որ հայութիւնը մինակ էր, «մեկուսացած ամբողջ աշխարհէն» եւ կը պայքարէր ամիսներ շարունակ իր բոլոր Թշնամիներուն դէմ:

Օրհասական այս պայքարին մէջ, հայութեան կողքին չէին մանաւանդ՝ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան դրօշակիրները: Աւելին ըլլալով, նոյն Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնն էր, որ կը լքէր կովկասեան ճակատը, ծանրացնելով Հայութեան պայքարը:

Իսկ Թո՞ւրքը.—

... « Անոնուազն այլանդակութիւն է Թրքական շնորհ կամ պարգեւ նկատել Մայիս 28 »ը, — զուսպ եւ մեղմ, այլ հաստատ համոզումով կը յայտարարէր Պ. Ա. Խոնդկարեան, իր խիստ շահեկան մէկ դասախօսութեան ընթացքին, «Մայիս 28ի աքթը » :

Այսպէս ուրեմն, Հ. Հանրապետութեան օրերուն, մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը, միաձայն էինք ազգովին :

Միաձայն էինք մեր Թշնամիի կողմէն մեր դէմ գործադրուած բոլոր ոճիրներու ճշդորոշումին մէջ :

Միաձայն էինք այդ ոճիրներուն դէմ մեր մղած պայքարը նկատելով ազատագրութեան եւ անկախութեան սրբազան պայքար :

Միաձայն էինք որ մեր անսահման զոհաբերութեան եւ մեր մարտիկներու հերոսական կռիւներու գնով էր որ կը ծագէր Ազատութեան արշալոյսը Մայիս 28ին:

Միաձայն էինք վերջապէս, որ այդ նուիրական Թուականին — ըսէ ու կրկնէ Մայիս 28ին — հիմք կը դրուէր «Ամբողջ Հայաստանի վերածնութեան առաջին արտայայտութիւնը հանդիսացող» հանրապետութեան :

ՊՈԻՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԿԱՐԳԸ ԵԻԱՆԵՐՈԻՆ Է ···

Ի՛նչ հնոտի բառ: «Ֆէմինիզմ»ը:

Շատոնց իրականացած եւ տիրապետած է հրապարակին:

Բոլոր պատերը փլած են կնոջ առջեւ: Եւ էրիկ մարդիկը չնչատութեան ենթարկուած են հասնելու համար կնոջը եռեւէն ···

Այսպէս եթէ շարունակուի, «մասքիւլինիզմ» մըն ալ պիտի սկսի՝ իբրեւ այրերու ինքնապաշտպանութիւն՝ կիներու ոտքին տակ չկոխոտուելու համար ···

Այս մտածումներով ոտք դրի անցած շաբաթ օր, Սորպոնի լեփ–լեցուն սրահէն ներս:

Կ'ենթադրէի, Հայ Կապոյտ Խաչի յոբելեանը՝ պիտի տօնուէր զուտ կանացի դէմքերով:

Բեմը, ըսի, գրաւուած պիտի ըլլայ, մեր շնորհագեղ տիկիններէն: Ի՛նչ հիանալի եւ սրտապարար տեսարան:

Առաջին անգամ է, պիտի տեսնէի այս բացառիկ երեւոյթը եւ այս···

Մտածումներս մէկէն գործադրուլ ըրին: Բեմը գրաւուած էր կրկին աքլորազգիներով ···

Անոնք էին կրկին ուղղութիւն տուողները ···

Անպայման, Տիկինները ժողովի են, կամ կիրակիի համար տան գործերով զբաղած: Արդ, էրիկ մարդիկը, օգնութեան հասած են իրենց,— մտածեցի:

Թերեւս ալ, Սորպոնի աւանդութեան հակառակ էր, Եւակայականներու բեմակալութիւնը ···

Վերջապէս, անլուծելի մնաց ինծի համար այս երեւոյթը:

Աղուոր էր, կոկիկ եւ լաւ մշակուած՝ յայտագիրը: Մեսրոպեան տառերը միայն մոռցուած էին անոր մէջ՝ առընթեր լատինականին: Այս ալ, կարելի է վերադրել Թուղթի խնայողութեան կամ տպաչանական պատճառի մը:

Անոր յատկացուելիք Թուղթին փոխարժէքովը կրնանք կօշիկ մը նուիրել չունեւոր մանուկի մը:

Բոլոր խօսուած նիւթերը կը պանծացնէին հայ կնոջ գործնական եւ բարոյական առաքինութիւնները: Հայ կնոջ ազատագրումը տան չորս պատերուն շրջանակէն եւ այր մարդու տիրապետութենէն:

Մտաբերեցի մեր մայրերն ու մամիկները որոնց քիթին ծայրն իսկ իրաւունք չունէր լաչակէն դուրս գալու, ո՞ւր կը մնայ ժողով – ժողովականի անդամութիւն:

Պէտք ալ չկար Կարմիր – Կապոյտ Խաչերու: Անոնք Խաչը ժամուն մէջ միայն կը պաշտէին՝ մինչ հիմկուանները ժամէն դուրս կը յարգեն զայն:

Այս պատճառով, թերեւս, մեր Փարիզի եկեղեցապետ Սրբազանը հոն չէր:

Կամ, ինծի պէս ենթադրելով, որ բեմը կիներով գրաւուած պիտի ըլլայ, յարմար չէր տեսած իր ներկայութիւնը:

Կարծեմ, մեր տէրհայրներէն ալ, ներկայացուցիչ չկար նոյն օրը Սորպոնի գմբէթին տակ:

Հայր Սահակը, Մխիթարեանց ուխտէն՝ փոխանորդաբար ամէնուն՝ բազմած էր բեմը:

Ուշադրութեամբ մտիկ ընելու վրայ էի ճառախօսութիւններուն, երբ ականջիս զարկաւ «Մենք հայ կինը պիտի մղենք գործի» պարբերութիւնը ··

Ընդոստ սթափեցայ: Աւա՜ղ, ըսի, աւա՜ղ մեզ այրերուս: Եթէ մեր կիները ժողովական, գործիչ, վարիչ դառնան, ո՞վ պիտի խնամէ մեզ: Ո՞վ պիտի պատրաստէ մեր անուշիկ տոլման, մեր հոտաւէտ կարկանդակը ···

Տուն վերադարձայ եւ սկսայ մտածել: Որոշեցի: Կերակուր եփելու գիրք մը ճարել, որպէսզի ճաշ պատրաստելու վարժութիւն ձեռք բերեմ եւ ի դէպ պարագային՝ գլխուս ճարը նայիմ ···

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

23 Մայիս.— Այսօր, բանաստեղծ Նայիրի Զարեանը, Սփիւռքի հայութեան ուղղեց կոչ մը, նուիրուած խաղաղութեան: Խօսնակի փոխարէն ինքը անձամբ կարդաց կոչը, որ կը սկսի այսպէս.

«Խաղաղութիւն, Դեմոկրատիա, Սոցիալիզմ»: Ահա թէ ինչ է պահանջում պրոգրեսիվ (յառաջդիմական) մարդկութիւնը, որի դրօշի տակ համախմբուած են 800 միլիոն բազմազգի մարդիկ: Անգլօամերիկեան իմպերիալիստները (աշխարհակալ) մի նոր սպանդ են պատրաստում մարդկութեան համար: Երկրի բնակչութեան երկու երրորդը գտնւում է կապիտալիստների տիրապետութեան տակ, որոնց, գիշատիչ իմպերիալիստները ուզում են դարձնել Թնդանօթի միս, ի շահ իրենց գրպանների: Բայց Թող լաւ իմանան անգլօամերիկեան հրձիգները, որ ինչպէս Բ. համաշխարհային պատերազմը ազատագրեց 150 միլիոնից աւելի մարդիկ, կապիտալիզմի լծից, այնպէս էլ Երրորդը դառնալու է կապիտալիզմի գերեզմանափոսը:

«Մենք վստահ կերպով համոզուած ենք եւ հաւատացած, որ յաղթանակը մերն է լինելու: Մենք պայքարում ենք՝ Թշուառութեան, զրկանքների, տառապանքի դէմ, մենք խաղաղութիւն ենք ուզում: Ահա թէ ինչու աշխարհի պրոգրեսիվ մարդկութիւնը մեզ հետ է: Մեր խաղաղասիրական պայքարը վարում է կոմունիստների պարտիան (կուսակցութիւն): Մեզ հետ են բոլոր երկրների պրոգրեսիվ աշխատաւորութիւնը: Ահա թէ ինչու բոլոր կապիտալիստական երկրներում, խաղաղութեան պաշտպանողների բանակը օր աւուր մեծանում է, հզօրանում: Այսօր 800 միլիոն է, վաղը կարող է դառնալ միլիառ, միւս օրն էլ աւելի:

«Այժմ Եւրոպայի վրայով անցնում է՝ պատերազմի դէմ ուղղուած գործադուլների անվերջանալի շղթան: Ֆրանսիայում, Իտալիայում, Բելգիայում, Հոլանտիայում, Դանիայում եւ այլուր, նաւահանգստային բանուորները փայլուն օրինակներ են ցոյց տալիս յանուն խաղաղութեան ընդդէմ պատերազմի հրձիգների: Նրանք մերժում են բեռնաւորել այն նաւերը, որոնք պատերազմական կազմածներ են փոխադրում գաղթային երկրները, շարունակելու համար այն կեղտոտ պատերազմը, որով ուզում են արեան մէջ խեղդել ազգային ազատագրական շարժումները գաղութներում (այս բոլորը իր բառերն են, Գ. Ծ.) բայց այդ նրանց չի յաջողուի:

«Ամէն օր միլիոնաւոր ստորագրութիւններ են հաւաքւում, որոնք պահանջում են՝ խաղաղութիւն, արգիլել ատոմային (հիւլէական) ռումբերի գործածութիւնը:

Խաղաղութեան կողմնակիցների հզօր բանակը, միացած Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների հետ, կը պայքարին մարդկութեանը փրկելու իմպերիալիստների սարքած պատերազմից: Եւ դա մեզ կը յաջողուի»:

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԽՄԲ.— Երեք շաբաթէ ի վեր ռատիօն խանգարուած ըլլալով, մեր աշխատակիցը չէր կրցած օրը օրին հետեւիլ: Եթէ նոր անակնկալ մը չպատահի, միշտ պիտի ունենանք այս բաժինը, ՈՒՂՂԱԿԻ ՌԱՏԻՕ–ԵՐԵՒԱՆԷՆ քաղելով կարեւոր լուրերը:

Այս միաձայնութիւնը դադրած է այսօր:

Արդեօ՞ք, անոր համար, որ կեղծ էին եւ չինծու Մայիս 28ի մասին եղած գնահատութիւնները, որոնցմէ յիշեցինք քանի մը օրինակներ միայն:

— «Մայիս 28ի իրական նշանակութիւնը անհնար է չըջել մեր ներկայ պայքարներու ծայրայեղութիւններով: Առանց Մայիս 28ին, պիտի իրականանացուէր Թուրք Ջարդարարներու ծրագիրը: Կովկասի մէջ պիտի ստեղծուէր երկու հանրապետութիւն միայն, առանց Հայաստանի: Եթէ անոր հակառակ՝ երկուքի տեղ գոյութիւն ունեցաւ երեք հանրապետութիւն, այսինքն Վրաստանի եւ Ատրբէջանի հետ նաեւ Հայաստան, ասիկա եղաւ անոր համար, որ հայութիւնը միակամ դէմ տուաւ Թրքական բանակին Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Ապարանի մէջ»:

Պ. Խոնդկարեան առանց ժխտելու երկու հիմնական տարբեր ազդակներ ալ, խիստ վճռական էր իր այս արտայայտութեան մէջ:

Թող ոչ ոք քաղաքական տարբեր իմաստութիւններ փորձէ, ստորագնահատելու Մայիս 28ի իրական իմաստն ու նկարագիրը:

Մեր ազգային տօնը նուիրագործուած է հայութեան արիւնով եւ զոհաբերութեամբ: Տօնել խանդավառութեամբ այս օրը, սրբազան իրաւունքն է ամէն Հայու:

Այս է պատմութեան թելադրանքը: Այս կը թելադրէ իրական հայրենասիրութիւնը:

Մայիս 28ով է նոյնպէս, որ կրնանք զօրացնել ոչ միայն պաշտպանութիւնը Հայ Հայրենիքին, այլ մանաւանդ հասցնել զայն իր վերջնական կատարելութեան՝ ամբողջացման եւ անկախութեան:

Մայիս 28ի դէմ կրնան ըլլալ անոնք միայն որոնց համար Հայութիւն ու Հայաստանը սահմանուած են զոհուելու օտարի շահերուն:

Հայրենասէր Հայը Մայիս 28ի հետ է, որովհետեւ դէմ է օտարի այդ դաւադիր վճիռին ···

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄ.

— Դեռ ժամը չչինած՝ կոյրերը ղուռն առան:

— Շորս հին է, խօսքս անգին է:

— Քնացող օձին գլխուն չեն կոխեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Խեղճ, նա չգիտէր թէ ինչ գնահատութիւն էր գտնում իր սրտի սրբազան, մաքուր զգացմունքը այն շրջանի մէջ, որին ատելու, արհամարհելու համար դուրս էր եկել այդ սարսափելի ժամին:

Նա միամիտ էր լեռնային եղնիկի նման: Հէնց այդ էր պատճառը, որ կոյս Հեղինէն, Աննա խաթունը եւ ամէնքը աշխատում էին սովորեցնել նրան նոյն եղնիկի զգուշութիւնը: Նրանք գիտէին որ բոլոր գիշատիչները միեւնոյն են՝ ինչ կաշուի եւ կերպարանքի մէջ էլ լինեն. ուստի քարոզում էին, որ որսի համար մի փրկութիւն է ստեղծել աշխարհը — թաքնուել: Ուրիշ ոչ մի բան չէր օգնի, եւ խեղճ է այն եղնիկը, որ կուի է գնում գայլի դէմ:

Մի այդպիսի կռիւ ներկայացնում էր Գայիանէն Թուրք զօրապետի դիմաց: Բայց այդպէս երեւում էր հեռուից նայողին:

Ինքը, աղջիկը, այնքան ոգեւորուած էր իր կռւով, որ բաւարար չէր համարում իր միակ զէնքը եւ այն թոյնը, որի մէջ նա եռանդով թաթախում էր այդ զէնքը: Իսկ թոյն պատրաստում էին նրա համար այն ահռելի անցքերը, որոնք տեղի ունեցան վերջին շաբաթներում ···

Այն ժամանակ, երբ Գայիանէն կանգնած էր պատի գլխին, նրանից քիչ հեռու, ձախ կողմին, ղաւիվայրի լանջերէն կային տեսարաններ, որոնք քարեր էին լացացնում: Սառն, քարքարոտ հողի վրայ թափուած էր այն սարսափելի բազմութիւնը, որ առաւօտեան իրանց հետ բերել էին Փերին ու Նազլուն:

Այդտեղ երեւում էին ծծկեր երեխաներ, որոնց մերկ մարմնի վրայ փտում էին օսմանեան զէնքերի պատճառած վէրքերը: Անհայր ու անմայր որբերի մի մեծ թիւ մեռնում էր սովից եւ ցրտից: Իսկ ի՞նչ էին անում մայր ունեցողները: Ահա այն կողմը, ամէնքից հեռու, մի կին էր երեւում: Նա պատառոտել էր իր բոլոր շորերը, ծածկել է նրանց կտորներով իր փոքրիկ երեխային, բայց մանուկը դարձեալ դողում է: Եւ այլեւս ճար չունի խեղճ մայրը, ուրիշ միջոց չգիտէ նրան տաքացնելու համար, այլ միայն շուտ – շուտ համբուրում է նրան, կաթեցնելով իր աչքերից խոշոր արտասունքներ ···

Ահա դրանք են Գայիանէի կողմնակիցները: Սուլէյման Բէկը իր հիւրերի հետ վճիռ էր կայացնում կատաղած Հիւրիի մասին: Իսկ այստեղ այսքան Թշուառներ, այսքան մերկ, փայտացող մարմիններ··· Ի՞նչ էին ասում նրանք Գայիանէին:

Խօսք չէր դուրս գալիս նրանց բերաններից, բայց տանջանքները հարիւրաւոր լեզուներից էլ պարզ հասկացնում էին, որ Հիւրիի ամբողջ կատաղութիւնը քիչ է, շատ չնչին, եւ այս դարհուրելի դժբախտութեան մէջ ոչինչ, ոչինչ մխիթարութիւն չի տայ···

Ոչինչ մխիթարութիւն չէր տալիս եւ Փերին, թէեւ այս անգամ պակաս եռանդով չէր կատարում իր գործը: Նա նստած էր դժբախտների շարքում եւ իր ամբողջ շնորհքը գործ էր դնում, որ արտասունք գրգռէ այդ ուշակորոյս բազմութեան մէջ, լաւ իմանալով, որ բացի դրանից մի ուրիշ միջոց չկայ, մի միջոց, որ ծուարած սրտերին գոնէ աննշան թեթեւութիւն տար:

Բայց ի զուր, ոչ ոք նրան չէր հասկանում եւ ոչ ոքի մէջ այլեւս արտասունք չէր մնացել: Այդ րոպէին եթէ դեռ կար մի բան, որ կարող էր շարժել արիւնոտ սրտերը, դա անասնական այն հրճուանքն էր, որ յայտնի է միայն սովածներին եւ որ դուրս է հանում մի կտոր հացը:

Հաց··· Նա էր այս զարհուրելի մարդկանց տանջող երազը, նա էր կարող թացութիւն տալ նրանց բորբոքուած, ապուշ աչքերին: Իսկ Փերին սուգ է ասում, յիշում է անցեալ օրերը, յիշում է աղէտները, ողբում է կորածներին ···

Դրանք կրակոտ պատմութիւններ էն բայց նրանց լսողները քարեր են. քարեր, թափուած շրջակայքում, երկնքի տակ, եւ քարեր, ամփոփուած այս մարդկանց սրտում: Հաց ···

Եւ պառաւի լացը կարծես միայն Գայիանէի համար է. կարծես այդ սուգն է, որ շարունակ հասկացնում է Մելիքի աղջկան թէ պէտք է, դեռ շատ պէտք է թանձր թոյն, ատելութիւն ու անէծք թափել այս անբախտ աշխարհի վրայ: Եւ չէ կըշտանում Գայիանէն իր կռուից, չգիտէ թէ երբ կը վերջանայ դժբախտների, զրկուածների թոյնը:

ՅԱՌԱՋի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի, Հոգեգալուստի արձակուրդին առթիւ :

ժողովի, խօսքի, մամուլի, անթելի՝ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ :

3. Գործելու ազատութիւն ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, բոլոր քաղաքական ժողովրդավար կուսակցութեանց համար : — 4. Դատական անկախութիւն.— 5. Խափանում գաղտնի ոստիկանութեան եւ ոստիկանական կազմակերպութեան մը որ կըրնայ զինուորական ուժ կազմել .— 6. Երաշխաւորում Գերմանիոյ տնտեսական միութեան, դրամով եւ մաքսային դրութեամբ : Քառանդամ համաձայնութիւն դադրեցնելու համար արտադրութեան վրայ կատարուած հատուցումները եւն. :

✕ Այս ծանուցագիրը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ : Վարչապետը յայտարարեց թէ սրտանց պիտի գործակցին որեւէ առաջարկի որ կը ծառայէ ապահովելու Գերմանիոյ միութիւնը՝ ազատութեամբ :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ Խ. Միութեան համար շատ ծանր կը գտնեն առաջարկուած պայմանները :

✕ Այսօր, կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Պերլինի արեւելեան շրջանին 500.000 համայնավար եւ ուղեկից երիտասարդներու դըրդադին ցոյցը : Արեւմտեան շրջանին պետութիւնները ամէն միջոց ձեռք առած են, որպէսզի ցոյցը ծանր հետեւանքներ չունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ Նիւ Եորքի մէջ : Իր կարծիքով, յառաջիկայ յունիս – յուլիսին կարելի պիտի ըլլայ լուծել համայնավար Չինաստանի մասնակցութեան խնդիրը : Յետոյ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է նոր փորձ մը կատարել այս տարի, դադրեցնելու համար պատերազմը, «այլապէս պիտի գտնուինք ամենամեծ վտանգին առջեւ եւ ճամբան պիտի բացուի երրորդ Աշխարհամարտի մը համար» : Պ. Լի չուզեց ըսել թէ Խ. Միութիւնը որեւէ տրամադրութիւն ունի՞ զիջումներ կատարելու եւ կամ որեւէ առաջարկ ըրա՞ծ է : Կառչելով իր «գաղտնի դիւանագիտութեան», բացատրեց թէ անհրաժեշտ է առ այժմ գաղտնի պահել կառավարութեանց վարիչներուն հետ եղած խօսակցութիւնները :

ԱՆԳԼԻԱՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԻԼ հիւլէական յարձակման դէմ, կ'ազդարարէ Բրիտանական ընկերակցութիւնը (գիտական), մասնաւոր գրքոյկ մը հրատարակելով : Ընկերակցութեան անդամներէն մին գիտականօրէն կ'ապացուցանէ թէ երկրին տնտեսական կարողութենէն վեր է պաշտպանողական միջոցներ կազմակերպել այդպիսի յարձակման մը դէմ : Նոյն հրատարակութեան համաձայն, իւրաքանչիւր հիւլէական ռումբ կրնայ 50.000 հոգի մեռցնել, իսկ ջրածինը՝ երկու երեք անգամ աւելի :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը կատարեալ անելի մը մատնուած է : Արտաքին նախարարներու փոխանորդները նոր ժողով մը գումարեցին առջի օր, բայց կարծեցին ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը որոշած է չմասնակցիլ խորհրդակցութեանց, ցորչափ արեւմտեան պետութիւնները չեն պատասխաներ Թրիէսթէի մասին տրուած բողոք–ծանուցագրին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ սահմանափակած են Ուաշինկթընի ռումանական դեսպանատան պաշտօնեաներուն երթեւեկը, 35 մղոն տարածութեան մը վրայ, նկատելով որ Ռումանիա սեղմումներ հաստատած է Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեաներուն դէմ : Նոյն միջոցները ձեռք պիտի առնուին Չեխոսլովաքիոյ դեսպանատան հանդէպ :

ՓՈԹՈՐԻԿԸ, ԱՆՁՐԵՒԸ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏԸ անհաշուելի վնասներ պատճառեցին Փարիզի մէջ : Արուարձանի մը՝ Մոնթրէօյի փողոցները անանցանելի դարձան : Տեղ տեղ ջուրերը 1.50 մեթր բարձրացած էին : Երթեւեկը դադրեցաւ նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ : Ջուրերը խուժեցին մինչեւ մեթրօն, անշարժութեան դատապարտելով կառախումբերը : Կայծակ իջաւ Մասենա – Օսթերլից կայարանին վրայ, ջլատելով ելեկտրական կառախումբերու երթեւեկը : Փորթ տ'Օրլէան եւս մեծ վնասներ կրեց : Մէկ միլիառ կը հաշուեն կարգ մը նահանգներու կրած վնասները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հեծելանիւի Finale Nationale du « Dunlop »ի կարեւոր մրցումը որ տեղի ունեցաւ Լիլի շրջանին մէջ Մայիս 18ին : Առաջնութիւնը շահած է Վալպարելի բնակիչներէն Լուի (Ադամ) Սիմոնեան (17 տարեկան), որ տեղական մրցումներու ընթացքին դրաւած ըլլալով պատուաւոր տեղ մը, ուրիշներու կարգին Ֆետերասիօնի կողմէ ղրկուած էր այս շրջանը ներկայացնելու :

Տեղական թերթերը մեծատառ արձանագրելով հայ մարզիկին անունը, սիւնակներ նուիրեցին եւ ջերմապէս գնահատեցին անոր արժանիքները : Շնորհաւորութիւններ եւ նոր յաջողութիւններ :

Աստիկ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle des Fêtesի սրահը, 22 rue Voltaire, Ալֆորվիլ :

Կը նախագահէ ընկեր ՅՈՎՀ. ՋԵՐԶԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.

Մուտք 100 ֆրանք :

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Մայիս 28ին, կէսօրէ վերջ : ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը նախագահէ Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ քաղաքապետ MAZURIER :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

Հաղորդակցութեան միջոց.— Շոգեկառք Gare du Nord, ժամը 14ին : Հանրակառք թիւ 268, Villiers le Bel, Porte de la Chapelleէն :

★

ՇԱՎԻԼԻ մէջ Յունիս 25ին :
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ տալոջս աղջիկը՝ Արշալոյս Աւետիքեան (Զիլեցի) զոր վերջին անգամ 1919ին տեսայ Հալէպի Հայոց եկեղեցիին մէջ : Այնուհետեւ հայ բժիշկի մը հետ մեկնած է Իզմիր : Տեղեկացնել իր մօրեղբօրկնոջ՝ Տիկին Աղաւնի Երանեանի, 315 rue de Lyon, Մարսէյլ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին եւ «Ահարոնեան» խումբի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Հացագործեանի եւ պարագաներուն իրենց սիրեցեալ զաւկին՝ Օր. ԺԱԳԼԻՆԻ դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հացագործեանի, իրենց սիրելի զաւկին Օր. ԺԱԳԼԻՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապոյտ Խաչի Ս. Անթուանի (Մարսէյլ) մասն. վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ հանրածանօթ Բժ. Տիկիրեանի, որ ոչ միայն անվճար քննած էր երիտասարդ մը, այլեւ մասնագէտ Ֆուրնիէի շողաքննութեան ենթարկած՝ նուազագոյն գնով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 11ին ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ՝ ՐԱՖՖԻԻ

ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆԸ

Տոմսերը ապահովել գրատուն Ծերիկեան, 13 rue des Dominicaines : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի ֆութպոլի մրցումը տեղի կ'ունենայ կիրակի 3 Յունիս ամբողջ օրը, Stade Le Deuc, St. Loup, (Atlanticի դաշտին կից) :

ՀԱՍՑԷ ՄԸ ՄԻԱՅՆ

24 rue St. LAZARE

Métro N. D. de Lorette կամ Trinité

Արդէն գիտէք որ ձեր ծանօթ

ԼԻԼԱՆ Է

ճաշարաններու ընտիրը եւ ամէնէն մատչելին

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ Շբ. Կիր. եւ Երկուշաբթի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգի փորձերը կը սկսին այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդին դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի իրիկուն Patronage Laïque, Place de l'Europe : Կը խօսի Պ. Ա. Մեսումենց : Նիւթը՝ «Աշուղ Ջիւանի» : Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, Տիկ. Գազազեանի բնակարանը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի կողմէ Յունիս 17ին :

ՆՈՒԱԳԱՍՕՆ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ, Չորեքշաբթի 21 Յունիս ժամը 20.45ին Sorbonneի Richelieu սրահը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԻ ամավերջի հանդէսը 18 Յունիս, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք. Սիւրմէյեանի, Théâtre d'Iénaի մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նոր Սերունդը արշաւ մը կազմակերպած է դէպի Rambouillet, Vallée de Chevreuse, երկուշաբթի առտու ժամը 8ին : Երթեւեկի ծախք 350 ֆրանք : Նոր Սերունդի անդամներուն համար 150 ֆրանք :

Դիմել Օր. Մառի Պետրոսեանի, 3 rue Violette : ժամադրավայր Place Carnot :

Envoi sur L'ARMENIE

ՄԻՆԱԿ MORY et CIE. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ Է ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԾՐԱՐՆԵՐ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ, ՀԱԳՈՒՍՏԻ, ԿԵՐՊԱՍԻ ԵՒԱՅԼՆ, ԻԲՐԵՒ ՆՈՒԷՐ :

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին ծրարները ղըրկուած ատեն, ՈՉ ՄԷԿ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ՍՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ :

ԴԻՄԵԼ **MORY et CIE.** (Service VAUQUELIN)

3 rue St. Vincent de Paul, **Paris** (10)

Tél. TRU. 72–60

Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 9էն 11, եւ 14էն 16.30, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ

առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնը

ԿԵՂԾ ԻՇԽԱՆԸ (զուարթ օփէրէթ)

Վիէնի մէջ Յունիս 3ին, շաբաթ երեկոյ Cercle Catholiqueի մէջ :

ՓԱՐԻԶ ԱՅՑԵԼՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ



Ամառնային շրջանին Փարիզ այցելող մեր հայրենակիցներուն կ'ընծայենք ԿԱՐԵՒՈՐ ԶԵՂՉԵՐ իրենց ընելիք բոլոր գնումներուն վրայ :

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ Հ. ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ

105 Bld. Exelmans, Paris (16) **Tél. Jas. 07.33**

Métro Exelmans կամ Porte d'Auteuil

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN



ՁԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

համար եթէ կ'ուզէք հանգիստ եւ բոլոր առողջապահական պայմանները լրացնող գեղեցիկ մահճակալ մը գնել՝ պահանջեցէք՝

Le lit AVEDISը

Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ :



ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mercredi 31 MAI 1950 Չորեքշաբթի 31 ՄԱՅԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6165– Նոր շրջան թիւ 1576

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հոգեգալստեան զօրանցքը անցաւ առանց միջադէպի

Շնորհիւ արեւմտեան պետութեանց կրակելու սպառնալիքին

Արեւելեան Պերլինի մէջ Համայնավարները մեծաշառաչ ցոյց մը սարքած էին Հոգեգալուստի տօնին առթիւ: «Գերման Ազատ երիտասարդութիւնը կազմակերպած էր 500.000 հոգինոց տողանցք մը որ աւելի ռազմական հանդամանք ունէր եւ կը վախցուէր որ արեւմտեան Պերլին մտնէր զայն գրաւելու համար, նկատելով գրաւման ուժերուն տկարութիւնը եւ արեւմտեան Գերմաններու ոստիկանական անբաւականութիւնը :

Իրաւ ալ ցոյցը տեղի ունեցաւ շատ փայլուն կերպով: Կէս միլիոն երիտասարդներ հաւաքուած արեւելեան Գերմանիոյ ամէն կողմէն, զգեստաւորուած «Կապոյտ շապիկ»ներով, մարզուած ու կարգապահ, կողք կողքի, քայլ առ քայլ, ամբողջ վեց ժամ քաղաքին համայնավար շրջանին մէջ կատարեցին տողանցքը :

Թափօրին ընթացքին ցուցարարները կը կրէին Ստալինի մեծադիր պատկերը, ծաղկեփունջեր եւ ցուցատախտակներ որոնք համայնավարական ամենօրեայ նշանախօսքերը կ'արձանագրէին արեւմտեան դրամատիրական աշխարհին դէմ :

Երիտասարդներու ձայնակցութեամբ նուագախումբերը կը նուագէին գերմանական քայլերգներ, ռազմական եղանակներ, Ինթէրնասիոնալը եւ նոյնիսկ բազմիցս Մարսէյեէզը: Ժամերու ընթացքին կեցած համայնավար գործիչներ ազդանշանը կու տային այս կամ այն նշանախօսքը արտասանելու «Թշնամի»ներու դէմ, եւ ահա թափօրը միաբերան կը կրկնէր նոյն խօսքը:

Այս ցոյցին նախնական ծրագիրն էր յանկարծ գրաւել արեւմտեան Պերլինը եւ միացնել զայն արեւելեանին, քանի որ հոն հազիւ 10.000 ոստիկան եւ 7500 գրաւման զօրք կար: Համայնավար երիտասարդութեան վարիչներէն մին աւելի առաջ սպառնացած էր «սատկեցնել արեւմտեան Գերմանիոյ խոզերը »:

Սակայն գրաւման ուժերու հրամանատարները նախազգուշական միջոցներ ձեռք առին անմիջապէս: Հաղորդեցին արեւելեան շրջանի հրամանատարին թէ արեւմտեան Պերլինը փակուած է ցուցարարներուն առջեւ, զինեալ ուժեր պիտի արգիլեն ուեւէ փորձ եւ անմիջապէս պիտի կրակեն զանցառուներու վրայ :

Ասոր վրայ համայնավար իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ կատարուելիքը խաղաղ ցոյց մըն է միայն, եւ իրաւ ալ ամէն ինչ անցաւ խաղաղ, առանց ուեւէ միջադէպի, ինչ որ բարոյական յաղթանակ մը կը համարուի արեւմտեաններու կողմէ արեւելեաններու վրայ :

Արեւմտեան կողմը կեանքը սովորականին պէս պահուեցաւ. վաճառատունները եւ շուկան բաց էին եւ թոյլ տրուեցաւ երբեմն «կապոյտ» երիտասարդներուն անցնիլ այս կողմը, ցոյց տալու համար անոնց «դրամատիրական» կեանքին առաւելութիւնները, ուտելիքի, հագուստեղէնի եւ ամէն բանի առատութիւնը եւ ազատ վաճառումը :

Արեւմտեան Պերլինի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ որ թափօրի ընթացքին 25 երիտասարդ ցուցարարներ եւ 42 արեւելեան ոստիկաններ այս կողմն անցած եւ մնալու արտօնութիւն խնդրած են :

Երբ ցուցարարի մը հարցուցեր են թէ ինչո՞ւ քանիցս երգեցին ֆրանսական քայլերգը, ան պատասխաներ է առանց զարմանքի թէ «որովհետեւ Մարսէյեէզը գերմանական եղանակ մըն է»:

╳ Արեւելեան Գերմանիոյ փոխ-վարչապետ Վալթէր Ուլպրիխտ, դաշնակիցներու վերջին առաջարկին մասին խօսելով ըսած է. —

« Գերմանիոյ միութեան եւ ազատ ընտրութիւններու մասին խօսելէ առաջ, արեւմտեան պետութիւնները լաւ կ'ընեն կարելի եղածին չափ շուտով հեռանալով Գերմանիայէն»:

Ասիկա, քաղաքական շրջանակներու մէջ կը նկատուի Խորհրդային Միութեան պատասխանը դաշնակիցներու ծանօթ առաջարկին :

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքը պարպելու մասին բանակցութիւնները կը կատարուին Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ: Անգլիա ռազմագիտական պատճառներով կը պնդէ առեն մըն ալ մնալ հոն :

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

24 Մայիս.— Վերջերս, Գրողներու տան մէջ տեղի ունեցաւ Երիտասարդ Գրողներու Միութեան նիստը: Կը մասնակցէին նաեւ արուեստագէտներ, քննադատներ եւ բանասէրներ: Երիտասարդ գրողներու ստեղծագործութեան հեռանկարներու մասին զեկուցում տուաւ Հախվերդեանը: Խօսեցան բանաստեղծ Յովհ. Շիրազը, արձակագիր Սարոյեանը եւ ուրիշներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՀԵՐՈՒ (Բարձրագոյն Ուսումնարան) ուսանողութիւնը կը պատրաստուի մեկնիլ արտադրական շրջանները, գործնական փորձերու համար: Այսպէս, Շինարարական եւ Լեռնարդիւնաբերական բաժնի ուսանողները պիտի երթան Ուրալ, Դոնբաս եւ ուրիշ վայրեր: Գեղարուեստներու բաժնի ուսանողները՝ Թիֆլիսի, Մոսկուա, Կիեւ, բժշկական ուսանողները՝ տարբեր ռեսպուբլիկաներ, գիւղատնտեսական եւ միւս բաժինները՝ Հայաստանի շրջաններն ու գիւղերը :

Պետական համալսարանը այս տարի պիտի ունենայ 356 շրջանաւարտներ, որոնք անմիջապէս շրջանները պիտի ղրկուին, աշխատանքի :

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ Ստալինեան պողոտայի վրայ բացուած են քանի մը նոր խանութներ եւ կրպակներ: Պողոտան զարդարուած է ծառերով եւ տունկերով :

ԵՐԵՒԱՆԻ բժշկական կաճառը այս տարի պիտի տայ իր 27րդ շրջանաւարտները: Նորաւարտ մասնագէտները բոլորն ալ աշխատանք են ստանալու քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ :

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Մայիս 28ի տօնը

Շաբաթ եւ կիրակի օր Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման 32րդ տարեդարձը մեծ շուքով եւ յաջողութեամբ տօնուեցաւ Մարսէյլի, Լիոնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Վիէնի, Պոստոյի, Սէն Շամոնի, Տէսինի, Ալֆորվիլի եւ Արնուվիլի մէջ :

Մանրամասնութիւնները աստիճանաբար :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նոր նախարար Ֆուատ Քէօփրիւլիւ Անգարայէն Պոլիս հասաւ Փարիզ գալու համար ուր պիտի մասնակցի Եւրոպայի տնտեսական միութեան Խորհուրդին: Այս առթիւ պիտի աշխատի միջերկրականեան դաշինքի մը կազմութեան, ինչպէս ըրած էր իր նախորդը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընդդիմադիր ժողովրդական կուսակցութեան պետ Ցալտարիս ճառի մը մէջ առաջարկեց Պելկրատ, Աթէնք, Անգարա, Թէհրան «անկիւն» մը կազմել Պալքաններու եւ մօտաւոր արեւելքի պաշտպանութեան համար :

ՍԱՐԻ շրջանին մէջ ֆրանքեւգերման տնտեսական գործակցութեան մասին արտաքին նախարար Պ. Շումանի ծրագրին առթիւ, դիւանագիտական ծանուցագիրներ կը փոխանակուին այս պահուս Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ, քանի որ անգլիական կառավարութիւնը վերապահումներ կը դնէ եւ չուզեր այժմէն իր հաւանութիւնը տալ այդ ծրագրին :

ԾԱՆՕԹ ՀԱՅԱՍԷՐ Պ. Մարք Սանիէ ժողովրդական կուսակցութեան (M. R. P.) պատուոյ նախագահը եւ Փարիզի երեսփոխան, մեռաւ 77 տարեկան հասակին մէջ, թոքային արիւնախռնումէ : Ինքնատիպ եւ գործօն դէմք մըն էր եւ ինքզինքը նուիրած էր բարոյական ու ընկերային վերանորոգման ծրագրի մը: Քրիստոնէական եւ ընկերային ռամկավարութեան գաղափարով հրատարակութիւններ ըրած էր, հակառակ Պապին դրած արգելքներուն, քանի որ հանգուցեալը ջերմ կաթոլիկ էր: Պատերազմի պահուն գաղտնի թերթ հրատարակած եւԳերմաններու կողմէ ձերբակալուելով բանտարկուած էր Ֆրէնի մէջ: 1930ին ան էր որ Ֆրանսա մտցուց երիտասարդական օթեւաններու դրութիւնը, մեծ քաջալերող մըն էր արիներու կազմակերպութեան եւ յաճախ կը նախագահէր հայ արիներու հանդէսներուն: Իր մահը մեծ յուզում պատճառեց պետական եւ գրական շրջանակներու եւ ընկերվարական համաժողովը շաբաթ գիշեր իր նիստը դադրեցուց ի նշան սուգի:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ հրթիռ-օդանաւ մը շինած են որ ժամական 2700 քիլոմեթր արագութիւն պիտի ունենայ :

Հայերը եւ Դեմոկրատները

Պոլսոյ Մարմարա թերթը կը գրէ.—

Գոհունակութեամբ կը հաղորդենք թէ Դեմոկրատ կառավարութիւնը այժմէն միջոցներ կը նախատեսէ անխտրական ու կատարեալ ժողովրդապետութիւնը իրագործելու համար :

Այս մասին վճռական հաւաստիքներ տուած են Հանրապետութեան Նախագահէն սկսեալ, նորընտիր վարչապետն ու բոլոր գործավարները, ինչպէս նաեւ Ազգ. ժողովի Նախագահ Րէֆիք Գօրալթան :

Իսթանպուլի նորընտիր երեսփոխան Տօքթ. Անտրէ Վահրամ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլին.—

« Անգարայէն հրաժեշտ առնելու առթիւ այցելեցի Ազգ. ժողովի Նախագահ Րէֆիք Գօրալթանի, որ համակրանքով արտայայտուեցաւ Հայոց մասին եւ խնդրեց իր ողջոյնները հաղորդել: Յարգելի Նախագահը, այս առթիւ հետեւեալը յայտարարեց .

— Այս հողը հաւասարապէս կը պատկանի ամէնուս եւ որեւէ խտրականութիւն գոյութիւն չունի երկրին զաւակներուն միջեւ: Միակ օրէնքն է որ կը տիրապետէ ամէնուն համար եւ հաւասար իրաւունքներն են որ պիտի կիրարկուին անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն համար: Վճռած ենք իրագործել Ամերիկայի նման միակ հայրենակցութեան դրութիւնը որ կը կազմէ Միացեալ Նահանգներու մեծ ուժը »:

╳ Դեմոկրատ վարչաձեւը վճռած է դարմանել անցեալի ապօրէն գործերը, որոնց գլուխը կը գտնուին Թօքաթլեանի եւ Փանկալթիի գերեզմանատան ցաւոտ խնդիրները:

Այսօր ի վիճակի ենք հաղորդելու թէ Էվգաֆը հաւանած է տասնամեայ հաշիւները եւ դրամները յանձնելու :

Ինչպէս յայտնի է Էվգաֆը գանձած է 172 հազար ոսկի՝ իբրեւ փոխարժէք Փանկալթիի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին, ինչպէս նաեւ 96.653 ոսկի՝ Թօքաթլեան պանդոկի յետնեալ վարձքերէն: Այս գումարներէն 150 հազար ոսկին Էվգաֆի կողմէ վճարուած էր՝ իբրեւ ունեւորութեան տուրք, հակառակ անոր, որ աւանդ դրամ մըն էր այդ գումարը :

Թէեւ անձեռնմխելի բնոյթ կը կրէ այդ գումարը բայց Թաղ. Խորհուրդը յարմար կալուած մը գտած պարագային, կամ շինութեան մը ձեռնարկելու առթիւ Էվգաֆի վարչութիւնը ըստ օրէնի պարտաւոր է ամբողջովին վճարել իր քով դրոնուած աւանդ գումարները :

Էվգաֆի ընդհ. տնօրէնութիւնը արդար գտաւ օրինական այս պահանջը եւ Իսթանպուլի Էվգաֆի տեսչութեան հրամայեց տասնամեայ հաշուեկշիռը պատրաստել եւ յանձնել Թաղ. Խորհուրդին ու կեդրոնը տեղեակ պահել :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿՆՃՌՈՏ ՀԱՐՑԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ միջազգայնացման խնդիրը կրկին օրակարգ պիտի անցնի: Յայտնի է որ Իսրայէլ մինչեւ այսօր կը մերժէր Միացեալ Ազգերու ծրագիրը Ս. Տեղեաց վրայ միջազգային վարչութիւն մը հաստատելու մասին: Այժմ հրէական կառավարութիւնն է որ ծրագիր մը ներկայացուցած է Միացեալ ազգերու, պահանջելովԵրուսաղէմի շրջանին համար Միացեալ Ազգերէն բխած բոլորովին անկախ վարչութիւն մը՝ որ ապահովէ նիւթական մատակարարութիւնը, մուտքի ազատութիւնը բոլոր կրօնքներուն եւ ուխտաւորներուն եւ լուծէ բոլոր վէճերը: Այս ձեւով Երուսաղէմ միջազգային քաղաք մը չպիտի դառնայ, այլ տեսակ մը հակակշիռի պիտի ենթարկուի :

Խնդիրը իր կնճիռէն բան չէ կորսնցուցած տակաւին: Հին Երուսաղէմը ուր կը գտնուին կրօնական վայրերը, Յորդանանի Ապտալլահ թագաւորին ձեռքն են: Այս ալ հակառակ է միջազգայնացման ծրագրին:

Միացեալ ազգերը պիտի վերսկսին զբաղիլ այս խնդրով՝ որ կը շահագրգռէ երկու աշխարհները՝ քրիստոնեայ եւ իսլամ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ նոր ազգ. ժողովին առջեւ նոր վարչապետ Ատնան Մէնտէրէս կարդաց իր յայտարարութիւնը, ըսելով թէ իրենց կատարելիք էական փոփոխութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ խզուիլ տնտեսական պետականութենէն որ 27 տարի Թուրք պետութեան գլխաւոր հիմքը կազմած էր: Պետականացումը պէտք է յատկացուի միայն հանրային սպասարկութիւններու, հիմնական ճարտարարուեստներու, իսկ կառավարութեան գործը պիտի ըլլայ հակակշիռը բացառիկ պէտքերու առջեւ: Արդի մենաշնորհներուն մէկ մասը պիտի թողուի անձնական նախաձեռնութեանց եւ մեծ կարեւորութիւն պիտի տրուի երկրին զօրացման: Մեծ խնայողութիւններ պիտի կատարուին, պիտի ջնջուին մամուլի եւ պատժական օրէնքի կարգ մը տրամադրութիւնները, եկեղեցիին եւ պետութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԻԼԻՄԱՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Իրիկնապահին՝ կռիւը աւելի սաստկացաւ եւ կը թուէր թէ՝ ճակատագրական պիտի դառնայ կողմերէն մէկուն կամ միւսին համար։

Պարիսպներէն ներս ինչ որ իրարանցում կար, աղմուկ, ճիչ, լաց, ձիերու սմբակներու դոփիւն, երբեմն՝ նոյնիսկ հայհոյալից կանչեր։

Միեւնոյն ատեն, կը շարունակուէր ուժեղ հրացանաձգութիւնը, որ երբեմն քանի մը վայրկեան կ՚ընդհատուէր։

Պարիսպին մօտիկ, բարտիներու փոքրիկ անտառին մէջ դիրք բռնած մեր հարիւրակը պարտաւոր էր արգիլել ոեւէ յարձակում Հաֆթվանի ուղղութեամբ եւ միաժամանակ օգնել պարսիկ անզէն գիւղացիներուն, որոնք Ջիլոներու վրէժխնդրութենէն վախնալով, հայաբնակ գիւղերը կ՚ապաստանէին։

Թշնամին քանիցս բացաւ պարիսպի դռները եւ փորձեց ճեղքել պաշարման շղթան, բայց ձախողեցաւ։

Մութը ծածկած էր ամէն բան։

Հ. Մելքումեանէն հրահանգ ստացայ մեր զինուորներուն յիշեցնել «զինուորական մարմնի» վերջին հրաման – ազդարարութիւնը, խաղաղ եւ անզէն բնիկներուն պաշտպանելու մասին։

Սալմաստեցիներէ եւ Աղբակեցիներէ բաղկացած մեր զինուորները արդէն բնազդօրէն կապուած էին պարսիկ հարեւաններուն հետ եւ ամէնէն առաւել ընդունակ էին ճշդիւ կատարելու տրուած հրահանգները ու կրնային պաշտպանել։

Ղալասար – Փայաջուկ շրջանի մեր վաշտերն ալ նոյնիմաստ հրահանգներ ստացած էին Վանի ուժերու ղեկավար Լեւոն Շաղոեանէն եւ Կոստիէն։

Անոնք արդէն դիրք բռնած էին Տիլիմանի Փայաջուկի Տարվազայ կոչուած պարսպադուռէն քիչ մը հեռու աղիւսի գործարանի քովընտի առուներուն մէջ։

Կէս գիշերին, Խոյէն եւ Թաւրիզէն, ինչպէս նաեւ Վանի կողմերէն եկած խռովարարները օգտուելով մթութենէն, «Փայաջուկ» պարսպադուռէն ելան եւ իրենց 10.000 զինեալներուն հետ փախան դէպի Խոյ եւ Թաւրիզ։

Մաս մը Թուրքեր ալ Քիալաշան ճամբան բռնելով, ենթարկուած էին ենթասպայ Ռ. Դաւիթեանի ուժեղ կրակին եւ ետ մղուած։

Մենք անտեղեակ Թշնամիի կարեւոր ուժերուն նահանջէն, մեր զօրքը կեդրոնացնելով, մօտեցանք պարիսպին եւ որոշեցինք ամէն գնով խուժել Տիլիման։

Աղբակեցի մեր զինուորներէն երկու հոգի երկար սանդուխ մը բերին Հաֆթվանէն եւ գնդակներու տեղատարափին տակ, մօտեցան պարիսպին, անմիջապէս բարձրացան եւ պարիսպի վրայէն սկսան կրակել դէպի փողոցները։

Խուճապն սկսաւ, դռնապան զինուորները լքեցին դրան գլխին գտնուած փոքրիկ պահականոցը եւ փախան։

Մեր անմահ Աղբակեցիները իջան եւ բացին մեր դէմի պարսպադուռը եւ Ջիլոները ներս խուժեցին։

Կռիւը կը շարունակուէր փողոցներու մէջ, երկու կողմէն կ՚իյնային զինուած ուժեր, կ՚իյնային նաեւ անզէններ, որոնք տեղէ տեղ կը փոխադրուէին, ապահով մնալու համար։

Անհրաժեշտ էր խաղաղեցնել Տիլիմանը։

Մինչդեռ Ջիլոները խոր վրէժխնդրութեամբ լեցուած, կը փափաքէին շարունակել կռիւը։

Հրամանատար Հ. Մելքումեան, որ հիւանդութեան պատճառաւ Հաֆթվան կը գտնուէր այդ գիշերը, տոմսակով մը կը հրահանգէր մտնել Տիլիման եւ Վաղարշակի օգնութեամբ վերջ տալ թալանին եւ սպանութեանց։

Նոյն նպատակով հարիւրակ մըն ալ Կոստին ղրկած էր Ղալասարէն։

Սարսափելի է ղեկավարի, զսպողի պարտականութիւն ստանձնել այդպիսի պարագաներու մէջ, մանաւանդ երբ հարկադրուած ես պայքարիլ նաեւ բախտակից – դաշնակից ուժերու ոտնձգութեանց դէմ։ Երբ՝ ձեռնառումբն ու գնդացիրը կը գործեն, երբ «ամբոխները խելագարուած» իրար կը յօշոտեն։

Մինչ այդ, հպարտ էի եւ ուրախ, որ հարիւրակի մը վարիչն եմ, բայց այդ պահուն ոչ միայն դժուարին, այլեւ անտանելի եւ անյարմար համարեցի պաշտօնս։

Կը զարմանայի թէ՝ այդ տեսակ պատասխանատու գործ մը ինչ ըսելով ինծի կը յանձնեն։

Շատ չանցած հանդիպեցայ ասորի Ղաչա Դաւուտին, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր ասորական շրջանակներու մէջ։

Անոր միջոցով, քանի մը տասնեակ Ջիլոներ ղրկեցինք զանազան թաղեր, յայտարարելով թէ՝ թշնամին փախած է եւ վերջ պէտք է տալ թշնամութեանց։

Հրացանաձգութիւնը մեղմացաւ եւ մինչեւ լուսաբաց կարելի եղաւ վերջ տալ կռուին։

Այդ գիշերը, պարիսպներու առջեւ մենք զոհ տուինք տասնեւչորս զինուորներ, իսկ Ասորիները կորսնցուցին 73 Ջիլօ – զինուորներ։

Մաս մը տուներ կորսուած էին բոցերու մէջ, ուրիշներ՝ արդէն կիսափուլ կը ծխային։

Փողոցները լեցուն էին դիակներով, լքուած անասուններով, կահկարասիներով եւայլն։

Անհրաժեշտ էր բնակչութիւնը տեղափոխել մօտակայ գիւղերը, մինչ այդ՝ յարմար համարուեցաւ զանոնք հաւաքել մզկիթներու բակերու եւ պարտէզներու մէջ։

Տեղ մը հանդիպեցանք Թուրք հազարապետի մը, որ իր օգնականին հետ պարսիկ կնոջ տարազով ծպտուած, «չարշաւի» մէջ ծածկուած, կծկըտեր էր մզկիթին պատին տակ։

Պարսիկ գիւղացիներ եւ առեւտրականներ ըսկսան ողջագուրուիլ Հայերու հետ, ինչ որ աննկատ չէր կարող մնալ Ջիլոներու ուշադրութենէն։

Անոնք սկսան ատելութեամբ լեցուիլ ու տեղ տեղ, նոյնիսկ զէնքով սպառնացեր էին մեր զինուորներուն։

Շուտով Տիլիման հասան նաեւ Կոստի Համբարձումեան, Լ. Շաղոեան եւ Սամսոն խանը, իրենց հետեւորդներով։

Այլանդակ եւ զարհուրելի բաներ կը պատմէին Տիլիմանի Պարսիկները, Մակուէն եւ առհասարակ դուրսէն եկած Թուրք – Թաթար տարրերու արարքներու մասին։

— «Տղերք ջան, ըսաւ Կոստին, ձեր կեանքի գնով պէտք է պաշտպանէք այս լքուած բազմութիւնները։ Թող Աստուածն ալ պահպանէ մեր տարագիր քոյրերն ու եղբայրները, որոնք այս պահուս Միջագետքի անապատներուն մէջ, զոհ կը դառնան Թրքական վայրագութեանց»։

Տիլիմանի անկումը տեղի ունեցաւ եւ քաղաքը ենթարկուեցաւ ծանր վիճակի մը։

Պարտաւոր էինք հոգալ Տիլիմանցիներու պարէնի եւ բնակարանի խնդիրները, ստանձնելով նաեւ անոնց պաշտպանութեան եւ բարօրութեան հոգերը։

ԱԶԳԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ինչպէս կը ծաղկի նոր Իսրայէլը

Եւրոպական եւ անգլեւամերիկեան թերթերու աշխատակիցները, յաճախ քննական պտոյտներ կը կատարեն աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար անոնց բարքերն ու նուաճումները՝ զանազան մարզերու մէջ։ Այս կերպով կը հաստատեն մտաւոր կամուրջ մը, իրենց եւ աշխարհի մնացեալ մասերուն միջեւ եւ փոխադարձաբար կ՚օգտուին։

Հայկական մամուլը, դժբախտաբար զրկուած է այդ առաւելութիւններէն։ Իրեն կը պակսին նիւթական միջոցներ, կազմակերպելու համար նմանօրինակ առաքելութիւններ։ Միւս կողմէ ամէն Հայ պատեհութիւն չունի կարդալու ֆրանսական կամ անգլ. թերթեր։ Կը մնայ մէկ միջոց. — համադրել այդ ուսումնասիրութիւնները եւ ներկայացնել զանոնք ընթերցող հասարակութեան։

Այդ պարտականութիւնն է որ լայնօրէն կը կատարէ «Յառաջ», այս ընդհանուր խորագրին տակ։

Ահաւասիկ տեսութիւն մը նորաստեղծ Իսրայէլի մասին, ամփոփուած՝ ականատեսի մը չորս յօդուածներէն զոր հրատարակեց «Ֆիկարօ»։

Իսրայէլ իր անկախութեան երկրորդ ամեակը տօնեց Մայիս 15ին։ Կառավարութեան մէկ մասը նորակերտ Թէլ Ավիվ մայրաքաղաքէն փոխադրուեցաւ Երուսաղէմ, ընդդիմանալով ՄԱԿի որոշումին։ Ելքը կը մնայ դեռ առկախ։

Թէլ Ավիվէն Հայֆա տանող ճամբուն վրայ խճողում մը երթեւեկի։ Ամերիկեան ինքնաշարժեր, լեփ – լեցուն հանրակառքեր, ապրանքատար կառքեր, եւ վերջապէս կառքեր զոր կը քաշեն էշեր։ Փոխադրութեանց այս ժամանակավրէպ սարքաւորումը բաւական լաւ կը պատկերացնէ արդի Իսրայէլը։ Պետութեան վարիչները կը ջանան, նուազագոյն ժամանակի մը մէջ, կերտել արդիական երկիր մը, հոն տեղաւորելով հինաւուրց ժողովուրդ մը, որուն ազգային գոյութիւնը ընդհատուած էր քսան դարէ ի վեր։ Ու այս հսկայական աշխատանքը կը կատարուի հողամասի մը վրայ, խոպան ու անջրդի, անմշակ մնացած դարերէ ի վեր։

Իսրայէլ երկիրն է բազմաթիւ հակադիր առեղծուածներու։ Ընկերվարական պետութիւն մըն է, բայց իր գոյութիւնը կը պարտի ամերիկացի դրամատէրերու տոլարին։ Այս գաղութը, առանց մայր երկրի այս անապատը, կ՚ուզեն վերածել կանաչազարդ պարտէզի մը, ուր մարդիկ ամէն գոյնի՝ եկած աշխարհի ամէն կողմէն, կը խօսին լեզու մը՝ մեռած երկու հազար տարիներէ ի վեր։

Թէլ Ավիվ։ Բաբելոն մը հսկայ՝ չաղախի եւ կրաղիւսի, որուն «քաղաք» անուանումը հակադրութիւն մը պիտի ըլլար, աշխարհագրական ու տնտեսական տեսակէտներով։ Քաղաք մը առանց որոշ դիրքի։

Սունկի նման բուսնող այս քաղաքը՝ դեռ գոյութիւն չունէր 35 տարի առաջ։ Ան կրնար շինուիլ 50 քիլոմեթր հիւսիս, կամ 25 քիլոմեթր հարաւ։ Ատիկա Պ. Տիզինկովին գաղտնիքն է։ Կասկածելով Եաֆայի Արաբներուն Հրեաներուն հանդէպ ցոյց տուած թշնամութենէն, քանի մը ընկերներու հետ կը թողու Արաբներով ողողուած Եաֆան, ու կը կանգնէ իր տունը՝ ծովեզրի աւազակոյտի մը վրայ, հարաւակողմը հինաւուրց արաբական քաղաքին։

Թէլ – Ավիվի հիմնադրութիւնը սկսած էր, աւազի վրայ։

Տիզինկովի օրինակին հետեւեցան բազմաթիւ ուրիշներ։ Այսօր ան աշխարհի բացարձակապէս հրէաբնակ առաջին քաղաքն է։ Բառական թարգմանութեամբ կը նշանակէ՝ «Գարուններու Բլուրը»։ 1920ին ունէր 240 տուն, 1929ին՝ 5 հազար։ Այսօր իր բնակիչներուն թիւն է 300 հազար, երկրին ամբողջ բնակչութեան մօտ 1/3ը։

Նոր հասնող իւրաքանչիւր գաղթական խումբ՝ կը կառուցանէ իր թաղը, համաձայն նախապէս իրենց բնակած միջավայրին։ Կազմելով պէսպիսութիւն մը երկրաչափական եւ գեղագիտական ձեւերու։

Կը տիրապետէ հսկայական շինարարութեան անպատմելի եռուզեռ մը։ Շուտ եւ աժան բնակարաններ շինելու անհրաժեշտութիւնն է, որ կը ստիպէ գործածել վարնոց շինանիւթեր։ Ու փողոցներ միապաղաղ, ուր կը գործածուի աւազ փոխանակ կուպրի։

Երթալով կը կրկնապատկուի շինարարութեան այս տենդը։ Որեւէ հրէական գիւղի կամ քաղաքի մէջ, ձեր տեսած առաջին բաները կ՚ըլլան կրադիւսի պարկերն ու շինութեանց յատուկ լաստակները։ Քաղաքները կը մեծնան տեսողութեան հետ մէկտեղ։ Արդարեւ Հայֆայի արուարձաններէն մէկուն մէջ կը գտնուի մեքենայ մը, որ օրուան մէջ կը կանգնէ երկույարկանի չորս տուներ։

Իսրայէլի միակ նաւահանգիստը Հայֆան է։ Հսկայ ամփիթատրոն մը, որ կոնակը տուած Կարմեղոս լերան կողերուն, կը սուզուի ծովուն մէջ։ Անոր զարգացումը այնքան շուտ տեղի չունեցաւ, ինչպէս Թէլ Ավիվը, որովհետեւ Արաբները հաստատուած էին այնտեղ, մեծ նաւահանգստին սրտին իսկ մէջը։

Ոգեւորութիւնը այժմ հոն ալ սկսած է, շնորհիւ հողագործական շրջաններու։ Սահմանուած է, օր մը, ըլլալու երկրին ամենակարեւոր քաղաքը։ Հիմակուընէ արդէն Իսրայէլի մեծ ճարտարարուեստը կը կեդրոնանայ տակաւ, անոր անհամար արուարձաններուն մէջ, ինչպէս՝ կրաղիւսի, աղիւսի, քիմիական արտադրութեանց գործարանները։

Այս գործարաններէն մէկուն մէջն է, որ կը գործէ կառուցանող մեքենան։ Վիթխարի պէքօնէօզ մը կը թափէ թոներով կրաղիւս, կաղապարի մը մէջ, ուր նախապէս զետեղուած են, ոչ միայն երկաթեայ շրջանակը, այլեւ շրջանակները դուռներուն եւ պատուհաններուն, ջուրին ու ելեկտրականութեան անցքերը (canalisation)։ Կրաղիւսի այս զանգուածը հազիւ չորցած, տունը՝ 10ով 5 մեթրօ, անիւներու վրայ կը փոխադրուի իրեն համար պատրաստուած գետնին վրայ։ Երկրորդ յարկը կը կառուցուի նոյն ձեւով ու կը զետեղուի նախկինին վրայ։ Կը մնայ միայն դնել մետաղէ արտաքին սանդուղ մը, ու նորեկ գաղթականներ կը շտապեն դրաւել տունը, պատուհաններու ապակիներուն զետեղումէն կամ փողոցի յարդարումէն իսկ առաջ։

Թէլ Ավիվի փողոցներու երթեւեկը բնաւ չի դադրիր։ Մարդիկ աճապարելէ աւելի կը վազեն։ Կարծէք կ՚ուզեն վերստանալ կորսնցուցած երկու հազար տարուան յապաղումը։

Ժողովուրդին այս աճապարումը բնական է երբ մարդը կապուած կ՚ըլլայ հողին։ Հոս մարդ տակաւին օտար մըն է։ Ժամանակ չէ ունեցած արմատ բռնելու, նման Թէլ Ավիվի փողոցներու, որոնց կուպրը թափուած ուղղակի աւազին վրայ, չի փակչիր։

Քաղաքները չափազանց խճողուած են։ Բնակչութեան 75 առ հարիւրը տեղաւորուած է Թէլ Ավիվի, Հայֆայի եւ Երուսաղէմի մէջ։

Այդ քաղաքներուն մէջ կը վխտան անհամար կրպակներ անպաճոյճ եւ երեւոյթն ունին ամառնային պազարներու։ Շապիկին, գուլպային կամ ակնոցներուն քով, կարելի է գտնել նաեւ ակռայի վրձիններ, բուրդի ծրարիկներ, ըմպելիներ, ծըխիկներ եւ... բժիշկներ։ Թէլ Ավիվի մէջ կան փողոցներ, որոնց երեք տուներէն մէկուն դրան վրայ բժիշկի մը ազդը կը գտնուի։ Հայֆայի փողոցներէն մէկուն մէջ կը բնակին ջիղերու մասնագէտ մը, իրաւաբան մը, կնոջ հիւանդութեանց

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ 200ԱՄԵԱԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պելժիոյ հայ փոքր գաղութն ալ չէր մոռցած իր յարգանքի տուրքը տալու Մեծն Մխիթարի 200ամեայ մահուան տարեդարձին առիթով :

Համբարձման օրը (18 Մայիս) , նախ ձայնաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Պրիւքսէլի Թագաւորական եկեղեցւոյն մէջ, Սէնթ Կիւտիւլ, ուր բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ, հայ թէ տեղացի: Երգչախումբը կը վարէր Պ. Սուրէն Քէչիչեան, նախկին սան Վենետիկի Ռափայէլեան վարժարանի : Ջայնաւորին, ինչպէս նաեւ ակադեմական հանդէսին, ներկայ էր Մխիթարեան Հայրերու կողմէ, Հ. Խորէն Վ. Տիլիզեան, Փարիզի Մուրատեան վարժարանէն :

Յաջորդ իրիկունը տեղի ունեցաւ բուն հանդէսը Ցխուսեանց շքեղ դահլիճին մէջ: Կը նախագահէր պապական Նուիրակը, գերապայծառ Ջէնթօ, շուրջն ունենալով կրօնական ու աշխարհական ներկայացուցիչներ: Հանդէսը բացաւ Պելժիոյ գաղութի վարչութեան նախագահը՝ Պ. Վարդան Մուրտիկեան, հայերէն ու ֆրանսերէն, եւ ապա բեմ բարձրացաւ Հ. Խորէն վարդապետ որ ներկայացուց Մխիթար Աբբահօր կեանքն ու գործը: Պ. Յովհաննէս Թոփուզեան ֆրանսերէն բանախօսութեամբ մը պարզեց Մխիթ[ար Ա]բբահօր կեանքը եւ մանաւանդ ստեղծումը Մխ[իթարեան միաբան]ութեան մը պիտի տարածէր կրօնքի ու գիտութեան լոյսը:

Յետոյ խօսեցաւ Յովհաննէս վ. Նալպանտեան, հանդէսին կազմակերպիչը, նոյնպէս փառաբանելով Մխիթարի գործը:

Փակման խօսք առաւ Նախագահը, ֆրանսերէն, դրուատիքը հիւսելով Հայու հաւատքին ու մտաւոր զարգացման եւ արտայայտելով իր խորին գոհունակութիւնը եւ համակրանքը Մխիթար Աբբահօր եւ բովանդակ հայութեան հանդէպ (ծափեր) :

Երգերու բաժինն ալ գեղեցիկ էր: Փոքրաթիւ, բայց ճաշակաւոր նուագախումբ մը բացաւ հանդէսը «Բամ Փորոտան»ով եւ փոխն ի փոխն նուագեց, «Ով մեծասքանչ հայ լեզու» եւ զանազան կտորներ: Պելժիական քայլերգով փակուեցաւ հանդէսին երաժշտական մասը:

Միջանկեալ եղան զանազան արտասանութիւններ: Այսպէս Պ. Քարլօ Ֆրէնկեան արտասանեց շատ յաջող կերպով նախ «Մխիթար Աբբահայր»ը (Հ. Միքայէլ Յովհաննէսեանի), ու «Մի ծենակը» (Խորէն արք. Նարպէյի), Պ. Օ. Փիլիպպոսեան կարդաց «Գեղօն Հայ լեզուի» (Օ. Այվազեանցի): Օր. Մառի Սիմիկեան իր զգայուն առոգանութեամբ գրաւեց ներկաներու ջերմ գնահատութիւնը :

Երբ վերջացան ակադեմական ու երաժշտական բաժինները, տեղի ունեցաւ համառօտ ցուցադրութիւնը մոգական լապտերով Հայաստանի շահեկան քաղաքներու ու դէմքերու եւ հուսկ ցուցադրութիւն մը Մխիթարեան հայրերու հրատարակութիւններուն :

Ժամը ճիշդ տասն էր երբ հայ ու օտար ունկնդիրները գոհունակ ու խանդավառ տպաւորութեամբ մեկնեցան սրահէն :

ՆՐԲՈՒՆԻ

երկու մասնագէտներ, մէկ ատամնաբոյժ, բարձր նորաձեւութեանց տուն մը եւ երկու պարզ բժիշկ:

Այր թէ կին հագած են կարճ տաբատներ: Թէլ Ավիվի բազմութիւնը կարծես դուրս ելած է՝ երիտասարդական հսկայական բանակումէ մը: Կը խօսին բոլոր լեզուները.— գերմաներէն, ռուսերէն, լեհերէն, եբրայերէն, իտալերէն, սպաներէն, արաբերէն, անգլերէն, Թուրքերէն , պարսկերէն , չեխերէն, հունգարերէն , պուլկարերէն : Բայց ամէնքն ալ կը հասկնան, շատեր նոյնիսկ կը կարդան, եբրայերէն յայտարարութիւնները՝ պատեւրուն վրայ, գրուած աջէն ձախ :

Աշխարհի պատմութեան մէջ միակ հրաշքն է, որ երկու հազար տարուան մեռած լեզու մը՝ յանկարծ յարութիւն կ'առնէ,— Ս. Գրքի լեզուն:

Արդարեւ եբրայերէնը լքուեցաւ լատիներէնէն բազմաթիւ դարեր առաջ: Քրիստոսի օրով եբրայերէնի տեղ կը խօսէին արամերէնը: Ան այսօր պաշտօնական լեզուն է Իսրայէլի, երկրորդ լեզուն է արաբերէնը, երրորդը ֆրանսերէն: Խորհրդարանին մէջ, ելքի, հեռախօսի, ժողովասրահներուն բոլոր արձանագրութիւնները գրուած են եբրայերէն ու ֆրանսերէն լեզուներով :

Սողոմոնի, Թէոտոր Հէրցլի, Սիոնականութեան հիմնադիրին, լեզուին վերազարթումը կը պարտինք Պէն Եէհուտայի: Այս հայրենամոլ ուսուցիչը ըմբռնած էր, որ միակ հասարակաց լեզուն կարող պիտի ըլլար իրար միացնել, աշխարհի չորս կողմը ցրուած ժողովուրդը: Ու այդ լեզուն պիտի ըլլար Ս. Գիրքի լեզուն, քանի որ այդ լեզուն միայն ընդհանուր էր բովանդակ հրէութեան, եւ ամէն Հրեայ կը հասկնար զայն բաւական; ըսելու համար. «Եթէ ես քեզ մոռնամ ,Երուսաղէմ ...»

Անշուշտ կային մեծ դժուարութիւններ, սակայն հրեայ ժողովուրդին կամքը յաղթեց անոնց: Հիմա եբրայերէն կը խօսին ոչ միայն պաշտօնական ժողովներուն մէջ, հապա նաեւ հանրակառքերուն, Թատրոններուն, հրապարակաւ: Ջանք կ'ընեն չխօսիլ անգլերէն, բացի առեւտուրի վերաբերեալ խնդիրներէ: Ընտանիքներուն մէջ ծնողները, իրենք իրենց միջեւ կը խօսին իրենց երկրի լեզուն, բայց զաւակներուն հետ բացառաբար եբրայերէն: Իսրայէլ իր յոյսը դրած է ատոր վրայ:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Համբարձման տօնի առթիւ սարքած էր թէյասեղան մը, Հր. Սասունիի ճաշարանին մէջ : Վստահ եմ թէ ներկաները վայելեցին շատ հաճելի օր մը, պահ մը վերապրելով անցեալը, երբ այդպէս կը հաւաքուէին Հայոց նազելի հարսներն ու աղջիկները, իրենց երգերով ու «Ջան գիւլիմ»ներով:

Վարչութեան կողմէ Տիկին Ա. Խաչիկեան քանի մը խօսքով բացատրեց տօնին նշանակութիւնը եւ ըսաւ թէ «Կապոյտ Խաչը պիտի աշխատի մեր նոր սերունդին փոխանցել մեր բոլոր տոհմիկ ու աւանդական սովորութիւնները՝ մինչեւ որ այլեւս մտահոգութիւնը չունենանք թէ մոռցուած են անոնք: Ան ատեն մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները իրենց Համբարձման տօնը կը սարքեն իրենք իրենց, Արագածի լեռներէն հաւաքած ծաղիկներով ու մեր զուլալ ու պաղ ջրի աղբիւրներէն եւ բաց դաշտին կամ Երեւանի այգիներու մէջ կը տօնեն Համբարձման տօնը»:

Յետոյ սեղանապետ ընտրուեցաւ Տիկին Խաչիկեան, որ կարգով խօսք տուաւ օրուան հիւրերուն : Պ. Ջիթունի մանրամասն նկարագրեց մեր կողմերու Համբարձման կամ Վիճակի տօնի պատրաստութիւնը եւ խաղերը: Պ. Շ. Միսաքեան գովեց Կապոյտ Խաչի ժրաջան գործունէութիւնը , մանաւանդ հայ կնոջ անձնուիրութիւնը եւ շեշտեց ամէն մէկ տունէ ճրագ մը փրկելու հոգը: Այս առթիւ յիշեցուց Սիլվա Կապուտիկեանի կոչը, — «Տղաս, եթէ մայրդ իսկ մոռնաս, մայրենի լեզուդ չմոռնաս»: Այդ բանաստեղծութիւնը, «Խօսք առ որդիս», արտասանեց Օր. Մանուկեան, ջերմապէս ծափահարուելով ներկաներէն : Տիկին Վարպետեան նոյնպէս արտասանեց գեղեցիկ կտոր մը Ռուբէն Որբերեանէն, խոր զգացումով ու ամէնքը յուզելով :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Պ. Յովսէփ Ունանեան եւ իր համակրելի կինը՝ Տիկին Ագնէս իրենց նուագով ու երգերով կը խանդավառէին ներկաները: Երգեցին Օր. Արուսեակ Զէյթունլեան, Օր. Սօնա Մավեան եւ Օր. Անահիտ Գավէզեան: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ գնահատութեան :

Օր. Ալիս Գավէզեան , Տիկիններ Երուանդուհի Ֆէսլեան եւ Տիկին Ջուարթ Տնկօեան պարեցին կովկասեան պարեր: Յետոյ սկսաւ Վիճակի խաղը: Ամէն մէկը առարկայ մը տուած էր: Իւրաքանչիւր երգէ վերջ քառեակ մը կը կարդար Օր. Զէյթունլեան եւ իր մը կը հանուէր եւ ամէն մէկը իր նուէրը կուտայ: Այսպէսով բաւական կոկիկ գումար մը գոյացաւ :

Ամէնէն վերջ յայտարարուեցան վիճակախաղէն շահող թիւերը: Ներկաներէն շատերը ըստացան շահածները, իսկ մնացեալները կրնան իրենց տոմսակներով ներկայանալ վարչութեան :

Ժամը 8ն էր եւ դեռ ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այդ տաքուկ մթնոլորտէն : Ներկաները հիւրասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակներով, որոնք պատրաստուած էին ընկերուհիներու կողմէ:

Ապրի Կապոյտ Խաչը որ միշտ այսպէս առիթներ կը ստեղծէ, վերակենդանացնելով հին յիշատակները :

Ներկայ մը

« ԱՆՄԱՀ ԲՈՅԸ »

ՓՈՐԹ Տ'ԻԹԱԼԻ.— Մեր Թաղին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած էր Թատերական ներկայացում մը ի նպաստ իրենց ազգանուէր ձեռնարկներուն: Այս առթիւ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Թատերական խումբը հրաւիրուած էր ներկայացնելու Ա. Պարթեւեանի «Անմահ բոյը» եւ զաւեշտ մը:

Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը: Թատերախաղին նիւթը առնուած էր 1915ի Ապրիլեան ողբերգութենէն:

Մեր նոր սերունդը հայ պահելու համար կրնան օգտակար ըլլալ այս կարգի Թատերախաղերը, նոյնիսկ սթափեցնելով այլասերած հոգիները :

Տիկին Խաչիկեանի բացման քանի մը խօսքէն վերջ, ներկայացուեցաւ 70ճոց փեսացուն որ կուշտ ու կուռ խնդացուց բոլորը: Դերակատարները յաջող էին եւ լաւ սորված իրենց դերերը: «Անմահ բոյ»ի դերակատարներու դիմայարդարութիւնը կը կատարէր ընկեր Գ. Ամիրայեան: Ընկեր Զ. Մուրատեան (Ատոմ), Արտեմիս Տէր Նազարէթեան (Սիրանոյշ), Ֆ. Ասատուրեան (մայր) եւ փոքրիկ Ծնիկ (Լեւոն), Շ. Տէր Պարսամեան (Արսէն) եւ Թագուհի Համբարձումեան (Զապէլ) այնքան յա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԲ.

Արեգակը վերջնականապէս Թաղուեց ամպերի մէջ, սարերի գլխից մշուշը կատաղի արշաւանքներ սկսեց դէպի ահագին ձորերը :

Կախուեց մութ ու անգոյն օրը, սառղի ծայրերի մեծութեամբ կաթիլներ սկսեցին մաղուել ցուրտ օդի մէջ: Մարդկանց գծագրութիւնները այլեւս պարզ չէին երեւում: Տեղ չէին հասնում եւ Գայիանէի բարկութեան շանթերը ...

Այդ միջոցին մի ձեռք դիպաւ նրան եւ մի հեզ ձայն արտասանեց.

— Ժամանակ է...

Մեհրին էր: Նրան չյաջողուեց իսկոյն իր վրայ դարձնել Գայիանէի ուշադրութիւնը որին ներքեւում փռուած տեսարանը բոլորովին գերել էր ...

— Գնանք, Գայիանէ, մայրդ հիմա կը վերադառնայ, նորից խօսեց Մեհրին :

— Այդքան շո՞ւտ, ,հարցրեց աղջիկը, աչքը չհեռացնելով մահուան պատժի հրապարակից :

— Ամէնքն են գնում :

Իրաւ, հանդէսը վերջացրել էր: Փողոցները , կտուրները դատարկւում էին, շատ խմբեր արդէն հեռանում էին Աւետարանոցից:

— Այո, գնում են ամէնքը, մնում է միայն նա...

Մեհրին հասկացաւ թէ ում մասին է խօսքը: Եւ խորը հառաչելով, ասաց ջերմեռանդութեամբ.

— Նա նահատակ է: = Օ, նահատակ ...

Բայց ինչ էլ լինի նա, այս մարդիկ արժանի են երկնքի կրակներին: Դու տեսա՞ր ամէն ինչ ... Ես չէի ուզի հեռանալ այս տեղից, մինչեւ որ արդարութիւն չլինի : Միթէ՞ ոչ ոք չպիտի պատժուի, միթէ՞ ամէնքը լուռ ու հանգիստ կը գնան իրանց տները եւ դեռ կը պատմեն ինչ որ տեսան ու լսեցին :

— Այո, կը գնան, հոգիս, կ'ասեն էլ: Ո՞վ է աշխարհի տէրը, ո՞վ պիտի արգիլէ, եթէ վաղը մի ուրիշին էլ այդպէս անեն :

Մեհրին այժմ ուրիշ տեսակ էր երեւում: Կարծես նա հաշտուել էր մի նոր դրութեան հետ եւ այդ պատճառով խօսում էր այնքան համարձակ: Նա այլեւս կարիք չէր զգում կիսատ, անորոշ խօսքեր արտասանելու, քնացնելու: Եւ նա չզարմացաւ, տեսնելով Գայիանէի այլայլուած Թունալից դէմքը: Գիտէր որ հենց այդպէս էլ պիտի լինի:

Առանց նրա խորհուրդի եւ, որ գլխաւորն է, առանց նրա աջակցութեան չէր Գայիանէն իրագործել իր միտքը, յանկարծ դուրս գալով աշխարհի առաջ :

Մի ամբողջ օր ու մի ամբողջ երեկոյ երկուսը միասին խորհրդակցել էին, պատրաստել էին այդ գործը, որ անհնարին կը լինէր, եթէ Մեհրին տեղեակ չլինէր տան բոլոր հանգամանքներին:

— Գնանք, էլի կրկնեց նա :

— Բայց ի՞նչ տանենք մեզ հետ: Մխիթարութիւն չկայ, Մեհրի: Իմ սիրտը այժմ աւելի սեւ է, աւելի ցաւագար : Ահ, ինչ մռայլ օր է, տէր Աստուած, ինչ դժոխային օր...

Մեհրին ձգեց նրա թեւը եւ երբ երկուսը մի քանի քայլ գնացին պարսպի վրայ, ասաց .

— Մեհրին թոյլ չի տայ, որ դու այդպիսի տխուր խօսքեր ասես: Լսիր , ես տունը պիտի քեզ ասէի, այս երեկոյ... դու նրա հետ կը լինես :

— Ի՞նչ ես ասում , բացականչեց Գայիանէն, կանգնեցնելով պառաւին եւ ուշադրութեամբ նայելով նրա աչքերին :

Մի ակնթարթում այլակերպուեց այդ տխուր ու յուսահատ արարածը: Բայց այդ փոփոխութիւնը հեշտութեամբ չկատարուեց: Աղջիկը չդիմացաւ ներքին ցնցումներին եւ նրա աչքերից գլորուեցին արտասունքները ...

— Կատա՞կ էր, հարցրեց նա լացի միջից :

— Ոչ, Սուրբ Գրիգորիսը վկայ, շտապեց հաւատացնել Մեհրին: Այսօր առաւօտեան, երբ նա գնում էր, ես մօտեցայ, որպէս թէ ուզում եմ խուրջինը տալ նրան: Բայց մինչեւ խուրջինը ինձանից ստանալը նա լսեց իմ բերանից մի քանի խօսք, որոնց միտքը իսկոյն հասկացաւ: Ես այդ իմացայ նրա ժպիտից եւ գլխի շարժումներից: Նա գիտէ որ այսօր երեկոյեան ես պիտի յայտնեմ նրան քո կողմից մի շատ կարեւոր գաղտնիք: Եւ եթէ քեռիդ այս գիշեր չպահէ ...

— Նա չի մնայ, ընդհատեց Գայիանէն. Նա գիտէ ...

Եւ ինքը իր խօսքը ընդհատելով, Մեհրիի հետ ցած իջաւ :

Լէօ

Ջող էին իրենց դերերուն մէջ, որ մեծ տպաւորութիւն գործեցին :

Խաղը խորապէս յուզեց ներկաները, եւ շատերը դուրս ելան, իրենց արցունքը զսպելու համար: Դժբախտաբար թերթին ծաւալը թոյլ չի տար ամփոփել նիւթը :

Ինչպէս ըսի, բոլորն ալ լաւ սորված էին իրենց դերերը եւ արտայայտուեցան սահուն առոգանութեամբ :

Ապրի՛ք, Ալֆորվիլի Նոր Սերնդականներ, ինչպէս նաեւ փոքր տ'Իթալիի Կապոյտ Խաչուհիներ :

Արմենակ Յակոբեան

«իրական» բաժանումը պիտի հաստատուի, սահմանադրութիւնը պիտի վերաքննուի իշխանութեանց իրաւասութիւնները աւելի բացորոշ ճշդելու եւ ծայրայեղ ձախակողմեան շարժումները սահմանափակելու համար :

Վարչապետը կրկնեց թէ արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է արեւմտեան եւ ամերիկեան պետութեանց եւ դրացի երկիրներու հետ բարեկամական յարաբերութեանց վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուեցաւ Յունաստանի մէջ Քոսթանթինիէս անուն լրագրող մը որ 1947-ին «Մակեդոնիա» լրագրին մէջ Սթալինի հետ կեղծ տեսակցութիւն մը հրատարակած էր, որուն հետեւանքով Աթէնքի ռուսական դեսպանը մեկնած եւ յարաբերութիւնները խզուած էին Մոսկուայի հետ: Ամբաստանեալը թէեւ յայտարարեց թէ անհատապէս գործած էր, բայց զինուորական ատեանը նկատելով որ ան գործած էր համայնավար կուսակցութեան հրամանով, դատապարտեց զայն մահուան :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ Ազգային ժողովի ընտրութիւնները կատարուեցան եւ հարիւրին հարիւր ընտրուեցան «ազգային անկախութեան շարժումի» համայնավար թեկնածուները :

ԹԷՀՐԱՆԻ երեսփոխան եւ հակասովետ Թէհրանէ Մօսավէր թերթին տնօրէն Ահմէտ Տէկան չաբաթ գիշեր Թատրոնէն ելած պահուն սպանուեցաւ: Մարդասպանը ձերբակալուած է:

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ կուսակցութիւններու անվերապահ վստահութիւնը չահած ըլլալով: Հաւանաբար նախկին վարչապետ Խալէտ էլ Ազամստանձնէ խառն դահլիճի մը կազմութիւնը :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան համաժողովը վերջացաւ հետեւեալ գլխաւոր որոշումները տալով.—Կառավարութեան նեցուկ կանգնիլ, Հնդկաչինի հարցը միջազգայնացնել եւ աշխարհիկ դպրոցներու հանդէպ նախորդ դիրքը պահել :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ գերիները իբր պատերազմիկ նկատելով, պատերազմիկի քարտ պիտի ստանան յայտարարեց պատկանեալ նախարարը :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ Միացեալ Նահանգներու մէջ 275 մահ պատահած է, 181 մահ ինքնաշարժի արկածներու հետեւանքով, 48 խեղդուած եւ 46 ալ ուրիշ արկածներէ: Այդ օրերուն շրջագայած ինքնաշարժներու թիւը 30 միլիոն կը հաշուեն: Ֆրանսայի մէջ ալ բազմաթիւ արկածներ պատահեցան :

ԱՅՍՔԱ՜Ն ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻ՜ՒՆ ...
ԱՅՍՔԱ՜Ն ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ...
Բայց... ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ ...
Զե՞ս գիտեր ...
MINERVAի յանախորդ է
(COUTURE DE PARIS)
Հագուստ, վերարկու, վեստ, քղանցք, peignoirs, գիշերանոց, գոգնոցներ, կնոջ եւ այրերու ճերմակեղէն :
ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐ
19 Fbg. St. Jacques, Valence Հեռաձայն 15-91

Ռոմանի մէջ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :
ՊԱՂՏԱՍԻ ԱՂՋԻԿԸ
Բազմաթիւ երգերով, օփէրէթ 6 գործ.: Հեղինակ Թրազօշի :

ՓԱՅՏ ԵՒ ԱԾՈՒԽ

Ունինք ամէն տեսակ ածուխ եւ փայտ, ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ: ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ :

Յաճախորդներուն զոհացում տալու համար կը փոխադրենք մինչեւ տուն :

ԴԻՄԵԼ.— Alexanian, Issy les Moulineaux, 10bis Bld. Rodin, Tél. Michelet 28.79:
կամ Meudon, 7 rue du Pourtour, tél. OBS. 22.71:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԸ
ՕՏԱՐ ԵՐԴԻՔՆԵՐՈՒ ՏԱԿ
(Պատկերներ եւ պատմուածքներ)
Գրեց՝ Յ. ԳԵՂԱՐԴ: Տպ. Համազգային: Գին 250 ֆրանք: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Այս Կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 24, 5րդ Թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսեն ՍԷՐԺ ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր : Կը նուագէ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ, առաջին անգամ ըլլալով Տիկ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՃԻՆԿԷՕԶԵԱՆԻ հայկական հեղինակութիւններէն եւ Շօփէնէն : Կը պարէ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Կոմիտասի Ռէճկին ու Շուշանիկը, ինչպէս նաեւ Խաչատուրեանի Լէզկինկան: Կը մեներգեն Օր. Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ: Արտասանութիւններ Օր. ԳԵՒՈՆԵԱՆԷ, Պ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԷ եւ դերասան Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆԷ:

Հայկական պարեր

Եւրոպական պարեր եւ խնջոյք, նուագախումբ Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ: Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Հաղոր. միջոցներ.— Մէթրօ Օտէօն, Սէն Միշէլ եւ Լիւքսէմպուրկ Մուտքը 100 ֆր.

Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ :

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30-ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը ներկայացուի՝ ՏԱՑԻ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ Ա-ՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ, զաւեշտ՝ երեք արար, ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի, եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Նուպար Պօտուրեանի, Ժիրայր Պառաւեանի, Աւագ Լուսարեւեանի, նաեւ Տիկին Ա. Պօյաճեանի, եւ Օր. Ալիս Առաքելեանի:

Կը հրաւիրենք Տէսինի եւ Լիոնի հայրենակիցները անխտիր: Հասոյթը պիտի յատկացուի կրթական գործին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 25 Յունիսին, առաւօտուն ժամը 10էն մինչեւ կէս գիշեր, Մուրատեան վարժարանին պարտէզին մէջ, 26 rue Troyon, Սէվր: Աննախընթաց նորութիւններով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Թատերական բացառիկ ներկայացում
Ի պատիւ՝ Գ. ԲԱՐԻԼՈՅՍԵԱՆԻ

« ԱՐՓԻ« Թատերախումբը կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի «ՕԹԷԼԼՕ»ն, ողբերգութիւն 5 արար, բեմադրութիւն՝ Ժիրայր Վարժապետեանի :

Այս հինգշաբթի գիշեր Ալֆորվիլի մէջ, Cinéma Rex, 8 rue Victor Hugo:

Լիլայի Ամավերջի հանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցի կրթական յանձնախումբին կողմէ, նախագահութեամբ կաթողիկոսական պատուիրակ՝ Տ. Արտաւազդ արք.ի, տեղի կ'ունենայ կիրակի, 18 Յունիս, ժամը ճիշդ 3ին, Իէնայի Թատերասրահը, 10 Ավընիւ տ'Իէնա, մեթրօ Իէնա:

Երգ, պար, նուագ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ : Կը ներկայացուի Տիկին Գ. Էֆէեանի հայրենաշունչ տաղերով ալցուն՝ «ՍԵԽԱՆԱՑ ՀԱՐՍԱՆԻՔ»Ը, 2 արար եւ 6 պատկեր:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋՂՐԿԵԱՆԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրեն Առնուվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ողբացեալ ՅԱԿՈԲՃԱՆ ԿԷՕՋԻՒՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE
Au SAC PARFUMÉ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **serviette**ներ այրերու համար :
ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
Gare du Nordի մօտ:
106 Bld. Magenta, Paris (10) **Tél.: Nord 05-78**

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, Տիկ. Գազազեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ տալոջս աղջիկը՝ Արշալոյս Աւետիքեան (Զիլեցի) զոր վերջին անգամ 1919ին տեսայ Հալէպի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Այնուհետեւ հայ բժիշկի մը հետ մեկնած է Իզմիր: Տեղեկացնել իր մօրեղբօրկնոջ՝ Տիկին Աղաւնի Երանեանի, 315 rue de Lyon, Մարսէյլ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Յունիս 11ին ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ՝ ՐԱՖՖԻԻ

ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆԸ

Տոմսերը ապահովել գրատուն Ծերիկեան, 13 rue des Dominicaines: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ
առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնը
ԿԵՂԾ ԻՇԽԱՆԸ (զուարթ օփէրէթ)
Վիէնի մէջ Յունիս 3ին, շաբաթ երեկոյ Cercle Catholiqueի մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԼԱՒ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐ իրենց բնակարանին մէջ աշխատող: Տեւական գործ՝ լաւ վճարումով:

Դիմել՝ Մինասեան, 32 rue des Annelets, Paris (19), մէթրօ Botzaris կամ Jourdain:

Ets. AUSSAGE



52 Ave. Edouard Vaillant
Pantin (Seine)
Tél. Combat 05-72
Համեմ, պղպեղ, թէյ, բրինձ, վանիլ, թապիօքա, **farineux**

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ.— Մարսէյլ, Պոռտօ, Լը Հավր եւ Փանթէն :

ՀՐԱՉ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆԸ
Օժտուած կատարելագոյն եւ
նորաձեւ մեքենաներով
ՓԱՐԻԶԻ ՃԻՇԴ ԿԵԴՐՈՆԸ
12 Rue Rochambeau — Tru. 64-57 Métro Cadet
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—7.30, բացի կիրակիէն :

ՀԱՍՑԷ ՄԸ ՄԻԱՅՆ
24 rue St. LAZARE
Métro N. D. de Lorette կամ Trinité
Արդէն գիտէք որ ձեր ծանօթ
Լ Ի Լ Ա Ն Է
ճաշարաններու ընտիրը եւ ամէնէն մատչելին
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ Շբ. Կիր. եւ Երկուշաբթի